6–1

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
8
4 G
29

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

71
10
A
18
19

33-D-4

33.4.5.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

THOMÆ DE VIO
CAIETANI,
CARD. S. XYSTI, ILLVST.
ORD. PRÆDICATORVM,

Peccatorum Summula,

NOVISSIME RECOGNITA, & ſupra omnes alias editiones nouis aucta Summarijs, atque Additionibus nonnullis illuſtrata: In quibus ſi quid à recepta inter Doctores ſententia diuerſum, vel aliter, quàm poſtea à Conc. Trid. Patribus ſancitum eſt, Author docuerat, annotatur.

INSVPER PRÆCIPVI CONSCIENTIÆ caſus; quos idem Author vel penitus omiſerat, vel obiter tantùm attigerat, pleniùs declarantur: adiecto etiam nouo rerum Indice.

Omnia per GAVGERICVM HISPANVM
S. Theol. Licentiatum,

DVACI,
Ex Typographia BALTAZARIS BELLERI,
ſub Circino aureo, AN. 1613.
CVM GRATIA ET PRIVILEGIO.

Digitized by Google

APPROBATIO.

HAs in CAIETANI Summulam peccatorum annotationes GAVGERICI HISPANI S. Theologiæ Licentiati, perlegi, & vt doctas, atque lectoribus, ijs præſertim, quibus animarum cura commiſſa eſt, & omnino quibus pœnitentium reconciliandorum munus incumbit, vtiles futuras, approbaui. Actum Duaci, quarto Calendas Octobris, Anno 1612.

GVILIELMVS ESTIVS
S. Theologia Magiſter & Profeſſor.

Digitized by Google

ADMODVM REVERENDO
IN CHRISTO PATRI AC D.

D. PHILIPPO DE CAVEREL,

CELEBERRIMI APVD ATREBATENSES S. VEDASTI MONASTERII Abbati longè digniſſimo, ſtudiorum ſuorum patrono, GAVGERICVS HISPANVS.

ADMODVM Reuerende D. PRÆLATE, Licet iſta multorum ſcripturiendi prurigo, quæ tot iuutilium librorum vndecumque emergentium prouentum nobis obtrudit, doctis & grauibus viris non immeritò diſpliceat; æquus tamen rerum arbiter, nulla grauiori cenſura illum notabit, qui non prauo iſto morbo inductus, ſed doctorum & prudentum virorum conſilijs, animum

ad ſcribendum appulerit. Multo minùs autem id vicio vertendum erit, ſi quis non tam ſuos fœtus obijcere, quàm probatorum Authorum vtiles libros, ab iniuria temporum, & mendarum nebulis, nonnulla etiam luce addita, ſtudeat vindicare.

Atque hac ego ratione perſuaſus, iſtam Caietani Summulam, breuitate nec minùs perſpicuitate præ reliquis commendabilem, quæ infinitis penè mendis ſcatebat, expurgandam ſuſcepi. Ecce autem dum accingor operi, venit in mentem, non parum lucis huic libello, & Lectori vtilitatis allatum iri, ſi præcipua materiæ cuiuſque capita, memoriæ iuuandæ gratiâ ſuis, vt vocant, Summarijs conſtringerentur: & inſuper notationes quædam, vnà cum præcipuorum caſuum declaratione, quos Author vel penitus omiſerat, vel leuiter tantùm attigegerat, ſubijcerentur. Qua in re quantum moleſtiæ & laboris fuerit ſubeundum, ab alijs æſtimári malo, quàm ipſe dicere: me tamen illud conſolatur, quòd confidam non ſine fructu quem ſpectauerim (nimirum ſalutem animarum, quò etiam libellus ipſe deſtinatur) id à me tædij deuoratum eſſe.

Is igitur qua fieri potuit diligentia terſus, & ſuo nitori tandem reſtitutus, geſtit rurſus in lucem exire. Nec eſt, quòd de patrono, ſub cuius protectione fœliciter prodire poſſit, multum

Digitized by Google

tum ambigat: Tuæ namque (admodum Reuerende Pater) humaniſſimæ beneficentię planè ſim ingratus, parumque memor, quanta authoritate cum ſumma dignitate vbique polleas; niſi ſub tutela tuæ ampliſſimæ D. in lucem illum emiſero. Vt enim modò nihil dicam de præclara illa animi tui virtute, & ſancta in pios vſus munificentia, qua paſſim literarum ſtudioſos, ac præſertim religioſas perſonas proſequeris: (eam enim & collegiorum ac piorum locorum erectiones abundè teſtantur) fauor certè ille ſingularis, quo me hactenus ſuſcepiſti & fouiſti, id officij, quod nunc exoluo, ſummo iure exigit. Nam quemadmodum ingratus eſt, qui de primis arboris fructibus, ſatori illius vel cultori nihil adfert: ita ego reprehenſionem minimè effugiam, niſi has ſtudiorum meorum, quæ ſemper promouiſti, qualeſcunque primitias, tibi Mecænati & Patrono meo colendiſſimo, velut gratitudinis & officij ſymbolum, conſecrauero.

Quod quidem officij genus eò gratius fore confido, quòd hæc, quam offero, Summula, illud argumentum contineat; de quo, magno cùm monaſticę perfectionis fructu, in celeberrimo iſto tuo monaſterio diſputationes theologicas inſtituiſti, id eſt de caſibus conſcientiæ: vt interim taceam alia id genus domeſtica exercitia, in quibus partim ſcripturæ ſacræ myſteria,

partim etiam Scholaſticorum dogmata laudabiliter explicantur.

Accipe igitur (admodum R. P. ac Patrone mihi colendiſſime) hoc munuſculum, qua ſoles benigna manu : recipe debitum , quod Cliens tuus pro ſui officij ratione promptus exoluit : & viue Eccleſiæ Chriſti, gregique tibi commiſſo , per multos annos incolumis. Ex Seminario Regio Duacenſi, 20. Septemb. 1612.

PRÆ-

Digitized by Google

PRÆFATIO GAVGERICI HISPANI AD LECTOREM.

CANDIDE LECTOR, *Inter multos qui de conſcientiæ caſibus doctè & accuratè ſcripſerunt, nullus (ſaluo meliore iudicio) meliùs & vniuſcuiuſque Lectoris qualitati accommodatiùs, morborum animi vim atque naturam expreſſit, quam ingenioſiſſimus atque in quæſtionibus moralibus exercitatiſſimus* CAIETANVS. *Teſtantur id abundè, in vtramque partem Secundæ Angelici Doctoris, quæ de vicijs & virtutibus tractat, præclara eiuſd. Cardinalis commentaria. Sed quæ illic fusè & plærumque obſcuriùs, quàm par eſſet, ſparſerat; ea, quantùm quidem ad conſcientiam rectè inſtituendam neceſſarium videbatur, breuiter admodum & perſpicuè in hanc Summulam congeſſit: vt nemini iniuriam facturus videatur, quiſquis eam velut epitomen & inſtar omnium aliarum Summarum haberi voluerit. Doctiſſimum eſt, omnium iudicio, Nauarri Enchiridion; ſed ſua obſcuritate, & rationum quas tumultuariè nonnunquam congerit inuolucris, lectorem ſubinde remoratur. Ioannes quoque à Medina Doctor celeberrimus, abſolutiſſimum opus De pœnitentia & reſtitutione conſcripſit; in quo varij ijque præcipui conſcientiæ caſus accuratè admodũ & dilucidè enucleantur; vt meritò dolendum ſit tam rarum apud nos huic operi Lectorem obtingere: Dominicus etiam Soto, Dominicus Bannes, & noſtro tempore Leonardus Leſſius, præclara ediderunt opera De iuſtitia & iure, in quibus difficillimos quoſque conſcientiæ caſus enodauerunt: Sed hæc & alia id genus, prolixiora ſunt, quàm vt paſſim omnibus, domi & foris*

Digitized by Google

ſubſeruire queant. Hæc autem, quam rurſum in lucem emittimus, Caietani Summula *talis eſt; vt non ſolùm ſui vtilitate, verumetiam ſumma breuitate cum perſpicuitate coniunctá, vnumquemque ad ſui lectionem inuitet.*

Ea quidem nuper Lugduni prodÿt, anno ſalutis 1596. *& aliàs alibi, ſed quàm inculto habitu! quàm varÿs mendis deformata! vt interim de tituli, quem in fronte oſtendit, falſitate nihil dicam, quo eam Typographus, iuxta concilÿ Trid. capita & canones reſtitutam eſſe, mendaciter iactauit: mirandum profectò homines auaritia corruptos in tantam licentiam prorumpere, vt huiuſmodi mendacia adeo pernicioſa vniuerſo orbi impudenter obtrudere non vereantur.*

Atque hæc etiam vna fuit ex rationibus, propter quas operæprecium facturum me exiſtimaui, ſi doctorum virorum conſilÿs acquieſcens; dictam Summulam ſuo nitori reſtituendam ſuſciperem. Si quis autem erit, qui parum probet additiones, quas paſſim ſubiunximus, quòd fortè videantur huius Summulæ breuitatem, quæ eam vehementer commendabat, ſuſtuliſſe; ſciat per eas textum nuſquam interrumpi: quatenus ÿs quibus minùs placuerint, non ſint oneroſæ; (vt quas facilè tranſilire queant) & alÿs, ſubſidium aliquod allaturæ.

Illud autem ſubmonendum occurrit; in rerum Indice, quem in fine ſubiunximus, neſcio qua inaduertentia prætermiſſos eſſe excommunicationum caſus: ſed hunc errorem tibi facilè ſupplebit alius Index ad V. Excommunicatio præfixus, qui eoſdem caſus, prout reſeruati ſunt aut non reſeruati, ſufficienter oſtendit. Inſuper quoad Authorum citationes, quas ad ſingulas penè materias adiunximus; ſcias ex induſtria prætermiſſos eſſe Syluestrum, Angelum, Fumum, alioſque, qui eundem cum Authore noſtro in tradendis conſcientiæ caſibus ordinem tenuerunt: vt proinde ſuperfluum iudicauerim eos in particulari allegare. Vale.

INDEX

Digitized by Google

INDEX PRÆCIPVORVM DVBIORVM, QVORVM RESOLVTIO IN HAC EDITIONE POSTREMA ACCESSIT.

1. *QVis & quantus dolor ſit ad confeſſionem ſacramentalem neceſſarius, vt pœnitens abſolutionis effectum conſequatur, pag. 79 g.*
2. *Quæ circumſtantiæ ſint confitendæ, 77. d.*
3. *Vtrùm Pœnitens teneatur acceptare ſatisfactionem ſibi legitimè impoſitam, 80. k.*
4. *Vtrùm quotieſcunque Pœnitens imperfectè confitetur ex negligentia, ſit iteranda confeſſio, 86.*
5. *De Sigillo confeſſionis aliqua notabilia, 94.*
6. *Qualis attritio ſufficiat ad reconciliationem in ſacramento, 102. a.*
7. *An per veram contritionem ſemper vel ordinariè remittantur peccata, ante Sacerdotalem abſolutionem, 103*
8. *Vtrùm peccator teneatur ſtatim conteri, 105. c. &, vtrùm diebus feſtis, 328.*
9. *Vtrùm in motibus primis circa obiectum malum ſit aliquod peccatum, 121. a.*
10. *An ſit peccatum mortale quotieſcunque delectatio moroſa circa obiectum mortalis peccati non reprimitur ex negligentia, 121. b.*
11. *Quibus caſibus liceat alterius crimen occultũ reuelare, 128.*
12. *Circa diſpenſandi poteſtatem aliqua notabilia, 133.*
13. *Vtrùm Epiſcopi teneantur in ſuis epiſcopatibus reſidere, 154.*
14. *Quibus caſibus poſſit excommunicatus ſacramenta ſuſcipere vel adminiſtrare, 303*
15. *An & quatenus pro excommunicatis liceat orare, 310.*

16. Ad

Digitized by Google

16. *Ad quid obligentur fideles diebus feſtis, & nominatim an ad concionem audiendam*, 328

17. *An poſſit aliquis legendo Horas vel confitendo peccata, ſimul implere præceptum de audienda miſſa*, 337. e.

18. *Poſſitne certa aſſignari regula ad diſcernendum quando materia furti ſit ſufficiens ad conſtituendum peccatum mortale*, 343.

19. *Quibus caſibus liceat vxori occultè accipere de bonis, ipſi & Marito communibus*, 344.

20. *Vtrùm Iudex poſſit condemnare eum quẽ certò cognoſcit eſſe innocentem, ſi in iudicio probetur nocens*. 360. a.

21. *Caſus circa ſui & rerum ſuarum defenſionem*, 363

22. *Ad quam reſtitutionem teneatur Homicida, & is qui alterum læſit*, 367.

23. *Quo vtendum breuiario in lectione Horarum*, 375.

24. *Vtrùm famuli miniſtrantes cibos frangentibus ieiuniũ, & omninò quiſquis alteri præbet materiam qua ad peccatum abutitur, poſſint excuſari à culpa*, 384.

25. *An toties peccetur quoties in die ieiunij vltra refectionem conceſſam comeditur*, 397.

26. *Vtrùm tactus inter non coniugatos ordinati ad delectationem ſenſualem tantùm, ſint peccata mortalia*, 411.

27. *Quomodo ſe gerere debeat Confeſſarius circa illum quem deprehendit habere caſum aliquem reſeruatum*, 442. b.

28. *Quibus caſibus debeat abſolutionem denegare*, 445.

29. *Caſus præcipui, quibus irregularitas incurritur*, 453.

30. *De irregularitatis effectibus*, 458

31. *Quis ordo ſeruandus in inquiſitionibus faciendis*, 462, a.

32. *Quatenus licitum ſit ſigna maleficij tollere*, 490. *Et quid circa Maleficorum abſolutionem obſeruandum*, 492.

33. *De matrimonio clandeſtino aliqua notabilia*, 503

34. *Quid faciendum vbi matrimonio iam contracto deprehenditur ſubeſſe impedimentum dirimens*, 508.

35. *Vtrùm coniugi debitum illicitè petenti, alter poſſit licitè reddere*, 517.

36. *Quomodo peccent Religioſi contra ſua vota*, 528.

37. De

Digitized by Google

37. *De dilectione inimicorum & de ſignis beneuolentiæ iis exhibendis*, 538.
38. *Vtrùm in dubiis tutior pars ſit eligenda*, 548.
39. *An confeſſarius culpabiliter reſtitutionem non iniungens Pœnitenti, teneatur ipſe reſtituere*, 607
40. *Quid requiratur ad hoc vt cooperator cenſeatur cauſa efficax damni, vt ad reſtitutionem teneatur*, 609
41. *Vtrùm reſtitutio neceſſariò fieri debeat in alio rerum genere, quando in eod. fieri non poteſt*, 613.
42. *Quando teneatur ad reſtitutionem, qui alterius bonum impediuit*, 639
43. *Vtrùm ſatisfactio facta extra charitatem ſit efficax*, 651.
44. *Varij caſus circa permutationes, reſignationes beneficiorũ, & circa penſiones eccleſiaſticas*, 672
45. *De pœnis Simoniæ*, 674
46. *Ad quid teneatur, qui conſtuprauit virginem*, 696.
47. *Caſus Suſpenſionum præcipui*, 706.
48. *Quando teneatur aliquis ad ferendum teſtimonium*, 712.
49. *Reus legitimè interrogatus, ſi fateri nolit veritatem, propterea quod metuit ne plectatur capite, an poſſit à Confeſſario abſolui*; 714.
50. *Varij caſus circa venditionem*, 734
51. *De vectigalium ſolutione & reſtitutione*, 727
52. *Votum factum ob malum finem, quando ſit obligatoriũ*, 746. c. & *illud quod fit ex graui metu*, 751. a.
53. *An filij votis parentum obligentur, & Hæredes votis Teſtatorum*, 754.
54. *Vtrùm vota Subditorum poſſint irritari, poſtquam facti fuerint ſui iuris*, 760.
55. *Circa vſuram aliqua notabilia*, 766.

INDEX

Digitized by Google

INDEX TITVLORVM huius Summulæ iuxta ordinem Alphabeticum.

ABorſus.
Abſolutio à peccatis ex parte formę.
Abſolutio ex parte abſoluentis.
Abſolutionis impedimenta.
Abſolutio ab excommunicatione, ex parte formæ.
Abſolutio ab excommunicatione ex parte poteſtatis abſolutoriæ.
Acceptio perſonarum.
Acedia.
Adulatio.
Adulterium.
Aduocati & procuratoris iniquitates.
Alchimia.
Ambitio.
Apoſtaſia.
Arrogantia.
Aſſaſſinus.
Aſtrorum obſeruatio.
Aſtutia.
Auaritia.
Audacia.
Aruſpicium.
Augurium.
Auſpicium.
Bellum.
Beneficium Eccleſiaſticum.
Beſtialitas.
Blaſphemia.
Calumnia.
Caſus reſeruati.
Choreæ.
Clericorum peccata.
Cogitationis peccata.
Colluſio.
Columbarium.
Communio ſacramentalis.
Concubinatus.
Concuſſionis crimen.
Confeſſionis ſacramentalis conditiones,
Confeſſionis iteratio.
Confeſſoris conditiones.
Confirmationis ſacramentum.
Coniuratio.
Conſcientia.
Contemptus.
Contritio.
Contumacia.
Contumelia.
Conuitium.
Correctio.
Crudelitas.
Curioſitas.
Decimæ.

Defenſio.

Defenſio.
Delectatio moroſa.
Deriſio.
Deſperatio.
Detractio.
Diſputatio de fide.
Diſcordia.
Diſpenſatio.
Diuinatio.
Doctoratus.
Dolus.
Duellum.
Ebrietas.
Electio.
Eleemoſyna.
Emptio.
Emulatio.
Epiſcopi peccata.
Erubeſcentia.
Euagatio mentis.
Excommunicatio.
Falſarius.
Famam propriam negligerē.
Feſtos dies violare.
Filij peccata.
Fornicatio.
Fraus. Furtum.
Gloriæ humanæ appetitus
Gula.
Habitus debiti omiſſio vel occultatio
Haſtiludium.
Hæreſis.
Hiſtrionatus.
Homicidium.
Horarū canonicarū omiſſio.
Hypocriſis.
Iactantia.
Idololatria.
Ieiunium.
Ignorantia.
Imagines aſtronomicæ.
Immunditia.
Immunitas Eccleſiaſtica.
Impietas.
Impudicitia.
Incantatio.
Incendiarius.
Inceſtus.
Inconſideratio.
Inconſtantia.
Incontinentia.
Indignatio.
Infidelitas.
Infidelium conuerſationem habere.
Ingratitudo.
Inhumanitas.
Iniuſtitia.
Inobedientia.
Inquietudo mentis.
Inſenſibilitas.
Inſipientia.
Interdicti Eccleſiaſtici violatio.
Interrogatio pœnitentium.
Intimiditas.
Intruſio.
Inuidia.
Ira.
Ironia.
Irregularitas.

Iudaizare.
Iudæorum conuerſatio.
Iudicis peccata.
Iudicium temerarium.
Iurare.
Laruarum vſus.
Latrocinium.
Lenocinium.
Lex iniuſta.
Libellus famoſus.
Literarum alienarũ apertio.
Litigium.
Litigare in iudicio.
Ludere.
Luxuria.
Magiſtrorum peccata.
Maledictio.
Maleficium.
Malitia.
Matrimonium.
Medici peccata.
Mendacium.
Mercatura.
Meretricium.
Militum peccata.
Minari.
Miſſæ celebratio.
Mollities.
Monachorum & monialium peccata.
Mulieris peccata.
Murmuratio.
Mutilatio.
Necromantia.
Nemeſis.
Notariorum peccata.
Nuptiarum peccata.
Obſtinatio.
Otium.
Odium.
Officiorum ſecularium venalitas.
Opinio.
Oratio.
Ordinantium & ordinandorum peccata.
Organorum vſus.
Ornatus exterior.
Oſculum.
Peccatum.
Pœnam ſubire.
Percuſſio.
Perfidia.
Periculo peccandi ſe exponere.
Periurium
Permiſſio.
Permutatio.
Pertinacia.
Pignus accipere.
Pigritia.
Pirata.
Placere hominibus.
Pollutio.
Præcepti tranſgreſſio.
Præcipitatio.
Prædicatorum peccata.
Præſcriptio.
Præſumptio.
Præuaricatio.
Prodigalitas.
Proxeneta.

Puſil-

Puſillanimitas.
Rapina.
Raptus.
Religioſorum peccata.
Repræſaliarum iniquitas.
Reſtitutio.
Rixa.
Sacrilegium.
Sagittarij ars.
Satisfactio.
Scandalum.
Schiſma.
Scrupuloſorum medicinæ.
Scurrilitas.
Seditio,
Simonia,
Simulatio.
Societas mercaturæ.
Sodomia.
Somniorum obſeruatio.
Sors.
Sortilegium.
Spectacula.
Sponſorum peccata.
Stuprum.
Superbia.
Superſtitio.
Suſpenſio.
Suſpicio.
Suſurratio.
Temeritas.
Tentatio Dei.
Teſtimonium falſum.
Timor.
Tyrannis.
Torneamentum,
Vectigalia.
Venatio.
Venditio.
Vindicatio.
Virginum conſecratio.
Viſitatio.
Vnctionis extremæ contemptus.
Votum.
Vſura.

CLE-

Digitized by Google

CLEMENT. VII. PONT. MAX.

THOMAS DE VIO CAIETANVS, S.

INdulto corporis imbecillitati, Clemens VII. Pont. Maxime, poſt tot commẽtationum laborem, anni vnius otio; adieci animum, vt humilibus iuxta Apoſtolicum præceptum conſentiendo, opem minùs doctis confeſſoribus ferrem. Ægrè ferunt ſiquidem nonnulli editas Summas: quòd dum externa innumera immiſcent, opiniones multiplicant, diſputationes producunt, propria tuentur, alios oppugnant; vexatus tot doctoribus lector, confuſus, perplexus, aut certè inanis relinquitur. Quocirca rogatus à multis, Summulam colligere decreui de peccatis, Alphabetico ordine: poſthabitis non ſolum diſputationibus ac opinionibus proprijs & alienis, ſed etiã doctoribus omnibus tacitis; vt nullus æmulatione aliqua à veritatis ſequela retrahatur. Et quamuis hîc, ſicut & vbique nullam mihi authoritatem tribui velim, ſed rationi vel authoritati quæ affertur; (& propterea nihil abſque appoſita ratione, niſi fortè omnino manifeſtum aliàs eſſet, afferam, vt docti librare poſſint quæ dicũtur: minus autẽ capaces, à doctoribus diſcendi occaſionẽ habeãt, & vel ſic rationũ vires percipiant) beatitudinis tamen tuæ iudicio, vt par eſt, omnia ſubijcio. Suſcipe itaq; humaniſſime Pater, exiguũ ſerui tui opuſculum; vt qui vnica inter Chriſtianos principes pacis & reformationis Eccleſiæ es ſpes, laborantibus quoque inter obſcura peccatorum ſplendor cenſurâ fias. Fœlix Vale.

Digitized by Google

PECCATORVM
SVMMVLA
THOMÆ DE VIO CAIETANI,
CARDINALIS S. XYSTI.

Aborsvs.

SVMMARIVM.

Aborsvs voluntarius eſt peccatum mortale: &, ſi fœtus erat animatus anima rationali, inducit irregularitatem.

ABorsvs voluntarius eſt peccatum homicidij: perfecti quidem, ſi fœtus erat animatus anima rationali. Et incurritur propterea irregularitas: quia occiditur tunc qui verè eſt homo. Imperfecti verò, ſi fœtus adhuc non erat animatus anima rationali: quia tunc occiditur homo: non qui eſt, ſed qui generabatur, qui non eſt adhuc actualiter homo. Et eſt peccatum mortale: quia quantum in ſe eſt, ad hoc tendit vt tollat vitam hominis iam inchoatã. a Non tamen incurritur irregularitas homicidij, quia non eſt adhuc actualiter homo qui occiditur.

a *Iacobus à Graſſijs aurear. deciſ. l. 2. c. 63. refert quandam conſtitutionem Sixti V. quâ excommunicat & pro irregularibus*

Digitized by Google

habendos decernit omnes procurantes aborſum, ſiue per ſe, ſiue per alios, ſiue fœtus erat animatus ſiue non: quod ipſum etiam aduerſus procurantes ſterilitatem decernit.

b *De hac materia V. Silueſt. Verb. Aborſus, & V. Medic. n. 4.*

SVMMARIVM.

FORMA *abſolutionis conſiſtit in certis quibuſdam verbis: quibus ſi conditionem de futuro adiunxeris, non perficies ſacramentum: nec ſuper eandem numero confeſſionem abſque ſacrilegio repeti poßunt.*

1. ABSOLVTIO à peccatis quæ in ſacramento pœnitentiæ fit, eſt forma ſacramenti pœnitentiæ. *a* Et conſiſtit (vt in Concilio Floren. ſub Eugenio quarto legitur) in his verbis, *Ego te abſoluo.* Ait enim: Forma huius ſacramenti, ſunt verba abſolutionis, quæ ſacerdos profert quũ dicit, *Ego te abſoluo.*

2. Vbi circa neceſſitatem, ſcito non eſſe de neceſſitate formæ illud pronomen, ego: ſicut etiam non eſt de neceſſitate in forma baptiſmi: quoniam ſubintelligitur in ly abſoluo.

Et licet ad formam abſolutionis ſufficiat dicere, Abſoluo te: decet tamen quædam antecedentia & conſequentia apponere, dicendo: Dominus noſter Ieſus Chriſtus te abſoluat: & ego authoritate ipſius te abſoluo à peccatis tuis, in nomine Patris & Filij & Spiritus-ſancti, Amen. Paſſio Domini noſtri Ieſu Chriſti, & merita beatæ Mariæ ſemper virginis, & omnium ſanctorum, & quicquid boni feceris, & mali ſuſtinueris, ſint tibi in remiſſionem peccatorum tuorum, in augmentum gratiæ, & premium vitæ æternæ. Amen.

3. Circa mutationem ſcito, quòd ſi mutatio fieret ita, quòd loco pronominis Te, poneretur pronomen Vos, cauſa honoris (puta ſi audiens confeſſionem Epiſcopi vel Regis, dicat, Ego abſoluo vos: & ſimiliter ſi Epiſcopus aſſuetus loqui in numero plurali in prima perſona, audiens confeſſionem alicuius diceret: Nos abſoluimus te) in vtroque caſu & ſimilibus non fit ſine peccato huiuſmodi mutatio: quia receditur à verbis per Eccleſiam

Digitized by Google

ſiam determinatis in forma huius ſacramenti. Abſolutio tamē facta tenet, quoniam ex accommodatione vſus idem ſignificatur per huiuſmodi verba, quod ſignificatur per formam ſacramenti, Abſoluo te.

4 *b* Circa appoſitionem conditionalem aduerte tripliciter poſſe conditionaliter proferri formam abſolutionis. Primò, reſpectu conditionis præteritæ: vt ſi confeſſor dubitat ſe protuliſſe verba abſolutionis, & dicat: Si non es abſolutus, ego abſoluo te. Et huiuſmodi conditionalis abſolutio in caſu dubij ex ſuo genere non eſt illicita: ſicut nec baptiſmus in dubio ſic datus, illicitus eſt.

5 Secundò, referendo ad conditionem futuram, puta ſi diceret confeſſor: Si reſtitueris, aut ſi feceris talem pœnitentiam, aut aliquid huiuſmodi, abſoluo te. Et huiuſmodi conditionalis abſolutio, cum intentione præciſa nil aliud faciendi niſi quod dicit, nil valet: quia non eſt in poteſtate confeſſoris miniſtrantis ſacramentum, conferre nunc ſacramentum, & ſuſpendere illius effectum in aliud tempus implendæ conditionis. Sacrilegus ergo eſt abuſus iſte formæ ſacramentalis: fit enim iniuria ſacramento, dum perficitur modo excludente fructum ſacramenti ex indebita intentione miniſtrantis. Et eadem ratione non poteſt ſacramentalis abſolutio impendi ſub ratihabitione: quoniam quod ſub ratihabitionis ſpe fit, quamuis voce tunc fiat, re tamen vt pendens fit, ita vt poſſit & ratificari & irritari. Conſtat tamen non eſſe in poteſtate abſoluentis cōferre nunc ſacramentū, & ſuſpēdere effectum illius in tēpus futuræ ratificationis, & exponere diſcrimini vt nullū ſit ſi irritetur.

6 Tertiò, ſi referatur ad conditionem præſentem: puta ſi verè promittis reſtituere, aut præſentare te ſuperiori, abſoluo te. Et huiuſmodi conditionalis abſolutio cum præciſa ſimiliter intentione, ſi fiat, facta tenet, ſtante nunc conditione. Errat tamen ſacerdos ſic faciens; quia præſumit ſub forma dubia tradere quod Chriſtus mandauit ſub forma certa miniſtrari. De nullo enim magis debet curare abſoluens, quàm de contritione & ſatisfactione pœnitentis: & tamen Eccleſia abſque conditione aliqua credit pœnitenti dicenti ſe contritum, & habere propoſitum ſatisfaciendi: & abſolutionis beneficium imparti-

 tur

tur abſq; conditionali nota. Vnde exterminanda eſt huiuſmodi ſuperſtitio ab Eccleſia Dei, in tantum quòd ſi alicui commiſſa ſit à ſuperiori poteſtas abſoluendi à caſibus reſeruatis ſub aliqua conditione (puta concedo tibi facultatem abſoluẽdi ab homicidio, ſi abſoluendus fecerit talem pœnitentiã, puta peregrinationis, aut tantæ eleemoſynæ &c.) debet confeſſor non conditionaliter, ſed ſimpliciter & abſolutè, abſoluere pœnitẽtem receptantem talem pœnitentiam: quia nulla commiſſio poteſt alterare formam ſacramenti.

7 Circa reiteration ẽ abſolutionis nota, quòd poteſt iterari ſuper omnino eadem peccata, ſed nõ poteſt iterari ſuper omnino eandem confeſſionem: quia ſuper eandem materiã proximam nullius ſacramẽti forma iterabilis eſt ſine iniuria ſacramenti: quia ipſa iteratio atteſtatur inſufficiẽtiæ prioris formæ. ſi enim prima vt ſufficiens haberetur, nõ iteraretur. Ac per hoc quum confeſſio teneat locum proximum materiæ in ſacramẽto pœnitentiæ (vt in eodem Concilio Floren. habetur) niſi multiplicetur confeſſio non poteſt multiplicari abſolutio. Et quia poteſt homo pluries confiteri eadam peccata, poteſt quoque pluries ab eiſdem abſolui.

Videatur S. Tho. 3. p. q. 84. a. 3. & Sot. in 4. d. 14. q. 1. a. 3.

SVMMARIVM.

SOLVS *ſacerdos habens iuriſdictionem ordinariam vel delegatam poteſt ſacramentaliter abſoluere, neceſſitas tamen, qua eſt in articulo mortis; libertas, facultas, licentia & conſuetudo poſſunt hanc iuriſdictionem tribuere.*

2. ABSOLVTIO à peccatis ex parte abſoluentis exigit vt abſoluens miniſter ſit ſacramenti pœnitentiæ, ac per hoc ſacerdos habens authoritatem abſoluendi vel ordinariam vel ex commiſſione ſuperioris: vt in eodẽ Floren. Conc. ſub Eugenio quarto habetur.

1 Vbi circa neceſſitatem aduerte, non ſufficere ad miniſtrãdũ ſacramentũ pœnitẽtiæ eſſe ſacerdotẽ, ſed vltra ſacerdotalẽ pote-

Digitized by Google

poteſtatem requiri authoritatem aliam. Et hoc eſt quod communiter dici ſolet, quòd ſcilicet requiritur duplex poteſtas, videlicet & ordinis & iuriſdictionis. Poteſtas enim ordinis habetur ex ſacerdotio: poteſtas autē iuriſdictionis habetur vel ex officio paſtorali, vel ex cōmiſſione eius qui eſt paſtor pœnitentis. In tantum autē vtraq; iſta poteſtas requiritur, vt ſi altera deſit, abſolutio ſacramētalis ſit nulla, propter defectum miniſtri, ita quod ſi nō ſacerdos abſoluit à peccatis, nihil fit: & ſimiliter, ſi ſacerdos abſoluit eū qui ſibi ſubditus nullo modo eſt, nihil fit.

2 circa modos, quibus ſacerdos habet poteſtatē iuriſdictionis in foro pœnitentiali, aduerte quòd vltra duos manifeſtos modos ex parte authoritatis prælocatæ in ipſo abſoluente (ſcilicet vel ex officio ordinario, vt eſt Epiſcopatus & parochia: vel ex cōmiſſione, vt alij à Papa vel Epiſcopis, vel Curatis vel eorū Officialibus aut vicarijs ſolitis cōmittere audientiā cōfeſſionū habentes authoritatē audiendi cōfeſſiones) inueniūtur quinq; alij modi ſeu caſus quibus ſacerdos ſortitur ſubditum: ita quòd poteſt pœnitētē ſacramētaliter abſoluere à peccatis: & ſunt neceſſitas, libertas, facultas, licētia & cōſuetudo. Declaro ſingula.

3 Neceſſitas duplex eſt: ſcilicet vel ratione mortis, vel ratione cōmunionis. Quādo in articulo mortis deficit cōfeſſor, poteſt quilibet ſacerdos illū abſoluere ab ōnibus ſuis peccatis ſibi cōfeſſis, vt habetur in c. Paſtoralis, de offi. ord. Quādo verò imminet alicui neceſſitas cōmunicandi, & deficit ei cōfeſſor, non poteſt propterea abſolui à quolibet ſacerdote: quia neceſſitas celebrādi miſſam, quæ maius quid importat quā neceſſitas cōmunicādi nō habet hoc priuilegiū ſed dimittit cōſtitutū in tali neceſſitate intra terminos non habētiū copiam confeſſoris.

4 Libertas in propoſito ſignificat non ſubiectionem alicui particulari, vt proprio ſacerdoti. Et tripliciter inuenitur. Vel quia perſona nulli ſubditur, vt perſona Papæ: & propterea cui ſe ſubijcit, ille poteſt ipſum abſoluere à peccatis. Vel ratione ſtatus, quia ſcilicet nunquam in eodē loco permanēt: ac per hoc nulli particulari miniſtro ſacramēti pęnitētię ſubdūtur, quum non ſit maior ratio quòd ſubijciantur vni magis quàm alteri, vt ſunt vagabundi, qui ſcilicet vel nullibi habitant, ſed vagantur: vel licet alicubi domicilium cum vxore

& filijs habeant, communiter tamen ſunt in continuo motu, ita quòd etiam in Paſchate extrà inueniri conſueuerunt: hi enim perinde ac vagabundi quo ad ſacramenta pœnitentiæ & Euchariſtiæ cenſentur, & abſolui à quolibet cõfeſſore poſſunt. Vel ratione materiæ: quia ſcilicet in tali materia nulli eſt ſubiectus confeſſori: vt contingit in peccatis venialibus, quia nullus tenetur illa confiteri, ac per hoc nulli propter illa confeſſori ſubditur à iure: & ideo quilibet poteſt à quolibet ſacerdote de peccatis venialibus ſacramentaliter abſolui.

5 Facultas eligendi confeſſorem, à iure conceſſa eſt Epiſcopis, & tam inferioribus quàm ſuperioribus Prælatis exemptis, vt in cap. Ne pro dilatione, de pœniten. & remiſſ. & conceditur multis ex ſpeciali gratia à ſummo Pontifice, in confeſſionalibus. propterea non eſt dubium hos poſſe abſolui à quo maluerint ſacerdote.

6 Licentia dupliciter datur. Vel explicitè: quum curatus in communi dicit populo: Quilibet vadat ad confitendum cui vult: aut ſpecialiter alicui dicit, Confitearis cui vis; & hoc nihil aliud eſt, quam dare licentiam eligendi ſibi confeſſorem. Vel implicitè. Et hoc contingit primò licentiando ſubditos ad peregrinandum. In hac enim peregrinationis licentia, implicitè claudi creditur licentia confitendi: quia confeſſio comes eſſe debet viatorum. Et hoc intelligo cum duabus limitationibus. Altera eſt, quò ad confeſſiones, & communiones neceſſarias, vt Paſchales, aut ſolitas, quò ad eos qui ſæpe conſueuerũt confiteri & communicare aut celebrare. Et hæc limitatio intelligitur amplectendo tutiorem partem. Quia enim iſta licentia à doctoribus potius quàm à iure proficiſci videtur, timeo illam extendere vltra ſolita tanquam præcogitata. Altera, quò ad cõfeſſores, qui ſcilicet in locis illis confeſſores ſunt aliorum. huiuſmodi enim implicita licentia non videtur amplianda, vt faciat viatores melioris cõditionis quàm incolas, vt ſcilicet poſſint ſibi eligere in confeſſorem quem velint: ſed ſufficit quòd prouideat viatoribus quum extra ſint, vt poſſint tanquam incolæ confiteri & communicare. Vnde & in iure prouidetur de miniſtro Euchariſtiæ pro peregrinis, proculdubio licentiatis à ſuis curatis: vt patet in cap. Presbyter, de celeb. miſſ.

7 Secun-

Digitized by Google

7 Secundò, ſciendo & tacendo: vt quum Epiſcopus ſcit conſuetum eſſe, vt canonici ſeu curati ſui inuicem ſe abſoluāt, & tacet. Quamuis enim nulla conſuetudine introduci poſſit, vt quis poſſit ſibi eligere confeſſorem (vt dicitur in cap. Si Epiſcopus, de pœnit. & remiſſ. in 6.) ex hoc tamen quòd Epiſcopus ſcit & tacet, & tenetur prouidere illis de confeſſore; tacita Epiſcopi licentia, robur dat abſolutionibus, & cõſuetudo non concurrit, niſi vt teſtis licentiæ implicitæ. *b* Et ob huiuſmodi implicitam licentiam, viatores ſine licentia Curati poſſunt in Paſchate confiteri & communicare vbi ſe inuenerint, ſicut licentiati: ſi & vbi Curatus conſueuit ſcrutari quis parochianus defuerit pœnitentiæ & communioni, & viatorum dicentium ſe vbi ſe inuenerunt, confeſſos fuiſſe & communicaſſe, factum probare. atteſtatur ſiquidem huiuſmodi conſuetudo implicitæ licentiæ, & piæ menti Curati, qua voluit implicitè ſuos confiteri & communicare extrà, in caſu quo feſta Paſchalia contingeret extrà peragere. Memini aliàs me legiſſe, Eugenium quartum conceſſiſſe ſeu declaraſſe viuæ vocis oraculo, viatores vbi ſe inuenerint in Paſchate, cenſendos tanquam adeptos incolatum, quò ad ſacramenta pœnitentiæ & Euchariſtiæ: & ſecundum hoc non eſt opus in Paſchate huiuſmodi interpretatiua licentia, ſed poſſunt tunc ab illis confeſſoribus à quibus incolæ abſoluũtur, abſolui à caſibus Epiſcopalibus, prout Epiſcopus loci diſponit.

8 In reliquis autem omnibus ſupradictis licentijs explicitè vel implicitè ab Epiſcopis ſeu Curatis, non approbo poſſe licentiatos abſolui à caſibus reſeruatis Epiſcopo: quia hoc eſt contra iuris diſpoſitionem, in ſexto, de pœnit. & remiſ. cap. Si Epiſcopus. vbi dicitur, quod Epiſcopo dante licentiam alicui, quòd confiteatur; non propterea concedit caſus reſeruatos. Si ergo licentia explicita non comprehendit caſus reſeruatos, multò minus licentia implicita ad illos ſe extendit.

9 Conſuetudo non eligendi confeſſorem, ſed habendi curam animarum præſcripta, operatur, vt tam Cardinales curam habeant familiæ ſuæ, & de eorum licentia ſui familiares confiteri poſſint cui velint; quàm quicunque alij huiuſmodi curam habentes, poſſint ſimiliter abſolutionis beneficium per ſe vel

Digitized by Google

alium ſuis impartiri: poteſt enim huiuſmodi iuriſdictio non minus quàm aliæ haberi ex præſcripta conſuetudine.

a *S. Tho. ſupp. q. 8. a. 6. D. Sot. in 4. d. 18. q. 4. a. 4. & conc. Trid. ſſ. 14. c. 7. q. Vbi ſic habet* Omnes ſacerdotes quoſlibet pœnitentes a quibuſlibet peccatis & cenſuris abſoluere poſſunt, *Mortis articulus hîc appellatur probabile mortis periculum; quale eſt facienti periculoſam nauigationem.*

b. *De Vagabundis, pereginis, & ſimilibus vide Sotum dicta q. a. 2. & multa apud Silu. V. Confeſſor 1. nu. 10.*

SVMMARIVM.

ABSOLVTIO *redditur inualida ex parte abſoluentis, ratione cenſuræ ſententiam irritantis; qualis ea ſola eſt, qua denunciati aut notorij percuſſores Clerici innodantur: ex parte pœnitentis verò confeſſio impœnitens eandem abſolutionē annullat; excōmunicatio non item, quamuis ab ea ſit primū abſoluendus.*

3. ABSOLVTIONIS impedimenta multa ſunt. Et ideo aduertēdū eſt poſſe illam impediri vel ex parte abſoluentis, vel ex parte abſoluēdi. 1. *a* Impedit autē ex parte abſoluētis Eccleſiaſtica cenſura, nō quæcūq; ſed irritās iudicis ſententiam: ita vt quamdiu reliqua geſta per confeſſorē tenēt, abſolutio valeat. Et propterea licet excōmunicatio aut ſuſpenſio, ſi confeſſor ſit excōmunicatus aut ſuſpēſus, annullet abſolutionem abſolutè loquēdo: quia tamen aliqui ſunt caſus, in quibus geſta per confeſſorē ſic innodatū tenent: ideo ſcito quòd ex iure communi ſecundū communē ſententiā (ex l. Barbarius. ff. de offi. præt.) tenēt geſta per huiuſmodi iudicē, vbi duo ſimul cōcurrūt; ſcilicet cōmunis error facti, & titulus. verbi gratia: ſi ſacerdos excommunicatus datus eſt ab Epiſcopo in curatum, & cōmuniter non habetur ille pro excommunicato, propter hoc quia neſcitur illū eſſe excōmunicatum, geſta omnia per ipſum tenent. Cōcurrunt enim ibi ambo ſimul, ſcilicet titulus publici officij, quia inſtitutus eſt ab Epiſcopo: & cōmunis error facti, quia neſcitur ipſum eſſe excōmunicatum. Et hinc habes, quòd abſo-

Digitized by Google

abſolutus à legitimo aliàs confeſſore habente impedimentum ocultum, quod ſi ſciretur, impediret abſolutionem, eſt verè abſolutus & coram Deo & coram Eccleſia.

b Ex Extrauaganti verò Concilij Conſtantienſ. conſenſu vtentium comprobata, in foro pœnitentiali tenent geſta per confeſſores irretitos quibuſcunq; Eccleſiaſticis cenſuris etiam non occultis, niſi in duobus caſibus, ſcilicet propter notoriam percuſſionem clerici, vel propter publicam nominatim denunciationem. Nam ibi conceditur receptio ſacramentorũ ab excommunicatis miniſtris, niſi altero dictorum modorũ fuerint excommunicati, & hoc in fauorem animarũ & innocentũ nõ in releuamen ipſorum excommunicatorũ. Licet enim ipſi miniſtri excommunicati abſoluentes, damnationẽ incurrant: pœnitentes tamen abſolutionis beneficium cõſequuntur. Et hoc quantum ad fructum abſolutionis ſpectat intellige, ſi & quando pœnitens excuſatur à peccato inducẽdi cõfeſſorem excommunicatum ad ſacramenti miniſtrationem, nam non licet ſibi inducere illum ad peccandum 2. Impeditur autem ex parte abſoluendi abſolutio ex duplici capite; ſcilicet ab intrinſeco *c* ex ſacrilegio ſimulatæ vel dimidiatæ vel impœnitentis confeſſionis: hoc eſt ſi quis ſimulat ſe confiteri quia tunc deeſt cõfeſſio: ſimulata enim confeſſio non eſt cõfeſſio. Et ſimiliter ſi quis ex verecũdia, aut aliàs irrationabili cauſa aduertẽter dimidiat cõfeſſionem, quia tunc non proponitur peccatum vt remiſſibile, nam impium eſt à Deo & eius ſacramento dimidiã ſperare veniam. Et eadem ratione ſi quis impœnitentẽ ex intẽtione proponit ſeipſum, quia vt nõ abſolubilem miniſtro Chriſti ſe præſentat, abſolui enim nequit quem nõ pœnitet. Et propterea irrita eſt in his caſibus abſolutio ex parte pœnitentis. 3. Ab extrinſeco verò impeditur abſolutio ex parte abſoluendi, ſi pœnitens ſit excommunicatus maiori, vel minori excõmunicatione. nam commune eſt vtriq; excõmunicationi, excludere à paſſiua participatione ſacramentorum. Nec hoc eſt vertẽdum in dubiũ. Vnde grauiter errant cõfeſſores abſoluẽtes prius à peccatis, & remittentes abſoluendos poſtea ab excommunicatione, eſt enim hoc contra diſpoſitionẽ iuris communis expreſſè

dicente textu, de ſent.excom. cap. A nobis eſt ſæpe, quod licèt reputetur aliquis per ſigna pœnitentiæ abſolutus à Deo, quia tamen apud Eccleſiam adhuc abſolutus non eſt, communicandum ei non eſt in diuinis: & multò minus impendẽda ſunt ei ſacramenta, à quibus principaliter eſt excluſus. Nec excuſari poteſt hoc factum propter dictam Extrauagantem Concilij Conſtantien. quoniam ibi expreſsè dicitur, excommunicatos in nullo ſubleuari ob dictam gratiam: multum autem ſubleuarẽtur, ſi participes eſſe poſſent ſacramentorum ante abſolutionem. Non ergo poteſt abſolui aliquis à peccatis, antequã abſoluatur ab excommunicatione tam maiori quam minori.

Vtrùm autem ſi de facto fiat contrarium, abſolutio facta teneat, alia quæſtio eſt, multa enim fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent.

4 Et dicenda ſunt ad hanc quæſtionem tria. Primum, quòd abſolutio à peccatis, de facto ab excommunicato ſuſcepta, non tenet quantum ad præſentem fructum: quia ipſo actu ſuſcipiendi abſolutionem, obicem abſolutioni ponit excommunicatus. nam per actum iſtum ingerit ſe paſſiuè ſacramento à quo excluſus perſeuerat, quamdiu eſt excommunicatus: & ſacrilegium committit, contaminando quantum in ſe eſt ſacramentum pœnitentiæ. Licet enim excommunicatus poſſit initiare ſacramentum pœnitentiæ, exercendo actus qui ſunt ſacramenti materia, conterendo, confitendo, & ſatisfaciendo; non poteſt tamen perfectioni ſacramenti (quæ in forma abſolutionis conſiſtit) ſe immiſcere: quoniam à ſacramento eſt excluſus, non autem à ſacramenti materia. Quia igitur excommunicatus ipſo actu ſuſcipiendi abſolutionem, contra abſolutionem pugnat, conſequens eſt, vt non abſoluatur à peccatis ſuis.

5 Secundum eſt, quòd per accidens in aliquo caſu huiuſmodi abſolutio facta tenet quantum ad præſentem fructum: quando ſcilicet excommunicatus verè pœnitens, ob ignorantiam iuris vel facti, non qualemcunque, ſed excuſantem eum, abſolutionem à peccatis ſuſcipit: quia ſacramentum gratiam confert omni adulto offerenti ſe, non ponendo obicem: conſtat autem huiuſmodi pœnitentem non ponere obicem ex hoc

quòd

quòd ponitur ipſum laborare ignorantia excuſante à ſacrilegio, quod excommunicatus ſacramentum ſuſcipiens incurrit. Et propterea quamuis teneatur iſte quærere & obtinere abſolutionem ab excommunicatione, nec poſſit interim immiſcere ſe diuinis, non tenetur tamen ad hoc vt iterum abſoluatur à peccatis: & hoc propter efficaciam ſuſcepti ſacramenti, vt dictum eſt. Iteratio enim ſacramenti non niſi propter effectum ſacramenti fieri debet. Et hinc habes, vnde multorum timoratas conſciētias conſolari poſſis in multis ſingularibus caſibus, qui prudentiæ confeſſoris relinquuntur examinandi, & iudicandi ſecundum prædicta duo, ſcilicet quòd fuerit verè pœnitens, & laborans ignorantia aut obliuione excuſante ipſum.

6 Tertium eſt, quòd abſolutè loquendo, abſolutio ſacramentalis impenſa excommunicato valet: quia licet huiuſmodi abſolutio ſit iure prohibita & illicita, *d* nullo tamen iure ſancitum inuenitur, quòd ſit nulla. excommunicatus enim eſt excluſus à ſacramentis, quantum ad hoc quod non poteſt licitè ſuſcipere ſacramenta: non autem quantum ad hoc, quòd ſi ſuſcipit, ſuſceptum ſit nullum. Si enim excommunicatus ſuſciperet ſacramentum ordinis, confirmationis, matrimonij, aut extremæ vnctionis, non propterea irritum eſſet ſacramentum ſuſceptum. Pari ergo ratione nō eſt irritum ſacramentum pœnitentiæ ab excommunicato ſuſceptum. Et ſimiliter quia excommunicati participatio in diuinis dicendo horas canonicas in choro cum alijs, non eſt irrita (ſatisfecit enim præcepto de perſoluendo horas) conſequens eſt, vt ſacramenti participatio non ſit irrita. Et licet huiuſmodi abſolutio in aliquo non habeat effectum tunc, propter indiſpoſitionem recipiētis perſeuerantis in peccato mortali, habebit tamen effectum, recedente peccato: & hoc propter vim ſacramenti, iuxta doctrinam Auguſtini.

a *Conferri poſſunt quæ habet Nau. man. c. 9. n. 6. & Medina inſtruct. Confeſſ. l. 1. c. 2. §. 3.*

b *Tenorem illius extrau. Vide infra. V. Excommunicatio minor. & apud Nau. c. 27. num. 35.*

c *Author inf. V. Confeſſionis iteratio.*

d *Hanc doctrinam rectè explicat idem Nau. cap. 9. num. 2. & ſeqq.*

Digitized by Google

ſeqq. vt ſcilicet intelligatur de eo excommunicato qui exiſtimat (etſi culpabiliter) ſe non peccare mortaliter, ſuſcipiendo in excommunicatione abſolutionem à peccatis. alioqui enim impœnitentem ſe ex intentione præberet, adeoq; confeſſio eſſet nulla, iuxta mentem authoris hic n.2. Huc pertinet illa quæſtio: An confeſſio informis poſſit eſſe valida, de qua S. Thom. ſupp. q. 9. a. 1. & Sot. in 4. d. 18. q. 3. ar. 2. & 3.

SVMMARIVM.

SVBSTANTIA *abſolutionis ab excommunicatione, non habet determinata verba, conſuetudo tamen Eccleſiæ non eſt negligenda; quæ abſolutio ſi eſt iniuſta ex eo quod ſit contra ius tertij, nihilominus eſt valida; non autem ſi eſt contra ius conſtitutionis.*

4. ABSOLVTIO ab excommunicatione quantum ad cõfeſſores ſpectat, ex parte formæ tria habet cõſiderãda. 1 Primò ſubſtantiam, ſecundò annexa, tertiò, modum connexionis. Et quò ad primum ſcito, quòd nulla habet determinata verba, poteſt enim dicere abſoluens, &, Abſoluo te, &, Benedico te, & ſimilia: debet tamen ſecundum Eccleſiæ conſuetudinem dicere, Abſoluo te, &c. 2 Quò ad ſecundum ſcito, quòd ſolennis abſolutionis forma multa requirit, quorum aliqua requiruntur ſemper: vt aliquis pſalmus pœnitentialis cum precibus & verſiculis, & oratione. Aliqua verò requiruntur quandoque, & quandoq; nõ: vt verberatio, dum hęc dicuntur. omittitur enim in mulieribus & in locis publicis. Non enim decet mulieres verberari quum confitentur: ſimiliter nec quoſcunq; alios in publico ſecretè confitentes. Similiter iuramentum de parendo mandatis Eccleſiæ vel abſoluentis, in quibuſdam tãtùm caſibus requiritur. Et ſimile eſt de emendâ iudicium. iuramentum enim illud in magnis tantùm criminibus locũ habet: emendam autem (hoc eſt ſufficientem ſatisfactionem) quando pro notoria offenſa in aliquem, excõmunicatus quis eſt, præſtare ante abſolutionem tenetur: & ſimiliter vbi expenſarum aut damni ratio habetur. Et ſi ſatisfacere nequit, tenetur dare idoneam

idoneam cautionem, hoc eſt pignoratitiam vel fideiuſſoriam. At ſi nec horum aliquod poteſt, det cautionem iuratoriam ſatisfaciendi, quum poterit.

Et hæc oportet confeſſorem ſcire, non ſolùm propter communes qui poſſunt accidere caſus, ſed propter euitandas cenſuras Xyſti quarti, quum contingit in mortis articulo abſoluere à caſibus reſeruatis, in cœna Domini &c. vt intelligat terminos, & ſciat ſecundum hæc ſe regulare. Igitur ſolenniter abſoluturus excommunicatum, præmiſſo aliquo horum ſi opus eſt, aut præmiſſis omnibus, ſi omnia requiri contingit, dicat confeſſor vnum pſalmum pœnitentialem cum Gloria patri. Kirieter, & Pater noſter, & quatuor verſiculis: ſcilicet Saluum fac, Nihil proficiat, Eſto ei: &, Domine exaudi: & orationem, Deus cui proprium, mutando ly delictorum, in ly excomunicationis, & poſtea abſoluat, dicens, Ego abſoluo te à vinculo excommunicationis, & reſtituo communioni fidelium, & poſtea mandet ei, quòd mandaturus. eſt.

3. Quò ad tertium diſtinguendum eſt de annexis. Nam annexorum quædam ſunt ceremonialia, vt orationes: quædam iudicialia, vt cautiones. Et de ceremonialibus quidem conſtat, quòd ſunt annexa vt debita ſeruari, non tamen vt ſubſtantialia Et propterea ſi is cui commiſſum eſt vt abſoluat in forma Eccleſiæ aliquem excommunicatum, ſine ceremonialibus abſoluat; peccat quidem abſoluens ſine rationabili cauſa ceremonialia omittens, abſolutio tamen valet: quia ceremonialia intelliguntur, tam inſtitui quàm committi vt ceremonialia, hoc eſt vt debita ſeruari: non autem vt neceſſaria ad ſubſtantiam abſolutionis.

4. De Iudicialibus verò tria dicimus. Primum, quòd regulariter ſunt annexa vt neceſſaria neceſſitate iuſtitiæ; ita quòd non poſſunt omitti ſine iniuria: quia in præiudicium Eccleſiæ ſeu partis huiuſmodi omiſſio vergit. Secundum quòd iudicialia dupliciter inueniuntur annexa abſolutioni. Primò, ex ſolo debito iuris communis, vt quia agitur de intereſſe tertij, cui eſt ſatisfaciendum, vel aliquid ſimile. Et ſic ſi per abuſum ſuæ poteſtatis ordinarius potens abſoluere, abſoluat, tenet abſolutio facta quamuis malè

& iniuſtè

& iniuſtè facta: quia abſolutio tunc fit contra ius tertij, & non contra ius conſtitutionis: vt habes in cap. Venerabilibus, de ſent. excom. in 6. 6 Secundò, ex debito illius canonis, vt canon ille dat certum modum ſeu excipit: ita quod niſi concurrente tali conditione ſeu obſeruatione, non impendatur abſolutio. Et hoc multipliciter contingit. Vel per verba negatiua potentiæ actiuæ: vt ſi dicatur, quòd non poſſit abſoluere ante ſatisfactionem. Vel per verba negatiua potentiæ imperſonaliter: vt ſi dicatur, quòd non poteſt impendi abſolutio ante ſatisfactionem. Et in his duobus modis etiam verba ipſa canonis teſtantur limitatam eſſe potentiam ordinarij, ac per hoc irritam eſſe abſolutionem, ſi aliter fiat. Vel per verba negatiua potentiæ paſſiuæ tantùm: vt ſi dicatur quòd qui inciderit in tale quid, non poſſit abſolui, niſi ſatisfaciat. Vel per verba negatiua non potentiæ, ſed actionis, vt dicatur: nullatenus abſoluatur ante ſatisfactionem, ſeu niſi ſatisfecerit. Et in his duobus & ſimilibus modis ambigua videtur quæſtio. Ex verbis quidem, quia non limitatur per illa poteſtas ordinaria: ac per hoc videtur relinqui locus abuſui poteſtatis ad illicitam abſolutionem. Ex ratione verò, quia poteſtas ordinaria videtur potius regulari, ſtatuendo ſibi regulam ſecundum quam abſoluere debeat, quàm limitari: ne facilè ordinariæ poteſtati derogetur. Oppoſitum autem ſuadet textus allegatus ex 6. dicens: *Abſolutio tenet, licet forſitan ſit iniuſta, quoniam & ſi contra ius litigatoris, non tamen contra ius conſtitutionis abſoluit.*

7 Vnde videtur vniuerſalis regula haberi duplex. Prima eſt, quòd abſolutio contra ius tertij & non conſtitutionis, tenet. Secunda eſt, quòd abſolutio contra ius conſtitutionis non tenet. Et quia hæc eſt tutior, & textui conformior via, ideo hanc ſequendam puto. Et propterea in ſingulis canonibus excommunicationum, conſideret abſolutor conditionem ibi ſtatutam, vt ſeruetur circa iudicialia, & ſeruet illam ne erret, aut diſcrimini ſe committat.

8 Tertium, quòd in duobus caſibus obſeruatio iudicialium eſt adeò manifeſtè annexa abſolutioni, vt abſolutio ſine illis irrita ſit & inanis. Primus eſt, quando ius ſeu decretum explicitè irritat abſolutionem ſine his, vt fecit Xixtus IIII. in Extrauag.

Digitized by Google

trauag. & ſi Dominici gregis, dicens: Et aliter impenſa abſolutio non valeat. Secundus eſt, quando ab homine alicui committitur poteſtas abſoluendi, cum verbis conditionalibus vel æquipollentibus de huiuſmodi cautionibus habendis: talis enim commiſſarius, ſi exeundo fines mandati, abſoluat, nihil facit.

a *Habetur in extrau. Etſi Dominici gregis. De pœniten. & remiſſ.*

SVMMARIVM.

POTEST *quilibet Confeſſarius abſoluere ab excommunicatione minore, imò & à maiore non reſeruata. reſeruatur autem ordinariè excommunicatio lata ab homine, ei qui ipſam tulit.*

5 ABSOLVTIO ab excommunicatione, quãtum ad confeſſores ſpectat ex parte poteſtatis abſolutoriæ, diſtinctione eget.

1 Diſcernendum eſt enim in primis, an illa excommunicatio ſit lata à iure, vel ab homine. Vocatur autem à iure, quæcunque à perpetuo ſtatuto lata eſt; à quocunque ſtatutum illud ſit: & ſiue contineatur in iure communi, ſiue in extrauaganti, ſiue in legibus ſynodalibus vel ſpecialibus. Quæ verò ab homine eſt, non eſt perpetua, ſed ſpirat cum authore. Et ſi eſt à iure, diſcernendum eſt, an ſit reſeruata eius abſolutio, & cui: & tunc non poteſt confeſſor ab illa abſoluere, niſi de gratia ſpeciali fuerit conceſſum. *a* Si verò non eſt reſeruata, certum eſt poſſe confeſſorem authoritate Epiſcopi ab illa abſoluere; ſi Epiſcopus conceſſerit omnes caſus ſibi reſeruatos. Si autem eſt ab homine (ſiue ſit generalis, vt quum excommunicatur quicunque ſciuerit vel fecerit tale quid: ſiue ſingularis, vt quum excommunicatur Sortes) reſeruata regulariter eſt illius abſolutio latori, durante illius iuriſdictione: vnde ſine eius vel ipſius ſuperioris gratia non poteſt abſolui. Et ſcito hic religioſum præſumentẽ de facto abſoluere ab excommunicatione lata à iure, incurrere excõmunicationem: vt habetur infrà in cenſuris, c. 64.

2 Ab

& filijs habeant, communiter tamen ſunt in continuo motu, ita quòd etiam in Paſchate extrà inueniri conſueuerunt: hi enim perinde ac vagabundi quo ad ſacramenta pœnitentiæ & Euchariſtiæ cenſentur, & abſolui à quolibet cõfeſſore poſſunt. Vel ratione materiæ: quia ſcilicet in tali materia nulli eſt ſubiectus confeſſori: vt contingit in peccatis venialibus, quia nullus tenetur illa confiteri, ac per hoc nulli propter illa confeſſori ſubditur à iure: & ideo quilibet poteſt à quolibet ſacerdote de peccatis venialibus ſacramentaliter abſolui.

5 Facultas eligendi confeſſorem, à iure conceſſa eſt Epiſcopis, & tam inferioribus quàm ſuperioribus Prælatis exemptis, vt in cap. Ne pro dilatione, de pœniten. & remiſſ. & conceditur multis ex ſpeciali gratia à ſummo Pontifice, in confeſſionalibus. propterea non eſt dubium hos poſſe abſolui à quo maluerint ſacerdote.

6 Licentia dupliciter datur. Vel explicitè: quum curatus in communi dicit populo: Quilibet vadat ad confitendum cui vult: aut ſpecialiter alicui dicit, Confitearis cui vis; & hoc nihil aliud eſt, quam dare licentiam eligendi ſibi confeſſorem. Vel implicitè. Et hoc contingit primò licentiando ſubditos ad peregrinandum. In hac enim peregrinationis licentia, implicitè claudi creditur licentia confitendi: quia confeſſio comes eſſe debet viatorum. Et hoc intelligo cum duabus limitationibus. Altera eſt, quò ad confeſſiones, & communiones neceſſarias, vt Paſchales, aut ſolitas, quò ad eos qui ſæpe conſueuerũt confiteri & communicare aut celebrare. Et hæc limitatio intelligitur amplectendo tutiorem partem. Quia enim iſta licentia à doctoribus potius quàm à iure proficiſci videtur, timeo illam extendere vltra ſolita tanquam præcogitata. Altera, quò ad cõfeſſores, qui ſcilicet in locis illis confeſſores ſunt aliorum. huiuſmodi enim implicita licentia non videtur amplianda, vt faciat viatores melioris cõditionis quàm incolas, vt ſcilicet poſſint ſibi eligere in confeſſorem quem velint: ſed ſufficit quòd prouideat viatoribus quum extra ſint, vt poſſint tanquam incolæ confiteri & communicare. Vnde & in iure prouidetur de miniſtro Euchariſtiæ pro peregrinis, proculdubio licentiatis à ſuis curatis: vt patet in cap. Presbyter, de celeb. miſſ.

7 Secun-

Digitized by Google

7 Secundò, ſciendo & tacendo: vt quum Epiſcopus ſcit conſuetum eſſe, vt canonici ſeu curati ſui inuicem ſe abſoluãt, & tacet. Quamuis enim nulla conſuetudine introduci poſſit, vt quis poſſit ſibi eligere confeſſorem (vt dicitur in cap. Si Epiſcopus, de pœnit. & remiſſ. in 6.) ex hoc tamen quòd Epiſcopus ſcit & tacet, & tenetur prouidere illis de confeſſore; tacita Epiſcopi licentia, robur dat abſolutionibus, & cõſuetudo non concurrit, niſi vt teſtis licentiæ implicitæ. *b* Et ob huiuſmodi implicitam licentiam, viatores ſine licentia Curati poſſunt in Paſchate confiteri & communicare vbi ſe inuenerint, ſicut licentiati: ſi & vbi Curatus conſueuit ſcrutari quis parochianus defuerit pœnitentiæ & communioni, & viatorum dicentium ſe vbi ſe inuenerunt, confeſſos fuiſſe & communicaſſe, factum probare. atteſtatur ſiquidem huiuſmodi conſuetudo implicitæ licentiæ, & pię menti Curati, qua voluit implicitè ſuos confiteri & communicare extrà, in caſu quo feſta Paſchalia contingeret extrà peragere. Memini aliàs me legiſſe, Eugenium quartum conceſſiſſe ſeu declaraſſe viuæ vocis oraculo, viatores vbi ſe inuenerint in Paſchate, cenſendos tanquam adeptos incolatum, quò ad ſacramenta pœnitentiæ & Euchariſtię: & ſecundum hoc non eſt opus in Paſchate huiuſmodi interpretatiua licentia, ſed poſſunt tunc ab illis confeſſoribus à quibus incolæ abſoluũtur, abſolui à caſibus Epiſcopalibus, prout Epiſcopus loci diſponit.

8 In reliquis autem omnibus ſupradictis licentijs explicitè vel implicitè ab Epiſcopis ſeu Curatis, non approbo poſſe licentiatos abſolui à caſibus reſeruatis Epiſcopo: quia hoc eſt contra iuris diſpoſitionem, in ſexto, de pœnit. & remiſ. cap. Si Epiſcopus. vbi dicitur, quod Epiſcopo dante licentiam alicui, quòd confiteatur; non propterea concedit caſus reſeruatos. Si ergo licentia explicita non comprehendit caſus reſeruatos, multò minus licentia implicita ad illos ſe extendit.

9 Conſuetudo non eligendi confeſſorem, ſed habendi curam animarum præſcripta, operatur, vt tam Cardinales curam habeant familiæ ſuæ, & de eorum licentia ſui familiares confiteri poſſint cui velint; quàm quicunque alij huiuſmodi curam habentes, poſſint ſimiliter abſolutionis beneficium per ſe vel

Digitized by Google

alium ſuis impartiri: poteſt enim huiuſmodi iuriſdictio non minus quàm aliæ haberi ex præſcripta conſuetudine.

a *S. Tho. ſupp. q. 8. a. 6. D. Sot. in 4. d. 18. q. 4. a. 4. & conc. Trid. ſſ. 14. c. 7. q. Vbi ſic habet* Omnes ſacerdotes quoſlibet pœnitentes a quibuſlibet peccatis & cenſuris abſoluere poſſunt, *Mortis articulus hîc appellatur probabile mortis periculum; quale eſt facienti periculoſam nauigationem.*

b. *De Vagabundis, pereginis, & ſimilibus Vide Sotum dicta q. a. 2. & multa apud Silu. V. Confeſſor 1. nu. 10.*

SVMMARIVM.

ABSOLVTIO *redditur inualida ex parte abſoluentis, ratione cenſuræ ſententiam irritantis; qualis ea ſola eſt, qua denunciati aut notorij percuſſores Clerici innodantur: ex parte pœnitentis verò confeſſio impœnitens eandem abſolutionē annullat; excōmunicatio non item, quamuis ab ea ſit primū abſoluendus.*

3. ABSOLVTIONIS impedimenta multa ſunt. Et ideo aduertēdū eſt poſſe illam impediri vel ex parte abſoluentis, vel ex parte abſoluēdi. 1. *a* Impedit autē ex parte abſoluētis Eccleſiaſtica cenſura, nō quæcūq; ſed irritās iudicis ſententiam: ita vt quamdiu reliqua geſta per confeſſorē tenēt, abſolutio valeat. Et propterea licet excōmunicatio aut ſuſpenſio, ſi confeſſor ſit excōmunicatus aut ſuſpēſus, annullet abſolutionem abſolutè loquēdo: quia tamen aliqui ſunt caſus, in quibus geſta per confeſſorē ſic innodatū tenent: ideo ſcito quòd ex iure communi ſecundū communē ſententiā (ex l. Barbarius. ff. de offi. præt.) tenēt geſta per huiuſmodi iudicē, vbi duo ſimul cōcurrūt; ſcilicet cōmunis error facti, & titulus. verbi gratia: ſi ſacerdos excommunicatus datus eſt ab Epiſcopo in curatum, & cōmuniter non habetur ille pro excommunicato, propter hoc quia neſcitur illū eſſe excōmunicatum, geſta omnia per ipſum tenent. Cōcurrunt enim ibi ambo ſimul, ſcilicet titulus publici officij, quia inſtitutus eſt ab Epiſcopo: & cōmunis error facti, quia neſcitur ipſum eſſe excōmunicatum. Et hinc habes, quòd abſo-

abſolutus à legitimo aliàs confeſſore habente impedimentum ocultum, quod ſi ſciretur, impediret abſolutionem, eſt verè abſolutus & coram Deo & coram Eccleſia.

b Ex Extrauaganti verò Concilij Conſtantienſ. conſenſu vtentium comprobata, in foro pœnitentiali tenent geſta per confeſſores irretitos quibuſcunq; Eccleſiaſticis cenſuris etiam non occultis, niſi in duobus caſibus, ſcilicet propter notoriam percuſſionem clerici, vel propter publicam nominatim denunciationem. Nam ibi conceditur receptio ſacramentorũ ab excommunicatis miniſtris, niſi altero dictorum modorũ fuerint excommunicati, & hoc in fauorem animarũ & innocentũ nõ in releuamen ipſorum excommunicatorũ. Licet enim ipſi miniſtri excommunicati abſoluentes, damnationẽ incurrant: pœnitentes tamen abſolutionis beneficium cõſequuntur. Et hoc quantum ad fructum abſolutionis ſpectat intellige, ſi & quando pœnitens excuſatur à peccato inducẽdi cõfeſſorem excommunicatum ad ſacramenti miniſtrationem, nam non licet ſibi inducere illum ad peccandum 2. Impeditur autem ex parte abſoluendi abſolutio ex duplici capite; ſcilicet ab intrinſeco *c* ex ſacrilegio ſimulatæ vel dimidiatæ vel impœnitentis confeſſionis: hoc eſt ſi quis ſimulat ſe confiteri quia tunc deeſt cõfeſſio: ſimulata enim confeſſio non eſt cõfeſſio. Et ſimiliter ſi quis ex verecũdia, aut aliàs irrationabili cauſa aduertẽter dimidiat cõfeſſionem, quia tunc non proponitur peccatum vt remiſſibile, nam impium eſt à Deo & eius ſacramento dimidiã ſperare veniam. Et eadem ratione ſi quis impœnitentẽ ex intẽtione proponit ſeipſum, quia vt nõ abſolubilem miniſtro Chriſti ſe præſentat, abſolui enim nequit quem nõ pœnitet. Et propterea irrita eſt in his caſibus abſolutio ex parte pœnitentis. 3. Ab extrinſeco verò impeditur abſolutio ex parte abſoluendi, ſi pœnitens ſit excommunicatus maiori, vel minori excõmunicatione. nam commune eſt vtriq; excõmunicationi, excludere à paſſiua participatione ſacramentorum. Nec hoc eſt vertẽdum in dubiũ. Vnde grauiter errant cõfeſſores abſoluẽtes prius à peccatis, & remittentes abſoluendos poſtea ab excommunicatione, eſt enim hoc contra diſpoſitionẽ iuris communis expreſſè

dicente textu, de ſent. excom. cap. A nobis eſt ſæpe, quod licèt reputetur aliquis per ſigna pœnitentiæ abſolutus à Deo, quia tamen apud Eccleſiam adhuc abſolutus non eſt, communicandum ei non eſt in diuinis: & multò minus impendẽda ſunt ei ſacramenta, à quibus principaliter eſt excluſus. Nec excuſari poteſt hoc factum propter dictam Extrauagantem Concilij Conſtantien. quoniam ibi expreſsè dicitur, excommunicatos in nullo ſubleuari ob dictam gratiam: multum autem ſubleuarẽtur, ſi participes eſſe poſſent ſacramentorum ante abſolutionem. Non ergo poteſt abſolui aliquis à peccatis, antequã abſoluatur ab excommunicatione tam maiori quam minori.

Vtrùm autem ſi de facto fiat contrarium, abſolutio facta teneat, alia quæſtio eſt, multa enim fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent.

4 Et dicenda ſunt ad hanc quæſtionem tria. Primum, quòd abſolutio à peccatis, de facto ab excommunicato ſuſcepta, non tenet quantum ad præſentem fructum: quia ipſo actu ſuſcipiendi abſolutionem, obicem abſolutioni ponit excommunicatus. nam per actum iſtum ingerit ſe paſſiuè ſacramento à quo excluſus perſeuerat, quamdiu eſt excommunicatus: & ſacrilegium committit, contaminando quantum in ſe eſt ſacramentum pœnitentiæ. Licet enim excommunicatus poſſit initiare ſacramentum pœnitentiæ, exercendo actus qui ſunt ſacramenti materia, conterendo, confitendo, & ſatisfaciendo; non poteſt tamen perfectioni ſacramenti (quæ in forma abſolutionis conſiſtit) ſe immiſcere: quoniam à ſacramento eſt excluſus, non autem à ſacramenti materia. Quia igitur excommunicatus ipſo actu ſuſcipiendi abſolutionem, contra abſolutionem pugnat, conſequens eſt, vt non abſoluatur à peccatis ſuis.

5 Secundum eſt, quòd per accidens in aliquo caſu huiuſmodi abſolutio facta tenet quantum ad præſentem fructum: quando ſcilicet excommunicatus verè pœnitens, ob ignorantiam iuris vel facti, non qualemcunque, ſed excuſantem eum, abſolutionem à peccatis ſuſcipit: quia ſacramentum gratiam confert omni adulto offerenti ſe, non ponendo obicem: conſtat autem huiuſmodi pœnitentem non ponere obicem ex hoc quòd

Digitized by Google

quòd ponitur ipſum laborare ignorantia excuſante à ſacrilegio, quod excommunicatus ſacramentum ſuſcipiens incurrit. Et propterea quamuis teneatur iſte quærere & obtinere abſolutionem ab excommunicatione, nec poſſit interim immiſcere ſe diuinis, non tenetur tamen ad hoc vt iterum abſoluatur à peccatis: & hoc propter efficaciam ſuſcepti ſacramenti, vt dictum eſt. Iteratio enim ſacramenti non niſi propter effectum ſacramenti fieri debet. Et hinc habes, vnde multorum timoratas conſciẽtias conſolari poſſis in multis ſingularibus caſibus, qui prudentiæ confeſſoris relinquuntur examinandi, & iudicandi ſecundum prædicta duo, ſcilicet quòd fuerit verè pœnitens, & laborans ignorantia aut obliuione excuſante ipſum.

6 Tertium eſt, quòd abſolutè loquendo, abſolutio ſacramentalis impenſa excommunicato valet: quia licet huiuſmodi abſolutio ſit iure prohibita & illicita, *d* nullo tamen iure ſancitum inuenitur, quòd ſit nulla. excommunicatus enim eſt excluſus à ſacramentis, quantum ad hoc quod non poteſt licitè ſuſcipere ſacramenta: non autem quantum ad hoc, quòd ſi ſuſcipit, ſuſceptum ſit nullum. Si enim excommunicatus ſuſciperet ſacramentum ordinis, confirmationis, matrimonij, aut extremæ vnctionis, non propterea irritum eſſet ſacramentum ſuſceptum. Pari ergo ratione nõ eſt irritum ſacramentum pœnitentiæ ab excommunicato ſuſceptum. Et ſimiliter quia excommunicati participatio in diuinis dicendo horas canonicas in choro cum alijs, non eſt irrita (ſatisfecit enim præcepto de perſoluendo horas) conſequens eſt, vt ſacramenti participatio non ſit irrita. Et licet huiuſmodi abſolutio in aliquo non habeat effectum tunc, propter indiſpoſitionem recipiẽtis perſeuerantis in peccato mortali, habebit tamen effectum, recedente peccato: & hoc propter vim ſacramenti, iuxta doctrinam Auguſtini.

a *Conferri poſſunt quæ habet Nau. man. c. 9. n. 6. & Medina inſtruct. Confeſſ. l. 1. c. 2. §. 3.*

b *Tenorem illius extrau. Vide infra. V. Excommunicatio minor. & apud Nau. c. 27. num. 35.*

c *Author inf. V. Confeſſionis iteratio.*

d *Hanc doctrinam rectè explicat idem Nau. cap. 9. num. 2. & ſeqq.*

Digitized by Google

ſeqq. Vt ſcilicet intelligatur de eo excommunicato qui exiſtimat (etſi culpabiliter) ſe non peccare mortaliter, ſuſcipiendo in excommunicatione abſolutionem à peccatis. alioqui enim impœnitentem ſe ex intentione praberet, adeoq; confeſſio eſſet nulla, iuxta mentem authoris hic n.2. Huc pertinet illa quaſtio: An confeſſio informis poſſit eſſe Valida, de qua S. Thom. ſupp. q. 9. a. 1. & Sot. in 4. d. 18. q. 3. ar. 2. & 3.

SVMMARIVM.

SVBSTANTIA *abſolutionis ab excommunicatione, non habet determinata Verba, conſuetudo tamen Eccleſia non eſt negligenda; qua abſolutio ſi eſt iniuſta ex eo quod ſit contra ius tertij, nihilominus eſt Valida; non autem ſi eſt contra ius conſtitutionis.*

4. ABSOLVTIO ab excommunicatione quantum ad cõfeſſores ſpectat, ex parte formæ tria habet cõſiderãda.
1 Primò ſubſtantiam, ſecundò annexa, tertiò, modum connexionis. Et quò ad primum ſcito, quòd nulla habet determinata verba, poteſt enim dicere abſoluens, &, Abſoluo te, &, Benedico te, & ſimilia: debet tamen ſecundum Eccleſiæ conſuetudinem dicere, Abſoluo te, &c. 2 Quò ad ſecundum ſcito, quòd ſolennis abſolutionis forma multa requirit, quorum aliqua requiruntur ſemper: vt aliquis pſalmus pœnitentialis cum precibus & verſiculis, & oratione. Aliqua verò requiruntur quandoque, & quandoq; nõ: vt verberatio, dum hęc dicuntur. omittitur enim in mulieribus & in locis publicis. Non enim decet mulieres verberari quum confitentur: ſimiliter nec quoſcunq; alios in publico ſecretè confitentes. Similiter iuramentum de parendo mandatis Eccleſiæ vel abſoluentis, in quibuſdam tãtùm caſibus requiritur. Et ſimile eſt de emendâ iudicium. iuramentum enim illud in magnis tantùm criminibus locũ habet: emendam autem (hoc eſt ſufficientem ſatisfactionem) quando pro notoria offenſa in aliquem, excõmunicatus quis eſt, præſtare ante abſolutionem tenetur: & ſimiliter vbi expenſarum aut damni ratio habetur. Et ſi ſatisfacere nequit, tenetur dare idoneam

idoneam cautionem, hoc eſt pignoratitiam vel fideiuſſoriam. At ſi nec horum aliquod poteſt, det cautionem iuratoriam ſatisfaciendi, quum poterit.

Et hæc oportet confeſſorem ſcire, non ſolùm propter communes qui poſſunt accidere caſus, ſed propter euitandas cenſuras Xyſti quarti, quum contingit in mortis articulo abſoluere à caſibus reſeruatis, in cœna Domini &c. vt intelligat terminos, & ſciat ſecundum hæc ſe regulare. Igitur ſolenniter abſoluturus excommunicatum, præmiſſo aliquo horum ſi opus eſt, aut præmiſſis omnibus, ſi omnia requiri contingit, dicat confeſſor vnum pſalmum pœnitentialem cum Gloria patri. Kirieter, & Pater noſter, & quatuor verſiculis: ſcilicet Saluum fac, Nihil proficiat, Eſto ei: &, Domine exaudi: & orationem, Deus cui proprium, mutando ly delictorum, in ly excomunicationis, & poſtea abſoluat, dicens, Ego abſoluo te à vinculo excommunicationis, & reſtituo communioni fidelium, & poſtea mandet ei, quòd mandaturus. eſt.

3. Quò ad tertium diſtinguendum eſt de annexis. Nam annexorum quædam ſunt ceremonialia, vt orationes: quædam iudicialia, vt cautiones. Et de ceremonialibus quidem conſtat, quòd ſunt annexa vt debita ſeruari, non tamen vt ſubſtantialia Et propterea ſi is cui commiſſum eſt vt abſoluat in forma Eccleſiæ aliquem excommunicatum, ſine ceremonialibus abſoluat; peccat quidem abſoluens ſine rationabili cauſa ceremonialia omittens, abſolutio tamen valet: quia ceremonialia intelliguntur, tam inſtitui quàm committi vt ceremonialia, hoc eſt vt debita ſeruari: non autem vt neceſſaria ad ſubſtantiam abſolutionis.

4. De Iudicialibus verò tria dicimus. Primum, quòd regulariter ſunt annexa vt neceſſaria neceſſitate iuſtitiæ; ita quòd non poſſunt omitti ſine iniuria: quia in præiudicium Eccleſiæ ſeu partis huiuſmodi omiſſio vergit. Secundum quòd iudicialia dupliciter inueniuntur annexa abſolutioni. Primò, ex ſolo debito iuris communis, vt quia agitur de intereſſe tertij, cui eſt ſatisfaciendum, vel aliquid ſimile. Et ſic ſi per abuſum ſuæ poteſtatis ordinarius potens abſoluere, abſoluat, tenet abſolutio facta quamuis malè & iniuſtè

& iniuſtè facta: quia abſolutio tunc fit contra ius tertij, & non contra ius conſtitutionis: vt habes in cap. Venerabilibus, de ſent. excom. in 6. 6 Secundò, ex debito illius canonis, vt canon ille dat certum modum ſeu excipit: ita quod niſi concurrente tali conditione ſeu obſeruatione, non impendatur abſolutio. Et hoc multipliciter contingit. Vel per verba negatiua potentiæ actiuæ: vt ſi dicatur, quòd non poſſit abſoluere ante ſatisfactionem. Vel per verba negatiua potentiæ imperſonaliter: vt ſi dicatur, quòd non poteſt impendi abſolutio ante ſatisfactionem. Et in his duobus modis etiam verba ipſa canonis teſtantur limitatam eſſe potentiam ordinarij, ac per hoc irritam eſſe abſolutionem, ſi aliter fiat. Vel per verba negatiua potentiæ paſſiuæ tantùm: vt ſi dicatur quòd qui inciderit in tale quid, non poſſit abſolui, niſi ſatisfaciat. Vel per verba negatiua non potentiæ, ſed actionis, vt dicatur: nullatenus abſoluatur ante ſatisfactionem, ſeu niſi ſatisfecerit. Et in his duobus & ſimilibus modis ambigua videtur quæſtio. Ex verbis quidem, quia non limitatur per illa poteſtas ordinaria: ac per hoc videtur relinqui locus abuſui poteſtatis ad illicitam abſolutionem. Ex ratione verò, quia poteſtas ordinaria videtur potius regulari, ſtatuendo ſibi regulam ſecundum quam abſoluere debeat, quàm limitari: ne facilè ordinariæ poteſtati derogetur. Oppoſitum autem ſuadet textus allegatus ex 6. dicens: *Abſolutio tenet, licet forſitan ſit iniuſta, quoniam & ſi contra ius litigatoris, non tamen contra ius conſtitutionis abſoluit.*

7 Vnde videtur vniuerſalis regula haberi duplex. Prima eſt, quòd abſolutio contra ius tertij & non conſtitutionis, tenet. Secunda eſt, quòd abſolutio contra ius conſtitutionis non tenet. Et quia hæc eſt tutior, & textui conformior via, ideo hanc ſequendam puto. Et propterea in ſingulis canonibus excommunicationum, conſideret abſolutor conditionem ibi ſtatutam, vt ſeruetur circa iudicialia, & ſeruet illam ne erret, aut diſcrimini ſe committat.

8 Tertium, quòd in duobus caſibus obſeruatio iudicialium eſt adeò manifeſtè annexa abſolutioni, vt abſolutio ſine illis irrita ſit & inanis. Primus eſt, quando ius ſeu decretum explicitè irritat abſolutionem ſine his, vt fecit Xixtus IIII. in Extrauag.

trauag. & ſi Dominici gregis, dicens: Et aliter impenſa abſolutio non valeat. Secundus eſt, quando ab homine alicui committitur poteſtas abſoluendi, cum verbis conditionalibus vel æquipollentibus de huiuſmodi cautionibus habendis: talis enim commiſſarius, ſi exeundo fines mandati, abſoluat, nihil facit.

a *Habetur in extrau. Etſi Dominici gregis. De pæniten. & remiſſ.*

SVMMARIVM.

POTEST *quilibet Confeſſarius abſoluere ab excommunicatione minore, imò & à maiore non reſeruata. reſeruatur autem ordinariè excommunicatio lata ab homine, ei qui ipſam tulit.*

5 ABSOLVTIO ab excommunicatione, quãtum ad confeſſores ſpectat ex parte poteſtatis abſolutoriæ, diſtinctione eget.

1 Diſcernendum eſt enim in primis, an illa excommunicatio ſit lata à iure; vel ab homine. Vocatur autem à iure, quæcunque à perpetuo ſtatuto lata eſt; à quocunque ſtatutum illud ſit: & ſiue contineatur in iure communi, ſiue in extrauaganti, ſiue in legibus ſynodalibus vel ſpecialibus. Quæ verò ab homine eſt, non eſt perpetua, ſed ſpirat cum authore. Et ſi eſt à iure, diſcernendum eſt, an ſit reſeruata eius abſolutio, & cui: & tunc non poteſt confeſſor ab illa abſoluere, niſi de gratia ſpeciali fuerit conceſſum. *a* Si verò non eſt reſeruata, certum eſt poſſe confeſſorem authoritate Epiſcopi ab illa abſoluere; ſi Epiſcopus conceſſerit omnes caſus ſibi reſeruatos. Si autem eſt ab homine (ſiue ſit generalis, vt quum excommunicatur quicunque ſciuerit vel fecerit tale quid: ſiue ſingularis, vt quum excommunicatur Sortes) reſeruata regulariter eſt illius abſolutio latori, durante illius iuriſdictione: vnde ſine eius vel ipſius ſuperioris gratia non poteſt abſolui. Et ſcito hic religioſum præſumentẽ de facto abſoluere ab excommunicatione lata à iure, incurrere excõmunicationem: vt habetur infrà in cenſuris, c. 64.

2 Ab

2. Ab excommunicatione verò minore quilibet confeſſor, non autem quilibet ſacerdos, poteſt abſoluere. Primum horum patet ex cap. Nuper. de ſent. excom. Secundum verò manifeſtatur. quia excommunicatio minor eſt vinculum Eccleſiaſticum, & propterea exigit in abſoluente facultatem Eccleſiaſticæ iuriſdictionis: purus autem ſacerdos habet ſolam poteſtatem ordinis: & ideo non poteſt abſoluere à vinculo Eccleſiaſticæ excommunicationis minoris. Vnde licet qui-libet poſſit ſe ſubdere cuicunque ſacerdoti pro abſolutione venialiũ, nõ tamen poteſt ſubdere ſe cuiq; ſacerdoti pro abſolutione ab excõmunic. minore: quia ad venialia remittenda ſufficit ex parte abſoluentis poteſtas ordinis, quæ eſt in quolibet ſacerdote: quia ipſa ſubiectio operatur iuriſdictionem talium quantum ad poteſtatem ordinis. Ad abſoluendum autem excommunicationis vinculum requiritur poteſtas iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, quæ non conuenit ſacerdoti, ex hoc quòd vnus ſubdit ſe illi, ſed ab Eccleſiaſtica pendet authoritate.

3. Abſoluere demum à vinculo ſuſpenſionis vel interdicti, ſi quando confeſſori committitur, poteſt vti huiuſmodi verbis, Ego abſoluo te à vinculo ſuſpenſionis &c. Nulla enim ſunt determinata verba pro huiuſmodi forma.

SVMMARIVM

PERSONARIVM *acceptio in diſtributione bonorũ communium, beneficiorum eccleſiaſticorum & ea quæ in iudicijs committitur, cum ſit pernicioſa, eſt peccatum mortale obligans ad reſtitutionem.*

ACCEPTIO perſonarum eſt peccatum, quia tollit æqualitatem iuſtitiæ. 1. Eſt autem peccatum mortale, quando eſt pernicioſa. Frequenter verò eſt pernicioſa in tribus; hoc eſt in diſtributione communium bonorum, & beneficiorum Eccleſiaſticorum & in iudicijs. a Quum enim communia regni vel ciuitatis officia, dignitates, ſeu honores diſtribuuntur, ita quòd amicitiæ vel conſanguinitatis, vel factionis, aut al-

terius

Digitized by Google

terius impertinentis ratio pręfert minus dignos, ruit commune bonum.

2. *b* Nec minus ruina Eccleſiæ manifeſta eſt, quum in beneficijs ac dignitatibus Eccleſiaſticis minus digni præferuntur: quia amici ſeu familiares vel coniuncti aut ſeruitores &c. ſunt. *c* vniuerſum quoque humanum genus grauiſſimè offenditur, ex eo quod actor aut reus in iudicijs in iure præfertur, quia potens, aut diues, aut amicus, &c.

3. *d.* Peccatum hoc non ſolum animæ mors eſt, ſed ad reſtitutionem obligat iuxta reſtitutionum regulas: pro quanto iniuſtè impedit dignum ſeu digniorem: & præter hoc tenetur acceptor perſonæ de damnis conſequentibus huiuſmodi promotiones ſeu iniurias.

a *Eos qui ad officia ſæcularia indignos eligunt peccare mortaliter, & teneri ad reſarcienda damna reipub. inde conſequuta, tradit quoque Sotus de iuſt. l. 3. q. 6. a. 3. Leſſius de iuſt. li 2. c. 32. dub. 3. Nau. man. c. 25. num. 8. Peccare quoque mortaliter ſi minus dignos aſſumant ratio conuincit: hinc enim plerumq; alienantur ſubditorum animi à ſuis ſuperioribus; vnde grauiſſima oriuntur incommoda, deſeritur etiam ſtudium virtutis, intentioni reipublicæ non ſatisfit &c. quamuis aliter ſentiat Author inf. v. electio nu. 3. conferri poſſunt quæ habet v. Officiorum venalitas.*

b *Author inf. v. beneficium 2.*

c *S. Tho. 2. 2. q. 63. a. 4. & Sot. vbi ſup. a. 5.*

d *Vide Bannes de iure & iuſt. q. 63. a. 4. vbi hanc doctrinam itè explicat.*

SVMMARIVM

ACEDIA ſtrictè accepta, pro triſtitiâ de bono ſpirituali diuino, peccatum ſpeciale propinquum odio Dei.

ACEDIA dupliciter ſumitur: vel communiter, vt eſt nomen commune ad multas peccatorum ſpecies: vel priè, vt eſt ſpeciale peccatum.

1. Et communiter quidem ſumpta, ſignificat triſtitiam de ſpiritali bono: propriè autem ſumpta, ſignificat triſtitiam de ſpiritali bono diuino, hoc eſt ad charitatem pertinente.

2. Ad quorum clarificationem diſtingue bona ſpiritalia. Et vide primò ſpiritale bonum diuinum conſiſtere in amicitia inter Deum & hominem: ac per hoc in idem velle, & idem nolle cum Deo: in conuerſari cum Deo, in conuiuere & colloqui cum Deo,& huiuſmodi. Et propterea quum quis eſt in tantum elongatus ab amore cœleſtis patris & patrię, vt quum audit aut cogitat, ſtatutum ſibi eſſe, vt ſit ciuis ſanctorum & domeſticus Dei, &c. de hoc triſtatur, tunc peccat propriè peccato acediæ. Et ſi cum conſenſu rationis eſt huiuſmodi triſtitia, peccatum eſt mortale grauiſſimum, propinquum odio Dei. Si verò de hoc non triſtatur ſecundum affectum, ſed ſecundum effectum quia parum de huiuſmodi amicitiæ bono curat, negligens adipiſci illam, quia vacat delectabilibus humanis, peccatum acediæ non incurrit: ſicut nec plus amans carnalia quàm Deum, incurrit peccatum odij Dei.

3. Vide deinde bonum ſpiritale cuiuſque virtutis conſiſtere in actibus & exercitatione illius: verbi gratia, bonum ſpiritale iuſtitiæ in voluntate reddente ius vnicuique: temperantiæ in voluntate moderatè vtente delectabilibus ſecundum ſenſum, & ſic de alijs. Et propterea quum quis cogitat reddendum eſſe ius, aut abſtinendum ab immoderatis delectabilibus, aut aliquo huiuſmodi, & de hoc triſtatur, peccat quidem, quia triſtatur de bono virtutis; & eſt peccatum hoc acediæ communiter dictæ: quia huiuſmodi triſtitia ſpectat ad vitium contrarium illi virtuti de cuius bono triſtitia eſt: puta ad iniuſtitiam, vel ad intemperantiam, & ſic de alijs. Et eſt huiuſmodi triſtitia peccatum mortale, ſi eſt de bono virtutis neceſſario ad ſalutem, & cum conſenſu rationis. Si autem ſine conſenſu rationis eſt, de quocunque bono ſit, peccatum veniale conſtat eſſe: & ſimiliter ſi eſt de bono non neceſſario ad ſalutem; puta de liberalitate ad quam

Digitized by Google

quàm non tenetur, de veritate iocoſa vel officioſa tantum: quia ſicut deliberatè refutare hæc, non eſt peccatum mortale: ita nec deliberatè triſtari de his. Nam delectationes & triſtitiæ ſunt bonæ vel malæ moraliter, ſicut electiones: & propterea ſi deliberatæ refutationes non ſunt peccata mortalia, nec triſtitiæ ſunt mortalia peccata.

4. Ex his habes, quòd quum quis triſtatur de ieiunio, oratione, feſtorum obſeruatione, & huiuſmodi, & propter huiuſmodi triſtitiam negligit ieiunare, orare, aut feſta ſeruare, peccat peccato acediæ: non vt eſt ſpeciale peccatum, ſed acediæ communiter dictæ, quæ non trahit peccatum in aliam ſpeciem.

SVMMARIVM.

ADVLATIO *eſt p. m. ſi quis alium laudet de peccato mortali, vel ob finem mortalē, aut ei præbeat peccati mortalis occaſionem: aliàs eſt veniale.*

ADVLATIO eſt peccatum, quia eſt exceſſiua laus ſeu complacentia verbis vel factis in communi conuerſatione.

1. Et tripliciter poteſt eſſe peccatum mortale. Primò ratione materiæ laudatæ: vt ſi quis laudet aliquē de actu qui eſt peccatū mortale. Vel ratione finis, vt ſi quis laudet aliquē ad hoc vt noceat illi corporaliter, vel ſpiritualiter. Vel ratione occaſionis, vt quum quis laudando fit alteri præter intentionem ſuam occaſio peccandi mortaliter.

2. Et primi duo modi, quia ſunt manifeſtè contra charitatem, ſunt inexcuſabiles. Tertius autem cum grano ſalis intelligendus eſt, menſurando occaſionem peccandi an ſit data vel accepta, & an ſit cognitum & cogitatum à laudante, quòd is qui laudatur, ex huiuſmodi laude ruere ſolitus ſit in mortale peccatum, & rurſus an ex debito, an ſponte laudans laudet. In ijs enim quæ ſunt ex ſuo genere recta, & præter intentionem operantis alius ruit, non modicam hæc faciunt differentiam, vt in

Digitized by Google

materia de ſcandalo declarabitur. Quum enim aliquis debet ex officio aliquem de bono aliquo opere laudare, etiã ſi ſciat laudatum in ſuperbiam mortalem ſe elaturum, non tenetur propterea deſiſtere à debito officio: poteſt tamen & debet deponere huiuſmodi ſcientiam de futura ruina illius, quia duodecim horæ ſunt diei, & poteſt in inſtãti homo illuminari & mutari à diuina miſericordia.

3. Eſt autem adulatio peccatum valde graue, & propter nocumenta maxima quæ affert humano generi (hinc enim facilè, vt Hiero. ait, mentes hominum corrumpuntur: & ad ea quæ laudantur, quamuis criminoſa, accenduntur & aſſueſcunt, in tantum vt mala non ſolum deſinant haberi vt turpia, ſed habentur vt bona, & laude, honore, ac præmio digna: quo quid peius?) & propter exceſſum diuinæ offenſæ: iuxta illud. Pſal. 9. Quoniam laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ, & iniquus benedicitur, exacerbauit dominum peccator.

4. Eſt autem peccatum veniale, quando vel laudatur aliquis de malis venialibus, vel de bonis, ſola complacendi intentione, abſq; ruina, vel etiam ob aliquam vtilitatem conſequendam vel non impediendam: vt de ſe patet.

SVMMARIVM.

ADVLTERIVM *eſt p. m. obligans vtrumque adulterum ad reſtitutionem hæredibus legitimis, & niſi ſint indigentes, etiam hoſpitali faciendam.*

ADVLTERIVM quantum ad crimen, eſt manifeſtè peccatum mortale: quantum vero ad damnificationem conſideratione eget.

1. Duplex enim habet, quamuis non ſemper, annexum damnum alienum; vel ſucceſſoris, vel hoſpitalis. Nam ſi proles ex adulterio ſuſcepta, marito matris ſuccedit, vel ab eo dotatur; damnificantur hæredes legitimi. Et propterea vterque adulter, quia damni huius cauſa exiſtit, tenetur ſecundum vires ad ſatisfactionem: aut manifeſtè, ſi

negotium

Digitized by Google

negotium id patitur: aut ſub aliquo velamine, donando læſis per interpoſitam perſonam, aut per ſe, quod poteſt.

2. Verum circa huiuſmodi manifeſtationis negotium duo penſanda ſunt: ſcilicet periculum & ſpes. Si enim periculum ex manifeſtando adulterio imminet, occultè ſatisfiat vt melius poteſt: & reliquum diuinæ miſericordiæ reſeruetur: iuxta cap. Officijs de pœniten. & remiſ. quia ſicut ceſſante iudiciaria coactione non tenetur homo perdere vitam aut libertatem, vt ſatisfaciat debito pecuniario: ita nec tenetur perdere famam aut vitam in propoſito, vbi de ſola pecuniaria re agitur. Ceſſante autem periculo & vitæ & famæ, & huiuſmodi, ſi non poteſt aliter ſatisfieri, ſpes fructus futuri ex manifeſtatione adulterij penſanda eſt: puta ſi ſperatur, quod maritus poſtquam ſciet prolem non eſſe ſuam, dotabit illam, aut hæredem inſtituet: aut ſi ſperaretur, quòd proles audiens, propterea ingreditur monaſterium, aut aliquod aliud remedium proueniet. Nam ſi fructus nullus ſperatur (quia de iure nec maritus nec proles tenetur matri adulteræ credere in huiuſmodi) vana eſſet manifeſtatio adulterij.

3. Quò ad hoſpitalium vero damnificationem, duo conſideranda ſunt. Primum, quòd nullum peccatum eſt prolem exponere vt in hoſpitali alatur, ad occultandum huiuſmodi adulteria; hæc enim eſt vna ex rationibus, quare loca hæc pia inſtituuntur. Secundum, quod ſi pater aut mater prolis non eſt indigens, debet & ſatisfacere hoſpitali (quia bona huiuſmodi hoſpitalium non in diuitum, ſed pauperum adminiculum ſunt: & quantum conſumitur à non pauperibus, tantum indigentibus adimitur) & prouidere proli, vt bene inſtituatur. tenentur enim parentes non ſolum alere & veſtire, ſed inſtruere per ſe, vel alios prolem propriam.

Quatenus adulteri ad reſtitutionem teneantur, videri poſſunt Bannes, de iure q. 62. a. 6 dub. 9. Nau. c. 16. nu. 43. & ſeq. Leſſius l. 2. cap. 10. dub. 5. 6. 7. Sotus de iuſt. l. 4. q. 7. a. 2. Vbi tamen non eſt audiendus ea parte qua negat adulterum teneri ad reſtitutionem.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

SVMMARIVM.

ADVOCATVS *peccat ſuſcipiendo cauſam iniuſtam eiuſq; vicium clienti non detegendo; ſupra iuſtum exigendo: pauperum quoq; alias opprimendorum cauſis non patrocinando.*

ADVOCATI & procuratoris iniquitates ſunt octo.

1. Prima eſt, aſſumere cauſam iniuſtam defendendam; ita quod nouit eſſe iniuſtam. Nec excuſatur ſi non ad vincendum ſed aut ad differendum, aut ad concordandum, ſeu pacta aliqua ineunda hoc facit. quoniam hæc omnia conſtat eſſe iniqua. Et ſimiliter non excuſatur, ſi iniquam cauſam in principali habens, vexat aduerſarium aſſumendo aliquod caput iuſtum: vt ſub hac iuſtitia gradiendo, principale iuſtum impediat, aut differat, aut etiam peruertat: oportet enim non ſolum medium, ſed finem eſſe non iniquum. Sed heu! apud mundanos bonus aduocatus eſt, qui de mala cauſa facit bonam.

2. Secunda eſt, nolle, aut negligere ſcrutari merita cauſæ aſſumendæ, ſed qualiſcunque ſit, aſſumere illam tuendam: quia hoc eſt non curare an id quod facit, ſit iuſtum vel iniuſtum: quod eſt manifeſtè contra charitatem.

3. Tertia eſt, proſequi cauſam iniuſtam, quam à principio putauit iuſtam: quia huiuſmodi proſequutio iniqua eſt, vtpote iniuriam inferens aduerſario. debet enim deſerere cauſam, & monere partem vt cedat ſeu prouideat ſibi.

4. Quarta eſt, negligere ſtudere, ſiue ſcrutari merita cauſæ, & adhibere debita remedia: ignorantia enim tunc tantum ipſum excuſat, quando & quod potuit, & quod debuit, non omiſit.

5. Quinta eſt, tacere iniquitatem propoſitæ cauſæ ſuo clientulo, qui putat ſe rationem fouere. Semper autem

tem credendum eſt putare cliẽtulum ſe ſouere iuſtam cauſam, niſi conſtet oppoſitum: quia quilibet præſumitur bonus &c. Huiuſmodi enim taciturnitas, doloſa eſt & iniurioſa clientulo & aduerſario.

6. Sexta eſt, docere clientem proponere aut dicere falſum, aut doloſè & huiuſmodi.

7. Septima eſt, exigere à clientulo plus quàm debet. Et in his omnibus caſibus interuenit peccatum mortale manifeſtè, quia contra iuſtitiam charitatemque fit, niſi imperfectio actus ſeu nocumenti excuſet à mortali: ſicut in mortalibus cæteris imperfectio excuſare à mortali non dubitatur.

8. Octaua eſt, nolle, aut negligere aduocare in cauſa iuſta pauperis: quum ipſe aduocatus poſſit; nec appareat alius qui aduocet, & ſine eius adiutorio, pauper opprimi creditur. a In huiuſmodi enim caſu tenetur ipſe aduocare ſeu procurare, ſicut medicus medicare, ſi in ſimili periculo eſſet pauperis ſanitas.

S. Thom. 2 2. qu 71. Sotus de iure & iuſt. l. 5. qu. 8. Nau. manu. c. 25. num. 28. & ſeqq. Tolet. l. 5. c. 60. Leſſius l. 2. c. 31. dub. 7. & ſeqq. & Bannes de iure ad qu. 71. Vbi habet multa lectu digniſſima.

a *Cum patrocinium præſtare cauſis pauperum ſit eleemoſyna quædam: quando & quatenus aduocatus teneatur gratis illud facere, iudicandum eſt ſecundum regulas eleemoſynæ faciendæ.*

SVMMARIVM.

ALCHIMISTARVM *ars, omni ſecluſa fraude, licite exerceri poteſt.*

ALCHIMISTARVM ars non eſt illicita ſine fraude: quia nihil repugnans rectæ rationi habet ſecundum ſe. Licet multi abutantur ea, aut imprudenter nouis compoſitionibus ſe occupent, aut fatuè facultates

in fumum conuertant. Nec peccatum eſt, vendere rem per Alchimiam factam pro re quæ eſt: ſicut cæteras res quocũque artificio factas, licitum eſt vendere pro his quæ in veritate ſunt. Iniquum autem eſſet vendere illam pro re quæ apparet & non eſt; quoniam hoc eſt decipere proximum.

SVMMARIVM.

AMBITIO *eſt peccatum mortale quando de peccato mortali, vel ob finem mortalem honor appetitur, aut quando in eo finis vltimus conſtituitur: alias eſt veniale.*

AMBITIO, hoc eſt inordinatus appetitus honoris, eſt manifeſtè peccatum. Non eſt autem mortale peccatum, niſi vel ex parte rei in qua appetitur honor: puta ſi quis vult honorari ob crimen aliquod. Vel ex parte finis: vt ſi conſtituatur in honore vltimus finis, puta ſi ob conſequendum honorem non curat quis offendere Deũ mortaliter, puta quia vult haberi vt Deus, vel præferri aliis quibus non eſt præferendus in diſtributione communium dignitatum: vel vult ob honorem, quodcunq; aliud mortale. vel è contra honor deſideratur ad ſcelus aliquod perpetrandum, puta ad tyrannidem.

SVMMARIVM.

APOSTASIA *alia eſt à fide, & ſubiacet iiſdem pœnis, quibus hæreſis: alia à religione, ſiq; habitus deponatur, inducit excõmunicationem: alia à ſacro ordine.*

APOSTASIA eſt triplex: à fide, à religione, ab ordine.

1. Et prima quidem manifeſtè peior eſt hæreſi, vtpote excedens ipſam, totaliter tollendo fidem. Et ideò ſubduntur proculdubio apoſtatæ à fide, excommunicationi & reliquis pœnis hæreticorum.

2. Apoſtatæ

2. Apoſtatæ autem à religione,a & excommunicati ſunt ob habitus dimiſſionem: & in damnationis ſtatu perſeuerant, etiam ſi ab excommunicatione abſoluantur, donec ad religionem regrediantur: quoniam talis ſtatus directè contrariatur religionis ſtatui, ad quem conſtat de neceſſitate ſalutis teneri religioſum ex ſuo ſolenni voto.

3. Tertia verò Apoſtaſia tunc propriè incurritur, quum ab ordine ſacro quis retrocedit, ad ſecularem rediens ſtatum: quod conſtat ſine mortali peccato non fieri, ob contemptum iuris canonici & voti, & ipſius ordinis ſacri, ex ſuo nomine manifeſtè mancipantis hominem ad ſacri miniſterij ſtatum. Quum autem aliquis non ex contemptu, à minoribus ordinibus ſeu prima tonſura recedit, abijciens vitam & habitum clericalem: non propriè apoſtata dicitur, quia non eſt apoſtata: quia non retrocedit à ſtatu firmiter mancipante diuinis, ſed quaſi ambulatorio, ex indulgentia canonum.

4. Et ſi ex rationabili cauſa id facit (puta quia cogitur ducere viduam in vxorem, vel aliquid repugnans clericatui perficere) non peccat: quia nullus errat dum rectam rationem ſequitur. Si vero ex humana fragilitate id facit, veniale peccatum incurrit propter ſuam inconſtantiam. Nec huiuſmodi peccatum efficitur mortale, ex eo quòd deſeritur Eccleſiaſticum beneficium ſimul cum minoribus ordinibus: quia nec ex canonici iuris, nec ex voti alicuius vinculo, nec ex natura operis habet huiuſmodi retroceſſio vnde ſit pernicioſa. Iura ſiquidem hoc permittunt ſecundum indulgentiam; votum nullum eſt. Et ſi ex natura operis actus eſſet contra charitatem, nunquam poſſet quis licitè à clericatu & beneficio recedere, ſicut nunquam licet mentiri. Imò plus ſequitur quòd non poſſet hoc abſq; offenſa Dei mortali fieri, vt de ſe patet.

a *De qua excommunicatio habetur in ſexto: Ne clerici vel monachi. c. 2. Author inf. v. excommunicatio c. 61. Videri poteſt Tolet. l. 4. c. 18.*

SVMMARIVM.

ARROGANTIA *poteſt eſſe peccatum mortale vel ex parte rei arrogata contra Deum aut proximum; vel ex parte finis in ea conſtituti.*

ARROGANTIA, qua ſibi quis quod ſupra ſe eſt, tribuit (ſiue illud pertineat ad ſcientiam, ſiue ad potentiam, ſiue ad bonam voluntatem, ſiue ad authoritatē) peccatum eſt, quia contra rectam rationem eſt.

1. Sed mortale non eſt, niſi vel id quod ſibi vſurpat, ſit contra diuinam reuerentiam: vt rex Tyri, Deus ego ſum Aut contra proximum: vt tyrannis. vel finis vltimus in huiuſmodi elatione ponatur: quod ex eo apparet, quòd paratus eſt ob illam non curare de diuinis aut Eccleſiæ præceptis. Vel in deſpectione conſiſtat aliorum: ſicut Phariſæus. Nō ſum ſicut cæteri hominum, velut etiam hic Publicanus. Licet hoc ad ſecundum modum poſſit reduci: quia ex affectu arrogantis, quamuis non ex parte rei, vſurpatur ſuperioritas deſpectiua proximi. Eſt ergo arrogantia mortalis, vel ex parte arrogatæ rei contra Deum, aut proximum: vel ex parte finis in huiuſmodi elatione conſtituti. vel ex parte affectus intorquentis arrogātiam contra alios.

2. Eſt autem frequenter venialis arrogantia: dum abſque præiudicio proximi æſtimat quis ſe plus ſcientiæ, aut bonitatis, aut authoritatis habere, quàm habeat, &c. Nec inter leuia peccata computandum eſt, quum quis ſe æſtimat meliorem quàm ſit: quoniam & ſpecies eſt ſuperbiæ (de qua ſcriptum eſt, Et mundabor à dilecto maximo) & obicem ponit ſtudio ad gradiendum iuxta menſuram ſuam in via Dei: ſicut quum quis æſtimat ſe doctum, non curat diſcere.

SVMMA-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

ASSASSINI *communitur dicunter qui mercede conducti, ad alicuius inſtantiam alium occidunt.*

ASSASSINVS nomen eſt æquiuocum. eſt enim nomen proprium quorundam infidelium, qui facilè inducebantur ad occidendos Chriſtianos. Et contra non ipſos, vtpote infideles, *a* ſed contra mandantes per ipſos aliquem Chriſtianum occidi, Innocen. 4. in Conc. Lugd. excommunicationem promulgauit: vt habes in 6. de homicidio. Pro humani. Eſt etiam nomen vitij, pro quanto apud quoſdam iuriſtas, ſeu vulgariter, dicuntur aſſaſſini, qui pro pecunia occidunt hominem, ad alicuius inſtantiam. Et hi non comprehenduntur ſub cenſura dicta, quamuis digni ſint morte & temporali & æterna: quia conditor canonis de primis tantum loquitur, vt facilè deduci poteſt, & ex eo quod ſine additione aliqua illos nominat (vtpote tunc temporis notos) & meminit eorum domini, & ex eo quòd meminit opprobrij Chriſtianæ dignitatis, & nullius pretij ſeu mercedis.

a *Vide inf. de excommunicatione c. 16.*

SVMMARIVM.

PECCATVM *eſt genere ſuo mortale, ea quæ ad fidei myſteria pertinent, ſicut & humanas actiones, aſtris ſubijcere: aut ex ijs certo velle cognoſcere futurorum contingentium euentum. Nullus tamen eſt error, ijs tribuere vim quandam inclinatiuam ad ea quæ ex corporum diſpoſitione pendent.*

ASTRORVM obſeruatio ad natiuitates hominum & occurrentia humana, tripliciter peccato ſubijci poteſt.

1. Primò

Digitized by Google

1. Primò, ſi ea quæ fidei Chriſtianæ myſteria ſunt, tanquam ſubſint cœleſtibus cauſis, habeantur. Secundo, ſi futura contingentia quærantur, ſeu habeantur vt certa ex cœleſtibus cauſis. Tertiò, ſi electiones ſuas quis ſubijciat cœleſtibus cauſis vt legi illarum: ita quod vitam ſuã actioneſque ſuas regulet ſecundum cœlos.

2. Et quodlibet horum trium eſt ex ſuo genere peccatum mortale: quia primum eſt contra ſpiritalitatem Chriſtianæ religionis, quæ ſuper cœlos eſt, immutare potens etiam ipſos cœlorum curſus: iuxta id quod ſcriptum eſt, Confeſſio eius ſuper cœlum & terram; & experientia teſtata eſt. Secundum verò eſt contra veritatem doctrinæ Chriſtianæ, & liberi arbitrij, quo Domini ſumus noſtrorum operum. Tertium eſt contra dignitatem gratiæ diuinę legis, ac humanæ mentis, qua ſuper omnia corporalia ſumus conſtituti. Et ſicut erraremus ſubijciendo nos paſſionibus iræ, odij, ſpei, timoris, ita quod haberemus impetus paſſionũ pro lege: ita vilificamus nos, ſi inclinationes cœlorum habemus pro lege: corpora enim ſunt, & per modum paſſionum inclinant nos. Si quis autem cœleſtium influxuum cauſas, vt inclinatiuas ad ea quæ ex corporibus pendent humana, ſuſcipiat: nec errat, nec peccat: ita quod ex conſideratione aſtrorum timere, cauere, audere &c. aliquid quatenus ex corporibus pendet, nullũ peccatum eſt, ſeruato moderamine coniecturæ: vt ſcilicet homo, non pro certo, ſed coniectura habeat quicquid ex cœlo dicitur circa humanas actiones: non ea ratione quia caremus ſcientia aſtrorum, ſed quia non ſubijciuntur actiones humanæ cœlo, niſi per indirectam inclinationem; hoc eſt niſi pro quanto pendent à corporibus. Secundum hæc igitur iudicare potes eos, qui aſtrologorum iudicia ſequuntur circa humana.

3. De aſtrorum autem iudicijs circa corporales effectus (puta ſanitatis, vel infirmitatis, fertilitatis vel ſterilitatis, pluuiæ, vel ſiccitatis) nulla eſt quæſtio, quia hæc abſque peccato fiunt: quoniam effectus quæruntur, & reducuntur in ſuas cauſas naturales.

S. Tho. 2. 2. q. 95. a. 5. 3. contra Gent. c. 154. & 1. 2. q. 9. a. 5.

SVM

Digitized by Google

SVMMARIVM.

ASTVTIA *vergens in iniuriam proximi eſt p. m.*

ASTVTIA (hoc eſt progreſſus per ſimulatas, doloſas, ac fraudulentas vias ad effectum ſeu finem aliquem) eſt manifeſtè peccatum. Et iuxta ſubiectam materiam inuenitur vel mortale, vel veniale peccatum. ſi enim nociua eſt proximo, inter mortalia computatur, ſicut & mendacium pernicioſum, ſi autem contra charitatem non militat, ſed officioſa tantum eſt, inter venialia computatur.

SVMMARIVM.

AVARITIA *vt ſignificat iniuſtam voluntatem accipiendi vel retinendi alienum eſt p. m. prout vero ſignificat appetitum pecuniæ inordinatum eſt communiter veniale.*

AVARITIA dupliciter ſumitur.

1. Vel vt opponitur iuſtitiæ, & ſic ſignificat iniuſtam voluntatem accipiendi ſeu retinendi alienum: & eſt manifeſtè peccatũ mortale. Et iuxta hũc ſenſum, vſurarios, fures, latrones, negotiatores, fraudulentos &c. auaros dicimus.

2. Vel vt contrariatur liberalitati: & ſic ſignificat inordinatum appetitum pecuniæ: & ſic communiter eſt peccatum veniale: Iuxta hunc ſiquidem ſenſum auari vocantur tenaces, & parci in dando de quibus dicitur, quòd auaro deeſt tam quod habet, quàm quod non habet. Et ſimiliter qui tota die ac nocte in anguſtijs aut laboribus ſunt, vt acquirant, quibus non egent. Dico autẽ cõmuniter: quia tantus poſſet eſſe ad acquirendũ aut retinendum, affectus quòd eſſet peccatum mortale: puta ſi actualiter præponeret acquiſitionem aut retentionem ſaluti animæ ſuæ, non curando propterea tranſgredi Dei aut Eccleſiæ præcepta.

Simpli-

Simpliciter autem & abſolutè non eſt peccatum mortale ex ſuo genere, quia non eſt contra, ſed præter charitatem.

S.Tho.2.2.q.118.& de malo q.13.a.2.

SVMMARIVM.

AVDACIA *ſi pura eſt, communiter eſt venialis.*

AVDACIA nomen eſt paſſionis animalis, ſicut & ira & timor. Et iuxta hūc ſenſum dicitur, quod fortitudo eſt circa timores & audacias. Sed tranſlatum eſt audaciæ nomen ad vitium oppoſitū fortitudinis virtuti per exceſſum. Iuxta quem ſenſum audaces reprehendimus, qui ſcilicet immoderatè audent. Et ſi pura eſt, cōmuniter eſt peccatum veniale: ſicut immoderata iracundia & immoderatus timor. quia non contrariantur charitati, ſed à recta exorbitant rationis regula.

S. Tho. 2.2.q.127.

SVMMARIVM.

ARVSPICIVM, *Augurium & Auſpicium pro diuinationibus ſuperſtitioſis ſumpta, peccata ſunt: quanquam poſteriora duo, ſi ſine damnatis artibus exerceantur tolerari poſſunt vel vt non mala vel vt tantum venialia.*

ARVSPICIVM, Augurium, Auſpicium, Tria hæc pro diuinationibus ſuperſtitioſis ſumpta, Chriſtianæ religioni aduerſantur; vtpote ad ſacrilegas artes diuinatorias, quibus idololatræ vtebantur, ſpectantia: & propterea conſtat eſſe nō ſolum contra charitatem, ſed quodammodo contra fidem. Differentia tamen inter hæc eſt, quòd Aruſpicium iniquitatem ſuam ſonat, pro quanto à ſacrificio ſeu ara non recedit. Augurium autem & Auſpicium ſi ſine damnatis artibus ſiant; capiendo coniecturam futuri euentus ab audito garritu, aut inſpecto motu auium &c. quandoque tolerari poſſunt: vel vt non mala, ſi debitæ adſint

Digitized by Google

tæ adſint circunſtantiæ: puta quòd ex his non ſumatur niſi ſuſpicio ſeu coniectura, & de his tantum ad quæ cœleſtia corpora poſſunt ſe extendere: & quòd ſicut in cæteris ſuſpicionibus prudenter ſe habet homo, ita & in iſtis. Vel vt venialia, ſi aliqua circunſtantia deſit: puta quia nimis credit aut timet propter huiuſmodi ſigna. Qui autem his ſignis adeò deditus eſt, vt pro lege ſuorum operum habeat huiuſmodi ſigna, ſine cauſa Chriſtianus eſt.

S. Tho. 2. 2. q. 95. a. 7. & opuſc. 25. c. 3. & 5. c. 2.

SVMMARIVM.

ETIAMSI *bellum reuocari debet, hoſte iuſtam ſatisfactionem offerente ante conflictum: poſtquam tamen præliari captum eſt, continuari poteſt: & ſuſcipi, modo tres adſint conditiones: puta Authoritas, recta intentio & iuſtitia cauſa, de qua etiam milites debent inquirere; niſi quod ſubditos excuſat obedientia quamdiu de contraria iniuſtitia non conſtat.*

BELLVM iniuſtum, ex propria ratione conſtat eſſe peccatum mortale. Circa quod primò videndæ ſunt conditiones ex quibus bellum eſt iniuſtum.

1. Et quia ad iuſtum bellum tria exiguntur (ſcilicet primò iuſta cauſa bellandi: ſecundò authoritas indicendi bellum: tertio recta intentio) ideo bellum tripliciter cõtingit inueniri iniuſtũ: vel ex defectu iuſtitiæ in cauſa, vel ex defectu authoritatis in capite, vel ex defectu rectitudinis in intẽtione: quicunq; ſiquidẽ horũ defectuum acciderit, bellum redditur iniquum. Et quidem de iuſta cauſa Auguſt. dicit 23. q. 2. Dominus noſter. Iuſta bella ſolent definiri, quæ vlciſcuntur iniurias, ſi gens vel ciuitas plectenda eſt, quæ vel vindicare neglexerit, quod à ſuis improbè factum eſt, vel reddere quod per iniuriam ablatum eſt. De authoritate verò principum, 23. q. 1. quid culpatur. idem dicit: Ordo naturalis mortalium paci accomodatus hoc poſcit, vt ſuſcipiendi belli authoritas atque conſilium penes

nes principes ſit. De rectitudine autem intentionis idem dicit ibidē: Nocendi cupiditas, vlciſcendi crudelitas, implacabilis animus, feritas bellandi, libido dominandi, & ſi qua ſunt ſimilia, hæc ſunt quæ in bellis iure culpantur.

2. Tu autem confeſſor, qui iuſtam cauſam belli certa ratione inuenire nequis, fide dignis credere potes. Principis autem nomine in propoſito intellige rēpublicam perfectam: hoc eſt Papam, Imperatorē, Regem, dominium liberum, hoc eſt quod ſuperiorem non habet, ſed eſt velut princeps. Intentionem quoque malam vitioſum reddere bellum ſecundum alias conditiones iuſtum intellige, ſicut latronis quoque iuſta punitio vitioſa redditur, ſi ex odio iuſtitia exerceatur, peccatur enim ex praua intentione in opere iuſto. Et ideo ſola pœnitentia aboletur, nec eſt opus reſtitutione: quoniam læſus latro vel debellatus, eſt iuſtè læſus, in nulloque iniuſtè damnificatus, quamuis ex parte animi iuſtitiam exercentis, malitia affuerit, in ſuæ animæ damnationem nolens iuſtum iuſtè efficere. Cauſa verò iuſta aut authoritas ſi defuerit in bello, non bellum, ſed inuaſio de facto, cædes, rapinaq; eſt.

3. Secundò de militantibus in bello dubio conſiderandum eſt, dicendo quod bello iuſto opem ferre, nullum peccatum eſſe conſtat, ſi certum eſt eſſe iuſtum. Si vero certum non eſt, ſubditi principis indicentis bellum excuſantur, obedientes domino ſuo: dicente Aug. 23. q. 1. quid culpatur. Vir iuſtus ſi fortè etiam ſub Rege & homine ſacrilego militet, rectè poteſt illo iubente bellare, ſi quod ſibi iubetur, vel non eſſe contra Dei præceptum certum eſt, vel vtrum ſit, certum non eſt: ita vt fortaſſe reum faciat Regem iniquitas imperandi: innocentem autem militem oſtendat ordo ſeruiendi. Excuſatur ergo ſubditus in bello, de quo neſcit an ſit iuſtum, ratione obedientiæ: ſicut etiam excuſatur miniſter iudicis occidens damnatum per ſententiam, ſi non continet errorem manifeſtum. Et vniuerſalis ratio quare obedientia in dubijs excuſat, eſt: quia non eſt ſubditorum diſcutere conſilia definitioneſque dominorum ſuorum: ſed præſumenda ſunt iuſta, niſi manifeſtam contineant iniquitatem.

4. Non

Digitized by Google

4. Non ſubditi autem non excuſantur. Nec excludo à ſubditis milites illos mercenarios, qui ſub continuis ſtipēdijs Regis alicuius degunt, tam pacis quàm belli tempore: ii ſiquidem tanquam ſubditi habendi ſunt. Sicut miniſtri conducti ad execquutionem iuſtitiæ, non oportet eſſe ſubditos, ſic quod ſint inde oriundi: ſed ſat eſt, quòd inueniātur conducti ad officium iuſtitiæ, ad hoc vt excuſentur, ſi contingat ignoranter exequi iniuſtam ſententiam.

5. Fac ergo confeſſor differentiam inter extraneos, qui tempore dubij belli inueniuntur prius ſtipendiati ad bellica exercitia talis Regis abſolutè, & illos qui tunc conducuntur. Nam primi reputantur tanquam conducti ad iuſti belli miniſterium: & ordo ſeruiendi quo ſubeſſe Regi noſcuntur, facit vt non ſit eorum diſcutere adamuſſim iuſtitiam belli. Secundi autem ſimiles ſunt illis qui ſub dubio iudice conduci vellent: quos conſtat non tutè exponere ſe periculo iuſtitiæ exercendæ. Qui autem ſiue ſubditi ſiue non ſubditi, audito belli nomine, non curantes de belli iuſtitia, ad pecuniæ ſonitum currunt: extra conſcientię ſcrupulos ſunt, manifeſtè enim ſunt in ſtatu damnationis ęternæ donec reſipiſcant, ſicut qui currunt ad clades & prędas, non ſoliciti de iuſto vel iniuſto.

6. Tertiò de reuocatione belli ſoluenda eſt quæſtio illa: an poſt inchoatum bellum hoſte iniquo offerente ſatisfacere, teneatur habens iuſtum bellum deſiſtere à bello. Dicimus ſiquidem diſtinguēdo tres ſtatus belli (ſcilicet principium, medium, & quaſi finem) quòd in principio belli (hoc eſt poſtquam bellum eſt indictum, congregatum &c. ante tamen conflictum) ex quo vindictæ negotium adhuc eſt integrum, tenetur princeps admittere ſatisfactionem, & reuocare bellum. Et ratio eſt, quia bellare non eſt voluntatis, ſed neceſſitatis, vt Augu. dixit 23. qu. 1. noli. In propoſito autem ceſſat neceſſitas belli ex eo quod offertur ſatisfactio, re adhuc exiſtēte integra. Sed eſto ſanus lector, & intellige hæc de ſatisfactione plena: hoc eſt non ſolum iniuriæ ſeu rerum, ſed ſumptuum & damnorum &c. Poſtquàm autem ſemi-præliatum eſt, & mortes hominum hinc inde interceſſerunt, non tenetur habens iuſtum bellum re-

uocare bellum, propterea quia hoſtis nunc offert ſatisfacere. Et ratio eſt, quia habens iuſtum bellum, gerit perſonam iudicis criminaliter procedentis. Et quod gerat perſonam iudicis. patet ex eo quòd prælium iuſtum eſt actus vindicatiuæ iuſtitiæ: quæ propriè eſt virtus principis ſeu iudicis. non enim eſt priuatę perſonę opus vindicare; ſcriptum eſt enim: Mihi vindictam. Quòd verò criminaliter procedentis: patet ex eo quòd procedit ad cædem, ad ſeruitutemq; perſonarum, & damnum rerum: hæc enim omnia iuſtum bellum infert, quamuis hodie à ſeruitute inter Chriſtianos abſtineatur. Manifeſtatur quoque idem, quòd habens iuſtum bellum, non eſt pars, ſed ex ipſa ratione neceſſitante ad bellum, efficitur iudex hoſtium ſuorum, ex eo quòd eadem ratione poteſt princeps in perturbatores ſuæ reipublicæ intraneos & extraneos vti gladio propria authoritate: ſcilicet ex ratione perfectæ Reipublicæ. Non enim eſt perfecta reſpublica, cui deeſt poteſtas vindicatiua, iuſtitia mediante, ſiue contra perturbatores reipublicæ intrinſecos ſiue contra perturbatores extrinſecos. Et niſi ſic ſit, quum par in parem non habeat imperium, bella omnia iniuſta eſſent, niſi defenſiua. Quia igitur habens iuſtum bellum, gerit perſonam iudicis procedentis ſecundũ vindicatiuam iuſtitiam aduerſus extraneos perturbatores Reipu. & in medio belli iam effectus eſt dominus cauſæ: non exiſtente amplius integro negotio vindictæ, poteſt (niſi miſericordia vti velit) proſequi bellum, & vindicatiuam exercere iuſtitiam gladio bellico. Sibi autem hoſtis imputet, quòd reduxit ſe ad eum ſtatum, in quo iuſtitia vindicatiua poteſt ab alienis contra ſe exerceri, fuit enim in poteſtate ſua offerre prius ſatisfactionem.

7. Et ſi contra hoc inſtetur, quod continuatio belli in hoc caſu non eſſet neceſſitatis, ſed voluntatis: quoniam interrupta eſt neceſſitas bellandi ex noua oblatione ſatiſfactionis: reſpondetur quòd huiuſmodi noua oblatio ſatisfactionis non habet vim interrumpendi neceſſitatem belli iam ſemiacti: quia non amplius ſpectat ad habentes iniuſtum bellum ſatisfacere: ſed ſpectat ad eos ſatiſpati ſecundum iudicium habentis iuſtum contra eos bellum. Ex eo namque

Digitized by Google

namque quod ipſimet habentes iniuſti belli cauſam, noluerunt quum poſſent, & deberẽt ſatisfacere, ſed bellum committere; tranſlati ſunt à iure rationis rectę, de ordine ſatisfaciendi in ordinem ſatiſpatiendi à iuſto bello: & propterea ex rectæ rationis dictamine, non ex parte reorum, ſed ex parte iuſtitiam vindicatiuam exercentium, pendet, an vindicta continuanda ſit gladio bellico, ſubijciendò ſibi hoſtes & terram eorum (quod eſt facere hoſtes ſatiſpati) an via reſtitutionis ſeu ſatisfactionis. Eadem ergo neceſſitate qua cœptum eſt bellum, continuari poteſt, ſi principi videtur expedire: quia neceſſitas illa non eſt interrupta reſpectu cœpti belli contra nolentes ſatisfacere in ſtatu ſatisfactorio. Licet enim mutata ſit voluntas reorum, & velint poſtea ſatisfacere: quia tamen non ſunt amplius in ſtatu ſatisfactorio, ſed voluntariè ſubiecerunt ſe ſtatui ſatiſpaſſorio (vt ſic loqui liceat) ideo perſeuerat prima neceſſitas & authoritas debellandi: ſicut apud Dominum perſeuerat poſt habitum ſeruum pro debita pecunia, authoritas retinendi ſeruum, quantumcumq; ille vellet ſoluere quod debebat. Et hinc patet, quòd multo magis ex arbitrio principis iuſtè bellantis pendet continuatio belli, quum bellum eſt quaſi in fine, licet offerant hoſtes ſatisfacere.

8. Quartò, de damnis ex bello illatis ſcito quatuor. Primò quod damna omnia ex iuſto bello illata, non ſolum repugnantibus, ſed cuilibet membro reipublicæ contra quam eſt iuſtum bellum; abſque peccato ſunt: nec ad reſtitutionem tenentur qui intulerunt, etiam ſi innocentes cõtingat per accidens damnificari. verbi gratia: ſi ciuitas aliqua ex iuſto bello in prædam daretur, liceret cuiuſque ciuis bona diripere, licet aliquis eorum fortè eſſet innocens: quia ſententia iuſtitiæ bellicæ non tenetur diſcutere, an aliqua pars reipublicę ſibi iniuſtè hoſtis, ſit innocens: quia præſumitur tota hoſtis, & totam habet pro hoſte: & propterea totam damnat ac diripit. Et per ſe loquendo, ille iuſtè accipit, quamuis aliquis innocens per accidens iniuſtè patiatur: quæ enim ſunt per accidens, extra regulas ſunt: ſecus autem eſſet, ſi ex intentione ageretur contra innocentem. Notanter autem nominaui membra illius reipu-

blicæ: quoniam perſonæ Eccleſiaſticæ, quæ non ſunt partes populi, non iuſtè diriperentur.

9. Vbi ſecundum prætereundum non eſt, quaſdam perſonas eſſe à iure canonico exemptas à dãnis bellicis: quas habes extrà de pace & treuga, ca. Innouamus, vbi dicitur, Innouamus vt presbyteri, monachi, conuerſi, peregrini, mercatores, ruſtici euntes vel redeuntes, & animalia quibus arant & ſemina portant ad agrum, ſecuritate congrua lætentur. Et 24.q.3.cap. Paternarum. explicantur etiam oratores. Quos canones rationabiles ac ſanctos, quantum ad id quod poſitiui iuris continent, an abuſus deleuerit, neſcio. Verum per mercatores intelligo non negotiatores qui ibi reſident, ſed illos qui hoſpitantur aut tranſeunt: quoniam mercatores incolas non video melioris eſſe conditionis, quàm artifices.

10. Tertium eſt, quod bello exiſtente iniuſto, tenentur omnes de damnis illatis: niſi ex ignorantia legitima excuſentur: quæ tamen non excuſat à reſtitutione ablatarum rerum apud ſe manentium, poſtquam compertum eſt fuiſſe bellum iniuſtum.

11. Quartum eſt, quod ſiue iuſtum ſiue iniuſtum ſit bellum, debent ſeruare bellatores regulam Ioannis Baptiſtæ illis datam: ſcilicet, Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & eſtote contenti ſtipendijs veſtris. Peccant ſiquidem mortaliter, opprimendo ruſticos, & hoſpitantes ad diſcretionem, imò ad deſtructionem, & alia huiuſmodi latrocinia committendo. Nec excuſantur, quia non datur eis ſtipendium: quoniam ex hoc ruſticorum & ciuium res non obligantur illis. Nec diſſimulatio aut authoritas capitanei aut principis excuſat, niſi in pœnam ruſticis aut ciuibus iuſtè inflictam hoc fieret: quoniam princeps debet ex prouẽtibus quos totus ſtatus proportionaliter tribuit, militibus ſtipendia ſufficienter tribuere: & non debent iſti particulares vexari. Lex enim iniuſta eſt ex forma, quæ nõ ſecundũ proportionẽ grauat populũ. Si tamen probata cõſuetudo obtinuit, vt ligna & paleas militibus hoſpites gratis tribuãt non damno: quaſi enim ſorte quadã contingit ob hoc quaſdam terras ſeu villas præ alijs grauari.

De bello

Digitized by Google

De bello legendus eſt S. Tho. 2 2 qu. 0 a. 1 & Dominicus Bannes in illum locum. A Victoria relect. 6. de iure belli.

SVMMARIVM.

DIEBVS *feſtis bellum abſq; iuſta neceſſitate exercere, peccatum eſt veniale, ſi diuinum officium non intermittitur: alioqui eſt mortale.*

BELLVM exercere in diebus feſtis abſque neceſſitate, peccatum eſt, propter inquietudinem diuertentem à ſanctificatione feſtorum. Non tamen eſt mortale peccatum, ſi diuina non omittātur, puta Miſſa: quia non eſt opus ſeruile. Et ſimile eſt iudicium de alijs diebus, quibus prohibitum eſt à ſacris canonibus præliari: ſcilicet in aduentu & quadrageſima &c. vt in c. Treugas. extra de treuga & pace, ſi tamen iura hæc ſubſiſterent. nam abrogata per non vſum dicuntur.

SVMMARIVM.

POTEST *quis idoneus appetere beneficium Eccleſiaſticum adeoque procurare, modò id in bonum finem & ſine ſcandalo faciat, nec alijs dignioribus aut æquè dignis ſe præferat. Non reſidere in beneficio reſidentiam exigente, peccatum eſt, maximè ſi curam animarum habeat annexam. Beneficij quoque fructus male expendere, vti etiam plura beneficia incompatibilia abſq; rationabili cauſa poſſidere, mortalem habet culpam.*

1. BENEFICIVM Eccleſiaſticum conſiderandum eſt, primò quoad ingreſſum, tam de appetitu quā de procuratione.

1. Appetere ſiquidem Eccleſiaſticum beneficium, ſiue curatum ſiue abſque cura, nullum ex ſuo genere peccatum eſt: quoniam huiuſmodi obiectum eſt intra ordinem appetibilium recta ratione, & propterea Apoſtolus abſolutè

Digitized by Google

dixit: Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. Peccatum autem contingit ex defectu alicuius circunſtantiæ requiſitæ: puta quis, cur, quomodo &c. Et quoniam frequentiſſimè ſecundum primam circunſtantiam, in huiuſmodi appetitu peccatur: ideo Apoſtolus ſtatim ſubdit de circunſtantia quis, apponendo conditiones requiſitas ex parte perſonæ ad rectum appetitum Epiſcopatus, dicens: Oportet autem Epiſcopum eſſe irreprehenſibilem &c. Et quoniam peccata ex parte circunſtantiarum facilè patere poſſunt applicanti ad ſubiectam materiam: nos ad ſpecialia deſcendendo dicimus,

2. Quòd beneficium plenè curatum (quale eſt Epiſcopatus) tunc tantum ex parte perſonæ licitè appetitur, quãdo appetens nouit ſe habere conditiones requiſitas ad Epiſcopum: & ſimiliter nõ plenè curatum (quale parochia eſt) quum quis habet conditiones requiſitas ad presbyterum parochialem: & ſic de alijs. Et hoc concurrentibus etiam ex parte perſonæ alijs circunſtantijs comparatiuis debitis. Vbi ſcito, quòd perſona appetens debet ſeipſam menſurare per reſpectum ad tria, ſcilicet ad regimen animarum, ne præſumptuosè ad artem artium elatum ſe inueniat: & ad oues quibus paſcendis vacaturus eſt; vt tãtum diſtet vita ſua ab illis, quantũ vita paſtoris à grege: & ad alios quibus tribui poteſt aut debet tale beneficiũ, ne ſe dignioribus aut æquè dignis anteponat. Et hic tertius reſpectus habet locũ etiam in appetitu beneficiorum ſine cura. debet enim ſecundum rectam rationem appetitum ſic moderari, vt abſq; vitio acceptionis perſonarum appetat ſibi prouideri de beneficio in communi vel hoc.

3. De circunſtantia quoque finis, aduertendum eſt, ne beneficium appetatur propter finem malum: puta delicatam & opulentam aut ſplendidam vitam ex Chriſti patrimonio &c. & ſic de alijs circunſtantijs. Diſcernere autem inter peccatum mortale & veniale in deordinato appetitu beneficij, non eſt difficile, præſertim ſi beneficium eſt curatum, & maximè ſi eſt perfectè curatum: nam ſi appetens paruifacit commenſurare ſeipſum ad artem artium (hoc eſt curam animarum) & alias commenſurationes, poſt-

poſtponit ob appetitum beneficij; proculdubio mortale peccatum incurritur: quia contra charitatem ouium Chriſti appetitur ſi beneficium eſt curatum: & contra iuſtitiam diſtributiuam ſaltem appetitur, ſi beneficium non eſt curatum. Intellige lector quæ dico: nam ſi quis appetit ſimplici intentione beneficium communiter aut ſine cura, non cogitans de dignioribus ſe, nō peccat: quia ſubintelligitur, quòd appetat habere licitè. in hoc autem quod eſt habere licitè, includitur quòd detur ſibi, ſine Dei offenſa. Et ſimiliter ſi quis cogitat de dignioribus ſe, & non intendit illos impedire, ſed pro ſeipſo procurare vt habeat licitè, non peccat eadem ratione. poteſt enim contingere vt ſuperior ſanctè det illi qui minus dignus videtur, & eſt abſolutè, propter aliquas circunſtantias ſingulares tunc occurrentes, efficientes vt dignior pro nunc poſtponendus ſit.

4. Beneficium autem quodcunque pro ſe petere aut procurare, eiuſdem moris eſt, cuius eſt appetere illud. Et propterea quando appetere eſt damnabile; petere quoque damnabile eſt. Eget tamen aliqua circunſtantia petere, qua nō eget appetere: quia eſt actus exterior qui poteſt ſcādalizare, & propterea eget maiori rectitudine. Et ſcias, quòd à doctoribus, petere regimen animarum ideo dānatur: quia vix poſſibile eſt vt homo integri ſenſus & rectæ mentis, reputet ſeipſum habere ſupradictos tres reſpectus perſonales: ſine quibus petere ſimpliciter & abſolutè, eſt præſumptuoſum, ac per hoc indignum reddit petentem. Dico autem ſimpliciter & abſolutè: quia tam appetere quàm petere ſecundum quid hoc eſt ſi ſuperiori videtur expediēs, cognoſcēdo ſe indignum, cum tremore committendo negotium Deo, pro honore Dei, & ſalute Ecleſiæ, non eſt pernicioſum (quamuis ſit veniale, niſi charitas moueat:) quoniam hoc non eſt petere, ſed offerre ſe ſi opus eſt. Et ſi charitas verè mouet, meritoriū eſt. ſicut Eſaias. Ecce ego: mitte me, & Martinus, Domine ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem.

5. Memento quoque non verſari in magno periculo, qui indigens & idoneus cum tremore &c. ſe offert: petendo ſecun-

do ſecundum quid beneficium vacans cum cura animarum imperfectè, puta parochiam: quia cura animarum propriè & plenè ſolius Epiſcopi eſt. In cuius ſignum & ſolus ſponſus eſt Eccleſiæ, & non poteſt Eccleſiam deſerere eundo ad religionem. Reliqui enim ſunt adiutores Epiſcopi ad curam animarum. Contingit autem (& vtinam non ſæpe) appetentibus & petentibus beneficia, procuratio ſimoniaca per munus à lingua vel ab obſequio: de quibus inferius patebit, quum de ſimonia dicetur.

6. Beneficiũ Eccleſiaſticũ ſecundò conſiderandũ quò ad progreſſum eſt, & quantum ad ſeruitium perſonale, & quãtum ad prouentus. In beneficio ſiquidem de iure requirente reſidentiam, peccatum eſt ſine rationabili cauſa non reſidere. Et ſi beneficium eſt curatum, non reſidere abſque rationabili cauſa, peccatum communiter mortale eſt; pro quanto damnum infert animarum: niſi propter imperfectionem actus excuſetur à mortali: infert enim contrarium naturali iuſtitiæ qua tenetur ipſemet ex ſuſcepto officio gerere ouium Chriſti curam: quæ regulariter ſine reſidentia non poteſt haberi vt debet, quum etiam preſentes & ſolicitè ſtudentes circa animas, vix regant vt tenentur. Iniuſtitia enim ex ſuo genere mortale peccatum eſt, quãtis propter imperfectionem actus ſit quandoque venialis. Eſt etiam contra debitam charitatem Chriſto. Nam amor eius non eſt apud eum, qui paruipendit quæ maxima ſunt Chriſti: ſalutem ſcilicet animarum ſibi commiſſarum. Etenim experientia teſtatur, quàm malè ſe habeant in ſpiritalibus & in temporalibus Eccleſiæ Chriſtianæ propter abſentiam paſtorum. Antiquum prouerbium eſt, quod tã oculus, domini impinguat equum, quam optimum fimum veſtigia domini. Excuſare tamen poteſt abſentiam ſine rationabili cauſa à mortali, imperfectio actus, vel propter paruitatem temporis, vel propter paruitatem damni: & ſi quid eſt huiuſmodi.

7. Peccatum quoque eſt, beneficij Eccleſiaſtici prouentus malè expendere, vt patet. Mortale autem eſt, ſi eo quod ſuperfluit neceſſitati naturæ & perſonæ, mala diſpenſatoris fide abutitur: vt ſi inde ditat propinquos, aut in pompis & luxi-

& luxibus exponit, & alia huiuſmodi exorbitantia, & enormia facit: *b* quia nõ Domin.*, ſed diſpẽſator eſt Eccleſiſticorum prouentuũ: & debet primò ſui, deinde Eccleſię, & propinquorum, & aliorum indigentium curam gerere: non vt diuites alij fiant, ſed ne indigeant.

8. Beneficium Eccleſiaſticum tertiò, quoad multiplicationem conſiderandum eſt, quando eſt peccatum, & quantum. Ad quod diſcernendum noſſe oportet, quòd multiplicare in vno beneficia, non eſt ex ſuo genere peccatũ: quia ſi eſſet ex ſe peccatum, nulla vnquam ratione liceret habere plura beneficia. Neque eſt ex ſuo genere bonum aut indifferens moraliter: quia ſonat quandam diſſonantiam, ſcilicet plura ſtipendia dari vni. Regulare quippe eſt, vt vnum vni detur. Sed eſt de genere nociuorum, quæ ex adiuncta ratione poſſunt honeſtari; ſicut percutere hominem, quod nec ex ſe peccatum, nec bonum, nec indifferens moraliter eſt, ſed ſonat malum hominis, quod poteſt ex adiuncta iuſtitia propter bonum publicum &c. honeſtari. Accipere ſiquidem plura beneficia, ſonat quid nociuum Eccleſiæ, & diminuendo miniſtros cultus diuini, & occupando quod multorum deberet eſſe, & animarum quandoque curam debitam impediendo, hæc enim nocumenta conſtat ex pluralitate beneficiorum inferri ſanctæ Eccleſiæ. Poſſet tamen talis neceſſitas aut ratio ſuperuenire, quæ aut tolleret huiuſmodi nocumenta, aut efficeret non eſſe inconuenientia, & ſic redderet pluralitatem beneficiorum licitam. Et hæc ratio maximè ex parte Eccleſiarum penſanda eſt: non enim propter bonum perſonæ, ſed propter bonum Eccleſiarum tolluntur huiuſmodi inconuenientia.

9. Mortale autem *c* peccatum in huiuſmodi pluralitate interuenit, quando non propter rationabilem cauſam obtinet quis multa beneficia incompatibilia: & vnus quidem occupat loca multorum: alij autem eſuriunt, &c. quia huiuſmodi pluralitas eſt iniuſta contra æqualitatem iuſtitiæ distributiuæ. Nec excuſatur peccatum mortale propter diſpenſationem Papæ ſine rationabili cauſa: quoniam diſpenſatio Papæ cadit ſuper ius poſitiuum, & non ſuper ius diuinum aut morale; pluralitas autem beneficiorum ſine

rationabili cauſa, eſt contra ius diuinum & morale, quo communia Eccleſiæ bona diſtribui iuſtè debent partibus Eccleſiæ. Nec obſtat, quòd beneficiola plura dicuntur licitè dari vni: quoniàm in omni genere propter imperfectionem actus minima excuſantur. Beneficium ſiquidem adeò tenue quod non ſufficit ad ſuſtentandum miniſtrum, non eſt beneficium niſi imperfectè: quoniam non poteſt ſana ratione inſtitui, vt vnum ſit in vnius ſtipendium. Et propterea de his minimis fit vt melius fieri poteſt, quouſq; miniſter habeat ſufficienter vnde viuat: quoniam propter miniſtros ſunt beneficia, & non è contra.

10. Siſte tamen hîc confeſſor pedem, circa iudicium illius, qui iam cum diſpenſatione, ſine rationabili tamē cauſa, habuit & poſſedit plura incompatibilia, ne præceps neges abſolutionem: oportet enim diſcernere, an iſte teneatur de neceſſitate ſalutis renuntiare reliqua reſeruato ſibi vno, quod non facile eſt, quando beneficijs bene prouidetur per vicarios.

Vbi ſcito, duo eſſe in hoc potiſſimum penſanda. Primum eſt damnum Eccleſiarum. Secundum eſt inæqualitas diſtributorum beneficiorum. Et quidem damnum Eccleſiarum quantum ad temporalia, & reparationem opportunā, ſiue templi, ſiue paramentorum &c. & numerum miniſtrorum diuini cultus, & ipſum diuinum cultum, & miniſtrationem ſacramentorum, facilè cognoſci poteſt: quoniam hæc ſubiacent ſenſibus. Sed quantum ad curam animarum, ſi beneficia ſunt curata, oportet hominem non ſeipſum fallere: quia quum iſte det operam rei illicitæ, ſcilicet conſeruationi plurium incompatibilium abſque rationabili cauſa; non excuſatur ex illa cauſa illicita, à reſidendo ad vacandum curæ animarum: ac per hoc ſibi imputatur coram Deo etiam leuis culpa in damno animarum. Et propterea, & ſi poſſibile eſt, difficile tamen ac rarum videtur, quod abſque notabili damno Eccleſiarum huiuſmodi pluralitas continuetur. Et quando ſic accidit, neganda eſſet abſolutio: quoniam notabilis damni Eccleſiæ conſeruatio voluntaria, abſque rationabili cauſa, non eſt abſq; peccato mortali. Ex parte autem iniquæ diſtributionis aduertendum

dum

dumeſt, quòd non eſt idem iudicium de diſtributione quando fit & poſt factum. nam quando fit, clarum eſt iniuriam fieri dignioribus qui poſtponuntur, & peccatum iniuſtitiæ diſtributiuæ committi. Poſtquàm autem diſtributio licet mala, facta eſt, & Epiſcopatus datus eſt minus digno, non periclitatur amplius diſtributio, ſed res diſtributa, puta Epiſcopatus. In cuius ſignum conſtat non teneri iſtum minus dignum ad renuntiandum Epiſcopatum: ſed ad bene regendum &c.

Ex hoc autem quòd non ad diſtributionem, ſed ad beneficia diſtributa ſpectandum eſt poſt factum, penſanda veniunt tria. Primò, damnum Eccleſiarum quas habet: de quo damno iam diximus. Secundò, damnum clericorum bene meritorum in illis partibus vbi ſunt hæc beneficia: qui deberent ex his beneficijs & honorari & paſci. Tertiò, ſcandalum bonorum virorum, qui vident huiuſmodi exorbitãtes diſtributiones conſeruari ab his qui in formam gregis Chriſtiani dati ſunt. inde enim alij ſimilia audent: & ſic in præceps ruit Eccleſia Chriſti. Et propterea qui hæc paruipendit, quia ſic communiter à tot fit, & quia fortè Papa diſſipando diſpenſauit, non eſſet abſoluẽdus: vt abſque alia probatione clarè patet. Qui verò hæc æſtimat, prouideat opere & veritate, vt hæc mala non ſint: alioquin tepidus eſt & euomendus.

a *Quatenus ſit reſidentia neceſſaria vide conc. Trid ſſ.6.c.1. & 2.ſſ.23.c.1.ref.& ſſ.24.c.12.ref. Dom. Sot. de iuſt.l.10.q.3. qua eſt de Epiſcoporum reſidentia. Leſſium l.2.de iuſt.c.34.dub.29.*

b *Pro eadem ſent. maximè quod ad partem ſuperfluam bonorum Eccleſiaſticorum attinet, citantur Nau. in li. de redditibus Eccleſiaſticis. Alex. Hallenſis 3.p.q.36.membro 5.ar.2. Thomas VValdenſis tom.1.l.4.c.42.& ſeqq. Petrus à Soto de inſtruct. Sace. p.2.lect.3. & plures alij. cæterum contrariam ſententiam amplectuntur paſſim DD. huius temporis. Vide Dom. Sot. l.10.de iuſt.q.4.a.3.& 4. Quatenus autem teneantur Eccleſiaſtici & maximè Epiſcopi, præ cæteris facere eleemoſynas de ſuorum prouentuum ſuperfluo, præclarè docet Dom. Bannes in 2.2.q.32.ad a.6.dub.vlt.*

c *De beneficiorum pluralitate vide Sot. de iuſt.l.3.q.6.a.3.& Leſſium l.2.de iuſtitia c.34.dub.27.& 28.*

SVMMA-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

In conferendis beneficijs prætermittere digniorem, peccatum eſt acceptionis perſonarum; maximè quando collator liberam habet eligendi facultatem.

2. BENEFICIVM demum Eccleſiaſticum, non ſolum idoneo & digno,

1. Sed etiam ita vt dignior non poſtponatur, conferri debet ſecundum Deum & conſcientiā; *a* quamuis ſecundum iura ſufficiat eligere dignum. Et ratio eſt, quia vitium acceptionis eſt perſonarum poſtponere digniorem, nunc, hîc, & ſecundum cæteras circunſtantias. Et hoc intellige, quando collator liberè habet in ſua poteſtate prouiſionē, nam vbi ſola confirmatio electi aut præſentati à patrono ſpectat ad eum, ſufficit quòd detur digno: quoniam ex hoc ipſo quod electus aut præſentatus eſt, tāquam dignior habetur. Et ſimiliter quum renuntiatur beneficium in fauorem alicuius, ſufficit collatori quòd ille ſit dignus: quoniā æquitas præfert alijs illum tunc pro ſic vacante beneficio. In cuius ſignum nullus conqueritur, quando per viam renuntiationis, digno confertur beneficium, quantumcunq; digniori conferendum fuiſſet, ſi alia via vacaſſet. Et hæc omnia intellige de beneficio formaliter: hoc eſt, quatenus eſt beneficium, honoris, & prouentus bonorum temporalium. nam ſic ad regulas diſtributionis communium bonorum reducitur. Dico autem hoc, quia ſi ad principale ſecundum veritatem in beneficio inuentum (hoc eſt officiū paſcendi, miniſtrandi diuina, perſoluendi &c. ſpectetur) non eſſet diſtributio bonorum, ſed malorum, hoc eſt onerum. Et ſufficeret eligere dignum quoniam ceſſat ibi ratio acceptionis perſonarum, qua in bonis dignior poſtponitur.

2. Conferre autem pueris Eccleſiaſtica beneficia, exiſtentibus alijs adultis idoneis, non ſolum inexcuſabile, ſed intolerabile videtur: tum quia pueri ſunt ſolum idonei in ſpe,

in ſpe, adulti autem in re:tum quia officium diuinum deuotè & ſtudiosè perſoluere nequeunt: quum nec humana officia valeant exercere, niſi vt pueri: & tamen beneficiatorum nullus excuſatur ab officio diuino. Nec eſt verum, quòd ſecundum iura canonica concedātur beneficia pueris, imò expreſsè hoc reprehenditur. extrà, de preben. cap. ſuper inordinata. Et ſi alicubi ſunt ordinatæ aliquæ præbendæ pro pueris, vide illorum ſtatuta: & vt puto inuenies, quòd non ſunt beneficia Eccleſiaſtica, ſed quædam prouiſiones ad ſuſtentandos & alendos pueros in ſeruitio Eccleſiaſtico. Vnde non tenentur tales ad officium diuinū: ſed ad id ad quod ſunt quaſi conducti.

S. Tho. 2. 2 q. 63. a. 2. q. 185. a. 3 quod-l. 6 a 9. item quod-l. 8. a. 6. Author ſup. V. Acceptio perſonarum, & inf. V. Electio. Hæc doctrina non tantum collatores ipſos concernit, ſed etiam electores, Præſentatores aut quoquo modo ad beneficiorum diſtributionem operam dantes, adeo quidem vt ſi in beneficijs curam animarum habentibus notabiliter dignior prætermittatur, genere ſuo ſit peccatum mortale: cum hoc ſit contra grauiſſimas eâ de re concilij Trid. ſanctiones ſſ. 24. ca 1. & 18. reform immò vero contra charitatem animarum, quæ vtique tanto in maiori numero ſaluarentur, quanto dignior & aptior miniſter ijs præficeretur.

a *Iura intellige antiqua. Nam ius nouum id non permittit, vt patet ex conc. Trid locis citatis.*

SVMMARIVM.

BESTIALITAS *genus eſt vicij pluſquam humani.*

BESTIALITAS in moralibus, eſt genus vitij pluſquam humani. Et multis materijs communis eſt, in quibus efficitur homo ſicut beſtia, vel in conuerſando, vel in comedendo, vel in coitu, vel in perſequendo ſeu occidendo. Et conſtat propterea ſemper eſſe peccatum, ſi tamē mentis compos ſit. Et communiter eſt mortaliſſimum, niſi propter imperfectionem actus: vt ſi quis ambulet manibus & pedibus. Beſtialitas enim hæc venialis eſt, turpiſſima tamen, niſi ioci gratia fiat.

SVMMA.

SVMMARIVM.

BLASPHEMIA, *qua in Deum aut ſanctos ſermone iniurioſe peccatur, ſi adeſt deliberatus conſenſus; crimen eſt grauiſſimum.*

BLASPHEMIA peccatum mortale grauiſſimum eſt: quia eſt contra Deum.

1. Et conſiſtit in dicendo aliquid, quod Deo non conuenit: puta Deum eſſe iniuſtum. Vel negando aliquid quod Deo conuenit: puta Deum non curare de noſtris. Vel attribuẽdo quod Deo ſoli conuenit, creaturæ: puta quòd diabolus eſt omnipotens: aut quòd fatũ regit omnia. Vel Deo aut ſanctis iniuriã irrogando: puta maledictus ſit &c. Et ad hũc modũ reducitur blaſphemia irrogantiũ iniuriam Deo aut ſanctis; dum indignati reſonant membra eorum pudẽda: ſiue quæ habent, ſiue quæ non habent.

2. Et ſcias, quòd licet blaſphemia multos habeat gradus (dum grauior eſt contra Deum, quam contra beatam Virginem: & hæc grauior quàm contra ſanctos: & rurſus grauior eſt, quæ ex affectu deſtatiuo Dei aut ſanctorum, quàm quæ ex paſſione extranea aut mala conſuetudine: quaſi non ſit virilis animi, qui loquitur ſine blaſphemia vt videtur apud multos inoleuiſſe) omnes tamen ſunt eiuſdem ſpeciei. Nec vnquã excuſatur quis à mortali, ſi ſit mẽtis compos, niſi inaduertentia eſſet in cauſa: hoc eſt ſi ex lapſu linguę protulit verbum blaſphemum, non aduertendo ſenſum verborum. Ita quod ſi aduertiſſet certus eſt, quod non dixiſſet. tunc enim fuit blaſphemia nõ formaliter, ſed materialiter tantum. Scito quoque quòd dicere ad ſanguinẽ Dei vel ad corpus Dei: ſiue inuocando per modũ iurantis: ſiue reſonando in rixa aut turbatione contra aliquem, non eſt blaſphemia: quoniam poſtquam verbũ caro factum eſt, Deus habet & corpus & ſanguinem, & nõ dicitur per modum iniuriantis, quamuis irreuerenter, quum ſecundo modo dicitur. Et propter-eà peccatum eſt graue,

non

non tamen mortale: quia non contra, ſed prȩter Deum eſt, & tanto grauius, quanto frequentius.

S. Thom. 2.2. q. 13.

SVMMARIVM.

CALVMNIA ***graue peccatum eſt, reſtitutionis vinculum ſecum trahens.***

CALVMNIA (hoc eſt falſa & malitioſa impoſitio criminis) peccatum eſt in proximum: quod non ſola pœnitentia abſoluitur, ſed oportet ſatisfacere offenſo proximo. Si autem ex errore imponit quis falſo alicui crimen: calumniæ quidem vitiũ formaliter non incurrit, ſed materialiter: & tenetur tam ad pœnitentiam peccati, quàm ad ſatisfaciendum offenſo & læſo: quoniam in culpa fuit errando. Non enim debebat aſſertiuè proferre id in quo erraſſe ſe poſtea comperit: & incautus præcepſque fuit, aſſerendo illud quod non conſtat eſſe verum, in præiudicium præſertim proximi.

S. Tho. 2.2. q. 68. a. 3. & q. 69. ar. 2.

SVMMARIVM.

IN ***cambijs veris & realibus, ceſſante omni fraude, nullum eſt peccatum: ſed nec in cambijs minutis aut ijs quæ per literas fiunt cum moderato lucro: cambia autem palliata ſunt manifeſtè iniqua.***

CAMBIORVM genera ſunt quatuor. Quædam vera & realia, quibus moneta in vno loco ac tempore recipitur, & alio loco ac tempore redditur; prout in loco redditionis, tẽpore reſtitutionis, merca auri valet. Et in his nullum eſt peccatũ, ceſſante omni dolo & fraude. Veruntamen quum hæc ad prolixius tempus fiunt aut protrahuntur, vt

tur, vt ex diſtantiori tempore plus lucri habeatur, ad vſuram declinant. quia cum temporis quo pecunia occupata teneatur, ratio habeatur ad eum vſuræ modum digreditur quo tempus vendi dicitur. Quædam verò ſunt non vera, ſed palliata, & ſolo nomine cambia: quibus indigens Romæ pecuniâ, accipit pecuniam reſtituendam non Lugduni, ſed Romæ iuxta valorem cambiorum Lugduni in ſequenti feria: ſeu quouis alio modo fictio cambij fiat. Et hęc ſunt manifeſtè iniqua: quum verè ſit ibi contractus mutui cum tali intereſſe.

Quædam verò ſunt, quibus pecunia Romæ data, per literas cambij ſoluitur alibi. Et hæc ſunt licita, ſi ſeruato ſolito, moderato tamẽ lucro nummulariorum fiunt. Quædam demum ſunt cambia ad minutum: puta quum pro ducato dantur decem argentei, aut è contra. Et in his moderatum quoque lucrum non damnatur. iuxta diuerſarum patriarum conſuetudinem.

De cambijs vide Nau. man. c. 17. nu. 283. Dom. Sot. de iuſt. l. 6. q. 8. & ſeqq Leſſium l. 2. de iuſt. c. 23.

SVMMARIVM.

CASVS *reſeruati Papæ ſunt illi ſoli, quibus excommunicatio papalis eſt annexa: quo fit vt ea ſublatâ, poſſit quilibet confeſſarius ab ijs abſoluere. quoad caſus epiſcopales, ſtandum eſt ſtatutis & conſuetudini cuiuſque diœceſis.*

CASVS reſeruati ſedi apoſtolicæ clari ſunt. Nam ſunt ſoli, quos Eccleſiaſtica cenſura (hoc eſt excommunicatio) reſeruat apoſtolicæ ſedi, quos infrà habes in verbo, Excommunicatio.

Caſus verò reſeruati Epiſcopo ambigui ſunt. Et propterea ſequendo regulam, dimitte incertum, & tene certum. Et niſi priuilegiatus in hoc ſis, cõforma te in qualibet diœceſi conſuetudini, ſeu ſtatuto illius Eccleſiæ, quoniam conſuetudo dat & tollit iuriſdictionem in huiuſmodi.

Et ſcito quòd ſi excommunicatus, ob ſimoniam verbi

Digitized by Google

gratia, obtinuit à Papa abſolutionem ab excommunicatione, poterit confeſſor ſimplex ipſum abſoluere à peccato ſimonię: quia ex quo ratio reſeruationis ceſſat, conſequens eſt vt ipſa reſeruatio annexi peccati ceſſet. Et ſimiliter ſi quis ſemel abſolutus eſt à reſeruatis, quamuis ineſſicaciter quo ad ſalutem animæ ſuæ (puta quia incontritè) poteſt poſtea iterum confitendo, à ſimplici confeſſore abſolui etiam ab illis reſeruatis: quia ex quo ſemel beneficiũ abſolutionis conceſſum & executioni mandatum eſt legitimè in foro Eccleſiæ, rationabile eſt vt non habeatur amplius pro reſeruato: vtpote ſemel cognitum & iudicatum ante tribunal, cui erat reſeruatum.

De hac materiâ vide Nau. man.c.27.n.254.& ſeqq. Medinam inſtruct. confeſſariorum l.3.c.10. Tol. Inſtruct. l.3.c.14.

SVMMARIVM.

CHOREAS *ducere non eſt per ſe malum; ex periculo tamen libidinis quibuſdam perſonis inhærente, & multo magis ex pravâ intentione, redditur vicioſum.*

CHOREARVM peccatum cautè conſiderandum eſt,

1. Quoniam choreas ducere ex ſuo genere non eſt peccatum. Nam ſi ex ſuo genere eſſet peccatum, ſemper formaliter loquendo eſſet peccatum: quod cõſtat eſſe falſum. nam in nuptijs & publicis lætitijs licitæ ſunt choreæ.

Quia igitur choreis peccatum non ineſt per ſe, ſed per accidens, non ſunt damnãdæ choreæ: ſed accidentia mala, quæ à malis abutentibus bono, immiſcentur. Et quoniam nfinita poſſunt vni accidere, extra rationem ſcientificæ loctrinæ eſt de accidentibus docere.

2. Propter inſtructionem tamen puſillorum ſcito, quòd x tempore (puta die feſto) chorea non ſit mortalis: quia on eſt opus ſeruile: imò imprudenter arcentur à choreis ſtici feſtis diebus chorizare aſſueti: qui niſi occuparen- choreis, vacarent otio & malis machinationibus perturbatiuis

turbatiuis reipublicæ. Et ſimile eſt de ſimilibus iudicium.

3. Ex frequentia quoq; chorea non fit mortalis, vt patet: ſicut nec frequentia conuiuij facit illud mortale.

Ex periculo verò prouocationis ad libidinem, vnuſquiſque ſeipſum menſuret, & videat ſi exponit ſe periculo. Ego ex genere actus, periculum non cognoſco: quoniam actus choreæ non eſt libidinis, ſed lætitiæ. Et propterea ſi ex qualitate perſonæ, periculum alicui imminet, prouideat ſibi, ſicut debet cauere ſibi ab aſpectu mulieris, ſi ex aſpectu ſibi cognoſcit imminere periculum. Ex actibus deinde leuitatis, qui quandoque ibi immiſcentur (dum aliquis intorquet digitos mulieris cum qua choream ducit) non plus quàm veniale peccatum incurritur. Et ſimile eſt iudicium de multis vanæ lætitiæ actibus & verbis, ſi contingit choreis immiſceri. Ex praua autem intentione (puta ad inceſtum aut adulterium prouocandi) & ſimiliter ex impudicitijs; non ſolum choreas, ſed eleemoſynas & Eccleſiaſtica officia conſtat eſſe peccata mortalia. Conclude ergo choreas non eſſe ex ſe malas: licet ſæpe afferant peccata venialia vanitatis.

SVMMARIVM.

MVLTA *Clericis iure poſitiuo quoad veſtitum, artes, officia, actiones inhibentur; multa præcipiuntur: quorum nihilominus tranſgreſſio, ex vi præcepti talis, & ex ſuo genere, culpam venialem non excedit etiamſi forte pœnam ferendæ excommunicationis habeat annexam, ſi contumax fuerit quiſpiam.*

CLERICORVM peccata ſpecialia ex tranſgreſſione iuris poſitiui, ſunt tot, vt vix numerari queant.

1. Tenentur ſiquidem quoad habitum, deferre raſuram, hoc eſt clericam: & tonſuram, hoc eſt non nutrire comam, & nō nutrire barbam: & deferre habitum clericalem clauſum deſuper, non nimia breuitate aut longitudine notabilem, abſque pallio diſſibulato: abſtinere à viridis & rubri co-

bri coloris veſtibus & caligis. Caligæ quoque ſcaccatæ & veſtis virgata ſeu partita, manicæ, ſotulariaque conſutitia, epithogium, infula linea, fibulæ, corrigiæ aureę vel argenteę, annuli (niſi quibus ex dignitate conuenit) frena, ſellæ, pectoralia calcariáve aurata eis inhibentur.

2. Quò ad artes, Artes Marcellariorum ſeu carnificum, tabernariorum, ioculatorum, ſeu hiſtrionum, goliardorũ & buſonum, & chirurgicorum, ab eis tolluntur.

3. Quò ad officia, Officia ſęcularia, & ſpecialiter iudicis in cauſa ſanguinis, præpoſiti baliſtarijs, præpoſiti officialis ſeu miniſtri ſub domino temporali, tabellionis ſeu notarij, & aduocati ſeu procuratoris in placitis ſecularibus, niſi in quibuſdam caſibus.

4. Quò ad actiones, Arma portare, ad tabernam ire niſi in itinere, aues, caneſque ſequi ad venandum, accipitres, caneſque pro venatione habere, conducere à ſecularibus agros, ad aleas vel taxillos ludere, ludis huiuſmodi intereſſe, negotiationes, hoc eſt mercantias commerciaque ſęcularia exercere, habitare demùm cum mulieribus (niſi matre, ſorore & amita) clericis eſt prohibitum. Mandatur quoq; eiſdem, vt benedictionem menſę pręponant, & gratiarum Deo actionibus terminent, lectione ſemper interiecta conuiuio, & vt vinum ſibi temperent.

5. Verum horum & huiuſmodi tranſgreſſio, ſi temeritas, ſi contumacia, ſi contẽptus deſit; non eſt peccatum mortale iudicio meo, quantum ex præcepto poſitiui iuris pendet. Quòd ideo adiunxi, quia non loquor de peccato, quo res Eccleſiaſticæ malè conſumuntur, nec de peccato ſcandali & mali exẽpli, nec de auaritia, inani gloria, aut luxuria, & ſimilibus immixtis, nec de peccatis quibus ſe irregulares reddunt conſtituti in ſacris, ex actu prohibito, aut excommunicationem quicumq; clerici incurrerent. Reddo rationem eorum quæ dixi, & primò de ſpectantibus ad habitum clericalem. nam clerici non plus arcentur à iure ad habitum clericalem, quàm religioſi ad habitum ſuæ religionis: ſed religioſus non arcetur, niſi temerè dimittat ſuum habitum, vt patet, ergo clericus niſi temerè ea quæ ſui ſunt habitus tranſgrediatur, non eſt pœnæ mortis animæ ſub-

mæ ſubiectus. Et ſcito, quòd in habitu clericali tanquàm ſubſtantiale eſt clerica: reliqua ſunt concomitantia.

6. Nec obſtat dictis, quòd excommunicandus ſit, ſi quis ex clericis comam relaxauerit: quoniam non incurrit pœnam excommunicationis, non dico latæ ſed ferendæ ſententiæ, niſi monitus, contumax fuerit: quoniam quicquid ſit de rigore iuris, æquitatis tamen ratio habet, vt non ſit excommunicandus niſi præmonitus à iudice ſuo. Tum ne quaſi ex improuiſo tanta taliſque pœna inferatur pro ijs quæ non ſunt ex ſuo genere criminoſa: tum propter tantã multitudinem impunè ſolitam hæc tranſgredi: ita vt non pro magno peccato tranſgreſſio reputetur, quæ ex ſuo genere mala non eſt, ſed ex poſitiuo iure. excommunicatio enim non niſi pro magno crimine inferenda eſt. Et propterea non incurrit, iudicio meo, mortale peccatum ante contemptum ſeu contumaciam. Et propter hanc rationem (quia ſcilicet pœnæ graues, grauiores ac grauiſſimæ in iure appoſitæ, exceptis excommunicationibus latæ ſententiæ, aut ſunt tales vt ſine peccato mortali incurri poſſint, aut ſi ſine peccato mortali incurri non poſſunt, exigere videntur monitionem, vt non niſi in contumacem ferantur) extendi iudicium meum ad omnia clericis prohibita, & dixi quòd ſi deſit temeritas, contemptus, & contumacia, non video ex vi præcepti peccatum mortale.

7. Non dubito tamen multa interuenire grauia peccata venialia in huiuſmodi tranſgreſſionibus ex leuibus cauſis aut paſſionibus humanis, non curantibus prælatis obuiare & opponere ſe murum pro iure ſeruando. Non putes tamen inter grauia computandum, ſi clericus beneficiatus, aut in ſacris, comam paululum infra aures attingentem portat, quia aliter quaſi derideretur, aut quia ſic conſuetũ eſt ibi: aut quia habet collum longum, & minus quàm decet, appareret: aut propter aliquam aliam à ratione non alienam, quamuis inſufficientem cauſam. nullum enim, aut leue in huiuſmodi peccatum eſt, vbi monſtrat ille facto, etſi non ad vnguem, reuereri tamen ac ſeruare iura. Qui autem putat omnia præcepta obligare ad mortale, eget lumine, quo videat nec naturalis, nec diuini, nec humani iuris præce-

Digitized by Google

præcepta omnia ad mortale obligare: ſed ea ſola quorum tranſgreſſio contra charitatem eſt. Et hæc ſint pro timoratis conſcientijs dicta.

SVMMARIVM.

COGITATIONE *venialiter & mortaliter peccari contingit.*

COGITATIONIS peccata quinque modis inueniuntur.

1. Primò, dum mens vana aliqua cogitatione occupatur. Et eſt peccatum veniale, vt patet. Secundò, quum conſentitur abſolutè in peccatum aliquod perpetrandum, aut placet perpetratum. Et tunc cõſtat eſſe mortale, ſi peccatum patratum aut patrandum eſt mortale: & ſimiliter eſſe veniale, ſi peccatum faciendum aut factum eſt veniale. Tertiò, quando conditionaliter conſentitur in peccatum: puta ſi abſq; infamia: periculo &c. poſſem, furarer, aut raperem mille aureos: aut ſi poſſem volare, occiderem talem &c. & ſic de alijs conditionalibus, & interuenit peccatum in iſtis conſenſibus conditionatis, tam mortale quàm veniale, ſicut in conſenſu abſolutè: hoc eſt, quòd ſi operatio in conſequente ſignificata, in quam conditionaliter conſentitur, eſt peccatum mortale, conſenſus ille conditionalis eſt quoque peccatum mortale: & ſi eſt peccatum veniale, conſenſus quoque erit venialis. Et ratio eſt: quia licet conditionalis nihil ponat in eſſe, ponit tamen in appetitu rationali (qualis eſt voluntas) affectum volendi peccatum illud. Nec impedimentum peccato affert voluntas nõ peccandi, ſed conditio non exiſtens. Nec refert, an conditio interpoſita ſit poſſibilis vel impoſſibilis: non minus enim peccat mortaliter qui vellet deſtruere Paradiſum ſi poſſet, quàm qui abſolutè cupit Paradiſi deſtructionem.

2. Excuſarentur autem à mortali huiuſmodi conditionales conſenſus, ſi cõditio interpoſita tolleret ab actione volita rationem peccati: puta ſi quis diceret, Ego, ſi non

 eſſet

Digitized by Google

eſſet peccatum, occiderem, raperem &c. vel ſi Deus præciperet, occiderem &c. quia tunc voluntatis cõſenſus freno rationis à peccato retrahitur.

Quartò, quando conſentitur conditionaliter in opus non malum, ſed ſibi illicitum propter ſuum ſtatum aut votum: puta ſi religioſus appetat ducere vxorem ſi eſſet liber: & ſimiliter quum quis poſt votum ieiunij vellet non ieiunare ſi eſſet liber, & ſic de alijs. In huiuſmodi enim peccatum veniale communiter interuenit propter remiſſam voluntatem ab inchoato bono. Et ad hunc peccandi modum ſpectat, quum quis conſentit, quòd ſi ingreſſurus eſſet religionem, non ingrederetur: ex quo tamen profeſſus eſt, intendit ſeruare eam, manifeſtè ſiquidem apparet remiſſio voluntatis à feruore prius habito: quia tamen conſenſus infra limites liberi temporis conſiſtit, mortale peccatum non interuenit. Et ſcito omnes conditionales ſecundum hunc modum, & multò magis ſecundm præcedentem modum, eſſe opera & tentationes fatuas & diabolicas, nam diabolicum eſt, quemquam in tentationem ſe, aut aliũ precipitare, ſi eſſet, ſi fuiſſet, facerem, dicerẽ &c. ad nihil enim hæc ducunt, niſi ad peccatum.

S. Tho. 1.2. q. 74. a. 6. & Medina in expoſitione eiuſd. articuli. item 2.2. q. 154. a. 5. in c. Nau. man. c. 11. nu 9. & ſeqq. Leſſius l. 4. de iuſtit. c. 3. dub. 15. conferantur quæ habet Author inf. V. Delectatio moroſa.

SVMMARIVM.

COLLVSIO *peccatum eſt m. iuſtitiæ contrarium.*

COLLVSIO (hoc eſt inter actorem & reum latens & fraudulenta conuentio) eſt manifeſtè peccatum in vtroque: quia vterque colludens fraudi conſentit. Et eſt peccatum mortale pro quanto iniquè contra debitam tendit iuſtitiam.

SVMMA-

SVMMARIVM.

QVI columbarium habet, à mortali peccato non excuſatur, ſi ex eo notabile alteri damnum inferatur.

COLVMBARIVM habere, vel contra municipalia ſtatuta diſponentia certam terræ menſuram oportere ibi habere eum qui columbarium tenet; vel vbi ſtatutum nullum eſt, contra eorum qui damnificantur querelas, peccatum eſt, niſi ex conſuetudine aut præſcriptione legitima ius hoc habeat. Et à mortali peccato non excuſatur, ſi notabile infert damnum alteri: quod prudentiæ quę circa ſingularia verſatur, relinquitur iudicandum, attento loco, paſtu, multitudine, &c.

Nau. c. 17. n. 126. & ſeq. Silu. V. Reſtitutio 3. nu. 4. Armil. V. columbarium, & Leſſius l. 2. de iuſt. c. 6. dub. 6. nu. 29.

SVMMARIVM.

QVILIBET Chriſtianus, Vbi ad annos ſufficientis diſcretionis peruenerit, tenetur in articulo mortis & quotannis ſemel idque circa Paſcha communicare, præmiſſa confeſſione, cum debita reuerentia & ſeruato naturæ ieiunio.

1. COMMVNIO qua ſacramentum Euchariſtiæ ſumitur, ex parte ſumentis exigit quatuor, ſine quibus peccat communicans.

1. Primum eſt, vt ſit mundus à peccato mortali: hoc eſt vt ſecundum ſuam conſcientiam, præmiſſa diligenti contritione & confeſſione credat ſe mundum à peccato mortali. Et ſine contritione quidem mortalis peccati cogniti, communicans peccat mortaliter: quia indignè ſumit, ac per hoc reus eſt corporis Domini. inquit enim Apoſtolus, Probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, qui enim manducat indignè, reus erit corporis Domini.

Digitized by Google

Sine confeſſione autem, ſi rationabilis ſubeſt cauſa non confitendi, excuſatur communicans: *a* quia preceptum de confeſſione præmittenda communioni non eſt de iure diuino, nec de iure poſitiuo: quum nullibi inueniatur, niſi ſemel in anno. Si autem commoditas adeſt confitendi, & habens conſcientiam peccati mortalis differre vult confeſſionem, & nihilominus communicare, quia oportet ipſum cum alijs communicare, aut oportet ipſum celebrare; peccare videtur valde grauiter: quia minus dignè voluntarius accedit, vtpote ad Eccleſiaſticæ vnionis ſacramentum ſine Eccleſiaſtica reconciliatione abſq; rationabili excuſatione accedens. *b* Nō damno tamen ipſum peccati mortalis, propter rationem dictam.

2. Secundum eſt, vt ſit ieiunus ieiunio naturæ: hoc eſt quòd à media nocte nihil ſumpſerit per modum cibi vel potus: ita quòd non ſolum debet eſſe ieiunus à cibo & potu communi, ſed ab omnibus etiam medicinalibus quæ per os ſumuntur.

Si autem ſciens & aduertens aliquis non ieiunus communicauerit, mortis articulo duntaxat excepto, mortaliter peccat, vt communiter tenetur. Dixi autem ſciens, non propter ignorantiam iuris de ieiunio communicādi, quum hoc ab omnibus ſciatur: ſed propter ignorantiam qua fallitur aliquis putans ſe eſſe ieiunum, quum verè non ſit ieiunus. Contingit enim aliquos bonos viros credere, quòd ſumpta aliqua re aromatica (puta cinamomo, vel nuce muſcata, vel aliquo eiuſmodi) non ſit fractum ieiunium, propterea fortè quia non frangitur ex his ieiunium Eccleſiæ. Imò à fide dignis accepi quendam bonum ſacerdotem multo tempore pro reuerentia Sacramenti præaccepiſſe nucem muſcatam, vt bonum odorem ſtomachi, Euchariſtię prępararet. Sciebat ille quòd oportebat ieiunum communicare, ſed neſciebat ſe non eſſe ieiunum poſt ſumptam nucem muſcatam pro reuerentia Sacramenti, neſciens diſtinguere inter ieiunium Eccleſiæ, & ieiunium naturæ. Excuſatur ille à peccato mortali contra ius poſitiuum, quia plus neſciebat; in ſua ſimplicitate gradiens, & arbitrans ſe ſcire quod omnes ſciunt, ſcilicet quòd ieiuni tantum

tum

Digitized by Google

tum debent communicare: & propterea non erat ſolicitus de fuganda ignorantia illa. Dixi aduertens: quia ſi contingat aliquem ſcientem omnia, poſt ſyrupum ſumptum communicare, non recolendo de ſumpta potione, excuſatur à mortali violatione iuris poſitiui. non enim voluntariè communicauit non ieiunus, qui ex obliuione huiuſmodi communicauit. Nec ſunt tam arctè poſitiui iuris vincula interpretanda, vt inuoluntarias, & quas nullo pacto ſciens & prudens vir bonæ conſcientiæ ageret operationes, imputemus ad mortem æternam, ex obliuione aut ſimplicitate tranſgredienti materialiter tantum ius poſitiuum, vt in vtroq; caſu & ſimilibus contingit. Dixi quoque per modum cibi aut potus, ad differentiam eorum quę trahuntur ſeu deſcendunt ad ſtomachum per modum ſaliuæ, vt ſunt reliquiæ cibi inter dentes remanentes, & alia huiuſmodi. Hæc enim non violant ieiunium naturæ; ſicut nec ſaliua.

3. Tertium eſt, tempus. De quo tria dicenda occurrunt: ſcilicet quantum ad ætatem, quantum ad Paſcha, quantum ad mortis articulum. Ætas peccantis ſi non communicet, eſt quum ad annos diſcretionis peruenerit, vt patet in capitu. Omnis vtriuſque ſexus, de pœnit. & re. Et habetur communiter pro peccato mortali huiuſmodi omiſſio. Aduerte tamen hîc, quòd conſuetudo optima legum interpres, diſtinguit inter annum diſcretionis ad confitendum, & annum diſcretionis ad communicandum: quaſi ad confitendum quælibet diſcretio ſufficiat; ad communicãdum autem exigatur diſcretio deuota & reuerentialis. Nam parentes curam puerorum & puellarum gerentes, ad confitendum paruulos decem annorum cogunt, ad communionem autem communiter non mittunt niſi poſt plures annos. Et licet pręceptum Eccleſię ad ipſos pueros dirigatur: quia tamen ætas illa, medijs parentibus, iuris præcepta ſuſcipit; ideo pueri qui ex parentum iudicio annum diſcretionis determinandum expectant quò ad communionem, non ſunt rei præcepti violati, ſi non communicant etiam in quartodecimo aut quintodecimo anno. inferiora enim per media, diuina prouidentia gubernat, & gubernanda diſpoſuit.

ſpoſuit. Deberet tamen puer, ſi tantæ prudentiæ eſt, deberent & parentes eius quum debitant, confeſſorem pueri conſulere: ſi videtur ei quòd ad communionem ſit diſcretus. Excuſantur quoque parentes à violatione Eccleſiaſtici præcepti, ſi ob reuerentiam ſacramenti ſeruant conſuetudinem patriæ, vbi conſueuerunt tardiùs pueri ad communionem admitti, quia videntur non debitam reuerentiam deuotionemque habere. Et ratio excuſans eſt: quia lex iſta quò ad hoc, non eſt ibi conſenſu vtentium comprobata, & Prælati ſciunt, & non reprehendunt.

4. Tenetur igitur omnis vtriuſque ſexus quum ad annos diſcretionis peruenerit, communicare ſemel in anno, hoc eſt in Paſcha. Et quantum ad hoc præceptum ſpectat, intelligitur Paſcha durare duobus hebdomadis, vt Eugenius quartus declarauit: ita quòd communicans in hebdomada ſancta, vel in hebdomada paſchæ, aut in dominica immediatè ſequente, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ. Poteſt tamen de conſilio proprij ſacerdotis, ex rationabili cauſa differre ad tempus aliquod, huiuſmodi communionem, vt in Decretali patet. Omiſſio autem communionis Paſchalis, peccatum mortale eſt propter Eccleſię pręceptum contemptum.

5. Vtrum autem in mortis articulo teneatur fidelis quiſque communicare, in dubium non eſt vertendum: quoniam conſuetudo Eccleſiæ hoc mandat. & proculdubio peccat, quia ſine rationabili cauſa abſque viatico recedit. Si tamen contemptus deſit, non video rationem peccati mortalis in huiuſmodi omiſſione, ex quo Paſchalem communionem impleuit. Nec video etiam rationem dubitandi de peccato mortali: quoniam viaticum vt ſic non eſt neceſſitatis ſacramentum ex Eccleſię præcepto, quia non inuenitur, aut ex natura viatici, quum ſine illo pœnitentia ſufficiat, ſicut ſine extrema vnctione, eſt enim neceſſarium viaticum ſicut equus ad iter, & non ſicut nauis ad tranſeundum mare.

6. Quartum eſt, reuerentia & deuotio. Et reuerentia quidem conſideranda ac ſeruanda eſt, vt nec poſt pollutionem nocturnam, nec poſt coitum coniugalem, communi-

cet quis

Digitized by Google

et quis illo die. Nam niſi ex rationabili cauſa eodem die
liquis communicaret, peccaret, venialiter tamen: quia
on debitam exhiberet ſacramento reuerentiam. Et mul-
ò magis peccant, qui poſt continuata peccata mortalia,
odie conteruntur & confitentur, & cras communicant.
'arum ſiquidem curare ſe monſtrant de diſponenda men-
e ad tantum ſacramentum, qui quaſi repentè de aſſueta ci-
atione animi ex mundo & carne, in vnionem Chriſti per
nodum cibi præſumunt accedere; quaſi ſpiritalis guſtus
atim ſit acquiſitus ab eis: non tamen peccant mortaliter.
imili quoque peccato inuoluuntur, qui omittunt contri-
ionem venialium, ex quibus actualis feruor ſeu deuotio
mpeditur: quia non ſe parant vt debent ad hoc ſacramen-
um. Reuerentia quoque corporalis adeſſe debet: vt ſcili-
cet genu flexus communicet qui non celebrat, & poſtea nō
atim expuat, nec ſtatim comedat. Deuotio verò actualis
xigitur quò ad aliquid de neceſſitate; ſcilicet quò ad ap-
etitum huiuſmodi ſacramenti. oportet enim vel tunc ap-
etere, vel prius appetiuiſſe ſuſcipientem hoc ſacramen-
um. Dico autem prius appetiuiſſe, propter ſuperuenientē
gritudinē: puta demētiā, aut phreneſim, aut inſēſibilitatē,
um periculo mortis. nam mentis compotes debent actua-
ter appetere. Et hæc dicimus quò ad Eccleſiam. Coram
Deo autem tenentur mentis compotes ad deuotionem
ctualem, non per ſolam voluntatem communicandi, ſed
er meditationem & voluntatem paſcendi animam ſuam
e Chriſto: hoc eſt de morte Chriſti, de vita Chriſti, de
nitatione Chriſti, de humilitate, patientia, conſtantia,
haritate Chriſti, &c. quia ſi deuotio actualis non procu-
atur, non ſe parat homo quantum in ſe eſt, ad hoc ſacra-
nentum vt debet: quia non ſe parat ad actualiter maſti-
andum ſpiritali maſticatione cibum animæ, qui corpus
Chriſti eſt.

S. Tho. 3. p. qu. 80.

Hac doctrina Caietani nulla ratione eſt recipiēda maximè poſt c. Trid. declarationē, quæ habetur ſſ. 13. c. 7. can. 11. in hac verba:
t ne tantū ſacramentū indignè atq; ideo in mortē & con-
emnationem ſumatur; ſtatuit atque declarat ipſa ſancta
Synodus,

Synodus, illis quos conſcientia peccati mortalis grauat, quantumcunque etiam ſe contritos exiſtiment, habita copiâ Confeſſoris, neceſſario præmittendam eſſe confeſſionem ſacramẽtalem. Si quis autem contrarium docere, prędicare, vel pertinaciter aſſerere, ſeu etiam publicè diſputando defendere præſumpſerit; eo ipſo excommunicatus exiſtat. *Ita concilium. Quocircà Alſonſus à Caſtro eam doctrinã notat vt hæreticam tit. Euchariſtia 10. Vide Domi. Sot. in 4. d. 12. q. 1. ar. 4.*

b *Qui ſic accedit cum conſcientia peccati mortalis, non probat ſeipſum iuxta mentem Apoſtoli à conc. Trid. dicto ca. 7. explicatam. Vndè iudicium ſibi manducat, & mortale ſacrilegium committit.*

SVMMARIVM.

EVCHARISTIA *à ſolo ſacerdote, eoq; proprio, aut ſaltem cum eius licentia, ab alieno miniſtrari debet, non pueris, amentibus, indignis, irreligioſis; vti nec in loco interdicto. Cæterum quibuſcumque poteſt conferri ſacramentum pœnitentiæ; iiſdem viaticum miniſtrari poteſt in articulo mortis exiſtentibus.*

2. COMMVNIO ex parte miniſtri multis poteſt peccatis inuolui.

1. Et primò, ſi ipſe qui dat ſacramentum, non ſit ſacerdos curatus, aut ab eo vel ſuperiore licentiam habens. Oportet enim niſi neceſſitatis articulo vrgente (in quo diaconus de licentia Epiſcopi vel presbyteri ſupplere poteſt: vt habetur diſtin. 93. in ca. præſente. & ſine licentia, illis abſentibus: vt in cap. diacones. eadem 93. diſtin.) miniſtrantem eſſe ſacerdotem: vt in c. peruenit. de conſec. diſt. 2. & curam illius habentem, vel de illius licentia: vt in cle. religioſi. de priuileg. Communicans autem alienum parochianum, peccat, ius violans. niſi ſub ratihabitionis ſpe hoc faciat. Et ſi religioſus eſt, excommunicatus eſſet: de quo tamen, vt infra a inter excommunicationes, habes, ſentias, An autem à ſeipſo extra ſacrificium Miſſæ liceat ſacerdoti

cerdoti ſumere Euchariſtiam, licet ſancitum legiſſe non eminerim,puto in neceſſitatis articulo licere. vt ſi ſacer-os ſit peſte laborans, vbi alij timent ei appropinquare, ii tamen ei deferrent corpus Chriſti ad locum propin-uum.

2. Secundò, ſi vbi non eſt conſuetum præſumit dare ucharistiam ſub vtraq; ſpecie:peccaret ſiquidem & mor-liter,ratione contemptiuæ præſumptionis.

3. Tertiò, ſi pueris ante diſcretionis annos,aut à nati-tate amẽtibus,aut indignis,(vt ſunt excommunicati,in-rdicti, in publico peccato exiſtentes; quales ſunt mere-ices,lenones, in cõcubinatu morantes,publici vſurarij, ignantes in duello, & alij huiuſmodi) Euchariſtiam tri-iat ſciens.Infantes enim,& nati amentes non ſunt digni: iia nunquam fuit in eis deuotio: & propterea peccatum iteruenit. & niſi ſic fieret quòd à contemptu tam ex-icitè quàm implicitè excuſaretur,mortale eſſet. In reli-uis verò dictis,peccatum mortale manifeſtè interuenit, onſentiendo cooperando vt Euchariſtia ab indignis ſu-atur, imò ſanctum dando canibus.

4. Quartò,ſi Euchariſtiam det in loco interdicto:quia ontra prohibitionem Eccleſiæ. Aduerte tamen, quod iandocunque & vbicunque,& quibuſcunque poteſt dari cramentum pœnitentiæ; poteſt etiam dari ſi in articulo ortis eſt, viaticum: quia pro eodem computari decernit s,de pœnit. & remiſ.cap. quod in te. Debet tamen prius ouideri ſcandalo; vt ſcilicet publicetur,cum opere di-iſſum concubinatum, aut vſuram &c. alioquin ſcandali eccato offendit populum ſacerdos dans Euchariſtiam.

5. Quintò, ſi det irreuerentiam exhibentibus ſacra-ento,vt ſunt phrenetici,expuentes &c. eſſet enim ſacri-gij peccatum, & ſibi, non illi extra ſe conſtituto impu-ndum.

6. Sextò, ſi infirmis viaticum,& ijs quibus debet ſacra-entum hoc miniſtrare omiſit:rarò enim hæc abſque pec-ito eueniunt negligentiæ.

SVMMA-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

A ſtatu concubinatus recedendum eſt, ad agendam veram pœnitentiam.

CONCVBINATVS non ſolum includit peccatum mortale fornicationis, ſed addit ſtatum peccati mortalis. Et propterea ad ſui veram pœnitentiam exigit non ſolum omiſſionem actus carnalis, ſed receſſum à tali ſtatu.

Vide Nau man. c. 16. n. 20. & ſeqq. huc pertinent, quæ tradunt DD. de peccatorum occaſionibus fugiendis, ad hoc vt ſincera ſit pœnitentia.

Aduerſus concubinarios conc. Trident. ſſ. 24. cap. 8. pœnas decernit.

SVMMARIVM.

CONCVSSIONIS *crimen eſt p. m. iuſtitiæ contrarium.*

CONCVSSIONIS crimen (quo quis habens poteſtatem vel officium, pecuniam accipit ad iudicandũ aut decernendum: quò magis vel minus faciat quod debet: vel per minas cogit aliquem ad faciendum vel non faciendum) eſt manifeſtè mortale peccatum contra iuſtitiam.

SVMMARIVM.

CONFESSIO *ſacramentalis varias ex parte pœnitentis exigit conditiones.*

CONFESSIO ſacramentalis, ex parte confitentis poteſt defectibus ſubiacere: quoniam multas exigit cõditiones, quæ his verſibus continentur.

Sit ſim-

Digitized by Google

it ſimplex, humilis confeſſio, pura, fidelis,
Atq; frequens, nuda, diſcreta, libens, verecunda,
ntegra, ſecreta, lachrymabilis, accelerata,
ortis & accuſans, & ſit parere parata.

Quas, quoniam libellus iſte propter confeſſionem fit, de-larare intendimus.

1. Prima ergo conditio eſt, vt confeſſio ſit ſimplex, hoc ſt non compoſita. Eſſet autem compoſita, quando artifi-iosè narrantur commiſſa: ita vt vera quidem dicantur, ſed a arte vt vel non ponderentur à confeſſore, vel delectent auitate vanæ eloquentiæ: hoc enim manifeſtum pecca-ıni contineret.

2. Secunda humilis: quantum ad intellectum, recognoſ-endo ſe miſerum peccatorem, & indignum venia: quantū d affectum, affectando per ſubiectionem qua confitendo ſubijcit confeſſori, ſubijcere ſeipſum intus diuino iudi-o, nō in furore, ſed in iuſtitia Ieſu Chriſti crucifixi pro-ter nos: quantum ad linguam in modo etiam loquendi, vt xponat ſua peccata, vt reus cū reuerētia & tremore quaſi oram Chriſto: quantum ad actus exteriores, vt genufle-us omnis vtriuſq; ſexus, & capite (ſi ſanitas patitur) diſ-ooperto vir confiteatur, ob reuerentiam Chriſti & ſacra-enti. Omiſſio ſiquidem cuiuſcunque horum ſine peccato on eſt: niſi cauſa rationabilis ab exterioribus excuſet re-erentijs.

3. Tertia, pura: hoc eſt non miſta impertinentibus ad pec-ata propria: peccat enim ſaltem peccato vaniloquij, qui ia immiſcet, vltra irreuerētiam quā ex huiuſmodi admi-ione exhibet tanto myſterio. Et magis debet eſſe pura admiſtione alienorum peccatorum, ſi propria poſſunt ne alienis ſufficiēter exprimi. Quod ſi aliter fieri nequit, confeſſor vir eſt bonus (ita quod nulla ſit ſuſpicio futu-r infamiæ aut cuiuſcunque periculi) a explicari poteſt. bi autem periculum famæ alienæ vel alterius mali time-tur; confeſſor alter adeundus eſt, qui confitētem nō noſ-t: aut ipſe confitens obuolutus ſeu transformatus vadat confeſſorem qui ex voce eum non diſcernat: & tacito o nomine dicat, Ego peccator petēs confiteri, tibi dico

meam

meam culpam &c. Non enim tenetur pœnitens manifeſtare ſeipſum quis eſt, niſi quantum ad ea quæ ſunt neceſſaria ad ſacramentum hoc: ad quod non oportet ſcire quo nomine vocatur, nec vbi habitat, nec ſi eſt coniugatus (ſi contra matrimonium non offendit) nec de qua patria aut parochia eſt, niſi vt ſciatur ſi poteſt hic confeſſor illum audire & abſoluere. Et ad hoc ſufficit vt pœnitens dicat, vel quòd ipſe poteſt ſibi eligere confeſſorem, vel quòd habet licentiam à ſuo ſuperiore, vel quod ſcit quod poteſt ipſum abſoluere ſicut illos de illa diœceſi ſeu parochia, ſi curatus eſt confeſſor. Quòd ſi nihil horum fieri poſſet, vtēdum eſſet regula de non habente copiam confeſſoris quo-ad illam circunſtantiam: quia confeſſio cum aliena iactura non debet eſſe: & poteſt confitendo omnia peccata & illud abſque illa circunſtantia abſolui. Et hoc dico, ſi differri non poteſt confeſſio: puta quia oportet communicare aut celebrare, iuxta dicenda inferius in decima conditione.

4. Quarta, fidelis: hoc eſt verax. Mentiri ſiquidem in confeſſione per ſe (hoc eſt de pertinentibus ad confeſſionem) eſt peccatum mortale: quia eſt mendacium perniciosum: quia eſt mendacium in iudicio, non qualicunque ſed ſacramentali. Et licet peius ſit mentiri de aliquo mortali, *b* tamen mentiri quoque de veniali, pernicioſum eſt. Et hoc intellige cum grano ſalis: ſcilicet ſuppoſito quod pœnitens ſubijciat ſe confeſſioni quo ad illa venialia: quoniã ex hoc ipſo quod pœnitens aſſumit veniale illud vt materiam confeſſionis, facit illius confeſſionem, materiam ſacramenti & iudicij, ac per hoc tenetur facere illum confitendi actum veracem, alioquin iniuriam infert ſacramento & iudicio, tollens quantum in ſe eſt, vtriuſq; veracitatem: quod conſtat eſſe mortale. Sicut ſi prædicator aſſumat vt materiam prædicationis aliquod miraculum, vel aliquod geſtum alicuius viri ſancti, mortaliter peccat ſi mentiatur: quamuis geſtum illud ſeu miraculum non ſpectet ſecundum ſe ad prædicationis neceſſitatem. Ex hoc enim ipſo quod aſſumitur vt materia prædicationis, naſcitur, vt mēdacium de illo in actu prædicandi ſit pernicioſum: quia quantum

Digitized by Google

ıantum in ſe eſt,eneruat veracitatem prędicationis.Vn-
ſi pœnitens confitendo mentitur ſe commiſiſſe aliquod
niale, peccat mortaliter: quia mentitur in iudicio: &
opterea iniuriam facit iudici, & in propoſito, Chri-
vices gerenti. Si autem pœnitens non intendat confite-
niſi de peccatis mortalibus, & interrogatus à confeſſo-
de aliquo veniali, negãdo mentitur ea ratione quia non
ılt de illo peccato cõfiteri: peccat quidem,ſed non mor-
liter: quia non mentitur de pertinentibus ad iudicium,
per hoc non mentitur in iudicio. Et ſimiliter ſi intende-
t confiteri de illo,& præ verecundia negaret mutans vo-
ntatem confitendi de illo: vtpote quia non tenetur de il-
confiteri,non mentiretur in iudicio. Memento tamen
nfeſſionis iudicio non ſubdi quæcunque impertinentia
nt ad peccata: & propterea de impertinentibus mentiri
confeſſione,non eſt pernicioſum. Ad veracitatem quo-
ıe confeſſionis ſpectat, vt peccata quorum quis plenam
emoriam non habet,ſed pro dubijs habet, vt dubia con-
eatur, non vt certa aſſerat, nec quaſi nulla omittat: ſed
lem ſe narret ore,qualis eſt in corde: puta videtur mihi
ıòd in tale quid conſenſerim,non tamẽ ſum certus. Ad-
rte hic, quòd quum mentiri requirat non ſolum falſam
ocis ſignificationem, ſed etiam intentionem fallendi: ſi
rſona confitens putans ſe benefacere, falſo accuſet ſe
mmiſiſſe aliquod veniale, vel affirmet aliquam circum-
ıntiam, vel aliquod peccatum dubium pro certo, non ea
tione vt mentiatur,aut vt fallat confeſſorem,ſed tanquã
ıtans ſe eligere tutiorem partem volendo ſe facere reum
iam ſi non eſſet reus,errat quidem & peccat:quia à recta
ſcedit ratione:quia tamen non dicit mendacium,ſed fal-
m,nõ peccat mortaliter,ſed venialiter: vtpote indiſcretè
accuſans.

5\. Quinta,frequens; hoc eſt vt qui frequenter cadit,
equenter cõfiteatur. Et eſt medicina hęc valde conſerua-
ıa hominis in timore Dei. Non inuenio tamen præcep-
m de maiore frequentia quàm ſemel in anno: ſi tamen
teſt dici frequentia. Et licet præceptum per ſe non inue-
atur: interroget tamen ſeipſum quilibet Chriſtianus,

quantum detrimenti in anima patitur ex tam rara confeſſione, quod euitaret ſi frequenter confiteretur: & inde percipiet ſi per accidens (hoc eſt propter tollendas occaſiones obliuiſcenum peccatorum, & infirmitatum, ſeu conſuetudinum in peccando) debeat frequentius confiteri. Confiteri autem frequenter eadem peccata, & laudabile & vituperabile quandoque eſt. Nam ex ſcrupuloſa & inquieta phantaſia cadere in conſcientiam iterandæ & reiterandæ pluries confeſſionis, vituperabile eſt: quoniam procurãda eſt pax animæ & conſcientiæ, quæ cum huiuſmodi iterationibus non ſtat. Et quando hoc accidit, in veritate deberet talis poſtquàm ſemel ita confeſſus eſt & abſolutus, vt tam ipſe quam confeſſor doctus ſufficientem iudicet confeſſionem, quieſcere: & ſi poſtea ſcrupulus aliquis occurrit de aliquo tãquam non confeſſo, ſi ſibi videtur quod fuerit confeſſus, quieſcat, & non amplius confiteatur. Nec propterea exponit ſe iſte periculo, quia non eſt certus ſe eſſe confeſſum: quoniam hoc reputandum eſt huic bono viro infirmo vt certum, quod apud alium eſſet opinio. Eſt enim paſſio hæc, infirmitas corporalis tollens ſeu impediens pro tunc firmitatem iudicij: & timor & motus phantaſiæ in tantum operantur, vt niſi quieſcat, conſurgent tot ambigua, vt nunquam videatur confeſſus. Cuius ſignum eſt, & quod idem centies confitentur, & quòd iſti ſemper in dubium redeunt confeſſionis: quum fortè diligentius cæteris confeſſi fuerint. Nec eſt in poteſtate talis, retinere motum phantaſiæ, niſi in principio comprimatur: vnde ſequuntur pericula corporis & animæ ad tollendum vel impediendum vtriuſque bona. Dixi autem in veritate, propter perſonas iterantes confeſſiones, non quòd in veritate ſcrupuloſæ ſint, ſed quia nunquàm in veritate confitentur: ita quòd ſemper confitentur, & nunquam ſunt cõfeſſæ: tanquam dæmones ſemper pœnitentes, & nunquam ſe corrigentes. Confiteri autem ex deuotione pluries eadem peccata cum conſcientia quieta, ſine moleſtia confeſſorum, non conterendo in hoc tempus in alijs magis pijs aut vtilibus expendendum, & breuiter ſeruatis prudentiæ conditionibus, laudabile eſt.

6. Sexta

. Sexta, nuda: hoc eſt non veſtita coloribus aut locis
perientibus grauitatem peccati: & multò minus obſ-
intibus peccatum: vt vel non percipiatur (hoc enim eſ-
ion confiteri) vel minus conſideretur grauitas aut tur-
do peccati. Ad cuius oppoſitum recta tendit confeſſio,
ectando iuſtum iudicium à Chriſti vices gerente. prop-
a manifeſtè peccatur.

. Septima, diſcreta: hoc eſt prudens. Et quantum ad
ba: vt honeſtis vocabulis explicet ſua peccata. Et quan-
a ad circumſtantias: vt non niſi neceſſarias in peccatis
is explicet, ſi ſcit diſcernere neceſſarias à non neceſ-
js. Et quantum ad modum narrandi: vt quę ſimul expri-
poſſunt, non diuiſim dicantur, aut è contra. verbi gra-
poteſt dici, Commiſi furtum decies: non dicatur: Semel
atus ſum, & deinde iterum furatus ſum, & pòſt commi-
num aliud furtum &c. Hoc eſt enim indiſcretè confite-
& tædio afficere confeſſorem, & propterea vt diſcreta
confeſſio, debet confeſſurus præmeditari & præordi-
e quomodo dicet, & quæ ſimul, & quæ diuiſim &c. Et
ntum ad quærendum idoneum confeſſorem: non enim
è quiſque poteſt ſe credere cuilibet confeſſori occurrē-
quoniam multa apparet multitudo confeſſorum igno-
tium &c. ſed debet quærere idoneum ſcientia & autho-
ate, & bonum: hoc eſt qui credatur eſſe in Dei gratia. De
bus confeſſoris conditionibus infrà erit ſermo. Niſi
m diſcreta fuerit confeſſio conſtat peccatum ſaltem im-
identiæ incurri.

8. Octaua, libens: hoc eſt c non ex metu pœnæ, ſed ex
ore ſanitatis animæ: ſic enim propriè voluntaria eſt
ifeſſio. Et quia timor introducit charitatem ſicut ſeta
im: ad minorem ſpectat deuotionem, præparationem
diſpoſitionem; quòd aliquis malè libenter confitetur:
quo tamen vincit ſeipſum & confitetur, ſufficit ad ſa-
em imperfectorum.

9. Nona, verecunda: hoc eſt erubeſcens apud ſemetip-
n pœnitentem, dum non ſolum ad memoriam, ſed ver-
reuocatur turpitudo fœditaſque propriæ animæ. Eru-
ſcens quoque apud confeſſorem hoc eſt non quaſi iactā-

 do, non

Digitized by Google

do,non quaſi narrando hiſtoriam, ſed æſtimando turpitudinem peccatorum ſuorum confiteatur per modum erubeſcentis propriam turpitudinem. Verecundia autē propriè dicta (hoc eſt timor opprobrij,id eſt defectuoſum inde haberi à confeſſore) paſſio concomitans eſt: quæ ex Dei gratia imputatur ad partem ſatisfactionis, ſi pro Dei amore amplectendo,ſuperatur.

10. Decima,integra: quantum ad peccata mortalia, aliàs non confeſſa tam certa quàm dubia, & *d* eorum circumſtantias neceſſarias. Confeſſio enim non integra non eſt confeſſio,quæ eſt materia ſacramenti pœnitentiæ, ſed cōfeſſionis ſimulatio: quia ex propria ratione repugnat ſacramenti formæ,hoc eſt abſolutioni. Impium eſt enim à Deo dimidiam ſperare veniam. Dupliciter autem contingit confeſſionem non eſſe integram: vel per ſe, vel per accidens. Tunc eſt confeſſio per ſe non integra, quando ex intentione,ſeu voluntariè dimidiatur,& ſic truncata confeſſio non valet: imò eſt nouum peccatum mortale ſacrilegij contra ſacramentum pœnitentiæ. Tunc autem confeſſio eſt non integra per accidens; quando non voluntariè dimidiatur,puta quia per obliuionem relinquitur aliquod quod neceſſario fuiſſet confitendum: & confeſſio ſic non integra,valet: quoniam eſt per ſe & formaliter integra, & per accidens ac materialiter dimidiata: actus autem iudicandi ſunt formaliter & per ſe, & non per accidens & materialiter. Opus eſt autem hîc non paruo ſenſu, ad diſcernendum in ſingularibus ſi per ſe aut per accidens confeſſio ab integritate recedat: quia multipliciter vtrunque euenire poteſt.

11. Dimidiatur ſiquidem confeſſio per ſe & formaliter vel directè,vt quum intendit confitens tacere aliquod neceſſariū: ſiue hoc occaſionem habeat ex verecundia,ſiue ex puſillanimitate,ſiue ex quacunque alia illicita cauſa. Vel indirectè: vt quum confitens negligit diſcutere conſcientiam ſuam, paruifaciens in ſuo affectu, aut valde notabiliter in effectu,ſi aliquid neceſſarium confeſſioni omittatur. Tunc enim redit actus in naturam ſuæ formæ, & perinde eſt ac ſi formaliter fuiſſet intentus: quia ſicut actus virtuoſus

ɔſus eſt non ſolúm qui centrum attingit, ſed etiam qui
ɔpe centrum: ita non ſolum vitioſus eſt qui directè in-
ıdit formam vitij: ſed qui prope illam ex obliquo ten-
. Clarè ſiquidem liquet, quòd qui tam parum curat de
:egritate confeſſionis, vt vel in affectu paruifaciat ſi non
integra, vel in affectu, hoc eſt in actu diſcutiendi ita ſe
beat, ac ſi paruifaceret integritatem (hoc enim eſt valde
tabiliter in effectu) tendit ad dimidiandam confeſſioné,
ıquam per ſe & formaliter dimidians. & propterea vtro-
e modo dimidiatio eſt pernicioſa, & facit confeſſionem
n valere.

12. Dimidiatur quoque per accidens & materialiter
ıtum confeſſio, vel ex obliuione, vel ex inſufficiente
cuſſione, quamuis diligéti (ſiue hoc contingat ex igno-
ıtia iuris, ſiue facti: & breuiter quomodocunque con-
gat præter intentionem confitentis, facta iuxta condi-
ınem ſuam diligentia: ita vt verè credat ſe diligenter có-
ɜri. Nam tunc conſtat confeſſionem non eſſe per ſe di-
diatam, nec ex propinquo affectu ad formam dimidia-
reduci) vel quia ordinarius confeſſor ſuperior non au-
: niſi confeſſionem caſuum reſeruatorú. Confeſſio ſiqui-
m illa qua quis habens multa mortalia, confitetur Epiſ-
po vel eius vicario vnum mortale reſeruatum, eſt con-
ſio non integra, at per accidens & materialiter: quia non
voluntate pœnitentis prouenit non integritas, ſed ex
rte talis confeſſoris reſeruantis &c. Et propterea huiuſ-
ɔdi confeſſio quamuis non integra, ſancta eſt: ſic namq;
ıctæ matris Eccleſiæ vſus habet, nec oportet ſapere
ıs quàm oportet, ſed ſapere ad ſobrietatem. Caue autem
erres, dicendo abſolutionem illam quam impendit Epi-
ɔpus huiuſmodi peccatis non eſſe ſacramentalem. Ex
c namque quòd confeſſio illa partialis eſt ſacramentalis
uod patet, & ex eo quòd ſigillum confeſſionis illius eſt
ramentale: poteſt enim Epiſcopus ſicut quilibet confeſ-
, iurare ſe nihil ſcire, & ex eo quòd aliter pœnitentes
ent deluſi: quia non intendunt niſi confiteri, nec tenen-
: niſi confeſſione ſacramentali ire ad Epiſcopum) con-
quens neceſſario eſt, vt abſolutio quoque ſit ſacra-

Digitized by Google

mentalis : nec eſt hoc vertendum in dubium.

13. Nota diligenter hîc ex hoc vſu Eccleſiæ haberi miranda, ſcilicet quod aliqua confeſſio non integra aduertenter, eſt ſalutaris: & quod aliquod peccatum eſt quandoque bis confitendum; quia pœnitens debet proprio ſacerdoti (non ſacerdotibus) omnia ſua peccata integrè confiteri, de pœniten.& remiſ. omnis vtriuſque ſexus. & nihilominus tenetur confiteri reſeruatum peccatum Epiſcopo, ſi non confert authoritatem proprio ſacerdoti. Vtrunque autem horum deſinit eſſe mirabile, conſiderantibus vtrumq; euenire per accidens. Confeſſio namque ſuapte natura debet eſſe integra, ac per hoc vni ſacerdoti: alioquin non eſſet confeſſio, ſed confeſſiones: ſed quoniam per accidens eſt, quod ſacerdos iſte cui hîc confitetur, non habet poteſtatem abſoluendi ipſum ab omnibus quæ commiſit, ideo per accidens, & peccatum reſeruatum huic confeſſum, reconfitendum eſt Epiſcopo: & confeſſio partialis euenit ſalutifera.

14. Vltra prædictos autem tres modos quibus confeſſio per accidens non integra inuenitur, quartus quoque eſt, quo etiam per accidens non integra admittitur confeſſio: quum quis non poteſt explicitè confiteri peccatum ſuum abſque reuelatione confeſſionis, vel abſque periculo famæ, vel vitæ alienæ. Tunc enim aut differat confeſſionem vſquequo confeſſor habeatur abſque huiuſmodi ſequelis (quoniam perinde ſe habet ac ſi non haberet copiã confeſſoris: quia non reputatur confeſſor, qui non poteſt omnia audire) aut ſi opus fuerit, confiteatur cum reliquis explicitè; illud ſeu illius circunſtantiam implicitè cum animo confitendi explicitè de hoc, quum copia confeſſoris ad hoc idonei erit. Et tunc confeſſio iſta eſſet non integra per accidens: quia non ex intentione pœnitentis, ſed ex carentia confeſſoris integri. Hanc doctrinam ego non approbarem, niſi viderem in ſupradicto Eccleſiæ vſu confeſſionem non integram per accidens quandoq; admitti, & rationẽ ſuffragari: quia eſt per accidens nõ integra: meliuſq; videtur prouideri conſcientijs cõmunicãtium ſi ſic cõfiteantur, quàm ſi communicent dilata tota confeſſione.

Me-

Mementote hîc ponere in practicam ea quæ diximus in
rtia conditione confeſſionis de occultato habitu, ſi fieri
teſt, antequàm præcipites ſententiam, quòd deficit con-
ſſor integrè potens omnia audire.

15. Vndecima, ſecreta excluſione internuntij, epiſtolæ
teſtis. Ex eo enim quod confeſſio fit ſacerdoti in perſó-
a Dei, excluduntur teſtes: ex eo verò quod ſacramenta-
s tam actio quàm paſſio perſonalis eſt, excluduntur tam
iſtolæ quàm internuntij. Monſtrat autem hoc veritas
rmæ ſacramentalis quum dicitur, Abſoluo te: nam ly te,
emonſtrat præſentem perſonam: ſicut in conſecratione
ucharistiæ ly hoc demonſtrat contentum ſub præſenti
oſtia, & propterea non poteſt quis ſacramentum pœni-
entiæ per procuratorem ſuſcipere, nec per ſcripturam: ſi-
ut non poteſt baptizari quis per procuratorem, nec per
ripturam.

16. Verùm aduerte hîc perſpicaciter duo. Primò, quo
d confeſſionem per interpretem, quòd licet in caſu quo
on propria lingua intelligitur, poſſit fieri confeſſio per
nterpretem: non tamen tenetur aliquis ad hunc modum
onfitendi: quia non tenetur niſi ſacerdoti confiteri per
eipſum: & tanto minus, quantò interpres (quum non ſe
eneat ex parte ſacerdotis cui vt Deo peccata reuelantur,
ed ex parte pœnitentis, ex cuius ore loquitur) nõ tenetur
igillo confeſſionis propriè dicto, ſed ſigillo fidelitatis, te-
ere ſecreta confitentis peccata. Secundò, quo ad ſcriptu-
am, quòd licet mutus non valens ſignis confiteri, poſſit
er ſcripturam pœnitentialiter manifeſtare ſua peccata, nõ
amen tenetur ad hunc modum confitendi: quia ſcriptura
x ſui natura eſt publica: confeſſio autem ex ſui natura eſt
ecreta. Et ſi fiat pœnitentialiter, debet pœnitens tenere
cripturam in manibus ſuis, & non tradere in libertatem
onfeſſoris, vt ſic minus habeat de publico. Habere autem
eccata ſcripta ad ſuccurrendum memoriæ confitentis, &
x ſcripturæ lectione confiteri, laudabile eſt adminiculum
umanæ memoriæ ad integrè confitendum. Abſolutio
utem nullo pacto poteſt fieri in ſcriptis tantum. & ſi fiat,
ſiue in preſentia, ſiue in abſentia, nulla eſt: ſicut in verba

Digitized by Google

SVMMARIVM.

A ſtatu concubinatus recedendum eſt, ad agendam veram pœnitentiam.

CONCVBINATVS non ſolum includit peccatum mortale fornicationis, ſed addit ſtatum peccati mortalis. Et propterea ad ſui veram pœnitentiam exigit non ſolum omiſſionem actus carnalis, ſed receſſum à tali ſtatu.

Vide Nau. man. c. 16. n. 20. & ſeqq. huc pertinent, quæ tradunt DD. de peccatorum occaſionibus fugiendis, ad hoc vt ſincera ſit pœnitentia.

Aduerſus concubinarios conc. Trident. ſſ. 24. cap. 8. pœnas decernit.

SVMMARIVM.

CONCVSSIONIS *crimen eſt p. m. iuſtitiæ contrarium.*

CONCVSSIONIS crimen (quo quis habens poteſtatem vel officium, pecuniam accipit ad iudicandũ aut decernendum: quò magis vel minus faciat quod debet: vel per minas cogit aliquem ad faciendum vel non faciendum) eſt manifeſtè mortale peccatum contra iuſtitiam.

SVMMARIVM.

CONFESSIO *ſacramentalis varias ex parte pœnitentis exigit conditiones.*

CONFESSIO ſacramentalis, ex parte confitentis poteſt defectibus ſubiacere: quoniam multas exigit cõditiones, quæ his verſibus continentur.

Sit ſim-

Digitized by Google

it ſimplex, humilis confeſſio, pura, fidelis,
'tq; frequens, nuda, diſcreta, libens, verecunda,
ntegra, ſecreta, lachrymabilis, accelerata,
ortis & accuſans, & ſit parere parata.

Quas, quoniam libellus iſte propter confeſſionem fit, de-
arare intendimus.

1. Prima ergo conditio eſt, vt confeſſio ſit ſimplex, hoc
t non compoſita. Eſſet autem compoſita, quando artifi-
osè narrantur commiſſa: ita vt vera quidem dicantur, ſed
arte vt vel non ponderentur à confeſſore, vel delectent
auitate vanæ eloquentiæ: hoc enim manifeſtum pecca-
im contineret.

2. Secunda humilis: quantum ad intellectum, recognoſ-
ndo ſe miſerum peccatorem, & indignum venia: quantũ
l affectum, affectando per ſubiectionem qua confitendo
ſubijcit confeſſori, ſubijcere ſeipſum intus diuino iudi-
o, nõ in furore, ſed in iuſtitia Ieſu Chriſti crucifixi pro-
er nos: quantum ad linguam in modo etiam loquendi, vt
ponat ſua peccata, vt reus cũ reuerẽtia & tremore quaſi
oram Chriſto: quantum ad actus exteriores, vt genufle-
is omnis vtriuſq; ſexus, & capite (ſi ſanitas patitur) diſ-
operto vir confiteatur, ob reuerentiam Chriſti & ſacra-
enti. Omiſſio ſiquidem cuiuſcunque horum ſine peccato
on eſt: niſi cauſa rationabilis ab exterioribus excuſet re-
rentijs.

3. Tertia, pura: hoc eſt non miſta impertinentibus ad pec-
ta propria: peccat enim ſaltem peccato vaniloquij, qui
ia immiſcet, vltra irreuerẽtiam quã ex huiuſmodi admi-
one exhibet tanto myſterio. Et magis debet eſſe pura
admiſtione alienorum peccatorum, ſi propria poſſunt
ne alienis ſufficiẽter exprimi. Quod ſi aliter fieri nequit,
confeſſor vir eſt bonus (ita quod nulla ſit ſuſpicio futu-
infamiæ aut cuiuſcunque periculi) a explicari poteſt.
bi autem periculum famæ alienæ vel alterius mali time-
tur; confeſſor alter adeundus eſt, qui confitẽtem nõ noſ-
t: aut ipſe confitens obuolutus ſeu transformatus vadat
confeſſorem qui ex voce eum non diſcernat: & tacito
o nomine dicat, Ego peccator petẽs confiteri, tibi dico

meam

Digitized by Google

meam culpam &c. Non enim tenetur pœnitens manifeſtare ſeipſum quis eſt, niſi quantum ad ea quæ ſunt neceſſaria ad ſacramentum hoc: ad quod non oportet ſcire quo nomine vocatur, nec vbi habitat, nec ſi eſt coniugatus (ſi contra matrimonium non offendit) nec de qua patria aut parochia eſt, niſi vt ſciatur ſi poteſt hic confeſſor illum audire & abſoluere. Et ad hoc ſufficit vt pœnitens dicat, vel quòd ipſe poteſt ſibi eligere confeſſorem, vel quòd habet licentiam à ſuo ſuperiore, vel quod ſcit quod poteſt ipſum abſoluere ſicut illos de illa diœceſi ſeu parochia, ſi curatus eſt confeſſor. Quòd ſi nihil horum fieri poſſet, vtẽdum eſſet regula de non habente copiam confeſſoris quo-ad illam circunſtantiam: quia confeſſio cum aliena iactura non debet eſſe: & poteſt confitendo omnia peccata & illud abſque illa circunſtantia abſolui. Et hoc dico, ſi differri non poteſt confeſſio: puta quia oportet communicare aut celebrare, iuxta dicenda inferius in decima conditione.

4. Quarta, fidelis: hoc eſt verax. Mentiri ſiquidem in confeſſione per ſe (hoc eſt de pertinentibus ad confeſſionem) eſt peccatum mortale: quia eſt mendacium pernicioſum: quia eſt mendacium in iudicio, non qualicunque ſed ſacramentali. Et licet peius ſit mentiri de aliquo mortali, *b* tamen mentiri quoque de veniali, pernicioſum eſt. Et hoc intellige cum grano ſalis: ſcilicet ſuppoſito quod pœnitens ſubijciat ſe confeſſioni quo ad illa venialia: quoniã ex hoc ipſo quod pœnitens aſſumit veniale illud vt materiam confeſſionis, facit illius confeſſionem, materiam ſacramenti & iudicij, ac per hoc tenetur facere illum confitendi actum veracem, alioquin iniuriam infert ſacramento & iudicio, tollens quantum in ſe eſt, vtriuſq; veracitatem: quod conſtat eſſe mortale. Sicut ſi prædicator aſſumat vt materiam prædicationis aliquod miraculum, vel aliquod geſtum alicuius viri ſancti, mortaliter peccat ſi mentiatur: quamuis geſtum illud ſeu miraculum non ſpectet ſecundum ſe ad prædicationis neceſſitatem. Ex hoc enim ipſo quod aſſumitur vt materia prædicationis, naſcitur, vt mẽdacium de illo in actu prædicandi ſit pernicioſum: quia

quantum

uantum in ſe eſt, eneruat veracitatem prędicationis. Vn-
e ſi pœnitens confitendo mentitur ſe commiſiſſe aliquod
eniale, peccat mortaliter: quia mentitur in iudicio: &
ropterea iniuriam facit iudici, & in propoſito, Chri-
i vices gerenti. Si autem pœnitens non intendat confite-
niſi de peccatis mortalibus, & interrogatus à confeſſo-
: de aliquo veniali, negãdo mentitur ea ratione quia non
ult de illo peccato cõfiteri: peccat quidem, ſed non mor-
iliter: quia non mentitur de pertinentibus ad iudicium,
: per hoc non mentitur in iudicio. Et ſimiliter ſi intende-
:t confiteri de illo, & præ verecundia negaret mutans vo-
ntatem confitendi de illo: vtpote quia non tenetur de il-
confiteri, non mentiretur in iudicio. Memento tamen
onfeſſionis iudicio non ſubdi quæcunque impertinentia
int ad peccata: & propterea de impertinentibus mentiri
confeſſione, non eſt pernicioſum. Ad veracitatem quo-
ue confeſſionis ſpectat, vt peccata quorum quis plenam
emoriam non habet, ſed pro dubijs habet, vt dubia con-
teatur, non vt certa aſſerat, nec quaſi nulla omittat: ſed
lem ſe narret ore, qualis eſt in corde: puta videtur mihi
uòd in tale quid conſenſerim, non tamẽ ſum certus. Ad-
erte hîc, quòd quum mentiri requirat non ſolum falſam
ocis ſignificationem, ſed etiam intentionem fallendi: ſi
erſona confitens putans ſe benefacere, falſo accuſet ſe
ommiſiſſe aliquod veniale, vel affirmet aliquam circum-
antiam, vel aliquod peccatum dubium pro certo, non ea
tione vt mentiatur, aut vt fallat confeſſorem, ſed tanquã
itans ſe eligere tutiorem partem volendo ſe facere reum
iam ſi non eſſet reus, errat quidem & peccat: quia à recta
ſcedit ratione: quia tamen non dicit mendacium, ſed fal-
m, nõ peccat mortaliter, ſed venialiter: vtpote indiſcretè
accuſans.

5. Quinta, frequens; hoc eſt vt qui frequenter cadit,
equenter cõfiteatur. Et eſt medicina hęc valde conſerua-
ua hominis in timore Dei. Non inuenio tamen præcep-
m de maiore frequentia quàm ſemel in anno: ſi tamen
oteſt dici frequentia. Et licet præceptum per ſe non inue-
atur: interroget tamen ſeipſum quilibet Chriſtianus,

Digitized by Google

quantum detrimenti in anima patitur ex tam rara confeſſione, quod euitaret ſi frequenter confiteretur: & inde percipiet ſi per accidens (hoc eſt propter tollendas occaſiones obliuionum peccatorum, & infirmitatum, ſeu conſuetudinum in peccando) debeat frequentius confiteri. Confiteri autem frequenter eadem peccata, & laudabile & vituperabile quandoque eſt. Nam ex ſcrupuloſa & inquieta phantaſia cadere in conſcientiam iterandæ & reiterandæ pluries confeſſionis, vituperabile eſt: quoniam procurãda eſt pax animæ & conſcientiæ, quæ cum huiuſmodi iterationibus non ſtat. Et quando hoc accidit, in veritate deberet talis poſtquàm ſemel ita confeſſus eſt & abſolutus, vt tam ipſe quam confeſſor doctus ſufficientem iudicet confeſſionem, quieſcere: & ſi poſtea ſcrupulus aliquis occurrit de aliquo tãquam non confeſſo, ſi ſibi videtur quod fuerit confeſſus, quieſcat, & non amplius confiteatur. Nec propterea exponit ſe iſte periculo, quia non eſt certus ſe eſſe confeſſum: quoniam hoc reputandum eſt huic bono viro infirmo vt certum, quod apud alium eſſet opinio. Eſt enim paſſio hæc, infirmitas corporalis tollens ſeu impediens pro tunc firmitatem iudicij: & timor & motus phantaſiæ in tantum operantur, vt niſi quieſcat, conſurgent tot ambigua, vt nunquam videatur confeſſus. Cuius ſignum eſt, & quod idem centies confitentur, & quòd iſti ſemper in dubium redeunt confeſſionis: quum fortè diligentius cæteris confeſſi fuerint. Nec eſt in poteſtate talis, retinere motum phantaſiæ, niſi in principio comprimatur: vnde ſequuntur pericula corporis & animæ ad tollendum vel impediendum vtriuſque bona. Dixi autem in veritate, propter perſonas iterantes confeſſiones, non quòd in veritate ſcrupuloſæ ſint, ſed quia nunquàm in veritate confitentur: ita quòd ſemper confitentur, & nunquam ſunt cõfeſſæ: tanquam dæmones ſemper pœnitentes, & nunquam ſe corrigentes. Confiteri autem ex deuotione pluries eadem peccata cum conſcientia quieta, ſine moleſtia confeſſorum, non conterendo in hoc tempus in alijs magis pijs aut vtilibus expendendum, & breuiter ſeruatis prudentiæ conditionibus, laudabile eſt.

6. Sexta

Digitized by Google

. Sexta, nuda: hoc eſt non veſtita coloribus aut locis perientibus grauitatem peccati: & multò minus obſ- intibus peccatum: vt vel non percipiatur (hoc enim eſ- ion confiteri) vel minus conſideretur grauitas aut tur- do peccati. Ad cuius oppoſitum recta tendit confeſſio, ectando iuſtum iudicium à Chriſti vices gerente, prop- a manifeſtè peccatur.

. Septima, diſcreta: hoc eſt prudens. Et quantum ad oa: vt honeſtis vocabulis explicet ſua peccata. Et quan. ı ad circumſtantias: vt non niſi neceſſarias in peccatis ıis explicet, ſi ſcit diſcernere neceſſarias à non neceſ- js. Et quantum ad modum narrandi: vt quę ſimul expri- oſſunt, non diuiſim dicantur, aut è contra. verbi gra- poteſt dici, Commiſi furtum decies: non dicatur: Semel ıtus ſum, & deinde iterum furatus ſum, & pòſt commi- num aliud furtum &c. Hoc eſt enim indiſcretè confite- & tædio afficere confeſſorem, & propterea vt diſcreta onfeſſio, debet confeſſurus præmeditari & præordi- e quomodo dicet, & quæ ſimul, & quæ diuiſim &c. Et ntum ad quærendum idoneum confeſſorem: non enim è quiſque poteſt ſe credere cuilibet confeſſori occurrē- quoniam multa apparet multitudo confeſſorum igno- tium &c. ſed debet quærere idoneum ſcientia & autho- te, & bonum: hoc eſt qui credatur eſſe in Dei gratia. De bus confeſſoris conditionibus infrà erit ſermo. Niſi m diſcreta fuerit confeſſio conſtat peccatum ſaltem im- dentiæ incurri.

. Octaua, libens: hoc eſt e non ex metu pœnæ, ſed ex ore ſanitatis animæ: ſic enim propriè voluntaria eſt ıfeſſio. Et quia timor introducit charitatem ſicut ſeta m: ad minorem ſpectat deuotionem, præparationem diſpoſitionem; quòd aliquis malè libenter confitetur: quo tamen vincit ſeipſum & confitetur, ſufficit ad ſa- em imperfectorum.

). Nona, verecunda: hoc eſt erubeſcens apud ſemetip- ı pœnitentem, dum non ſolum ad memoriam, ſed ver- reuocatur turpitudo fœditaſque propriæ animæ. Eru- ſcens quoque apud confeſſorem hoc eſt non quaſi iactā-

Digitized by Google

do, non quaſi narrando hiſtoriam, ſed æſtimando turpitudinem peccatorum ſuorum confiteatur per modum erubeſcentis propriam turpitudinem. Verecundia autẽ propriè dicta (hoc eſt timor opprobrij, id eſt defectuoſum inde haberi à confeſſore) paſſio concomitans eſt: quæ ex Dei gratia imputatur ad partem ſatisfactionis, ſi pro Dei amore amplectendo, ſuperatur.

10. Decima, integra: quantum ad peccata mortalia, aliàs non confeſſa tam certa quàm dubia, & *d* eorum circumſtantias neceſſarias. Confeſſio enim non integra non eſt confeſſio, quæ eſt materia ſacramenti pœnitentiæ, ſed cõfeſſionis ſimulatio: quia ex propria ratione repugnat ſacramenti formæ, hoc eſt abſolutioni. Impium eſt enim à Deo dimidiam ſperare veniam. Dupliciter autem contingit confeſſionem non eſſe integram: vel per ſe, vel per accidens. Tunc eſt confeſſio per ſe non integra, quando ex intentione, ſeu voluntariè dimidiatur, & ſic truncata confeſſio non valet: imò eſt nouum peccatum mortale ſacrilegij contra ſacramentum pœnitentiæ. Tunc autem confeſſio eſt non integra per accidens; quando non voluntariè dimidiatur, puta quia per obliuionem relinquitur aliquod quod neceſſario fuiſſet confitendum: & confeſſio ſic non integra, valet: quoniam eſt per ſe & formaliter integra, & per accidens ac materialiter dimidiata: actus autem iudicandi ſunt formaliter & per ſe, & non per accidens & materialiter. Opus eſt autem hîc non paruo ſenſu, ad diſcernendum in ſingularibus ſi per ſe aut per accidens confeſſio ab integritate recedat: quia multipliciter vtrunque euenire poteſt.

11. Dimidiatur ſiquidem confeſſio per ſe & formaliter vel directè, vt quum intendit confitens tacere aliquod neceſſariũ: ſiue hoc occaſionem habeat ex verecundia, ſiue ex puſillanimitate, ſiue ex quacunque alia illicita cauſa. Vel indirectè: vt quum confitens negligit diſcutere conſcientiam ſuam, paruifaciens in ſuo affectu, aut valde notabiliter in effectu, ſi aliquid neceſſarium confeſſioni omittatur. Tunc enim redit actus in naturam ſuæ formæ, & perinde eſt ac ſi formaliter fuiſſet intentus: quia ſicut actus virtuoſus

ꝺſus eſt non ſolúm qui centrum attingit, ſed etiam qui
ꝺpe centrum: ita non ſolum vitioſus eſt qui directè in-
ıdit formam vitij: ſed qui prope illam ex obliquo ten-
. Clarè ſiquidem liquet, quòd qui tam parum curat de
egritate confeſſionis, vt vel in affectu paruifaciat ſi non
integra, vel in affectu, hoc eſt in actu diſcutiendi ita ſe
ꝺeat, ac ſi paruifaceret integritatem (hoc enim eſt valde
tabiliter in effectu) tendit ad dimidiandam confeſſioné,
ıquam per ſe & formaliter dimidians. & propterea vtro-
e modo dimidiatio eſt pernicioſa, & facit confeſſionem
n valere.

12. Dimidiatur quoque per accidens & materialiter
ıtum confeſſio, vel ex obliuione, vel ex inſufficiente
cuſſione, quamuis diligēti (ſiue hoc contingat ex igno-
ꝺtia iuris, ſiue facti: & breuiter quomodocunque con-
gat præter intentionem confitentis, facta iuxta condi-
nem ſuam diligentia: ita vt verè credat ſe diligenter cō-
ꝛri. Nam tunc conſtat confeſſionem non eſſe per ſe di-
diatam, nec ex propinquo affectu ad formam dimidia-
reduci) vel quia ordinarius confeſſor ſuperior non au-
niſi confeſſionem caſuum reſeruatorū. Confeſſio ſiqui-
n illa qua quis habens multa mortalia, confitetur Epiſ-
po vel eius vicario vnum mortale reſeruatum, eſt con-
ſio non integra, at per accidens & materialiter: quia non
voluntate pœnitentis prouenit non integritas, ſed ex
te talis confeſſoris reſeruantis &c. Et propterea huiuſ-
ꝺdi confeſſio quamuis non integra, ſancta eſt: ſic namq;
ıctæ matris Eccleſiæ vſus habet, nec oportet ſapere
ıs quàm oportet, ſed ſapere ad ſobrietatem. Caue autem
erres, dicendo abſolutionem illam quam impendit Epi-
ꝺpus huiuſmodi peccatis non eſſe ſacramentalem. Ex
c namque quòd confeſſio illa partialis eſt ſacramentalis
uod patet, & ex eo quòd ſigillum confeſſionis illius eſt
ramentale: poteſt enim Epiſcopus ſicut quilibet confeſ-
, iurare ſe nihil ſcire, & ex eo quòd aliter pœnitentes
ꝛnt deluſi: quia non intendunt niſi confiteri, nec tenen-
niſi confeſſione ſacramentali ire ad Epiſcopum) con-
ꝗuens neceſſario eſt, vt abſolutio quoque ſit ſacra-

 mentalis:

Digitized by Google

mentalis : nec eſt hoc vertendum in dubium.

13. Nota diligenter hîc ex hoc vſu Eccleſiæ haberi miranda, ſcilicet quod aliqua confeſſio non integra aduertenter, eſt ſalutaris: & quod aliquod peccatum eſt quandoque bis confitendum; quia pœnitens debet proprio ſacerdoti (non ſacerdotibus) omnia ſua peccata integrè confiteri, de pœniten. & remiſ. omnis vtriuſque ſexus. & nihilominus tenetur confiteri reſeruatum peccatum Epiſcopo, ſi non confert authoritatem proprio ſacerdoti. Vtrunque autem horum deſinit eſſe mirabile, conſiderantibus vtrumq; euenire per accidens. Confeſſio namque ſuapte natura debet eſſe integra, ac per hoc vni ſacerdoti: alioquin non eſſet confeſſio, ſed confeſſiones: ſed quoniam per accidens eſt, quod ſacerdos iſte cui hîc confitetur, non habet poteſtatem abſoluendi ipſum ab omnibus quæ commiſit, ideo per accidens, & peccatum reſeruatum huic confeſſum, reconfitendum eſt Epiſcopo: & confeſſio partialis euenit ſalutifera.

14. Vltra prædictos autem tres modos quibus confeſſio per accidens non integra inuenitur, quartus quoque eſt, quo etiam per accidens non integra admittitur confeſſio: quum quis non poteſt explicitè confiteri peccatum ſuum abſque reuelatione confeſſionis, vel abſque periculo famæ, vel vitæ alienæ. Tunc enim aut differat confeſſionem vſquequo confeſſor habeatur abſque huiuſmodi ſequelis (quoniam perinde ſe habet ac ſi non haberet copiã confeſſoris: quia non reputatur confeſſor, qui non poteſt omnia audire) aut ſi opus fuerit, confiteatur cum reliquis explicitè; illud ſeu illius circunſtantiam implicitè cum animo confitendi explicitè de hoc, quum copia confeſſoris ad hoc idonei erit. Et tunc confeſſio iſta eſſet non integra per accidens: quia non ex intentione pœnitentis, ſed ex carentia confeſſoris integri. Hanc doctrinam ego non approbarem, niſi viderem in ſupradicto Eccleſiæ vſu confeſſionem non integram per accidens quandoq; admitti, & rationẽ ſuffragari: quia eſt per accidens nõ integra: meliuſq; videtur prouideri conſcientijs cõmunicãtium ſi ſic cõfiteantur, quàm ſi communicent dilata tota confeſſione.

Digitized by Google

Mementote hîc ponere in practicam ea quæ diximus in tertia conditione confeſſionis de occultato habitu, ſi fieri poteſt, antequàm præcipites ſententiam, quòd deficit confeſſor integrè potens omnia audire.

15. Vndecima, ſecreta excluſione internuntij, epiſtolæ & teſtis. Ex eo enim quod confeſſio fit ſacerdoti in perſona Dei, excluduntur teſtes: ex eo verò quod ſacramentalis tam actio quàm paſſio perſonalis eſt, excluduntur tam epiſtolæ quàm internuntij. Monſtrat autem hoc veritas formæ ſacramentalis quum dicitur, Abſoluo te: nam ly te, demonſtrat præſentem perſonam: ſicut in conſecratione Euchariſtiæ ly hoc demonſtrat contentum ſub præſenti hoſtia, & propterea non poteſt quis ſacramentum pœnitentiæ per procuratorem ſuſcipere, nec per ſcripturam: ſicut non poteſt baptizari quis per procuratorem, nec per ſcripturam.

16. Verùm aduerte hîc perſpicaciter duo. Primò, quo ad confeſſionem per interpretem, quòd licet in caſu quo non propria lingua intelligitur, poſſit fieri confeſſio per interpretem: non tamen tenetur aliquis ad hunc modum confitendi: quia non tenetur niſi ſacerdoti confiteri per ſeipſum: & tanto minus, quantò interpres (quum non ſe teneat ex parte ſacerdotis cui vt Deo peccata reuelantur, ſed ex parte pœnitentis, ex cuius ore loquitur) nō tenetur ſigillo confeſſionis propriè dicto, ſed ſigillo fidelitatis, tenere ſecreta confitentis peccata. Secundò, quo ad ſcripturam, quòd licet mutus non valens ſignis confiteri, poſſit per ſcripturam pœnitentialiter manifeſtare ſua peccata, nō tamen tenetur ad hunc modum confitendi: quia ſcriptura ex ſui natura eſt publica: confeſſio autem ex ſui natura eſt ſecreta. Et ſi fiat pœnitentialiter, debet pœnitens tenere ſcripturam in manibus ſuis, & non tradere in libertatem confeſſoris, vt ſic minus habeat de publico. Habere autem peccata ſcripta ad ſuccurrendum memoriæ confitentis, & ex ſcripturæ lectione confiteri, laudabile eſt adminiculum humanæ memoriæ ad integrè confitendum. Abſolutio autem nullo pacto poteſt fieri in ſcriptis tantum. & ſi fiat, ſiue in preſentia, ſiue in abſentia, nulla eſt: ſicut in verba

formæ Euchariſtiæ aut baptiſmi in ſcriptis propoſita ſint, nihil operantur ad ſacramentum.

Expedit autem aduertere, quòd mutus à natiuitate confiteri tenetur per nutus & ſigna, vt melius poteſt. Is autem qui poſtea factus eſt mutus, ſi ſcit legere, tenetur confiteri modo quo poteſt. *f* Poteſt autem ſine periculo vllo publici ſigni confiteri hoc modo, vt habeat vnum folium, in quo ſint à quocunque ſcripta nomina omnium ſpecierum peccatorum mortalium, & circumſtantiarum neceſſariarum, & vnum aliud in quo ſint numeri: & rurſus habeat aliquas ſchedulas: in vna contineatur: Commiſi, in alia: æſtimo ſeu credo: in alia, dubito: in alia, non recordor. Et ſic poſſet completè confiteri, monſtrando digito in folio peccatum de quo remordet ipſum conſcientia, & ſimiliter eius circumſtantiam, & ſimiliter numerum, & ſi eſt numerus non certus, ſed ęſtimatus, poteſt ſimul monſtrando numerum monſtrare ſchedulā: Æſtimo. Et iuxta hunc modum etiam ſi inter loquendum ſubitò moreretur, nulla poteſt ſequi manifeſtatio cuiuſque peccati, vt clarè patet. Et propterea non excuſaretur à præcepto cōfitendi mutus negligens ſic, vel alio modo confiteri, ſi per nutus impotēs eſt confeſſionem perficere integram.

17. Duodecima, lachrymabilis: hoc eſt contrita: hoc eſt cum diſplicentia omnium peccatorum mortalium commiſſorum ſupra omne odibile, & cum propoſito vitandi omne peccatum mortale ſupra omne vitabile. Has enim duas conditiones exigit contritio humana: alioquin contritio non eſt. Verum quia de contritione in ordine ad cōfeſſionem preſens eſt doctrina, ſcito multipliciter admitti confeſſionem pro lachrymabili. In primo gradu lachrymarum ſunt confitentes cum vera contritione: hoc eſt humana, formata charitate: imitantes illum qui ait, Dixi, confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei. & illam de qua dictum eſt: Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. In ſecundo gradu ſunt confitentes verè contriti contritione humana: qui ſicut nihil ſibi conſcij ſunt, ita nec olei in proprijs vaſis ſunt conſcij, exeuntes obuiam ſponſo & ſponſæ

onſæ. Et hos credimus fieri de attritis contritos contrione formata virtute clauium: ita quòd ſi contingit hos onfiteri informes, abſoluti tamē, formati regulariter ſunt. n tertio gradu ſunt confitentes cum attritione quidem udabili, contritione autem ambigua. Et hi ſunt tam illi ui dicunt diſplicere ſibi offenſas patratas in Deum, & ntendere in futurum cauere à peccatis mortalibus ſecunlum poſſe ſuum: quàm illi qui ita ſe habent ad Deum conitendo, ſicut ſe habēt ad homines maiores offenſos quum etunt veniam, dicentes. Diſplicet mihi quod te offendi, amplius te non offendam, parce mihi. Vtrique enim dolēt de præterito, & intendunt vitare in futurum. Sed quoniam poteſt animus eorum dupliciter eſſe affectus (vel ita vt virtualiter intendant peccata vitare ſupra omne vitabile, & ſimiliter quòd virtualiter diſpliceat eis mortale cōmiſſum ſupra omne odibile: vel ita vt virtualiter non ſe extendat ad hæc, quia nec dilectio Dei acquiſita ſeu humana tantum dominatur in corde, vt præponat verè Dei amorem & obedientiam omnibus delectabilibus, honorabilibus, & vtilibus) ideo dubia eſt horum contritio. Nā ſi primò modo ſunt affecti, eſſent contritione ſaltem humana: ſi verò ſecundo modo, non eſſent etiam humana contritione contriti. Vtrorumque tamen confeſſio ab Eccleſia vt lachrymabilis admittitur: non audeo tamen dicere, quòd vltimo modo diſpoſiti regulariter fiant virtute clauium de attritis contriti.

18. Non ſunt autem pœnitentes in tentationem præcipitandi à confeſſore nimis zelante, & imprudenter inueſtigante, an diſpliceant ſibi commiſſa, ſupra omne odibile in particulari, puta mortem, paupertatem &c. aut ſi intendit vitare mortalia ſupra omne vitabile: puta direptionem, occiſionem &c. multos enim huiuſmodi interrogatio induceret in tentationem. Sed ſi dubitat rationabiliter de tenui diſplicentia vel propoſito vitandi, declaret ſibi quid importat peccatum mortale, ſcilicet refutare Deum pro vltimo fine: quòd quantum ad factum licet non quantū ad affectum, perinde eſt vt refutare Deum pro Deo, ac proinde videat quod ſi dixiſſet Regi: Nolo te in Regem, quantū

Digitized by Google

eſſet dolēdū & cauendū, ſi ſemel impetraret veniā, & quā fortiter & firmiter proponeret ſe omnē ſuā diligentiā adhibiturū, vt in futurū, nō incideret in tātū exceſſum. ita in propoſito cōpareat corā Deo petēdo veniā, dolendo quod toties Deū refutauit pro vltimo fine, ac pro Deo (quia ex ſua deitate eſt vltimus finis omnium & ciuiū cœleſtiū) & proponat nō ſe facturū ſimilē iniuriā Deo. Et hortetur eū ad amorem Dei ſuper omnia, & quòd ex amore huiuſmodi debeat dolere de præterito, & proponere vitationē de futuro. ſcriptum eſt enim, quod charitas operit multitudinē peccatorum. Et ſic accendet cor pœnitentis, & non ponet in periculum tentationis.

19. In quarto gradu ſunt cōfitentes cū attritione ſola quia eorum contritio incerta eſt: quibus ſcilicet diſplicent peccata præterita, & vellent vitare futura peccata, ſed in veritate hoc non volunt. habent ſiquidē velleitatē vitandi futura, ſed non habent voluntatē deliberatā ad vitandū futura peccata. Tales ſunt vſurarij, aut aliàs tenentes alienū, qui nolunt reſtituere, & ſimiliter omnes in concubinatu exiſtētes: & piratæ qui nolunt ſtatum illū deſerere, & vniuerſaliter qui non ſunt parati intentione & propoſito verè deliberato deſerere peccare mortaliter. Horū confeſſio admittitur ab Eccleſia, ſed non ad abſolutionem, tales enim non ſunt abſoluendi: vt patet extrà de pœn. & re. c. quòd quidam, ſed ſunt crebris & ſalubribus monitis ad pœnitiam veram inducendi.

20. Tertiadecima, accelerata: hoc eſt poſt commiſſum mortale non dilata, ſi commoditas confitendi adeſt. Et ſic intellecta hęc conditio, quantum ad exequutionem cōfeſſionis, conſilij eſt, non præcepti. quantum autem ad propoſitum confitendi, periculum eſt, ne ſubitò præoccupatus morte non habeat ſpatium pœnitendi. Et quantum ad vitationem huius periculi, ſeu quantum ad receſſum à ſtatu peccati mortalis, tenetur homo ſtatim habere propoſitum confitendi: non autem quantum ad vitandum nouum peccatum mortale: hoc eſt, ſi homo vult aſſequi receſſum à peccato mortali, & à periculo moriēdi ſine pœnitentia, tenetur neceſſariò ad ſtatim habendum propoſitum confitendi

Digitized by Google

confitendi,&c.ſi tamen poſt commiſſum mortale hoc non proponit,non propterea peccat de nouo mortaliter. Et ratio dictorum eſt: quia præceptum tam de confeſſione quã de illius propoſito, eſt præceptum affirmatiuum: præcepta autem affirmatiua obligant quidem ſemper, ſed non ad ſemper, ſed pro loco & tempore, hoc eſt tempore neceſſitatis. Et propterea ſi articulus neceſſitatis non occurrit, ſufficit ad ſalutem ſemel in anno confiteri, iuxta Eccleſiæ determinationem: ita quod nunquam contemnat confiteri, proponat autem quando neceſſitas exiget, hoc eſt quando tenetur,confiteri. De quo vide infrà de contritionis tempore.

21. Tempus autem neceſſitatis, reſpectu actualis confeſſionis, neſcio aliud *h* quàm tempus periculi mortis ex diuino iure, & ſemel in anno ex determinatione Eccleſiæ. Ad miniſtrandum autẽ ſacramẽta ſine nouo peccato mortali,eademque ſuſcipienda, & alia eiuſmodi quæ mundam exigunt conſcientiam,contritionem ſufficere conſtat, dicente Apoſtolo de ſupremo ſacramento, Probet autem ſeipſum homo,& ſic de pane illo edat.& nullo diuini aut humani iuris vinculo ad confeſſionem cogente ſub præcepto peccati mortalis apparente.

22. Quartadecima, fortis, hoc eſt ſuperans timorem retrahentem à confitendo & explicando peccata. Et licet timor debeat ita ſuperari, vt pœnitens audeat per ſemetipſum peccata ſua dicere: ſi tamẽ fortitudo tanta eſt,vt vel per ſemetipſum dicendo, vel interroganti confeſſori reſpondendo, omnia confiteri deliberet,& opere compleat, ſufficiens fortitudo eſt: quia timor non dominatur in animo ad dimidiandum confeſſionem. Et licet perſona aliqua nunquam auderet dicere aliqua peccata, niſi interrogata: ex quo tamen intendit, non complere confeſſionem niſi explicatis omnibus, & tantum facere vt interrogetur ita & taliter quòd dicet omnia,ſufficiẽter fortis eſt,vt mulier. Si autẽ potius ſacrilegium dimidiæ cõfeſſionis mauult incurrere quã explicare peccata, quia confeſſor abſq; interrogatione de illis cõcludit confeſſionẽ & abſolutionẽ impẽdit, ęternę dãnationis mortẽ incurrit ex ſua timiditate.

23.Quin-

23. Quintadecima, accuſans: hoc eſt ſibijpſi imputans peccata, non cœlo; non diabolo, non mundo, non carni, non ſocijs, non cõplexioni, &c. Similiter accuſans ſe, non excuſans. nam circumſtantias aggrauantes debet explicare: a excuſantes autem debet tacere. imperfectionis ſiquidem eſt has afferre: criminis autem non parui eſt, reijcere iniquitatem ſuam in alias cauſas.

24. Sextadecima ac vltima eſt, parere parata: hoc eſt quòd pœnitens ſit paratus ad ſatisfactionem pro peccatis ſuis debitam iuxta arbitrium confeſſoris, alioquin ſacramentum pœnitentiæ imperfectum eſſet, carens tertia ſui parte, quæ eſt ſatisfactio. Intellige autem hanc conditionem appoſitam ſecundum communem pœnitentium curſum. communiter enim confitentes de mortalibus, veniunt non vt qui ſatisfecerint, ſed ſatisfacturi de ſuis peccatis. Si conſtaret enim aliquem ſatisfeciſſe, ſufficeret ei quòd ſecundum præparationem animi eſſet ſic diſpoſitus, quod eſt parere paratus ſi debet ſatisfacere. & hoc includitur in hoc quòd dicitur parere paratus ad ſatisfactionem debitam. Si quis autem tam parum diſpoſitus eſt ad pœnitentiam, vt nullam velit acceptare à ſe agendam in hac vita ſatisfactionem, ſed abſolui petit remittendus ad pœnam purgatorij: b abſolui poteſt, tanquã parere paratus per ſatisfactionem purgatorij, ne deſperatus in infernum ſe præcipitet à quo non multum diſtare videtur, qui in huiuſmodi pertinacia perſiſtit. Et tunc confeſſor abſolueret à peccatis, & non ligaret ad pœnam, ſed ligatum ad pœnam relinqueret foro acerrimo diuinæ iuſtitiæ puniendum tẽporaliter. Nec ſacramentum pœnientiæ eſſet omnino perfectum ſecundum ſuæ materiæ partes integrales: quia ſacramenta omnia ad præſentem vitam ſpectant, in qua ſatisfactio valde manca eſſet. Hic tamen defectus non annullaret ſacramentum: quia eſſentialia ſaluarentur.

a *Probabilius videtur non licere circumſtantiam peccati aliàs neceſſario confitendam exprimere, detegendo peccatum tertia perſona confeſſario nota. quia lex de integritate confeſſionis, cum ſit tantum iuris poſitiui diuini; cedere debet legi, de ſeruanda proximi fama: vtpote quæ ſit naturalis. Nau. man. c. 7. nu. 2. & ſeqq. Imminente*

nente

Digitized by Google

niente igitur confeſſionis neceſſitate, & non habita alterius confeſſarij copia; eiuſmodi circumſtantiæ declaratio, in aliud tempus confeſſionis, erit reijcienda.

b *Mentiri in confeſſione circa peccata mortalia, aut circumſtantias neceſſariò confitendas; eſt p. m. Mentiri autem circa Venialia (quidquid tandem Author hîc ſentiat) eſt tantum Veniale; etiamſi ea tanquam materia ſacramenti, clauibus ſubijciantur: ſi modò adſit aliunde Vera abſolutionis materia. Quod addo ſi quis enim nullum aliud peccatum Verè confitens, circa Veniale mentiretur; ſubtraheret debitam ſacramento materiam, adeoq; mortaliter peccaret. Porrò etſi mentiri in confeſſione circa ea quæ ad ipſam pertinent ſit ſacrilegium: hoc tamen non arguit id ſemper eſſe mortale. ſacrilegium enim, (ſicut & cætera peccata genere ſuo mortalia) ratione paruitatis materiæ, poteſt fieri Veniale. Vide Dom. Sot. in 4. d. 18. q. 2. a. 4. §. At quoniam. & l. 5. de iuſt. q. 6. a. 1. Nau. man. c. 21. n. 37.*

c *Confeſſio ex ſolo pœnarum metu facta, & non etiam ex amore Dei; nulla eſt, adeoq; iteranda. talis enim non fit cum contritione. ſi tamen qui propter pœnarum timorem confitetur; Deum ſimul tanquam omnis iuſtitiæ fontem diligere incipit; eius confeſſio robur habet.*

d *Circumſtantiæ impertinentes, id eſt, quæ peccati rationem nec augent nec minuunt; non ſunt in confeſſione aperiendæ: de ijs autem quæ augent, Vel minuunt peccatum, paulò aliter loquendum erit, & quidem quod ad aggrauantes attinet, earum duplex eſt genus. quædam enim ſic peccatum aggrauant, Vt ſimul eius ſpeciem mutent: illæ nimirum quæ maliciam habent ſpecialem, & alterius rationis, quàm ſit malicia ipſius actus, id eſt, repugnantem diuerſæ Virtuti, qualis circumſtantia eſt in furto, quod committitur in loco ſacro. furtum enim repugnat Virtuti iuſtitiæ: circumſtantia autem loci ſacri in ipſo furto, repugnat Virtuti religionis. Quædam autem ſic aggrauant peccatum; Vt tamen ſpeciem eius non mutent: quia Videlicet addunt maliciam actui, quæ non eſt alterius rationis, ſed repugnans eidem Virtuti, cui ipſe actus. talis circumſtantia eſt, temporis diuturnitas, quo quiſpiam diu geſſit animum inimicum aduerſus proximum &c.*

Eodem modo partiri licet circumſtantias minuentes, Vt quædam mutent

Digitized by Google

mutent ſpeciem peccati; ea videlicet quæ faciunt de mortali veniale; quædam vero non mutent. Quod igitur attinet ad circumſtantias mutantes ſpeciem (ſiue minuendo id fiat ſiue aggrauando) eas neceſſariò confitendas eſſe. conc. Trid. apertè determinauit, ſſ.14. ca. 5. addens rationem; quia ſine illis peccata ipſa neque à pœnitentibus ſufficienter exponuntur, nec iudicibus innoteſcunt: & fieri nequit vt de grauitate criminum cenſere poſſint: & pœnã quam oportet pro illis, pœnitentibus imponere. Quæ ratio cum ſimilem habeat locum in circumſtantijs notabiliter aggrauantibus, ſpecie peccati non mutata; non immeritò grauibus Theologis viſum eſt, eas quoque eſſe cõfitendas: vt ſcilicet & ſtatus pœnitẽtis ſufficienter agnoſcatur: & conueniens ac ſalutaris pœnitentia imponatur. Ita docent Alex. de Hales 4.p.q.77.mẽb.3°.a.2. Dom. Sot. in 4.d.18.q.2.a.4. Altiſiod. l.4. ſua ſumma tra. de cõfeſſione c.3.q.3. Marſil. in 4.q.12.a.1. & author noſter hic n.23. Cæterum contrariã ſententiam ſua quoque probabilitate non carere oſtendit Na. ma. c.6.n.7. pro qua citatur S. Th. in 4.d.16.q.2.a.2. quæſtiunc.5. Bonau. d.17.a.2.q. vlt. Richard. ead. diſt. a.3.q.5. & alij. Vtriuſque ſententia conciliationẽ videre licet apud Greg. de Valent. tom. 4. diſp.7. qu. 11. puncto 1.

e Hic addendus eſt quintus caſus, quo confeſſio eſt per accidens non integra. videlicet vbi mors propria vel aliena imminens, aut alia quæuis neceſſitas non permittit confeſſionem integrari. vt ſi pœnitens iam ſit expiraturus, aut viribus vel ſenſu deſtituendus, tunc enim abſolui poteſt, & debet. Immò probabilior ſententia habet, propter imminentem mortem, abſolui poſſe eum, qui tantum in genere, nutu aut ſigno aliquo, ſe peccatorem oſtendit, cum abſolutionis deſiderio. Nec requiritur vt contritionis ſigna præſente Sacerdote exhibeat; ſed ſufficit, ſi de ijs exhibitis cõſtet per idoneum alicuius teſtimonium. Ratio eſt quia ad impendendam abſolutionẽ; perfecta notitia ſtatus pœnitentis non eſt abſolute & omni caſu neceſſaria: (quamuis ea ordinariè adeſſe debeat) ſed ſufficit ſubinde imperfecta, & qualis pro loco, tempore & neceſſitate haberi poteſt. Vide Tolet. l.3 inſtruct. c.8.

f Poteſt, inquit Author, mutus ſic confiteri. Sed, vt rectè notauit Dom. Sotus dicta d.18. qu.2. a.6. non videtur neceſſaria tanta diligentia; tam ſubtiliter à Caietano excogitata. Vnde

Digitized by Google

Vnde non videtur recipiendum, quod dicitur hîc: eum non excuſari, qui cum aliter non poſſit; eo modo confiteri omittit.

g *Vt ea quæ hîc de contritione dicuntur, Lector plenius intelligat; notanda ſunt aliqua. Primum, quod dolor de peccatis ad confeſſionem neceſſarius, debet per ſpeciale Dei auxilium, & non per ſolas vires humanas haberi. ſic enim loquitur concil. Trident. ſſ. 6. can. 3.* Si quis dixerit, ſine præueniente Spiritusſancti inſpiratione, atque eius adiutorio; hominem credere, ſperare, diligere aut pœnitere poſſe, ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia conferatur; anathema ſit. *Quocirca per contritionem vel attritionem, quam Author hîc ſubinde humanam appellat; vt vera ſit eius doctrina, non poteſt intelligi ea, quæ per ſolas naturæ vires acquiritur.*

Secundum, quod idem dolor, ex amore Dei oriri debet: & non tantum ex pœnarum metu vel aliquo humano reſpectu. quod ante monuimus. qui enim non diligit, manet in morte. 1 Ioan. 3, Vnde concil. Trident ſſ. 6. c. 6. vult vt peccator iuſtificandus, Deum tanquam omnis iuſtitiæ fontem diligere incipiat.

Tertium, quod ille Dei amor debet eſſe ſuper omnia. Quidam enim, etiam ex recentioribus, perperam docent, eum dolorem de peccatis qui eſt propter Deum, ſed non ſummè dilectum; accedente pœnitentiæ ſacramento, ſufficere ad iuſtificandum peccatorem: nec videntur ſatis perpendiſſe has & ſimiles ſcripturæ ſententias. Deutero. 4. Cùm quæſieris Dominum Deum tuum, inuenies eum; ſi tamen toto corde quæſieris, & tota tribulatione animæ tuæ. Hierem. vigeſimo-nono. Quæretis me & inuenietis: cum quæſieritis me in toto corde veſtro. Quibus locis, illud: Toto corde, valet ac ſi diceretur: Super omnia, phraſi ſcripturæ. Denique aperta eſt Domini ſententia, Matthæi decimo. Qui amat patrem, aut matrem pluſquàm me: non eſt me dignus.

h *Hanc doctrinam erroneam eſſe, oſtendimus ſupra ex conc. Trid. v. Communio. 1.*

i *Iam diximus ſup. litera* d *circumſtantias ità minuentes,*

vt eæ

Vt ex mortali faciant veniale; eſſe confitendas. Sed neque de alijs intra eandem ſpeciem minuentibus, verum eſt vniuerſaliter quod dicit author; imperfectionis eſſe, eas confiteri; maximè ſi pœnitens non excuſandi, vel extenuandi peccati cauſa id faciat; ſed intentione ſtatum animæ ſuæ plenè confeſſario aperiendi, vt exactum poſſit proferre de eo iudicium, Nau man. c. 6. n. 6.

k *Hæc doctrina non videtur poſſe admitti; quamuis Naua. man. c. 26. n. 20. & alij quidam idem ſentiant, tenetur enim pœnitens obedire præcepto confeſſarij ſatisfactionem imponentis; idque virtute clauium, quâ non tantum peccata remittere: ſed etiam pro ijs ſatisfactionem imponere poteſt ex authoritate: ſic vt pœnitens acceptare debeat (ſiquidem error manifeſtus non appareat) eamque adimplere. Nam ligandi poteſtatem Sacerdotibus conceſſam, extendi etiam ad obligandum fideles, vt ſatisfactiones ſibi ritè impoſitas accepent & impleant; ſatis declaraſſe videtur conc. Trid. ſ. 14. c. 8. quando admonens Sacerdotes, vt imponant ſatisfactiones, quæ non tantum valeant ad nouæ vitæ cuſtodiam; ſed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam: ita ſubiunxit:* Nam claues Sacerdotum non ad ſoluendum dumtaxat, ſed etiã ad ligandũ cõceſſas, etiã antiqui patres & credũt & docent. *Si ſacerdotum clauis poteſt ligare pœnitentes, ad ſubeundas pœnitentias: igitur debent eas acceptare & implere. Quod ſi recuſant; peccant mortaliter, non obediendo præcepto magni momenti: adeoq; non ſunt abſoluendi. Nec poteſt dici ſacerdotẽ, propter indiſpoſitionem pœnitentis nolentis vllam ſatisfactionem ſuſcipere; debere conniuere, nullam iniungendo: tum quia ſacramentum pœnitentiæ, ſecundum Chriſti inſtitutionem, ex ſatisfactione integrari debet: tum etiam quia in hac vita, iuxta Baptiſtæ conſilium, faciendi ſunt digni fructus pœnitentiæ, Mat. 3.*

SVMMARIVM.

Ex *parte pœnitentis, iteranda eſt confeſſio tum propter contritionis defectum: tum propter alicuius peccati vel circumſtantiæ neceſſariò confitendæ, ex propoſito reticentiam. Non tamen propter ſatisfactionem non impletam; vti nec præcisè propter cenſuram à*

ſuſceptione

ſuſceptione ſacramenti prohibentem. Ex parte autem confeſſarij, iteranda eſt propter defectum alterutrius poteſtatis, ordinis videlicet aut iuriſdictionis: voluntatis item abſoluendi: & ſcientia ad abſoluendum neceſſaria.

2. CONFESSIO iteranda conſiderari debet, vel ex parte pœnitentis, vel ex parte confeſſoris. Et quia in confitente quatuor inueniuntur (ſcilicet contritio, cõfeſſio, ſatisfactio, & habilitas ad ſacramentum) ideo ſigillatim pertranſire hæc oportet, vt clarior ſit doctrina.

1. Contritio igitur ex duobus integratur: ſcilicet ex diſplicentia præteritorũ, & propoſito vitandi futura. Si totaliter deficeret contritio, eſſet ſine dubio iterãda confeſſio: quia nec confeſſio eſſet, ſed confeſſionis ſimulatio, vbi totaliter contritio deficeret. Impoſſibile ſiquidem eſt, vt confiteatur quis ſine aliqua diſplicentia peccati. nam qui confitetur, proponit ſuum peccatum vt malum proprium quo deſiderat carere: & quantum appetit exonerari, tantum ſibi diſplicet peccati onus. Qui autem ſolum narrandi gratia confiteretur, non niſi æquiuocè confiteretur. Confeſſio enim ſacramentalis, deteſtatiua eſt peccatorum confitentis. Quòd ſi attritio pro parte inuenitur (puta quia diſplicet offendiſſe Deum, ſed non habet propoſitum vitandi futura, quamuis habeat velleitatem, puta non habet animum reſtituendi aliena, non habet animum relinquendi concubinam, quamuis vellet nõ offendere Deum) ex tali defectu contritionis pœnitentia redditur non vera: vt patet de pœ. & re. ca. quod quidam. & abſolutio neganda eſt. Et proculdubio ſacrilegium committit tam confeſſor talem abſoluens, quàm pœnitens abſolutionem ſuſcipiens: quia iniuriam inferunt ſacramento pœnitentiæ. Et quoniam talis ſic confitens, ſicut in ſuæ attritionis defectu proponit ſe Deo vt impœnitentem (quia vt perſeuerantem in peccati mortalis ſtatu ſcienter & aduertenter) ita Eccleſiæ clauibus proponit ſe ſimiliter vt impœnitentem, explicando ſuum animum non deſerendi ſtatum peccati mortalis: ideo confeſſio huiuſmodi eſt iudicio meo

Digitized by Google

iteranda de neceſſitate, quantumcunque integra fuerit: non quia fuit informis, ſed quia per ſe fuit contra formam ſacramenti. Nam ſciens & prudens propoſuit ſe vt inabſolubilem.

2. Si demum contritio ambas partes habet: ſcilicet diſplicentiam prætcritorum, & propoſitum vitandi futura, ſed imperfectè (puta ſic ſe habet ac ſi hominem offenſum placaret: puta, parce præteritis, de cætero nõ te offendam) ex huiuſmodi imperfectionibus contritionis, non eſt iteranda confeſſio: quia perfecta contritio etſi exigitur ad deletionem peccati apud Deum, non tamen exigitur ad deletionem peccati apud forum pœnitentiale Eccleſiæ, poteſt enim noſtra vera cõfeſſio eſſe informis. Et niſi poſſet eſſe informis, nullus eſſet certus ſe eſſe verè confeſſum: & oporteret hominem ſemper de iteranda confeſſione ſolicitari, & nunquam confeſſioni finẽ imponere: quod Eccleſiæ aures pias offendit: Rurſus niſi confeſſio poſſet eſſe informis, oporteret probare hanc exceptionem ſacramenti pœnitentiæ, quòd ſolum inter ſacramenta non poſſet eſſe informe: nam reliqua omnia ſacramenta poſſunt eſſe vera & informia ſimul, vt patet diſcurrendo per ſingula. Poteſt igitur ſacramentum pœnitentiæ verum eſſe & informe ſimul.

3. Ex confeſſionis autem vnico tantum defectu redditur confeſſio neceſſariò iteranda: ſcilicet ſi non eſt integra. Et hoc etiam intelligitur ſi per ſe & formaliter (hoc eſt ſi voluntariè) non eſt integra ex parte confitentis: vt ſuperius declaratum eſt. Contingit autem hoc (vt etiam prædictum eſt) dupliciter: vel quum confitens ex verecũdia, &c. tacet aliquid neceſſario dicendum: vel quum tam craſsè cogitat de confitendis, vt omittat ea quæ communiter omnes confitentur: puta ſi non habet animum abſtinendi à mortalibus, quod etiam minimæ mulierculæ explicare ſolent. hæc enim & ſimilia reducunt confeſſionem dimidiam materialiter, ad dimidiam formaliter, propter propinquitatem animi ad incuriam de integritate confeſſionis.

4. Ex

Digitized by Google

4. Ex ſatisfactionis autem defectu, nullum ſcio caſum quo ritè confeſſus & abſolutus teneatur neceſſariò confeſſionẽ iterare. Nam ſi ſatisfactionem à confeſſore impoſitam, in peccato mortali perficit, non propterea iterare tenetur confeſſionem: quoniam ſine pœnitentia ſunt dona Dei: vt dicitur ad Romanos 11. Et ſi ſatisfactio informis non valet vt ſatisfaciat Deo, ſufficit tamẽ Eccleſiæ, non minus quã confeſſio informis. Si quoq; ſatisfactionis iniunctę penitus eſt oblitus, non propterea tenetur iterare confeſſionem: tum quia ſine pœnitentia ſunt dona Dei, tũ quia poteſt commutari, æſtimando quòd ſatisfactio oblita non excedebat tria pſalteria, aut annum ieiunij, aut eleemoſynã centum ducatorum, & huiuſmodi. Tum quia pœnitens non tenetur ad peragendam iniunctam ſatisfactionem, niſi vt ſatisfaciat ſoluendo temporalem pœnam à ſe debitam, iam taxatã, & acceptatam: & propterea ſi omittat illam abſque contemptu, nihil aliud niſi peccatum omiſſionis incurrit, & in reatu temporalis pœnæ non ſolutæ perſeuerat. Ex nullo autem horum conſtat ſequi quod debeat iterare confeſſionẽ: ſed quòd debeat pœnitentiam delicti agere, & ſatisfacere, illam vel ęquiualentem ſoluendo pœnam.

5. Ex inhabilitate demum cõfitentis ad ſuſceptionem ſacramenti, propter Eccleſiaſticas cenſuras (quia ſcilicet eſt excommunicatus ſiue maiore ſiue minore excommunicatione. vtraque ſiquidem excludit à paſſiua participatione ſacramentorum) impediri ſacramentum, poteſt dupliciter intelligi. Primò, vt ſacramẽtum nullum ſit. Et iuxta hũc ſenſum non verificatur: quoniam ſicut cętera ſacramenta ab excommunicatis ſumpta, ſunt vera ſacramenta: ita & ſacramentum pœnitentiæ. Secundo, vt ſacramentum in iudicium ſibi ſumatur. Et hîc eſt ſenſus verus: quia excommunicatus ab omnibus excluditur ſacramentis, & nullum ſacramentum ab excõmunicato ſuſcipitur abſque ſacrilegij crimine. Et quoniam alia eſt quæſtio, an excommunicatus illicitè & indignè immiſceat ſe ſacramentis: & alia quæſtio an excommunicatus ſuſcipiat verum ſacramentum,

Digitized by Google

mentum, quodcunque ſit illud, & veritas noſtri propoſiti ex ſecunda pendet quæſtione, ideo ſi verum ſacramentum pœnitentiæ ſuſcipitur ab excommunicato, non habet excommunicatio vnde cogat ad ſacramenti pœnitentiæ iterationem. Si autem ſacramentum ab excommunicatione annullaretur, oporteret ſacramentum iterari. Ex iure autẽ excommunicationem annullare ſuſcepta ſacramenta, non habetur: quum tamen multa excommunicatis ſint ſic inhibita, quòd facta ſunt irrita: vt acquirere beneficia, eligi, &c. Vnde conſequens eſt vt excommunicati confeſſio integra, ſi ſubſequuta eſt de facto abſolutio ſacramentalis, non ſit neceſſariò iteranda: ſicut non eſt iteranda perſolutio horarum canonicarum, quas excommunicatus exoluit cum alijs ſolenniter in Eccleſia, & tamen à participatione aliorum qui medietatem dixerunt, erat per excommunicationem excluſus: & ſicut non eſt iterandum ſacramentum matrimonij quod excommunicatus contraxit, & ſicut non eſt iterandum ſacramentum extremæ vnctionis quod excommunicatus ſumpſit.

6. Ex parte autem confeſſoris iteranda confeſſio propter defectum poteſtatis, vel ſcientiæ, vel voluntatis eſt: quoniam hæc omnia ad perfectionem ſacramenti exiguntur. Et de poteſtate quidem conſtat ſecundum iura, quòd ſi deficit confeſſori poteſtas ordinis, quia nõ eſt ſacerdos: aut poteſtas iuriſdictionis, quia nec ordinariam nec delegatam iuriſdictionem quouis modo habet: aut vſus poteſtatis, quia eſt *b* excommunicatus maiore excommunicatione, aut ſuſpenſus ab huiuſmodi vſu, confeſſio iteranda eſt: quia abſolutio nulla fuit. Et ideò ſacramentum nullum fuit: quia defuit ipſius forma, quæ eſt abſolutio. Memento tamen hîc ſupradictorum de abſolutione: ſcilicet quando geſta tenent ratione publici officij propter cõmunem errorem facti cum titulo: quia tunc tenet etiam abſolutio ſacramentalis, niſi deficeret poteſtas ordinis: quia poteſtas iſta nõ poteſt ſuppleri à iure poſitiuo: hodie quoque propter conſtitutionem Concilij Conſtant. ſub Martino v. non eſt iteranda confeſſio abſolutorum ab excom-

municato

Digitized by Google

municato,&c. niſi fuiſſet denũtiatus, aut propter notoriã percuſſionem clerici excõmunicatus: quia Canon ille cõcedit receptionem ſacramentorum ab excommunicato, non releuãdo excommunicatum. Conſtat autem quod abſolutio non eſt in fauorẽ abſoluentis, ſed abſoluti. Si verò confeſſori poteſtas defuit abſoluendi à ſolis caſibus aliquibus reſeruatis, de quibus pœnitens ei eſt confeſſus, & de facto abſolutus ab eodem, quando ſibi conſtabit hic confeſſoris error, non tenetur iterare confeſſionem totam: ſed confiteri de illis reſeruatis tantum, ſicut ſi tunc fuiſſet miſſus ad Epiſcopum pro abſolutione illorum.

7. *c* Ex defectu vero ſcientiæ, quando confeſſio eſt iteranda vel non iteranda, relinquo prudentis arbitrio, vt ſingularibus conditionibus pœnitentis & confeſſoris pẽſatis, iudicet ſi confeſſio ſit iteranda. Hoc autem dico, quia ad ſacramentum hoc ſufficit, vt ſacerdos intelligat quę cõfitetur pœnitens, eſſe peccata & mortalia quò ad communia, & iudicet iſtũ eſſe abſoluendũ: & ſciat abſoluere, &c. Sed reſpectu iſtius vel illius pœnitentis. poteſt tanta eſſe ignorantia, vt ipſemet pœnitens cognoſcat ſe non confeſſum. Et poteſt eſſe ſine ſcientia; tanta practica, vt fuerit ſufficientior multis doctis confeſſoribus.

8. Ex parte demum voluntatis, ſi finxit abſoluere, & non abſoluit: aut ſi non erat tunc mentis compos (quia deficiente ei vſu liberi arbitrij) aut quia noluit abſoluere: confeſſionem iterare oportet. quia ſine vera abſolutione ſacramentum nullum eſt.

9. *d* Memento inter omnia hæc, quòd quando oportet iterare confeſſionem, ſi eidem confeſſori perſona confitetur, non oportet iterare particulariter replicando, ſed ſufficit dicere, Dico meam culpam de illis omnibus quæ aliàs dixi Pa.v. & pœnitentiam taxatam ab eodem in memoriã reuocare, ſaltem modo ſuperius explicato: vt ſic confeſſio olim facta perficiatur, & continuetur cum noua contritione, ſatisfactione, & forma ſacramenti.

Sunt igitur in vniuerſum tres caſus iterandæ confeſſionis: nimirum ex defectu contritionis, confeſſionis integræ, & Miniſtri idonei.

idonei. Ad quorum pleniorem intelligentiam, ſimul ad ſedandas puſillorum conſcientias, reſoluendum eſt hoc dubium: An quotieſcunq; vnus iſtorum defectuum inuenitur, confeſſio ſit iteranda? Doctores hac de re in tribus conueniunt. 1. Ex defectu Miniſtri idonei, (puta quia non eſt Sacerdos, vel caret iuriſdictione, intentione aut ſcientia ad abſoluendum neceſſarijs) confeſſio ſemper eſt iteranda, quacunq; tandem fide pœnitens procedat, bona aut mala.

2. Ex defectu contritionis, vel confeſſionis, confeſſio eſt iteranda; quando pœnitens ex intentione talem defectum admittit, aut quaſi ex intentione. Cenſetur autem, eum quaſi ex intentione admittere; quando ex negligentia nimium craſſa & quaſi affectata non aduertit, ſibi deficere vnum ex dictis: puta quia nihil aut parum curat ſe ad abſolutionem rectè diſponere.

3. Non eſt iteranda confeſſio ex defectu veræ contritionis vel confeſſionis integræ, quando pœnitens bona fide exiſtimat, ſe officium ſuum præſtare.

Cùm itaque iſta tria communiter recipiantur quartum relinquitur in controuerſia: An quando, non ex intentione, neque ex negligentia nimis craſſa, ſed tamen culpabili, etiam mortaliter, Pœnitenti deficit vel contritio vel confeſſio legitima; ſit iteranda ipſa confeſſio? Vocamus autem negligentiam non nimis craſſam; quandò pœnitens ſic eſt animo comparatus, vt quamuis non adhibeat diligentiam quam poteſt & debet; doleret tamen ſi id in ſe aduerteret, & conaretur defectum ſupplere.

Petrus à Soto lect. 8. de confeſſione, aſſerit eam tali caſu eſſe iterandam. Sed negant Dominicus in 4. d. 18. q. 3. a. 2. & 3. Author hic & ſup. v. confeſſio, nu. 12. & tract. de confeſſione quæ. 5. Medina, inſtruct. l. 1. c. 12. §. 3. & alij. Quorum ſententia conformis eſſe videtur ijs quæ tradit S. Tho. ſupp. q. 9. a. 1. eoq; magis amplectenda, quò contraria opinio multos relinquit ſcrupulos conſcientijs puſillorum, qui putantes ſe nunquam diligentiam neceſſariam adhibuiſſe, vehementer ſeipſos torquent, & confeſſarios moleſtant, in confeſſionibus repetendis.

Hinc deducitur, quod pueri, qui grandiores facti, agnoſcunt ſe in præteritis confeſſionibus, aliqua p. m. ex negligentia (dummodò ea non fuerit affectata, aut affectatæ æquiualens) omiſiſſe; non

non tenentur ad dictas confeſſiones repetendas. ſufficit enim in hoc & ſimili caſu, iſtam negligentiam confiteri, vnà cum peccatis antea non confeſſis.

a *Sup. V. Abſolutio 3. n. 4. & ſeqq.*

b *Conferantur quæ dicta ſunt ſup. V. eod. n. 1. & 2.*

c *Si confeſſarij ignorantia tanta eſt, vt formam abſolutionis proferre non nouerit; proculdubiò confeſſio eſt iteranda. Si autem abſolutionis formam ritè proferens, erret circa iudicium de peccatis; putans illud eſſe veniale, quod apertè eſt mortale, vel contra; abſolutio tenet, nec confeſſionem neceſſe eſt iterare: Niſi in caſu, quo pœnitens, ſciens & prudens, tali confeſſario ſe committit. Verùm tunc, non tam propter confeſſarij imperitiam, quàm propter ipſius confitentis indiſpoſitionem & malitiam, ignarum medicū quærentis; confeſſio iteranda venit. Quod etiam ab Adria. obſeruatum fuit, q. 4. de confeſſione circa fi. Neque Nau. videtur aliud docere velle, man. ca. 9. nu. 12. duos afferens caſus, quibus confeſſio ſit iteranda, propter imperitiam Sacerdotis.*

d *Similia habet idem Nau. dicto c. in fi. & Tolet. l. 3. in fi. c. 10. Verùm, quià in iniungendis pœnitentijs, non ſola attenditur peccatorum differentia: & fit ſubindè, vt pro æqualibus culpis, ſatisfactiones inæquales imponantur; hinc non videtur ordinariè ſufficere, ſi ad reuocandam peccatorum malè confeſſorum memoriam, pœnitentia quæ pro illis fuerat impoſita, declaretur.*

SVMMARIVM.

QVINQVE *ſunt confeſſario neceſſaria: Poteſtas tam ordinis, quam iuriſdictionis: Scientia, quâ poſſit iudicare de ſtatu & peccatis confitentis, ijſq; mederi: Prudentia, in interrogando, & ad veram conuerſionem eundem pœnitentem adducendo: Bonitas, vt videlicet non ſit in peccato mortali: Sigillum deniq;, quo firmiſſimè teneat ſecretam confeſſionem.*

CONFESSOR debet habere quinque conditiones, poteſtatem, ſcientiā, prudentiam, bonitatem, ſigillū.

Digitized by Google

1. Et de poteſtate quidem tam ordinis quam iuriſdictionis dictum eſt & paulò antè, & in verbo, Abſolutio. De ſcientia autem, in cap. omnis vtriuſque ſexus, de pœniten. & re. dicitur. Sit diſcretus & cautus, vt more periti medici ſuperinfundat vinum & oleum vulneribus ſauciati, diligenter inquirens & peccatoris & peccati circunſtantias, quibus prudenter intelligat, quale debeat ei præbere conſilium, & cuiuſmodi remedium adhibere, diuerſis experimentis vtendo ad ſaluandum ægrotum.

Vnde euidenter apparet, confeſſorem oportere habere ſcientiam inquiſitiuam de circumſtantijs peccatoris & peccati, & ſcientiam medicatiuam animæ ægrotæ. Et prima quidem ſcientia neceſſaria eſt ſimpliciter confeſſori ad cognoſcendum & iudicandum: quòd conſtat eſſe officium confeſſoris, quum verè & propriè ſit iudex in foro pœnitentiali. Secũda autem ſcientia requiritur ad confeſſorem, quatenus ſe habet vt medicus animæ. Et quia hoc non cõuenit confeſſori niſi metaphoricè, nec totaliter niſi ſit paſtor: ideo iſta ſecunda ſcientia minus requiritur quàm prima.

2. Oportet ergo ſecundum ſacros Canones confeſſorem habere tantam ſcientiam, vt ſciat circumſtantias peccatoris & peccati: ſiue hęc ſciat Latinè, ſiue vulgariter. Et quoniam inter circumſtantias peccatoris & peccati conſtat computari, ſi excommunicatus eſt peccator, & ſi tenetur ad reſtitutionem, & ſi eſt in ſtatu perſeuerandi in peccato mortali, & ſi quid aliud eſt ſimile, & ſi peccatum eſt reſeruatum ſuperiori, & ſi confitens eſt ſibi ſubitus quò ad hoc: ideo ſcire prima tria horum tenetur quilibet confeſſor: quartum verò (ſcilicet caſus reſeruatos) quilibet impotens abſoluere à reſeruatis: quintum autem quilibet qui non vniuerſalis totius mundi confeſſor eſt. Et ſi confeſſor hæc neſcit, & aliàs eſt idoneus: antequam audiat pœnitentem, prædicat ei vt liquidet ſe cum doctis, ſi incidit in aliquam excommunicationem, & quòd det ſibi notitiam caſuum ibi reſeruatorum, &c. Sine autem hac prima ſcientia neſcio excuſare à peccato mortali audientem confeſ-

ſiones

Digitized by Google

ſiones,niſi per accidens:puta quia pænitens ſupplet ſcientia,aut practica, aut conſcientia: quia ſcitur eſſe perſonam ſine huiuſmodi laqueis.Hanc autem ſcientiam non ita intelligo exigi,vt omnia peccata, & excommunicationes, & circumſtantias in promptu habeat, ſed quod ſciat ſic, vt audiendo confeſſionem, ſciat dubitare de excommunicatione,de reſeruatione,de ſtatu, de reſtitutione,&c. vt habito cõſilio vel recurſu ad librum ſciat iudicare. Ratio autem neceſſitatis huius ſcientiæ eſt: quia ſine illa officium iudicis exercet,cæcus cæco ducatum præbens: & non niſi à caſu rectè iudicabit.Secunda autem ſcientia debet ſe extendere ad minus, ad hoc, vt ſciat oleo diuinæ miſericordiæ,vel vino diuinæ iuſtitiæ impœnitentem emollire,deſperatum erigere, puſillanimem confortare, aut remittere ad meliorem confeſſorem: & breuiter in remedijs neceſſarijs ad ſalutem, aut per ſeipſum ſciat prouidere, aut remittere ad alium meliorem ſeu doctiorem, vel ſaltem ſciat ſeipſum exonerare, dicens: Fili quære alium confeſſorem pro ſalute tua: quia ego non poſſum meæ conſcientiæ ſatisfacere de caſibus tuis.

3. Tertium neceſſarium confeſſori,eſt prudentia:qua poſt admiſſum pœnitentem pro ſubdito, hortetur vt dicat vt ſcit,peccata de quibus ipſum conſcientia remordet, & præcipuè grauiora: permittatque dicere etiam craſſiſſimo modo: vt vel ſic ipſe confeſſor ſciat, quibus eſt inuolutus peccatis ille pœnitẽs,& dequibus interrogandus eſt.Deinde interroget prudẽter circa propoſita,& ſi quę alia veriſimiliter putat aut dubitat omiſſa. de reliquis non interroget. Interrogando autem non ſit moleſtus, nimis exactè quærens numerum æſtimatum: non ſit ſcandaloſus ſibi aut pœnitenti nimis quęrens circumſtantias venereorum. Hoc namque vltra peccatum ſuperfluitatis,eſt pręcipitare ſe aut pœnitentem in tentationem.Nimis autem quęritur, quando habita peccati ſpecie adhuc quęritur.verbigratia, ſi mulier confitetur ſe cognitam extra vas naturale, ſufficit. & non quæratur in qua parte corporis: imò inſtruatur vt omnes vices quib⁹ extra naturale vas eſt cognita, ſimul

adunet: & non aliter explicãdo dicat, Peccaui extra toties. nec ad plus tenetur. Et ſi peccatum eſt mollitiei voluntariæ, non quæratur quomodo, & ſic de alijs. Nec excuſent ſe confeſſores ſuper ignorantia aut deſolatione pœnitentis: quoniam ſi declaretur pœnitenti, quod ſufficit dicere ſpeciem, & quod non expedit dicere, nec ad memoriam reuocare huiuſmodi obſcœnos modos, ſed doleat de offenſa Dei; fugatur ignorantia, & aduenit conſolatio. Et quod de his dixi, intellige de reliquis ſuperfluis.

4. Debet quoque eſſe prudens in vocabulis, vt non nominet turpiter quæ turpe eſt audire: vt ſi de modo naturalis vſus coniugij inſtruendus eſt pœnitens, poteſt dicere quod eſt, vt mulier faciẽ habeat verſus cœlũ, & vir verſus terram: & ſic intelliget ſi oppoſito modo fuerit, aut ſi ſcapulas habuit mulier ad virum. Et ſic honeſtis vocabulis, quando oportet inſtruat pœnitentem confiteri, & ſeipſum interrogare. Et hæc ſint dicta cauſa exempli.

5. Multa opus eſt confeſſori prudentia circa media, quibus pœnitentem inducere debet ad duo potiſſimè: ſcilicet ad diſplicentiam maximã offenſarũ Dei & ad propoſitum firmum mutandi vitam: ita quod amplius non offendat Deum mortaliter. Et ad primum quidem ex parte ipſius Dei ſummi optimi, creatoris, redemptoris, benefactoris, gubernatoris &c. expedit procedere. Ad ſecundum verò, excidendo cauſas quare cecidit: puta malam ſocietatem, frequentationem talis loci &c. proponendo quoque periculum mortis repentinæ, grauitatem ingratitudinis in recidiuo, exempla de terra ſæpe compluta & infructuoſa, ad Heb. 6. & ſimilia. His enim duobus debet præcipuè confeſſor ſtudere: quoniam omnis fructus eſt, vt auferatur peccatum: & melius eſt audire duos bene, quam viginti perfunctoriè.

6. Sit demum prudens circa ſatisfactionem imponendam: vt commenſurata ſit pœnitenti magis quam peccatis. Declaret quidem quanta peccatis ſuis debetur: imponatur fructuoſa, exhortetur ad reliquam per ſeipſum exoluendã.

Nec

Digitized by Google

Nec laudo imponentes breuiſſimam ſatisfactionem, tunc explendam, quaſi ſolam ſacramentalem. teſtis ſiquidem eſt huiuſmodi actio animi minimè pœnitentis, minimæ reuerſionis ad Deum, cuius oppoſitum ſupponere debet confeſſor: imò talibus eſt differenda communio, vt interim in operibus miſericordiæ exerceantur. Non cognoſco hanc prudentiam eſſe, ſed cautelam non ſecundum virtutem. Non eſt forum pœnitentiæ foro mercium adſimilandum. Non ſunt confeſſores vt mercatores, vt diſpendium patiantur, ſi ad forum non concurritur. Non eget Chriſtus noſtris imprudentijs.

7. Quartum ad confeſſorem requiſitum eſt bonitas: vt ſcilicet ſit ſine peccato mortali: hoc eſt, vt nullum habeat mortale peccatum, de quo non ſit contritus formaliter vel virtualiter. Nam ſi quis in peccato mortali exiſtens, miniſtraret ſacramentum pœnitentiæ, incurreret crimen ſacrilegij: quoniam indignè tractat ſacramentum: & quantum in ſe eſt, polluit ſacramentum ſua iniquitate. Et ideò qui accedit ad audiendas confeſſiones, debet prius probare ſeipſum, ſaltem in generali: dicendo verè ſuam culpam de omnibus commiſſis, cum vero propoſito amplius nō peccandi mortaliter, & ſatisfaciendi Deo, &c. & ſic contritus miniſtret ſacramentum.

8. Quintum confeſſori neceſſarium, eſt ſigillum confeſſionis: hoc eſt debitum efficax ſecretam tenendi confeſſionem auditam. Reuelans enim confeſſionem, mortaliter peccat: quia ſacrilegij iniuriam infert ſacramento: ex cuius natura eſt, vt confeſſor nihil ſciat vt homo.

9. Vbi ſcito ſigillum confeſſionis obligare ita ad ſecretum, vt nullo præcepto, nullo metu, nulla vi excuſari poſſit: imò poteſt iurare ſe nihil ſcire, ſi de alicuius peccato quod in cōfeſſione tantū ſcit, interrogetur. Et ſi interrogatus fuerit, an in confeſſione ſciat talem, furtum feciſſe, poteſt liberè iurare, Ego nihil ſcio: ſed non addat in confeſſione, nec tenetur reſpondendo addere, nec reſpondere ſecundum mentem interrogantis. Et nota quòd ſi

ego

ego ſciam cum toto populo, Magdalenam concubinam: & Magdalena mihi confeſſa ſit de peccatis ſuis, & ſpecialiter de concubinatu ſuo; ſi ego poſteà dixero: Magdalena confeſſa eſt mihi peccata ſua, non reuelo confeſſionem: quia confeſſio non fit niſi de peccatis. Sed ſi dixero, Magdalena confeſſa eſt mihi de concubinatu ſuo, iam reuelo cõfeſſionem: quia concubinatus, vt cognitus per confeſſionem, manifeſtatur. & ſimile eſt de vſurarijs, & de alijs peccatis. Et propterea confeſſor, cum audire eum contingit confeſſiones publicorum peccatorum, licentiam petat à pœnitẽte loquendi de iſtis publicis, ad dicendum quod iſte confeſſus eſt de tali peccato & reliquit illud, & petit veniam de ſcandalo, & mandat reſtitui, &c. Poteſt tamen ſine omni licentia dicere. Ego audiui confeſſionem iſtius: ritè confeſſus eſt, abſolutionis beneficium impẽdi, hæc enim bona generalia poteſt dicere. Sed ſi non abſoluit, & opporteat reſpondere interrogantibus debet dicere, Ego feci officium meum, vel aliquid huiuſmodi. Si tamen diceret, Ego illum non abſolui, non eſſet de iuris rigore reuelator confeſſionis: quia iſta negatio, nullum manifeſtat peccatum confitentis: quia poteſt ex pluribus cauſis prouenire. Ex parte quidem confeſſionis: puta quia confeſſio non eſt cõpleta: vt contingit in producentibus vnam confeſſionem per multos dies, & ex alijs cauſis. Ex parte verò confeſſoris: quia noluit abſoluere: vt contingit ijs qui proprij capitis ſunt. Ex parte quoque pœnitentis: quia pœnitenti non ſatisfacit confeſſor, & ex pluribus alijs cauſis. Quia tamen ſuſpicio non irrationabilis, impœnitentiæ confitentis, ex his verbis quandoque generatur: non eſt dicendum, Ego illum non abſolui: ſed, Ego feci officium meum. Nullo autem modo excuſari poſſet, ſi diceret cauſam: puta, non abſolui, quia non vult reſtituere: quia eſt impœnitens ſeu obſtinatus: quia non vult relinquere concubinam. Hoc enim manifeſtè confeſſionem reuelat.

10. Curatus autem quum ad communicandum concubinarios, vſurarios, & huiuſmodi vocatur, non petat à confeſſore, ſi eſt abſolutus: ſed etiamſi ipſemet illius confeſſio-

feſſionem audiſſet,& non abſoluiſſet, habeat ſe tanquam ſi nihil in confeſſione ſciret,& dicat: Quia ille hactenus fuit & eſt,quantum apparet in tali peccato publico: & peccatū publicum debet publica pœnitentia apud homines purgari propter ſcandalū: ideò niſi publicè conſtet te vel illum reliquiſſe peccatum, nolo communionem dare, nec ad Eccleſiaſticam ſepulturam admittere. Et ſic abſque hoc quod ipſe reuelet confeſſionem,negabit communionem,&c.iuſtè & ſanctè.Si quoque diceret,ego non poſſum, aut potui ipſum abſoluere, quia non video pœnitentiam publicam de peccato publici concubinatus, apoſtaſiæ, vſuræ, &c. non reuelat confeſſionem: quia nihil dicit,quod ſciat per confeſſionem, ſed quòd tam ipſe quàm alij vident, ſcilicet non pœnitere publicè de peccato publico: *b* quum debeat publica pœnitentia præcedere abſolutionem ſi peccatum eſt publicum: ita quòd ſaltem debet pœnitens publicè ſatisfacere publico Eccleſiæ ſcandalo, docēdo publicè quòd reliquit concubinam,quòd reſtituit,quòd,&c.Aliud quippe eſt dicere, Iſte non fecit aut facit pœnitentiam publicè, & aliud eſt dicere.Iſte non vult pœnitere, iſte eſt obduratus in peccato ſuo. Hoc enim confeſſor per confeſſionem ſcit: quia ille dixit confitendo, Ego nolo relinquere ſtatum meum malum..Illud verò confeſſor videt ſicut cæteri: & ideo hoc tacendum, & illud dicendum eſt.

11. Extenditur autem confeſſionis ſigillum non ſolum ad occultandum peccata in confeſſione audita, quatenus ſunt peccata illius qui confeſſus eſt:ſed etiam ad occultandum omnia in confeſſione audita, quatenus per illorum aliquid,poſſet percipi vel in ſuſpicionem duci pecatum aliquod illius qui confeſſus eſt.

12. Et obligatur confeſſor ſigillo confeſſionis, ſiue abſoluerit, ſiue non: quoniam peccata ſunt ei dicta, non vt homini,ſed vt Deo:ſiue ſubſequuta fuerit abſolutio,ſiue non.

Sed ſi non in ſacramenrali confeſſione, ſed ſecretum committendo dicatur alicui, Hoc tibi dico in pœnitentia ſeu ſub

ſeu ſub ſigillo confeſſionis : non propterea obligat ibi ſigillum confeſſionis : quoniam ſigillum confeſſionis non poteſt inueniri ſine ſacramentali confeſſione : quoniam non eſt humanæ authoritatis, ſed ſolius diuinæ inſtitutionis vinculum ſacramentale. Et ſcito quòd huiuſmodi ſecreta extra ſacramentalem confeſſionem dicta ſub ſigillo, &c. ſi audiens non acceptat ſe recipere ſub ſigillo, non tenetur; ſi verò acceptat, tenetur ex promiſſione ſua iuxta aliorum iura ſecretorum, minus quàm ſi iuraſſet tenere ſecretum: quia iuramentum eſt maius vinculum quàm promiſſio aſſimilandi ſigillum confeſſionis.

Vide Nau. man. c.4. & 26. Tolet. inſtruct. l.3. c 13. & ſeqq. Medinam l.1. c.4. & ſeqq. item l.2. per multa capita lectu digniſſima.

a *Quomodo & de quibus ſit pœnitens interrogandus, habes inf. v. Interrogatio.*

b *Hac doctrina conformis eſſe videtur antiqua Eccleſia diſciplina, & plurimū adificare. Itaq; ſi meritò præſumat cōfeſſarius, peccatum pœnitentis fuiſſe publicū; debet inquirere, ſitne eius cōuerſio manifeſta. Alioqui enim ordinariè remittendus erit, donec eius pœnitentia populo per nouam vita inſtitutionem comprobetur.*

De ſigillo confeſſionis, aliqua ſpecialiter notanda.

1 *Sigillum confeſſionis non oritur ex quauis confeſſione, ſed tantum ex ea, qua eſt ſacramentalis, id eſt, qua fit cum animo ſe accuſandi, & clauibus Eccleſia ſubijciendi, ei qui habet aut habere creditur poteſtatem abſoluendi: ſiue interim ſequatur abſolutio, & adſit vera pœnitentia, ſiue non. Itaque qui accedit ad confeſſionem animo irridendi vel ſeducendi confeſſarium (quod hareticis eſt familiare) non confitetur ſacramentaliter, ac proinde non inducit ſigillum.*

2. *Extenditur hoc ſigillum non ſolum ad omnia peccata, mortalia ſint aut venialia; ſed etiam ad ea omnia, quorum reuelatio, confeſſionem meritò reddit odioſam. cuiuſmodi ſunt omnia qua ignominiam vel confuſionē aliquam poſſunt afferre pœnitētē.*

3 *Non cenſetur autem violare ſigillum, qui peccata in confeſſione audita, ita generaliter commemorat; vt non ſit periculum infamia vel confuſionis alicuius vel aliquorum: peccant tamen Sacerdotes, qui inter ſe iocantes referunt ea, qua in confeſſionibus di dice-*

Digitized by Google

didicerũt; etiamſi nullum adſit periculum infamiæ, alicuius. Quia hoc eſt contra religionem ſacramento debitam.

4. *Hoc ſigillum adeò obligat, vt nullo caſu (præterquam ex libero conſenſu pœnitentis, adiuncta iuſta vtilitate & ſecluſo omni ſcandalo) ſit reuelandum.*

5. *Si tamen Sacerdotem contingat peccatum ſibi confeſſum, alia via cognoſcere; poterit illud, ob iuſtam vtilitatem, aut neceſſitatem, manifeſtare; adhibita tamen ſemper cautione, ne quiſpiam, illud, tanquam in confeſſione cognitum, reuelari ſuſpicetur.*

6. *Secluſo ſimiliter ſcandalo, & omni ſuſpicione reuelationis ſigilli; poteſt ſuperior vti ſcientia in confeſſione acquiſita, etiam circa ipſum pœnitentẽ, (puta, ei negãdo ſuffragiũ, officiũ &c.) dummodò non ſit periculum, ne putet, id ex confeſſione ſuâ oriri. Hæc autem omnia communiter tradunt Doctores. Qui plura volet, legat Nau. man. c. 8.*

SVMMARIVM.

ETSI *peccet, qui confirmationis ſacramentum negligit; non tamen mortaliter, niſi adſit contemptus.*

CONFIRMATIONIS ſacramentum (quod Chriſma vocatur) negligens accipere, peccat: quia debet eſſe ſibi ſolicitus de ſacramento communi omnibus Chriſtianis ad robur fidei à Chriſto inſtituto. Non peccat tamen mortaliter, ſi deſit contemptus: quia ſacramentum hoc nec eſt neceſſitatis abſolutæ, nec ex exactione Eccleſiæ.

De hoc ſacramento S. Tho 3. p q. 72. Nau. man. c. 22. n. 8. & ſeq. Tolet. inſtruct. l. 2. c. 24.

SVMMARIVM.

CONIVRATIO, *quæ eſt conſpiratio aliquorum in malum, communiter eſt p. m.*

CONIVRATIO, quæ & conſpiratio dicitur (qua plures fide ſibi inuicem præſtita, conueniunt ad malum

malum aliquod patrandum, vel ad ſe tuendum contra publicam poteſtatem, vel ad non parendum in aliquo) communiter eſt peccatum mortale & ſcandaloſum: quia communiter eſt contra bonum publicum vel alicuius priuati: licet rarius hoc videatur accidere.

SVMMARIVM.

CONSCIENTIA *etiam erronea obligat.*

CONSCIENTIA etiam erronea obligat, in tantum quòd ſi conſcientia alicuius haberet, quòd ſpuere in Eccleſia, eſſet peccatum mortale, & tamen contra perſeuerantem talem conſcientiam ſpueret in Eccleſia; peccaret mortaliter: quia quantum in ſe eſt, conſentiret in peccatum mortale formaliter. Et ſimiliter ſi conſcientia dictat, quòd eſt veniale, & tamen facit; peccat venialiter: quia quantum eſt ex parte ſui, conſentit in peccatum veniale formaliter. Deponat autem huiuſmodi erroneam conſciẽtiam, ex ſe vel aliorum conſilio: & ſic liberè operetur vt alij operantur.

Vide S. Tho. 1. 2. q. 19. a. 5. & 6. & Medinam ibid. Nan. man. pralud. 9. n. 9.

SVMMARIVM.

SICVT *contemptus ipſe, ita & ex comtemptu, Deo vel homini non obedire; ex ſuo genere eſt p. m. quamuis vtrumque, ratione paruitatis materiæ, in qua eſt contemptus; contingat eſſe veniale.*

CONTEMPTVS dupliciter in moralibus ſumitur.

1. Primò vt eſt peccatum, quo ſcilicet aliquis ſpernit proximum. Et vt eſt cauſa peccati, prout dicitur vnus peccare ex contemptu, alius ex infirmitate, alius ex ignorantia.

Digitized by Google

rantia. Et primò quidem modo ſi propriè & formaliter intelligatur, eſt peccatum mortale ex ſuo genere: quia eſt actus iniurioſus proximo, lædens quantum in ſe eſt, notabiliter proximum. Contemnere enim proximum, importat affectum deprimentem proximum à ſua æſtimabilitate: opponitur ſiquidem contemptus proximi, æſtimationi illius. Et quantum bonum eſt homini æſtimari, tantum malum ei infert, contemni. Conſtat autem hominem à multorum conſequutione bonorum impediri ex hoc quòd deſpicitur, & multum ſe ſentire offenſum, quicunq; ſentit ſe deſpici. Teſtantur hoc iræ, rixæ, pugnæ, ſchiſmata, bella, & innumera mala quę homo committit ex hoc quod deſpici non ſuffert.

2. Quia igitur notabilis proximo irrogatur iniuria, ex hoc quòd deſpicitur; patet quòd contemptus proximi eſt peccatum mortale, formaliter loquendo, hoc eſt ex intentione contemnendi: nullus enim formaliter contemnit proximum, niſi qui ſpernit proximum vt ſpernat proximum: ſicut nullus detrahit formaliter, niſi qui detrahit vt detrahat: & nullus contumeliam formaliter dicit, niſi qui dicit vt cõtumelietur, & ſic de alijs. Qui verò deſpicit proximum non vt ſpernat, materialiter tantum contemnit. Nec peccat mortaliter, niſi notabiliter offendatur proximus, tunc enim redit actus in naturam ſuæ formę: ſicut in detractione & ſimilibus accidit.

3. Eſt quoque proximi contemptus peccatum veniale, propter imperfectionem actus: vel ex parte imperfecti actus ſpernendi, vt contingit in primis motibus: vel ex parte rei in qua ſpernitur, quia minima eſt: quia parum pro nihilo reputatur. Et ſi paululũ ſubſiſtes, videbis peccatum hoc materialiter ſumptum valde commune eſſe humano generi: vtpotè à ſuperbia procedens, à qua niſi ſpeciali priuilegio nullus expers videtur.

4. Contemptus autem ſecundo modo (hoc eſt vt connumeratur ſpecialis cauſa peccati, diſtincta contra infirmitatem &c.) eſt nolle ſubijci cui oportet ſubijci. Et hoc quoque formaliter intellectum, ex ſuo genere peccatum mortale eſt: peccatum quidem, quia contra rectam ratio-

nem eſt: mortale verò, quia contra dilectionem Dei vel proximi eſt, nolle ſubijci cui oportet ſubijci. Nam contra dilectionem Dei eſt nolle ſubijci Deo, ſeu præceptis, & mandatis, & conſilijs eius, quibus oportet ſubijci: & cõtra dilectionem proximi eſt, ſi oportet illi ſubijci, nolle ei hoc debitũ exhibere, quod eſt ſubijci illi. Et Propterea ex contemptu peccare, formaliter loquendo, eſt peccare mortaliter. Vnde dicere verbum otioſum ex contemptu, eſt mortale peccatum. Imò nolle ſequi conſilia Chriſti (puta nolle ingredi religionem ex contemptu conſilij Chriſti) eſt peccatum mortale. hoc enim nihil aliud eſt, quam nolle ſubijci Chriſti conſilijs vt conſilijs: quod tamen eſt de neceſſitate ſalutis; quamuis adimplere conſilia Chriſti, ſit non neceſſitatis, ſed perfectionis. Et dicere verbum otioſum ex contẽptu, eſt dicere verbum otioſum, vt faciat cõtra legem Dei, quæ inhibet verbum otioſum. Hæc autem maxima peccata raró accidunt, niſi peſſimè diſpoſitis ſeu habituatis, intãtum vt ex odio legum & legiſlatorum operentur. Contemptus enim formaliter, contra ſuperioritatẽ legis vel legiſlatoris directè tendit.

5. Aduertè hîc duas diſtinctiones. Prima eſt inter conſolationem & ſubiectionem. Propter quam puella indignata, parata ex ſe veſtire puerũ, quę dicente matre, Indue puerũ, non vult veſtire illum, ne mater habeat conſolationem de bene induto puero: nõ peccat ex contẽptu, ſed ex indignatione. nec indignatio ducit illam ad contemptum: quia illa non eligit non ſubijci, ſed non conſolari. Nec præterit mandatum vt non obediat, ſed vt non conſoletur. Et ſimile eſt de ſimilibus iudicium.

6. Secunda eſt inter contemptum ſimpliciter, vel ſecundũ quid. Propter quam, ſubditus qui dicẽte Prælato: Claude oſtium; vt non faciat verbum Prælati, in hoc tamen minimo, paratus abſolutè obedire, omittit claudere oſtiũ; non peccat mortaliter: quia non contemnit ſimpliciter, ſed ſecundum quid, mandatum Prælati: hoc eſt, quia non præterit illius mandatum vt faciat contra illius mandatum abſolutè, ſed cum hac additione in minimo: ita quòd ly minimum, minuit rationem mandati, ac per hoc minuit ratio-

nem contemptus: vt tanquam imperfectus actus, non ſit contemptus ſimpliciter, ac per hoc nec peccatum mortale.

7. Et ex hoc capite verificatur, quod peccare venialiter ex contemptu infra limites venialis, non eſt peccatũ mortale. hoc enim eſt ex contemptu ſecundum quid peccare venialiter. Quum enim ſimpliciter & abſolutè quis contemnit mandatum, non modificat illud ex minimo opere. Et è contra, quum quis ex hoc quòd de minimo agitur in contemptum tendit; non ruit in contemptum, ſed ſuſtentatur affectus à minimo tanquam non contemnat: ſicut in minimo furto ſuſtentatur accipiens occultè minimum tanquam non furetur.

Nau. man. c. 22. n. 42. Valentia tom. 3 diſp. 7. q. 5. punct. 6. & Author inf. V. Inobedientia. & Leſſ. de iuſt. l. 2. c. 46. dub. 6.

SVMMARIVM.

CONTENTIO *ex obiecto vicioſa, quâ ſcilicet veritas ex intentione oppugnatur; nunc venialis eſt, nunc mortalis; idque iuxta rationem veritatis impugnata. Quæ autem ex modo tantum eſt inordinata, ſi ſcandalum abſit, ſolet eſſe venialis.*

CONTENTIO vt eſt nomen peccati, ſignificat pugnã loquutionis non ſecundum rationem: vel quantum ad modum, vel quantum ad rem de qua eſt contentio. Vndè quandoque eſt peccatum mortale, & quandoq; veniale. Nam ſi contentio pugnat contra veritatem cognitam, erit iuxta veritatis naturam iudicanda: hoc eſt, ſi veritas impugnata, eſt veritas fidei, aut neceſſaria ad ſalutem alicuius, ſiue quantũ ad animam, ſiue quantũ ad corpus, ſiue quantum ad res ſeu famam: & breuiter ſi veritas eſt talis, quòd eius mendacium eſſet pernicioſum; contentio pugnans contra talem veritatem eſt pernicioſa, ac per hoc mortale peccatum. Si verò huiuſmodi veritas non eſt talis vt oppoſitum mendacium ſit pernicioſum: contentio contra illam, peccatum veniale eſt. Et hæc intellige

 forma-

formaliter; ſcilicet in pugnante contra veritatem, ex intentione contra veritatem. Nam ſi ex alia intentione fit (puta propter exercitium aut diſputationem) contentio non niſi materialiter eſt, quæ poteſt eſſe, & eſt ſæpe laudabilis. Si verò contentio à ratione diſcedat, quia immoderata eſt (puta clamando &c.) ſic communiter videtur peccatum veniale: niſi fortè ſcandalum haberet annexum trahens ad mortale. De quo dic vt infrà de ſcandalo.

S. Thom. 2. 2. qu. 38. Author & Dominic. Bannes in eundem locum.

SVMMARIVM.

VE 1 *nominis contritio, eſt diſplicentia ſupra omne odibile (in quo differt ab attritione) peccatorum omnium ſaltem mortalium, in ſpecie vel in genere. Fuitque quouis tempore ad ſalutem neceſſaria; ſic tamen vt quamuis ad ſurgendum à morte peccati ſtatim obliget; non tamen ſub noui peccati reatu, niſi in articulo neceſſitatis.*

CONTRITIONIS quinque ſunt conſideranda: ſcilicet differentia ab attritione, materia, modus, neceſſitas, & tempus.

1. Contritio tria exigit: diſplicentiam de commiſſis peccatis ſupra omne odibile: propoſitum vitandi peccata ſupra omne vitabile: & propoſitum confitendi ſeu ſatisfaciendi. Hoc tertium requiritur, ſi homo non eſt confeſſus: duo autem prima ſimpliciter & abſolutè exiguntur. *a* Ita quod hinc habes differentiam ab attritione. Nam ſi alicui diſplicet peccatum quod fecit, ſed non ſupra omne diſplicibile, non eſt contritio, ſed attritio. Et ſimiliter ſi intendit vitare peccatum, ſed non ſupra omne vitabile, nõ eſt contritio, ſed attritio. *b* Et ſcitò quod huiuſmodi vera contritio dupliciter inueniri poteſt, ſcilicet formata, vel informis: hoc eſt cum gratia & charitate IESV-CHRISTI, & ſine illa. Homo quidem poteſt eſſe certus ſe habere contritionem veram, dubitando an ſit formata vel informis: quoniam

Digitized by Google

quoniam poteſt eſſe certus de affectu ſuæ voluntatis, quod plus diſplicet ſibi offendiſſe Deum mortaliter, quam quodcunque aliud malum: & ſimiliter quòd plus intendit vitare mortalem offenſam Dei, quàm quodcunq; aliud: non tamen eſt certus propter hoc ſe eſſe in charitate & gratia Dei. Vnde debet quilibet eſſe certus de contritione humana, hoc eſt quantum ex nobis pendet: non autem de contritione formata diuina gratia. Hæc de primo.

2. Materia vero contritionis (hoc eſt de quo debet homo conteri) conſtat principaliter eſſe peccatum mortale, & ſecundariò veniale. Et quia impium eſt dimidiam à Deo ſperare veniam, oportet conteri non de vno peccato ſic, & de alio non: ſed de omni peccato mortali proprio.

3. Modus autem contritionis ſufficiens ad ſalutem eſt, vt homo qui multa habet mortalia, in generali deteſtetur omnem ſuam mortalem in Deum offenſam, cum animo vitandi de cętero; vt dictum eſt: hoc eſt vt diſplicentia hęc odio habeat commiſſa ſupra omne odibile, & propoſitum vitandi intendat ſupra omne vitabile. Sic namque contritio generalis, eſt contritio virtualiter attingens omnia & ſingula commiſſa etiam oblita. Nec exigitur ad ſalutem habere ſingulas contritiones iuxta ſingula peccata, nec ſecundum numerum, nec ſecundum ſpecies peccatorum; teſtante hoc domino dicente de Magdalena, Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum: & nō dixit, quoniam dilexit multoties.

4. Neceſſaria autem eſt contritio peccatori ad ſalutem: quoniam ſine pœnitentia peccatum non remittitur: pœnitentia autem principaliter conſiſtit in contritione, quæ neceſſaria fuit ante legem, ſub lege, & tempore gratiæ.

5. *c* Tempus autem quo tenetur poſt commiſſum mortale quis conteri, quantum ad ſurgendum à morte peccati, & vitandum periculum repentinæ mortis ac damnationis, determinatum eſt ad ſtatim: quia nec per momentum tutum eſt, licitumque ſtare in ſtatu offenſæ & iræ Dei. Quātum autem ad vitandum nouum peccatum tranſgreſſionis præcepti de contritione, tempus eſt determinatum ad arti-

culum neceſſitatis: ſicut in alijs affirmatiuis præceptis contingit.

6. Duplex autem neceſſitas ex ſe cogit ad contritionem. Prima eſt periculum mortis: quia tenetur homo in hac vita conteri. Secunda eſt ſuſceptio vel adminiſtratio ſacramenti: & vniuerſaliter, exercitatio cuiuſcunque actus exigentis neceſſariò hominem ſine peccato mortali: quia niſi conteratur tunc homo, mortale peccatum incurreret. Tertia verò neceſſitas, ſcilicet ex præcepto Eccleſiæ ſemel in anno, ſcilicet tempore confeſſionis, non tutè affirmatur: quia ſi attritus (vt prædictum eſt) ſuſcipit ſacramentum pœnitentiæ & *a* Euchariſtiæ, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ. Ex hoc autem quod peccata memoriæ occurrunt, ſicut nõ tenetur ad tunc confitendum, ita nec ad tunc conterendum. Vtrumque enim eſt præceptum affirmatiuum, obligans tempore neceſſitatis: quod non conſtituit memoria. Sed tenetur ſemper ad non approbandum, ad non complacendum: quia iſta ſunt præcepta negatiua, quæ obligant ſemper & ad ſemper.

7. Dies quoque feſtos ſanctificare noua contritione peccatorum, ſanctum conſilium ac omni obſeruatione dignum eſt, non tamen præceptum: quia nec ex parte contritionis præceptum de contritione determinatur ad diem feſtum, nec ex parte diei feſti præceptum de ſanctificatione feſtorum, determinat ſibi contritionem peccatorum.

Vide conc. Trid. ſſ. 14. c. 4. S. Th. ſupp. q. 1. & ſeq. Nau. ma. c. 1. Bellarm. l. 2. de pænit. tom. 3. Sotum in 4. d. 17. q. 2. a. 5. & 6. Authorem ſup. v. Confeſſio n. 17.

a *Hic notandum, poſſe ſtatui duplex genus attritionis: vnum quo peccatum diſplicet, ſupra omne odibile quidem, & propter Deum ſummè dilectum; ſed cum remiſſo ac debili voluntatis conatu: & huius generis attritio, propriè dicta contritio cenſeri poteſt, licet imperfecta; ſufficiens ad hominem Deo reconciliandum, accedente ſacramento. Et de hac attritione non loquitur Author; cum non ſit inter eam & contritionem diſtinctio, quoad modum deteſtandi*

deteſtandi peccatum ſupra omne odibile, ſed tantum quoad intenſionem voluntatis. Alterum genus eſt, quo peccator etſi peccatum deteſtetur, non tamen propter Deum, ſed tantum propter pœnas: aut propter Deum quidem, ſed non ſumme dilectum. cuiuſmodi attritionem ſupra v. Confeſſio litera c. & g. notauimus non eſſe ſufficientem ad hominem reconciliandum, nequidem accedente ſacramento. Et de hac author eſt intelligendus.

An per veram contritionem ſemper aut ordinariè remittantur peccata ante Sacerdotalem abſolutionem.

b *Sentit Caietanus hic & ſup. v. confeſſio 2. n. 2. aliquem per veram pœnitentiam ad Deum conuerti; & tamen per hoc non ſtatim iuſtificari. Quam opinionem (etſi Dominico à Soto l. 2 de natura & gratia ca. 16. viſa ſit inſtar miraculi) conformem eſſe rationi videbimus; ſi oſtenſum fuerit, pœnitentes neque ſemper, neque ordinariè accipere remiſſionem peccatorum ante Sacerdotalē abſolutionem, etiamſi alioqui perfectam habeant contritionem. Probatur id primùm ex inſtitutione ſacramenti pœnitentiæ; cuius quidem proprius effectus eſt remiſſio peccatorum, ſiue iuſtificatio. ſicut ergo ante actualem ſuſceptionem aliorum ſacramentorum, non ſolet ordinariè eorum effectus obtineri: ita nec ante ſacramentum abſolutionis, ordinariè iuſtificatio haberi poteſt. Sanè ſi cōtritio ſemper aut ordinariè ſecū afferret gratiā; deberēt confeſſarij procurare effectū ſacramēti pœnitentiæ ante ipſius collationē; quandoquidem debeant extiti, vt pœnitentes, priuſquam abſoluantur, veram concipiant ſuorum peccatorum contritionem. hoc autem videtur abſurdum.*

Secundo, idem probatur ex ordine iuſtificationis, declarato per conc. Trid. ſſ. 6. c. 6. & 7. qui eſt, vt diſpoſitio (cuius pars neceſſaria eſt vera contritio) precedat: tum ſequatur iuſtificatio, mediante ſacramenti, tanquam cauſa inſtrumentalis, ſuſceptione. Oportet ergo ordinariè ſacramentum ſuſcipi, priuſquam iuſtificatio habeatur.

Tertiò Catechiſmus Rom. agnoſcit quidem aliquando per contritionem ante ſacramentum, peccata deleri poſſe; ſed valdè raro:

quia dicit, à pauciſſimis ſperandam fuiſſe hac via peccatorum veniam; & ob eam cauſam, Deum miſericorditer, ſuæ Eccleſiæ ad ſoluenda peccata, claues reliquiſſe.

Quartò, concilium Tridentinum ſſ. decima tertia c. 7. determinat, vt nullus ſibi conſcius peccati mortalis, quantumuis ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa ſacramentali confeſſione, ad ſacram Euchariſtiam accedat. hoc autem ſtatuit propter periculum indignæ manducationis: quod vtique nullum eſſet, ſi vel ſemper vel ſaltem ordinariè ſola contritio cum ordine ad claues, homines conſtitueret in gratia.

Poſtremò, S. Aug. tract. 13. in Ioannem dicit quod Catechumenus, quantumcumq; proficiat, adhuc ſarcinam ſuæ iniquitatis portat: non illi dimittitur, niſi quum venerit ad baptiſmum. *Si catechumeni contritio, quæ tamen ſolet eſſe feruentior multo quam Relapſorum; non valet ante actualem baptiſmi ſuſceptionem ordinariè ſarcinam peccatorum tollere: vtique nec contritio Relapſorum id poterit efficere, ante abſolutionem ſacramentalem.*

Si obijciatur ſcripturas paſſim verè pœnitentibus promittere veniam peccatorum & ſalutem. Pſalm. 50. Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies. Zach. 1. Conuertimini ad me dicit Dominus exercituum; & ego conuertar ad vos. Ezech. 33. Impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuerſus fuerit ab impietate ſua. Hæc enim ſunt quæ mouent diuerſæ ſententiæ Authores. Reſpondetur, iſtiuſmodi ſcripturas certiſſimam ſpem facere verè pœnitentibus, ab ipſo ſuæ conuerſionis momento; quod (niſi ab ea per peccatum recedant) aliquandò ſint habituri ſalutẽ, gratiã, & peccatorum remiſſionem. Aliquando inquam, id eſt, ſuo tempore; videlicet in ſacramentali abſolutione, ſi ea commodè haberi poſſit. Simile eſt quod legitur Gen. 2. In quacunq; die ex eo comederis, morte morieris. Senſus enim eſt: Ab ipſo tranſgreſſionis momento, eris obnoxius morti. Quamuis mors ipſa multo poſt ſequuta fuerit.

Qui plura deſiderat hac de re, videat Bellarm. tom. 3. l. 2. c. 13. & 14. Et quãuis contrariã ſententiã ſequatur, vltrò tamẽ fatetur multas eſſe eaſq; graues, in fauorem huius doctrinæ obiectiones.

Cæterum

Cæterum etſi nec ſemper nec ordinariè contritio reſtituat hominem gratiæ ante ſacramentum, prout iam oſtenſum eſt: neceſſario tamen fatendum, id aliquando fieri, iuxta dicti conc. Trid. definitionem ſſ. 14. c. 4. Etſi id non fiat ſine ordine ad ſacramentum. Verba ſunt: Docet præterea, etſi contritionem hanc aliquãdo charitate perfectam eſſe contingat, hominéq; Deo reconciliare, priuſquam hoc ſacramentum actu ſuſpiciatur; ipſam tamen reconciliationem, ipſi contritioni, ſine ſacramenti voto, quod in illa includitur, non eſſe adſcribendã. *Vbi aduertendum eſt, nomine contritionis charitate perfectæ, non intelligere concilium omnem proprij nominis contritionem, quæ videlicet eſt deteſtatio peccati ſuper omnia & propter Deum ſummè dilectum; quod volunt contrariæ opinionis fautores. Etſi enim omnis eiuſmodi vera contritio ſit actus dilectionis Dei; non eſt tamen neceſſe eam ab informante habitu charitatis prouenire. Intelligit ergo concilium per dictam contritionem, eam quæ ſuperueniente habitu charitatis perficitur; quod aliquando dumtaxat non autem ordinariè nec ſemper fieri docet. Si autem quæras quãdo id fiat; reſpondendum imprimis non eſſe dubium quin id fiat vrgente articulo mortis, quando ſacerdos haberi non poteſt. Idq; iuxta certiſſimas Dei promiſſiones has & ſimiles: Omnis qui inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit, Ioelis 2. Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies. Pſal. 50. Probabile quoque eſt id contingere etiam aliàs, nimirum, quando pœnitens vel omnino non poteſt, aut non ſine ſcandalo, aut ſaltem difficillimè poteſt adire Sacerdotem à quo abſoluatur; præſertim ſi vehemens ſacramenti deſiderium accedat.*

De tempore contritionis.

C *Controuerſia eſt non parui momenti inter Doctores de tempore quo tenetur peccator conteri. Et quidem præter articulum mortis, & ſacramentorum ſuſceptionem vel adminiſtrationem; illud ſecurius eſſe & veriꝰ magiſq; ædificare videtur, quod quilibet peccator teneatur ſtatim, id eſt data prima opportunitate, ad Deũ ſe conuertere per contritionem: quodq; ſi omittat, peccet; nunc ve-*

nialit. r

nialiter, nunc mortaliter; prout magis aut minus differt pœnitentiam. quanquam neceſſarium non ſit nec ſemper expediat determinare quando id ſit peccatum veniale, quando mortale. Opportunitas autem tum imprimis eſſe videtur, quando peccato in memoriam recurrente (ſiue id per internam inſpirationem, ſiue per externam admonitionem fiat) iuſta negocia permittunt vacare actibus pœnitentia. Hanc ſententiam inter antiquiores ſequuti ſunt Alex. de Hales 4 par. q. 68. memb. 2. a. 2. §. 1. Antoninus 3 par. ti. 14. c. 18. Inter recentiores, Petrus Sot. lect. 13 de pœnit. Immò etiam Dom. Sot. in 4. d. 17. q. 2. a. 6. & Author noſter hic, ſi benè examinentur idem ſentiunt; nimirum peccatorem differendo pœnitentiam peccare. Hic enim dicit, quod nec per momentum licitum ſit ſtare in ſtatu offenſa & ira Dei. Ille; quod qui pœnitentiam differt, auget culpam in qua eſt, v. g. homicidij admiſſi. Hoc ſolum negant, eſſe videlicet nouum & ſpeciale peccatum, ſi homo ſtatim poſt commiſſum peccatum non conteratur. Verùm, vt rectè monet Petrus à Soto loco citato, parum, imò nihil ad rem pertinet, ſitne peccatum iſtud nouum, & contra ſpecialem virtutem pœnitentia, aut non ſit: ſatis enim eſt, quod ſit peccatum, adeoq; fugiendum.

Probatur itaq; hæc ſententia, Eccleſiaſtici 5. Non tardes conuerti ad Dominum & ne differas de die in diem. Quæ verba conſilium dumtaxàt & non præceptum continere, abſurdè dici videtur. 2. Lex natura docet nos reconciliationem cum eo quem offendimus, non eſſe differendam, vbi ſe offert commoditas: & filius non cenſeretur eſſe ingenuus, qui monitus vt conetur patrem offenſum placare, cum facilè id poſſit; nihilominus in eius inimicitia adhuc permanere vellet: multò igitur magis negligentia arguendus eſt peccator, qui primo quoque tempore opportuno, non ſatagit Deum offenſum placare per pœnitentiam. Huc pertinet illud præceptum Domini Matth. 5. Si ergo offers munus tuum ad altare & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te (ſiue quod offenderis fratrem tuum) relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo &c. Hoc enim monſtrat reconciliationem, nec eam quidem quæ cum homine facienda eſt, eſſe procraſtinandam.

Deniq;

Deniq; tenetur homo Deum quouis tempore diligere, etſi non actu, tamen habitu: & ut monet Apoſtolus ad Coloſſ. 3. & 1. Cor. 10. debet omnia referre quæcunque facit ſiue in verbo ſiue in opere ad gloriam Domini noſtri Ieſu-Chriſti. Hoc autem nõ poteſt præſtare peccator, niſi quamprimum per pœnitentiam ad ipſum conuertatur: cuius conuerſionis virtute omnia ipſius opera ſaltem habitualiter in Deum referantur.

Non obſtat quod præceptum contritionis ſit affirmatiuum (quod tamen præcipuè mouet contraria ſent. aſſertores) quia ut rectè docet idem Petrus Sot. ibid. illa tam recepta regula: Præcepta affirmatiua non obligare niſi in neceſſitate; non de extrema neceſſitate accipienda eſt ſolum; ſed cum occurrit caſus, vbi recta ratio iudicat vel iudicare debet, contra virtutem eſſe, ſi non fiat eius actus.

Hæc igitur cum ita ſe habeant, frequentiſſimè populus admoneri debet; vt celeriter agat pœnitentiam. Ad quod, vt ſæpè dictus Sotus loquitur, adducenda ſunt periculum grauiorum peccatorũ & cæcitatis, imminẽs his qui in peccato ſunt: grauiſſima Dei ira, deſertio gratiæ: diaboli & inimicorũ de noſtra perditione ſolicitudo: infirmitas propria: repentinæ mortis periculum de quibus multa in Pſal. 70.

d *Vide ſup. v. Communio 1. vbi notatum eſt ex conc. Trid. nequidem contritionem ſufficere ad dignè ſuſcipiendum, Eucharistiæ ſacramentum.*

SVMMARIVM.

CONTVMACIA, *vt potè repugnans obedientiæ iudici debita, eſt p. m.*

CONTVMACIA, pro quanto contra obedientiam iudici debitam tendit, peccatum eſt mortale. In cuius ſignum poteſt contumax excommunicari.

SVMMA-

SVMMARIVM.

CONTVMELIA, *animo nocendi prolata, p.m. eſt; niſi propter imperfectionem actus, fiat veniale.*

CONTVMELIA (qua quis malum culpę iniurioſè in proximum coram profert: puta, Tu es fur.) peccatum mortale eſt formaliter ſumpta: quia quantum in ſe eſt, lædit proximum in bono honoris. Dixi formaliter, hoc eſt ex intentione dehonorandi: quia materialiter (hoc eſt non ex intentione dehonorandi) poſſunt verba contumelioſa etiam abſque vllo peccato dici, reprehenſionis gratia, vel cum peccato veniali ex leuitate. Memento quoque hîc & vbique, quòd huiuſmodi peccata mortalia ex ſuo genere, ſunt venialia propter imperfectionem actus, vel quia primi motus, vel quia contumelia in minimo, vel quia materialiter tantum contumelia eſt, niſi fortè notabilis læſio proximi inde ſit.

S. Tho. 2.2. q. 72. Tolet. inſtruct. l. 5. c. 9. Nau. man. c. 18 n. 10. Sotus de iuſt. l. 5. q. 9.

SVMMARIVM.

CONVICIVM, *ſiue ab vno ſiue à pluribus ſimul fiat, exprobrando alicui culpam vel pœnam, animo lædendi, eſt p.m. genere ſuo.*

CONVICIVM duplicis iniurię nomen eſt. Quandoque enim generalem ſonat iniuriam in proximum, coram illatam verbis: ſiue ſignificetur malum culpæ, vt eſſe ſacrilegum, ſicarium &c. ſiue malum pœnæ, vt eſſe cæcum, vel claudum: ita quod contumelia eſt ſpecies conuicij. Quandoque autem ſonat iniuriam plurium ſimul vociferantium iniurioſè contra proximum, vt dicatur conuitium

uitium quaſi conuicium à multitudine vocum: vt contingit ſæpe tranſeunti pauperi, à leuibus perſonis iocosè tamen fieri. Et vtroque modo ex ſuo genere formaliter (hoc eſt ex intentione dehonorandi factum) conſtat eſſe peccatum mortale: quia quantum eſt ex intentione actus & loquentis, læditur proximus in honore. Veruntamen propter imperfectionem actus (puta quia materialiter tantum conuitium dicitur ſine notabili detrimento honoris, aut quia non verè cõſenſit vt dehonorãdi gratia cõuitiaretur, ſed quaſi primus motus fuit quò ad hoc, aut quia in minimo non curauit dehonorare) veniale tantum peccatum incurritur. De exemplo autem dicto conuitiantium iocosè, diximus, vt intelligatur conuitij ſignificatio; non quod iocosè factum, ſit mortale (communiter enim veniale eſt conuitium iocoſum) ſed quod ſeriò & formaliter fit, mortale eſt ratione dicta.

Authores qui ſupra, ijſdem locis.

SVMMARIVM.

CORREPTIONEM *fraternam, vbi, quando & quo modo eſt neceſſaria, omittens (niſi imperfectio actus excuſet) peccat mortaliter. Cenſetur autem eſſe neceſſaria, quando peccator per eam & non aliter, creditur conuertendus.*

CORRECTIONIS (qua ſubditi à ſuperioribus corrigi debent; ſiue puniendo factis, ſiue increpando verbis: ſiue ſuperiores, ſint Prælati Eccleſiaſtici, ſiue domini ſeculares) omiſſio, quando, ſicut, &c. oportet, proculdubio peccatum eſt mortale: niſi propter imperfectionem actus ſit veniale: quia præceptum de huiuſmodi correctione, eſt præceptum de actu iuſtitiæ neceſſariæ, ad publicum præcipuè bonum. Sed perſpicere in ſingularibus caſibus occurrentibus, ſi nunc huius hæc correctio eſt de neceſſitate iuſtitiæ, non eſt facile: ita quòd in generali conſtat correctionem de qua loquimur, non poſſe ſine peccato morta-

mortali omitti, quando eſt neceſſaria ad rempublicam, ſi correctio incumbit propter bonum publicum: vel ad perſonam priuatam, ſi correctio exigitur propter bonum alicuius priuati. Tenetur enim ſuperior ad exercendum iuſtitiam propter vtrumque bonum.

2. Sed quoniam contingit quandoque punitionem, quę propter bonum publicum eſſet abſolutè neceſſaria, propter incidentia non expedire tunc, ſed eſſe differendam (vt Dauid diſtulit punitionem Ioab, qui occiderat duos principes) aut remittendam (vt Dauid pepercit Abſalon qui interfecerat fratrem, & pepercit Nabal) aut aliter commutandam &c. ideo prudentia quæ circa ſingularia verſatur, maximum locum habet circa huiuſmodi correctionis pręceptum exequendum. Nec facilè damnandi ſunt, qui non omnia corrigũt, rationabiliter aliquas correctiones omittentes (Isboſeth, quia minus cautè increpauit Abner quod ad concubinam patris introiſſet, regnum perdidit. Dauid quia nunquã increpauit Amõ ſuum primogenitum de ſtupro ſororis, reprehenditur à ſcriptura) nec facilè excuſandi ſunt omittentes corrigere. Ex parte ſiquidem correctoris, ſi conatur ſecundum prudentiam implere correctionis præceptum, in tuto à mortali peccato conſcientia eſt, etiam ſi quandoque erraret: eſſet enim tunc materialiter tantum tranſgreſſor, ſcilicet non ex intentione omittendi correctionem: & venialiter peccaret, ſicut & leuium correctionem omittendo propter imperfectionem actus ex parte materiæ.

3. Correctionis fraternæ (qua quiſq; tenetur proximum ſuum corrigere verbo, quãdo oportet &c.) omiſſio, poteſt eſſe peccatum mortale, & veniale. Eſt enim præceptum huius correctionis, de præceptis charitatis & eleemoſynæ ſpiritalis. & ideo non quilibet venit corrigendus, ſed indigens correctione, eleemoſyna enim non niſi indigenti danda eſt. Et quia eſt præceptum affirmatiuum, obligat pro loco & tempore neceſſitatis: quando ſcilicet aliquis morte peccati detẽtus, probabiliter creditur mea correctione liberandus: ita quòd ſi credo, quòd ſine mea correctione reſurget (puta quia eſt homo ſuæ conſcientiæ ſcrutator) aut nul-

Digitized by Google

aut nullam habeo probabilitatem, quod ex mea correctione reſurget (puta quia nullam habeo illius notitiam) aut dubito; quòd ægrè feret correctionem, & blaſphemabit, vel nihil prodero; non teneor ad correctionem fraternam: quoniam tunc non ſumus in caſu neceſſitatis, quando ſcilicet aliquis morte peccati detentus, probabiliter creditur mea correctione liberandus: quia deeſt vel probabilis credulitas liberationis, vel deeſt neceſſitas meę correctionis.

4. Imò ſtante iſto caſu neceſſitatis, ſi non ex intentione, ſed ex quadam tepiditate omitteretur correctio, non eſſet peccatum mortale, ſed veniale: quia in affectu non præponitur bono fratris, omiſſio correctionis; ex quo non intendit omittere illam, ſed materialiter tantum omitteret: niſi tanta eſſet neceſſitas peccatoris, ob ignorantiam fortè; quòd ratione notabilis damni, imputanda eſſet omiſſio iſta, & rediret in naturam ſuæ formæ ac ſi fuiſſet ex intentione, vt in alijs peccatis contingit.

5. Eſt ergo omiſſio fraternæ correctionis circa peccata mortalia tunc tantum mortale peccatum; quando ex intentione fit, in caſu quo creditur opus eſſe illius correctione ad liberandum à peccato mortali, & probabiliter creditur liberatio inde futura: quia tunc tantum fit formaliter contra præceptum correctionis fraternæ. Veniale autem quũ vel materialiter omittitur niſi emergens damnum in mortalis naturã reduceret, vt dictum eſt (materialiter autem omittit quicunq; in animo fraternæ charitatis bonũ præponẽs quibuſcunq; bonis & malis mundi, omittit: quoniam talis non intendit ſubtrahere bonum neceſſarium ad ſalutem proximi) vel in alijs non mortalibus omittitur.

Nec mireris, quòd in hoc pręcepto diximus requiri probabilem opinionem de fructu correctionis: quoniã corrector tenet locum agentis, & corrigendus patiẽtis: actus autem actiuorũ fiũt in patiente bene diſpoſito. Et propterea ſicut oportet correctorem non ex voluntate, ſed ratione accipere tempus, & locum, & alias occupationes & diſpo-

diſpoſitiones corrigendi: ita non ex voluntate, ſed ratione debet habere ſi eſt fructuosè ſuſceptiuus ſuæ correctionis: quod eſt habere probabilem opinionem de futuro fructu.

S. Th. 2.2. q. 33. & Dominicus Bannes in eandem quaſtionem. Valentia tom. 3. diſp. 3. q. 10.

SVMMARIVM.

CRVDELITAS *in exigendis pœnis, eſt p. m.*

CRVDELITAS (hoc eſt atrocitas animi in pœnis exigendis) peccatum eſt mortale, pro quanto exceſſum in puniendo ponit. Crudelis enim cauſam puniendi habet: ſed modum non habet, peccatque manifeſtè contra proximum, plus puniendo quàm mereatur: vltra malam diſpoſitionem proprij animi, qua ſeipſum fœdat crudelitate.

S. Tho. 2. 2. q. 159.

SVMMARIVM.

CVRIOSITAS, *quæ eſt immoderatus quidam cognoſcendi appetitus, ſi nuda ſit; non excedit culpam venialem: ex adiuncto autem poteſt eſſe p. m.*

CVRIOSITAS (cùm immoderatum ponat appetitum cognoſcendi ſiue per intellectum ſiue per ſenſum) peccatum eſt: quia plus quàm recta ratio dictat, appetitum cognoſcendi protrahit. Non eſt autem mortale peccatum, ſi nuda ſit, hoc eſt niſi ex adiuncto fiat mortalis: vt ſi curioſitas in tantū exorbitet, vt dæmonibus vti velit magiſtris, vel ad periuriū ſeu perfidiā inducere velit habentē aliquid in ſecreto, & ſic de alijs, quæ poſſunt adiungi criminibus trahentibus curioſitatem ad peccatum mortale.

S. Tho.

S. Tho. 2. 2 q. 167. Leſſius de iuſtit. l. 4. c. 4. dub. 11. Nau. man. c. 23. nu. 24. & ſeqq.

SVMMARIVM.

QVI DECIMAS, *vbi & quando eas conſuetudo, vel alioqui Paſtoris exigit neceſſitas non ſoluit; peccat m.*

DECIMAS ſoluere omittens vbi *a* conſuetum eſt ſolui, peccat mortaliter *b* peccato ſacrilegij: quia non reddit debitas res Eccleſiæ, cui tenetur reddere de neceſſitate ſalutis. Conſtat enim hoc ex ſuo genere eſſe peccatum mortale, & ſacrilegium; niſi propter imperfectionem actus, vt in alijs contingit. Vbi autem non eſt conſuetum ſolui decimas; non peccat omittens ſoluere, ſalua tamen cura paſtoris ſui, vt habeat vnde viuat honeſtè, ſi non habeat reditus vnde viuere ſecundum quod ſibi congruit, poſſit: quia ad hoc pro ſua rata quilibet ei ſubditus tenetur, nulla ipſi conſuetudine ſuffragante.

S. Tho. 2. 2. q. 87. Dom. Sotus de iuſt. l. 9. q. 4. Nau. man. c. 21. nu. 28. & ſeqq. Leſſius de iuſt. l. 2. c. 39. Bellarm. tomo 2. l. 1. c. 25. Et. conc. Trid. iubet excommunicari eos qui decimas ſubtrahunt aut impediunt, ſſ. 25. cap. 12. de ref.

a *In ſoluendis decimis rectè monet Leſſius, loco citato, potius locorum conſuetudinem, quam ius ſcriptum, ſpectari debere.*

b *Non ſolũ ex virtute religionis debentur decimæ, ſed etiã ex iuſtitia: adeò vt quiſquis eas defraudat, teneatur ſtricto iure ad reſtitutionem. Inter fraudatores verò cenſentur, qui deteriorem partem ſtudioſè aſſignant. Sicut enim non tenentur meliora pro decimis ſeligere; (quod tamen eſt ſignum animi erga Dei cultum benè affecti) ita nec poſſunt deteriora: ſed bona fide procedere debent, prout res ſe offerunt, vt paſſim tradunt DD.*

Porrò in decimarum ſolutione, non ſunt deducendæ expenſæ, vel tributa, aut vlla alia debita. C. Tua nobis, C. Cum non ſit, de decimis. Itaque non poſſunt detrahi ſumptus in colendo agro facti, nec ſeminis æſtimatio. &c.

Digitized by Google

SVMMARIVM.

DEFENSIO *tum demum eſt licita, quando inuaſor ſeruatur illæſus, quantum patitur defenſionis neceſſitas: alioqui ſi modus notabiliter & ex intentione excedatur, non eſt ſine p. m.*

DEFENSIO manualis, illicita dupliciter redditur. Primò, ex intentione, ſi ſcilicet animo lædendi offenſorem fit. Nã defenſio debet eſſe ſuo fine contenta, ſcilicet vt defendat: & prçter intentionem defendẽtis (ſi aliter nõ poteſt defenſio fieri, niſi lædatur inuaſor) debet illum lædere, ita quòd læſio ſequatur ex neceſſaria defenſione. Et hinc peccant mortaliter, qui non curant ſeruare illæſos inuaſores, quum poſſunt aliter defenſionem exercere. Secundò, ex immoderamine tutelç. Vim enim vi repellere licet, ſed cũ moderamine inculpatæ tutelç. Et intelligitur de immoderamine ex propoſito, qui enim putat moderatè defendere, & prçter propoſitum non aduertendo, aliqualiter excedit; aut non peccat, aut leuiter: quum humana actio in exercitatione exteriori accenſa, non omnimodè ſubdatur menſuræ.

S. Tho. 2. 2. q. 64. a. 7. Bannes in eund. a. 1. Sotus de iuſt. l. 5. q. 1. a. 8. Leſſius de iuſt. l. 2. cap. 9. dub. 8. 9. 11. 12. 13. A Victoria relect. de homicid. n. 17. Nau man. c. 15. num. 2. & 3. Author inſ. V. Homicidium nu. 6. Vide quæ illic notantur.

SVMMARIVM.

DELECTATIO MOROSA, *iudicanda eſt ſecundũ maliciam actus, circa quem verſatur: ita vt ſi actus ipſe ſit peccatum mortale, & adſit perfectus conſenſus; delectatio quoq; fiat mortalis: venialis autem, ſi vel actus eſt tantum p. v. vel alioqui cõſenſus non eſt plenè deliberatus.*

DELECTATIO MOROSA (hoc eſt voluntaria delectatio de actu malo cogitato, ſine voluntate exequẽdi co-

Digitized by Google

di cogitatum actum illum malum) exigit ex duplici capite diſcretionem: ſcilicet ex parte conſenſus, & ex parte actus de quo eſt delectatio: qui actus dicitur, & eſt obiectum delectationis.

1. Ex parte ſiquidem actus obiecti, iuxta naturam actus de quo eſt, delectatio iudicãda eſt: ita quòd ſi actus de quo quis cogitando delectatur, eſt peccatum mortale (puta adulterium, furtum, homicidium &c.) ipſa quoque moroſa delectatio eſt peccatum mortale, & ſi actus de quo quis cogitando delectatur, eſt peccatum veniale (puta iocari verbis lætis, comedere lautè &c.) ipſa quoque moroſa delectatio eſt peccatum veniale.

2. Ex parte verò perſonæ iuxta veritatem deliberati cõſenſus iudicanda eſt. Nã ſi perſona cogitando de actu quãtumcunque malo delectetur, non aduertendo ad id de quo delectatur (ita quòd ſi aduerteret, non approbaret) non eſt ibi peccatum mortale, etiam ſi per vnum diẽ ſic inaduertenter cogitaret & delectaretur: quia non poteſt eſſe mortale peccatũ ſine rationabili conſenſu, qui in propoſito deeſſet. Si verò aduertere incepit, & prævalente impetu concitatæ paſſionis non plenè aduertit: ſed antequam plenè aduertat, delectatio facit curſum ſuum: peccatũ non mortale, ſed veniale interuenit: quia ſicut inaduertentia excuſat à mortali, quia excuſat à deliberatione: ita nõ plena aduertentia excuſat à mortali propter eandem rationem, ſcilicet quia excuſat à deliberatione: ſine plena enim aduertentia non habet humana mens vt deliberet. In cuius teſtimonium excuſantur à ſomno pollutionis ſurgentes, ſi quid mali eis complaceat, donec plenè aduertant quid eis incumbit, quod enim illi patiuntur propter ſomnum, iſti patiuntur propter paſſionẽ inuoluntariam.

3. Si autem plenè aduertit, & poſitiuè conſentit in illã, peccatũ iam patet, & ſimiliter ſi poſitiuè diſſentit, virtus iam patet. Sed ſi poſitiuè nec conſentit, nec diſſentit, & tamen in illa cogitatione delectabili perſeuerat, a conuincitur conſentire ex ipſa continuatione delectationis, non prohibitæ à voluntatis imperio, quando potuit

& debuit: quia tunc mens hominis operam dabat actui peccati mortalis, quantùm eſt ex parte actus, ſed excuſabatur à mortali, ex eo quòd non erat voluntarius. Accedente autem tempore quo voluntas poteſt prohibere mẽtem à continuatione huius mali actus, tenetur voluntas prohibere: ſicut teneretur manum cohibere à proſecutione alicuius actus mali inchoati in ſomno, alioquin ſibi imputaretur tanquam voluntarius. Et verè eſſet voluntarius negatiuè & ex negligentia: quia potuit & debuit prohibere & non prohibuit.

4. Magna tamen hic opus eſt diſcretione, cùm de timoratis conſcientijs agitur. Diſcernere ſiquidem oportet cauſam, quare continuatur illa cogitatio delectabilis. Nam ſi ex complacentia delectationis illius prouenit, quod negligit prohibere continuationem illam; voluntaria fit delectatio & verè moroſa, vt dictum eſt. *b* Si autem non ex complacentia, ſed ex non æſtimatione commotæ cogitationis & delectationis, negligentia prouenit; (puta quia ſcit voluntatem ſuam conſtantem, & confidit quòd propter huiuſmodi commotiones phantaſiæ & concupiſcentiæ non ruet in conſenſum malum) peccat quidẽ: quia poteſt & debet conari ad repellendum huiuſmodi intima bella & pericula maxima, & quantum in ſe eſt, implere illud, Perſequar inimicos meos, & non conuertar donec deficiant: non peccat tamen mortaliter, quia in veritate iſte diſſentit, virtualiter ſaltem: imò putat ſe non actiuè continuare cogitationem illam delectabilem, ſed ſe pati illam: & tanquam tentationem, non tanquam propriam operationem apprehendit illam: ac per hoc confidens de non conſenſu ſuo, paruifacit illam cogitationem delectabilem tanquam debilem hoſtem ad ſui impugnationem. Vnde negligentia iſta non cadit ſuper actu intrinſeco voluntatis, ſcilicet conſenſu vel diſſenſu ad velle continuationem talis delectationis: ſed cadit ſuper conatu ad repellendum illam tãquam hoſtem. Et propterea iſte non perſeuerat in cogitando delectabiliter de illo actu: ſed phantaſia delectabilis, moleſtando ipſum perſeuerat in illo, formaliter loquẽdo. Et hæc ex parte conſenſus ſufficiant.

5. Rur-

Digitized by Google

5. Rurſus ex parte rei de qua eſt delectatio, diſcernere oportet quatuor. c Primum an delectatio ſit de opere cogitato, vel de ipſa cogitatione. Verbi gratia: ſi cogitatur bellum aliquod cum delectatione, vtróque modo contingit delectari. Aliqui enim delectantur de operibus cogitatis: puta de homicidijs, vulneribus prælijs, incendijs &c. Et hi ſunt qui ſunt affecti ad huiuſmodi facinora. Aliqui autem delectantur de ipſa cogitatione delectatur enim naturaliter anima noſtra in conferendo, & præcipuè noua aut mira, vt teſtantur comœdiæ. Teſtantur & multorum otia, dum ingrediuntur hortos ſtultorum. Et ſicut diximus de bello cogitato: ita contingit in materia venerea & alijs; quidam enim cogitantes de turpibus, non delectantur de actu cogitato, ſed de cogitatione: dum occurrit aliquis ſubtilis modus malè operandi: ita quod cogitatio illa tanquam ſubtilis aut mira ſeu noua inhærens animæ, parit delectationem. Et hoc videtur accidere, præcipuè curioſis & affectis ad ſubtiles inuentiones. Aliqui autem delectantur de vtroque: ſcilicet de cogitatione & actu cogitato. Et licet difficile alicui videbitur diſcernere vnde delectatio inſurgat: non debet tamen difficile videri, vt diſcernat, quid mouet ipſum ad complacentiam illius delectationis. Nam ſi ſentit ſe moueri ab opere cogitato, iã habet moroſæ delectationis naturam, ſi verò à cogitatione noua aut mira, aut ſubtili &c. iam habet quòd non eſt delectatio moroſa: quoniam moroſa delectatio eſt de opere malo cogitato.

6. Secundum an delectatio ſit de ipſo opere malo cogitato, an de modo operandi concogitato. Verbi gratia: occurrit cogitatio de furto vel rapina & concurrunt cogitãti multi modi rapiendi vel furandi. Nam ſi delectatio ſit de furto vel rapina, eſt moroſa. Si verò de miris & ſimilibus modis, non eſt delectatio moroſa: quum modi iſti ſint admirabiles, & naturaliter delectabiles cogitanti animæ.

7. Tertium eſt inter cogitatum malum opus ſimpliciter & abſolutè, vel relatum ad cogitantem. Stat enim quòd opus eſſet peccatum alicui, & alteri non. Et hinc diſcerne tria. Primo quòd vidua quæ delectatur de præteritis acti-

Digitized by Google

bus coniugij, & non peccat mortaliter: quia delectatur de operibus ſibi licitis pro tempore quo fuerunt licita. Plus eſt enim explicitè approbare, quàm delectari: ſed conſtat quòd vidua licitè approbat præteritas delectationes: ergo. Peccat tamen venialiter in huiuſmodi memoria: quia caret tam neceſſitate quàm pietate huiuſmodi delectatio.

8. Secundò, quòd quamuis licitè cupiat quis delectari cum aliqua muliere conditionaliter, ſcilicet ſi eſſet vxor ſua (quia tale opus tali conditione relatum ad ſic cupientem, eſt licitum) delectatio tamen voluntaria, quam iſte in præſenti acciperet de tali opere cogitato cum illa, eſſet delectatio moroſa: quia præſens delectatio non fertur cum conditione, ſed de facto habetur ſine conditione: deſiderium autẽ eſt, quod cum conditionali fertur ſuper opus. Vnde religioſus, & ſi non peccat mortaliter cupiendo delectari cum muliere ſi eſſet ſua vxor, peccat tamen mortaliter, voluntariè ſe delectando in actu carnali cogitato cũ illa, ſi eſſet vxor ſua, propter dictam rationem: quia conditio excuſat deſiderium futuri, ſed non delectationem præſentem: Tertiò, quòd vir cogitans de vxore abſente, & actu coniugij, & voluntariè delectatur de illo, non incidit in moroſæ delectationis crimen: quia de actu ſibi licito tunc delectatur abſolutè: quamuis peccet venialiter, quia nec neceſſitas nec pietas ſuadet ſibi talem mentis occupationem.

9. Quartum eſt (quod à principio diximus) inter obiectum, & obiectum. Nam ſi opus cogitatum delectans eſt veniale, delectatio erit venialis: & ſi mortale mortalis. Et hinc fit, vt voluntaria delectatio de muliere pulchra viſa vel videnda, non niſi veniale peccatum ſit: quia videre mulierem pulchram non plus quàm veniale peccatum eſt, quando peccatum eſt. Voluntaria autem delectatio de muliere pulchra libidinosè amplexata, ſeu oſculata, vel amplexanda, ſeu oſculanda, peccatum mortale eſt: quia huiuſmodi amplexus & oſcula, peccata mortalia conſtant eſſe.

10. Ad-

Digitized by Google

10. Aduerte demum diligenter pie lector, vt hæc quæ diximus, formaliter intelligas: non decet enim loqui docendo, niſi formaliter. Excuſamus ſiquidem multa, ſtando intra terminos, de quibus eſt ſermo, quæ tamen aliunde poſſent damnari. Verbi gratia: dicimus quòd memoria delectabilis in vidua excuſatur, verum eſt ſi nihil aliud adiungatur: ſed ſi adiunxeris, quòd hinc in vidua inſurgunt in concupiſcibili appetitu, aut in carne, commotiones; oportet ad regulas de annexis malis aut periculis recurrere. Et ſimile eſt de alijs iudicium.

11. Circa moroſas delectationes notato adhuc tria: ſcilicet occaſionem, libertatem, & intentionem. Poteſt ſiquidem occaſio delectationis eſſe voluntaria & licita: vt quum quis gratia componendi, prædicandi, diſputandi, conſulendi, vel ex audientia confeſſionum, cogitat aliqua vnde delectatio ſurgit. Vel voluntaria & non licita: vt quum quis ex vanis & ſenſualibus verbis, dictis aut auditis, vel ex vano viſu aut tactu incidit in huiuſmodi delectationes. Vel inuoluntaria: vt quum ſeſe offerunt præter intentionem, huiuſmodi phantaſiæ delectabiles. Hinc enim fit, vt quum homo aduertit ſe huiuſmodi delectabilibus inuolui, & negligens eſt: magis imputetur negligentia illi qui ex occaſione voluntaria & illicita, quàm illi qui ex inuoluntaria: & minimè imputetur illi qui ex occaſione neceſſaria aut pia in delectationes huiuſmodi incidit.

12. *e* Inter ſubiectionem quoque corporis vel partis ſenſualis ad rationem, differentia eſt: quòd corporis partes (puta manus & pedes) obediunt ſeruiliter, hoc eſt abſque libertate. Moueo enim manum quando volo, & verſus partem quam volo, nulla exiſtente in manu libera exiſtentia. Appetitus autem ſenſualis obedit quidem rationi, ſed politicè, hoc eſt cũ libertate reſiſtendi. Habet enim proprium motũ ac impetũ quo concupiſcit aduerſus ſpiritũ. Et hinc fit vt non ita imputetur motus delectationis homini, ſicut imputatur motus manus: & non ſit ſignũ ſufficiens ad probandum conſenſum tacitum ſola perſeuerantia delectationis poſt aduertentiã: ſicut perſeuerãtia

Digitized by Google

motus manus ſufficit ad conuincendum conſenſum aduertentis, nam pars ſenſualis poteſt perſeuerare ex proprio impetu: quod non habet locum in manu. Vnde ſimilitudo quæ data eſt ſuperius inter continuationem motus manus, & continuationem motus delectabilis poſtquàm homo plenè aduertit; intelligitur quatenus iſte motus pẽdet ex ratione: ita quòd poſtquàm homo plenè aduertit, & adhuc perſeuerat in cogitatione delectabili & opere malo vt ſic, conuincitur conſentire in delectationem, pro quanto delectationis motus pendet ex ratione, & non abſolutè.

13. Intentio denique hominis contuenda eſt quò tendit. Nam poſtquàm plenè aduertit, ſi negligit vt delectetur de illo malo opere, committit formaliter peccatum delectationis moroſæ. Si autem negligit quidem, ſed non vt delectetur de illo malo opere cogitato, ſed ex quadam tepiditate, ſeu aliquo huiuſmodi, non incurrit formaliter delectationem moroſam: ac per hoc non peccat mortaliter, niſi exorbitatio fuerit tanta, vt quaſi ideo neglexerit vt delectetur. Nam ſicut detrahens non intentione detrahendi, non peccat mortaliter, niſi læſio famæ fuerit tanta vt quaſi intenderit ille detrahere, dum non curauit tantam læſionem famæ inferre: ita qui negligenter ac per hoc materialiter delectatur de malo opere cogitato non vt delectetur de illo, non peccat mortaliter, niſi inuolutio fuerit tanta, vt redeat in naturam ſuæ formæ: vt quaſi ideo neglexerit vt delectetur, dum non æſtimauit tam notabiliter ſe tali delectabili inuolui.

14. Et hinc habes vnde poſt plenam aduertentiam, multas negligentias excuſes à peccato mortali; quia paruæ ſunt: in his præcipuè qui habitualiter in animo gerunt ſe potius velle mori quàm peccare mortaliter. Si enim contingit hos eſſe negligentes in huiuſmodi cogitationibus delectabilibus, non eſt eorum negligentia ex affectu ad delectationem de illo malo opere quod cogitatur. Nec detinentur à tali delectabili vt ſic; ſed magis ab aliqua paſſione concupiſcentiæ, quæ ſine tali delectabili detineret. Et, vt puto, nunquam aut rariſſimè ſic habituati, in antedictam

Digitized by Google

tedictam negligentiam mortalem incidunt. Et hæc ita accipiantur ad excuſandum, vt non foueant ad negligendum.

S. Thom. 1. 2. q. 74. ar. 6. Medina in eandem q. a. 6. & ſeqq. Nau. man. c. 11. nu. 12. & c. 16. nu 9 & 10 Leſſius de iuſtitia l. 4. c. 3. dub. 14. Valentia tom. 2. diſp. 6. q. 4. p. 3. & 4. Lopez par. 1. c. 74. Graff. par. 1. c. 78.

a *Non eſſet inquit Caiet. p. m Sed reſtat quæſtio, An eſſet ſaltem Veniale? Affirmatiuè reſponderet idem doctor, iuxta ea quæ tradit in 1. 2. q. 74. a. 1 & 4. Vbi docet omnem motum ſenſualitatis, quo tentatur homo ad illicitum; habere rationem peccati imperfecti, id eſt Venialis. Idem reſoluit Durand. in 2. d. 21. q. 1. docens tentationē quæ eſt à carne nō poſſe fieri ſine peccato. quo modo & pleriq; alij loquuti inueniuntur. Cæterum ſi delectatio circa res illicitas omninò rationem præuenit (quod fit in motibus primis, qui & naturales appellantur) dicendum eſt nullum eſſe peccatum: quanquam ſit Vicioſum, Vt potè contra rationem, dicente Apoſtolo Gal. 5.* Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum. *Quæ doctrina definita eſt in conc. Trid. ſ. 5. Vbi aſſeritur manentem in baptizatis concupiſcentiam, non conſentientibus, ſed Viriliter per Ieſu Chriſti gratiam reſiſtentibus nocere nō poſſe. Noceret autem ſi non poſſet eſſe ſine Vllo peccato. Et aperta eſt ſententia Apoſtoli qui poſtquam Rom. 7. multa diſputaſſet de motibus concupiſcentiæ inuoluntarijs, tandem concludit:* Nihil ergo nunc damnationis eſt ijs (*id eſt nulli pœnæ obnoxij ſunt*) qui ſunt in Chriſto Ieſu, qui non ſecundum carnem ambulant.

b *Locus hic omninò poſtulat Vt quæſtionem pro conſcientia rectè inſtituenda maximè neceſſariam breuiter explicemus; Quādo & quantum ſit peccatum, poſt plenam aduertentiam non reprimere motus inordinatos, ſiue delectationes circa illicita in ſēſualitate (quæ tam in appetitu rationali, quàm in ſenſitiuo ſedē habet) inſurgentes. Ad quam quinque dicenda ſunt.*

Primùm, Non eſt peccatum iſtos motus ex rationabili cauſa non reprimere. Qualis cauſa imprimis eſt, quando quiſpiam Vt aliorum ſaluti inſeruiat docendo, confeſſiones audiendo, medicando, &c. Verſari debet circa res ad libidinem prouocantes.

Talis

Talis enim non peccat quantumcunque turpes motus patiatur, dummodò tamen in eos nec conſentiat actu, nec ſit probabile periculum conſentiendi. Quod addo, quia ſi adeſſet tale periculum; tunc locum haberet illud Matt. 16. Quid prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur; animæ verò ſuæ detrimentũ patiatur? Similis quoque cauſa eſt in eo, qui propterea delectationi non reſiſtit; quia credit quod quanto magis voluerit contra tentationem pugnare, tanto magis ea augeretur.

Secundum. Sine iuſta cauſa; eiuſmodi delectationem non impedire; ſemper eſt peccatum, nunc veniale, nunc mortale. Ratio eſt quia cum illa delectatio ſit contra rationem, quamdiu non adeſt iuſta cauſa eam diſſimulandi; homo debet conari ad eius exterminationem. Lex enim: Non concupiſces, non ſolum conſenſum prohibet, ſed etiam præcipit vt conemur ipſam concupiſcentiam quantum in nobis eſt extinguere & ab ea liberari; quãuis id poſt hanc demùm vitam perfectè futurum ſit.

Tertium. Negligentia reprimendi delectationem dictam eſt venialis, ſi vel ratio necdum perfectè aduerrit; vel alioqui materia de qua quis delectatur non excedit culpam venialem. Si autem actus circa quem verſatur delectatio, eſt peccatum mortale; ipſa quoque negligentia erit mortalis in duobus caſibus, vnus eſt, ſi voluntas expreſſè in delectationem illam conſentit: alter ſi adeſt periculum probabile conſentiendi, aut metuitur aliquod aliud graue nocumentum ex retentione iſtius motus inordinati.

Quartum. Sitne autem mortalis negligentia, vbi nec conſenſus nec aliud graue nocumentum metuitur? Valentia tomo. 2. diſp. 6. q. 4. p. 3 pronunciat eſſe mortalem. Et quamuis hanc ſuam reſponſionem pronunciet eſſe communem; nullos tamen, quod mirum eſt, citat Authores. Cum è diuerſo communiter tradant Scholaſtici & Summiſtæ, eo caſu non eſſe pluſquam venialem culpam. Ita enim de hac materia loquuntur, vt non agnoſcant mortale peccatum, niſi vel adſit conſenſus expreſſus, vel interpretatiuus: Conſenſum autem interpretatiuum æſtimant ſolũ ex periculo conſentiendi in delectationem. Authores ſunt, Bonau. in 2 ſent. d. 24 p. 2 q. 2. a. 2. Anton p. 2. tit. 5. c. 1. §. 1. Adria. in 4. de Euchariſtia q. 5. Medina in 1. 2. q. 74. a. 6. Angelus V. cogitatio, Fumus v. eod. Silueſt. V. Delectatio n. 2. Nau. man. c. 11. nu. 12. & 13.

Digitized by Google

& 13. Lopez par. 1. c. 74. Graffijs par. 1. c. 78. Deniq; S. Tho. in diſputatis de Ver. q. 15. a. 4. ad 10. Dicendum, *inquit,* quod antequam ratio delectationem perpendat vel nocumentũ ipſius; non habet interpretatiuum conſenſum etiamſi nõ reſiſtat: ſed quandò iam perpendit de delectatione inſurgente, & de nocumento conſequente, vt potè cum percipit homo ſe totaliter per huiuſmodi delectationem in peccatum inclinari, & in præceps ruere; niſi expreſſe reſiſtat, videtur conſentire. *Hæc ille. Ex quibus apparet Sanctum Doctorem in propoſito non agnoſcere conſenſum interpretatiuum (intellige perfectum) niſi ſit periculum conſenſus vel nocumenti. Dico conſenſum interpretatiuum perfectum. Ad cuius intellectũ, ſimul ad reſoluendum alios caſus ſimiles, aduertere oportet, interpretatiuum conſenſum ſeu voluntarium indirectè, etiamſi ſit circa materiam mortalem, non ſemper efficere peccat. m. ſed tunc demum quando quis debet illud impedire ſub mortali. Atque ita ſi homo non impediat cum poſſit, dicitur habere conſenſum interpretatiuum ſimpliciter & perfectum. Itaque cũ in præſenti caſu, delectatio inordinata non debeat impediri ſub mortali; idq; quia, vt docẽt Authores citati, nullũ eſt periculum conſentiendi expreſſè in peccatum, non eſt etiam conſenſus ille interpretatiuus qui ſufficiat ad conſtituendum hominem reum mortalis culpæ.*

Quintum. Probabile quoque eſt id quod modò dictum eſt, habere locum etiam quando delectatio inordinata conſurgit ex aliqua actione non neceſſaria, ſed vana aut curioſa, & in vniuersũ quando oritur ex cauſa quæ nec per ſe ſit propinqua diſpoſitio ad illam, nec ſit peccatum mortale. Videlicet non eſſe mortale, eiuſmodi delectationem non reprimere, ſi non adſit periculum conſenſus in peccatũ. Probatur, quia S. Anto. p. 2. tit. 6. c. 5. Silu. V. Pollutio, Angelus v. eod. Adria in 4. q. 5. de Euchariſtia. & Tolet. l. 5. c. 13. docent nõ peccare mortaliter eum qui nimium comedit aut nimis calida, etiãſi dubitet ſibi pollutionẽ in ſomnis indè euenturã; dũmodò tamen id faciat non propter hunc finẽ, ſed vt gulæ ſatisfaciat. Quin Nau man. c. 16. n 8 Lopez p. 1. c. 74. & Leſſius de iuſt. l. 4. c. 3. dub. 14. n. 99. & ſeq. non tantũ de dubitante, ſed (quod amplius eſt) de eo qui putat pollutionem ex tali cauſa euenturam, idem docent.

Digitized by Google

Iam verò ſi pollutio voluntaria in ſua cauſa, non cenſetur mortalis, quando ipſa cauſa non eſt mortalis, nec propinqua diſpoſitio ad illam, & abeſt periculum ſæpè dictum; ſequitur idem dicendum eſſe de delectatione moroſa, idq; potiori ratione: cùm in hac non ſit per ſe tanta deordinatio. Vide Leſſium loco iam citato.

c *Delectari de cogitatione rerum malarum, eiuſdem moris eſt, cuius & ipſa cogitatio. Sicut igitur cogitare de rebus illicitis quādoque ad virtutem pertinet; quandò nimirum ordinatur ad bonum finem, nec ſubeſt peccandi periculum: quandoque vero peccatum eſt, ſi videlicet ad malum aut vanum finem referatur, vel ſubſit periculum alicuius peccati; ita etiam delectatio & cōplacentia quæ habetur de ipſa cogitatione, poteſt eſſe nunc laudabilis, nunc vicioſa. Vide ſup. V. Cogitatio.*

d *Idem docet tom. 2. de delectatione moroſa. dub. 1. & 2. Nau. autem contradicit man. c. 16. nu. 10. dicens viduum vel viduam licitè quidem poſſe meminiſſe copularum carnalium temporis præteriti & gaudere quod illas habuerint, fuerintque in ijs delectati: non tamen licitum ijs eſſe habere delectationem carnalem in præſenti, iuxta omnium inquit doctrinam. Intelligit autem id eſſe p. m. Ludouicus Lopez p. 1. c. 75. has Nau. & Caitani contrarias opiniones conciliat, dicens ſententiam Nau. veram eſſe hoc ſenſu, quod vidua peccet mortaliter, ſi recordetur actus coniugalis præteriti hac intentione vt præſenti delectatione fruatur. Cæterum, non eſſe p. m. etiamſi ex tali recordatione aduertat delectationem ſequi, dummodò nec eam approbet expreſsè in ea ſibi complacendo, nec adſit periculum conſentiendi in illicitum. Quod idem dicendum eſſet de caſu tertio hîc poſito, iuxta mentem eiuſdem. Nau. Virum ſcilicet peccare mortaliter, qui cogitans de vxore abſente voluntariè & expreſsè delectatur carnaliter. Hæc tamen controuerſia talis eſt vt non immeritò idem Lopez in hac maluerit ſe diſcipulum eſſe, quam Doctorem. De ſubiectione partis inferioris ad ſuperiorem. Vide S. Tho. 1. 2. q. 17. a. 7. 8. & 9. Medinam ibidem.*

Digitized by Google

SVMMARIVM.

Quandoquidem in deriſione maior quàm in contumelia & detractione ſit contemptus proximi; niſi leuitas materiæ excuſet, manifeſtum eſt eam eſſe p. m. Quæ ſi ad Deum aut ſanctos vſque pertingat, non iam irriſio erit, ſed blaſphemia.

DERISIO ſeu irriſio quæ verbis aut cachinnis: ſubſannatio quæ naſo rugato: illuſio quæ factis fit; pro quantò quandam deſpectionem proximi importat, peccatum eſt: quia rationi rectæ aduerſatur, vt ad hoc paruipendatur proximus vt erubeſcat. Eſt autem quandoque veniale peccatum: vt quum iocosè quis parum aut de paruo deridetur. Parua enim erubeſcentia quaſi pro nulla reputatur. Et quandoque mortale: vt cùm in iocum deducitur quis, quaſi non ſit tanti, vt debeat æſtimari. Interuenit ſiquidem tunc maximus illius contemptus, & maior quàm in contumelia & detractione: quia licet contumelioſus deprimat honorem, & detractor famam; neuter tamen ad tantum perſonæ contemptum peruenit, ad quantum venit irriſor, pro fatuo aut nihilo habens & haberi volens eum quem irridet, vt erubeſcat comparere inter homines. Et hoc etiam peccatum graue valde, intellige etiam formaliter: hoc eſt quando fit ex intentione irridendi: quod eſt tantò grauius, quantò de virtute maiore, aut perſona maior deridetur: vt quum deridetur iuſti ſimplicitas, aut perſona in exemplum Eccleſiæ poſita, &c. Quod ſi in Deum & ſanctos fiat, non eſt ſimplex irriſio, ſed blaſphemia, vt patet ex ſupradictis.

S. Tho. 2. 2. q. 75. Sotus de iuſt. l. 5. q. 9. a. 2.

SVMMARIVM.

DESPERATIO *de futura beatitudine eſt p.m.*

DESPERATIO, qua quis deſperat, ſeu non ſperat conſequi futuram beatitudinem, peccatum mortale eſt:

eſt: quia eſt omiſſio actus neceſſarij ad ſalutem æternam, impoſſibile eſt enim ſine ſpe operari ad tam excelſum præmium conſequendum; ſicut ſine fide.

S. Tho. 2. 2. q. 20.

SVMMARIVM.

DETRACTIO, *quacunque tandem arte fiat, ſi ſit notabilis eſt p. m. adeò vt & detractorem audiens, & multo magis qui ſeipſum infamat, mortalis culpæ reus conſtituatur.*

DETRACTIO, qua quis famam abſentis denigrat, peccatum mortale eſt: quia contra magnum proximi bonum, famam ſcilicet, tendit formaliter ſumpta, hoc eſt in intentione lædendi famam: ſiue fiat dicendo verum, ſiue falſum, ſiue aſſerẽdo, ſiue referẽdo, ſiue addendo, ſiue minuendo, ſiue interpretando, ſiue tacendo, & quouis alio modo. Si verò non formaliter quis detrahat (hoc eſt nõ ex intentione lædendi famam proximi, ſed ex loquacitate, aut, &c.) non eſt peccatum mortale, quia non niſi materialiter detrahit: niſi adeò notabiliter inde lædatur fama proximi, vt actus redeat in naturam ſuæ formæ, dum non curauit cauere à tanta proximi læſione. Similiter peccatum veniale eſt, ſi detractio ſit formalis, ſed in minimo: quia minimum quaſi pro nihilo accipitur à ratione.

2. *a* Simile autem eſt iudicium de auditione detractoris, ſcilicet quòd ſi ex complacentia infamiæ proximi audit, peccatum eſt mortale. Et ſi non malo animo audit, vel peccatum non eſt: vt ſi neceſſitate aut pietate audit; vel eſt peccatum veniale: vt ſi ex leuitate audit: niſi ipſius auditio famam proximi notabiliter læderet: quòd tunc poſſet contingere, quando auditio eius cauſa eſſet auditionis aliorum, vnde notabiliter læderetur fama proximi. In hoc autem & ſimilibus caſibus valde per accidens (quoniam & ipſe materialiter tantùm audit, & materia-

materialiter tantùm cauſat auditionem aliorum) ſiſte pedem & noli præcipitare ſententiam, etiam ſi proximi fama notabiliter fuerit læſa: quoniam ſi ipſius audientis animus purus fuit, non apparet huiuſmodi negligentia mortalis, cuius malum ſi aduertiſſet, effugaſſet.

3. Ponitur quoque triplex caſus, in quo materialiter (hoc eſt non malo animo) audire detractionem, poteſt per accidens eſſe peccatum mortale. Primus eſt, ſi audiēs poteſt & debet ex officio vel corrigere detractorem, vel obuiare detractioni. *b* Secundus eſt, ſi audiens poteſt & debet obuiare, ſed ex timore humano omittit. Tertius eſt, ſi articulus neceſſitatis alicuius magni mali ex huiuſmodi detractione ſubſequendi obligat ad obuiandum, quicquid ſit illud magnum malum, ſiue infamiæ, ſiue dāni in rebus temporalibus, ſiue vulnerum, &c. Tunc enim audiens, tenetur obuiare ſi poteſt, ex communi ratione qua quis tenetur paſcere fame morientem, & eos qui actualiter opprimuntur ſubleuare: præcipuè quum ſolo verbo reſiſtatur detractionis gladio. Et in his caſibus rectæ rationis iudicio relinquitur determinandum quando, vbi, cui, & quomodo reſiſtendum eſt: quoniam de precepti affirmatiui exequutione agitur. Et prælati prudentia opus eſt in primo caſu. In ſecundo verò timor humanus oportet quòd ſit mortalis, ſi mortale peccatum erit facere. In tertio quoque & neceſſitas penſanda qualis ſit, & reſiſtendi facultas, & fructus: & ſi conſtat detractionem eſſe falſam: ne ſi vera ſit, dum arguitur, in peius emergat, dum vel non falſa vel vera comprobabitur.

4. *c* Detrahere ſibijpſi (hoc eſt infamare ſeipſum) peccatum eſt mortale ex ſuo genere grauius, quàm detrahere proximo, quantò magis tenetur diligere famam ſuam propter Deum & commune bonum, quàm proximi. Nec excuſatur à peccato mortali propter metū aut tormenta: quoniam ſicut nullus metus nullumq; tormentum excuſat à vulneratione aut occiſione ſui, ita nec ab infamatione ſui. Quamuis enim pati detrimentum

famæ

famæ propriæ, ſit in proprio arbitrio conſtitutum, ſi in aliorum malum non redundat; ſicut pati vulnera & mortem: inferre tamen ſibijpſi damnum famæ; criminoſum eſt, ſicut vulnerare aut occidere ſe. Et ſi in iudicio propter tormenta hoc fit, duplicatur iniquitas: quia adiungitur mendacium in iudicio pernicioſum.

S. Tho. 2. 2. q. 73. Bannes in eundem locum. Sotus de iuſt. l. 5. q. 10. Nau. man. c. 18. nu. 17. & ſeqq. Leſſius l. 2. de iuſt. cap. 11. Tolet. l. 5. c. 63. & ſeqq. De reſtitutione famæ. Vide inf. V. Reſtitutio c. 7. nu 3.

Verè quidem dixit S. Hieron. ad Celantiam, tantam eſſe huius mali, id eſt detractionis, libidinem, vt etiam qui procul ab alijs vitijs receſſerunt, in iſtud tamen quaſi in extremum Diaboli laqueum incidant. Nonnulla tamen ſunt quæ ab hoc tam communi vitio excuſant eum qui alterius famam abſtulerit.

Primum eſt. Iuſtitia, quâ ſcilicet Iudex aut quiuis alius ſuperior, ſeruatis debitis circumſtantijs, ſubditorum peccata occulta manifeſtat: vel ad eorum correctionem, aut ad aliorum exemplum.

Secundum eſt pietas, quâ peccatum aut defectus fratris denunciatur apud Superiorem pro eius emendatione, quando aliter obtineri non poteſt; aut pro vitando aliorum periculo quod ipſis ex occulto fratris peccato aut defectu immineret. Ita licet (circumſpectè tamen) prodere occultos defectus illius, qui alioqui cum publico detrimento cuipiam officio præficiendus eſſet. Similiter non peccat qui alios monet vt ſibi caueant ab eo quem nouit furem eſſe, aut vt declinent conſortium eius quem ſcit corruptis eſſe moribus. Hac etiam ratione excuſantur hiſtorici, qui peccata principum & aliorum non ex odio, ſed ex zelo vtilitatis publicæ ad exemplum aliorum literis produnt.

Tertium eſt Neceſſitas. Vt ſi non poſſis aliter liberari ab iniurioſa alicuius vexatione, niſi crimen eius occultum prodas: ſeruata tamen vbique diſcretione inculpatæ tutelæ. eſt enim in eo caſu ſpecies, quædam defenſionis. Ita non peccat Reus, qui teſtium iniurioſam contra ſeipſum depoſitionem infirmat, detecto eorum crimine. Similem quoque neceſſitatem agnoſcunt nonnulli in eo, qui niſi crimen alterius occultum prodat, ſubire debet grauia tormenta.

Digitized by Google

tormenta. Sed hic diſtinctione videtur opus eſſe. Aut enim ſeruatur ordo iuris (qui qualis eſſe debeat optimè docet Bannes in q. 69. de iure a. 2.) tam ex parte eius, quam ex parte tertij de cuius crimine inquiritur; & ſic non tantum poteſt ſed etiam tenetur illud prodere: aut non ſeruatur ordo iuris reſpectu tertij, vt potè quià non eſt ſubditus, aut non præceſſit infamia &c. quo caſu ſi mors eadem tertio ex eiuſd. reuelatione immineat, non videtur eſſe licitum reuelare. Deducitur ex Nau. man. ca. 18 nu. 54 qui pro ead. ſententia adducit S. Antoninum. Hoc enim non tantum eſt non conſeruare famam proximi (quod vult Leſſius lib. 2 ca. 11. n. 52.) verumetiam poſitiuè auferre Intellige autem hæc de crimine quod non vergit in damnum reipub. Aliàs enim teneretur reuelare, imò etiam non interrogatus denunciare. Quæri hic etiam poteſt an qui per ſententiam iudicis aut per factum publicum iuſtè eſt diffamatus in vno loco, poſſit alibi infamari? Breuiter reſpondetur fore contra charitatem ſi abſque iuſta vtilitate id fiat; mortale quidem ſuo genere, ſi infametur in loco ad quem fama communis crimen illius, non erat breui perlatura. Imò etiam videtur eſſe contra iuſtitiam. Quamuis enim per ſententiam iudicis, fuerit iuſtè notatus infamiâ reſpectu locorum ad quæ moraliter ea ventura erat non tamen reſpectu aliorum. Quod quidem maximè locum habet. ſi in alijs locis non tantum non ſit bonæ exiſtimationis, ſed etiam benè audire ſolitus ſit. Et in vniuerſum erit contra iuſtitiam adeoque reſtitutionis pœnam ſecum trahens, ſi poſtquã vel diuturnitas tẽporis infamiã diluit aut vita emendatione fama eſt recuperata; cõmemoratione veteris delicti infametur, quocũq; tandẽ loco id fiat Vide Tolet. l. 5. c. 66.

a Vnuſquiſque tenetur ex charitate detractori reſiſtere, ſecũdum illud Eccleſ. 28. Sepi aures tuas ſpinis, & linguam nequam noli audire, &c. Optimus autem reſiſtendi modus eſt cõponere vultum ad triſtitiã, vbi detractorẽ apertè reprehendi non expedit. Sicut enim ventus Aquilo diſſipat pluuias; ita facies triſtis linguam detrahentem. Prou. 25. Et Hieron. ad Ruſticum. Detractor cum triſtem faciem viderit audientis, imò ne audientis quidem, ſed obturantis aures ſuas; illicò conticeſcit, pallet vultus, hærent labia, ſaliua ſiccatur.

b *Timorem humanum intelligit eundem quem S. Tho. 2. 2. q. 73. ar. 4. in c. Eum ſcilicet, qui mundanus appellari ſolet. Talis enim timor eſt peccatum mortale, vt docet idem S. Doctor ead. p. q. 19. ar. 3. Vndè quod ex eo tanquam radice procedit; etiam mortale eſſe contingit.*

c *Hanc Caiet. doctrinam, qua parte aſſerit peccatum mortale eſſe, infamare ſeipſum, merito approbat Valentia tom. 3. diſp. 5. q. 17. p. 2 Cæterum qua parte negat excuſari poſſe à mortali eum qui propter metum aut tormenta ſeipſum infamat; communiter non recipitur. Sicut enim licet in caſu alium infamare videlicet propter maius ipſius aut communitatis bonum; ita etiã licet famam ſibi tollere in caſu, imò & aliquando neceſſarium. v. g. ad reuocandum falſum teſtimonium aduerſus innocentem prolatum. Itaque non videtur peccare, qui ad vitanda grauia tormenta crimen ſuum verum manifeſtat; etiamſi ob id morte ſit plectendus. Non enim tenetur homo cum tanto cruciatu vitam ſuam conſeruare. Peccabit tamen ſi crimen falſum ſibi imponat; nam omne mendacium eſt peccatum: tamen vt apparet, non mortaliter, propter eandem rationem: quia non eſt neceſſario vita redimenda tanto dolore: ſicut non tenetur quis pati ſciſſionem tibiæ, ad eiuſdem vitæ conſeruationem. Angelus V. Detractio n. 6. Silu. eod. q. 3. Tolet. l. 5. c. 66. Leſſius dicto c. 11. l. 2. n. 41. Sotus l 5. q. 10. ar. 2. ſub fin. Vbi tamen rectè monet fore in præſenti caſu mortale, ſi ex tali confeſſione ſcãdalum aliquod aut graue damnum alicui tertio immineret.*

SVMMARIVM.

Qui de fide circa eam dubitando diſputat, aut coram ſimplicibus abſque rationabili cauſa, peccat.

DIſputare de fide, *a* dubitando de veritate fidei peccatum eſt mortale: quia dubius in fide, infidelis eſt. Ad confutandos verò errores, niſi rationabilis cauſa ſubſit, vel gratia exercitij, coram ſimplicibus, peccatum eſt imprudentiæ: quia periculoſum eſt ne in vacillationem indu-

induċantur, ex hoc ipſo quòd audiunt aliquid apparens contra ea quæ ſunt fidei. b Et laicis nihilominus peccatum eſt diſputare de fide publicè vel occultè capit. Quicunque. de hæret. lib. vj. Et quia contrafaciens excommunicari mandatur, peccatum mortale eſſet, ſi laicus ſciẽs ſibi ſub tali tantaq; cenſura illicitam redditam diſputationẽ huiuſmodi, nihilominus præſumeret de fide diſputare.

S. Tho. 2. 2. q. 10. a. 7.

a *Etſi dubitare de veritate fidei, ſemper ſit peccatum; dubius tamen in fide licitè poterit de ea diſputare, ſi hac intentione id faciat, vt de eius veritate plenius inſtruatur.*

b *Rectè notat Author noſter in dictum locum S. Tho. hoc intelligendum eſſe de diſputatione ex profeſſo à Laico ſuſcepta ad confutandos hæreticorum errores. Nam alioqui exercitij cauſa, & in communi colloquio, non eſt prohibitum Laico de rebus fidei diſputare.*

SVMMARIVM.

DISCORDIA *formalis circa bonum diuinum aut proximi neceſſarium, eſt genere ſuo p. m.*

DISCORDIA, qua quis voluntati alterius de bono diuino aut humano cui debet conſentire, ſcienter & ex intentione contrariatur, peccatum eſt mortale ex ſuo genere: quia contra charitatis concordiam directè eſt.

1. Notanter autem dicitur, cui debet conſentire: quia diſcordiæ completum peccatum tollit concordiam, non quamcunque, ſed debitam; quę ſcilicet ex debito eſt aut eſſe debet inter proximum & ſe, aut alium. Si enim nolit concordare cum proximo ad bonũ ſupererogationis (puta ad ingrediendum ſimul religionem) non pertinet ad diſcordiæ vitium: quia non tenetur conſentire ad tale bonum. Inuenitur tamen diſcordię peccatum veniale propter imperfectionem actus; vel ex parte volentis: vt in primo motu diſcordiæ: vel ex parte materiæ, vt ſi tollat

Digitized by Google

concordiam in minimis. Minima autem in propoſito ſunt, quæcunque non ſunt neceſſaria ad ſalutem: vt ſi diſcordet aliquis à voluntate dicendi veritatem purè officioſam, hoc eſt cuius mendacium eſſet peccatum veniale, & ſic de alijs.

2. Inuenitur rurſus diſcordia per accidens, hoc eſt non ex intentione: hoc eſt quum quis diſcordat quidem ab altero, ſed non vt diſcordet, ſed vt non minus rectè aut vt rectius velit ſeu operetur. Interuenit ſiquidem tunc ſolummodo diſcordia materialiter: quia formaliter vterque tendit ad bonum. Et tunc aut non eſt peccatum, ſi vterque prudenter ſe habet. Aut contingit peccatum, vel ex parte volentis quantùm ad modum, ſi nimis inhæret propriæ ſententiæ. Vel ex parte materiæ, ſi erraretur in ijs quæ ſunt de neceſſitate ſalutis. Et in vtroque caſu tantum culpæ vel excuſationis iudica, quantum culpæ vel excuſationis habet induratio in primo, aut error in ſecundo, ſi enim pertinacia illa eſt venialis, non niſi peccatum incurritur veniale. Et ſimiliter ſi error ille excuſabilis eſt propter ignorantiam excuſatam (puta quia non tenebatur illud ſcire) excuſata erit diſcordia huiuſmodi.

3. Conſiderandum demum eſt in ijs quæ ſunt per accidens, damnum ſeu nocumentum conſequens (ſicut de detractione materialiter dictum eſt) antequam iudicium feratur de mortali peccato.

S. Tho. 2. 2. q. 37.

SVMMARIVM.

Abſque rationabili cauſa in lege, voto, iuramento, beneficijs & ſimilibus diſpenſare, peccatum eſt: nec tutus eſt in conſcientia, qui eo modo etiam à Papa diſpenſationem obtinet.

DISPENSARE in lege ſiue voto & ſimilibus, abſque rationabili cauſa peccatum eſt: quia actus eſt voluntarius,

tarius, diſſonus rationi rectæ. Eſt autem veniale huiuſmodi peccatum in paruis.

1. In ijs autem quæ notabilia ſunt, conſiderandum eſt ſi aliquid interuenit contra diuina præcepta, ſeu bonos mores, vel non: & ſic iudicandum eſt de mortali, vel nō mortali. Verbi gratia: ſi abſque rationabili cauſa diſpenſetur quis, vt habeat multas Eccleſias, & patet aut creditur, vel probabiliter dubitatur inde prouenire, quòd Eccleſiæ priuantur debitis curis animarum, peccatum mortale proculdubio incurritur: quia contra diuinum ius eſt, vt priuetur Eccleſia debita cura animarum. Et ſimiliter ſi abſque rationabili cauſa diſpenſaretur, vt multa Eccleſiaſtica beneficia cum exceſſiuis prouentibus vnus haberet, peccatum mortale eſt: quia contra naturale ius eſt, vt communia bona (qualia ſunt beneficia Eccleſiaſtica) ita iniquè diſtribuantur, vt vnus ebrius ſit, & infiniti eſuriant.

2. Idem autem eſt iudicium de diſpēſatione in voto ſeu iuramento: quia ex diuino iure obligant. Nec eſt tutus in conſcientia quò ad Deum qui diſpenſatur in iſtis ſine rationabili cauſa etiam à Papa motu proprio & certa ſcientia, & de plenitudine poteſtatis: quia Papa non habet poteſtatem in deſtructionem: ſed ædificationem corporis Chriſti.

S. Tho. 1. 2. q. 97. ar. 4. & q. 100. a. 8. Medina in vtrumque locum. Sotus de iuſt. l. 1. q. 7. a. 3. Nau. in man. prælud. 9. nu. 11. Couar. tom. 1 par. 2. § 9.

Notandum eſt primò poteſtatem diſpenſandi iure ordinario competere ſolis Superioribus habentibus iuriſdictionem in foro exteriori: alijs autem tantum ex priuilegio & delegatione. Vnde quamuis Parochi & alij Confeſſarij habentes iuriſdictionem ſolùm in foro conſcientiæ, poſſint leges interpretari, vota commutare &c. Nihilominus non poſſunt in ijs, niſi ex priuilegio aut ſpeciali commiſſione diſpenſare.

Notandum ſecundò inferiorem non poſſe in ijs quæ ſunt ſuperioris poteſtatis diſpenſare, niſi quantùm & quatenus ei fuerit expreſsè vel interpretatiuè commiſſum. Vnde nec ſummus pōtifex in lege diuina diſpenſare poteſt. Porrò Conc. Trid. ſ. 24. cap 6.

concedit Epiſcopis poteſtatem diſpenſandi in omnibus irregularitatibus & ſuſpenſionibus ex delicto occulto prouenientibus, excepta ea qua oritur ex homicidio voluntario, & exceptis alijs ad forum contentioſum deductis. Interpretatiuè autem per legitimã conſuetudinem ijſdem commiſſum eſt, vt diſpenſent primò in omnibus votis exceptis tribus, id eſt voto religionis approbatæ, caſtitatis perpetuæ, & peregrinationis Hieroſolymitanæ. Secundo in cauſis leuioribus. Tertiò in caſibus qui frequentiſſimè accidunt: vt in lege ieiunij & abſtinentiæ. Quartò in impedimentis matrimonio ſuperuenientibus (nam in ijs quæ antecedunt matrimonij contractum, ſolus Papa diſpenſare poteſt, ait Dominic. Sotus 1. de iuſt. q. 7. a. 3.) tunc præſertim quando difficilis eſſet ad Pontificem aut eius Delegatum acceſſus, quod & in alijs cauſis à matrimonio diuerſis locum habet. Tunc enim cenſendus eſt Pontifex permittere Epiſcopo, vt vtatur ſua poteſtate ordinaria, quam habet circa diſpenſationes, excluſa reſeruatione. Atque hæc partim ex Medina in dictum locum 1. 2. q. 97. a. 4. partim ex Leſſio de iuſtit. l. 2. c. 40. dub. 12. & 13. deſumpta ſunt.

a Diſpenſationem abſque cauſa rationabili factam peccatum eſſe, non eſt dubium; quæri tamen poteſt, an ſit valida? Reſpondendum breuiter nullam talem diſpenſationem validam eſſe eatenus, vt tutum in conſcientia faciat eum qui tali diſpenſatione ſcienter vtitur. Quædam tamen valet hactenus vt effectus ad quã datur, robur habeat. Quod contingit in cauſis matrimonialibus & in beneficijs. Exempli cauſa, ſi Papa diſpenſet cum aliquo vt contrahat in gradu prohibito, idq́ ſine iuſta ratione: firmum erit matrimonium ſi attentetur: peccabit tamen diſpenſatus ſic contrahendo. Similiter qui per iniuſtam diſpenſationem aliquod beneficium poſſidet, eſt verus illius beneficij poſſeſſor; peccat nihilominus illud virtute iniuſtæ diſpenſationis retinendo. De diſpenſatione votorum vide inf. V. Votum c. 3.

SVMMA-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

DIVINATIO, *quandoquidem dæmonis auxilio innitatur, eſt ex ſuo genere peccatum mortale.*

DIVINATIO, pro quanto ſignificat indebitam vſurpationem cognitionis futurorum euẽtuum, vel præteritorum, aut præſentium occultorum, peccatum eſt: quia contra rectam rationem eſt. Et eſt ex ſuo genere mortale, in quantum dæmoniaco innititur auxilio. Contingit tamen frequenter eſſe veniale propter imperfectionem actus. Vel quia actus dæmoniacus non eſt ſecundum ſe, nec ex intentione tacita vel expreſſa exercentis illum: vt contingit in multis vanis: puta libro fortunæ, ominibus, &c. Vel quia non putatur actus dæmoniacus: vt contingit multis, in quibus ſola vanitatis deformitas apparet: puta in apertione librorum, & ſimilibus, quæ ex fortuna, ſeu caſu creduntur.

2. Pro generali ſiquidem regula habendum eſt, quòd vbi nulla interuenit dæmonis inuocatio, nec explicita, nec tacita, & non eſt mala intentio, non incurritur mortale peccatum. Excluditur autem tacita dæmonis inuocatio, quando nulla re aut verbo quis vtitur, vt inſtituta ab aliqua ſecreta cauſa: quod tunc fieret, quando quis vteretur aliqua re aut verbo, quaſi habente virtutem ad effectũ aliquem, ad quem conſtat nec naturalem nec diuinam habere virtutem. Tunc enim tacitè conſentit in dęmoniacum auxilium: quia ad virtutem illius tacitè recurrit, dum ſic vtitur re aut verbo illo. Vbi quoque tacita interuenit dęmonis inuocatio: ſi cognita aut credita, aut dubia eſt, peccatum eſt mortale: vt patet. Si verò ignota eſt, & cum hoc ſi crederetur eſſe, non fieret; non eſt mortale peccatum: quia propriè loquendo non inuocat iſte dæmonem tacitè, niſi materialiter & inuoluntariè: quod non facit hominem ſocium dæmoniorum. Et iuxta has regulas iudica etiam ſortes.

Digitized by Google

S. Tho. 2.2.q.95.

SVMMARIVM.

Ad gradum doctoratus admitti non poteſt inſufficiens, ſine proprio & eius qui admittit peccato; adeo vt mortale ſit, vbi in Medicina aut Theologia error iſte committitur: ſed neque ſi in ſcientia iuris id fiat, liquet à mortali excuſandum eſſe.

DOctorem fieri aut facere inſufficientem notabiliter, peccatum eſt: quia actus voluntarius caret debita ſibi materia: & quia iniuria per hoc fit omnibus quibus ille propter doctoratum præponitur, & quò ad honorem, & quò ad locum.

2. Ex his tamen quia non notabiliter alij inde læduntur (non multùm enim videntur homines æſtimare hoc) non video peccatum mortale. Sed gratia materiæ videtur peccatum mortale: ſi de Medicinæ vel Theologiæ doctoratu ſit ſermo: quia eſt factum pernicioſum, quantum eſt ex ſe: quoniam eoipſo quòd aliquis conſtituit aliquẽ doctorem in Medicina, approbat & proponit illum vniuerſo mundo in medicum: doctorare enim, eſt approbare publicè ſcientiam in illa facultate. Et propterea quantum eſt in re, publicat, teſtatur, & approbat corã omnibus, quòd ad illum vt medicũ omnes pro ſanitate confugere poſſunt, ac per hoc mendacium pernicioſum facto committit, exponendo periculo vitæ corporalis &c. omnes recurrentes ad illum ignorantem.

3. Et ſimile eſt de doctore in Theologia, qui eſt velut medicus animarum; approbatur namque, quòd omnes ad illum vt ad doctorem Theologiæ recurrere poſſunt. Et ſic non ſolùm populares, ſed presbyteri habentes curam animarum confidunt de ſcientia illius magiſtri (& inde deciduntur erroneè caſus conſcientiæ, inde docen-

docentur falſa, &c.) & dicunt pro authoritate: Magiſter in Theologia dixit, &c. Quia ergo quantum in ſe eſt, in periculum corporum vel animarum agitur & datur opera rei illicitæ conſtituendo inſufficientem doctorem, ideo pernicioſum factum hîc inuenitur: ſicut eſſet pernicioſum mendacium teſtificari populo, quòd hic eſt ſufficiens ad medendum, & ille ad inſtruendum animam.

4. De doctoratu verò in alijs materijs *a* non apparet ſimile periculum. Nam de doctoratu in artibus, nulli videtur imminere periculum. De doctoratu verò in Iure, rarò videtur periculum: quia niſi aliter ſciatur eſſe doctus, non facilè credit quis illi ſuam cauſam: medicum autem quum infirmus audit, propter ingentem ſanitatis ſpem & miſeriam infirmitatis, ſtatim rogat. Et rurſus in cauſis ciuilibus poteſt adhiberi remedium, ſi aduocatus errauit: ſed in cauſa ægritudinis agitur de vita aut ſanitate irreparabili &c. Graue tamē peccatum incurritur in Iuris doctoratu huiuſmodi. Et quamuis mortale non definiam, non tamen omnino excuſo à mortali: quia quantum in ſe eſt, periculo exponit clientulos.

a *Certè cum non ſine magno reipublicæ detrimento (per hoc enim vehementer remittitur ſtudium ſcientiarum) paſſim vileſcant gradus iſti, promiſcuè doctos indoctos admittendo; rarò à mortali excuſari poſſe videntur, ij ſaltem qui notabiliter indigni ad aliquem iſtorum graduum, etiam in artibus aſſumunt.*

SVMMARIVM.

DOLVS *nunc veniale, nunc mortale peccatum eſt, iuxta ſubiectam materiam.*

DOLVS (hoc eſt aſtutiæ exequutio, ſiue per verba, ſiue per facta ad decipiendum ordinata) peccatum eſt, veræ prudentiæ contrarium. Et iuxta ſubiectam materiam poteſt eſſe mortale vel veniale, ſicut deceptio ad

Digitized by Google

ad quam aſtutia machinatur. Si enim intenditur deceptio pernicioſa, eſt peccatum mortale: ſi verò officioſa aut iocoſa, eſt peccatum veniale.

S. Tho. 2. 2. q. 55. ar. 4.

SVMMARIVM.

DVELLVM *nec indicere licet, nec ſuſcipere, idque ſub reatu peccati mortalis.*

DVELLVM (hoc eſt ſingulare bellum ex condicto) indicere, peccatum mortale eſt: quia eligitur percuſſio proximi, & expoſitio propriȩ & alienæ vitæ periculo mortis, abſque ſufficiente talis belli cauſa.

2. Suſcipere autem ſeu acceptare duellum, vel pro manifeſtatione veritatis, peccatum mortale eſt: quia contra rationem rectam eligitur percuſſio proximi, periculum vitæ, & diuini fit vſurpatio iudicij cum tentatione Dei, & inducitur in teſtimonium quod non eſt teſtimonium, & diabolica adinuentio impletur. Vel ad oſtentationem virium, peccatum quoque mortale eſt: quia contra rectam rationem eligitur percuſſio proximi cum periculo vitæ, vt patet. Et per eandem rationem peccant mortaliter bellantes decem hinc & decem inde: vt quandoque ſpectaculi gratia tempore belli fit. Non enim excuſantur propter tempus belli, quaſi ſit partialis conflictus cum hoſtibus: quia nō habet locum finis belli in huiuſmodi partiali certamine. Non enim ordinatur conflictus iſte ad debellandum vel minuendum hoſtis virtutem, ſed ad oſtentationem hominum.

3. Vel ad euitationem ignominiæ, (quaſi vilis & degeneris animi reputetur niſi acceptet duellum) peccatum quoque mortale eſt eadem ratione: quia contra rectam rationem non vulgarium ſed ſapientum, eligitur percuſſio, periculum, &c. Vel ad terminandam litem ciuilem vel criminalem, peccatum quoque mortale eſt: quia non eſt proportionatum medium ad terminandum litem armata pugna

pugna percuſſiua &c. Licitum tamen eſt ſuſciperere duellum authoritate principis, quando accuſator materiali gladio iudicis iniuſtè me petit mutilando vel occidendo: quoniam inuaſus gladio, poſſum me gladio tueri. Et ſimiliter licitum eſt reſoluere bellum iuſtum in duellũ, quando pars habens iuſtum bellum videt ſe aliter ſuccumbere: vtitur enim viribus ſuis vt melius poteſt. Et ſi hæc ſic breuiter dicta non penetras, vide diffuſè à nobis ſcripta in commentarijs ſecunda ſecundæ diui Thomę in fine. 95. quæſtionis. Vnde principes cõcedentes duellum (vt communiter accidere videtur) patet peccare mortaliter. Secus autem eſſet, ſi ex rationabili cauſa permitterent, ſicut permittunt meretrices, quoniam non peccarent.

Pœnas aduerſus hoc crimen conſtitutas vide in conc. Trid. ſſ. 25. c. 19. Vbi ipſo facto excommunicantur Domini temporales qui in terris ſuis Monomachiæ locum concedunt, ipſi pugnantes, eorũ patrini & fautores, dantes conſilium, nec non duelli ſpectatores, & quamquam iſtam excommunicationem concilium non reſeruauerit, nouiſſimè tamen reſeruata eſt ſummo pontifici per Clem. 8. in bulla, quæ incipit: Illius vices.

SVMMARIVM.

EBRIETAS *voluntaria eſt p. m. Licet tamen propter ſanitatem ex conſilio medici ſeſe inebriare: ſi vero ſit inuoluntaria, nec ipſa, nec quæ ex ea ſequuntur, ad peccatum imputari debent.*

EBRIETAS præcognita & volita propter delectationem in potu vini immoderato, peccatum mortale *a* videtur: quia contra rectam rationem violentè imponit quis ſibiipſi neceſſitatem vinculi tollentis vſum rationis.

2. Ebrius enim non ſolùm eſt abſque actuali vſu rationis, vt otioſus: & abſque ſoluta ratione, vt dormiens; ſed neceſſitatem habet permanendi in vinculo rationis propter quam differt à dormiente: à quo etiam differt, quia

ſomnus

ſomnus eſt priuatio naturalis, ebrietas verò violenta, vtpote ægritudinalis perturbatio exiſtens. Notanter autem dicitur præcognita & volita: quia ebrietas niſi intenta ſit, non eſt ebrietas formaliter, ſed materialiter tantùm.

3. Dicitur quoque propter delectabilem potum vini: *b* quia ſi quis ex intentione inebriaretur ex diſpoſitione artis medicinæ propter ſanitatem, non eſſet ebrietas peccatum, etiam veniale; quia non eſſet ebrietas formaliter: nec eſſet ibi immoderatus potus: quia homini ſic diſpoſito potus inebrians eſſet moderatus. Et rurſus recta ratio habet, vt homo imponat ſibi neceſſitatem permanendi ad breue tempus (puta diem &c.) ſub vinculo violento rationis vſus, vt poſtea poſſit ratione in corpore ſano diutius vti, quàm habet corpus infirmum: ſicut liceret vti opio, & alijs ſtupefacientibus, impedientibus rationis vſum.

4. Ebrietas inculpabilis excuſat à peccatis ex ebrietate commiſſis: quia tunc inuoluntaria ſunt. Si autem eſt culpabilis, alleuiat quidem peccata ex ipſa ſequentia, quia ſunt minus voluntaria, ſed diuerſimodè, nam peccata præuiſa, quia ſolitus eſt ebrius talia peccata committere, excuſantur à tanto, ſed non à ſuis ſpeciebus, quia volútaria ſunt in ſua cauſa, ſcilicet ebrietate. Non præuiſa autem, excuſantur à ſuis ſpeciebus, ſed aggrauant ebrietatis peccatum: vtpotè illius mali effectus.

5. Ebrietas non plena (quando aliquis potu vini redditur nimis lætus, aut turbatur in phantaſia: dum videtur ei quòd domus gyretur, aut huiuſmodi aliquid incurrit: non tamen perdit vſum rationis) peccatum proculdubio graue eſt, niſi cauſa medicinæ fiat: quia immoderatus eſt potus ſecundum quantitatem vel qualitatem, & hoc ſi aduertenter aut negligenter accidit, peius tamen ſi ex intentione: eſt enim tunc prope mortale, non tamen eſt mortale: quia nec attingit ad completam ebrietatis rationem: nec notabile damnum rationis eligitur.

S. Thom. 2. 2. quæſt. 150. Nau. cap. 23. nu. 121. Tolet. lib. 8. cap. 61.

a *Ne-*

Digitized by Google

a *Neque ſolum videtur, ſed etiam cõſtat ex ſacris literis ebrietatem eſſe p. m.* 1. *Cor.* 6. Neque ebrioſi &c. regnũ Dei poſſidebunt *& Gal.* 5. *recenſet Apoſtolus ebrietates inter opera carnis, quæ qui agunt regnum Dei non conſequentur.*

b *Cum Authore ſentit Silu. V. Ebrietas & Tolet. loco citato cap.* 161. *lib.* 8. *Hæc tamen opinio non vſque adeo eſt recipienda, vt contraria non ſit etiam probabilis; videlicet nequidem pro recuperanda valetudine, ebrietatem eſſe eligendam. Quam docuit Angelus & Tabien. V. Ebrietas. Immò & S. Tho. q. citata* 150. *a.* 2. *ad* 3. *videtur in eand. magis inclinare. Sic enim ſcribit:* Nec tamen ad vomitum prouocandum requiritur, quod ſit potus inebrians, quia etiam potus aquæ tepidę vomitum cauſat: & ideo propter hanc cauſam nõ excuſaretur aliquis ab ebrietate. *Quibus verbis voluit ſimul inſinuare nullum eſſe caſum, quo ebrietas ad recuperandam valetudinem ſit neceſſaria. Atque vt hæc Caietani doctrina admittatur, duas tamen conditiones neceſſariò requirit, quarum etiam Toletus dicto loco meminit; videlicet, vt Medicorum iudicio ſalus aliter quam per ebrietatem obtineri non poſſit, & vt ex ebrietate non timeatur aliquod graue damnum: puta quod ebrius blaſphemet, percutiat, &c.*

SVMMARIVM.

In Prælatum Eccleſiaſticum eligendus eſt is, qui & in peccato mortali non ſit conſtitutus & cæteris omnibus ad regendã Eccleſiam aptior habeatur: ita vt qui ſecus eligit, mortalem culpam incurrat Similiter etiam peccat, qui ad officia ſæcularia indignos aſſumit.

E Lectio Eccleſiaſtici paſtoris debet in foro conſcientiæ fieri de homine habente duas conditiones. Prima eſt, quod ſit bonus, hoc eſt ſine peccato mortali: propter hoc enim dominus ter Petrum interrogauit, ſi haberet charitatem. Secunda eſt, quòd ſit melior cæteris cognitis, qui poſſent eligi & haberi. Melior autem, non

non quantùm ad bonitatem vitæ; ſed quantùm ad regimen illud nunc & hîc reſpectu talium ouium, & reliquis particularibus occurrentijs penſatis.

1. Exiguntur autem in tantum ambæ conditiones, vt neutra earum poſſit ſcienter omitti ſine peccato mortali. Scienter autem dico, hoc eſt ſecundum conſcientiam eligentis: tenetur enim eligens, ſi abſque peccati mortalis incurſu vult eligere, tenere ſecundum ſuam conſcientiã, quòd ille quem eligit, ſit in gratia Dei, & quòd ſit ad tale officium in hoc loco, hoc tempore &c. melior omnibus, quos nouit, poſſe haberi pro tali cura. Et ratio primi eſt: quia exiſtens in peccato mortali eſt indignus prælatione Eccleſiaſtica, vtpote non diligens Chriſtum ſuper omnia: ac per hoc impotens paſcere Chriſti oues ex ſua vita, quod præcipuè exigitur in paſtore. Ratio ſecundi eſt: quia poſtponere meliorem minus bono in huiuſmodi, non eſt ſine crimine acceptionis perſonarum, dum perſona præponitur cauſæ.

Et ſcito hic idem eſſe iudicium de prouiſore, hoc eſt de illo qui per viam prouiſionis abſque electione facit paſtorem. Secus autem eſt de confirmatore: quoniam confirmator non eligit paſtorem, ſed electionem ſupponit. Et ſi dignus electus eſt, ſufficit ei. Et melior cæteris ille haberi poteſt ex hoc ipſo, quòd electoribus ſolus iſte præ cæteris gratus nunc eſt: eſt ſiquidem conditio iſta multùm faciens ad cauſam. Prælatus enim minus idoneus, gratus tamen ouibus, melior eſt illis Prælato magis idoneo, & minus illis accepto: quoniam ibi charitas coaleſcit, hîc periculum operandi ex metu &c. Si verò plures ſunt nominati, & liberum eſt confirmatori eligere inter illos in quem conſentiat, tenetur inter illos meliorem ad hoc præferre: vt de electore dictum eſt eadem ratione.

2. Et hæc quò ad ſecundam conditionem intellige, cõſiderato affectu & reſpectu ad bona temporalia (gradum ſcilicet, celſitudinem, honorem, diuitias, &c.) quatenus ſunt communia Eccleſiæ bona diſtribuenda inter Eccle-

ſiæ membra, ſic enim habet in huiuſmodi electionibus locum acceptio perſonarum, qua iniuria irrogatur digniori ſi poſthabetur. *a* Et hæc dico propterea, quia ſi in electionibus ſpectaretur ad ſpiritale tantùm officium ad quod eligitur; quum eligatur ad onus, ceſſat ratio iniuriæ reſpectu dignioris: & ſufficeret eligere dignum, ſicut in cæteris oneroſis officijs credimus ſufficienter prouidiſſe, ſi eligimus dignum. Et ratio quare poſtponeret digniorem, eſſet quia nõ tenetur eligere digniorem, quãuis melius faceret, ſi digniorem ad hoc eligeret, Vnde Paulus Apoſtolus quales debeant paſtores eligi, deſcribens ad Titum & Timoth. nunquam meminit conditionis comparatiuæ, ſcilicet quòd ſit cæteris magis dignus: ſed tantùm conditionum poſitiuarum, quæ requiruntur ad hoc quòd ſit idoneus Epiſcopus: quia tunc Epiſcopi non beneficium, ſed officium habebant: & quia ad id quod eſt per ſe reſpiciebat Apoſtolus. Ex quibus patet non eſſe ex ſuo genere peccatum mortale, poſtpoſito digniore eligere verè dignum in Eccleſiaſticum paſtorem: quia ex ijs quæ ſunt per ſe iudicando, ſufficit eligere ſufficientem ad onus tale ſpiritale & ad diſpenſandum temporalia: quoniam ſecundũ veritatem etiam ad oneroſum officium reſpectu temporalium eligitur conſequenter.

3. Electio ſecularis officialis (vt prætoris, &c.) debet de perſona ad officium illud idonea fieri: ita quòd oppoſitum ſcienter aut negligenter faciens, peccat mortaliter, propter nocumentum reipub. quod ex inepto rectore incurrere oportet. Ad eligendum autem meliorem ad hoc, quamuis fortè teneatur qui poteſt; *b* nõ tamen video vinculum peccati mortalis ſi placet ſibi ſufficere idoneum: quoniam non video hîc acceptionem perſonarum: quia nec video habere hîc locum iuſtitiam diſtributiuam, cùm officium hoc non detur ciui vt parti communitatis. Et ſimiliter non exigitur, quòd credatur abſque peccato mortali: quum non fiat paſtor ouium Chriſti, ſed cuſtos pacis humanæ in republica.

4. Electiones quæ in communitatibus ſæcularibus fiũt

de

de ſuis officijs diſtribuendis ſuis ciuibus (ſiue ſit prætura, ſiue quodcunque aliud notabile) regulari debent ſecũdum regulas iuſtitiæ diſtributiuæ. Et ſi non vult errare qui neſcit huiuſmodi regulas, det votum ſuum illi qui magis idoneus eſt ad hoc inter eos, qui digni ſunt & poſſunt præponi. Quod ideo dico: quia ſi is qui verè eſt dignior, non poteſt præponi quia alijs non placet, eligendus eſt dignior inter illos dignos qui poſſunt haberi. Qui autem contra iuſtitiam diſtributiuam votum dat, peccat mortaliter, niſi propter imperfectionem actus excuſetur: ſicut in alijs vitijs contingit.

S. Tho. 2. 2. q. 63. a. 2. Bannes in eundem locum. Sotus de iuſt. l. 3. q. 6. ar. 2. Tolet. inſtruct. l. 5. c. 78. Leſſius, de iuſt. l. 2. ca. 32. dub. 3. & c. 34. dub. 12. 13. & 14. Author ſup. V. Beneficiũ 2. & V. Acceptio perſonarum.

a *Verum quidem eſt non fieri iniuriam digniori, ſpectando ipſum onus quod adhæret beneficijs aut officijs eccleſiaſticis, ſi poſtponatur; cæterum quod ſubiungitur: ſcilicet quod tunc & ſub illa conſideratione ſufficeret eligere dignum, neſcio an ab Authore rectè dictum ſit. Semper enim Eccleſia patitur detrimentum, vbi magis idonei prætermittuntur; quandoquidem miniſtros requirat, qui & vita ſanctimonia, & ſcientia, regendique induſtria cæteris antecellant. Vt omittam fore alioqui contra charitatẽ animarum, quæ tanto plures ſaluarentur, quanto aptior miniſter ijs præficeretur. Sed nec argumentum, quod in confirmationem ſui dogmatis ex Apoſtolo petit Caietanus quidquam valet; quandoquidem, vt rectè notauit Bannes dicto loco, procedat ab Authoritate negata. Legendum eſt omninò hac de re conc. Trid. ſſ. 24. c. 1. & 18. refor.*

b *Hoc meritò reijcit Leſſius dicto c. 32. l. 2. dub. 3. Probatque bonis rationibus interuenire culpam mortalem, vbi in diſtributione officiorum ſæcularium, prætermittuntur digniores; idque præſertim ſi ea ſint maioris momenti, & à quibus reſpub. multum dependeat. Eſto non fiat iniuria magis idoneis (quod vult Caiet.) eſt tamen contra fidelitatem reipub. debitam, quæ vtique exigit vt miniſtri procurentur quàm maximè idonei. Fundamentum autem quo ferè innituntur contrariæ ſent. Aſſertores, prorſus*

Digitized by Google

prorſus vanum eſt: hoc nimirum, quod non teneatur Oeconomus domino ſuo procurare operarios aptiſſimos; maximè vbi commodè & ſine vllo ſuo diſpendio id poteſt. Quis enim talem Oeconomũ quem ea mente eſſe intelligeret, vellet aſſumere: Hoc ipſum latiùs explicat Leſſius ibid.

SVMMARIVM.

Qui ſuperfluum habens, eleemoſynam negligit, aut quando proximus eſt in extrema neceſſitate; peccat mortaliter.

ELeemoſynam non facere, eſt peccatum mortale in duobus tantummodò caſibus.

1. Primus eſt, ſi quis habet de ſuperfluo naturæ & perſonæ. Et tunc quia præceptum hoc (ſcilicet, *Quod ſupereſt eleemosynam date*) eſt affirmatiuum, & obligat pro loco & tempore &c. propterea fidei ac prudentiæ illius qui ſuperfluum habet, commiſſum intelligitur: quãdo & quibus actualiter diſpenſet illud ſuperfluum, ſimul vel ſucceſſiuè, vt melius ſibi videbitur.

2. Secundus eſt, quum apparet pauper in extrema neceſſitate conſtitutus, iuxta illud Ambroſij. Paſce fame morientem: ſi non pauiſti, occidiſti. Et in primo caſu intellige duo. Primò, ſuperfluum non conſiſtere in puncto: quoniam ſicut multis ablatis ab aliquo, non cenſetur quis indigens: ita multis adiunctis non propterea ſuperfluit. Secundò, quòd ſuperfluum in tali latitudine conſiſtens, iudicandum eſt conſideratis ſumptibus honorabilibus etiam filiorum, familiæ, ſtatus munificentia, magnificentia, cõmunibus euentibus, hæredibus, & alijs eiuſmodi: ita vt rarò videatur contingere, vt homo ſecundunm ſtatum glorioſè viuens, ſuperfluum habeat. In ſecundo quoque caſu intellige extremam neceſſitatẽ, non quando emiſſurus eſt ſpiritum: ſed quando ob defectũ neceſſariorũ apparet, quòd ille moritur, niſi ei ſuccurratur de neceſſarijs modò,

quando poſſunt ipſi prodeſſe ſubuentiones, antequàm deſperetur de vita illius.

S.Tho.2.2.q.32.ar.5. & 6. Bannes ibid. Tolet. inſtruct.lib.8. cap.33.& ſequent. Ludouicus de Beia, reſponſionum par.2.caſu. 24 fol.219. Author diffusè tom.2. de præcepto Eleemoſynæ.

Qui igitur habet ſuperfluum pro ſuo & ſuorum ſtatu honeſtè conſeruando; peccat mortaliter, eleemosynam omittens, etiamſi proximus communes tantum neceſſitates patiatur. Nam in neceſſitatibus extremis etiam qui ſuperfluum non habet, ad eleemoſynam obligatur. Atque hæc eſt doctrina receptiſſima, iuxta id quod dicit S. Ioannes 1.ep.c.5. Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem (*non addit extremã*) habere & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo? *Vt autem ſit grauis culpa in huius ſæculi diuitibus, quod cum facilè poſſint, ſuorum proximorum neceſſitates ſubleuare contemnunt; id tamen in perſonis eccleſiaſticis, potiſſimum autem in Paſtoribus ſuper candelabrum Eccleſiæ conſtitutis, vt luceant omnibus qui in ea ſunt; eſt prorſus intolerabile. Vt enim nihil ad permonendos Subditorum animos potentius eſt miſericordiæ operibus, adeo vt Paſtor in eorum cordibus quiduis plantare poſſit, ſi erga indigentes ſuæ parochiæ liberalem ſe oſtendat; ita è diuerſo, nihil eſt quod eum magis exoſũ reddat, nihil quod eius prædicationes magis eneruet, quam ſi turpe lucrum ſectari cognoſcatur. Scribit Apoſtolus 1.Timo.6.* Diuitibus huius ſæculi præcipe non ſublime ſapere, neque ſperare in incerto diuitiarum, ſed in Deo viuo, (qui præſtat nobis omnia abundè ad fruendum) bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facilè tribuere, communicare, theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum vt apprehendant vitam æternam. *Obſecro, quo fructu, aut etiam qua fronte hæc prædicabit is, qui ſtudet opibus in longum tempus recondendis, & qui theſaurizat non fundamentum bonum in cælis, ſed paleas igni comburendas? Excuſant plerique ſe theſaurizare non ſibi, ſed pauperibus, quos olim bonorum ſuorum ſcribant hæredes. Nimirum ſub ſpecie pietatis latet turpis multorum Auaritia. Si enim ſincerum haberent erga pauperes*

Chriſti

Chriſti affectum; præſentes eorum neceſſitates nequaquam prꝺterire poſſent. Atque, vt verbum addam, quoquo tandem animo id faciant; tamen Dei Eccleſiam longè magis ædificat, qui dum viuit & valet opera pietatis exercet, quam qui congeſtas opes in morte pauperibus ſic erogat; vt ſimul vehementem Auaritiæ ſuſpicionem in hominum animis relinquat. Multa in hanc rem habet Bannes lectu digniſſima, in citatum locum S. Thom. 2. 2. q. 32. ar. 6. dub. vlt.

a *Immò multi ſunt, qui ſecundum ſtatum ſuum honeſtè viuentes, ſuperfluum habere noſcuntur. Tales ſunt omnes quos propriè diuites appellamus: quibus quidem conceſſum eſt vti ſuis opibus ad ſtatus decentiam & ſplendorem, ſed ſeruata vbique modeſtia Chriſtiana, in conuiuijs, ædificijs, veſtibus, famulitio, &c. Quod ſi poſſet obtineri, longè vtique plures eſſent, qui vltra ſtatus decentiam ſuperfluum haberent, quàm putauit Caietanus.*

SVMMARIVM.

EMERE *rem minoris iuſto precio, eſt p. m. Precium autem iuſtum eſt, quod cōſideratis circumſtantijs præſentibus, communiter inueniri poteſt: habetque tres gradus, pium, moderatum & rigoroſum. Redditur itaque emptio vicioſa, primò ex defectu iuſti precij; tum ex fraude in ſubſtantia, quantitate, aut qualitate: ſicut & ex pacto de retrouendendo.*

EMERE rem minoris iuſto pretio ex intentione emendi ſeu ſoluendi minus iuſto pretio, tunc, hic &c. *a* peccatum mortale eſt: quia contra iuſtitiam læditur proximus, minus habendo quàm habere debeat: *b* Circa iuſtum autem pretium quid ſit, oportet non falli: quoniam iuſtum pretium non ſolùm eſt illud quod communiter in illa patria currit, ſed illud quod nunc, hîc, ſub hoc vendendi ſeu emendi modo poteſt communiter inueniri: ità quòd licet res aliqua Romæ à mercatoribus vendatur cen-

Digitized by Google

tum, ſi eadem res Romæ vltrò expoſita venditioni, ſiue ſubhaſtando ſiue per proxenetas, non inuenit emptorem niſi pro ſeptuaginta (tum quia vltroneæ merces vileſcũt: tum quia emptores pauci inueniuntur pro tunc: aut quia non indigent re illa: aut quia non habent pecuniam promptam pro re illa: aut quia non curant habere illam) iuſtum tunc ibi huius rei pretium conſtituitur ſeptuaginta: ita quòd non peccant illi qui ex eo quòd vident, quòd res illa venalitati expoſita poteſt haberi tali pretio, puta ſeptuaginta, inducuntur ad emendum.

2. Nec redditur iniuſtum pretium ex cauſa, puta quia neceſſitate ductus ac per hoc non voluntariè vendidit: quia inopia qua cogitur quis ad vendendum, non reddit venditionem inuoluntariam: alioquin etiamſi rigido pretio venderet, inuoluntaria redderetur venditio: quod conſtat eſſe falſum. Eadem ſiquidem ratione iuſtum pretium eſt, quod nunc hîc ſub hoc modo vendendi vel emendi inuenitur communiter, qua ratione iuſtum quoque eſt pretium, quum poſt bella, aut peſtes, domus, agri, horti, &c. emuntur viliſſimè, quia non inueniuntur emptores. Et eadem ratione gemmæ quæ emptæ fuerant mille, modò emuntur centum, quia non inueniuntur emptores. Et ſimiliter tranſeunte naui aliqua videmus emi res viliùs quàm ibi valeant, quia non inueniuntur emptores nunc pro alio pretio. Et ſic de ſimilibus. Et ſi hæc latius diſcuſſa cupis videre cum ſuis fundamentis, vide commentaria noſtra in primo articulo, quæſtio. 77. ſecunda ſecundæ.

3. Et pro nunc vide differentiam pretij, inter rem expectantem emptorem, & ſeipſam non expectantem emptorẽ: & clarificabitur intellectus tuus. Domus enim expectans emptorem, venditur quantum valet abſolutè: domus autem non expectans, venditur quantum inuenitur. Et tunc verè venditur quantum valet nunc, hîc expoſita: quamuis non vendatur quantum valeret expectans emptorem. Iuſtum autem pretium eſt, non quantum valeret ſi expectaretur: ſed quantum valet nunc, hîc, & reli-

Digitized by Google

reliquis ſingularibus quæ tunc occurrunt penſatis: vt patet in pignoribus quæ authoritate curiæ à pauperibus propter debita ablata, exponuntur ſub haſta plus offerenti.

4. Et ſcito quòd emens minoris iuſto pretio, citra tamen medietatem, licet excuſetur à iure ciuili; non tamen excuſatur à iure diuino. Permiſſiuè ſiquidem iure humano dicitur licitum decipere citra dimidium iuſti pretij: ſed lex Domini immaculata eſt, ſecundum quam peccatum mortale eſt lędere proximum in quacunque re notabili.

5. Emere iura aliena temporalium bonorum, licet in ſe nullum peccatum ſit, ſi tamen litigioſa ſint, aut futura credantur; turpe videtur: quum non deceat hominem lites quærere. Et ſi minoris iuſto pretio emat, peccat: & non tenetur ei ſecundum ciuilia iura debitor plus dare, quàm emerit. Et ſicut alia iura, ita iura quoque creditorum (quibus ſcilicet debentur pecuniæ mutuatæ aut cenſuales: & breuiter ex quocunque contractu licito, ſiue debeantur in præſenti, ſiue in futuro certo tempore) poſſunt licitè emi, dummodo iuſto pretio emantur. Iuſtum autem talium iurium pretium eſt, quod communiter inuenitur abſque dolo, fraude &c. ſicut in cæteris venalibus tantum valet res, quanti vendi poteſt. Contingit autem huiuſmodi iura paruo vendi, & tamen iuſto pretio: quia paucos inueniunt emptores, vileſcunt enim res quæ à paucis emuntur: & propter penuriam pecuniæ, ſicut cęterę res vileſcunt, quando & vbi rara currit pecunia.

6. Emptio eſt illicita multipliciter. Primò ex fraude iuſti pretij: vt ſi quis cognoſcens pretioſam gemmam, e manu ruſtici non cognoſcentis quid habet, emat vno carlino. Nam voluntaria commutatio ex notitia prouenit. Simile eſt enim ac ſi aurum pro aurichalco ab ignoranter vendente quis emeret. Et tenetur huiuſmodi emptor ad reſtitutionem damni, vltra peccatum. Secus autem eſſet, ſi tam emente quàm vendente ignorantibus,

Digitized by Google

committunt ſe fortunæ, valeat quantum valeat: tunc enim bona fides vtriuſque, & voluntas commutandi cum incuria diſcuſſionis, transfert dominium licitè. Si quis quoque emptor cognoſcit pretium gemmæ: & monet ruſticum, quòd ipſe vult cum bona conſcientia habere abſque ſcrupulo etiam ſi valeret mille aureos, & clarè explicat quòd pro donato habeatur quicquid amplius eſt, non videtur iniuſtè emere: ex quo dominus rei monitus cum proteſtatione, non curat diſcutere rem ſuam, propterea quia non emit, ſed inuenit eam. Et emptor non tenetur ei explicitè affirmare quantum valet: quum habeat alios vnde poſſit inquirere & ſcire.

7. Secundò, ex fraude in ſubſtantia, quãtitate, aut qualitate: vt ſi quis ab ignorante emeret quaſi aurichalcum aurum: aut in magno pondere pro paruo: aut quaſi vitioſam rem, quum eſſet abſque vitio.

8. Tertiò, ex anticipata ſolutione: vt ſi quis minoris emit quia prius ſoluit: vt faciunt ij qui emendo fruges aſſignandas primo tempore præſoluunt minus. Aduerte tamẽ quòd in huiuſmodi emptione ſpectatur ad æſtimatum pretium tempore aſſignationis frumenti. Et propterea ſi veriſimiliter creditur frumentum valiturum menſe Iunij decem vel circà, licet nunc valeat quindecim, licitè ego ex nunc emo pro menſe Iunij decem: vt patet ex cap. Nauiganti, de vſu. Nec obſtat quòd in Auguſto creditur valiturum duodecim aut quindecim: quoniam emptor non emit pro Auguſto, ſed pro Iunio. Sed ſi emeret pro Auguſto decem, & creditur valiturum quindecim, iniqua eſt emptio ex anticipata ſolutione iuſtitiam violans.

9. Nota tamen quòd quia pretia rerum non conſiſtunt in puncto, ſed diſtinguuntur in pium, moderatum, & rigoroſum: ſi ex hoc quòd homo prius aut tunc ſoluit, ad pretium pium deducit emptionem, nullum peccatum eſt. Et hinc fit, vt abſque peccato eandem rem vnus emat decem modò ſoluens, & alius poſteà ſoluturus emat duodecim: quia ille pretio miti, iſte rigoroſo emit.

10. Quartò, ex pacto de retrouendendo, & quandoque etiam

Digitized by Google

etiam cum pacto de locando venditori ſub annuo cenſu moderato, ſi pretium quo emitur minus eſt, quàm res valeat. Habet enim tunc ſpeciem mutui palliati ſub nomine emptionis, & vſuræ palliatæ ſub nomine cenſus. Vnde ſi pretium eſt iuſtum, contractus licitus reputatur, & frequenter fit.

S. Tho. 2. 2. q. 77. Bannes in eand. Nau. c. 23. nu. 77. & ſeqq. Sotus de iuſt. l. 6. q. 3. Leſſius de iuſt. l. 2. c. 31. Toletus inſtruct. l. 8. c. 47. Conferantur quæ inf. dicuntur V. Venditio.

a *Intellige, ſi notabiliter precium rei emptæ defraudetur: aliàs eſt veniale.*

b *Tres ſunt regulæ obſeruandæ ad conſtituendum iuſtum precium rerũ, prima eſt authoritas reipub. quæ per ſuos Miniſtros taxat quarundam rerum precia: vt panis, vini &c. Secunda eſt cõmunis hominũ æſtimatio. Tertia eſt cõuentio inter emptorẽ & vẽditorẽ. Quæ poſtrema locum non habet, niſi in ijs quibus nec Reip. authoritas nec communis fori æſtimatio certũ conſtituit precium. Quales ferè ſunt res, quæ non ad reipub. neceſſitatem, ſed ad faſtum pertinent, vt gemmæ, canes venatici &c. Igitur quod attinet ad precium conſtitutum per authoritatem reipub. id conſiſtit in indiuiſibili, ita vt ſi taxa ſit verbi gratia 20. non liceat pluris vendere: nec minoris emere; niſi venditori placeat minus exigere. Aliter autem conſtitutum variari poteſt eod. loco & tempore in parua quantitate. Et hoc eſt quod dici ſolet tres eſſe gradus iuſti precij, id eſt, pium, moderatum & rigoroſum. Bannes loco citato.*

SVMMARIVM.

ÆMVLATIO *immoderata aut rei ſibi non conuenientis, peccatum eſt: quanquam æmulari ſpiritualia ſit laudabile.*

ÆMVLATIO (hoc eſt triſtitia de alieno bono, non quia ille alius bene habet, ſed quia ipſe non habet) peccatum quandoque eſt. Vel ex modo, quando ſcilicet

Digitized by Google

immoderatus eſt dolor ex nimio amore ſui temporalis boni, & communiter eſt veniale. Vel ex bono affectato, quando ſcilicet improportionatum ſibi bonum cōcupiſcit: vt ſi plebeius, altero facto principe triſtatur quia ipſe non eſt princeps. Et communiter aut ſtulti ſunt tales, aut ambitioſi, & tunc iuxta qualitatem ambitionis iudicabit hanc æmulationem. Et ſi in Eccleſiaſticis dignitatibus aut beneficijs æmulatio inueniatur, iudica illam ſecūdum appetitum æmulantis: ita quòd ſi appetitus illius ad beneficium, aut dignitatem eſt bonus, æmulatio eſt bona: & ſi appetitus eſt malus venialiter, æmulatio eſt venialis: & ſi appetitus eſt malus mortaliter, æmulatio eſt mortalis. Cæterùm in ſpiritalibus æmulatio tantò eſt laudabilior, quātò appetitus eſt melioris boni: iuxta illud, Æmulamini chariſmata meliora.

S. Tho. 2. 2. q. 36.

SVMMARIVM.

Epiſcoporum varia ſunt peccata, vt non reſidere, beneficia indignis conferre, non viſitare ſuam diœceſim, non prædicare verbum Dei, & in vniuerſum, negligere ea, quæ ad ſuarum ouium ſalutem opportuna eſſe iudicantur.

EPiſcopi peccata peculiaria ſunt, conferre ordines indignis, conſecrare nō virgines vt virgines: *a* conferre beneficia Eccleſiaſtica indignis: *b* non reſidere in Eccleſia & cathedra ſua abſque rationabili cauſa: non intereſſe diuinis officijs diebus dominicis ſaltem: *c* non viſitare ſingulis annis ſuam diœceſin, & in viſitatione non ſeruare iura, tam de inquirendis & prouidendis, quàm de prædicando, quàm de procurationibus &c. non inſtituere prædicatores ſeu potentes in opere & ſermone in Eccleſia cathedrali & conuentualibus: *d* non celebrare ſynodum ſingulis annis: non prouidere de idoneis miniſtris, vicario, aſſeſſore, notario, œconomo non propinquo

Digitized by Google

pinquo nec fauore coniuncto , ſed clerico de gremio Eccleſiæ idoneo &c. negligere executionẽ legatorum propter negligentiam aliorum ad ſe deuolutorum quò ad executionem: non corrigere verbo & facto vt opus eſt ſubditos: non conficere chriſma annis ſingulis: non diſpenſare redditus ſuos pauperibus & Eccleſiæ vt debet: negligere vt magiſtri inſtituantur ad docendum opportuna & artes liberales ſubditos: & vniuerſaliter negligere ea quę ad paſcendum Chriſti oues ſibi creditas opportuna ſunt.

2. Inter hæc autem & ſimilia differentia conſideranda eſt duplex. Prima eſt, quod quædam ſunt ſecundum ſe mala, vt conſecrare non virgines, vt virgines: conferre ordines ſeu beneficia indignis, quia actus cadit ſuper materia repugnante: negligere curam animarum, quia pernicioſæ infidelitatis eſt manifeſtè: Eccleſiaſticos prouẽtus diſſipare, quia eiuſdem eſt vitij: non curare de idoneis miniſtris, quia ad hoc tenetur omni iure, & tenetur de dãnis omnibus & ſimilia. Quædã verò ſunt mala propter aliud, hoc eſt propter mala quæ inde nata ſunt ſequi: vt non reſidere, non viſitare non celebrare ſynodos, & huiuſmodi: hæc enim omnia mala pro tanto ſunt, pro quanto ex eis ouium paſtus aut tollitur, aut minuitur, aut impeditur &c.

3. Secunda eſt, quòd quædam ſtatuta ſunt perpetuæ durationis, vt de reſidendo, viſitando prædicãdo &c. Quædam verò cum præterito tempore fluxa videntur: vt de inſtituendo œconomo, de prædicando in viſitatione. Et multa fortè ſunt alia quæ aut per non vſum, aut alias abolita videntur in locis multis. Sicut etiam inſtitutio hominum potentum in opere & ſermone pro prædicationis officio, aut neglecta, aut non recepta in multis locis videtur, vbi nulla inuenitur præbenda pro huiuſmodi viris inſtituta: & fortè hoc accidit in Eccleſijs, vbi tenues ſunt præbendæ.

4. Et propterea errãtes in primis (quæ ſcilicet ſunt ex ſe mala) peccãt mortaliter: niſi propter imperfectionẽ actus (puta quia paruulus error circa fidelitatem aut diligentiam interuenit) excuſentur. Errantes autem in ſecundis, quantum

Digitized by Google

quantum peccent, ex cauſa & ex malo quod ſequitur, & ex bono quo priuantur oues, penſandum eſt. Circa illa verò quæ non eſt in memoria hominum, quòd ſeruata fuerint in aliqua Eccleſia (vt de œconomiis & ſimilibus) non video peccatum aliquod, modò ad finem aut fructum propter quem ſtatuta illa erant, ſtudeat Epiſcopus quantum in ſe eſt dirigere: puta quòd reditus Eccleſiæ bene ac fideliter tractentur, quòd promoueantur in canonicos meliores ſeu magis digni &c. Hoc enim eſt ad idem tendere, ſed alia via hodie conueniente.

S. Tho. 2.2. q. 185. Sotus de iuſt. l. 10. per totum. Nau. cap. 25. nu. 121. Anton. 3. par. tit. 20. Tolet. l. 5. inſtruct. c. 4.

a *De hac re dictum fuit ſup. V. Electio & V. Beneficium 2.*

b *De Epiſcoporum reſidentia ſanctiſſimè decernit conc. Trid. ſſ. 6. c. 1. refor. & ſſ. 23. c. 1. Vbi manifeſtè declarat eam eſſe iuris diuini. Vndè ſequitur non poſſe in ea re diſpenſari à quoquam mortalium. Et cum præceptum illud diuinum ſit magni momēti, vtpotè quod circa ſalutem animarum verſatur; ſi Prælatus aut quiuis alius paſtor a ſua Eccleſia notabiliter & abſque legitimis occaſionibus abſit, peccatum mortale incurrit. Legitimæ autem occaſiones (eod. conc. declarante dicta ſſ. 23.) non ſunt alia, quàm Chriſtiana charitas, vrgens neceſſitas, debita obedientia ac euidens Eccleſiæ vel Reipub. vtilitas: quæ inſuper ab ijs ad quos id pertinet, ſunt approbanda.*

Quare manifeſtè patet, nemini quantumuis magno licere (niſi vbi adfuerint cauſæ ſupradictæ) plures Epiſcopatus retinere: quacunque etiam Pontificis diſpenſatione ad hoc ei non ſuffragante. Patet inquam, quia qui plures Epiſcopatus retinet, eum neceſſe eſt in aliquibus eorum non reſidere.

Quid ſi per Vicarium idoneum munera Epiſcopalia exerceantur? Reſpondetur ne tunc quidem licere, tum quia vix fieri poteſt vt Vicarij vox tantum authoritatis obtineat quantum vox Paſtoris, adeoque ſemper aliquid animarum ſaluti detrahitur: tùm quia ſi id liceret, iā non eſſet opus (vt ratiocinatur Sot. dicto l. 10. de iuſt. q. 3. a. 1.) tanta ſolicitudine in electione Epiſcopi idonei, quantum iura omnia requirunt. poſſet enim quiſpiam quantumuis ad

uis ad epiſcopatum ineptus, ſubſtituere Vicarium idoneum.

c *Conc. Trid ſſ. 24 c. . Et hoc iuxta ius antiquum 10. q 1. cap.* Epiſcopum, *quod ex Conc. Tolet. deſumptum eſt. Quanquam non ſolum iure humano verumetiam naturali & diuino teneantur Epiſcopi ſuas diœceſes viſitare: iure humano quidem quotannis ſemel, vt hic docetur; iure autem diuino & naturali, quoties & vbi pro Eccleſiaſticæ diſciplinæ conſeruatione neceſſarium eſſe videbitur. Act. 10.* Attendite vobis & vniuerſo gregi &c. *Et ſicut non ſufficit alia munia Epiſcopalia, per Vicarium exercere: ita nec iſtud, niſi ob iuſtas cauſas.*

d *Hoc fuit ius antiquum diſt. 8 per multa capita: & renouatum in Conc. Trid. ſſ. 24. cap. 2 Vbi etiam Metropolitanis præcipitur, vt ſingulis trienniis concilium prouinciale congregent, in quo omnes Epiſcopi ei ſubiecti conuenire teneantur*

e *de conſecr. diſt. 4. cap.* Omni tempore.

f *Quod malum ſi iuſtè æſtimetur, tantum eſſe ſolet vt vix peccatum mortale & quidem enorme deeſſe poſsit. Vnde tam graues pœnæ in conc. Trid. aduerſus huiuſmodi conſtitutæ, dicto c. 1 ſſ. 6.*

SVMMARIVM.

ERVBESCENTIA *de bono, ſi ipſum eſt ad ſalutem neceſſarium, eſt p. m. aliàs veniale.*

ERVBESCENTIA pro quanto verecundiam de bono importat, peccatum eſt: quia actus timoris cadit ſuper materia repugnante: non enim timidum eſt bonum.

Et eſt quandoque veniale: vt quum quis erubeſcit voluntariæ orationi vacare propter ſocietatem. Quandoque autem mortale: vt quum erubeſcit confiteri peccatū ſuum mortale, aut confiteri Chriſtum &c. iuxta illud. Qui me erubuerit coram hominibus, hunc & filius hominis erubeſcet coram Angelis Dei. Diſcerne ergo erubſcentiam mortalem à veniali ex materia. Nam ſi quis erubeſcit de ne-

de neceſſarijs ad ſalutem, peccat mortaliter: ſi autem de alijs, venialis communiter eſt.

a *Intellige, ſi ita erubeſcit de neceſſarijs ad ſalutẽ, vt ea omittat, nam alioqui ſi ea etſi cum pudore exerceat, non videtur pluſquam veniale.*

SVMMARIVM.

EVAGATIO *mentis nuda, venialis eſt: ea autem quæ circa illicita verſatur, ſecundum eorum naturam eſt iudicanda.*

EVAGATIO mentis ex ſuo nomine à recta ratione declinat, & propterea peccatũ eſt. Sed ſi nuda eſt, venialis eſt. Si autem ad illicitas materias exeat, iuxta illarum naturas iudicãda eſt: ita quòd ſi ad Venereas delectationes declinat, ex Venereorum regulis iudicatur, & ſic de alijs. Et hæc intellige de mentis euagatione ſecundum ſe. Nã de ipſamet vt coniuncta Miſſæ, orationi, & alijs quæ attenta mente tenetur homo perſoluere, aliud eſt iudiciũ propter iniuriam annexam, vt infrà patebit. *V. feſtus dies n. 5.*

SVMMARIVM.

Quod ad excõmunicationem attinet, illud imprimis obſeruãdum eſt, actionẽ excõmunicationi ſubiectã, debere neceſſariò eſſe conſummatam; ſolumque eum excommunicari, qui actionem illã exercet. Vndè non excõmunicatur conſulens, mandans &c. niſi in ſententia id expreſſè contineatur. Quo etiam caſu excommunicatio ſuum effectum non habebit (ſi quidem ea tanquam acceſſoria alteri iuncta ſit) niſi id ad quod conſilium vel auxilium datum fuit, conſequutum ſit.

EXcommunicationis tam maioris quam minoris notitia neceſſaria ac ſufficiens confeſſori, in 4. conſiſtit.
1. Primò, in caſibus quibus eſt quis excõmunicatus: vt ſciat

ſciat diſcernere, an pœnitens ſit excommunicatus. Secundò, in caſibus quibus excõmunicatus peccat propter quia excommunicatus dicit, facit, aut ſuſcipit aliquid: vt ſciat peccata quibus inuoluitur quis, poſtquam eſt excommunicatus. Tertiò, in quibus caſibus alios peccare contingit occaſionaliter ex altero excommunicato, hæc enim peccata confeſſor diſcernere non poteſt, niſi nouerit excommunicationis efficaciam in eos qui excommunicati non ſunt. Quartò in qualitate vinculi, an ſit affectum reſeruatione: vt hinc diſcernatur, qui ab hoc, & qui ab illo ſint abſoluendi.

Et propterea de vtraque excõmunicatione hæc quatuor dicẽtur: prius de maiore, deinde de minore, ita tamẽ vt primũ & quartũ ſimul locẽtur, & in ſingulis verba in ſententia poſita referantur, appoſita vbi opus videbitur, declaratione. Hæc enim cum ſupradictis de abſolutione & infrà dicendis de præcepto, ſufficere credimus confeſſori.

2. Ante omnia autẽ circa intellectum excõmunicationũ, ſiue à iure, ſiue à iudice ſint, prænotanda ſunt duo. Primũ, in excommunicatione qualibet duo inueniri, ſcilicet perſonam quę excõmunicatur, & actionem pro qua excommunicatur. Et perſonas quidem ad quas ſe extendit excõmunicatio facilè eſt diſcernere, perſpiciendo an comprẽhendat omnes, an aliquos vel aliquem. Diſcernere autem actiones non tam facile eſt. Oportet ſiquidem actionem conſiderare & ex parte termini, & ex parte agentis, & ſcire quòd ex parte termini actio excommunicationi ſubiecta, intelligitur conſummata, ita quòd regulariter loquendo niſi actio illa ſit conſummata, non eſt locus excommunicationi. Verbi gratia: ſi excommunicatur quicunque occiderit Chriſtianum quantumcunque aliquis animo occidendi mille vulnera lethalia Chriſtiano inflixerit: niſi mors ſequatur, non erit excommunicatus: quia non eſt Chriſtiani occiſio conſummata, vnde quantumcunque conetur aliquis percutere clericum lancea, ſagittis, lapidibus, niſi lanceæ, aut ſagittæ, aut lapidis ictus pertingat ad clerici perſonam, non incurrit excõmuni-

Digitized by Google

municationem latam contra percutientes clericos: quia manus violentæ iniectio non eſt conſummata, conſummatur enim tactione ipſius clerici, & non aliter: & ſic de alijs.

3. Ex parte autem agentis, à quo egreditur actio exigitur quòd ſit agens, eliciens ſeu exercens illam actionem: ita quòd ſi excommunicatur occidens Chriſtianum, excommunicatus eſt qui occidit, non autem ille qui mandauit occidere. Et ratio eſt: quia in iure non dicuntur verè agere, niſi illi qui faciunt, hoc eſt exercent ſeu exequuntur actionem illam, quæ excommunicationi ſubijcitur. Conſulens autem aut mandans ſolum dicitur interpretatiuè facere. In cuius ſignum quando canonum conditor vult comprehendere non ſolum facientes ſed cooperantes, extendit apponendo quãdoque: Et quicunque dederit conſilium, auxilium, vel fauorem: quandoque, & quicũque mandauerit, quandoque, & qui fuerit mediator. Ex his enim & ſimilibus appoſitionibus ſignificatur, quòd niſi appoſitiones huiuſmodi fierent, ſoli facientes eſſent excommunicati. Et propterea oportet lectorem & confeſſorem eſſe cautum, ne ſit præceps ad iudicandum cooperatores excommunicatos. Legat diligenter igitur verba textus ſeu ſententiæ, & videat quas actiones excommunicat: & ſolos facientes illas actiones iudicet excommunicatos: niſi ſint etiam excommunicati dantes cõſilium, auxilium, fauorem, &c.

4. Nec obſtat dictis excommunicatio iuris communis contra participantes in crimine crimінoſo cum excommunicatis: quia illa loquitur de participio cum iam excõmunicato: ita quòd præſupponit iam excommunicatum: vt infrà in loco ſuo declarabitur. *c. 57.*

5. Sciendum quòd actiones cooperatoriæ dupliciter excommunicationi ſubijciuntur. Primò, per modum extenſionis ſeu cooperationis: vt quum excommunicantur inijcientes manus violentas in clericum, & omnes qui ad hoc dederint mandatum, conſilium, auxilium, fauorem &c. Et ſic quantumcunque aliquis mandet, conſulat, auxi-

auxilietur, faueat: ſi non ſequitur effectus, ſcilicet violẽtæ manus in clericum, non incurritur excommunicatio: quia actiones iſtæ non ſic excommunicantur, niſi quatenus cooperatoriæ ſunt. Non ſunt autem quatenus cooperatoriæ conſummatæ, niſi terminentur ad opus principale excommunicatum: ſcilicet iniectionem manus in clericum. Et ſic de ſimilibus intellige.

6. Alio modo per modum propriæ actionis: vt quum excommunicatur religioſus dicens aliquid, vt retrahat audientes à ſolutione debitarum Eccleſijs decimarum, non enim exigitur, vt illud dicere, conſummetur ad effectum retractionis à ſolutione decimarum: vt ſcilicet ex illo dicere audiens retrahatur à ſolutione: ſed conſnmmatum eſt in hoc ipſo, quòd dicere illud, ſit cum tali intentione: quia tale dicere excommunicationi ſubijcitur per modum cuiuſdam actionis ſecundum ſe, & non per modum extenſionis ſeu cooperationis. Fuiſſet autem per modum extenſionis, ſi canon excommunicaret principaliter non ſoluentes decimas, & acceſſoriè dicentes ad retrahendum. Et ſic de ſimilibus intellige.

His igitur præmiſſis, ſeruanda ſunt quatuor promiſſa, incipiendo ab excommunicationibus latis contra repugnantia fidei Chriſti.

INDEX EXCOMMVNICATIONVM quæ hic declarantur.

Reſeruatę per bullam cœnę.

IN hæreticos & eorum fautores &c. cap. 1.
In eos qui libros hæreticorum legunt &c. c. 83.
In Schiſmaticos. cap. 7.
In appellantes ab ordinationibus Papæ ad futurum conci-

concilium. cap. 25.
In piratas & eorum receptatores &c. cap. 18.
In eos qui Chriſtianorum naufragantium bona occupant. cap. 23.
In imponentes nouas gabellas aut prohibitas exigentes, &c. cap. 71.
In falſarios literarum Apoſtolicarum. cap. 26.
In deferentes arma & bellica inſtrumenta Saracenis, &c. cap. 20.
In impedientes victualia Curiæ Romanæ, &c. cap. 19.
In capientes, &c. eos qui ad Apoſtolicam ſedem veniũt aut in ea morantur. cap. 14.
In capientes, &c. Romipetas, cap. 13.
In capientes, &c. Cardinales, Epiſcopos, ſedis Apoſtolicæ Legatos, cap. 11. & 12.
In impedientes curſum cauſarum ad curiam vel in curia Rom. &c. cap. 15. & cap. 30.
In impedientes executionem literarum Apoſtolicarum, cap. 27. 29. & 35.
In auocantes cauſas eccleſiaſticas ab auditoribus Eccleſiaſticis, &c. cap. 30. & 35.
In iudices ſæculares qui trahunt ad ſuum tribunal perſonas Eccleſiaſticas, cap. 29.
In facientes ſtatuta contra Eccleſiaſticam libertatem, cap. 31.
In impedientes Prælatos Eccleſiæ ab vſu iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, &c. cap. 35. & 79.
In vſurpantes iuriſdictionem ſeu fructus ad perſonas Eccleſiaſticas pertinentes. cap. 27.
In imponentes aut exigentes à perſonis Eccleſiaſticis collectas

lectas, & alia onera, cap. 39. & 40.

In inuadentes terras ſedi Apoſtolicæ ſubiectas, cap. 17.

In ſæculares interponentes ſe in cauſis criminalibus aduerſus perſonas eccleſiaſticas, cap. 83.

Reſeruatę extra bullã, ac primò illæ quę nõ ſunt ad certas perſonas reſtrictæ.

In percuſſores clericorum & dantes conſilium &c. c. 10.

In incendiarios, cap. 22.

In ſpoliantes eccleſias cum effractione, cap. 21.

In eligentes in Senatorem Romanum &c. cap. 53.

In vexantes aliquem propter latam ſententiam excommunicationis &c. cap. 36.

In exenterantes mortuos, cap. 70.

In accipientes aut dantes ob ingreſſum religionis, c. 73.

In Simoniacos in ordine aut beneficio eorumque mediatores, cap. 72.

In dantes aut accipientes in curia Romana ad obtinendã iuſtitiam, cap. 82.

In eos qui circa controuerſiã de cõceptione B. V. alterutrã ſententiã hæreſeos aut peccati mortalis condẽnãt. c. 78.

In ingredientes monaſteria monialium Prædicatorum aut Minorum, cap. 81.

In eos qui iuriſdictiones et bona alicuius Eccleſiæ, beneficij aut piorum locorum in proprios vſus conuertunt aut vſurpant, &c. c. 38. & 83.

In committentes duellum, permittentes &c. ibid.

In procurantes aborſum &c. ibid.

In eos qui ordini Minorum aut Prædicatorum iniuriã faciunt, &c. cap. 81.

Quæ ſequuntur ſunt ſpeciales.

In cardinales qui contraueniunt ſtatutis quibuſdam circa electionem Papæ, cap. 24.
In Confeſſarios abſoluentes in certis caſibus, cap. 77.
In clericos communicantes cum excommunicato à Papa, cap. 58.
In clericos & Religioſos inducentes ad promittendum eligere ſepulturam &c. cap. 49.
In Religioſos præſumentes adminiſtrare aliqua ſacramẽta ſine &c. cap. 64.
In fratres ordinum mendicantium tranſeuntes ad non mendicantes &c. cap. 74.
In dominos temporales cogentes celebrare in locis interdictis, cap. 42.
In inquiſitores & eorum ſubſtitutos qui odio &c. cap. 3.

Excommunicationes non reſeruatæ, ac primò generales.

In ſuſpectos de hæreſi Fratricellorum, cap. 5.
In volentes quod ordinationes factæ ab Octauiano &c. cap. 8.
In eum qui ſe gerit pro Papa &c. cap. 9.
In eum qui per Aſſaſinos Chriſtianum occidi curat, cap. 16.
In impugnantes literas electi in Papam, cap. 28.
In eos qui repræſalias aduerſus perſonas eccleſiaſticas concedunt, cap. 32.

In

In eos qui compellunt Eccleſiaſticos ad ſubmittendum bona ſua Domino temporali, cap. 33.

In grauantes eccleſiaſticos propterea quod non elegerint, &c. cap. 34.

In extorquentes abſolutionem à cenſura per vim, &c. cap. 41.

In impedientes ſequeſtrationem beneficij &c. cap. 43.

In impedientes viſitationem monialium, cap. 44.

In ſepelientes in loco ſacro hæreticos &c. cap. 45.

In eos qui in cœmeterijs tempore interdicti aut excommunicatos ſepeliunt &c. cap. 46.

In contrahentes matrimonium in gradibus prohibitis &c. cap. 47.

In mittentes ſcripturam Cardinalibus &c. cap. 55.

In committentes fraudem vt Iudex vadat &c. cap. 59.

In partem procurantem vt Conſeruatores &c. cap. 60.

In vſurpantem Prælaturam in populo diuerſarum linguarum &c. cap. 68.

In alienantes bona Eccleſiarum &c. cap. 75.

In vocatos ad dirigendum moniales in electionibus non abſtinentes &c. cap. 80.

In ingredientes ſepta monialium, &c. cap. 83.

In vendentes, imprimentes, apud ſe retinentes libros de rebus ſacris ſine nomine Authoris, cap. 83.

In eos qui docent vel pertinaciter aſſerunt non neceſſariò præmittendam eſſe confeſſionem ſacramentalem ſuſceptioni Euchariſtiæ, his quos grauat cõſcientia peccati mortalis, ibid.

In raptores mulierum, ibid.

In impedientes libertatem matrimonij. ibid.

In cogentes inuitam ingredi monaſterium, ibid.

Sequuntur ſpeciales.

In Rectorees temporales non obedientes Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis, cap. 2.

In inquiſitores pecuniam illicitè extorquentes, &c. c. 4.

In mulieres ſtatum Beghinatus aſſumentes, cap. 6.

In dominos temporales prohibentes ſuis ſubditis ne Eccleſiaſticis perſonis vendant, &c. cap. 37.

In Religioſos vſurpantes decimas, &c. cap. 48.

In Religioſos de clauſtris exeuntes ad audiendas leges, &c. cap. 50.

In Poteſtates fouentes vſuras, cap. 51.

In clericos idem facientes, cap. 52.

In Rectores temporales ciuitatis in qua moritur pontif. non obſeruantes, &c. cap. 54.

In Religioſos mendicantes, immoderatè ædificia acquirentes, &c. cap. 56.

In Religioſos temerè habitum dimittentes, cap. 61.

In Religioſos contra ſuos Prælatos euntes in Curias Principum, cap. 62.

In Religioſos tenentes arma intra ſepta monaſterij, &c. cap. 63.

In Religioſos retrahentes à ſolutione decimarum, cap. 65.

In Religioſos prædicare præſumentes in ſuſpenſione contracta, quia confitentibus non fecerunt conſcientiam de decimis, cap. 66.

In Religioſos non ſeruantes interdictum matricis Eccleſiæ. c. 67.

In

In Sacerdotem habentem officium Præpoſiti ſæcularis, cap. 76.

In magiſtratus ſæculares non auxiliãtes Epiſcopis quoad clauſuram monialium, cap. 83.

Partim reſeruatę, partim non reſeruatæ.

In participantes cum excommunicato in crimine criminoſo, cap. 57.

In eum qui propter impedimentum abſolutus ab eo à quo aliàs non potuiſſet, non ſe præſentat Superiori data opportunitate, cap. 69.

Item in eos qui poſt acceptam abſolutionem à Papa aut eius Legatis, contemnũt ſe præſentare ſuis ordinarijs, ſi id ijs fuerit iniunctum, ibidem.

DE ABSOLVTIONE dictarum excommunicationum.

VT circa abſolutionem ab iſtis excommunicationibus aliquid moneamus; ſciendum eſt eas quæ Papæ reſeruantur, à nullo alio poſſe tolli, niſi vel ex ſpeciali priuilegio ſit ei commiſſum, vel iuſtum impedimentum obſtet, quo minus pœnitens poſſit ad Apoſtolicam ſedem aut eius Legatum accedere. Quo poſteriori caſu Epiſcopus (& non alius inferior, vt habet Nauarr. cap. 27. num. 111. niſi in caſu neceſſitatis) poterit ab iſtis caſibus

 abſol-

Digitized by Google

abſoluere, cum obligatione tamen qua abſolutus teneatur ceſſante impedimento ſe ei à quo erat abſoluendus præſentare. Vide inf. cap. 10. ſub fin. & cap. 69. Idem poteſt ex priuilegio conceſſo per Conc. Trid. ſſ. 24. c. 6. abſoluere in foro conſcientiæ à quibuſcunque excommunicationibus occultis etiàm ſedi Apoſtolicæ reſeruatis.

Quod autem attinet ad non reſeruatas, poteſt quilibet Confeſſarius ab ijs abſoluere, quantum eſt ex iure communi. Probatur ex c. *Nuper*. De ſent. excom. vbi habetur quod conditor canonis abſolutionem ſibi ſpecialiter non reſeruando, cenſeatur conceſsiſſe facultatem alijs relaxandi. Dixi, iure cõmuni, quia contingit eas aliquo ſtatuto diæceſano reſeruari Epiſcopis. Quo tamen caſu in tantum reſeruatæ cenſendæ ſunt, in quantum ſtatutum illud communi vtentium conſuetudine fuerit comprobatum.

Ex his patet excommunicationes non reſeruatas hic vocari ab Authore Epiſcopales, non quia ſint reſeruatæ Epiſcopis, ſed quia earum abſolutio ſicut & aliarum cenſurarum de iure ordinario ijs tantum competit, qui habent iuriſdictionem in foro exteriori, id eſt epiſcopis, & ijs qui poteſtatem habent, quaſi epiſcopalem: Parochis autem tantum ex commiſsione.

CON-

Digitized by Google

Contra hęreticos.

CAP. I.

In hæreticos & fautores, receptatores, ac defenſores eorum.

Reſeruata Papæ. *EXcommunicamus omnes hæreticos vtriuſque ſexus, quocunque nomine cenſeantur, & fautores, & receptatores, & defenſores eorum.* Hono. 3. de ſent. excommun. *c. Nouerit.*

1. Canonis iſtius materia eſt hæreſis. Et eſt quò ad perſonas, vniuerſalis; quò ad actiones verò comprehendit quatuor: vnam principalem, & tres acceſſorias. Vna principalis eſt ipſa hæreſis, hoc eſt pertinax adhæſio ad aliquid contrariũ fidei. Secunda eſt fauor. Tertia receptio. Quarta defenſio, ita quòd omnes ſunt ipſo facto excommunicati.

2. Vbi aduerte, quòd ad iſtum canonem, cuius abſolutio non reſeruatur Papæ ſuperuenit iugis canon in cœna Domini, excommunicans omnes hæreticos, & fautores, & receptatores, & defenſores eorundem: & reſeruatur abſolutio Papæ. Et propterea hodie ſolus Papa prædictos abſoluere poteſt. Sunt autem verba canonis in cœna Domini, hæc: *Excommunicamus & anathematiZamus omnes hæreticos, GaZaros, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Arnaldiſtas, Speroniſtas, Paſſagerios, Vuicleffiſtas ſeu Huſſitas, Fratricellos de opinione nuncupatos: necnon Martini Luteri hæreſim ſequentes, ipſique Martino, quò minus puniri poſſit quomodolibet fauentes: & quoslibet alios hæreticos quocunque nõmine cenſeantur: ac omnes fautores, receptatores, & defenſores eorundem.*

3. Aduerte quoque inueniri alium antiquum canonem Gelaſij Papæ contra hæreticos, dicentem: *Quicunque in hæreſim ſemel damnatam labitur, eius damnatione ſeipſum inuoluit. 24. q. 1. c. Achatius primo.* Et eſt canon iſte cum duo-

bus capitulis ſequentibus directè ſignificans firmitatem & authoritatem ſententiæ ſemel promulgatæ de aliqua hæreſi: eſt enim tantæ efficaciȩ, vt inuoluat omnes imitatores in ſæcula ſæculorum. Siue igitur antiqua ſiue noua ſit hæreſis, ſiquis verè hæreticus eſt, excommunicatus eſt cum fautoribus &c.

4. Et ſcito quòd propriè loquendo, fautor hæretici ſolus eſt, qui fauet hæretico *a* vt hæretico. Et ſimiliter defenſor hæretici ſolus eſt, qui defendit hæreticum quatenus hæreticum. Et ſimiliter receptator hæretici ſolus eſt, qui recipit hæreticum quatenus hæreticum: quoniam ex intentione & propoſito maleficia diſtinguuntur apud iura, & formaliter ſunt termini intelligendi apud ſapientes in qualibet facultate.

Nau. c. 27. nu. 55. Tolet. inſtruct. l. 1. cap. 19.

Hic aduerte ſecundum communem ſententiam hæreticos purè mentales hanc cenſuram nõ incurrere. Author inf. V. Hæreſis n. 3. Cuius ratio non videtur eſſe ea quam ibid. ponit, quaſi Eccleſia non habeat vllam poteſtatem iudicandi de actibus internis, circa eos leges condendo &c. Vera igitur huius rei cauſa eſt, quod ſi hæreſis purè mentalis ſubijceretur excommunicationi; ingenerarẽtur multi ſcrupuli in animis hominum, qui valdè difficilè poſſũt diſtinguere de actibus merè internis, ſintne voluntarij, an non. Deſinunt autem eſſe mentales per quoduis ſignum exterius, occultum ſit aut manifeſtum: vt ſi hæreſim ſuam verbo aut ſcripto aut conculcatione imaginis ſacræ prodant &c. quantumuis apud ſe ſolos & abſque arbitris id faciant, per hanc ſententiam excommunicantur.

a *Si igitur fauor quem quis exhibet hæretico, non fundetur in hæreſi, ſed in timore v. g. neceſſitate, cognatione, vtilitate & ſimilibus; excommunicationi non ſubijcitur,*

CAP.

CAP. II.

In dominos ſeu rectores temporales, & eorum officiales circa negotium inquiſitionis contra hæreticos deficientes: & omnes qui in hoc dederint conſilium, auxiliũ, vel fauorem.

VT inquiſitionis negotium contra hæreticam prauitatem ad Dei gloriam & augmentum fidei, noſtris temporibus proſperetur &c. In qua conſtitutione octo fuerunt excommunicationes.

1. Primò enim omnes poteſtates, domini temporales & rectores (quibuſcunque dignitatibus vel officijs & nominibus cenſeantur) & eorum officiales & balliui, qui diœceſanis, vel Epiſcopis, vel inquiſitoribus hęreticę prauitatis non obediunt: in hæreticorum, vel ipſorum credẽtium, vel defenſorum, receptatorum, fautorum inueſtigatione, captione & cuſtodia diligenti, cùm ab eis fuerint requiſiti, excommunicantur.

2. Secundò. Omnes prędicti rectores, ſi prædictas perſonas peſtiferas non duxerint vel duci fecerint ſine mora poſtquàm fuerint requiſiti, in poteſtatem ſeu carcerem Epiſcoporum ſeu Inquiſitorum, vel ad aliquem alium locũ de quo ipſi vel aliqui ex ipſis mandauerint infra eorum dominorum vel rectorum diſtrictum: vbi per viros catholicos à præfatis Epiſcopis vel inquiſitoribus, vel eorundẽ aliquo deputatos, ſub arcta & diligenti cuſtodia teneãtur, donec eorum negotium per iudicium Eccleſiæ terminetur, ſunt excommunicati.

3. Tertiò. Omnes ſupradicti rectores & eorũ officiales & nuntij, ſi de hæreſi ab Epiſcopis vel inquiſitoribus cõdẽnatos & eorũ brachio derelictos, nõ ſtatim cœperint indilatè animaduerſione debita puniẽdos, non obſtantibus appellationibus prædictorum, ſunt excommunicati.

4. Quartò. Omnes ſupradicti rectores & officiales ſi

captos

captos pro crimine hæreſis, abſque dictorum Epiſcoporum ſeu inquiſitorum aut ſaltem alterius eorum licentia vel mandato, à captione vel carcere liberauerint, ſunt excommunicati.

5. Quintò. Omnes prædicti rectores ipſorumque officiales, ſi de crimine hæreſis (quum merè ſit Eccleſiaſticũ) cognouerint quoquo modo vel iudicauerint: ſunt excommunicati.

6. Sextò. Omnes ſupradicti ſi exequutionem pro huiuſmodi crimine à diœceſanis vel inquiſitore iniunctam, promptè (prout ad ſuum ſpectat officium) facere detrectent, vel diœceſani ſeu inquiſitoris iudicium, ſententiã ſeu proceſſum directè vel indirectè impedire præſumant, ſunt excommunicati.

7. Septimò. Omnes ſupradicti qui præfato fidei negotio, Epiſcopo vel inquiſitori incumbenti ſe opponere pręſumpſerint, vel ipſum aliqualiter impedire; ſunt excõmunicati.

8. Octauo. Omnes qui ſcienter in prædictis vel aliquo prædictorum dederint auxilium, conſilium, vel fauorem: ſunt excommunicati. Extrà de hæreti. c. *Vt inquiſitionis.*

Canones iſti vſque ad octauum non contra omnes ſed officiales in materia hæreſis, vt clari iudicibus relinquuũtur. Octauus autem contra omnes eſt. Et eſt abſolutio omnium horum Epiſcopalis quantum eſt ex iſto canone. Quod ideo appono: quia pro quanto iſti, in numerum fautorũ, aut defenſorum hęreticorum tranſirent: faciendo aliquid horum vt fauerent aut defenderent hæreticos, incurrerẽt ſententiam latam in cœna Domini, & abſoluendi eſſent, à ſolo Papa.

Nau. c. 27. *num.* 135. *Tolet. l.* 1. *c.* 38. *num.* 30.

Digitized by Google

CAP. III.

In inquiſitores & alios officij inquiſitionis executores, contra hæreticos contra conſcientiam ſuam procedere omittentes, vel falsò hæreſim imponentes.

Reſerua-ta Papæ. *INquiſitores, & alij ad inquiſitionis officij exequutionem ſubſtituti ab Epiſcopo vel inquiſitore; ſi odij, gratia vel amoris, lucri aut commodi temporalis obtentu, contra iuſtitiam & conſcientiam ſuam omiſerint contra quenquam procedere, vbi fuerit ſuper prauitate hæretica procedendum, aut obtentu eodem prauitatem ipſam aut impedimẽtum officij ſui alicui imponendo, eum ſuper hoc præſumpſerint quoquo modo vexare: præter alias pœnas, excõmunicationis ſententiam eoipſo incurrant. A qua niſi per Rom. Pont. nequeant (præterquam in mortis articulo, & tunc ſatisfactione præmiſſa) abſolui: nullo in hac parte priuilegio ſuffragante.* Clemen. de hæret. cap. *Multorum.*

1. Canonis illius materia eſt iniuſtitia, cum mala conſcientia inquiſitorum hæreticæ prauitatis. Quò ad perſonas, ligantur duo genera perſonarum: ſcilicet inquiſitores & alij ad dicti officij exequutionem deputati. Quò ad actiones, ponuntur duæ: ſcilicet omiſſio procedendi vbi fuerit procedendum: & vexatio innocentis, imponendo illi vel hæreſim, vel quod impediret inquiſitionis officiũ. Et debet vtraque actio veſtiri obtentu odij, gratiæ vel amoris, lucri aut commodi. Et præter hoc prima actio debet eſſe contra iuſtitiam & conſcientiam: ita quòd huiuſmodi omiſſio ad hoc vt huic pœnæ ſubiaceat, requirit, vt ſit non ſolum contra iuſtitiam, ſed etiam contra conſcientiam. Noluit enim conditor Canonis ligare omittentem contra iuſtitiam ignoranter, ſed voluit vt eſſet omiſſio contra conſcientiam ſuam; hoc eſt contra ſcientiam ſuam applicatam ad talem omiſſionem, ita quòd etiã conſcientia ſua dictet non eſſe omittendum, quamuis amor vel

odium

Digitized by Google

odium &c. trahat ad omittendum.

2. Cæterùm in loco iſto videre facilè potes, ſub Eccleſiaſtico iudicio cadere actus interiores odij vel amoris nō abſolutè vt occulti ſunt, ſed vt ad extrà procedunt: vt ſcilicet ſunt rationes exterioris commiſſionis vel omiſſionis. Excommunicantur ſiquidem hic inquiſitores, qui ex odio vel amore omittunt procedere &c. Et eſt Papalis abſolutio; niſi cum ſatisfactione præmiſſa in mortis articulo.

Nau. c. 27. num. 10. Tolet. l. 1. c. 36.

CAP. IV.

In inquiſitores & ipſorum vel Epiſcoporum ſeu capitulorum ſede vocante Commiſſarios, pecuniā illicitè extorquentes, aut ſcienter Eccleſiarum bona ob clericorum delictum fiſco etiam Eccleſiæ applicare attentantes.

INquiſitoribus & tam ipſorum quàm Epiſcoporum, quàm capitulorum ſede vacante ſuper hoc deputatis commiſſarijs diſtrictius iniungimus, ne prætextu officii inquiſitionis, quibuſuis modis illicitis ab aliquibus pecuniam extorqueant; nec ſcienter attentent Eccleſiarum bona ob clericorum delictum, prædicti occaſione officij, fiſco etiam Eccleſiæ applicare. Quòd ſi ſecus in his vel eorum altero fecerint, excommunicationis ſententiæ eos ſubiacere decernimus ipſo facto. A qua non poſſint abſolui (præterquàm in mortis articulo) donec illis à quibus extorſerint, plenè ſatisfecerint de pecunia ſic extorta: nullis priuilegijs, pactis aut remiſſionibus ſuper hoc valituris. Clemen. de hære. cap. *Nolentes* in clem.

1. Canonis iſtius materia partim quaſi rapina, & partim ſacrilegium eſt. Et quò ad perſonas duo genera perſonarum ligantur. Primum eſt inquiſitorum. Secundum Cōmiſſariorum quorūcunque: ſiue ſint Commiſſarij inquiſitoris, ſiue Epiſcopi, ſiue Capituli ſede vacante. Quò ad actiones

actiones explicantur duæ. Prima eſt extorſio pecuniæ à quocunque, modis illicitis, prætextu officij inquiſitionis. Secunda eſt applicatio ſcienter bonorum Eccleſiæ ad fiſcum etiam Eccleſiæ ob delictum clerici, prætextu ſimiliter dicti officij. Vbi diſcernere potes, quòd prima actio tribus contenta eſt conditionibus. Secunda autem exigit quinque conditiones: vt patet computando illas.

2. Nota hîc, quòd appellatione Commiſſariorum in propoſito, veniũt etiã Vicarij, quoniã Vicarij Cõmiſſarios agunt. Appellatione quoque pecuniẹ venit omnè quod pecuniæ vicem ſupplet: vt frumentum, vinum, & huiuſmodi quæ pecunia menſurantur. Et eſt excommunicatio iſta Epiſcopalis poſt plenam ſatisfactionem, & non aliter niſi in mortis articulo.

Nau. cap. 27. *nu.* 142. *excom.* 41, *Tolet. l.* 1. *c.* 39. *n.* 9.

Cap. V.

In ſuſpectos de hæreſi Fratricellos, Biſochos ſiue Beghinos, &c.

FRatricellis, ſeu fratribus de paupere vita, aut Biſochis ſiue Beghinis, & alijs quibuſcunque, ſub pœna excommunicationis (quam eos, ſi ſecus fecerint, incurrere volumus ipſo facto) iniungimus expreſſe, ne ſtatum ſiue ſectam huiuſmodi ab ipſis aſſumptam ſectentur vlterius, vel ipſum de nouo aſſumere quoquo modo præſumant. Epiſcopos quoque: & eorum ſuperiores & etiam alios prælatos quoſcunque, qui prædictis perſonis vel alijs ritũ viuendi & habitũ ſupradictos præter ſpecialẽ Apoſtolicæ ſedis authoritatem deinceps conceſſerint, prædictæ excommunicationis pœnæ ipſo iure decernimus ſubiacere. Ioan. 22. in Extra. cap. *Sancta Rom.*

Canonis iſtius materia, eſt ſuſpecta de hæreſi ſecta Fratricellorum &c. Quò ad perſonas eſt vniuerſalis. Quò ad actiones tres explicantur. Prima eſt, perſeuerare in illa

ſecta.

Digitized by Google

ſecta. Secunda eſt, aſſumere dictæ ſectę ritum. Tertia eſt, concedere ritum & habitum huiuſmodi. Et hæc tertia actio limitantur ad Epiſcopos & eorum ſuperiores & alios prælatos quoſcunque: ita quòd tam perſeuerantes, quàm de nouo aſſumentes, quàm prælati concedentes, ſunt ipſo facto excommunicati. Et eſt Epiſcopalis abſoſolutio.

Et nota quod ex hac extrauaganti non habetur, quæ dicitur excommunicatio contra inuenientes nouum ordinem, habitum, &c. quoniam (vt patet intuenti) iſta excommunicatio non excedit ſectam, ritum, habitumque particularem, ſcilicet Fratricellorum.

CAP. VI.

In mulieres ſtatum Beghinatus aſſumptum ſectātes, vel ipſum de nouo aſſumentes: ac religioſos quoquomodo eas admittentes, dantes in hoc auxilium, conſilium vel fauorem.

Sacro approbante Concilio ſtatum Beghinarum perpetuò prohibendum ducimus, & à Dei Eccleſia penitus abolendum, eiſdem & alijs mulieribus quibuſcunque ſub pœna excommunicationis (quam contrarium facientes incurrere volumus ipſo facto) iniungentes expreſſè, ne ſtatum huiuſmodi dudum fortè ab ipſis aſſumptum ſectentur vlterius, vel ipſum aliquatenus de nouo aſſumant.

2. Religioſis verò per quos eadem mulieres in huiuſmodi ſtatu Beghinali foueri, & ad ipſum ſuſcipiendum duci dicuntur, ſub ſimili excommunicationis pœna (quam eoipſo ſi ſecus egerint, ſe nouerint incurſuros) diſtrictius inhibemus, ne mulieres aliquas prædictum ſtatum aſſumptum ſectantes, vel de nouo aſſumentes, quoquomodo admittant, prabentes ſuper hoc auxilium, conſilium, vel fauorem. De relig. do. cap. 1.

Canonis huius materia eſt ſuſpectus ſtatus Beghinarum. Quantum ad perſonas, duo genera comprehenduntur:

Digitized by Google

tur: ſcilicet mulieres & religioſi. Quantum ad actiones verò tria genera. Primum eſt, ſectari vlterius huiuſmodi ſtatum aſſumptum. Secundum eſt, de nouo dictum ſtatum aſſumere. Et hæc duo reſpiciunt mulieres. Tertium autẽ quod reſpicit religioſos eſt præbere vllo modo auxilium, conſilium, vel fauorem ſuper dicto ſtatu ſectando vel aſſumendo.

2. Aduerte deinde appellatione Beghinarum non venire mulieres deuotas, quæ alicubi Biſochæ, vocantur: quæ in domibus paternis demiſſæ, à nuptijs abſtinent, nullamque regulam profitentur, nullique modo viuendi ſe adſtringunt, ſed Deo famulari in ſua puritate malunt, prout Spiritus ſanctus illas inſpirauerit. Sed Beghinæ quæ hîc excommunicantur, ſunt aut infideles, de quibus loquitur Clemen. *Ad noſtrum*, de hæreti. aut ſunt ſuſpectæ de fide: vt in hac Decretali inſinuatur. Et eſt Epiſcopalis.

Contra Schiſmaticos.

CAP. VII.

In pertinaciter ſe ab obedientia Roma. Pont. ſubtrahentes, ſeu quomodolibet recedere præſumentes. &c.

Reſeruata Papę. *EXcommunicamus & anathematizamus omnes illos, qui in animarum ſuarum periculum ſe à noſtra, & Rom. Pontificis pro tempore obedientia pertinaciter ſubtrahere, ſeu quomodolibet recedere præſumunt: & qui per ſe, vel alium, ſeu alios directè vel indirectè prædicta exequi vel procurare, aut in eiſdem conſilium, auxilium, vel fauorem præſtare non verentur.* In proceſſu cœnæ Domini.

Canonis iſtius materia eſt Schiſma. Quò ad perſonas, eſt vniuerſalis. Quò ad actiones explicantur duo genera

nera actionum: ſcilicet principalium & acceſſoriarum. Et principales quidem ſunt duæ. Prima eſt, ſubtrahere ſe pertinaciter ab obedientia Rom. Pont. Secunda eſt, quomodolibet præſumere recedere ab eadem obedientia. Acceſſoriæ autem valde diſperguntur & dilatantur, dum multiplicantur per tot modos: vel per ſe: vel per alium directè vel indirectè, &c.

Vbi nota, quòd aliud eſt recedere ab obedientia Rom. Pont. & aliud eſt tranſgredi precepta eiuſdem etiam ex contemptu. Nam recedere ab obedientia, eſt nolle recognoſcere ipſum vt ſuperiorem, vt patrem ſpiritualem, vt Christi Vicarium &c. tranſgredi autem præcepta ipſius etiam in deſpectum eius, ſtat cum recognitione ipſius vt pontificis, ſuperioris &c. Et propterea in hunc Canonem non incidunt contemptores præceptorum, niſi Romanum Pontifi. nolint recognoſcere vt caput totius Eccleſiæ vice Christi. Et eſt Canon iſte reſeruatus Papæ.

Nau. c. 27. n. 57. Tolet. l. 1. c. 19. nu. 21.

Cap. VIII.

In præſumptuosè volentes, quòd ordinationes ab Octauiano & Guidone factæ, vel ab ordinatis ab eis, ſint ratæ, &c.

ORdinationes ab Octauiano & Guidone hæreſiarchis factas, & ab ordinatis ab eis, irritas eſſe cenſemus: adijcientes vt qui dignitates Eccleſiaſticas ſeu beneficia per dictos ſchiſmaticos acceperint, careant impetratis. Alienationes quoque quæ per eoſdem ſchiſmaticos ſeu per laicos factæ ſunt de rebus Eccleſiaſticis, omni careant firmitate, & ad Eccleſias ſine omni onere reuertantur. Si quis autem contraire præſumpſerit; excommunicationi ſe nouerit ſubiacere extrà de Schiſmaticis cap. 1.

1. Canonis iſtius materia partim eſt ſchiſma, partim ſacrile-

crilegium circa alienationem rerum Eccleſię. Et quò ad perſonas, vniuerſalis eſt. Quò ad actiones ponitur vna: quæ tamen multiplicatur iuxta materias. Actio eſt præſumere contraire contra hoc: ſcilicet quòd ordinationes ſint irritæ, & quòd beneficia accepta non retineantur, & quod alienatio facta à ſchiſmatico vel laico careat firmitate, & quòd ſine onere reuertatur ad Eccleſiam, qui enim voluerit quod ordinationes ſint ratæ, aut quòd beneficia retineantur, aut quòd alienatio ſit firma, aut quòd redeat ad Eccleſiam cum onere, excommunicationem incurrit. Epiſcopalis tamen eſt ſecluſo ſchiſmate.

2. Nota tamen hic, quòd alienatio de qua hîc eſt ſermo; iuxta literæ ſonum intelligenda eſt vt expoſuimus, hoc eſt de ſacrilega alienatione: quoniam alienatio facta à laico, ſacrilega eſt: & litera diſtinguit à ſchiſmaticis laicos. Non damno tamen exponentes laicos non qualitercunque, ſed fultos authoritate ſchiſmaticorum. Rationabilis videtur hæc expoſitio: quia de ſchiſmaticis eſt Canõ iſte: vt per ipſos ſchiſmaticos, Eccleſiaſticos: per laicos verò, innixos illorum authoritati laicos ſignificet.

CAP. IX.

In eum qui de tertiæ partis Cardinalium nominatione confiſus; Papæ ſibi nomen vſurpat, & eos qui ipſum recipiunt: item in eum qui à paucioribus quàm duabus partibus Cardinalium electus, niſi maior concordia interceſſerit; gerit ſe pro Papa.

STatuimus, vt ſi fortè inimico homine ſuperſeminante zizaniam inter Cardinales, de ſubſtituendo ſummo Pont. non poterit eſſe plena concordia, & duabus partibus concordantibus, tertia pars concordare noluerit, aut ſibi alium præſumpſerit nominare, ille abſque vlla exceptione ab vniuerſali Eccleſia Rom. Pont. habeatur, qui à duabus partibus fuerit electus & receptus.

Digitized by Google

2. Si quis autem de tertiæ partis nominatione confiſus, ſibi nomen Epiſcopi vſurpauerit; tam ipſe quàm qui eum receperint, excommunicationi ſubiaceant. Et infrà. Si a paucioribus quàm duabus partibus aliquis fuerit electus ad Apoſtolatus officium: niſi maior concordia interceſſerit, nullatenus aſſumatur: & prædicta pœna ſubiaceat, ſi humiliter noluerit abſtinere. extrà de ele. *c. Licet.*

Canonum iſtorum materia eſt ſchiſma, aut ſchiſmatis initium. Quò ad perſonas, ſunt vniuerſales. Quò ad actiones, nota duos caſus. Primus eſt, ſi quis de tertiæ partis Cardinalium nominatione confiſus, Papæ ſibi nomen vſurpauerit: & tunc tam ipſe quàm ij qui eum receperint, ſunt excommunicati. Secundus eſt vniuerſalis caſus, hoc eſt ſi à paucioribus quàm à duabus partibus Cardinaliū electus, niſi maior concordia interceſſerit, gerat ſe pro Papa, tunc etiam prædictæ pœnæ ſubiacet. Et eſt abſolutio ſecluſo ſchiſmate Epiſcopalis.

Nau. cap. 27. num. 114. Tolet. lib. 1. cap. 37. num. 2. Armilla, excom. 93.

Contra manus violentas.

CAP. X.

In eos qui ſuadente diabolo in clericum vel monachum manus violentas inijciunt.

Reſeruata Papæ. *SI quis ſuadente diabolo huius ſacrilegij vitium vel crimen incurrerit, quòd in clericum vel monachum manus violentas iniecerit, anathematis vinculo ſubijciatur. Et nullus Epiſcoporum præſumat illum abſoluere (niſi mortis vrgente periculo) donec Apoſtolico conſpectui præſentetur, & eius mandatum ſuſcipiat.* In Decret. 17. quæſt. 4. cap. *Si quis*, & eſt Innocen. 2.

1. Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium, quo manus violen-

Digitized by Google

violenta in clericum inijcitur. Et quò ad perſonas eſt vniuerſalis. Quò ad actiones verò eſt vna principalis: ſcilicet manus violentas in clericum ſuadente diabolo inijcere. Et eſt papalis. Actiones verò acceſſoriæ (ſcilicet mandare, dare conſilium, auxilium vel fauorem ad huiuſmodi manum violentam) ex alijs Canonibus habentur: quos breuitatis cauſa omitto.

2. Circa hanc excommunicationem punientem ſacrilegium manus violentæ in clericum vel monachum, nota ſeptem.

Primò, quòd quia manus eſt organum organorum, appellatione manus violentæ venit non ſolùm quæcunque percuſſio, ſed etiam pulueris aut aquæ iniectio: imò & conſputio ac violenta acceptio cuiuſcunque rei de manu ſeu perſona clerici: inſuper captio, detentio, & carcer. Non autem præcipere exilium aut confinia intra quæ ſe contineat: quia in illis violenta manus (hoc eſt exterior violentia) in iſtis ſola præcepti vis interuenit.

3. Per inferentem quoque violentiam clerico, intellige non ſolum exequutorem, ſed mandantem & dantem ad hoc conſilium, auxilium, fauorem, conſenſum: imò etiã ratum habentem poſt factum, ſi nomine ſuo factum eſt. Appellatur etiam à iure in propoſito conſentiens ac faciens, qui quum debeat & manifeſtè poſſit, deſinit obuiare. Et propterea pari pœna punitur: (quia iuxta Apoſtoli ſententiam) digni ſunt morte non ſolum qui faciunt, ſed & qui conſentiunt facientibus. Et quia duplex eſt genus debentium: ſcilicet vel ex officio, vt Officiales: (& iſti proculdubio ligantur, ſi manifeſtè poſſunt obuiare, & non curant) vel ex caſu neceſſitatis: quo tenemur ſuccumbẽtem oneri ſubleuare, quum non ſit alter ſubleuans. Et iſti ſi manifeſtè poſſunt, ex interpretatione iuris ligantur, vt patet in cap. *Quanta* de ſentent. excommunic. Crediderim ego iſtos tunc tantùm ligari, quum ex intentione nolunt obuiare, cognoſcentes ſe abſque periculo ac damno poſſe obſtare, tales enim inexcuſabiles ſunt à conſenſu, ex quo neceſſitatis articulus obligat eos ad obſtandũ, ſicut

Officiales obligant debitum ſui officij.

4. Nota ſecundò, quòd quia violentia diſtinguitur ab actibus ſubdolis, fraudulentis & huiuſmodi, & rapina diſtinguitur à furto: ideo, licet manus violenta eſſet, ſi quis vi acciperet aliquid quod tenet clericus in manu ſeu in perſona, non tamen eſſet manus violenta, ſi quis furto tolleret nummos ex loculo geſtato à clerico. Et ſimiliter ſi quis cingulum quò actualiter cingeretur, furtiuè tolleret, etiam ſi præciſio interueniat: quoniam præciſio illa non violenta ſed furtiua eſt.

5. Nota tertiò, quòd violentia hoc in loco plus denotat quàm ſignificet. Nam licet ſignificet quod fit in inuitum (quia hoc propriè eſt violentum) intelligimus tamen per hoc etiam iniurioſam manum: ita quòd licet clericus conſentiat vt verberetur: ſi iniurioſa eſt verberatio, excommunicatus eſt verberans. *b* Et hac eadem ratione clericus percutiens ſeu verberans ſeipſum iniurioſè, per ſe vel alium, excommunicatus eſſet non minus, quàm ſi alium clericum ſic percuſſiſſet aut percuti procuraſſet. Et hinc reſpondetur quęſito, An monialis procurans abortum potione vel phlebotomia, incidat in hunc canonem? Dicitur enim quòd non incidit: quia manus hęc licet ſit violenta naturæ, non tamen eſt violenta perſonæ conſentienti, nec eſt iniurioſa ſtatui Eccleſiaſtico.

6. Nota quartò, quòd manus violenta poteſt eſſe ſacrilega duplici ratione: vel abſolutè, vel ex iuris poſitione. Appellatur autem & eſt ſacrilegium abſolutè, iniqua percuſſio clerici. Vocatur verò & eſt ſacrilegiũ ex iuris poſitione clerici merẽtis mille mortes occiſio, per ſentẽtiã iudicis laici, hoc enim & ſimilia quæ ſecundũ ſe ſunt iuſta, & ſunt ſolùm mala quia prohibita ex iure poſitiuo, ſacrilega quidem ſunt, ſed ex poſitiuo iure originem trahentia. Et hoc modo ſacrilegium eſt, ſi monachus cauſa correctionis verberatur per laicum, aut neceſſitate non vrgente per alium clericum vel monachum ab Abbate: vt in cap. *Vniuerſitatis*, de ſententia excommunicationis.

7. In præſenti igitur cenſura ſacrilegium ſumitur vtroque mo-

que modo: ita quòd excommunicationi ſubiacet manus violenta ſacrilega, ſiue abſolutè, ſiue ex iuris poſitione. Et propterea quicunque zelo iuſtitiæ laicus homo vel dominus moueatur contra clericum peſſimè meritum, non excuſatur à ſacrilegio manus violentæ: niſi in caſu ſibi à iure permiſſo. Permitti autem creditur à iure Officialibus laicis capere ac detinere clericum (præſentandum quàm citius ſuo Prælato) inuentum in crimine patrato vel patrando. Et nihilominus cuilibet cuius intereſt, permittitur recuperare violenter à clerico res furto ſublatas vel raptas, antè quàm fur vel latro ad alia diuertat, hoc eſt antè quàm adipiſcatur poſſeſſionem quaſi quietam rerum ablatarum: ſicut etiam licitum creditur debitorem clericũ fugientem vel fugam parantem detinere præſentandum ſuo Prælato. In his enim & ſimilibus quum conſtet ſacrilegium non interuenire ex naturâ facti (quia non ad iniuriam clerici, ſed ad iuſtitiam tenditur) & ex poſitiuo iure non ſit prohibitio, non eſt locus ſacrilegio.

8. Nota quintò caſum, in quo manus violenta in clericum verè ſacrilega non punitur hac excommunicatione. Et eſt ſi clericus turpiter operans cum vxore, matre, filia vel ſorore inuentus percutitur: vt patet in cap. *Si verò*, de ſentent. excommunic. Percutiens enim ex vindicta, licet peccet mortaliter, & ſacrilegus ſit: iure tamen humano compatiente iuſto dolori, impunis euadit. Si tamẽ dolus interueniat (puta quia vix cõſentit vt vxor clericum admittat ad hoc, vt percutere eum poſſit) excõmunicatus eſt percutiendo: quia dolus interueniens compaſſionem legis tollit.

9. Nota ſextò, manum violentam in clericum non ſacrilegam quinque modis inueniri. Primus eſt quum eſt ſacra: vtputa quum correctionis cauſa ab habente legitimam poteſtatem legitimè exercetur. Sic enim Epiſcopus per clericum, inferiores verò Prælati per ſeipſos clericum verberant: detinent autem & capiunt per quoſcunque. Et ad hunc modum ſpectat verberatio, qua naturalis pater corripit filios clericos,

 & ma-

& magiſter diſcipulos, & maiores ſeu ſeniores Eccleſiæ pueros: & clerici afficientes eos quid perturbant diuini officij cultum. Et ſicut ſacra eſt horum correctio, ita ſacrilega efficeretur eorundem actio, ſi ex odio & iniquitate clericos eoſdem verberarent: ac per hoc eſſent excommunicati.

10. Secundus eſt, quū eſt licita: vt quum quis defendendo ſe aut ſua, aut alios, vim vi repellit cum moderamine inculpatæ tutelæ. Nec arctatur licita hæc defenſio ad caſum, quo inuaſus non poteſt aliter ſe, aut ſua, aut alios ſaluare: ſed rationabiliter extenditur etiam ad caſum in quo (tamen vituperabiliter) fugiendo poſſet ſe ſaluare: quia non tenetur ignominioſam fugam pati laicus à clerico inuaſore, ſed poteſt ſuum r ſaluando honorem, ſicut & cæteras res, vim vi repellere. Non intelligas tamen licere ei propter hoc acceptare duellum à clerico prouocāte illum: quia aliud eſt velle pugnare, & aliud ſe & ſua tuendo, contra clericum non minis ſed facto inuadentem, pugnare. Et ad hanc licitam defenſionem reducuntur ſuperius dicta in tertio notabili de captione licita, quoniam in defenſionem iuſtitiæ fiunt. Et quum non minus caſtitatem quàm reliqua bona tueri debeamus, ſi mulier aut puer impetatur de turpitudine à clerico, & pro euadendo moleſtiam non verbo, ſed facto inuadentis, percutit aut mordet, (quia nec fugere licet, nec clamare poteſt, aut infamiam putat) nullam incurrit cenſuram: quia defenſio cum moderamine inculpatæ tutelæ, tali ſexui ſeu ætati videtur. Et ſi exceſſus interueniret exemptus eſt à canone, qui excuſat patrem, maritum, fratrem & filium, vt prædictum eſt. Et multò magis excuſat agentem pro perſona propria in materia turpitudinis iniurioſæ. Si enim licet mihi impunè percutere iniuriantē mihi in turpitudine meorum, multò magis impunis ſum percutiens iniuriantem mihi in turpitudine propriç perſonæ. Et ſicut ſufficit ibi inchoatio actus, ita hîc, qui enim attentat violare, iam turpem actum inchoat.

11. Tertius eſt, quum manus violenta eſt imperfecta ex defectu

Digitized by Google

defectu deliberationis: vt contingit in primis motibus. Si quis enim abſque deliberatione ex ſubita paſſione manum in clericum inijcit, ita quòd aduertens quid facit, retrahit manum; non est excommunicatus: quia manus violenta, non eſt perfectè actus humanus: ac per hoc non eſt ſacrilega niſi imperfectè: ſicut primus motus adulterij eſt adulterium. Excommunicatio autem hæc præſupponit ſacrilegium ſimpliciter, & non ſecundum quid tantùm, quale eſt hoc. Et ad hunc modum reducuntur percuſſiones tam defenſiuæ quàm correctiuæ, quando modicum exceſſiuæ ſunt: quia non ex deliberatione fit exceſſus ille, ſed quaſi ex impercepta paſſione impellente.

12. Quartus eſt, quum violenta manus eſt imperfecta ex defectu exterioris actus: puta quia tam leuis ac leuiter iniecta eſt, vt pro nulla habenda ſit. Et vt vnico verbo dicatur, quando manus violenta eſt ita leuis, vt ſi eſſet in laicum, non conſtitueret peccatum mortale: propter hoc quod eſt in clericum, non ſubiacet huic excommunicationi. Et ratio eſt, quia non eſt ſacrilegium: canon autem iſte expreſsè ſupponit ſacrilegium ſecundum completam ſacrilegij rationem, & non ſecundum quid: quale eſt veniale ſacrilegium, vt ſic liceat loqui.

13. Quintus eſt: quum manus violenta eſt imperfecta ex defectu formæ, hoc eſt intentionis: quia ſcilicet non per ſe intenditur, ſiue quia violentia non intenditur: vt quum quis caſtigando clericum, modum excedit ex imprudentia, putans ſe non excedere: ſiue quia non intenditur quòd ſit in clericum: vt quum ex ignorantia clericus percutitur aut capitur: quoniam per ſe loquendo non incurritur ſacrilegium niſi ſub intentione cadat. Et hoc intellige, niſi ignorantia culpabilis reducat actum in naturam ſuæ formæ: vt quia debuit & potuit ſcire, nec curauit ſcire. Et ad hunc modum reducuntur caſus omnes, in quibus non formaliter, ſed materialiter tantùm manus violenta in clericum inijcitur: vt contingit Officiali Principis arcenti turbam in qua ſunt clerici. Ad hunc etiã modum reducuntur caſus, quibus abſque animo iniuriandi

violentia rationabiliter infertur clerico: vt ſi quis fugiens perſequentes, clericum ex caballo neceſſario fugienti, tollat vt velociter ſe ſaluet: ſicut enim non eſt reus rapinæ equi, ita nec violentię ſacrilegæ: quia non animo iniuriandi, ſed neceſſitate ſeipſum ſaluandi totum fit in caſu, in quo ſi lex viua adeſſet, ceſſare ſe diceret. Et ſimile eſt, ſi in caſu defenſionis, occurrentem gladium de latere clerici tolleret vt poſſet ſe tueri, Et ſic de ſimilibus.

14. Nota ſeptimò, appellatione clerici ſeu monachi venire non ſolùm omnes habentes primam tõſuram, & omnes vtriuſque ſexus profeſſos aliquam approbatam religionẽ; ſed etiam earundem religionum nouitios & conuerſos, hoc eſt qui ſe & ſua, mutato habitu, alicui religioni dedicauerunt perpetuò. Et hoc intellige, niſi ſint priuilegio clericali *d* priuati: vt sũt degradati, & ſecundũ quoſdam hæretici & bigami: & coniugati ſine habitu & tonſura: & apoſtatę ſeu enormitatibus ſæuis vacantes &c. Tertianorum autem genus (qui ſcilicet vocãtur de tertio habitu alicuius religionis) ex hoc ſolo quòd ſunt tertiani, non gaudent hoc priuilegio: quia nec ſunt religioſi (quũ non habeant ſolennem profeſſionem, qua religioſi à non religioſis diſtinguuntur) nec conuerſi religionis, nec nouitij religionum, nec clerici. In iure autem quatuor hæc genera tantùm ponuntur, vt patet intuenti.

15. Demum circa calcem huius canonis, vbi reſeruatur Papę abſolutio ab hac cenſura, ſcito tria exceptionum genera habere hic locum. Primũ, ex qualitate facti. Secundum, ex qualitate perſonarum. Tertium, ex accidente impedimento. Ex qualitate quidem facti, nam tripliciter inuenitur manus hæc violenta. Quandoque enim eſt iniuria leuis, quandoque grauis, quãdoque enormis. Et ſi eſt leuis, poteſt Epiſcopus abſoluere: ſi grauis vel enormis, Papæ vel Legato de latere reſeruatur regulariter abſolutio. Diſcernere autem & iudicare leuem, vel grauem aut enormem, ad iudicem (hoc eſt Epiſcopum) pertinet. Et de enormi iniuria, ex iure *e* canonico manifeſtum eſt multipliciter inueniri. Primò, ex magnitudine facti: vt ſi peruẽ-

tum

Digitized by Google

tum eſt ad mutilationem membri, aut ſanguinis effuſionẽ (quæ abundantiam ſignificare videtur) aut graue vulnus. Secundò, ex perſona læſa: vt ſi in Epiſcopum, aut Abbatẽ. Tertiò, ex perſona lædente: vt ſi laicus officialis authoritatiuè percutiat clericum. Quartò ex ſcandalo: vt ſi monachus percutiat clericum ſecularem: quod ponderabis. Ex iure verò ciuili & doctoribus ſuperadditis, ex perſona læſa, ſi ſacerdos indutus ſacris veſtibus percutiatur. Et ex irreuerentia: vt ſi in conſpectu Prælati percuſſio fiat. Ex loco: vt ſi in Eccleſia vel in platea. Ex loco vulneris: puta ſi vulneratus in oculo. Et ex notorio, & ſpecialiter temporis: puta magnæ feſtiuitatis.

16. Ex qualitate verò perſonarum, nam *f* puerorum intra pubertatis annos exceſſus quicũque commiſſus & mulierum, poteſt ab Epiſcopo ſemper abſolui, etiam ſi pueri poſt pubertatem abſolutionem petant. Similiter religioſi in clauſtro ſe inuicem percutientes, & ad religionem trãſeuntes, niſi difficilis & enormis fuerit exceſſus: vt mutilatio, aut effuſio ſanguinis: aut in Epiſcopum vel Abbatem fuerit, capit. quum illorum. de ſenten. excommu. Qui etiam ſui iuris non ſunt (quales ſunt ſerui, & filij familias, & huiuſmodi) abſolui poſſunt ab Epiſcopis in duobus caſibus. Primus eſt, ſi deliquerint in fraudem: hoc eſt vt ſubtrahant ſe ab obſequio debito dominis, veniendo ad ſedẽ Apoſtolicam. Secundus eſt, ſi ipſi domini ſine culpa ſua graue damnum propter hoc incurrant: niſi exceſſus ſit tam grauis & enormis, vt propter vitandum ſcandalum & tollendum exemplum aliorum, debeant ad ſedem Apoſtolicam deſtinari.

17. Ex interueniente demum impedimento abſolui in primis *g* poſſunt à quocũque exceſſu omnes in mortis articulo conſtituti. Infirmi quoq; ſeu valetudinarij quacũque corporis impotentia, impediti, & ſenes impotentes accedere, & ſimiliter qui ob inimicitias quas habent, aut ob inopiam quã patiuntur, non poſſunt accedere, & demum quocunque canonico impedimento retrahantur, vt nec ad ſedem Apoſtolicam, nec eius Legatum, ire poſſint, abſolui

abſolui poſſunt ab Epiſcopis, ſeruata duplici moderatione. Prima eſt, vt ſatisfiat clericis iniuriam paſſis. Secunda eſt, vt iurent quòd ceſſante temporali impedimento præſentabunt ſe Apoſtolicæ ſedi, pariturі illius mandato. De nobilitatis autem magna potentia, diſponit ius, quòd talium dominorum ac delicatorum exceſſus ſignificandus eſt, antè quàm abſoluatur, ſedi Apoſtolicæ: & ſecundum illius conſilium poſtea fiat abſolutio: niſi periculum ſit in mora, tunc enim iuxta impedimentorum canonicorum rationem, agendum eſſet.

Nau. c.27. n.76. & ſeqq. Angelus V. excommunicatio 5. caſu 1. Tolet. l. 1. c. 31. & ſeqq.

a *Cap.* Mulieres & *cap.* Quantæ, *De ſent. excom. c.* Cum Quis. *De ſent. excom. in 6.*

b *Hanc eſſe communem doctrinam teſtatur Tolet. l. 1. cap. 34. num. 4. quam etiam ibid. ſequitur, ſed poſtmodum eandem retractauit l. 5. c. 8. num. 9.*

c *Quæſtio eſt, An quando inuaſus poteſt vim inuaſoris per fugam declinare, ſed non ſine ignominia, liceat ei pro conſeruatione honoris violenter ſe defendere. Eam tractant Soto l. 5. de iuſt. q. 1. ar. 8. dub. vlt. & Bannes de iuſt. ad q. 64. ar. 7. dub. 2. & 3. Reſpondentque id licere. Quæ reſponſio (conceſſo eo quod fuga ſit verè & ſecundum prudentum & bonorum iudicium ignominioſa) admitti debet: quandoquidem etiam liceat pro conſeruatione bonorum fortunæ (quæ ſunt inferioris ordinis) inuaſori violentiam ad eum finem neceſſariam inferre. Cæterum non videtur eſſe ignominioſum (de vera ignominia loquimur & ſecundũ iudicium ſapientum) in tali caſu fugere, ſed potius Chriſtianæ manſuetudinis magnum argumentum, quæ non reddit malum pro malo. Itaque cum per fugam non periclitetur verus honor, non licet eo caſu ſe violenter defendere ſaltem pro honore conſeruando. Quod addo, quia ſi verum aliquod bonum ratione fugæ periclitaretur (etiamſi id forte fieret tantum per accidens) vt ſi metuas probabiliter, ne fugiendo, gratiam principis amittas, &c. liceret, remoto tamen ſcandalo, ſe violenter aduerſus inuaſorem defendere pro illius boni conſeruatione.*

d *Vide*

d *Vide Tolet. l. 1. c. 31. nu. 8. & latius c. 50. nu. 9.*

e *Cap.* Cum illorum. *De ſent. excom.*

f *C.* Super eo. *Cap.* De cætero. *Cap.* Relatum. *De ſentent. excom.*

g *Conc. Trid. ſſ. 14. c. 7.*

CAP. XI.

In inſequentes Cardinales, vel manus violentas in eos inijcientes. Item in Dominos temporales conſtitutionem cap. *Felicis* libro 6. contra præſumptores præfatos ſeruari non facientes.

Reſeruata Papæ quoad priorem partem.

SI quis in hoc ſacrilegij genus irrepſerit, quòd ſancta Rom. Eccleſiæ Cardinales hoſtiliter fuerit inſequutus, vel percuſſerit aut ceperit, vel ſocius fuerit facientis, aut fieri mandauerit, aut factum habuerit ratum, aut conſilium dederit vel fauorem, aut poſtea receptauerit vel defenſauerit ſcienter eũdem, ſicut criminis læſæ maieſtatis reus, perpetuò ſit infamis. Et infrà.

2. *Ex inſequutione prædicta, ſicut ex iniectione manuum violenta, ipſo facto ſententiam excommunicationis quis incurrat, tã ipſe inſequutor, quàm alij ſupradicti tanti mali participes. Nec ab alio quàm à Rom. Pont. poſſit beneficium abſolutionis obtinere, niſi in articulo mortis.* Et infrà.

3. *Si Princeps, Senator, Conſul, poteſtas, vel alius dominus, ſiue rector, contra præſumptores prædictos præſentis conſtitutionis tenorem non fecerit obſeruari: tam ipſe quàm officialis eius intra menſem poſtquàm res ad eorum notitiam venerit, eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrant.* Boniſa. extra de pœn. cap. *Fælicis.* lib. 6.

1. Materia iſtius canonis eſt ſacrilegium inſequutionis & manus violentæ in Cardinales ſanctæ Rom. Eccle. Quò ad perſonas, canon eſt vniuerſalis. Quò ad actiones,

nes comprehendit decem actiones: ſcilicet inſequi, percutere, capere, ſociare facientem, mandare, ratum habere, cõſulere, fauere, receptare, defenſare ſcienter: ita quòd quicquid horum aliquis commiſerit, eſt excommunicatus. Et reſeruatur abſolutio Papæ.

2. In ſecundo autem canone, ſi Princeps, &c. materia eſt omiſſio ſeruãdi dictam conſtitutionem, tanquã quaſi probans ſacrilegium factum. Perſonæ verò excommunicatæ ſunt ſeptem: ſcilicet Princeps, Senator, Conſul, poteſtas, alius Dominus, rector, & eius officiales. Actio quæ excommunicationi ſubijcitur, eſt vna: ſcilicet non facere ſeruari dictam conſtitutionem intra menſem à die notitiæ computandum. Et eſt excommunicationis huius abſolutio Epiſcopalis.

Nau. c. 27. nu. 96. & ſeqq. Tolet. l. 1. c. 35. nu. 13. Huius excommunicationis pars prior eſt in bulla cœna.

CAP. XII.

In iniurioſè Pontificem percutientes, capientes vel bannientes.

Reſeruata Papæ. *SI quis ſuadente diabolo in hoc ſacrilegij genus proruperit, quòd quamuis iniurioſè vel temere Pontificem percuſſerit, aut ceperit, banniuerit, vel hoc fieri mandauerit, aut facta ab alijs rata habuerit, vel ſocius in his fuerit facientis, aut conſilium in his dederit vel fauorem, ſeu ſcienter defenſauerit eundem in illis caſibus de prædictis, in quibus excommunicationem per iã editos canones non ſubiret, ſit huius noſtræ conſtitutionis authoritate anathematis mucrone percuſſus: ac non queat niſi per ſummum Pont. (præterquàm in mortis articulo) abſolui, &c.*

2. Poteſtas verò, conſiliarij, ballivi, ſcabini, aduocati, rectores, conſules & officiales ciuitatis, quæ in Epiſcopum ſuum commiſerit aliquid prædictorum, in præmiſſis culpabiles exiſtentes, ſimiliter excommunicationis ſententia (à qua non niſi vt præmittitur,

valeant

valeant beneficium abſolutionis obtinere) ſint ſubiecti. Clem. extrà de pœniten. cap. *Si quis.* in Clem.

1. Canones duo ſimul hic ponuntur: & vtriuſque materia eſt ſacrilegium in Epiſcopum. Et primus quidem quò ad perſonas, vniuerſalis eſt. Quò ad actiones verò, comprehendit duo genera actionum, ſcilicet principaliũ & acceſſoriarum. Et principales quidem ſunt tres, ſcilicet percutere, capere, vel bannire Epiſcopum quęcunque. Actiones verò acceſſoriæ ſunt ſex: ſcilicet mandare, ratificare, ſociare, conſulere, fauere, vel ſcienter defendere.

2. Secundus autẽ canon ſpecialiter loquẽs de hoc ſacrilegio perpetrato à ciuitate (quæ non excõmunicatur: quia vniuerſitas nõ excommunicatur) particularis eſt quo ad perſonas: pro quãto ſeptẽ genera officialiũ, & octauo generali nomine omnes illius officiales excommunicat. Sed quò ad actiones extẽſiſſimus eſt, pro quãto, culpam omnẽ circa hoc ſacrilegium comprehendit. Et eſt vtriuſque abſolutio Papalis.

3. Aduerte hîc, quòd appellatione Pontificis ſeu Epiſcopi non venit niſi conſecratus Epiſcopus: quia electus & non conſecratus, nõ eſt Epiſcopus, licet ſit adminiſtrator & Epiſcopus electus. Et ſcito quòd præter hos canones, ad idem extat alius in cœna Domini dicens: *Excommunicamus & anathematizamus omnes temerè mutilantes, vulnerantes, interficientes, capientes, incarcerantes, & detinẽtes Patriarchas, Archiepiſcopos, & Epiſcopos, eorumque mandatores.* Vbi videre potes canonẽ vniuerſalẽ quò ad perſonas & cõprehendentẽ actiones ſex principales, & vnam acceſſoriã, ſcilicet mandare. Et eſt Papalis ſicut cęteræ in cœna Domini.

Nau. c. 27. n. 67. Tolet. l. 1. c. 25. nu. 7.

CAP. XIII.

In ſacrilegos, qui Romipetas inuadunt.

Reſeruata Papæ. *EXcommunicamus & anathematizamus omnes mutilãtes, vulnerãtes et interficiẽtes, ſeu capiẽtes*

& deti-

& detinentes, ſeu deprædantes Romipetas & peregrinos ad Vrbē cauſa deuotionis ſeu peregrinationis accedentes, & in ea morantes, vel recedentes ab ipſa: & in his dantes auxilium, conſilium, vel fauorem. In proceſ. cœnæ Domini.

1. Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium, quo inuadūtur ad ſanctam vrbem pergentes. Et quo ad perſonas, eſt vniuerſalis. Quo ad actiones, comprehendit ſex principales, & tres acceſſorias. Et principales ſunt, mutilare, vulnerare, interficere capere, detinere, deprędari. Acceſſoriæ autem ſunt, conſulere, auxiliari, fauere.

2. Et nota, quòd oportet perſonas ad quas principales actiones terminantur, habere multas conditiones Prima eſt in qualitate, quòd ſint Romipetæ ſeu peregrini. Secūda eſt in cauſa, quòd cauſa deuotionis, vel peregrinationis. Tertia eſt in poſitione, quòd ad vrbem accedant, vel in ea morentur, vel inde recedant. Et ex defectu tertiæ conditionis, ſi quis tales percuſſerit antequam ſint in acceſſu, aut poſtquàm redierint, non incurrit hunc canonē. Ex defectu verò ſecundæ conditionis, ſi quis habitatorem Romę euntem ex Hiſpania Romam vt in domum ſuā vadat, percuſſerit, non incurrit hunc canonem: quia nec cauſa deuotionis, nec cauſa peregrinationis ad vrbem accedit. Ex defectu autem primæ conditionis, ſi quis percuſſerit habitantem Romæ cauſa deuotionis, non incidit in hunc canonem: quia habitator non eſt Romipeta, aut peregrinus morans in vrbe.

3. Inter cauſam autem deuotionis & peregrinationis nihil intereſſe video in propoſito, niſi quantùm ad exteriorem manifeſtationem, deuotio enim interior eſt: peregrinatio verò exteriora ſolita eſt habere ſigna. Et vulgariter vocantur peregrini, qui deuotionis cauſa pergunt. Verùm inter Romipetas & peregrinos ad vrbem, differentia eſt, in quantum communius eſt Romipetæ nomen, nam comprehendit etiam Romanum ciuem ad vrbē cauſa deuotionis accedentem.

4. Et nota, quòd canon iſte reſpicit non Papam, non curiam, ſed vrbem Romam: ita quòd ſi Papa cum curia alibi

Digitized by Google

alibi eſſet, nihilominus canō iſte ligaret offendentes euntes ad vrbem cauſa deuotionis. Aduerte quoque, quòd iſte canon mutatus eſt: quia in proceſſu cœnæ Domini tempore Martini comprehendebantur etiam peregrini ad Hieruſalem. Et eſt Papalis.

Nau. cap. 27. nu. 66. Tolet. l. 1. cap. 25. nu. 6.

CAP. XIIII.

In eos qui ad ſedem Apoſtolicam venientes, & recedentes ab eadem, temeritate propria capiunt, ſpoliant & detinent, &c.

Reſeruata Papæ. *Excommunicamus & anathematizamus omnes illos qui ad ſedem Apoſtolicam venientes, & recedentes ab eadem, nec non omnes illos qui iuriſdictionem ordinariam vel delegatam aliquam non habentes; in eadem curia morantes temeritate propria capiunt, ſpoliant, & detinent, aut ex propoſito deliberato verberare, mutilare, vel interficere præſumunt: & qui talia fieri faciunt ſeu mandant.* In proceſ. cœnæ Domini.

1. Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium, quo offenditur ſedes Apoſtolica in ijs quæ ſub protectione ſua ſunt: Et quò ad perſonas, eſt vniuerſalis. Quò ad actiones verò comprehendit actiones principales ſex, & duas acceſſorias. Et quoniam in canone iſto aliter modificantur primæ tres actiones principales, quando terminantur ad venientes vel recedentes, & aliter quando terminantur ad morantes in curia Romana: ideo aduerte ex litera differentiam. Et multiplicando primas tres actiones, dicito quòd capere, ſpoliare vel detinere tam venientes ad Apoſtolicam ſedem, quàm recedentes ab ea, primò excommunicantur, deinde quòd capere, ſpoliare vel detinere propria temeritate (hoc eſt authoritatiuè) morantes in curia Apoſtolica, excommunicantur. Tertiò, quòd verberare, mutilare vel interficere ex propoſito deliberato

tam

tam venientes, quàm recedentes, quàm morantes, excommunicantur. Et eſt Papalis.

2. Sed ſunt hîc aduertenda multa. Primum, quòd non eſt hîc ſermo de Roma, ſed de ſede & curia Apoſtolica, ac per hoc oportet perſonas ſic offenſas ad ſedem Apoſtolicam venire, aut ab illa recedere, aut in illius curia morari: ita quod non ſufficit morari Romæ vbi eſt curia, ſed oportet in curia morari. Secundum eſt, quod ſi morantē in curia quis ſpoliat aut detinet, aut capit furtiuè & per modum raptoris, & non authoritatiuè, non incurrit hunc canonē, factus eſt enim hic canon contra eos, qui in curia authoritatem ſibi de facto vſurpant. Propterea enim dicitur, qui iuriſdictionem ordinariam vel delegatam non habentes propria temeritate &c.

3. Tertium eſt, quòd ſi quis exorta tunc ira, rixa, controuerſia, & breuiter non animo quieto præmeditatus prorumpit in verberandum aut occidendum curialem in curia; non incurrit hunc canonem: quia non vocatur in propoſito, ex propoſito deliberato facere, qui ex non præmeditatione quieti animi facit: alioquin ſuperfluè apponeretur ex propoſito deliberato, ſi deliberatio ſufficiens ad peccatum mortale ſufficeret ad hunc canonē incurrendum. Commune ſi quidem eſt omni excommunicationi ſubeſſe peccatum mortale. Et ſemper hoc ſubintelligitur: niſi quis adeò deſipiat, vt putet aliquem ex actu non deliberato excommunicatum, aut in hoc ſolo canone explicatum quod in cæteris ſubintelligitur: quod irrationabile eſt.

4. Quartum eſt, quod vltimus caſus (ſcilicet de percutientibus morantes in curia) ſcriptus quidem eſt & iam per centum annos quotannis promulgatur, & tamen à nullo aduerti aut practicari videtur tam in foro iudicandi quàm pœnitentię, nullus ſiquidem (ni fallor) ex hoc ſe aut alium reputat excommunicatum. Actiones autem acceſſoriæ duæ ſunt: mandare ſcilicet, & facere fieri aliquid dictorum: ita quod non ſolùm qui mandato, ſed qui alia via quàm mandato facit aliquid horum fieri, excommu-

communicatus eſt. Et eſt Papalis.

Nau. c. 27. nu. 65. Tolet. l. 1. c. 25. nu. 2.

CAP. XV.

In ſacrilegos, qui quomodolibet offendunt eos, qui in Romana curia litigant.

Reſeruata Papæ. EXcommunicamus & anathematizamus omnes illos qui per ſe vel alium ſeu alios, quaſcunque perſonas Eccleſiaſticas vel ſeculares ad Rom. curiam ſuper ſuis cauſis & negotijs recurrentes, illaque in eadem curia proſequentes aut procurantes, negotiorumque geſtores, aduocatos vel procuratores ipſorum vel etiam auditores ſeu iudices ſupradictis cauſis ſeu negotijs deputatos, occaſione cauſarum vel negotiorum huiuſmodi, verberant, mutilant vel occidunt, ſeu bonis ſpoliant. Vel qui per ſe, vel alium ſeu alios directè vel indirectè prædicta exequi vel procurare, aut in eiſdem conſilium, auxilium, vel fauorem præſtare non verentur: cuiuſcunque præeminentiæ, dignitatis &c. fuerint. In proceſ. cœnæ Domini.

Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium, quo ex certa & ſpeciali cauſa (ſcilicet litis vel negotij) offenduntur qui ſub protectione Apoſtolicæ ſedis ſunt. Et quò ad perſonas offendẽtes eſt vniuerſalis. Quò ad perſonas verò offenſas, continet octo genera perſonarum: ſcilicet ad Romanam curiam ſuper ſuis cauſis recurrentes, proſequentes, procurantes, negotiorum geſtores, aduocatos, procuratores, auditores, iudices. Quò ad actiones autẽ principales explicat quatuor: verberare, mutilare, occidere, bonis ſpoliare. Oportet tamen actiones iſtas non ex quacunque cauſa, ſed occaſione cauſarum vel negotiorum huiuſmodi fieri ſi in incurrenda eſt canonis huius cenſura. Quò ad actiones verò acceſſorias, multiplicantur valde, vt patet intuenti. Et eſt Papalis.

Nau. c. 27. nu. 68. Tolet. l. 1. cap. 26. nu. 1.

CAP. XVI.

In eum qui quempiam Chriſtianorum per Aſſaſinos interfecerit, vel interfici mandauerit, aut eos receptauerit, defenderit, vel occultauerit.

STatuimus, vt quicunque Princeps, Prælatus ſeu quæuis alia Eccleſiaſtica ſecularisve perſona quempiam Chriſtianorum per Aſſaſinos interfecerit vel interfici mandauerit (quãuis mors forſitan ex hoc non ſequatur) aut eos receptauerit, defenderit, vel occultauerit: excommunicationis ſententiam, & depoſitionis à dignitate, ordine, honore, officio & beneficio, incurrat ipſo facto. Innocen. 3. de homicidio, cap. *Pro humani.* lib. 6.

1. Canonis iſtius materia eſt homicidium, non qualecunque, ſed ſacrilegum: conditus eſt enim contra quandam ſacrilegam viam occidendi Chriſtianos. Et quò ad perſonas, eſt vniuerſalis. Quò ad actiones verò comprehendit quinque actiones. Prima eſt. Chriſtianum per Aſſaſinos interficere: ſecunda eſt, mandare, etiamſi non ſequatur effectus: tertia eſt eos Aſſaſinos receptare: quarta eſt, eos defendere: quinta eſt, eos occultare.

2. Vbi primo nota, quòd Aſſaſsini non dicuntur hic qui vulgariter vocantur Aſſaſsini: ſed quædam ſpecialis gens infidelis (vt litera innuit) habens ſuum dominum, quæ hodie, ignota videtur.

3. Deinde aduerte quod in hoc canone mandati actio non punitur vt acceſſoria, ſed vt principalis: & propterea punitur, etiamſi effectus non ſequatur, & ſimile eſt de alijs tribus actionibus ſequentibus: ita quod receptatores, defenſores, occultatores Aſſaſsinorum etiamſi non occiderint aut occiſuri ſint Chriſtianum, ſunt excommunicati: quia ſic ius diſponit. Et eſt Epiſcopalis.

Nau. c. 27. nu. 135. Tolet. l. 1. cap. 38. nu. 33.

CAP.

CAP. XVII.

In ſacrilegos, Eccleſiæ Romanæ terras offendentes.

Reſeruata Papæ. *EXcommunicamus & anathematizamus omnes illos qui per ſe vel alium ſeu alios, directè vel indirectè, ſub quoque titulo vel colore occupant, detinent, vel hoſtiliter deſtruunt ſeu inuadunt, aut occupare, detinere vel deſtruere, aut inuadere hoſtiliter præſumunt, in totum vel in partem, almam vrbem, regna Siciliæ ſeu Trinacriæ, inſulas Sardiniæ & Corſicæ, terram citra Pharum, patrimonium Beati Petri in Tuſcia, ducatum Spoletanum, comitatum Venayſinum, Sabinenſem, Marchiæ, Anchonitanæ, Maſſæ, Trebariæ, Romandiolæ, Campaniæ, & maritimæ prouincias, ac terras ſpecialis commiſſionis Arnulforum, ciuitateſque noſtras, Bononiã, Ferrariam, Beneuentum, Peruſium, Auinionem, ciuitatem Caſtelli, Tudertum, & alias ciuitates, terras & loca vel iura ad ipſam Rom. Eccleſiam ſpectantia & adhærentia, ac fautores & defenſores eorum: ſeu in his dantes auxilium, conſilium, vel fauorem.* In proceſſu cœnæ Domini.

1. Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium quo offenduntur terræ Eccleſiæ Romanæ. Et quò ad perſonas, eſt vniuerſalis. Quò ad actiones vero principales, numerat quatuor: ſcilicet occupare, detinere, hoſtiliter deſtruere, ſeu inuadere, tam in præſenti quàm in futuro. Et modificantur dictæ actiones multipliciter: ſcilicet per ſe vel alium, & directè vel indirectè: & excluduntur colores &c. Acceſſoriæ autem ſunt, fauere, defendere, conſulere. Quæ autem ſint terræ & loca Eccleſiæ Rom. in litera explicatur. Et eſt Papalis.

2. Aduerte hîc, quod quum in terris Eccleſiæ contingit, quòd pars exiſtens extrà, armata manu volens intrare, inuadit ciuitatem, non vt ſubtrahat eam Eccleſiæ, ſed vt ipſa pars ibi regnet eo modo, quo partes iſtæ regnare

Digitized by Google

conſueuerunt: canonem iſtum incurrit: quia terram Eccleſiæ in parte ſaltem hoſtiliter inuadit ſub colore manēdi in domo ſua. Imò (vt à communiter accidentibus patet) huiuſmodi inuaſio tendit ad ſubtrahendum Eccleſiæ Rom. terram quò ad liberum regimen. Romana ſiquidem Eccleſia in terris vbi factio regnat, titulare dominium potius habet quàm cum effectu.

Nau. c. 27. nu. 71. Tolet. l. 1. c. 30. nu. 1.

CAP. XVIII.

In latrones maritimos.

Reſeruata Papæ. EXcommunicamus & anathematizamus omnes piratas, curſarios, latrunculos maritimos: & illos præcipuè qui mare noſtrum à monte Argentario vſque ad Tarracinam diſcurrere, & nauigantes in illo deprædari, mutilare, interficere, ac rebus & bonis, ſuis ſpoliare præſumpſerunt hactenus & præſumunt: ac omnes receptatores eorundem: & eis auxilium dantes, conſilium vel fauorem. In proceſſu cœnę Domini.

Canonis iſtius materia eſt latrocinium maritimum. Et quò ad perſonas, vnum genus perſonarum nominatur diuerſis nominibus. Nam piratæ ijdem ſunt, qui vulgariter curſarij appellantur: latrunculi quoque marini, parui piratæ ſunt. Totum ergo genus piratarum excommunicatur, & præcipuè intra mare Eccleſiæ Romanæ diſcurrentium. Actiones principales ſunt quinque: deprædari, mutilare, interficere, bonis ſuis ſpoliare, & receptare eoſdem. Acceſſoriæ autem ſunt tres, conſulere, auxiliari, fauere. Et eſt Papalis.

Nau. c. 27. num. 59. Tolet. l. 1. c. 20. nu. 5. & ſeqq.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XIX.

In ſacrilegos ſedem Apoſtolicam in ſuis victualibus offendentes.

Reſeruata Papæ. *EXcommunicamus & anathematizamus omnes impedientes ſeu inuadentes victualia ſeu alia ad vſum Rom. curia neceſſaria adducentes: vel qui ne ad Rom. curiam ipſa adducantur vel deferantur, impediunt ſeu perturbant: & qui talia fieri faciunt vel defendunt cuiuſcunque fuerint ordinis, praeminentia &c.* In proceſ. cœnæ Dom.

1. Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium, quo offenditur ſedes Apoſtolica in ſuis victualibus. Et quò ad perſonas eſt vniuerſalis. Quò ad actiones principales ſunt quatuor: ſed diſtinctæ in duas combinationes propter diuerſitatem terminorũ. Nam prima cõbinatio eſt impedire vel inuadere homines adducentes victualia vel alia neceſſaria ad vſum Romanę curię. Secunda verò combinatio eſt impedire vel perturbare, ne prædicta adducantur ad curiã: ita quod primò prouidetur hominibus adducentibus: ſecundò rebus adducendis. Quò ad actiones vero acceſſorias, ponuntur duæ actiones: ſcilicet defendere, vel facere fieri talia: quamuis errore ſcriptorum ly fieri, omiſſum ſit in textu etiam plumbato. Et eſt Papalis.

2. Aduerte hîc, quod quum ex voluntate & propoſito maleficia diſtinguantur: ſi quis non gratia impediendi vel perturbandi ea quæ ſunt ad curiam, ſed conſulendi proprię patrię commoditati; inhibeat ne quis extrahat de patria fruges &c. quamuis inde ſequatur, quòd non poſſunt deferri ad curiam Ro. non propterea incidit in hunc canonem. Similiter ſi quis tempore peſtis in curia, inhibet ſuis ne quis vadat Romam reuerſurus &c. non incidit in hunc canonem: & ſic de ſimilibus: quia non per ſe agitur contra curiam, ſed pro neceſſitate, pro ſanitate patriæ, & huiuſmodi per ſe agitur: licet per accidens

Digitized by Google

redundet in damnum curię, ſed pœnæ ac cenſuræ intelligendę ſunt penes id quod eſt per ſe, & non penes id quod eſt per accidens.

Nau. c. 27. nu. 64. Tolet. l. 1. c. 25. nu. 1.

CAP. XX.

In ſacrilegos Chriſtianum principatum offendentes, opem ferendo inimicis crucis Chriſti.

Reſeruata Papę. *EXcommunicamus & anathematizamus illos, qui contra Chriſtum & populum Chriſtianum, Sarracenis arma, ferrum, & lignamina deferunt galearum: eos etiam qui galeas eis vendunt vel naues: quique in piraticis Sarracenorum nauibus curam vel gubernationem exercent, aut machinis, aut quibuſlibet alijs aliquod eis impendũt conſiliũ vel auxiliũ in diſpendiũ terræ ſanctæ, ipſoſque rerũ ſuarũ priuatione mulctari, & capientiũ ſeruos fore cẽſemus: præcipiẽtes, vt per omnes vrbes maritimas in diebus dominicis & feſtiuis huiuſmodi ſentẽtia publicè innouetur. Et talibus gremiũ nõ aperiatur Eccleſiæ, niſi totum quod ex commercio tam damnato perceperint, & tantundem de ſuo, in ſubſidium terræ ſanctæ tranſmiſerint.* Et infrà.

2. *Quòd ſi fortè ſoluendo non fuerint, ſic aliàs reatus talium caſtigetur, quòd in pœna ipſorum alijs interdicatur audacia ſimilia præſumendi.* Innocen. in conci. generali. extrà de Iudæis. cap. ad liberandum.

1. Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium contra Chriſtianũm principatum commiſſum, opem ferendo inimicis crucis Chriſti. Et multis in locis repetitus diuerſimodè inuenitur: & in iure, & in Extrauagantibus, & in proceſſu qui fit in cœna Domini.

2. Vt autem clarè percipiatur quid, quando, & vbi prohibitum ſit; diſtingue tempora & loca. Et ſcito, quod ſecundum omne tempus, & ſecundum omnem locum infide-

fidelium, excommunicati ſunt deferentes equos, arma, ferrum, lignamina, & alia prohibita, quibus Chriſtianos impugnant: vt patet in cœna Domini, vbi ſic dicitur: *Excommunicamus & anathematizamus omnes illos, qui equos, arma, ferrum, lignamina, & alia prohibita deferunt Sarracenis, Turcis & alijs Chriſtiani nominis inimicis, quibus Chriſtianos impugnant*. Tempore verò guerræ, excommunicati ſunt deferentes etiam quodcunque mercimonium: vt patet in cap. *Quod olim*. de Iudæis & Sarace. Et omni rurſus tempore deferentes & etiam victualia & quæcunque mercimonia in Alexandriam, vel alia loca Sarracenorum terræ Ægypti, excommunicati ſunt: vt patet in Extrauag. Cle. 5. *Multa mentis*, poſita inter communes Extrauagantes, in tit. de Iudæis & Sarrac. Et tam hæc tertia quàm prima excommunicatio reſeruatur Papæ. Secunda autem quatenus ab vtraque harum ſeparatur, ab Epiſcopo abſolui poteſt.

3. Aduerte deinde, quòd appellatione armorum, veniunt non ſolum offenſiua, ſed defenſiua, ex quacunque materia ſint. Per ferrum autem & lignamina, præcipuam materiam intellige armorum, & galearum, ac nauium: Et per alia prohibita, accipe non ſolum naues & galeas ipſas, ſed quaſcunque ſecundarias proprias materias armorum, galearum, nauium: vt ſunt ſartiæ, vela galearum: & breuiter quæcunque ad hoc ſunt, vt ex eis Chriſtiani impugnentur, ſic enim proceſſus cœnę Domini explicat.

4. Victualia autem & communis vſus merces (vt panni linei, vel lanei, & alia huiuſmodi) non veniunt appellatione prohibitorum: vt latiſſimè patet, ex eo quod in dicta Extrauagante poſtquam dictum eſt, ferrum, equos, arma, & alia vetita, ſubiungitur, necnon victualia & mercimonia. Vnde ſequitur, quòd talis excommunicatio in canone cœnæ Domini, non extenditur ad deferentes victualia & communes merces ad infideles Et hęc bene nota. Vnde has omnes merces deferentes non ſunt excommunicati, niſi tempore guerræ, aut niſi in Alexandriam, vel partes Ægypti deferant: quum excommunicatio con-

Digitized by Google

tra illos non inueniatur, niſi vt dictum eſt.

5. Et quilibet Canon eſt vniuerſalis quò ad perſonas. Sed quò ad actiones diſtant, quia in hoc canone explicãtur quinque actiones. Prima eſt deferre: ſecunda vendere: tertia curam exercere: quarta conſulere: quinta auxiliari: vt patet in textu. In Canone verò cœnę Domini ſola vna actio ponitur: ſcilicet deferre. Et eſt non ſolum Papalis, ſed pœnalis abſolutio: vt in iure recitato vides.

Nau. c. 27. nu. 63. Tolet. l. 1. c. 23. & 24.

CAP. XXI.

In effractores locorum ſacrorum.

Reſeruata Papæ poſt denunciationem.

Memoratos ſacrilegos (qui ſcilicet confregerãt violenter quaſdam Eccleſias, & expoliauerant) *excommunicatos nuntietis: & faciatis ſicut excommunicatos arctius euitari, donec paſſis iniuriam congruè ſatisfaciant, & damna data reſarciant, & cum literis veſtris rei veritatem continentibus Apoſtolico ſe conſpectui repreſentent.* extra de ſent. excommun. *Conqueſti.*

1. Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium, quo frangitur Eccleſia & expoliatur. Et quò ad perſonas vniuerſalis eſt. Quò ad actiones verò comprehendit duas ſimul: ſcilicet frangere & expoliare. Vbi nota primò, duo requiri ſimul vt ſit locus Canoni: ſcilicet effractionem, & ſpoliationem. Et effractio quidem ad templum (ſiue frangatur paries, ſiue ianua, ſiue ſera, ſiue tectum &c.) ſpoliatio autem ad res quæ tolluntur, refertur. Et propterea ſi quis aperiret Eccleſiam & ſpoliaret: aut frangeret, ſed non ſpoliaret; non ſubijceretur huic Canoni.

2. Nota ſecundo, quòd hic Canon nullam infert excõmunicationem, ſed latam ſupponit, & denuntiationẽ mãdat, ac denunciati abſolutionem Apoſtolicæ ſedi reſeruat. Sed vbi lata ſit iſta ſententia quæ hic ſupponitur,

non

non facilè patet: niſi dicendo quod conon iſte per hęc ſua verba interpretatur, quò ad hunc caſum fuiſſe anathema latæ ſententiæ canonem Lucij Papæ in Decretis 18. quæſt. 4. cap. *Omnes Eccleſiæ*. Indubiè ſiquidem tenetur huiuſmodi Eccleſiarum effractores cum ſpolio, eſſe ipſo iure excommunicatos ex hoc textu: quia mandantur denuntiari excommunicati. non poteſt enim denuntiari excommunicatus, niſi qui iam eſt excommunicatus. Et eſt Papalis poſt denuntiationem.

Nau. cap. 27. num. 94. Tolet. l. 1. cap. 35. num. 7.

CAP. XXII.

In incendiarios.

Papæ reſeruata poſt denunciationem.

INcendiarij ex quò ſunt per Eccleſiæ ſententiam publicati, pro abſolutionis beneficio ad ſedem Apoſtolicam ſunt mittendi.* Clement. 3. extra de ſentent. excommunic. cap. *Tua.*

1. Canonis iſtius materia eſt iniurioſum incendium. Et quò ad perſonas eſt vniuerſalis. Quò ad actiones vnam ſolam punit actionem: ſcilicet iniurioſè incendere, non qualitercũque, ſed poſt ſententiã.

2. Vbi nota nullam in hoc Canone excommunicationis ſententiam ferri: ſed ſi per Eccleſiæ (hoc eſt Prælatorũ) ſententiam ſunt non ſolũ excommunicati, ſed publicati: tunc abſolutio reſeruatur ſedi Apoſtolicæ. Et quia non arctat ſe Canon ad incendiarios Eccleſiarum, ideo de quibuſcunque incendiarijs intelligo. Et intelligitur in propoſito incendiarius non ab actu incendendi, ſed à vitio qui enim malo ſtudio incendit domum, ſegetem, oliuetum, &c. incendiarij crimen incurrit.

3. Et ſcito excommunicationem contra incendiarios Eccleſiarum latam, nullibi inuentam à me eſſe, quamuis quæſierim quæ allegãtur loca: & propterea non habeo eos pro excommunicatis. Et ſi qui fortè fundent excommu-

nicatio

nicationem hanc ſuper canone qui habetur 11. q. 3. cap. *Canonica*. aduertant primò canonem illum communem eſſe omnibus violatoribus Eccleſiarum, inde quod non videtur ligare omnes Chriſti fideles: quia videtur canon nec concilij vniuerſalis, nec Papæ: ſed particularis ſynodi, ſcilicet Auriſiacen. Conſtat autem huiuſmodi canones, præſertim pœnales, nec ex ſe nec ex Gratiani compilatoris authoritate, vim ſuam extendere ad vniuerſas Chriſti Eccleſias.

Nau. cap. 27. nu. 94. Tolet. l. 1. cap. 35. nu. 3.

CAP. XXIII.

In eos, qui Chriſtianos naufragantes rebus ſuis ſpoliãt.

Reſeruata Papæ. ILli qui Chriſtianos naufragium patientes ſpoliant rebus ſuis; niſi ablata reddiderint, excommunicationi ſe nouerint ſubiacere. Ex Concil. Lateranen. de Raptoribus. cap. *Excommunicationi*.

Canonis iſtius materia eſt furtũ ſeu rapina bonorũ naufragorũ. Et quò ad perſonas vniuerſalis eſt. Quò ad actiones vnã punit, ſcilicet ſpoliare bonis patientes naufragiũ.

1. Vbi aduerte Canonem hunc contra iniquam detentionem rerum Chriſtianorum naufragorum, conſideraſſe duo concurrere in hac iniquitate. Primò acceptionem rerum ex naufragio: deinde vſurpationem earundem rerum vt propriarum. Et quia primus actus (hoc eſt accipere huiuſmodi res) poteſt benè & malè fieri, & habet ſpeciem boni (quoniam eſt ſaluatio rerum periclitantium) & poteſt fieri ex pia charitate, ad opem ſcilicet ferendam dominis rerum illarum: & poteſt fieri ex auara iniquitate ad appropriandum ſibi res illas; ideo non eſt punitus actus iſte acceptionis ab hoc Canone.

2. Secundus autem actus (qui eſt detentio rei alienæ inuito domino) quoniam manifeſtam & inexcuſabilem cõtinet iniquitatem, punitus eſt ab hoc Canone excommunicatio-

nicationis ſententia. Et quia actus iſte (ſcilicet detinere res naufragorum ipſis inuitis) conſummatur in omiſſione reſtitutionis, propterea canon iſte non percutit huiuſmodi quaſi raptores ſeu fures, niſi quum venerint ad omiſſionem reſtitutionis debitæ. Et quia tempus reſtituendi determinatum eſt ad ſtatim (quia obligat ſemper & ad ſemper) ideo ſtatim incurritur hæc excommunicatio quū quis eſt in mora: hoc eſt quum quis poteſt reſtituere, & non reſtituit.

3. Nec eſt opus monitione: tum quia tempus reſtitutionis determinatum eſt ipſo iure, vt dictum eſt: tum quia falſum eſt cenſuras contra omittentes, exigere monitionē: vt patet, ex eo quòd inquiſitores odio vel amore, &c. omittentes, abſque alia monitione ſunt excommunicati: iuxta cap. *Multorum*. de hęret. in Clem. Et eſt Epiſcopalis.

4. Aduerte confeſſor leges aut conſuetudines alicubi de confiſcatione bonorum naufragorum, eſſe corruptiones legum & bonorum morum, addentes afflictiones afflicto. *Nau. c. 27. nu. 115. Tolet. l. 1. c. 21. nu. 1. & c. 37. nu. 12. Hæc excommunicatio hodie eſt reſeruata Papæ per bullam cœnæ.*

Contra offendentes Apoſtolicam ſedem.

CAP. XXIV.

In Cardinales, ſede vacante, conſtitutioni de Romani Pontif. præter ſimoniam facienda electione, quouis modo contrauenientes.

Reſeruata Papæ. *INhibemus omnibus & ſingulis ſanctæ Rom. Eccleſiæ Cardinalibus qui pro tempore erunt, & eorum ſacro collegio: ne Apoſtolica ſede vacante prædictis* (ſcilicet de Rom. Pont. præter ſimoniam facienda ele-

da electione) *contrauenire, vel contra præmiſſa vel aliquod præmiſſorum ſtatuere, diſponere, ordinare, vel aliquo modo facere ſeu attentare præſumant, quocunque exquiſito colore vel cauſa, ſub excommunicationis latæ ſententiæ pœna: quam ipſo facto incurrant. Et à qua non niſi per Rom. Pont. canonicè electum abſolui poſſint, niſi in mortis articulo.* Iulius II. in Extrauaganti. *Quum tam diuino*, & fuit per Lateranenſe Cõcilium approbata.

Canonis iſtius materia eſt ſimonia non quæcunque, ſed circa electionem Papæ. Et quò ad perſonas eſt particularis: vtpote ſolos Cardinales comprehendens. Quò ad actiones verò numerat ſex actiones: prima eſt, conuenire: ſecunda, ſtatuere: tertia, diſponere: quarta, ordinare: quinta, aliquo modo facere: ſexta, aliquo modo attentare. Et hęc omnia intelliguntur ſede vacante: ita quod ſi Cardinales contra ordinata, de Papæ pręter ſimoniam electione, contrauenian aut ſtatuant &c. ſunt excõmunicati. Et eſt Papalis. Vbi nota, quod licet ſecundum antiqua iura non potuiſſet excipi contra Papam ſimoniacè electum (quia quantũcunque ſimoniacus, erat verus Papa) poſt hanc tamen conſtitutionem Papa ſimoniacè electus a non eſt Papa in veritate. Et Cardinales ſede vacante iurant ſe ſeruaturos hanc conſtitutionem.

Nau. c. 27. nu. 109. excom. 31.

a *Vide Leſſium de iuſt. l. 1. c. 35. dub. 25.*

CAP. XXV.

In eos qui ab ordinationibus, ſententijs ſeu mandatis Rom. Pont. ad futurum Concilium appellant: aut fauorẽ, conſilium, auxiliumue ad hoc præſtant, &c.

Reſeruata Papæ per bullã cœnæ.

SAne olim fel. re. Pius Papa II. *prædeceſſor noſter de fratrum ſuorum ſanctæ Rom. Eccleſ. Cardinalium cunctorumque prælatorum, ac diuini & humani iuris interpretum curiam Roma-*

ſequen-

ſequentium in dieta ſeu congregatione Mantuana exiſtentium approbatione: matura prius & graui præmiſſa diſcuſſione, & de eorundem congregatorum vnanimi conſilio & aſſenſu ac ex certa ſcientia, prouocationes ad futurum concilium efficaciſſimis & palpabilibus rationibus tanquàm erroneas & deteſtabiles damnauit: ac ſub excommunicationis lata ſententia & interdicti pœnis præcepit, ne qua perſona cuiuſuis dignitatis, ſiue etiam vniuerſitas aut collegium quouis quæſito colore ab ordinationibus, ſententijs, ſeu mandatis quibuſcunque ſuis & ſucceſſorum ſuorum, appellationem huiuſmodi interponere audeat: & contrà facientes vnà cum fautoribus ſuis, & conſilium, auxiliumue præſtantibus (ſiue tabelliones ſint ſiue teſtes ſiue aduocati, ſiue alij quicunque) non ſolum pœnis & cenſuris prædictis, ſed etiam ijs quæ læſæ maieſtatis & hæreticæ prauitatis reis imponuntur, obnoxios eſſe ſtatuit. Et infrà.

2. *Dictaſque pœnas & earum quamlibet omnes illos ipſo facto incurrere volumus (cuiuſcunque conditionis exiſtant, & gradus prærogatiua præfulgeant) qui in ſenatu, concilijs parlamentis, congregationibus etiam ſynodalibus & prouincialibus vel aliàs quomodolibet tacitè vel expreſsè, voce vel ſcripto, per ſe vel alium, cuiuſcunque timoris vel reuerentiæ velamine, vel prætenſa excuſatione, & ſuperioris mandato non obſtante decreuerint, conſuluerint ſeu deliberauerint, vel aliorum dictum approbauerint, conſilium aut vocem dederint, vt ad futurum vniuerſale Concilium à nobis vel ſucceſſoribus noſtris Rom. Pontific. contra prædictam conſtitutionem appellare liceat, poſſit, vel debeat; dictas pœnas ad ipſos & eorum quemlibet contrauenientem in præmiſſis, tenore præſentium dantes & extendentes & locum habere declarantes omni ambiguitate ceſſante.* Iulius 2. in Extrauagant. *Suſcepti regiminis.*

Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium contra ſedis Apoſtolicę primatum.

1. Et quò ad perſonas eſt vniuerſalis. Quo ad actiones vero principales, conſtitutio Pij ponit vnam tantùm: ſcilicet appellationem ad futurum concilium

cilium ab ordinationibus, ſententijs ſeu mandatis Roma. Pont. ſed acceſſorias ponit tres: fauere, conſulere, auxiliari. Extenſio autem Iulij addit ſex actiones principales: ſcilicet decernere, conſulere, deliberare, approbare aliorum dicta, conſilium dare, vocem dare vt ad futurum conciliũ contra dictam conſtitutionem Pij appellari liceat, poſſit vel debeat. Et quælibet actio multiplicatur per modos, tacitè vel expreſsè, voce vel ſcripto, per ſe vel alium.

2. Vbi nota primò, quod licet omnes iſtæ actiones, tãquàm acceſſoriæ fuerint excommunicationi ſubiectæ per conſtitutionem Pij, non erant tamen per conſtitutionem illam excommunicationi ſubiectæ tanquam principales actiones: & propterea non erant iſti dantes conſiliũ aut vocem verbò vel ſcripto, excommunicati, niſi ſubſequuto effectu (hoc eſt niſi ſubſequuta principali actione, quæ eſt appellare ad futurum concilium) ſed per adiunctam extenſionem Iulij, quilibet horum eſt excommunicatus ſtatim, vt dat vocem ſeu conſilium vt poſſit, liceat, ſeu debeat appellari, etiam ſi effectus non ſubſequatur, quia ſic diſponit Decretalis iſta. Alioquin fruſtra eſſet extenſio iſta ad eaſdem actiones vt acceſſorias & concomitantes: quoniam iam per Pium comprehenſæ ſic erant ſub nomine dantium conſilium, auxilium, vel fauorem.

3. Nota ſecundò differentiam inter conſulentes, quòd fiat hæc appellatio, & conſulentes, quòd fieri poſſit, aut liceat, au debeat hęc appellatio, nam primi non ſunt excommunicati, niſi ſequatur appellatio: quia per Pij conſtitutionem excommunicantur vt cooperatores. Secundi autem ſunt excommunicati ipſo facto: vt patet per extenſionem Iulij. Nec iſtius differentiæ quærenda eſt alia cauſa, niſi quia Decretalis ſic diſponit: & pœnæ non ſunt extendendæ vltra proprios caſus.

Nau. c. 27. n. 58. Tolet. l. 1. c. 20. nu. 1.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XXVI.

In literarum Apoſtolicarum falſarios & ipſorum fautores.

Partim reſerua-ta Papæ. *NOs omnes falſarios literarum Apoſtolicarum, qui per ſe vel alios vitium falſitatis exercent, cum defenſoribus & fautoribus ſuis anathematis vinculo decernimus innodatos &c.* Innocen. 3. Extrauade crim. fal, *Ad falſariorum.*

Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium, quo offenditur Apoſtolica ſedes in falſitate ſuarum literarum. Et quò ad perſonas eſt vniuerſalis. Quò ad actiones principales cõtinet duas. Prima eſt exercere vitium falſitatis in Apoſtolicis literis per ſeipſos. Secunda eſt, exercere hoc idem per alios, & duas acceſſorias: ſcilicet fauere & defendere.

1. Aduerte primò, quod Canon excommunicationis non extendit ſe ad omnes quomodolibet falſarios hoc eſt qui quouis modo poſſunt dici falſarij Apoſtolicarum literarum. Vnde non comprehendit ſubreptitias ſeu obreptitias literas Apoſtolicas impetrantes & edentes: quoniam literæ tales non ſunt falſæ, ſed veræ literæ Apoſtolicæ. Nec comprehendit vtentes ſcienter literis Apoſtolicis falſis: quia Canon ipſe diſtinguit vtentes contra exercentes per ſe vitium falſitatis huiuſmodi, ac per hoc aperit vtentes non venire appellatione exercentium per ſe vitium falſitatis huiuſmodi. Et quum conſtet quod non oportet vtentes comprehendi ſub appellatione exercentium per alium (quum per ſeipſos vtantur literis falſis) conſequens eſt vt non comprehendantur vtentes ſub hac cenſura.

2. Nota ſecundò in eodem capitulo ſubiungi excommunicationem contra laicos vtentes literis Apoſtolicis falſis: ita quod prima excommunicatio eſt communis laicis & clericis, ſecunda autem eſt propria laicis: quia textus diſponit aliam pœnam clericis. Prima quoque excõmunica-

municatio comprehendit Apoſtolicarum literarum falſarios omnes, qui vitium falſitatis exercent per ſe vel alios, ſecunda autem ſolos vtentes.

3. Aduerte tertio, quod licet neutra harum excõmunicationum ſit Papæ reſeruata ex hoc textu: ex proceſſu tamen cœnę Domini reſeruatur prima: & extenditur excommunicatio prima abſque limitatione aliqua ad omnes falſarios literarum Apoſtolicarum, & ſupplicationũ gratiam vel iuſtitiam concernentium Et dicitur ſic.

4. *Excommunicamus & anathematizamus omnes falſarios bullarum ſeu literarum Apoſtolicarum & ſupplicationum gratiam vel iuſtitiam concernentium per Rom. Pont. vel vicecancellarium ſeu gerentes vices eorum aut officium vicecancellarij ſancta Rom. Eccleſia de mandato eiuſdem Rom. Pontificis ſignatarum: aut ſub nomine eiuſdem Rom. Pont. vicecancellarij aut gerentium vicem prædictorum, ſignantes ſupplicationes eaſdem.* Vbi videre potes quod Canonis illius materia eſt latior, quo ad actiones & quo ad actionum materias. Quo ad actiones quidem: qua ibi ſola falſatio, hic falſatio & ſignatio. Quo ad materias vero: quia ibi ſolùm de literis Apoſtolicis, hic de literis & ſupplicationibus agitur.

5. Aduerte quarto quod in cap. Dura. de crim. fal. reſeruatur Papæ abſolutio tenentis literas Apoſtolicas falſas poſt viginti dies, ſi Epiſcopus tulit contra tales in cõmuni excommunicationem. Recolito quoque quod tam vtens falſis quàm tenens falſa, per ſe loquendo non eſt niſi qui ex intentione vtitur falſis aut tenet falſa, hi enim ſoli directè crimen hoc incurrunt. Vnde vtentes aut tenẽtes ignoranter non ligantur: niſi fortè ignorantia tam culpabilis fuerit, vt redeat actus in naturam ſui vitij, quod regulariter non eſt, quando ſi ſciuiſſet nullo pacto vſus fuiſſet aut tenuiſſet: & hoc in foro conſcientiæ.

6. Aduerte quinto, quod (vt refert ſanctus Antoninus archi. Floren. in tertia parte ex Hoſtien.) literis domini Papę, nec in magno nec in modico quis manum apponere poteſt, etiam literam vel punctum corrigendo: ita quod ipſo facto excommunicationis ſententiam incurrit, reſeruatam

ſeruatam ſedi Apoſtolicæ, exceptis officialibus quibus hoc competit.

Nau. c. 27. nu. 62. Tolet. l. 1. c. 22. nu. 1. & ſeqq.

a *Hoc non placet Nau. loco citato.*

CAP. XXVII.

In offendentes Apoſtolicæ ſedis authoritatem, tam in ſuis ſuorumque literis, proceſſibus & exequutionibus, quàm in iuriſdictionum, fructuum, reddituum & prouentuum non vacantium vſurpatione &c.

Reſeruata Papæ. *EXcommunicamus & anathematizamus illos qui, ne literis & mandatis Apoſtolicæ ſedis & Legatorum ac nunciorum & iudicum delegatorum eiuſdem gratiam vel iuſtitiam concernentibus, decretiſque ſuper illis & ceteris iudicatis, proceſſibus & exequutorialibus non habito primùm eorum beneplacito & aſſenſu, pareatur: neue tabelliones & notarij ſuper huiuſmodi literarum & proceſſuum exequutione inſtrumenta vel acta conficere, aut confecta parti cuius intereſt tradere, ſub grauiſſimis pœnis prohibere, ſtatuere, ſeu mandare præſumunt.*

2. *Quive iuriſdictiones ſeu fructus, redditus & prouentus ad Eccleſiaſticas perſonas ratione Eccleſiarum, monaſteriorum & aliorum beneficiorum Eccleſiaſticorum per eas obtentorum pertinentes, vſurpant vel arripiunt, ſeu quauis occaſione vel cauſa ſine Rom. Pont. expreſſa licentia ſequeſtrant: vel qui per ſe vel alium ſeu alios directè vel indirectè prædicta exequi vel procurare, aut in eiſdem conſilium, auxilium, vel fauorem præſtare non verentur: cuiuſcunque præeminentiæ, dignitatis &c. fuerint.* In proceſ. cœnæ Domini.

Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium, quo offenditur authoritas Apoſtolicę ſedis tam in ſuis ſuorumque literis proceſſibus & exequutionibus, quàm in iuriſdictionum, fructuum, reddituum & prouentuum non vacantium vſurpatione.

1. Et quò ad perſonas eſt vniuerſalis. Quò ad actiones verò principales, ſecundum diuerſitatem materiarum diuerſificatur, nam reſpectu primæ materiæ tres actiones principales ponuntur: ſcilicet ſub grauiſſimis pœnis prohibere, ſtatuere, mandare: ita quod primo excommunicātur omnes prohibentes vel ſtatuentes vel mandantes ne obediatur literis & mandatis &c. non habito primo ipſorum mandantium beneplacito & aſſenſu. Et eſt hæc excōmunicatio contra illos qui ſtatuunt aut mandant ſubditis ſuis ne obediant curiæ Romanæ mandatis ſine conſenſu ipſorum mandantium. Et in eodem contextu circa eandē primam materiam ſimul excommunicantur omnes qui prohibent vel ſtatuunt aut mandant, ne tabelliones & notarij inſtrumenta ſeu acta conficiant, vel confecta tradant parti.

2. Deinde circa ſecundam materiam tres actiones ponuntur. Prima eſt, vſurpare: ſecunda arripere: tertia, ſequeſtrare. Vbi quinque conditiones apponuntur. Prima ex parte rei acceptæ, ſcilicet quod ſit Eccleſiæ: puta quod ſit iuriſdictio, fructus, prouentus, redditus Eccleſiæ. Et per hanc conditionem excluduntur prouentus prophani quos aliunde Eccleſiaſticæ haberent perſonæ. Secunda, quod res Eccleſiæ vſurpentur, arripiantur aut ſequeſtrentur, non qualitercunque, ſed vt prouentus, vt redditus, vt ftuctus Eccleſiæ: quoniam formaliter verba intelligenda ſunt. Et per hanc conditionem excluduntur fures ſeu latrones qui res eccleſiæ furantur aut rapiunt vt quaſdam res, & non ea ratione quia ſunt fructus aut redditus Eccleſiæ. Factus eſt enim canon iſte non contra fures & latrones, ſed contra dominos, qui beneficium Eccleſiaſticorū prouentus vſurpant aut ſequeſtrant. Et quia non limitatur ad dominos, ligat omnes qui ea ratione arripiunt: quia ſunt prouentus talis Eccleſiæ.

3. Tertia, quod pertineat ad perſonam Eccleſiaſticam obtinentem illud beneficium. Et per hanc conditionem excluduntur res eædem ſi ſint Eccleſiarum vacantium.

4. Quarta eſt, quod iſta fiant ſine expreſſa licētia Papæ.

Digitized by Google

Ex qua fortè ſequitur quinta, ſcilicet quòd iſta fiant quaſi authoritatiuè: vt nobiles domini & miniſtri qui vſurpãt aut arripiunt, aut ſequeſtrant quaſi poteſtatem habentes, incurrant hunc canonem: qui directè factus eſt ad protegendum beneficiatos ab huiuſmodi vſurpatoribus. Sed parum prodeſſe videtur: quia domini faciunt quod volũt. Et ſi ſunt magni domini, oportet habere patientiam, & canones ſilere. Quò ad actiones verò acceſſorias, multiplicatio magna eſt propter tot modos: & extenditur ad omnia & ſingula præmiſſa. Et eſt Papalis.

Nau.c.27.nu.68. & 69. Tolet.l.1.cap.26.nu.3.& cap. 28.n.1.

Cap. XXVIII.

In impugnantes literas electi in Papam antequàm coronetur.

ADuerte hoc in loco, quod impugnantes literas electi in Papam antequàm coronetur, ſunt ipſo facto excommunicati per quandam Extrauagantem Benedicti 11. vt refert ſanctus Antoninus Archi. Floren. in tertia parte.tit. 24. cap. 68.

Nau.c.27.n.147. Tolet. l. 1.c. 40.nu. 3.

Cap. XXIX.

In eos qui ſub quibuſuis pœnis, ne ſine ipſorum inhibentium aut Principum beneplacito mandentur exequutioni literæ Apoſtolicę, inhibent &c.

Reſeruata Papæ. *EXcommunicamus & anathematizamus omnes illos qui ſub quibuſuis pœnis, quibuſcunque perſonis in genere & in ſpecie, ne aliquas literas Apoſtolicas etiam in forma breuis tam gratiam quàm iuſtitiam*

 concer-

concernentes, & citationes & exequutoriales quæ à ſede prædicta emanarunt & pro tempore emanabunt: ſine eorum vel Principum beneplacito & examine exequutioni mandent, inhibent: ac notarios exequutores vel ſubexſequutores literarum, monitoriorum, citationum & inhibitionum huiuſmodi capiunt, incarcerant & detinent, vel capi & incarcerari & detineri faciunt.

2. *Et qui ex eorum officio vel ad inſtantiam quorumcunque perſonas Eccleſiaſticas, & capitula, conuentus & collegia Eccleſiarum quarumcunque, coram ſe ad ſuum tribunal, audientiam, cancellariam, conſilium vel parlamentum trahunt, ac propter iuris communis diſpoſitionem trahi faciunt vel procurant, directè vel indirectè, quouis quæſito ingenio vel colore.* In proceſ. cœnæ Domini.

Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium, quo offenditur authoritas ſedis Apoſtolicæ: primò in ſuis literis, citationibus & exequutionibus: ſecundò, in ſuis notarijs, exequutoribus & ſubexſequutoribus: tertiò, in eccleſiaſticis perſonis, capitulis, conuentibus & collegijs.

1. Et quò ad perſonas eſt vniuerſalis. Quò ad actiones diuerſificatur ſecundum materias: nam in prima materia ponit vnam actionem, ſcilicet ſub quibuſuis pœnis inhibere, ne ſine ipſorum inhibentium aut Principum beneplacito exequutioni mandentur literæ Apoſtolicæ, & alia præmiſſa. In ſecunda verò materia ponit tres actiones duplicatas, prima eſt, capere: ſecunda, incarcerare: tertia, detinere. Et duplicantur per facere capi, incarcerari vel detineri. In tertia demum materia ponit actiones tres: prima eſt, trahere ad ſuum tribunal, audientiam &c. præter iuris communis diſpoſitionem: ſecunda eſt, trahi facere: tertia eſt, trahi procurare.

2. Vbi nota in tertia materia, quòd licet appareat quòd iſte canon ſit editus contra dominos ſeculares, qui ſeipſos conſtituunt iudices Eccleſiaſticarum perſonarũ &c. ſecũdum tamen veritatẽ ligat etiã eccleſiaſticos, qui præter iuris cõmunis diſpoſitionem hęc eadem pręſumunt authoritate alia quàm Eccleſiaſtica, quia in hoc canone non fit diſcretio inter laicos & clericos quum excommunicantur,

tur, non enim dicitur, excommunicamus illos laicos, ſed abſolutè illos. Et fortè fuit ratio; quia in multis locis prælati Eccleſiaſtici inſtituuntur à principibus ad cauſas huiuſmodi: & propterea omnes communiter ſunt hîc excommunicati. Et eſt Papalis.

Nau. c. 27. nu. 68. & 69. Tolet. l. 1. cap. 26. nu. 3. & cap. 27. num. 2.

Cap. XXX.

In offendentes ſedis Apoſtolicæ authoritatem in cognitione cauſarum.

Reſeruata Papæ.

Excommunicamus & anathematizamus omnes & ſingulos Vicecancellarios, & conſiliarios ordinarios & extraordinarios quorumcunque Regum & Principum ac cancellariorum, conſiliorum & parlamentorum: necnon procuratores generales eorundem vel aliorum principum ſecularium, etiamſi imperiali, regali, ducali, vel alia quacunque præfulgeant dignitate: necnon Archiepiſcopos & Epiſcopos, Abbates & Commendatarios, eorumque Vicarios & officiales, qui per ſe vel alium ſeu alios, quarumcunque exemptionem vel aliarum gratiarum & literarum Apoſtolicarum, necnon decimarum, & beneficiales ac alias ſpiritales & ſpiritualibus annexas cauſas ab auditoribus & commiſſarijs noſtris à auocant: ac exequtiones monitoriorum, citationum, inhibitionum, ſequeſtrorum, exequutoriarum & aliarum literarum Apoſtolicarum tam gratiam quàm iuſtitiam concernentium, à nobis necnon Camerario & præſidentibus cameræ Apoſtolicæ, ac auditoribus & commiſſarijs Apoſtolicis, in eiſdem cauſis pro tempore emanatarum: illarumque curſum & audientiam ac perſonas, capitula, conuentus & collegia cauſas ipſas proſequi volentium, authoritate laicali impediunt: & ſe de illarum cognitione tanquàm iudices intromittere, ac partes actrices quæ illas committi fecerunt & faciunt ad

 reuocan-

Digitized by Google

reuocandum ſeu reuocari faciendum citationes vel inhibitiones aut alias literas in eis decretas, & ad faciendum eos contra quos tales inhibitiones emanarunt, à cenſuris & pœnis in illis contentis abſolui ordinant, vel compellunt. In proceſ. cœnæ Domini.

Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium, quo offenditur authoritas ſanctæ ſedis Apoſtolicæ in cauſarum cognitione.

1. Et quò ad perſonas comprehēdit nouem genera perſonarum, primò, Vicecancellarios: ſecundo, Conſiliarios quorumcunque Regum vel Principum, Cancellariorum, Conſiliorum, parlamentorum: tertio, generales procuratores eorundem &c. quarto, Archiepiſcopos: quinto, Epiſcopos: ſexto, Abbates: ſeptimo, Commendatarios: octauo, eorum vicarios: nono, eorum officiales.

2. Quò ad actiones autem ponit quinque actiones: ita tamen vt quælibet intelligatur tam ſi per ſe quàm ſi per alium quis illam exerceat. Et referuntur ad diuerſa iſtæ diuerſæ actiones: niſi duæ vltimę, quæ referuntur ad idem. Prima actio eſt, auocare cauſas ab auditoribus vel commiſſarijs Apoſtolicis, ſecunda eſt, authoritate laicali impedire exequutiones aut cauſarū curſum ſeu audientiam, aut perſonas, capitula, conuentus ſeu collegia cauſas ipſas proſequi volentes. Tertia eſt, ſe de illarum cognitione tanquàm iudices intromittere, quarta ſimul cum quinta eſt, ordinare vel compellere partes actrices ad reuocandum &c. vel ad faciendum abſolui à cenſuris & pœnis eos contra quos tales inhibitiones emanarunt: ita quod quicunque ex ſupradictis nouem generibus perſonarum, aliꝗ quam harum quinque actionum per ſe vel per alium fecerit, excommunicatus eſt. Et eſt Papalis.

3. Et aduerte diligentiſſimè docte confeſſor, quòd in proceſſu ſæpe dicto cœnæ Domini ſub Adriano 6. excluduntur excuſationes principum vel conſiliariorum & huiuſmodi, excuſantium ſe ſuper tolerantia Rom. Pont. & huiuſmodi, nam ibi poſt omnes cenſuras habentur hæc verba: *Declarantes nihilominus ac proteſtantes (prout tenore præſen-*

Digitized by Google

præſentium declaramus ac expreſſè proteſtamur) abſolutionem hodie vel aliàs etiam ſolemniter per nos faciendam, præfatos vicecancellarios, conſiliarios & procuratores, ac alios excommunicatos prædictos, niſi prius à præmiſſis cum vero propoſito vlterius ſimilia non committendi deſtiterint, non comprehendere, nec illis aliter ſuffragaturam eſſe. Ac inſuper in præmiſſis omnibus & ſingulis ac alijs quibuſcunque iuribus ſedi Apoſtolicæ ac ſanctæ Roma. Eccle. vndecunque & quomodolibet quæſitis ſeu quærendis, per quoſcunque actus contrarios aut quomodolibet præiudicantes: tacitos vel expreſſos, à nobis vel ſede Apoſtolica quomodolibet factos aut faciendos, aut quemcunque temporis fluxũ ſeu patentiam vel tolerantiam noſtram, nullatenus quomodolibet præiudicari debere, aut quomodolibet poſſe: & ſic noſtræ incommutabilis intentionis ſemper fuiſſe, fore & eſſe.

Nau. cap. 27. nu 69. Tolet. l. 1. cap. 27. num. 1.

a *Apud Nau. & Tolet. adduntur hæc verba:* alijſque iudicibus Eccleſiaſticis, *iuxta quod in hanc ſent. incurrerent qui à quibuſuis Iudicib. Eccleſiaſticis cauſas illas auocarent.*

Contra offendentes Eccleſiæ libertatem.

CAP. XXXI.

In eos qui Eccleſiaſticam libertatem per ſtatuta ſeu conſuetudines offendunt.

Reſeruata Papæ. *EXcommunicamus omnes qui de cætero ſeruari fecerint ſtatuta edita, & conſuetudines vel potius abuſiones introductas contra Eccleſiaſticam libertatem, niſi ea de capitularibus ſuis intra duos menſes poſt huiuſmodi publicationem ſententiæ fecerint amoueri.*

2. Excommunicamus quoq; ſtatutarios & ſcriptores ſtatutorum ipſorum, necnon & poteſtates & conſules, rectores & con-

ſiliarios locorum, Vbi de catero huiuſmodi ſtatuta & conſuetudines adita fuerint Vel obſeruata: necnon & illos qui ſecundum ea præſumpſerint iudicare, Vel in publica forma ſcribere iudicata, Hono. 3. de ſent. excommunic. *Nouerit.*

Canonum illorum materia eſt ſacrilegium, quo Eccleſiaſtica libertas per ſtatuta ſeu conſuetudines offenditur.

1. Et quo ad perſonas, primus canon vniuerſalis eſt. Quò ad actiones vero duas ponit actiones. Prima eſt, facere ſeruari ſtatuta & conſuetudines contra eccleſiaſticã libertatem, ſecunda eſt, non facere amoueri huiuſmodi ſtatuta de capitularibus ſuis.

2. Secundus autem canon ſpecificat ſex genera perſonarum: ſcilicet, ſtatutarios, ſcriptores ſtatutorum, poteſtates, conſules, rectores & conſiliarios locorum vbi fuerint edita vel ſeruata. Deinde vniuerſaliter extendit ſe ad omnes, quantùm ad duas actiones, prima eſt, iudicare ſecundum huiuſmodi ſtatuta: ſecunda eſt, ſcribere in publica forma huiuſmodi iudicata.

3. Vbi ſunt multa notanda. Primò, notanda eſt differentia inter abſolutè violantes Eccleſię libertatem, & inter illam violantes reſpectiuè ad ſtatuta vel conſuetudines: quoniam neuter iſtorum canonum excommunicat primos, ſed ſolos ſecundos, qui cum relationibus ſeu dependentijs ad ſtatuta ſeu conſuetudines, violatores reputantur: vt patet diſcurrenti per omnes caſus in his canonibus comprehenſos.

4. Secundò, notanda eſt conſtructio primi canonis: quia aliud ſignificat, & aliud intelligitur. Nam ſignificat requiri ad incurrendum illum canonem duo ſimul, primum eſt, facere ſeruari huiuſmodi ſtatuta vel conſuetudines: ſecundum eſt, non facere amoueri illa intra duos menſes de capitularibus, quia manifeſtè excommunicat facientes primum cum coniunctione exceptiua niſi fecerint amoueri, &c. Intelligitur autem diuiſim, ita quòd ſint duo caſus: & tã facientes ſeruari quàm non facientes amoueri, ſunt excommunicati. Mihi videtur non eſſe recedendum à plano ſenſu literæ: adiungendo quod canon iſte

iſte ſpecialis eſt, & reſpicit ſtatuta & conſuetudines tunc temporis editas & introductas: & propterea dedit illis tẽpus duorum menſium à publicatione iſtius ſententiæ: ita quod diſpoſuit Honor. 3. quò ad tunc edita ſtatuta quod vtrunque requireretur ad incurrendum illam ſententiam: & quod ſi non feciſſent illa ſeruari, ſufficiebat, nec ligabãtur: quia non debebant. Propterea ſubiunxit alium canonem ad futura ſtatuta & conſuetudines. Et ſi quis affirmandum omnino cenſet primum canonem reſpicere ſtatuta cuiuſcunque temporis (quia non dicit hactenus edita) amplectatur quoque literam cum ſenſu ſuo, vt ſcilicet vtrunque requirat ſimul, & non ſenſum appoſitum: ita quod non ſufficit non facere amoueri ſtatuta de capitularibus ad incurrendum hunc canonem: ſed ſimul oportet quòd ſit de numero facientium illa ſeruari: quia ſic clarè dicit textus. Faciens ergo ſeruari, ſi non facit deleri, eſt excommunicatus: & ſi non facit deleri, & tamen non facit ſeruari, non eſt excommunicatus, ex hoc ſolo quòd non facit deleri.

5. Tertiò nota in ſecundo canone, quòd illa ſex perſonarum genera, quæ excommunicantur abſque actionũ propriarum explicatione (quoniam non dicitur qui conſenſerint aut fecerint, ſed imperſonaliter dicitur, vbi conſuetudines vel ſtatuta fuerint edita vel ſeruata) non ſunt ſic durè interpretanda: quia excommunicatio eſt maxima pœna Eccleſiæ, quæ non niſi pro mortali peccato infertur. Sed quoniam duæ actiones in textu explicantur (ſcilicet edi & ſeruari) hinc intelligendum eſt quod ſex illa genera perſonarum pro quanto concurrunt ad alteram harum actionum (hoc eſt vel ad edendum vel ad ſeruandum) ſunt ipſo facto excommunicata. Et propterea ſtatutarij (qui ſcilicet faciunt ſtatuta hęc) & ſimiliter ſcriptores illorum, vt cancellarij, & ſimiles, ſunt ipſo facto excommunicati: vtpote concurrentes ad editionem ſtatutorũ. Poteſtates verò, conſules, rectores & conſiliarij ſi nihil operentur ad editionem aut obſeruationem, non ſunt excommunicati.

6. Quar-

6. Quartò nota, quod tam ſtatutarij quàm alij excuſantur ab excommunicationis cenſura, ſi pura mente & recto animo nolentes aliquid contra Eccleſiæ libertatem ſtatuere aut ſuſtinere, conſulunt doctores reputatos, &c. ſeu committunt examen eorum doctoribus huiuſmodi: & certificati ab illis quod nihil eſt contra Eccleſiæ libertatem, ſtatuunt, ſcribunt &c. aliquid quod in veritate eſſet contra libertatem Eccleſiæ: quia agunt ex ignorantia plus quàm probabili, & nec apud Deum nec apud Eccleſiā agunt contra Eccleſiæ libertatem: quia fecerunt quantum in ſe eſt quod viros probos decet. Et excuſantur non ſolum à tanto, ſed à toto.

7. Quintò nota quid importat libertas Eccleſiaſtica. Et ſcito quod comprehendere videtur omne id in quo Eccleſia non ſubijcitur aut arctatur: ſiue illud ſpectet ad eſſe naturale vel ſpiritale, ſiue ad operari aut recipere, ſiue ad quodcunque aliud. Et rurſus ſiue illud conueniat eccleſiæ ex dono naturali, ſiue gratuito, ſiue ex iure communi, ſiue ex priuilegio: ita quod vnde habeat, non eſt curæ. Et hoc ex libertatis nomine haberes, niſi libertas limitaretur per eccleſiæ nomen formaliter ſumptum: hoc eſt quatenus eccleſiæ rationem habet: Ex hoc enim habes, quod propriè loquendo, libertas eccleſiæ non comprehendit niſi illa in quibus eccleſia quatenus eccleſia eſt libera vndecūque illa habeat, ſiue à Deo, ſiue à Papa, ſiue ab Imperatore &c. Et quod ita canones intelligant eccleſiæ libertatem, patet ex eo quod in ſexto de immu. eccl. ca. *Libertatis* dicitur quod inhibere ne clericis molant, coquant, vendant &c. præſumitur contra libertatem eccleſiæ. Præſumi dixit non eſſe: quia ſecundum veritatem ſunt hæc contra libertatem pollitici conuictus, & non contra eccleſiam quatenus eccleſia.

8. Ex eccleſiæ rurſus nomine accipe quod eſt ſermo de libertate communi vniuerſæ eccleſię, & non de libertate propria tali eccleſiæ vel tali religioni: ita quod ſi quis ſtatuit contra priuilegium propriū alicuius collegij (puta protonotariorum) aut alicuius religionis (puta monachorum)

Digitized by Google

chorum) aut alicuius eccleſię (puta Mediolanenſis) non incurrit hunc canonem: ſed oportet quod ſtatuat contra illud quod commune eſt omnibus eccleſijs. Et bene intellige nouitie: quia non dicimus quod oportet ſtatui contra omnes eccleſias mundi: ſed dicimus quod oportet ſtatui contra illud quod eſt libertatis communis omnibus eccleſijs mundi. Vnde ſiquis ſtatuat quod non poſſit quis donare tali eccleſiæ (puta ſancti Donati) quamuis contra vnam tendat eccleſiam particularem, incurrit tamen excommunicationem hanc: quia ſtatuit contra libertatem communem omnibus eccleſijs. Commune ſiquidem eſt omni eccleſiæ Chriſti, quod poteſt cuilibet donari: libertas enim communis offenditur in illa vna, & ſic de alijs.

9. Sextò nota quod ſtatuere contra eccleſiæ libertatem, eſt per ſe (hoc eſt ex intentione) tendere contra eccleſiaſticam libertatem: quoniam quod eſt per accidens, alienum eſt ab arte & iure. Et hoc tam ſecundum doctrinam demonſtratiuam, quàm ſecundum iura, quoniam ipſa quoque ſupponunt, & aſſumunt quod voluntate & propoſito maleficia diſtinguantur. Per ſe autem ſeu ex intentione contra eccleſiaſticam libertatem, intellige penes intentionem operis ſtatuti: ita quod ſi opus quod ſtatuitur, per ſe (hoc eſt ſuapte natura) tēdit cōtra eccleſiaſticam libertatē, ſtatutum eſt contra illam. Si autem per ſe non tendit contra illam, ſtatutum ex ſe non eſt contra illam: quamuis contingere poſſit quod ex intentione ſtatuentis fuerit contra illam, ex odio & malignitate in eccleſiæ libertatem factum.

10. Diſcernere autem actum ex ſua natura tendentem contra eccleſiæ libertatem, non eſt difficile ſciētibus quod idem eſt per ſe, ſeu ex propria natura ex intentione. Et ſicut detractio contra famam, contumelia contra honorem, adulterium contra alienum thorum, homicidium contra humanam vitam: ita ſtatuere quod clericis non dentur decimæ, eleemoſynæ, quòd non poſſint iudicare in cauſis eccleſiaſticis, quod teneantur ſoluere vectigalia de rebus ſuis

Digitized by Google

bus ſuis non negotiandi gratia, & ſimilia contra Eccleſiaſticam tendit per ſe libertatem.

11. Et iuxta hanc rationabilem theoricam dicẽdum eſt, quòd ſtatutum ciuitatis diſponens de honore mortuariorum, modum imponendo ne exceſſus fiat, & pauperes ambitio in fletibus non grauet, ſi non diſponit niſi de illis quæ per ſe ordinantur ad honorem, licitum & ſanctũ eſt, etiam ſi inde non per ſe, ſed per accidens proueniat effectus aliquis, qui videtur contra Eccleſiæ libertatẽ: quoniam ſecundum id quod eſt per ſe iudicandum, eſt etiam in moralibus, & non ſecundum id quod per accidens. Et propter ea quum conſtet ſumptuoſa ſepulchra, multitudinem luminarium, indumenta equorum ac pediſſequorum, multitudinem crucium, varietatem religionum, & ſimilia, ad temporalem honorem defuncti aut viuorum per ſe ordinari, non ſolùm ex intentione facientium hęc, ſed ex natura ipſorum operum: conſequens eſt vt moderari hæc ad poteſtatem politicam ſpectet, ad quam ſpectat cura ciuium circa honores temporales.

12. Nec obſtat quod tanguntur clerici, quia non tanguntur niſi vt materia temporalis honoris, non ipſorum clericorum, ſed ciuium. Regulare autem eſt quod cognoſcens, iudicans, curamque habens de forma: cognoſcit, iudicat ac diſponit de materia quatenus reſpicit illam formam: vt patet in omnibus artibus. Nec rurſus obſtat quod iſta moderatio ſit nociua clericis, & ſubtractiua eleemoſynarum, & diminutiua cultus diuini, & ademptiua ſuffragiorum quæ obuenirent ex reliquijs horum remanentium apud Eccleſias vel eccleſiaſticas perſonas: quoniam hæc omnia & ſimilia per accidens eueniunt: per ſe autem de honore temporali agitur.

13. Nec obſtat, quòd extra de rebus ec. non alie. cap. fi. decernitur eſſe, contra libertatẽ Eccleſię ſtatuere de mortuarijs, tanquàm de annexis Eccleſiaſticæ iuriſdictioni: quoniã hoc intelligendum eſt de mortuarijs ordinatis per ſe ad Eccleſiam, ſalutem defuncti, ſeu cultum diuinũ: ſecus autem de per ſe ordinatis ad temporalem honorem.

Nau.

Digitized by Google

Nau. c. 27. nu. 119. Tolet. l 1. c. 37. nu. 14. Hodie reſeruata eſt Papa per bullam cœna quoad eos qui ſtatuta illic prohibita faciunt, aut factis Vtuntur.

a *Nau. ibi. affirmat eos excõmunicari ſi non prohibeãt obſeruari.*

Cap. XXXII.

In eos qui repræſalias aduerſus perſonas Eccleſiaſticas ſeu bona ipſarum concedunt vel extendunt.

***I**Lli qui repraſalias aduerſus perſonas Eccleſiaſticas ſeu bona ipſarum concedunt Vel extendunt ad eas; niſi praſumptionem huiuſmodi reuocauerint à conceßionis Vel extenſionis tẽpore intra menſem, ſi perſona ſingularis fuerit, ſententiam excommunicationis incurrat: ſi Vniuerſitas, Eccleſiaſtico ſubiaceat interdicto.* Greg. 10. de iniurijs cap. *Et ſi pignorationes.* lib. *6.*

Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium, quo offenditur libertas Eccleſiaſtica quantũ ad exemptionẽ à repræſalijs. Quò ad perſonas eſt vniuerſalis. Quò ad actiones cõprehendit duas actiones. Prima eſt, concedere: ſecunda eſt, extendere. Vbi nota via. Primo, quod habent locum ſiue repræſaliæ ſint iniuſtę ſiue aliàs iuſtæ cõtra ciues &c. quoniam clerici exempti debẽt eſſe ab huiuſmodi repræſalijs. Secundo, quod requiritur menſis poſt conceſſionem vel extenſionẽ: quia lex ſic diſponit. Et propterea ſi intra mẽſem exequutio aliqua contra clericorum bona interueniret: non incurreretur hęc excommunicationis ſententia: debent tamen reuocãdo intra menſem, reſtitui in integrũ bona clericorum. Tertio, quòd repræſaliæ conceduntur ſolùm cõtra bona clerici debitoris, præmiſſis ac ſeruatis ijs quæ de iure præmittenda ac ſeruanda ſunt: non eſt locus huic canoni: quia non propriè ſunt repræſaliæ illæ in quibus vnus pro alio grauari non poteſt, vt ex hoc textu habere potes, pœnæ autem non ſunt extendendæ, ſed reſtringendę. Et eſt Epiſcopalis.

Nau. c. 27. num. 136. excom. 31. Tolet. l. 1. c. 38. nu. 36.

Digitized by Google

Repraſalia ſecundum Angelum eod. V. eſt quædam generalis retentio rerum alienarum authoritate Principis vel ciuitatis pro recompenſatione damni indulta.

CAP. XXXIII.

In offendentes libertatem Eccleſiaſticam, compulſione ad ſubmittendum bona laicis, &c.

ILli qui prælatos vel perſonas Eccleſiaſticas ad ſubmittendum Eccleſiæ bona immobilia ſeu iura ipſarum laicis, non concedendo bona ipſa vel iura in emphyteoſim, ſeu alias alienando in forma & caſibus à iure permiſſis: ſed conſtituendo vel recognoſcendo ſeu profitendo à laicis ea tanquam à ſuperioribus ſe tenere, ſeu ab ipſis aduocando, vel ipſos patronos vel aduocatos Eccleſiarum ſeu bonorum ipſarum perpetuò aut ad tempus non modicum ſtatuendo compulerint, cuiuſcunque ſint conditionis aut ſtatus, excommunicationis ſententia ſint innodati. Et infrà.

2. *Laici ex contractibus ſuper præmiſſis, conſenſu capituli & licentia Apoſtolica interuenientibus initis, ſeu occaſione illorum vltra id quod ex natura contractuum ipſorum vel adhibita in illis lege permittitur, aliquid vſurpantes; niſi legitimè moniti ab huiuſmodi vſurpatione deſtiterint, reſtituendo etiam quæ taliter vſurparunt; eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrant.* Greg. 10. de reb. eccleſ. non ali. cap. *Hoc conſultiſſimo.*

Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium, quo offenditur libertas eccleſiaſtica compulſione ad ſubmittendum bona laicis &c. Et quò ad perſonas eſt vniuerſalis. Quò ad actiones, duas ponit actiones. Prima eſt, compellere: ſecunda eſt, vſurpare. Sed prima actio (ſcilicet compellere) ad multa extenditur: compellit: ſiquidem vel Prælatos vel perſonas eccleſiaſticas ad ſubmittēdum aliquod trium, vel eccleſias vel bona immobilia, vel iura laicis in caſu non permiſſo à iure. Et iſta ſubmiſſio fit aliquo trium modorum. Primo profitendo ſe tenere prędicta à laicis tanquàm à ſupe-

à ſuperioribus. Secundo eadem à laicis aduocando, & eſt hoc vocabulum Vltramontanum, quo ſolent vti in iſtis. Tertio, laicos ſtatuendo patronos vel aduocatos. Compellentes igitur ad aliquid horum, ſunt excommunicati. Secunda verò actio (quæ eſt vſurpatio) refertur ad plus quàm illis conueniat ex talibus contractibus licitè factis. Sed iſta ſecunda cenſura non incurritur ipſo facto, ſed ſi poſt legitimam monitionē recuſauerint deſiſtere & reſtituere. Et vtraque eſt Epiſcopalis.

Nau. c. 27. nu. 126. Tolet. l. 1. c. 38. nu. 17.

Cap. XXXIV.

In grauantes quaſlibet perſonas Eccleſiaſticas, pro eo quod rogatæ, eum pro quo rogabuntur, eligere noluerunt.

SCiant cuncti qui clericos, vel quaſlibet perſonas Eccleſiaſticas ad quos in aliquibus monaſterijs aut alijs pijs locis ſpectat electio: pro eo quod rogati ſeu alias inducti, eum, pro quo rogabantur ſeu inducebantur, eligere noluerunt: vel conſanguineos eorum aut ipſas Eccleſias, monaſteria ſeu loca cætera beneficijs ſeu alijs bonis ſuis per ſe vel per alios ſpoliando, ſeu aliàs iniuſtè perſequendo grauare præſumpſerint; ſe ipſo facto excommunicationis ſententia innodatos. Gregor. de elec. cap. *Sciant cuncti*, lib. 6.

Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium, quo offenditur libertas Eccleſiaſtica quantum ad liberum electionis opus.

1. Et quò ad perſonas eſt vniuerſalis. Quò ad actiones, ponit vnam quidem actionem communiſſimam: ſcilicet grauare explicando duas vias grauandi: vel ſpoliando, vel aliàs iniuſtè perſequendo. Sed & actionem ipſam ſubijcit excommunicationi non vndecunque, ſed ex certa cauſa procedentem: ſcilicet ſi fiat pro eo quòd electores ſeu electrices rogati ſeu alias inducti eligere noluerunt illum vel illam,

illam, pro quo vel qua rogabantur.

2. Vbi aduerte quod ad incurrendum hunc canonem requiritur primò quod fiat actus grauaminis per ſpolium, vt perſequutionem iniuſtam. Secundò, quod iſtud grauamẽ inferatur ex dicta cauſa, partim affirmatiua (ſcilicet quòd fuerint rogati ſeu impulſi) & partim negatiua, ſcilicet quòd non elegerunt illũ. Tertiò, quod inferatur contra aliquem ex quinque, ſcilicet vel perſonas electrices Eccleſiaſticas, vel conſanguineos eorum, vel ipſas Eccleſias vel monaſteria vel cętera pia loca. Et eſt ſemper ſermo de electione quæ fit à perſonis Eccleſiaſticis: quoniam ad electionem quæ fit à laicis in ſuis fraternitatibus, & ſimiliter à mulieribus quæ non ſunt eccleſiaſticæ perſonæ (vt tertianæ, & huiuſmodi) non extenditur iſte canon. qui ad clericos vel Eccleſiaſticas perſonas dicit ſpectare electionem. Et eſt Epiſcopalis.

Nau. cap. 27. num. 122. Tolet. l. 1. cap. 38. num. 3.

Cap. XXXV.

In impedientes litigantes in foro Eccleſiaſtico in cauſis quę de iure vel conſuetudine ad dictum forum pertinent.

Reſeruata Papæ.

STatuimus ne quis impetratores literarum noſtrurum, ad nos vel ad forum Eccleſiaſticum recurrentes ſuper cauſis, quæ ad idem forum de iure vel de antiqua conſuetudine pertinere noſcuntur, per ſe vel per aliũ ad deſiſtendum, vel in foro ſæculari de quæſtionibus huiuſmodi litigandum, per eorundem iudicum Eccleſiaſticorum, vel impetrantium aut litigantium ſeu volentium litigare, aut propinquorum ipſorum, ſeu rerum illorum, ſeu Eccleſiarum ſuarum etiam captionem, modis ve alijs quibuſcunque compellat ſeu compelli faciat, vel procuret: nec per ſe alios ve impediat quo minus coram iudicibus Eccleſiaſticis delegatis ſeu ordinarijs querelantes de cauſis quæ (vt præmiſſum eſt) ad cognitionem pertinent eorundem, poſſint liberè iuſtitiam obtinere: nec ad præmiſſa facienda

Digitized by Google

cienda det auxilium, conſilium vel fauorem.

2. Si quis verò contra præſumpſerit; ſe ipſo facto excommunicationi nouerit ſubiacere. A qua (niſi tam iudici cuius cognitio fuerit impedita, vel iuriſdictio vſurpata; quàm parti quæ in proſequutione ſui iuris turbata fuerit, de iniuria, dãnis, expenſis, & intereſſe prius per eundẽ fuerit integrè ſatisfactũ) nullatenus abſoluatur. Boniſ. extrà de immu: Eccl, *Quoniam.* lib. 6.

Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium, quo offenditur libertas Eccleſiaſtica quò ad opus iudiciale. Et quò ad perſonas, vniuerſalis eſt. Quò ad actiones verò cõtinet actiones principales quatuor. Prima eſt, compellere: ſecunda, compelli facere: tertia, compelli procurare: quarta, per ſe vel alios impedire. Acceſſorias verò tres: ſcilicet ad prædicta facienda conſulere, auxiliari, fauere. Et bene nota quod canon iſte nõ arctatur ad curiam Romanã, ſed fouet libertatem Eccleſiaſtici fori in quacunque diœceſi. Et eſt Epiſcopalis præmiſſa ſatisfactione. Pro quanto tamẽ quis Apoſtolicas literas impediret cõtra proceſſum cœnæ Domini, eſſet Papalis: vt patet a ſuperius in cenſuris contra ſacrilegia in ſedem Apoſtolicam.

Nau. c. 27. num. 69. & 129. Tolet. l. 1. c. 27. n. 1. & c. 38. nu. 24.
a *Superius cap. 30.*

CAP. XXXVI.

Ingrauantes illos qui in ipſos aut alios ſententiam excõmunicationis, ſuſpẽſionis vel interdicti protulerint &c.

Reſeruata Papæ poſt duos menſes.

Vbicunque pro eo quòd in Reges, Principes & Barones, nobiles & Balliuos vel quoſlibet miniſtros eorum, aut quoſcunque alios excommunicationis ſuſpenſionis ſiue interdicti ſententia fuerit promulgata; licentiam alicui dederint occidendi, capiendi, ſeu aliàs in perſonis aut in bonis ſuis vel ſuorum grauandi eos, qui tales ſententias protulerunt, ſiue quorum ſunt occaſione prolatæ, vel eaſdem ſententias obſeruantes,

ſeu taliter excommunicatis communicare nolentes: niſi licentiã ipſam re integra reuocauerint, vel ſi ad bonorum captionem occaſione ipſius licentiæ ſit proceſſum, niſi bona ipſa fuerint intra ſeptem dierum ſpatium reſtituta, aut ſatisfactio pro ipſis impenſa: eoipſo ſententiam excommunicationis incurrant.

2. Eadem quoque ſint ſententia innodati omnes qui auſi fuerint prædicta licentia data vti, vel aliquid præmiſſorum ad quæ committenda dari licentiam prohibuimus, aliàs committere ſuo motu.

3. Qui autem in eadem ſententia permanſerint duorum menſium ſpatio, ex tunc ab ea non poſſint, niſi per ſedem Apoſtolicam, abſolutionis beneficium obtinere. Greg. 10. de ſent. excom. quicunque lib. 6.

1. Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium, quo offenditur Eccleſiaſtica libertas quantum ad opus promulgandi & exequendi cenſuras eccleſiaſticas.

Et quò ad perſonas eſt vniuerſalis. Quò ad actiones, ponit tres actiones generales. Prima eſt, dare licentiam trium actionum: ſcilicet occidendi, capiendi ſeu aliàs grauandi, tam in perſonis quàm in bonis ſuis vel ſuorum. Secunda eſt, vti dicta licentia data ad aliquid dictorum. Tertia eſt, committere aliquid trium dictorum, ſcilicet occidere, capere, vel aliàs grauare &c. motu ſuo, hoc eſt non propter licentiam datam ab alio.

2. Vbi pro clariori perceptione nota primò quod canon iſte primò punit dantes alicui licentiam occidendi, vel capiendi, vel grauandi quatuor genera perſonarum (ſcilicet vel iudices, vel partem, vel obſequentes, vel vitantes) niſi alterum duorum faciant, hoc eſt, vel quod re integra licentiam reuocent, vel ſi res non eſt integra quòad captionem bonorum; quod reſtitutio aut ſatisfactio bonorum intra ſeptem dierum ſpatium ſubſequatur. Vnde ſequitur quod quamdiu res eſt integra, nunquàm qui licentiã hanc dedit eſt excommunicatus: quia adhuc pendet tempus reuocandi, & poteſt reuocando re integra præſeruare ſe ab excommunicatione immunem. Oportet ergo licentiam habere effectum, vt ſit locus canoni.

3. Et

Digitized by Google

3. Et quò ad vnum effectum (ſcilicet captionem bonorum) benignitas huius canonis prorogat adhuc tempus ſeptem dierum poſt dictum effectum, in quo poſſit reſtituendo vel ſatisfaciendo præſeruare ſe ab excommunicatione. In cæteris verò effectibus ipſo facto eſt excommunicatus qui dedit licentiam quando effectus eſt ſubſequutus: puta quando capta vel occiſa eſt perſona propter licentiam datam.

4. Nota ſecũdò quod nullus propriè in perſona vel bonis ſuis vel ſuorum grauatur qui iuſtè patitur: ac per hoc grauamen iniuſtum oportet eſſe, ſi grauamen eſt.

5. Nota tertiò, quod quia canõ iſte fauorabilis eſt, ideò appellatione ſuorũ, omnes, qui quomodolibet vt ſui grauati ſunt veniunt, quàcunque relatione remotiſſima ſint ſui. Neque enim debet minor eſſe protectio huius canonis quàm extendatur impietas offendentium. Et eſt intra duos menſes Epiſcopalis, poſteà Papalis: vt in litera dicitur.

Nau. c. 27. nu. 98. Tolet. l. 1. cap. 35. nu. 15.

CAP. XXXVII.

In dominos temporales, ſuis ſubditis ne perſonis Eccleſiaſticis vendant, emant, coquant, molant, aut alia obſequia exhibeant, interdicentes.

Eos qui temporale dominium obtinentes, ſuis ſubditis, ne Prælatis aut clericis ſeu perſonis Eccleſiaſticis quicquam vendant, aut emant aliquid ab eiſdem, nec ipſis bladum molant, coquant panem, aut alia obſequia exhibere præſumant, aliquãdo interdicunt: cum talia in derogationem Eccleſiaſticæ libertatis præſumantur, eoipſo excommunicationis ſententiæ decernimus ſubiacere. Bonif. 8. de immu. Eccl. cap. *a Libertatis.* li. *6.* a *Legendum c.* Eos qui.

1. Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium, quo eccleſiaſtica libertas offenditur in libera venditione, emptione, ob-

ſequijs &c. Et quò ad perſonas particularis eſt: nam ligat ſolos illos qui temporale dominium obtinent. Quò ad actiones verò vnam punit: ſcilicet interdicere ſubditis ſuis ne Eccleſiaſticis perſonis vendant,emāt,molant,coquant, obſequia exhibeant.

2. Et nota quod non requiritur quod de hoc faciant ſtatutum, aut ſub pœnis inhibeant: ſed ſufficit quod inhibeant ſubditis ſuis. Et nota quod iſta non ſunt propriè cōtra libertatem Eccleſiaſticam,ſed contra humanā ſocietatē: verùm quia in odiū Eccleſiæ fiunt,præſumuntur (vt in litera dicitur) fieri contra libertatem eccleſiaſticam.

Nau.c.27.n.130. Tolet. l. 1.*c.* 38.*nu.* 25.

CAP. XXXVIII.

In offendentes libertatem Eccleſiaſticam in Eccleſiarum vacantium bonis.

Reſeruata Papæ. *VNiuerſos & ſingulos qui regalia, cuſtodiam ſiue guardiam, aduocationis ſeu defenſionis titulum in Eccleſijs,monaſterijs, ſiue quibuſlibet alijs pijs locis vacantibus, de nouo vſurpare cōnantes, bona Eccleſiarum, monaſteriorum aut locorum ipſorum vacantium occupare præſumunt: clericoſque eccleſiarum, monachos monaſteriorum, & perſonas cæteras locorum eorundē quæ hoc fieri procurant, eoipſo excommunicationis ſententia decernimus ſubiacere.* Bonifa. de elect.cap. *Generali.* lib. 6.

1. Canonis iſtius materia eſt ſacrilegiū, quo offenditur libertas Eccleſiaſtica in eccleſiarum vacantium bonis. Et quò ad perſonas eſt in prima parte vniuerſalis, quia ligat vniuerſos & ſingulos. In ſecunda autē parte eſt particularis,quia ligat ſolas perſonas illorum locorum vacantium. Quò ad actiones vero in prima parte ponit duas actiones ſimul. Prima eſt,de nouo conari vſurpare aliquod horum quinque,vel regalia,vel cuſtodiam, vel guardiam,vel titulum aduocationis, vel titulum defenſionis in vacanti-

bus,

bus, Eccleſijs, monaſterijs, aut alijs pijs locis. Secunda eſt, occupare bona dictorum locorum: ità quod ad incurrendum huius canonis cenſuram; nec ſufficit vſurpare aliquem dictorum titulorum ſine occupatione bonorum, nec ſufficit occupare bona ſine conatu ad vſurpandum aliquem dictorum titulorum: ſed oportet vtrumque concurrere ad hoc vt incurratur huius canonis ſententia.

2. In ſecunda autem parte vna actio punitur: ſcilicet procurare hoc fieri. Et intellige cum effectu ſubſequuto: quoniam vt acceſſoria actio ad tale fieri ponitur. Et eſt Epiſcopalis.

3. Et aduerte, quod glo. exponit de nouo, id eſt à quadraginta annis citra: quia in hoc eodē canone quaſi diſtinguendo contra nouos, ſubditur: *Qui autem ex fundatione vel ex antiqua conſuetudine iura ſibi huiuſmodi vendicant.*

Nau. c. 27. nu. 123. Tolet. l. 1. c. 38. num. 5. & ſeqq. Eſt reſeruata Papæ per Conc. Trid. ſ. 22. c. 11. Vide inf. c. 83.

Hîc fertur ſententia in vſurpantes bona Eccleſiarū vacantiū ſupra autem c. 27. circa bona Eccleſiarū non vacantiū ſtatuitur.

Cap. XXXIX.

In offendentes Eccleſiaſticam libertatem quantum ad exemptionem à pedagijs, & guidagijs.

Reſeruata Papæ. *CONſtitutionem felic. record. Alexandri Papæ 4. prædeceſſoris noſtri, qui ſtatuit Eccleſias & perſonas Eccleſiaſticas ad pedagia & guidagia penitus non teneri: nec ad exhibendum vel ſoluendum talia pro rebus ſuis proprijs, quas non cauſa negotiandi deferunt vel deferri faciunt ſeu tranſmittunt: volentes propter multorum inſolentiam & abuſum, pœnæ adminiculo adiuuare: edicimus diſtrictius inhibēdo (cōtraria conſuetudine quorūcunq; nō obſtāte) vt nec collegiū, nec vniuerſitas, nec aliqua etiā ſingularis perſona à præfatis perſonis ſeu Eccleſijs pro perſonis ipſis aut rebus prædictis*

talia exigat vel extorqueat per ſe vel per alium, ſuo nomine vel etiam alieno, aut eas ad huiuſmodi perſoluenda compellat.

2. Qui verò contrafecerint, ſi perſonæ fuerint ſingulares, excommunicationis, ſi autem collegium vel vniuerſitas ciuitatis, caſtri, ſeu loci alterius cuiuſcunque, ipſa ciuitas, caſtrum vel locus, interdicti ſententiam ipſo facto incurrant. Nec ab excommunicatione huiuſmodi abſolutionem vel interdicti relaxationem obtineant, donec exacta plenariè reſtituerint & de tranſgreſſione ſatisfecerint competenter. extrà de cenſib. cap. *Quāquam*, lib. 6.

1. Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium, quo offenditur eccleſiaſtica libertas quantum ad exemptionem à pedagijs & guidagijs.

Et quò ad perſonas eſt vniuerſalis. Quò ad actiones, vnam videtur comprehendere tripliciter nominatam, ſcilicet exigere, extorquere, compellere per ſe vel per alium, proprio vel alieno nomine: ſiue Eccleſias, ſiue perſonas Eccleſiaſticas ad ſoluendum vel pro perſonis ſuis, aut rebus ſuis, quas non cauſa negotiationis deferunt vel deferri faciunt vel tranſmittunt.

2. Vbi nota quod pedagia propriè vocantur vectigalia pro tranſitu ſeu paſſu. Guidagia verò pro guida, non quæ à volente conducitur, ſed quam velis nolis oportet te ſoluere, ſiue velis habere ducētem te, ſiue non. Et quia exigere importat coactionem: ideo ſi nullo modo cogit, non incurrit: ſed ſatis cogit, qui clericum requirit non rogando, ſed vt à debitore petendo vt ſoluat: iubendo, vt ſiſtantur res, &c. ſicut petit à laicis, rarus eſt enim aut nullus qui ſponte ſoluat. *a* Et eſt Epiſcopalis, præmiſſa reſtitutione ac ſatisfactione: vt in litera dicitur.

Nau. cap. 27. nu. 128. Tolet. l. 1. cap. 38. nu. 21.

a *Ang. Excommunicatio 7. caſu. 23. Silu. Excommunicatio 9. §. 46. & Tolet. loco citato, affirmant hanc excommunicationem eſſe reſeruatam in bulla cœnæ quæ habetur apud eund. Toletum l. 1. c. 29. & apud Nau. c. 27. num. 69.*

CAP.

Digitized by Google

CAP. XL.

In offendentes Eccleſiaſticam libertatem quantum ad immunitatem à collectis ac exactionibus, & vſurpantes iuriſdictionem Prælatorum.

Reſer. Papæ. *IN diuerſis mundi partibus conſules ciuitatũ & rectores, necnon & alij qui poteſtatem habere videntur, tot onera frequẽter imponunt Eccleſijs, vt deterioris conditionis factũ ſub eis ſacerdotiũ videatur, quàm ſub Pharaone fuerit, qui Legis Diuinæ notitiam non habebat. Ille quidẽ omnibus alijs ſeruituti ſubactis, ſacerdotes & poſſeſſiones eorum in priſtina libertate dimiſit, & eis alimoniam de publico adminiſtrauit. Iſti verò onera ſua ferè vniuerſa imponunt Eccleſijs: & tot angarijs eas affligunt vt eis quod Hierem. deplorat, competere videatur: Princeps prouinciarum facta eſt tributo.*

2. *Siue quidem foſſata, ſiue expeditiones, ſeu alia qualibet, ſibi arbitrentur agenda; de bonis Eccleſiarum & clericorum & pauperum Chriſti vſibus deputatis, volunt ferè cuncta compleri. Iuriſdictionem etiam & authoritatem prælatorum ita euacuãt, vt nihil poteſtatis eis in ſuis videatur remanſiſſe hominibus.*

3. *Si autem conſules aut alij de cætero iſta commiſerint, & commoniti deſiſtere noluerint: tam ipſi quàm fautores eorum excommunicationi ſe nouerint ſubiacere: nec communioni reddantur, donec ſatisfactionem fecerint competentem.* extrà de immu. Eccle. cap. *Non minus*.

4. *Cæterùm quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent, nullus vano decipiatur errore, vt intra tempus regiminis ſuſtineat anathema, quatenus poſt illud non ſit ad ſatisfactionis debitum compellendus. Nam & ipſum qui ſatisfacere recuſauerit, & ſucceſſorem ipſius niſi ſatisfecerit intra menſem, remanere decernimus Eccleſiaſtica cenſura concluſum, donec ſatisfecerit competenter: quum ſuccedat in onere qui in honore ſubſtituitur.* extrà de immu. Eccleſ. cap. *Aduerſus*.

Digitized by Google

1. Canonum horum materia eſt ſacrilegium, quo offenditur Eccleſiaſtica libertas quantum ad immunitatem à collectis, exactionibus & vſurpationibus iuriſdictionis Prælatorum. Et quò ad perſonas ſunt particulares: arctantur enim ad conſules, rectores & alios qui poteſtatem habere videntur cum fautoribus ſuis, & eorum ſucceſſores in officijs. Quò ad actiones verò puniuntur in primo canone in generali quidem tres actiones. Prima eſt, onera imponere: ſecunda eſt, angarijs affligere: tertia eſt, euacuare iuriſdictionem & authoritatem prælatorum, ita vt nihil poteſtatis videatur remanſiſſe in ſuos.

2. In ſecundo verò canone ponitur vna actio: ſcilicet non ſatisfacere. Vbi nota primò quod ſecundus caſus nō præſupponit primum, imò recitat ipſum: & præſupponit officialem cui ſucceditur eſſe excommunicatum ob primam tranſgreſſionem canonis.

3. Ad incurrendum autem primum canonem requiritur monitio: ita quòd non ipſo facto, ſed niſi moniti deſiſtant, incurrunt excommunicationem, non ab ipſo monitore, ſed à iure hoc latam. Ad incurrendum autem ſecundum, requiritur lapſus menſis: ita quod niſi intra menſem à ſucceſſione computandum ſatisfecerit, excommunicatus eſt.

4. Nota ſecundò canonem primum protegere bona nō ſolùm Eccleſiarum & clericorum, ſed etiam deputata vſibus pauperum Chriſti. Et aduerte conferendo hunc canonem cum ſuperius immediatè præmiſſo de pedagijs & guidagijs, differentiam inter onera ſub forma pedagiorum ſeu gabellarum, & onera quę ſub forma talliarum ſeu taxarum imponuntur ſeu exiguntur à clericis: quoniam in primo caſu eſt excōmunicatio ipſo facto: vt habes in præcedēti capitulo. In ſecundo autem caſu non incurritur excōmunicatio, niſi pręcedat legitima monitio: vt hîc habes. ¶ Et eſt Epiſcopalis præmiſſa ſatisfactione: vt hîc dicitur.

5. Aduerte quoque conſtitutionem Bonifa. in 6. cap. *Clericis*, de immu. Eccl. cum tot cenſuris in hac materia eſſe totaliter reuocatam, in Clem. cap. *Quoniam*. de immu Eccl. & propterea reditur ad ius antiquum, quod nūc tracta-

tractatum eſt. Scitò demùm quod appellatione iuriſdictionis quæ euacuari dicitur, venit iuriſdictio temporalis Prælatorum, quam ſcilicet Eccleſiaſtici Prælati habent in temporalibus: quam domini purè temporales frequenter euacuare videntur, adeò vt Prælati reſtent temporales domini ferè ſolo titulo.

Nau.c.27.n.115.Tol.l.1.c.37.nu.3. collatis ÿs quæ habet c.29.

a *Hodie facta eſt Papalis per bullam cœna. Tolet. iam dicto cap. 29. num. 4.*

CAP. XLI.

In offendentes Eccleſiaſticam libertatem, quantùm ad opus abſoluendi ſeu reuocandi pœnas excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti.

Abſolutionis beneficium ab excommunicationis ſententia, vel quamcunque reuocationem ipſius, aut ſuſpenſionis ſeu etiam interdicti, per vim vel metum extortam, præſentis conſtitutionis authoritate omnino viribus euacuamus. Ne autem ſine vindicta, violentia creſcat audacia: eos qui reuocationem ſeu abſolutionem huiuſmodi vi vel metu extorquent, excommunicationis ſententia decernimus ſubiacere. Greg. 10. extrà de his quæ vi met. cap. vnico. lib. 6.

Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium, quo offenditur Eccleſiaſtica libertas quantum ad opus abſoluendi ſeu reuocandi pœnas excommunicationis, ſuſpenſionis vel interdicti. Et quò ad perſonas eſt vniuerſalis. Quò ad actiones verò duas ponit. Prima eſt, extorquere vi. Secunda, extorquere metu abſolutionem ſeu reuocationem excommunicationis, ſuſpenſionis vel interdicti.

1. Vbi nota primò quod vis ſeu metus illatus nõ diſtinguitur inter magnum & paruum: qualécunque enim vim aut qualécunque metũ intulerit, ſufficit ſi inde ſubſequutus eſt effectus abſolutionis ſeu reuocationis: quia canon non diſtinguit (vt dictum eſt) inter magnum & paruum. Quod

Digitized by Google

Quòd ſi ex timore innato & non illato Prælatus abſoluit aut reuocat, non eſt locus huic pœnæ: quia in caſu tali nullus extorquet vi aut metu: ſed ipſemet iudex ſeu Prælatus meticuloſus ſeipſum torquet.

2. Nota ſecundò quod non refert ad præſentem canonem, an ſententia excommunicationis &c. fuerit iuſta vel iniuſta: qualiſcunque enim fuerit, prohibet lex modum talem reuocandi, ſcilicet per vim & metum.

3. Nota tertiò quod quia verba cum effectu intelliguntur, ideò licet vis aut metus ingeratur: niſi abſolutio aut reuocatio ex vi aut metu extorta ſit, non incurritur excommunicatio iſta.

4. Nota quartò quod quia canon non reſtringit ſe ad extorquentes abſolutionem vel reuocationem cenſuræ contra ſeipſos, & ſimiliter non reſtringit ſe ad ſententiam latam ab homine vel à iure; ideò ligat extorquentes vi vel metu abſolutionem vel reuocationem, tàm ſi contra alium, quàm ſi contra ſe, & tàm ſi ab homine, quàm quomodolibet aliter cenſuræ ſententia lata ſit. Et eſt Epiſcopalis.

Nau. c. 27. nu. 125. excom. 17. Tolet. l. 1. c. 38. nu. 13.

Cap. XLII.

In offendentes Eccleſiaſticam libertatem in clauium officio, claudentium diuinum cultum excommunicatis & interdictis.

Reſeruata Papæ. *Præſumptores præfatos qui in locis interdicto ſuppoſitis quenquam de cætero diuina celebrare officia quomodolibet cogere, aut qui modo prædicto ad officia eadem audienda aliquos excommunicationis præſertim vel interdicti ligatos ſententia euocare: ſeu qui ne excommunicati publici & interdicti, de Eccleſijs, dum in ipſis Miſſarum aguntur ſolennia à celebrantibus moniti vt exeant, prohibere: necnon excommunicatos publicè & interdictos qui in ipſis Eccleſijs no-*

ſijs no-

Digitized by Google

ſiis nominatim à celebrantibus vt exeant moniti, remanere præſumpſerint, excommunicationis ſententia (à qua per ſedem duntaxat Apoſtolicam poſſint abſolui) ſacro approbante Concilio innodamus. De ſentent. excommu. *Grauis.* in Clem.

1. Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium, quo offenditur Eccleſiaſtica libertas in clauium officio, claudentium diuinum cultum excommunicatis & interdictis. Et quò ad perſonas partim eſt particularis, ligans ſolos nobiles & dominos temporales: & partim eſt vniuerſalis. Quò ad actiones ponit quatuor actiones: cogere, euocare, prohibere & remanere: ità quod excommunicantur primò cogentes celebrare in locis interdictis: ſecundò, euocantes ad eadem officia aliquos præſertim excommunicatos vel interdictos: tertiò, prohibentes ne exeant inde excommunicati aut interdicti moniti: quartò, remanentes in ipſis Eccleſijs ſi publicè ſint excommunicati aut interdicti, & nominatim moniti à celebrantibus, vt exeant.

2. Vbi nota primò differentiam inter tres primos caſus & quartum, in hoc quod tres primi reſtringuntur ad nobiles, & dominos temporales: quia pronomen relatiuum, Qui, refert præſumptores præfatos, quos dixerat eſſe nobiles & dominos temporales. Quartus autem communis eſt omnibus vtriuſque ſexus excommunicatis publicè &c. quia ad hoc diſtinguendum continuatur litera, copulando ad præſumptores præfatos, omnes excommunicatos publicè &c. dum dicit, *Necnon excommunicatos publicè* &c.

3. Nota ſecundò differentiam inter tertium caſum & reliquos, in hoc quod tertius reſtringitur ad Miſſarum ſolennia: alij autem communes ſunt Miſſæ & alijs diuinis officijs.

4. Nota tertiò, quod licet Decretalis narrando reſtringat ſe ad terras quæ ſunt nobilium ſeu dominorum, puniendo tamen latius iudicat, & ligat nobiles ac dominos, qui in locis interdictis, ſiue ſint illorum loca, ſiue non, præſumunt &c. ſi ſecundum verba exponenda ſit. Secus autem

autem ſi punitionis ſententia iuxta narrata intelligenda ſit. Quòd ita verius videtur, vt ſic tenendum putem: quia concluſio pręmiſſis conſonare debet.

15. Nota quartò quod quia Decretalis quadruplicem modum euocandi narrauerat, & ſtatuendo dicit *Prædicto modo*, omnem prędictum modum quadruplicem comprehendit: ſcilicet nunc hos, nunc illos vocando, nunc cõpellendo, nunc cãpanis, nũc voce præconis. Et eſt Papalis.

Nau. c. 27. nu. 104. *Tolet. l.* 1 *c.* 36. *n.* 6.

CAP. XLIII.

In impedientes ſequeſtrationem beneficij, vna diffinitiua ſententia contra poſſeſſorem promulgata, per loci ordinarium factam, vel fructus ſequeſtratos quoquomodo occupare præſumentes.

DEfinimus vt vna contra poſſeſſorem diffinitiua ſententia ſuper beneficio apud ſedem Apoſtolicam duntaxat in petitorio vel poſſeſſorio promulgata, beneficium ipſum à poſſeſſore huiuſmodi (dum tamen triennio pacificè anteà poſſeſſum ab eo non fuerit) per loci ordinarium apud aliquã idoneam perſonam ſequeſtretur &c.

2. *Si quis autem ſequeſtrationẽ huiuſmodi impedire, vel fructus ſequeſtratos quoquomodo præſumpſerit occupare: excommunicationis ſententiam incurrat ipſo facto. A qua niſi impedimẽto prius amoto, & occupatis per eum fructibus reſtitutis, nullatenus abſoluatur.* extrà de ſequeſt. cap. 1. in Clemen.

Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium, quo Eccleſiaſtica libertas in ſedis Apoſtolicę authoritate offenditur in certo caſu ſequeſtri. Et quò ad perſonas eſt vniuerſalis. Quò ad actiones punit duas actiones. Prima eſt, impedire huiuſmodi ſequeſtrationem: ſecunda eſt, occupare ſequeſtratos fructus. Et quia hic caſus videtur de raro contingentibus; vide in litera cõditiones requiſitas ad hoc quod ſit iſte caſus in quo habet locũ iſta excõmunicatio. Et eſt Epiſco-

Digitized by Google

Epiſcopalis, amoto impedimento, & reſtitutis occupatis. *Nau. c.27.nu 137. Tolet.l.1. c.39.nu.5.*

CAP. XLIV.

In impedientes monialium aut mulierum canonicarum ſæcularium viſitatores in ſuo officio.

SI quis viſitatores monialium, aut mulierum quæ vulgò dicuntur canonicæ ſæculares, in præmiſſis ſeu aliquo præmiſſorum impedire præſumpſerit; niſi monitus reſipiſcat, ipſo facto excommunicationis ſententiam ſe nouerit incurſurum: priuilegijs, ſtatutis & conſuetudinibus quibuſcunque in contrarium nõ valituris.* extra de ſtat. mona. *Attendentes.* in Clem.

Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium, quo offenditur libertas eccleſiaſtica in officio eccleſiaſticæ viſitationis. Et quo ad perſonas eſt vniuerſalis. Quo ad actiones, punitur vna generalis actio: ſcilicet præſumere impedire viſitatores monialium &c. in aliquo præmiſſorum quæ videre potes in fonte: quia non incurritur ipſo facto, ſed niſi monitus reſipiſcat. Et eſt Epiſcopalis.
Nau.c.27.nu.140. Tolet. l.1.c.39.num.6.

CAP. XLV.

In ſepelientes in loco ſacro hęreticos, credentes, receptatores, vel fautores eorum.

QVicunque hæreticos, credentes, receptatores vel fautores eorum ſcienter præſumpſerint Eccleſiaſticæ tradere ſepulturæ, vſque ad ſatisfactionem idoneam excommunicationis ſententiæ ſe nouerint ſubiacere. Nec abſolutionis beneficium mereantur, niſi proprijs manibus extumulent publicè, & proijciant huiuſmodi corpora damnatorum: & locus ille perpetuò careat ſepultura. de hęr. lib. 6. *Quicunque.*

1. Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium, quo ſacris locis iniuria fit ſepeliendo ibi hæreticos. Et quò ad perſonas eſt vniuerſalis. Quò ad actiones, punit vnam: ſcilicet ſcienter tradere Eccleſiaſticæ ſepulturæ quatuor hominum genera, ſcilicet vel hæreticos, vel eorum credentes, vel receptatores, vel fautores.

2. Circa hunc canonem aduerte quod credentes hæreticorum vocantur qui illis hæreticis ita adhærent, vt quamuis neſciant quid illi hæretici credant, deliberato tamen conſenſu credunt quod illi hæretici credunt, ſeu docent, quantumcunque contrarium teneat & doceat Eccleſia: ita quod non inhęrent illis ſalua Eccleſiæ doctrina: ſed plus credunt illis, quàm Apoſtolicæ ſedis definitionibus circa ea quę ſunt fidei. Et eſt Epiſcopalis: ſaluis tamen conditionibus in litera expreſſis.

Nau. cap. 27. num. 134. excom. 27. Tolet. l. 1. cap. 38. nu. 29.

Cap. XLVI.

In eos qui in cœmeterijs tēpore interdicti, quoſcunque in caſibus non conceſſis, aut excommunicatos publicè, vel nominatim interdictos, vel manifeſtos vſurarios, ſciēter ſepelire præſumunt.

Eos qui propria temeritatis audacia defunctorum corpora non ſine contemptu clauium Eccleſia in cœmeterijs tempore interdicti in caſibus non conceſſis à iure, vel excommunicatos publicè, vel nominatim interdictos, vel manifeſtos vſurarios ſciēter ſepelire præſumunt; ipſo facto excommunicationis ſententia, decernimus ſubiacere. A qua nullatenus abſoluantur, niſi prius ad arbitrium diœceſani Epiſcopi, eis quibus per præmiſſa fuerit iniuria irrogata, ſatisfactionem exhibuerint competentem. Extrà de ſepult. cap. 1. in Clem.

1. Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium locale. Et eſt quò ad perſonas vniuerſalis. Et vnam tantum punit actionem (ſcilicet ſcienter ſepelire) ad quatuor tamen terminatam

natam: ita quod punitur hoc canone ſacrilegium quadruplex: ſcilicet ſepelientium quoſcunque tempore interdicti, niſi quatenus eſt à iure conceſſum: Sepelientium publicè excommunicatos: Sepelientium nominatim interdictos, & Sepelientium manifeſtos vſurarios; ſi tamen in loco ſacro ſepeliantur: alioquin ſacrilegium non eſſet.

2. Nota hîc primò, quod per publicè excommunicatos, intelligimus eos quos non fictione iuris aut iudicis, ſed ſecundum rei manifeſtationem & notitiam publicam patet eſſe excommunicatos: ſiue à iure, ſiue à iudice. Et non ſufficit quod aliqui ſciant pro certo illum eſſe excōmunicatum: ſed oportet manifeſtationem illius excommunicati eſſe publicam, vt locus ſit huic pœnæ.

3. Nota ſecundò, manifeſtos vſurarios eos appellari, qui non occultè vſuras exercent, nec de quibus vertitur in dubium propter palliatos contractus: ſed eos qui ſic manifeſtè exercent vſuras, vt ſint & habeantur manifeſtè pro vſurarijs.

4. Nota tertiò, quod appellatiône præſumentium ſepelire, ſoli ſepelientes de quibus verè dicitur, iſti ſepeliunt, comprehenduntur. Et licet communiter illi qui ſepeliunt (hoc eſt humo vel tumulo immittunt cadauer) ſint perſonæ minores in Eccleſia, non tamen propterea Canon iſte ludibrio exponitur: quoniam conditor canonis noluit extendere ipſum ad facientes aut mandantes ſepeliri, nec ad dantes ad hoc conſilium ſeu fauorem: ſicut in multis canonibus fit. Quia igitur pœnæ non ſunt extendendæ, ſta infra proprietatem ſignificationis Canonis huius ſicut in cęteris: & ſolos ſepelientes ligari dicito. Imò nec ſepelientes ligantur, niſi ſcienter & præſumptuosè ſepeliant: quia ſic diſponit Canon. Vnde ſi manifeſtum vſurarium parochianus vt pœnitentem, ad ſepulturam Eccleſiaſticam portandum leuari iubet verbo vel facto: & propterea Eccleſiaſticę perſonæ apud quas ſepeliendus eſt ſepeliunt, putantes ipſum pœnitentem, iuxta cap. *quanquàm* de vſuris, in 6. non incidunt in canonem: quia non pręſumunt ſcienter ſepelire. Et eſt Epiſcopalis, præmiſſa

Digitized by Google

prǽmiſſa ſatisfactione ad arbitrium diœceſani: vt in litera dicitur.

Nau. c. 27. nu. 137. excommun. 34. Tolet. l. 1. c. 39. nu. 2.

a *Hodie ſoli illi cenſentur quoad hunc effectum, publicè excommunicati & nominatim interdicti qui ſunt denunciati, idque per extrau. Ad euitanda, quam vide inf. V. Excommunicatio minor ſiue c. 86. nu. 2.*

Cap. XLVII.

In eos qui ſcienter in gradibus prohibitis, aut cum monialibus, vel in religione aut ſacris conſtituti matrimonium contrahunt: aut inter ipſos ſcienter huiuſmodi matrimonia celebrant.

Eos qui diuino timore poſtpoſito, ſcienter in gradu conſanguinitatis vel affinitatis conſtitutione Canonica interdictis, aut cum monialibus contrahere matrimonialiter non verentur: necnon religioſos, moniales, ac clericos in ſacris ordinibus conſtitutos matrimonium contrahentes: & inter eos ſcienter eadem celebrantes; ipſos excommunicationis ſententia ipſo facto decernimus ſubiacere. Clemens 5. de conſang. & affin. cap. 1. in Clem.

1. Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium pro maiori parte, & inceſtus pro aliqua parte: vtrumque autem in contractu matrimonij. Et quò ad perſonas pro quanto punit inceſtuoſum contractum, eſt vniuerſalis: quia ad omnes ſe extendit. Pro quanto verò ſacrilegum punit matrimonium, eſt particularis, quatuor genera perſonarum comprehendens. Primò, viros: ſecundò, religioſos: tertiò, moniales: quartò, clericos in ſacris conſtitutos ordinibus. Et demum iterum eſt vniuerſalis, quatenus punit ſacrilegam celebrationem.

2. Quò ad actiones punit duas principales actiones. Prima eſt, cōtrahere matrimonialiter. Sed propter diuerſas cōditiones appoſitas & diuerſos terminos, multiplicatur hæc

Digitized by Google

hæc actio in ſex. Prima eſt, ſcienter contrahere in gradu prohibito, id eſt quarto & infra conſanguinitatis: ſecunda eſt, ſcienter contrahere in ſimili gradu affinitatis: tertia contrahere ſcienter cum moniali, quarta eſt, religioſum contrahere: quinta eſt, monialem contrahere: ſexta eſt, conſtitutum in ſacris contrahere. Secunda verò principalis actio eſt celebrare prohibita matrimonia inter dictos contrahentes. Vbi ſex occurrunt declaranda.

3. Primum eſt, quod quum dicitur ſcienter, intelligitur de ſcientia facti: ita quod ſola ignorantia facti intelligitur excuſare: puta quia neſciebat illam eſſe conſanguineam ſeu monialem.

4. Secundũ eſt, quod punitur cõtractus matrimonij: ita quod ſi ſponſalia ſolũ interueniſſẽt, aut cõitus tantùm, nõ eſt locus huic pœnæ, ſed oportet interuenire cõtractũ per verba de præſenti implicitè vel explicitè. Interuenit autẽ implicitè duobus modis. Primò, ſi poſt ſponſalia ſequitur coitus affectu cõiugali. Secundò, ſi aliqui ignorantes ſe eſſe cõſanguineos contrahant matrimoniũ & conſumment, & poſtea ſcientes impedimentum nihilominus affectu coniugali concumbunt. In vtroque enim caſu interuenit matrimonij contractus non ſolùm præſumptus, ſed verus, explicatus non per verba de præſenti, ſed per corporum commixtionem: commixtio enim corporum affectu coniugali facta poſt ſponſalia ſeu contractum de facto, explicatiua eſt ſufficienter mutui conſenſus in coniugium. Vnde non minus ſunt excommunicati qui licet ignoranter contraxerint, ſcienter perſeuerant, non in ſolo concubitu, ſed in coniugio (hoc eſt in concubitu affectu coniugali) quàm ſi à principio contraxiſſent ſcienter: concubitus enim affectu coniugali, claudit in ſe cõtractum matrimonij plus quam contractus claudat in ſe ſponſalia. Et ideo quum excommunicantur contrahentes, multo magis excommunicantur conſummantes ſcienter.

5. Tertium eſt, quod dantes auxilium, conſilium, vel fauorem ad huiuſmodi ſacrilega ſeu inceſtuoſa matrimonia, licet peccent mortaliter, non tamen ſunt excommunicati:

quia non veniunt appellatione contrahentium: quia non verè enuntiatur de aliquo eorum quod contrahit: ſoli autem contrahentes ſunt excommunicati.

6. Quartum eſt, notare differentiam in litera poſitam, in hoc quod & monialis contrahens eſt excommunicata, & cum monialis contrahens eſt excommunicatus. Aliter autem eſt de religioſis & conſtitutis in ſacris, nam licet iſti religioſi & conſtituti in ſacris, contrahentes incurrant excommunicationem, mulieres tamen cum quibus contrahunt, non incurrunt excommunicaaionem: vt litera inſinuat ex hoc ipſo quod excommunicat ſeorſum contrahentes cum monialibus, & ſeorſum ipſas moniales. Religioſos autem & clericos in ſacris ordinibus conſtitutos ita excommunicat, vt non excommunicet mulieres contrahentes cum ipſis.

7. Quintum eſt, quod vltra ſex caſus numeratos in litera, quibus contrahendo coniugium, incurritur excommunicatio, apponitur in litera ſeptimus, quo celebrans ſcienter eadem damnata coniugia inter eoſdem, incurrit excommunicationem. Et intelligo per celebrantem, Eccleſiaſticam celebritatem adhibentem huiuſmodi damnatis contractibus. Nec huiuſmodi celebritas exigit ſolennitatem aliquam, ſed ad eam ſufficit ſacerdotem celebrare matrimonium dicendo verba ſolita: puta, Placet tibi iſte coniunx? placet tibi iſta vxor? Ita quod celebritas iſta conſtat, aut ſi celebritas Eccleſiaſtica fiat, aut ſi ſacerdos ex ſacerdotali officio celebret contractum dicendo verba, vel quaſi authorizando interſit, contra capitul. final. de ſponſa. clande. ad quod ſe refert Canon iſte in calce.

8. Sextum eſt, quod multis exiſtentibus impedimentis matrimonij, impedientibus contrahendum, & dirimẽtibus contractum, ſolis impedimẽtis hîc enumeratis excommunicatio hæc adhibita eſt: ſcilicet carnalis cognationis (hoc eſt conſanguinitatis & affinitatis) & voti ſolẽnis, ſiue per profeſſionem, ſiue per ſacrum ordinẽ. Reliqua ergo impedimenta ab excommunicatione reſtãt exẽpta. *Nau. c. 27. nu. 141. Tolet. l. 1. cap. 39. nu. 8.*

8 He-

2 *Hodie poſt conc. Trid. caſus iſte non habet locum. Sponſalia enim non ſunt amplius nata tranſire in matrimonium per ſequentem copulam: Tolet. loco citato.*

Cap. XLVIII.

In ſimpices religioſos, qui decimas Eccleſijs debitas vſurpare præſumunt &c. niſi poſt requiſitionem deſiſtant à præmiſſis intra menſem, & damnificatis Eccleſijs emendam intra duos menſes faciant.

Religioſi quicunque qui noualium aut alias decimas Eccleſijs debitas ad ſe non ſpectantes appropriare ſibi præſumpſerint, aut exquiſitis fraudibus ſiue coloribus vſurpare: ſeu qui de animalibus familiarium & paſtorum ſuorum vel aliorum etiam animalia ipſa eorum gregibus immiſcentium, ſeu qui de animalibus quæ in fraudem Eccleſiarum in pluribus locis emũt, emptaque tradunt venditoribus vel ab alijs ab ipſis tenenda, ſeu qui de terris quas tradunt alijs excolendas, decimas ſolui Eccleſijs non permiſerint aut prohibuerint; niſi poſt requiſitionem eorum per eos quorum intererit ſuper hoc eis factam, à præmiſſis deſtiterint intra menſem: aut ſi de ijs quæ contra præmiſſa vſurpare vel retinere præſumpſerint intra duos menſes damnificatis Eccleſijs emendam non fecerint competentem, ſint & tam diu maneant ab officijs, adminiſtrationibus & beneficijs ſuſpenſi, donec deſtiterint & ſatisfecerint: vt ſuperius eſt expreſſum.

2. Quod ſi religioſi huiuſmodi adminiſtrationes vel beneficia non habeant, eo caſu quo alij ſupradicti, ſuſpenſionis: ipſi ſententiam excommunicationis incurrant, ante ſatisfactionem condignam nullatenus abſoluendi, priuilegijs non obſtantibus quibuſcunque.

3. Cæterùm præmiſſa extendi nolumus ad animalia quæ per religioſorum ipſorum donatos ſeu oblatos tenentur: dum tamen illi religioſis eiſdem cum effectu donauerint aut obtulerint ſe & ſua.

Iua. De deci. cap. *Religioſi*. in Clem.

Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium circa Eccleſiarum decimas. Et quò ad perſonas eſt particularis: quia perſonæ quæ excommunicationi ſubijciuntur, ſunt religioſi non habentes adminiſtrationes vel beneficia. Quò ad actiones verò aduerte, quod ante monitionem ſunt quatuor: ſcilicet appropriare, vſurpare, non permittere, & prohibere. Poſt requiſitionem verò ſunt duæ. Prima eſt, non deſiſtere à præmiſſis intra menſem. Secũda eſt, non facere emendam damnificatis Eccleſijs intra duos menſes: ita quod religioſus carens beneficio &c. ſi aliquam dictarum actionum circa Eccleſiarum decimas fecerit, & requiſitus aliquam duarum incurrerit, excommunicatus eſt: & non aliter. Et eſt Epiſcopalis, ſatisfactionem premiſſa.

Nau.c.27.n.138. Tolet. l.1.c.39.nu.3.

CAP. XLIX.

In religioſos & clericos ſęculares, alios vt ſepulturas apud ſuas Eccleſias eligant, vel iam electam vlterius nõ immutent, ad vouendum, iurandum, vel promittendam inducentes.

Reſeruata Papę. *SAne temerarios violatores conſtitutionis illius, qua religioſis & clericis ſæcularibus prohibet, ne aliquos ad vouendum, iurandum, vel fide interpoſita ſeu aliàs promittendum inducant, vt ſepulturas apud eorum Eccleſias eligant, vel iam electam vlterius non immutent, ſimilem ſententiam (pœna in dicta conſtitutione contenta in ſuo perdurante robore) incurrere volumus ipſo facto ab alio quam à ſede Apoſtolica (præterquam in mortis articulo) nullatenus abſoluendos: nullis priuilegijs aut ſtatutis cuiuſcunque tenoris exiſtant, in contrarium ſuper his valituris.* extra de pœn. *Cupientes*. in Clem.

1. Ca-

Digitized by Google

1. Canonis iſtius materia eſt auaritia tollens libertatem ſepulturæ. Et quò ad perſonas eſt particularis: vtpote ligans ſolos religioſos & clericos ſæculares. Quò ad actiones, punit vnam actionem habentem tres terminos: ſcilicet inducere ad vouendum, iurandum, vel promittendum.

2. Vbi colligendo aduerte tres caſus, in quibus ligat hîc Canon. Primus eſt, ſi inducunt ad vouendum: ſecundus, ſi ad iurandum: tertius, ſi ad promittendum. Et hoc ſiue promiſſio ſit nuda, ſiue fide interpoſita. Duo autem ſunt quæ voueri, iurari, vel promitti prohibentur: ſcilicet vel electio ſepulturę, vel electæ non mutatio apud inducentium religioſorum ſeu clericorum Eccleſias: ita quod ad incurrendum hunc canonem requiritur primò quod agatur de ſepultura apud inducentis Eccleſiam. Secundò, requiritur inductio ad horum alterum promittendum, vouendum vel iurandum. Tertiò, requiritur quod iſta inductio ſit cum opere ſubſequuto (hoc eſt quod inductus hoc voueat, iuret vel promittat) quia huiuſmodi pœna ſtricti iuris eſt, & effectum requirit.

3. Quartò quod inducens ſit religioſus vel clericus. Quintò, quod interueniat temeritas, propter verbum: *Sanè temerarios violatores*. Propter quod ſi ex ignorantia putans ſe bene facere religioſus ſeu clericus tranſgrederetur dictam conſtitutionem, non eſſet excommunicatus. Et ſimiliter ſi exhortatur ad eligendam ſepulturam in ſua Eccleſia, non tamen inducit ad vouendum, nec ad iurandum, nec ad promittendum, non eſt excommunicatus. Et eſt Papalis.

Nau. c.27. nu.113. excom.16. Tolet.l.1. c.36. nu.5.

Cap. L.

In religioſos de clauſtris ad audiendum leges vel phyſicam exeuntes, & intra duos menſes ad clauſtrum non redeuntes: & in presbyteros ac alios clericos perſonatus habentes, intra prædictum ſpatium ab huiuſmodi audiētia legum vel medicinæ non deſiſtentes.

Contra religioſas perſonas de clauſtris exeuntes ad audiendum leges vel Phyſicam, Alexander prædeceſſor noſter olim ſtatuit in concilio Turon. vt niſi intra duorum menſium ſpatium redierint ad clauſtrum, ſint excommunicati, & ab omnibus euitentur, & in nulla cauſa (ſi patrocinium præſtare voluerint) audiantur. Reuerſi autem, in choro, menſa, capitulo, & cæteris locis vltimi fratres exiſtant & (niſi forte ex miſericordia ſedis Apoſtolicæ) totius ſpem promotionis amittant.

2. *Verùm quia nonnulli ex talibus, propter quorundam opiniones diuerſas, excuſationis aliquid aſſumebant: nos volentes vt de cætero excommunicationis ſententiam ipſo facto incurrant, diſtrictè præcipiendo mandamus, quatenus tam à diœceſanis & capitulis ipſorum, quàm à cæteris Epiſcopis in quorum diœceſibus huiuſmodi ſtudent, tales excommunicati & prædictis pœnis obnoxij publicè nuntientur.*

3. *Quia verò Theologiæ ſtudium cupimus ampliari &c. ad Archidiaconos, plebanos, decanos, præpoſitos, cantores & alios clericos perſonatus habentes, necnon presbyteros (niſi ab his intra ſpatium præſcriptum deſtiterint) hoc extendi volumus, & appellatione poſtpoſita firmiter obſeruari.* Hono. 3. extra Ne cle. vel mona. *Super Specula.*

1. Canonis iſtius materia eſt curioſitas legum ciuilium & medicinę. Et quò ad perſonas eſt particularis: vtpote ligans ſolos religioſos & quoſdā clericos ſęculares. Quò ad actiones verò reſpectu religioſorum punit duas ſubordinatas: ſcilicet exire clauſtrum, & audire perſeueranter; reſpectu verò clericorum, ſecundam tantum.

2. Vbi

2. Vbi pro clariori intelligentia aduerte in hoc canone curioſitatem Eccleſiaſticorum circa leges ciuiles & medicinam puniente, tria genera perſonarum comprehēdi. Primò religioſos. Secundò, clericos perſonatus habentes: quorum quinque ſpecies in litera explicantur. Tertiò, presbyteros. Actio autem propter quam iſti incurrunt excommunicationem, eſt exire de clauſtro ad audiendum leges vel Phyſicam, id eſt medicinam & hoc per duos menſes: ita quòd ſi aliquid horum triū in actione defuerit, non ſunt religioſi excommunicati. Oportet ſiquidem exitum ex clauſtro ad hoc ordinari, vel ſaltem durare, hoc eſt habitare extra clauſtrum, & auditionem interuenire, & perſeuerare ſic vt intra duos menſes non redeatur ad clauſtrum.

3. Ex quibus apertè patet nullam eſſe quæſtionem de religioſis euntibus ad honorandum medicum vel legiſtam principium facientem. Et ſimiliter de audientibus hæc extra clauſtrum, ſic quod lectio quidem auditur extra clauſtrum, ipſi tamen habitant in ſuo clauſtro; quoniam iſti quotidie redeunt ad clauſtrum à lectione, & nunquam exeunt clauſtrum vt habitent extra clauſtrum: in qua ſignificatione textus accipit exire de clauſtro: vt patet ex hoc quod duorum menſium dat ſpatium redeundi ad clauſtrum. Hæc de religioſis.

4. Quò ad presbyteros verò & alios clericos perſonatus habentes, omnia ſupradicta locum habent, niſi exitus de clauſtro loco cuius non ponitur in litera exitus de domo, ſicut loco reditus ad clauſtrum, ponitur deſiſtere ab his, id eſt auditione legum vel phyſicæ intra prædictū ſpatiū. Et propterea ad hoc vt clerici huiuſmodi & presbyteri incurrant, non requiritur exitus de domo (vt ſcilicet ex proprijs domibus vadant ad habitādum alibi propter hoc ſtudium) ſicut in religioſis requirebatur dimiſſio clauſtri: ſed ſufficit quod audiant leges vel phyſicam: ita quod intra duos menſes non deſiſtant ab huiuſmodi audientia.

5. Aduerte quoque appellatione Plebanorum nō compre-

prehendi hoc in loco curatos qui parochiales obtinent Eccleſias, niſi Eccleſiæ illæ fuerint plebaniæ habentes ſub ſe capellas, in quibus inſtituantur clerici perpetui: vt declarauit Bonifacius 8. in 6. cap. *Statutum.* ne cler. vel monachi. Et ſcito quod per alios clericos perſonatus habentes, intelligimus etiam illos qui ex quadam prærogatiua in Eccleſia honorificum ſtatum habent etiam ſine iuriſdictione. In cuius ſignum ſpecificati ſunt cantores. Et eſt Epiſcopalis.

Nau. c. 27. nu. 118. excom. 6. Tolet. l. 1. c. 37. nu. 7.

Cap. LI.

In quoſcunque communitatum poteſtates aut officiales, vſuras quibuſdam ſtatutis fouentes.

Qvicunque communicatum poteſtates, capitanei, rectores, conſules, iudices, conſiliarij, aut alij quicunque officiales, ſtatuta huiuſmodi de cætero facere, ſcribere, vel dictare: aut quòd ſoluantur vſuræ, vel quod quum ſoluta repetuntur, non reſtituantur plenè ac liberè, ſcienter iudicare præſumpſerint: ſententiam excommunicationis incurrant.

2. *Eandem etiam ſententiam incurſuri, niſi ſtatuta huiuſmodi hactenus edita, de libris communitatum ipſarum (ſi ſuper hoc poteſtatem habuerint) intra tres menſes deleuerint: aut ſi ipſa ſtatuta vel conſuetudines officium eorum habentes quoquomodo præſumpſerint obſeruare.* Clem. 5. de vſur. in clem. 1.

Canonis iſtius materia eſt vſurarum conſeruatio. Et quò ad perſonas eſt particularis, ligans ſolos communitatum officiales, quorum ſex ſpecies exprimit. Quò ad actiones verò punit ſex actiones. Primæ tres ſunt facere, ſcribere, vel dictare ſtatuta huiuſmodi, hoc eſt quæ vſuras exigi & ſolui non ſolum concedunt, ſed ad ſoluendum eas debitores ſcienter compellunt, ac repetitionem vſurarum impediunt vtendo varijs coloribus & fraudibus &c. Quarta eſt, iudicare ſcienter alterum duorũ, vel quod ſoluantur

pantur vſuræ, aut quod repetitæ non reſtituantur. Quinta eſt, non delere hactenus (hoc eſt tunc temporis) edita ſtatuta ſi poſſunt &c. Sexta eſt obſeruare quoquomodo ſtatuta ipſa vel conſuetudines vim ſtatuti habentes. Et eſt Epiſcopalis.

Nau. c. 27. excom. 42. Tolet. l. 1. cap. 39. nu. 11.

Cap. LII.

In clericos minores Epiſcopis vſurariam prauitatem in terris ſuis fouentes.

Hac perpetua conſtitutione ſancimus, vt nec collegium, nec alia vniuerſitas vel ſingularis perſona, cuiuſcunque ſit dignitatis, conditionis aut ſtatus, alienigenas & alios non oriundos de terris ipſorum publicè fœnebrem pecuniam exercentes aut exercere volentes, ad hoc domos in terris ſuis conducere vel conductas habere, aut aliàs habitare permittant: ſed huiuſmodi vſurarios manifeſtos, omnes intra tres menſes de terris ſuis expellant, nunquàm aliquos tales de cætero admiſſuri: nemo illis ad fœnus exercendũ domos locet, vel ſub alio titulo quocunq; cõcedat.

2. *Qui verò contra fecerint, ſi perſonæ fuerint Eccleſiaſticæ Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, ſuſpenſionis: minores verò perſonæ ſingulares, excommunicationis: ſi autem collegium ſeu alia vniuerſitas, interdicti ſententiam ipſo facto ſe nouerint incurſuros. Quam ſi per menſem animo ſuſtinuerint indurato, terræ ipſorum quamdiu in eis ijdem vſurarij cõmorantur, ex tunc Eccleſiaſtico ſubiaceãt interdicto. Cæterùm ſi laici fuerint, per ſuos ordinarios, omni ceſſante priuilegio, per cẽſuram Eccleſiaſticam compellantur.* de vſuris c. *Vſurarum.* lib. 6.

1. Canonis iſtius materia eſt vſurariæ prauitatis fomẽtum. Et quò ad perſonas eſt particularis; ligans ſolos clericos minores Epiſcopis. Quò ad actiones verò punit actiones quatuor. Prima eſt, permittere: ſecunda eſt, non expellere: tertia eſt, locare domos: quarta eſt, quocũque alio titulo concedere domos ad exercendum fœnus.

2. Vbi

Digitized by Google

2. Vbi pro clariori intelligentia nota quatuor caſus, quibus incurritur hæc excommunicatio à clericis, minoribus (vt dictum eſt) Epiſcopis. Primus eſt, ſi alienigenas & alios non oriundos de terra ipſorum, publicè fœnebrē pecuniam exercentes, aut exercere volentes, permittant in terris ſuis vel domos conducere, vel conductas habere, aut alias habitare ad hoc, id eſt ad vſuram exercēdum. Secundus eſt, ſi huiuſmodi vſurarios manifeſtos intra tres menſes de terris ſuis non expellant, de cætero non admiſſuri: Tertius eſt, quod non locent eiſdem ad fœnus exercendum, domos. Quartus eſt, quod non concedant quocunque alio titulo eiſdem domum ad exercendum fœnus.

3. Vbi nota, quod ad ſaluandam proprietatem vocabulorum & literæ, per alienigenas intelligimus alibi genitos: & per alios non oriundos de terris ipſorum, illos qui nec ipſi nec patres eorum orti ſunt ibi. Et ſi hæc clauſula non eſt ſuperflua repetio, videtur litera corrupta: & vbi dicitur *alios*, legendum eſt *aliàs*. Et ſic eſt clauſula reſtrictiua alienigenarum: ita quod non comprehenduntur omnes alibi geniti: ſed illi tantum alibi geniti qui non ſunt oriundi ex terra illa: ita quod Ioannes natus Romæ filius Petri Florentini, qui eſt oriundus ex Florentia, non comprehenditur inter alienigenas reſpectu Florentiæ. Et hic ſenſus conſonat menti conſtitutionis non ligantis indigenas: quoniam iſti oriundi, ſunt ſicut indigenæ: & eadem eſt ratio de vtriſque.

4. Nota tertiò, quod tam primus quàm ſecundus caſus habet locum in clericis duntaxat qui ſunt domini terræ, vnde in vtroque caſu explicatur in litera expreſsè ly *in terris ſuis*. In tertio verò & quarto quilibet clericus minor Epiſcopo incurrit excommunicationem. Et hæc diſtinctio rationabilis monſtratur ex eo quòd tam permittere, quàm expellere, eius eſt qui poteſtatem habet, & non ſingularis perſonæ: locare autem, vel alio titulo concedere, ſingularis poteſt eſſe perſonæ.

5. Aduerte quartò, quod appellatione alterius tituli à titulo

titulo locationis, venit manifeſtè pignoratio, commodatio, depoſitum & huiuſmodi, in quibus non transfertur dominium. Et rationabiliter etiam venit donatio ſeu vēditio, ſi fiat ad hoc, hoc eſt ad exercendum fœnus. Et eſt Epiſcopalis.

Nau. cap. 27. num. 136. excom. 30. Tolet. l. 1. cap. 38. nu. 34.

CAP. LIII.

In eos qui vrbis Romæ dignitates ſeu officia vſurpant.

Reſeruata Papæ. *NVllus imperator ſeu Rex Romanorum vel alius imperator, Rex, princeps, marchio, dux, comes, aut baro, vel quicunque alterius notabilis potentiæ, præeminentiæ, poteſtatis & excellentiæ ſeu dignitatis exiſtat: frater, filius vel nepos eorum, ad tempus vel in perpetuum: ſeu quiuis alius vltra annale ſpatium quouis modo colore vel cauſa, per ſe vel aliam perſonam quomodolibet ſubmittendam, in ſenatorem, capitaneum, patricium aut rectorem, vel ad vrbis Romæ regimen ſeu officium nominetur, eligatur, ſeu aliàs etiam aſſumatur abſque licentia ſedis Apoſtolicæ ſpeciali, per ipſius ſedis literas conceſſionem licentiæ huiuſmodi ſpecialiter exprimentes. Quòd ſi ſecus factum fuerit, nominationem, electionem & aſſumptionem huiuſmodi decernimus eſſe nullas.*

2. Et non ſolum nominatores, electores & aſſumptores; verum etiam nominati, electi & aſſumpti, ſi huiuſmodi nominationi, electioni & aſſumptioni conſenſerint, aut ſe de ipſis quomodolibet intromiſerint: intendentes & obedientes eiſdem, & in hoc dantes ipſis nominatoribus, electoribus & aſſumptoribus, aut nominatis, electis vel aſſumptis auxilium, conſilium, vel fauorem, publicè vel occultè, cuiuſcunque conditionis extiterint; ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant. Et infrà.

3. Contēptores quoque ſeu violatores alicuius præmiſſorum, ab huiuſmodi excommunicationis ſententia (præterquam in mortis articulo) abſolui non poſſint, niſi per Rom. Pont. vel de ipſius peritâ li-

tita licentia & obtenta ſpeciali, non obſtantibus priuilegijs &c. De elec. cap. *Fundamenta*. lib. 6.

1. Canonis iſtius materia eſt vſurpatio dignitatum ſeu officiorum vrbis Romæ. Et quò ad perſonas eſt vinuerſalis. Quò ad actiones principales, punit ſex actiones. Prima eſt nominare: ſecunda, eligere: tertia, aſſumere: quarta, conſentire nominationi, electioni ſeu aſſumptioni de ſe factæ: quinta, ſe de ipſis quomodolibet intromittere: ſexta eſt, intendere & obedire eiſdē. Quò ad actiones verò acceſſorias, punit tres: auxiliari, conſulere, fauere ſiue nominatis ſiue nominatoribus &c. Et omnes iſtæ actiones intelliguntur ſine licentia Papæ in ſcriptis.

2. Vbi pro clariori notitia aduerte quatuor genera perſonarum excommunicari. Primò nominatores, electores ſeu aſſumptores: ſecundò, nominatos, electos ſeu aſſumptos: tertiò, intendentes & obedientes eis: quartò, dantes conſilium, auxilium vel fauorem. Et conſidera nominatos, electos ſeu aſſumptos diſtingui, & diuerſimodè coerceri: nam Reges, principes, barones comites, eorum fratres & nepotes &c. excluduntur totaliter: quia tam ad tempus quàm in perpetuum nominari non poſſunt: alij verò quicunque excluduntur ab huiuſmodi officijs non totaliter, ſed vltra ſpatium vnius anni: ita quod illi (hoc eſt principes, comites, & fratres ac nepotes eorum &c.) ſunt excommunicati, ſi huiuſmodi officijs ſe intromittunt: iſti verò (hoc eſt quicunque alij non ſunt excommunicati, niſi vltra annum ſe intromittant ad huiuſmodi officia.

3. Verùm Romani duo priuilegia ex fine eiuſdem decretalis habent. Vnū eſt, quod excipiuntur à numero fratrum nepotūque principum: ita quòd Romani etiamſi nepotes, ſeu fratres vel filij principum fuerint, poſſunt huiuſmodi officia habere ſicut alij quicunque, hoc eſt, non vltra vnum annū. Secundum eſt, quod excipiuntur à numero comitū ſeu baronū, ſi tamen comitatus, ſeu baronia non fuerit excellens, vt timeatur libertati: ita quòd Romani etiam ſi fuerint comites paruo comitatu, poſſunt huiuſmo-

Digitized by Google

juſmodi officia habere ſicut quicunque alij : ſcilicet non vltra annum. Et eſt Papalis.

Nau.c.27.nu.95. excom. 9 Tolet. l 1.c.38. num.9.

Cap. LIV.

In dominum alioſque rectores & officiales ciuitatis in qua Rom. Pont. electio celebranda eſt, ſibi iniuncta diligenter non ad implentes, aut fraudem in eis committẽtes.

Ancimus vt dominus, alijſque rectores & officiales ciuitatis illius in qua Rom. Pont. electio fuerit celebranda, autoritate noſtra & eiuſdem approbatione Concilij (ſcilicet Lugd.) *poteſtate ſibi tradita prædicta omnia & ſingula plenè ac inuiolabiliter & ſine fraude & dolo aliquo faciant obſeruari: nec Cardinales vltra quàm præmittitur arctare præſumant.*

2. Super his autem taliter obſeruandis, ſtatim audito ſummi Pont. obitu coram clero & populo vniuerſæ ciuitatis ipſius ad hoc ſpecialiter conuocandis, præſtent corporaliter iuramentum. Quòd ſi præmiſſa diligenter non obſeruauerint, aut fraudem in eis vel circa ea commiſerint, cuiuſcunque ſint præeminentiæ, conditionis aut ſtatus, omni ceſſante priuilegio, eoipſo ſententiã excommunicationis incurrant, & perpetuo ſint infames &c. de elect. cap. *Vbi periculum.* lib 6.

1. Canonis iſtius materia eſt negligentia ac fraus circa ſeruanda in negotio electionis Papæ. Et quò ad perſonas eſt particularis, ligans tria perſonarum genera : ſcilicet dominum, rectores, & officiales ciuitatis illius, in qua Rom. Pont. electio eſt celebranda. Quò ad actiones verò ponit duas. Prima eſt, non ſeruare præmiſſa diligenter: ſecunda eſt, committere fraudem in eis aut circa ea.

2. Aduerte hic quod Clemens ſextus modificauit aliter tria præmiſſorum in cõſtitutione hac: ſcilicet de velis intermedijs inter cubicula cardinalium , de cibo poſt octo dies, & de numero ſeruitorũ. Conceſſit ſiquidem ſimplex

velamen

Digitized by Google

velamen intermedium, & vnum ferculum ſemper, & duos ſeruitores: vt in bulla recitata in ceremoniali habetur. Sed cum his omnibus conſiderãdum eſſe puto, an omnia præmiſſa in conſtitutione hac Greg. 10. ſic moderata, veniãt tam arctè ſeruanda, vt cuiuſcunque omiſſio excommunicatos reddat dominum ſeu officiales. Quod ideo dixerim, quia de facto non ſic ſeruatur quandoque quò ad velaminis vnitatem propter frigus: neque quò ad numerum ſeruitorum, quia cardinales volunt tres. Et fortè excuſantur ex vſu, ſi coæuus eſt memoriæ hominum, & à pluribus pontificibus ſic electis non reprehenſus.

3. Et ſeruando quidem ea quæ ad clauſuram pertinent, & ea quæ poſt clauſuram conclauis ſeruanda ſunt, neſcio niſi ex altero dictorum capitum excuſare, ſi non plenè ſeruent. De pluralitate autem ſeruitorum, & de tempore quo poſt elapſos dies decem conuenire debent, excuſandos eos crediderim: quia totum collegium cardinalium decernit ex vſu vel abuſu quot conclauiſtas quilibet habiturus ſit. Et ſimiliter tempus quandoque procraſtinat tali modo, vt difficile aut impoſſibile foret hodierno tẽpore eos compellere ad ſtatim poſt dies decem ingrediendum conclaue: ad quod tamen canon non ligat dominos & officiales, ſed ad diligentiam ſuam adhibendam.

4. Excuſari preterea videtur minor cura officialium in terris Eccleſiæ ſubiectis antequàm præſtent iuramentum in manibus cardinalium de præmiſſis, ſi ad hoc preſtandum non niſi immediatè ante conclaue vocantur. Et eſt ratio excuſationis, quia ſunt ſubditi collegio Cardinalium. Et eſt Epiſcopalis.

Nau. cap. 27 nu. 121. excom. 12. Tolet. l. 1. cap. 38. nu. 2.

CAP.

CAP. LV.

In mittentes ſcripturam vel nuntium Cardinalibus in conclaui exiſtentibus, vel alicui ipſorum ſecretè loquentes.

NVlli fas ſit ipſis Cardinalibus vel ipſorum alicui (ſcilicet dum ſunt in conclaui) *nuntium mittere vel ſcripturam. Qui verò contrà fecerit, ſcripturam mittendo vel nuntium, aut cum aliquo ipſorum ſecretè loquendo, ipſo facto excommunicationis ſententiam incurrat.* extrà de elect. cap. *Vbi periculum.* lib. 6.

Canonis iſtius materia eſt occaſio differendi vel turbandi electionem Rom. Pont. Et quò ad perſonas eſt vniuerſalis. Quò ad actiones verò ponit tres actiones. Prima eſt, mittere ſcripturam: ſecunda eſt, mittere nuntium: tertia eſt, ſecretè loqui. Vbi duo nota. Primò, quod canon iſte eſt vniuerſalis ad omnes exiſtentes extra conclaue duntaxat: qui enim ſunt in conclaui, loquuntur ſecretè vt volunt. Secundò, quod intelligendo ipſum vt ſonat, non requiritur ad miſſionem ſcripturæ vel nũtij quòd ſit ſecreta, ſed ad loquutionem tantùm. Multi tamen doctores intelligunt oportere miſſionem etiam eſſe ſecretam ad hoc vt ſit locus huic pœnæ. Et eſt Epiſcopalis.

Nau.c.27.nu.121. excom.11. Tolet.lib.1.c.38. nu.1.

CAP. LVI.

In religioſos mendicantes, immoderatè habitacula acquirentes vel dimittentes.

TRanſgreſſores conſtitutionis, quæ religioſis mendicantibus prohibet ad habitandum domos vel loca quæcunque de nouo

nouo recipere, ſeu hactenus recepta mutare, vel ea transferre in alios vſus cuiuſuis alienationis titulo quocunque, excommunicationis ſententia decernimus ſubiacere. a Bonifac. de exceſ. cap. 1. lib. 6.

a *Locus malè citatus, nam ibi nullà fertur ſententia excommunicationis. Habetur autem in Clem.* Cupientes. *De pœnis.*

1. Canonis iſtius materia eſt immoderata habitaculi acquiſitio vel dimiſſio. Et quò ad perſonas, ligat ſolas religioſos medicãtes. Quò ad actiones verò punit tres. Prima eſt, de nouo recipere: ſecunda, recepta mutare: tertia, illa transferre in alios vſus alienando. Et referuntur omnes hæ actiones ad domos ſeu loca ad inhabitandum per ipſos religioſos mendicantes.

2. Vbi nota excommunicationem hanc in Clem. poſitam cadere ſuper tranſgreſſores conſtitutionis in ſexto poſitæ. cap. *Quum ex eo.* de exceſſ. prælat. Vbi tres ſupradictæ actiones, non nudæ ſed affectę præſumptione inhibẽtur: ac per hoc transgreſſor conſtitutionis non eſt, niſi præſumat aliquid horum facere, & conſequenter non eſt excommunicatus.

3. Aduerte quoque excipi in eodem 6. eos qui de licẽtia ſuperiorum ſuorum habitacula in eremo acquirunt aut mutant. Notandum etiam eſt verbum *ad inhabitandum*: quoniam ponitur ad differentiam domorum quæ acquiruntur ad alios vſus: vt puta locandum, ad hoſpitandum &c. Per nouas quoque domos ſeu loca intellige domos ſeu loca in ſua integritate. Et hoc ad differentiam domorum quę acquiruntur de nouo ad augmentanda præhabita loca: hoc enim non prohibetur; ita quod etiam ſi vnũ palatium magnum acquireretur de nouo ad augendũ conuentum, non eſt locus huic pœnæ: quia non dicuntur acquirere ad inhabitandum noua loca integra ſeu tota, ſed augere antiqua loca. Et quia nihil ſuperfluum lex continet, ideo quò ad mutanda loca comprehenduntur tantum loca olim accepta ante factam conſtitutionem, propter verbum: *hactenus* ſeu hucuſque: ita quòd ſi mutarentur loca poſt legem factam accepta, non eſſet locus pœnæ irrogatę

rogatæ contra actum mutandi. Et eſt Epiſcopalis. *Nau. c. 27. excom. 43. Tolet. l. 1. c. 39. nu. 12.*

CAP. LVII.

In ſcienter communicantes in crimine criminoſo cum nominatim excommunicato, ei conſilium impendendo, auxilium vel fauorem.

SI quis nominatim excommunicato ſcienter communicat in crimine criminoſo ei conſilium impendendo, auxiliũ, vel fauorem; quum ratione damnati criminis videatur in eum delinquere, qui damnauit; ab eo vel eius ſuperiore meritò delicti erit abſolutio requirenda. Et infrà.

2. *Verùm ſi difficile ſit ex aliqua iuſta cauſa quod ad ipſum excommunicatorem abſoluendus accedat, concedimus indulgentiam, vt præſtita iuxta formam Eccleſiæ cautione quod excommunicatoris mandato parebit, à ſuo abſoluatur Epiſcopo vel proprio ſacerdote.* Innocen. 3. de ſententia excommunicationis. *Nuper.*

1. Canonis illius materia eſt ſacrilegium quo Eccleſiæ claues in excommunicato offenduntur. Et quò ad perſonas eſt vniuerſalis. Quò ad actiones, punit vnam ſcilicet ſcienter communicare in crimine criminoſo aliquo trium modorum (ſcilicet conſiliando) vel auxiliando, vel fauendo cum excommunicato.

2. Circa materiam huius canonis aduerte dupliciter cõtingere participare in crimine excommunicationi ſubiecto. Primo, cooperãdo ad illum criminis actum per quem incurrit primò alter excommunicationis ſententiam: vt ſi aliquis cooperetur ad hoc quod religioſus temerè habitum dimittat, aut quod contrahat matrimoniũ, aut aliquid aliud propter quod religioſus ille incurret excommunicationem. Et hoc modo non incurritur excõmunicatio maior communicando in crimine, regulariter loquendo, ratione participij ſeu cõmunionis, quia non communicatur

excommunicato: quoniam non eſt adhuc excommunicatus quando interuenit huiuſmodi cooperatio.

3. Dixi autem regulariter, propter tres caſus exceptos. Primus eſt, ſi excommunicatio eſſet lata in aliquem qui cum participibus ſuis vinculo excommunicationis ſubijceretur, tunc enim participantes, ſententiam maioris excõmunicationis incurrerent: vt patet in cap. *Quod in dubijs.* de ſent.excom. Secunda eſt, quando excommunicatio fertur non ſolum in facientem, ſed & in eos qui dant auxilium, conſilium vel fauorem: vt in multis caſibus inuenitur expreſſum. Tertius eſt, in caſu manus violentæ in clericum: quoniam caſus ille extenditur ad omnes cooperantes: *a* vt ſuprà patet.

4. Alio modo participatur in crimine excommunicationi ſubiecto, poſtquàm alter incurrit iam propter crimen illud excommunicationem; impendendo ei ad illud auxilium, conſilium vel fauorem. Et ſic communicando in crimine criminoſo excõmunicato, incurritur excommunicatio maior. Et hoc tamſi ille cui ſic communicatur, eſt ab homine nominatim excommunicatus (vt in hoc canone habes) quàm ſi à iure vel à iudice eſt generaliter excommunicatus: vt habes cap. *Si concubina.* de ſent.excommunic.

5. Aduerte quoque quod iſte canon recitatus ſupponit participantem excommunicatum, & circa abſolutorem principaliter verſatur: volens quòd ad iudicem excommunicatorem recurrat participans quantumcunque non ſubditus. Et hoc ratione delicti: vt in litera dicitur. Et dixit hoc: quia regulariter ab excommunicatione iuris (qualis ſupponitur excommunicatio contra participantem) poteſt Epiſcopus abſoluere, ſi conditor canonis nõ reſeruauit abſolutionem.

Nau. cap. 27. nu. 112. excom. 4.

a *Sup. c. 10. num. 1. collata in eum locum notatione, litera A.*

CAP.

Digitized by Google

CAP. LVIII.

In clericos qui ſcienter & ſponte participant cum nominatim excommunicatis à Papa & ipſos in officio recipiunt.

Reſeruata Papæ. *Clericos qui ſcienter & ſponte participauerunt cum excommunicatis à nobis, & ipſos in officio receperunt, eadem excommunicationis ſententia cum ipſis non dubitamus inuolui: quos etiam pro abſolutionis beneficio habendo ad nos volumus remitti.* Clem. 3. de ſentent. excommu. cap. *Significauit.*

1. Canonis illius materia eſt ſacrilegium quo excommunicatus à Papa recipitur ad diuina. Et quò ad perſonas eſt particularis, quia ligat ſolos clericos. Quò ad actiones verò, punit vnicam actionem: ſcilicet recipere ad diuina. Vbi aduerte ſex conditiones requiri: quarum quinque habentur ex textu: ſextam autem vſus apponit. Prima eſt, quod reſpicit ſolos clericos. Secunda, quòd ſit participatio in diuinis: quia copulatiuè ponitur in litera, participauerunt & in officio receperunt. Imò ſi verba propriè interpretanda ſunt, non ſufficit qualiſcunque in diuinis participatio, ſed requiritur participatio receptatiua: ita quod ſoli clerici qui recipiunt ad diuina, non autem clericus ille qui intereſſet ibi tanquàm vnus de populo, excommunicantur. Tertia & quarta, quod ſcienter & ſpontè: hoc eſt quod ſciat ſe participare in diuinis cum excommunicatis à Papa, & nec vi nec metu hoc faciat, alioquin non ſponte fieret.

2. Nec exigitur metus cadens in conſtantem virum, ſed quicunque metus contrariatur ad ſponte, ſufficit vt verba operentur quod ſignificant. Quinta conditio eſt, quod ſit excommunicatio à Papa. Et hę omnes patent in litera. Sexta autem ex rationabili vſu accepta, eſt quod ſit excōmunicatus nominatim, vel æquiualēter ad nominatim:

alioquin quum omnes excommunicationes in iure poſitæ ſint à Papa: & ſimiliter omnes excommunicationes quæ in cœna Domini generaliter promulgātur, ſint à Papa; ſequeretur quod clerici recipientes ad diuina ſcienter & ſponte tam à iure communi quàm in cœna Domini generaliter excommunicatos, incurrerent excommunicationem maiorem, Papæ reſeruatam: quod à nullo admittitur. Et eſt Papalis.

Nau.c.27.n.93.excom.6. Tolet.l.1.c.35.nu.2.

a *Et hodie requiritur Vlterius quod ſit denunciatus, ratione extrau. Ad euitanda.*

CAP. LIX.

In fictionem ſeu fraudem committentes, ad hoc vt iudex perſonaliter vadat ad mulierem pro teſtimonio.

C*Aſus huiuſmodi* (videlicet vt iudex vadat perſonaliter ad mulierem pro teſtimonio) ***non fingatur*** , ***nec fraus interueniat in hac parte: alioquin fictor huiuſmodi Vel fraudator, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat.*** De iudi. cap. *Mulieres.* in 6.

1. Canonis illius materia eſt inſidiari pudicitiæ mulierum. Et quò ad perſonas eſt vniuerſalis. Quò ad actiones verò, punit duas actiones: Prima eſt, fingere caſum: ſecūda eſt, fraudem committere. Vbi nota quod duo ad hanc cenſuram incurrendā requiruntur. Primò, quod fictio ſeu fraus fiat ad hoc vt iudex perſonaliter vadat ad mulierem pro teſtimonio. Secundò, quod ſequatur effectus: vt talis pœna referatur ad opus ſubſequutum, quod canon vitare intendit.

2. Et quia opus ſubſequutum ponitur duplex, primum, quod ſubſequitur, ſi nullum adſit impedimentum; & hoc eſt iudicem ire perſonaliter ad mulierem pro teſtimonio: alterum, quod interueniente impedimento ſequitur: & eſt mittere ad eas pro teſtimonio: quantum ex litera apparet niſi

niſi ſequatur effectus primus, ſcilicet quod iudex vadat perſonaliter, non videtur habere locum excommunicatio iſta: quia mittere ad mulieres pro teſtimonio, ſuperiùs in hoc eodem canone conceſſum eſt: & ire perſonaliter, repetitur quum fertur ſententia hæc. Et eſt Epiſcopalis.
Nau.c.27.nu.125.excom.18. Tolet. l.1.c.38. num.16.

CAP. LX.

In partem procurantem, vel quod de alijs quàm de manifeſtis iniurijs ſeu violentijs conſeruatores ſe intromittant, vel quod ad ea quæ iudicialem indaginem exigunt ſuam extendant poteſtatem.

Decernimus, vt ſi conſeruatores de alijs quàm de manifeſtis iniurijs & violentijs ſcienter ſe intromiſerint, ſeu ad alia quæ iudicialem indaginem exigunt, ſuam extenderint poteſtatem, eoipſo per vnum annum ab officio ſint ſuſpenſi: pars verò quæ hoc fieri procurabit, ſententiam excommunicationis incurrat. A qua non poſſit abſolui, niſi ei quem ſic fatigauit indebitè, primò ſatisfaciat integraliter de expenſis. extrà de offic. deleg. *Hac conſtitutione.* lib. 6.

1. Canonis iſtius materia eſt vſurpata iudicialis vexatio per conſeruatores. Et quò ad perſonas eſt particularis, nam ligat ſolùm partem: hoc eſt illum qui eſt pars in huiuſmodi vexatione. Quò ad actiones, punit vnam actionẽ: ſcilicet procurare alterum duorum vel quod de alijs quã de manifeſtis iniurijs ſeu violentijs ſe conſeruatores intromittant: vel quod ad ea quæ iudicialẽ indaginem exigunt, ſuam extendant poteſtatem.

2. Vbi nota quod hæc pœna habet locum duntaxat in purè conſeruatoribus, qui à ſede Apoſtolica conceduntur vt à manifeſtis iniurijs & violentijs tueãtur: vt in principio huius canonis textus dicit. Vnde ſi dentur cõſeruatores ad tutelã ab omnibus ſiue manifeſtis ſiue immanifeſtis iniurijs, non habet locum hæc pœna. Et quia ſola pars

ligatur, ſi alij qui non ſunt partes hæc procurarent, non inciderent. Et quia procuratio iſta debet eſſe conſummata ad effectum ſubſequutum (vt patet ex eo quod abſolui prohibetur, niſi ſatisfecerit læſæ parti in expenſis) ideo ſi quis procurret & conſeruator non exaudiret procurantem vexando alteram partem, non incurretur excommunicatio. Et eſt Epiſcopalis ſatisfactione præmiſſa.

Nau.c.27.nu.125. excom.16. Tolet.lib. 1. c. 38. nu. 11. Circa hanc materiam aliqua conſtituta ſunt in conc. Trid.ſ. 14.c.5.

Cap. LXI.

In religioſos temerè habitum ſuum dimittentes, vel ad quæuis ſtudia ſine debita licentia accedentes: & in doctores, qui religioſos, habitu ſuo dimiſſo leges vel phyſicam audientes ſcienter docere, aut in ſcholis ſuis retinere præſumunt.

Vt periculoſa religioſis euagandi materia ſubtrahatur; diſtrictius inhibemus, nè de cætero aliquis quamcunque religionem tacitè vel expreſſè profeſſus, in ſcholis vel alibi temerè habitum ſuæ religionis dimittat: nec accedat ad quæuis ſtudia literarum, niſi a ſuo Prælato cum conſilio ſui conuentus, vel maioris partis eiuſdem, ſibi eundi ad ſtudium licentia primitus ſit conceſſa. Si quis autem horum temerarius violator extiterit, excommunicationis ſententiam incurrat ipſo facto.

2. Doctores quoque ſiue magiſtri qui religioſos, habitu ſuo dimiſſo, leges vel phyſicam audientes ſcienter docere, aut in ſcholis ſuis præſumpſerint retinere, ſimili eoipſo ſint ſententia innodati. Ne cleric. vel monac. *Vt periculoſa.* lib. 6.

Canonis iſtius materia eſt multiplex. Primò immoderatio habitus: ſecundò, curioſitas gymnaſiorum: tertiò, fomentum vtriuſque. Et quò ad perſonas eſt particularis, ligans ſolos religioſos & doctores. Quò ad actiones verò punit actiones tres, in prima materia dimiſſionem habitus: in ſecunda, accedere ad quæuis ſtudia: in tertia, retinere

Digitized by Google

tinere in ſcholis ſuis.

1. Et pro primo quidem caſu nota primò quod dimittere habitum ſuæ religionis contingit dupliciter. Primò totaliter: & ſic nunquam voluntariè dimittitur, niſi vel apoſtando. Et ſic maniſeſtè incurrit hunc canonem: quia temerè dimittit: Vel tranſeundo ad aliam religionem: & ſic etiamſi irrationabiliter tranſeat, non temerè tamen dimittit ſuę religionis habitum: quia non eſt amplius habitus ſuæ religionis, Secundò ad tempus. Et ſic ad incurrendum hunc canonem duæ conditiones requiruntur. Primò, quod dimittatur habitus religionis ſuæ: ſecundò, quod dimiſſio fiat temerè. Et videtur poſſe addi tertium, quod dimiſſio ſit materia vagandi: quia hoc pro ratione Canonis in textu aſſignatur.

2. Et dimiſſio quidem dupliciter inueniri poteſt: vel totaliter non habendo habitum: vel non habendo in ſuperioribus. Et ſi totaliter non habetur, nulla eſt ambiguitas. Si vero abſconditus portetur habitus, varia eſt doctorum opinio. Mihi autem videtur conſideranda qualitas occultationis, & diſtinguendum inter habitum ſic occultatum, vt reputetur communiter à conuerſatiuis cum eo qui eum aliter non nouerunt, non religioſus. Et ſic incurret hunc canonem: quia licet non dimittat materialiter veſtem quæ eſt habitus, dimittit tamen formaliter habitum ſuæ religionis: quia dimittit ipſum vt habitũ quo diſcerni poteſt & cognoſci vt religioſus talis religionis. Et confirmatur hoc ex textu: tum quia occultatus omnino habitus non ſubtrahit materiam vagandi, ex quo ſic incedit ſuperius vt non religioſus: tum quia nullus doctor videns religioſum ſine habitu in ſuperioribus, eſſet certus quod religioſus dimiſiſſet habitum: quoniã relinqueretur ambiguum an dimiſiſſet ſubtus: quum tamen textus excommunicet doctorem admittentem religioſum ſine habitu, &c.

3. Vel habitum ſic occultatum, vt tamen à conuerſantibus, quamuis non ab omnibus prætereuntibus videatur quod religioſus eſt talis religionis. Et ſic non incurret

Digitized by Google

hunc canonem: quia nec materialiter nec formaliter ſuæ religionis habitum dimittit ex toto, quamuis ſecundum quid aliqualiter dimittere dici poſſit.

4. Et ex his ſequitur primò quod dimittens temerè ſuæ religionis habitum ad tempus, excommunicatus eſt: quia verè ac temerè dimittit. Et hoc ſignificat litera per illud verbum: *In ſcholis vel alibi*. ex hoc enim ſignificatur quod non requiratur Apoſtatica dimiſſio, nam ſcholæ non ſunt perpetuę, ſed ad tempus. Sequitur ſecundò quod ſi religioſus non tranſeundo ad aliam religionem habitum alterius religionis aſſumat, ſuum temerè dimittendo, excōmunicatus eſt: alioquin fruſtrà poneretur illud pronomē, *ſua*. Sequitur tertiò quod dimittens habitum ad horam ex leuitate, vel etiam per totum diem domeſticè manendo, non eſt excommunicatus: tum quia propriè loquendo non eſt temeraria dimiſſio: tum quia ceſſat legis ratio expreſſa de materia euagationis.

5. Pro ſecundo autem caſu nota duo. Primum eſt, plus exigi ad licentiam exeundi ad ſtudium, quàm eundi ad alia quamuis diuturniora negotia: quoniam ſic iure diſponente, non ſufficit licentia Prælati, ſed requiritur conſilium capituli ad licentiam eundi ad ſtudium quodcunque etiam Theologiæ: ad alia autem, Prælati licentia ſufficere videtur: & ſaltem hoc eſt verum, quod etiamſi ſine licentia fiant, non habet locum huius canonis ſententia. Et mouit fortè conditorem canonis, frequens ac pronus religioſorum animus ex hac honeſta occaſione, exeundi ad manendum extra clauſtrum.

6. Secundū eſt, quod canon iſte non habet locum in religioſis accedētibus ad alia loca religionis ſuæ vbi eſt ſtudium: quia non accedunt propriè ad ſtudia ipſa (hoc eſt ad manendum in ſtudijs quæ extra clauſtra eſſe ſupponūtur) ſed de clauſtro migrant ad clauſtrum vbi cōmoditatē habent ſtudendi. ſimiliter non habet locum in religioſis quorum licentia morandi extra clauſtrum non pendet à Prælato ſui conuentus, ſed à ſuperiori Pręlato: vt in religionibus męndicantium contingere videtur: in quibus, ſi

ſola

ſola licentia ſupremi Prelati aut prouincialis conſueuit ſufficere ad manendum extra clauſtrum tam in ſtudijs quã alibi, locum non habet ſententia iſta. Et poteſt hoc accipi ex textu dum loquitur de religioſis quorum introitus & exitus ſolitus eſt pẽdere à Prelato ſui conuentus: per hoc enim diſcernuntur ab eis religioſis, quorum introitus & exitus à ſuperioribus conſueuit diſponi: ita quod nulla videtur in Prælato ſui conuentus & illius capitulo authoritas remanſiſſe circa religioſum illum, niſi quum eſt in conuentu illo. At ſi cõtendat quis circa rigorem iuris, aduertat ſaltem ex conſuetudine tales excuſari: quũ ſimplici corde iuxta morem ſuæ religionis actus ſuos diſponant.

7. Quò ad tertium demum caſum, hoc ſolùm aduertẽdum cenſeo, quod quatuor requiruntur conditiones ad hoc quod incurratur. Duæ ex parte religioſorum: ſcilicet quod audiant leges, vel phyſicam, id eſt medicinam: a & quod dimiſſo habitu: & duę ex parte doctoris; ſcilicet quod ſcienter & præſumptuosè doceat ſeu retineat tales religioſos. Et eſt Epiſcopalis.

Nau.c.27.num.131.excom.24.Tolet.l.1.c.38.nu.26.

a *Rectè notat Toletus ibid. quod etſi non dimittatur habitus, doctores tamen aliam incurrent excommunicationem latam in eos qui cum excommunicato participant in crimine crimino ſo, de qua ſup.cap.57.*

CAP. LXII.

In ſimplices monachos & canonicos regulares ad curias principum ſe conferentes, vt damnum aliquod inferant ſuis Prelatis aut monaſterio.

HOc edicto perpetuo prohibemus, ne monachi aut regulares canonici adminiſtrationem aliquam non habentes, ad curias principum abſque ſpeciali Prælatorum ſuorum licencia ſe conferant. Quò ſi vt damnum aliquod inferant ſuis Prælatis aut monaſterio, ſe conferre præſumpſerint, excommu-

excommunicationis ſententiam eos incurrere volumus ipſo facto.

2. *Prælatis eorum diſtrictè nihilominus iniungentes, ut ipſos à curiarum prædictarum acceſſu, & alijs quibuslibet vagationibus & diſcurſu diligenter compeſcere, aut ſuper hoc non parentes eiſdem, ſeuerè corrigere non omittant.* extrà de ſtat. monac. cap. *Ne in agro.* in Clem.

1. Canonis huius materia eſt ſacrilegium, contra monaſterium aut Prælatum. Et quò ad perſonas eſt particularis, ligans ſolos monachos & canonicos regulares, non omnes, ſed adminiſtrationem non habentes. Quò ad actiones verò punit vnum actum exteriorem affectum vnica intentione interiori. Actus exterior eſt conferre ſe ad curias principum: intentio interior eſt animus damnificandi monaſterium vel prælatum.

2. An autem actus ille exterior requirat aliam conditionem, ſcilicet quod fuerit abſque ſpeciali licentia ſui Prælati, gloſſa putat quod non, quia non repetitur. Et certè ſi textus bene diſtinguatur, duæ ſunt inhibitiones. Vna, in qua prohibetur ire ad curias principum ſine ſpeciali de hoc licentia abſque excommunicatione. Secunda verò eſt ipſa excommunicationis ſententia abſque repetitione licentiæ habitæ vel non habitæ. Et propterea videtur ſolum ſubſtantiuum qualificatum ſubintelligi repetitum: ſcilicet monachi aut regulares canonici, non habentes adminiſtrationem. Et ſi, pro quia hoc eſt verum, non requiritur ad incurrendum hanc excommunicationem, quòd ſine licentia ſpeciali Prælatorum ad Principum curias ſe conferant. Et eſt Epiſcopalis.

Nau. cap. 27. *num.* 138. *excommunic.* 36. *Tolet. l.* 1. *cap.* 39. *num.* 4.

CAP.

CAP. LXIII.

In monachos intra ſepta monaſterij ſine licentia Abbatum ſuorum arma tenentes.

PRaſata quoque ſententia monachos intra ſepta monaſterij ſine licentia Abbatum ſuorum arma tenentes, decernimus ſubiacere. extrà de ſtatu mon. cap. *Ne in agro.* in Clem.

Canonis iſtius materia eſt habere inſtrumenta rixarum. Et quò ad perſonas eſt particularis, ligans ſolos monachos. Quò ad actiones verò vnicam punit: ſcilicet tenere arma duabus adiunctis circunſtantijs. Altera loci: ſcilicet intra ſepta monaſterij. Altera licentiæ, ſcilicet ſine licentia Abbatis. Et intelligitur tam de armis defenſiuis quàm offenſiuis. Nec vocatur tenere arma ſine licentia Abbatis, quia ex obliuione aut ex ignorantia iuris nullo malo animò arma aliqua etiam in cella haberet: quia formaliter loquendo, talis non tenet ſine licentia: quia non ex intentione tenet ſine licentia id ad quod ſi ſciret requiri licentiam, nullo pacto teneret: ſed tantùm materialiter tenet ſine licentia. Pœnæ autem huiuſmodi non ſunt extendēdæ, ſed reſtringendæ. Et eſt Epiſcopalis.

Nau. c.27. nu. 139 excom. 17, Tolet. l. 1. c. 39. nu. 5.

CAP. LXIV.

In religioſos parochiale officium circa extremam vnctionem, Euchariſtiam, matrimonium, & abſolutionem vſurpantes.

Reſerua-ta Papæ. *REligioſi qui clericis aut laicis ſacramentum Vnctionis extremæ vel Euchariſtiæ miniſtrare, vel matrimonium ſolennizare, non habita ſuper his parochialis*

rochialis presbyteri licentia: aut quenquam excommunicatum à canone, (præterquàm in caſibus à iure expreſſis, vel per priuilegia ſedis Apoſtolicæ conceſſis eiſdem) vel à ſententijs per ſtatuta prouincialia aut ſynodalia promulgatis, ſeu ſi à culpa & pœna abſoluere quenquam præſumpſerint, excommunicationis ſententiam incurrant ipſo facto, à ſede Apoſtolica duntaxat abſoluendi. extrà de priuilegijs, cap. *Religioſi.* in Clem.

1. Canonis huius materia eſt vſurpatio parochialis officij. Et quò ad perſonas eſt particularis. ligat enim ſolos religioſos. Quò ad actiones verò punit ſex actiones: tres circa ſacramenta tria: ſcilicet extremam vnctionem, Euchariſtiam, & matrimonium, & tres circa abſolutionem: ſcilicet excommunicatorum à canone, excommunicatorum à ſtatutis prouincialibus vel ſynodalibus, & abſoluere à pœna & culpa.

2. Nota primò, quod hi actus excommunicationi ſubijciuntur quatenus affecti ſunt præſumptione: alioquin fruſtra appoſitum eſſet verbum, præſumpſerint. Et hinc habes quod ſi quis religioſus ex ignorantia vel ſub ratihabitionis ſpe aliquid horum faceret, non incurreret excommunicationem, quia in veritate non præſumeret.

3. Nota ſecundò, quod ſi quis religioſus communicet alium religioſum exemptũ, non eſt locus huic pœnæ. Quod ex duobus patet: tum quia hæc conſtitutio directè in fauorem parochialium presbyterorum facta eſt, quibus nihil in hoc caſu derogatur: tum quia etiam in verbis ſtando, nullus eſt parochialis presbyter à quo licentia ſit petenda, quoniam religioſi exempti non ſubſunt parochialibus presbyteris, ſed ſuis Prioribus, Abbatibus &c. quos conſtat nõ venire appellatione parochialiũ presbyterorũ.

4. Nota rurſus quod licet appellatione parochialis presbyteri non veniat communiter Epiſcopus; conſuetudo tamen (quæ eſt optima legum interpres) in hoc caſu admittit tam Epiſcopum quàm etiam Vicariũ eius, & Vicarium parochialis presbyteri poſſe dare licentiam hanc: ſicut etiam admittit parochialem qui non eſſet presbyter, poſſe

poſſe dare hanc licentiam. Nec eſt opus quod licentia hæc ita ſit ſpecialis, vt oporteat ſcrupulum habere ex omiſſa aliqua dearticulatione: ſed ſufficit quod ita ſit ſpecialis, quod æquiualeat ſpeciali. Et hoc ſemper eſt quandocunque ex verbis licentiæ communiter intelligitur concedẽtem dare hanc licentiam, etiamſi non nominarentur hæc ſacramenta in ſpecie.

5. Nota demum quod abſoluere à pœna & à culpa hîc excommunicatum, nihil aliud eſt quàm id quod vulgo dicitur. Quod in veritate importat plus quam indulgentiã plenariam. Importat enim quod reddat hominem mundum ab omni culpa & ſine debito alicuius pœnæ: quod eſt longè plus quàm indulgentia plenaria. a Et propterea meritò tales præſumptuoſi excommunicantur, ſi aliquem quemcunque ſic abſoluerint. Cum his tamen ſtat, quod ex ſimplici abſolutione confeſſoris, excellenter contritus ac confeſſus conſequatur à Deo abſolutionem à pœna & à culpa. Et eſt Papalis.

Nau.c.27.nu.101.excom.14.Tolet.l.1.c.36.nu.3.

a *Itaque non excommunicantur ex eo præcisè quod ſacramentũ pœnitentiæ ſine licentia impendant; ſed tum demum ſi ita id faciant quaſi habentes ſpecialem aliquam præ cæteris poteſtatem abſoluendi totaliter a culpa & pœna.*

CAP. LXV.

In religioſos, qui in ſuis ſermonibus vel alibi aliqua proferunt, vt audientes à ſolutione decimarum Eccleſijs debitarum retrahant.

RELIGIOSOS, qui aliqua vt audientes à decimarum Eccleſijs debitarum ſolutione retrahant, in ſuis ſermonibus vel alibi proferre præſumunt, excommunicationis ſententiæ ſubiacere decernimus ipſo facto. extrà de pœnis. *Cupientes.* in Clem.

Canonis huius materia eſt nequitia ſacrilega retrahens debitores à ſolutione decimarum. Et quò ad perſonas

ſonas eſt particularis: vtpote ligans ſolos religioſos. Quò ad actiones punit vnam actionem: ſcilicet proferre aliqua, vt audientes retrahant à ſolutione decimarum Eccleſijs debitarum, vbi aduerte tres conditiones oportere cõcurrere ad hoc vt quis per ſua verba incurrat hanc ſententiam. Prima, ex parte rei: vt ſcilicet agatur de decimis Eccleſijs debitis. Secunda, ex parte intentionis: vt ſcilicet intentio dicentis ſit ad hoc vt retrahat audientes ab huiuſmodi ſolutione. Tertia, vt ſit religioſus. Et eſt Epiſcopalis.

Nau. c. 27. nu. 148. excom. 44. Tolet. l. 1. c. 39. nu. 13.

Cap. LXVI.

In religioſos, qui ab officio prædicationis, quia confitentibus, de ſoluendis decimis ſcienter conſcientiam facere neglexerunt, ſuſpenſis; dicta negligentia non purgata, prædicare præſumunt.

Religioſi, qui ſcienter poſtpoſuerint confitentibus conſcientiam facere de ſoluendis decimis Eccleſijs debitis, ab officio prædicationis tandiu maneant ipſo facto ſuſpenſi, donec confitentibus ipſis (ſi hoc ipſum eis dicendi commodè facultatem habuerint) conſcientiam fecerint: excommunicationis incurſuri ſententiam ipſo facto, ſi prædicare præſumpſerint, prædicta negligentia, vt præmittitur, non purgata. Ad religioſos tamen monaſteriorum vel Eccleſiarum decimas percipientes nolumus hoc extendi. extra de pœn. *Cupientes.* in Clem.

1. Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium negligentiæ primò circa debitas Eccleſijs decimas, & præſumptæ poſtea prædicationis. Et quò ad perſonas eſt particularis, ligans ſolos religioſos. Quò ad actiones punit ſimul tres ſuccedentes actiones. Vbi pro clariori intelligentia nota diligenter verba totius Decretalis, cuius hæc excommunicatio pars eſt: & perſpice oportere ad hoc quod excommunicatio hęc incurratur, vltra hoc quod perſona ſit reli-

religioſa, concurrere tres actus. Primus eſt, negligere facere conſcientiam confitentibus ſibi de ſoluedis Eccleſijs decimis. Et hæc incuria modificatur in litera, quod oportet quod interueniat ſcienter. Secundus eſt, negligere poſt prædictam negligentiam eiſdem facere conſcientiam de dicto debito. Et iſte modificatur in litera: ſi hoc ipſum ſcilicet eis dicendi commodè facultatem habuerint. Tertius eſt, ſi durante hac ſecunda negligentia (quam comitatur ex litera ſuſpenſio ab officio prædicationis) præſumeret prædicare. Et hęc manifeſtè ex plano ſenſu literæ habentur.

2. De quarto autem actu, quod ſcilicet oporteat huiuſmodi religioſos eſſe prærequiſitos, fateor me non videre quòad hanc negligentiam de qua loquitur circa audientiam confeſſionum: quoniam actus requiſitionis in litera circa actum prædicationis in certis feſtiuitatibus apponitur, ſecundum planum literæ contextum. Et propterea ſi religioſus confeſſor non prædicet, nunquam incurret iſtam ſententiam: quia pœnæ non ſunt extendendæ vltra caſus ſuos.

3. Memento demum exceptionis in calce Decre. poſitæ: ſcilicet quod excipiuntur religioſi monaſteriorum & rectores Eccleſiarum quibus debentur decimæ. Et eſt Epiſcopalis.

Nau. c. 27. nu. 148. excom. 45. Tolet. l. 1. c. 39. nu. 14.

CAP. LXVII.

In religioſos, interdictum quod ſeruat matrix Eccleſia, non ſeruantes.

Irca interdictorum obſeruantiam generalium, authoritate ſedis Apoſtolicæ vel à locorum ordinarijs poſitorum, de fratrum noſtrorum conſilio diſtrictè præcipiendo mandamus, quatenus religioſi quicunque tam exempti, quàm non exempti, cuiuſcunque ordinis & conditionis exiſtant, quum cathedralem

vel

Vel matricem ſeu parochialem loci Eccleſiam, illa viderint aut ſciuerint obſeruare (non obſtantibus quibuſcunque apellationibus antea etiam ad eandem ſedem vel aliuim ſeu alios interiectis, & alijs obiectionibus quibuſcunque) abſque dolo & fraude, cum moderatione tamen Decretalis, Alma, *inuiolabiliter ea obſeruent. Alioquin non ſeruantes, excommunicationis ſententia hoc ipſo volumus ſubiacere.*

2. Quod etiam in interdictis & in ceſſationibus à diuinis indictis per prouincialium conciliorum ſtatuta vel ipſorum authoritate, volumus obſeruari.

3. In ceſſationibus verò generalibus à diuinis, ciuitatum, terrarum, & aliorum locorum quas aliquando ex conſuetudine vel alias capitula, collegia vel conuentus ſæcularium aut regularium Eccleſiarum ſibi vendicant, idem intelligimus obſeruandum. Ipſi verò ſint attenti, vt ſtatuta Romanorum Pontific. prædeceſſorum noſtrorum ſuper his edita diligenter obſeruent. Porrò ſunctionem hanc ad pendentia trahimus: non obſtantibus priuilegijs &c. de ſent. excommunicatio. cap. *Ex frequentibus.* in Clem.

1. Canonis huius materia eſt ſacrilegium in non ſeruando interdictum. Et quò ad perſonas eſt particularis, ligans ſolos religioſos. Quò ad actiones verò punit vnam: ſcilicet non ſeruare interdictum ſeu ceſſationem à diuinis, quod ſeruat matrix Eccleſia &c. Vbi nota conditiones in litera poſitas. Et primò ex parte interdicti ſeu ceſſationis à diuinis, quòd ſit localis ac generalis: hoc eſt quod tota illa ciuitas ſeu terra, aut villa ſit interdicta, ſeu ceſſare debeat à diuinis.

2. Secundò, ex parte authoritatis: & ponitur quadruplex. Primò, ſi authoritate ſedis Apoſtolicæ. Vbi nota quod non dicit, ſi à Papa, ſed ſi authoritate ſedis Apoſtolicæ, comprehendit enim interdictum impoſitum à iudicibus delegatis Apoſtolicis: quia authoritate Apoſtolica imponunt interdicta tales iudices. Secundò, ſi ab ordinarijs locorum. Tertiò, ſi per prouincialium conciliorum ſtatuta, vel ipſorum authoritate. Quartò, ſi per conuentus, capitula vel collegia regulariter vel ſecularia ex conſue-

ſuetudine vel aliàs habentia hanc poteſtatem.

3. Tertiò ex parte effectus, quod huiuſmodi interdictum ſeu ceſſatio à diuinis, ſeruetur à cathedrali ſeu matrice parochiali Eccleſia. Quam disiunctiuam intellige reſpectiuè: hoc eſt à cathedrali, vbi eſt cathedralis: vt in ciuitatibus: à matrice, vbi deeſt cathedralis, ſed eſt matrix Eccleſia, vt in caſtellis: à parochiali, vbi nec cathedralis, nec matrix Eccleſia eſt, ſed parochialis, vt in villis.

4. Quartò ex parte modi ſeruandi, ſcilicet ſine dolo & fraude: hoc eſt quod religioſi non latenter perforent ianuas vel feneſtras vnde laici poſſint videre aut aut audire diuina: & breuiter ſyncerè ſeruent. Et eſt Epiſcopalis.

Nau. c. 27. nu. 149 excom. 46. Tolet. l. 1. c. 39. nu. 15. Conferantur quæ ſunt in conc. Trid. ſ. 25. cap. 12. ref.

CAP. LXVIII.

In eum qui in ciuitate ſeu diœceſi vbi ſunt populi diuerſarum linguarum, habentes ſub vna fide varios ritus; vſurpat præſulatum.

QVoniam in pleriſque partibus intra eandem ciuitatem atque diœceſim permixti ſunt populi diuerſarum linguarum, habentes ſub vna fide varios ritus & mores, diſtrictè præcipimus, vt pontifices huiuſmodi ciuitatum ſiue diœceſum prouideant viros idoneos, qui ſecundum diuerſitates rituum & linguarum diuina illis officia celebrent, Eccleſiaſtica ſacramenta miniſtrent, inſtruendo eos verbo pariter & exemplo.

2. Prohibemus autem omnino, ne vna eademque ciuitas ſiue diœceſis diuerſos Pontifices habeat tanquam vnum corpus diuerſa capita, quaſi monſtrum. Sed ſi propter prædictas cauſas vrgens neceſſitas poſtulauerit, Pontifex loci catholicum Præſulem nationibus illis conformem prouida deliberatione conſtituat ſibi vicarium in prædictis, qui ei per omnia ſit obediens & ſubiectus. Vnde ſi quis aliter ſe ingeſſerit, excommunicationis mucrone ſe nouerit percuſſum: & ſi nec ſic reſipuerit ab omni miniſterio Eccleſiaſtico deponendum: adhibito,

ſi neceſſe fuerit, brachio ſæculari ad tantam inſolentiam repellendam. Extrà de offi.ord.cap. *Quoniam in pleriſque.*

Canonis iſtius materia eſt vſurpatio præſulatus. Et quò ad perſonas eſt vniuerſalis. Quò ad actiones verò punit vnam, ſcilicet aliter ſe ingerere quam ex ordinatione Epiſcopi.

Vbi aduerte quòd canon iſte directè excommunicat illos qui, vbi ſunt verbi gratia Latini & Græci & Epiſcopus eſt Latinus, vſurpant ſibi præſulatum ſuper Græcos, & ſic de ſimilibus. Horret enim canon iſte duo capita in eadem ciuitate ſeu diœceſi, & propterea vult, ſi neceſſitas vrgens poſtulauerit, quod Epiſcopus ſubſtituat ſibi Epiſcopum ſuper illos alterius ritus vt ſuum vicarium. Hodie tamen canon iſte parum aut nihil videtur ſeruari, quoniam Apoſtolica ſedes prouidet quandoque in eadem etiam ciuitate habente Latinos & Græcos, de duobus Epiſcopis ſeu Archiepiſcopis. Et eſt Epiſcopalis.

Nau. c. 27. nu. 114. excom. 5.

CAP. LXIX.

In eos qui propter legitimum impedimentum à ſententia canonis vel hominis ab eo qui regulariter abſoluere non poterat abſoluti, contemnunt quamprimum commodè poſſunt ei à quo regulariter erant abſoluendi, ſe preſentare &c.

Partim reſeruata.

EOs qui à ſententia canonis vel hominis quum ad illum à quo alias de iure fuerant abſoluendi, nequeunt propter imminentem mortis articulum, aut aliud impedimentum legitimum, pro abſolutionis beneficio habere recurſum, ab alio abſoluuntur: ſi ceſſante poſtea periculo vel impedimento huiuſmodi, ſe illi à quo his ceſſantibus abſolui debebant, quàm citò commodè poterunt, contempſerint præſentare, mandatum ipſius ſuper illis pro quibus excommunicati erant humiliter recepturi, prout iuſtitia ſuadebit; decernimus in eandem

eandem ſententiam recidere ipſo iure.

2. *Idem ſtatuimus de ijs quibus quum à ſede Apoſtolica vel legatis ipſius, abſolutionis beneficium à quibuſuis ſententijs conſequuntur, iniungitur vt ordinariorum ſuorum vel aliorū quorumlibet ſuſcepturi pœnitentiam ab eiſdem, ſe conſpectibus repræſentent, & paſſis iniuriam, ſeu ijs quibus propter hoc ligati exiſtunt, ſatisfactionem exhibeant competentem: ſi hæc quum primùm poterunt, non curauerint adimplere.* De ſent. excom. cap. *Eos.* lib. 6.

1. Canonis iſtius materia eſt impœnitentia abſolutorū à cenſuris, in certis caſibus. Et quò ad perſonas licet ſit abſolutè vniuerſalis, reſtringitur tamen ad eas quæ in talibus caſibus tenentur ſe præſentare Prælatis ſeu ordinarijs &c. Quò ad actiones verò, duas punit: prima eſt cōtemnere præſentare quam primum commodè quis poterit illi à quo ceſſante periculo vel impedimento abſolui debebat, ſecunda eſt, non curare adimplere iniunctionem de præſentando & ſatisfaciendo quum primum commodè poteſt.

2. Vbi nota tres caſus. Primus eſt eorum qui abſoluti ex periculo mortis vel legitimo impedimento ab excommunicatione lata à iure vel ab homine, ab eo qui non poteſt regulariter abſoluere, ſi poſt hæc non ſe præſentant illi à quo regulariter fuerant abſoluendi &c. Secundus eſt, eorum qui abſoluti à Papa vel ipſius legato, ſi miſſi ad ordinarios vel aliquem alium pro pœnitentia, non implent iuſſionem. Tertius eſt, ſi iſtiſmet iniunctum fuerit vt ſatisfaciant iniuriam paſſis, ſeu illis quibus propter hoc ligati exiſtunt, & ſimiliter non curauerint adimplere.

3. Et pro ſecundo quidem & tertio caſu ſtabis cū verbis canonis: vt ſcilicet locum habeat duntaxat quando abſolutio & iniunctio ſunt ab Apoſtolica ſede ſeu legato ipſius: ita quod ſi ſunt à iudice delegato aut ab Epiſcopo, non ligat iſte canon.

4. Pro omni autem caſu aduertendum eſt, quòd tempus quamprimùm commodè poterunt, in foro iudiciali arbitrio iudicis decernitur: in foro autem conſcientiæ, abſolu-

ſolutus ipſe teſtis eſt ſuæ conſcientiæ ſi fuerit negligens aut contemptor. Et quia lex iſta nõ arctat ad præſentãdum ſe perſonaliter, idcirco ſi quis per procuratorem ad hoc inſtitutum cum veritate ſatisfactionis compareret coram iſtis quamprimùm poſſet; ſatisfacere videtur canoni: cùm nihil horum quæ agenda ſunt exigat præſentiam perſonalem: vt patet diſcurrendo per ſingula. Et iſta excommunicatio eſt Epiſcopalis, ſi illa à qua fuerat abſolutus, erat Epiſcopalis, & ſimiliter eſt Papalis, ſi prima erat Papalis, reincidit enim in eandem ſententiam qua prius ligabatur.

Nau. c. 27. num. 113. excom. 5. Tolet. l. 1. c. 55. nu. 2.

CAP. LXX.

In eos qui in locis Chriſtianorum corpora defunctorũ ad alia loca transferenda exenterare, in fruſta incidere, elixare, excutere carnes ab oſſibus &c. præſumunt.

Reſeruata Papæ. *SI defuncti exequutor vel exequutores, aut familiares eius, ſeu quiuis alij cuiuſcunque gradus fuerint, aliquid contra noſtri ſtatuti & ordinationis tenorem præſumpſerint attentare, defunctorum corpora ſic inhumaniter & crudeliter pertractando vel faciendo pertractari, excommunicationis ſententiam (quam ex nunc in ipſos proferimus) ipſo facto ſe nouerint incurſuros: à qua non niſi per Apoſtolicam ſedem (præterquàm in mortis articulo) poſſint abſolutionis beneficium obtinere. Et nihilominus ille cuius corpus ſic inhumanè tractatum fuerit. Eccleſiaſtica careat ſepultura.* Bonifa. 8. in extrauag. *Deteſtanda.* de ſepul.

1. Canonis iſtius materia eſt crudelis immanitas in cadauera humana. Et quò ad perſonas eſt vniuerſalis. Quò ad actiones verò comprehendit actiones duas. Prima eſt, ſic inhumaniter & crudeliter pertractare. Secunda eſt, facere ſic pertractari. Apponuntur tamen quaſi quatuor limitationes.

2. Vna

2. Vna eſt, circa loca defunctorum: quia non ligat, niſi mortuus ſit in loco vbi fidei cultus viget. Alia eſt declaratio ipſarum actionum, ſcilicet exenterare, incidere in fruſta, elixare, excutere carnes ab oſſibus, & ſimiles crudelitates. Alia eſt, circa qualitatem animi: ſcilicet quod præſumpſerint contra huiuſmodi ſtatutum & ordinationem. Quarta demum eſt, circa finem: quod ſcilicet huiuſmodi immanitas fiat vt transferantur corpora defunctorum ad alia loca. Et hæc quarta conditio eliciti uè ex textu à doctoribus ſumitur: ex hoc quod caſus quem tollere intendit lex, eſt huiuſmodi abuſus propter transferenda corpora ad alia loca: pœnę autem non ſunt extendendæ extra caſus ſuos.

3. Et ſcito quod huiuſmodi conciſiones & exenterationes cadauerum humanorum multipliciter conſiderari poſſunt. Primò abſolutè: & ſic habent quandam ſpeciem mali, ſcilicet crudelitatis & feritatis,& propterea Bonifacius hoc conſiderans, fecit hanc legem contra quorundam conſuetudines. Secundò poſſunt conſiderari in ordine ad aliquem finem: & ſic iuxta qualitatem illius finis iudicandæ ſunt. Nam ſi fiant ad iniuriam irrogandam: ſub crimine beſtialitatis comprehenduntur. Si verò fiant ad ſcientiam acquirendam: ſub medicinalibus actionibus comprehenduntur: vt in anathomijs patet.

4. Vnde qui vſque hodie corpora regalia exenterant & excerebrant, vt multis diebus venerari ſine fœtore à populo poſſint; nec feritatis rei ſunt, nec contra canonem iſtum agunt: quia non exenterant vt transferant ad alia loca, ſed ne fœteant. Et ſic de ſimilibus. Et eſt Papalis.

Nau. c. 27. nu. 155. excom. 19 Tolet. l. 1. c. 36. num. 8.

rochialis presbyteri licentia: aut quenquam excommunicatum à canone, (præterquàm in caſibus à iure expreſſis, vel per priuilegia ſedis Apoſtolicæ conceſſis eiſdem) vel à ſententijs per ſtatuta prouincialia aut ſynodalia promulgatis, ſeu ſi à culpa & pœna abſoluere quenquam præſumpſerint, excommunicationis ſententiam incurrant ipſo facto, à ſede Apoſtolica duntaxat abſoluendi. extrà de priuilegijs, cap. *Religioſi.* in Clem.

1. Canonis huius materia eſt vſurpatio parochialis officij. Et quò ad perſonas eſt particularis. ligat enim ſolos religioſos. Quò ad actiones verò punit ſex actiones: tres circa ſacramenta tria: ſcilicet extremam vnctionem, Euchariſtiam, & matrimonium, & tres circa abſolutionem: ſcilicet excommunicatorum à canone, excommunicatorum à ſtatutis prouincialibus vel ſynodalibus, & abſoluere à pœna & culpa.

2. Nota primò, quod hi actus excommunicationi ſubijciuntur quatenus affecti ſunt præſumptione: alioquin fruſtra appoſitum eſſet verbum, præſumpſerint. Et hinc habes quod ſi quis religioſus ex ignorantia vel ſub ratihabitionis ſpe aliquid horum faceret, non incurreret excommunicationem, quia in veritate non præſumeret.

3. Nota ſecundò, quod ſi quis religioſus communicet alium religioſum exemptũ, non eſt locus huic pœnæ: Quod ex duobus patet: tum quia hæc conſtitutio directè in fauorem parochialium presbyterorum facta eſt, quibus nihil in hoc caſu derogatur: tum quia etiam in verbis ſtando, nullus eſt parochialis presbyter à quo licentia ſit petenda, quoniam religioſi exempti non ſubſunt parochialibus presbyteris, ſed ſuis Prioribus, Abbatibus &c. quos conſtat nõ venire appellatione parochialiũ presbyterorũ.

4. Nota rurſus quod licet appellatione parochialis presbyteri non veniat communiter Epiſcopus; conſuetudo tamen (quæ eſt optima legum interpres) in hoc caſu admittit tam Epiſcopum quàm etiam Vicariũ eius, & Vicarium parochialis presbyteri poſſe dare licentiam hanc: ſicut etiam admittit parochialem qui non eſſet presbyter,

poſſe

Digitized by Google

poſſe dare hanc licentiam. Nec eſt opus quod licentia hæc ita ſit ſpecialis, vt oporteat ſcrupulum habere ex omiſſa aliqua dearticulatione: ſed ſufficit quod ita ſit ſpecialis, quod æquiualeat ſpeciali. Et hoc ſemper eſt quandocunque ex verbis licentiæ communiter intelligitur concedẽtem dare hanc licentiam, etiamſi non nominarentur hæc ſacramenta in ſpecie.

5. Nota demum quod abſoluere à pœna & à culpa hic excommunicatum, nihil aliud eſt quàm id quod vulgo dicitur. Quod in veritate importat plus quam indulgentiã plenariam. Importat enim quod reddat hominem mundum ab omni culpa & ſine debito alicuius pœnæ: quod eſt longè plus quàm indulgentia plenaria. a Et propterea meritò tales præſumptuoſi excommunicantur, ſi aliquem quemcunque ſic abſoluerint. Cum his tamen ſtat, quod ex ſimplici abſolutione confeſſoris, excellenter contritus ac confeſſus conſequatur à Deo abſolutionem à pœna & à culpa. Et eſt Papalis.

Nau.c.27.nu.101.excom.14.Tolet.l.1.c.36 nu.3.

a *Itaque non excommunicantur ex eo præcisè quod ſacramentũ pœnitentiæ ſine licentia impendant; ſed tum demum ſi ita id faciant quaſi habentes ſpecialem aliquam præ cæteris poteſtatem abſoluendi totaliter à culpa & pœna.*

CAP. LXV.

In religioſos, qui in ſuis ſermonibus vel alibi aliqua proferunt, vt audientes à ſolutione decimarum Eccleſijs debitarum retrahant.

R*Eligioſos, qui aliqua vt audientes à decimarum Eccleſijs debitarum ſolutione retrahant, in ſuis ſermonibus vel alibi proferre præſumunt, excommunicationis ſententiæ ſubiacere decernimus ipſo facto.* extrà de pœnis. *Cupientes.* in Clem.

Canonis huius materia eſt nequitia ſacrilega retrahens debitores à ſolutione decimarum. Et quò ad perſonas

ſonas eſt particularis: vtpote ligans ſolos religioſos. Quò ad actiones punit vnam actionem: ſcilicet proferre aliqua, vt audientes retrahant à ſolutione decimarum Eccleſijs debitarum, vbi aduerte tres conditiones oportere cõcurrere ad hoc vt quis per ſua verba incurrat hanc ſententiam. Prima, ex parte rei: vt ſcilicet agatur de decimis Eccleſijs debitis. Secunda, ex parte intentionis: vt ſcilicet intentio dicentis ſit ad hoc vt retrahat audientes ab huiuſmodi ſolutione. Tertia, vt ſit religioſus. Et eſt Epiſcopalis.

Nau. c. 27. nu. 148. excom. 44. Tolet. l. 1. c. 39. nu. 13.

Cap. LXVI.

In religioſos, qui ab officio prædicationis, quia confitentibus, de ſoluendis decimis ſcienter conſcientiam facere neglexerunt, ſuſpenſis; dicta negligentia non purgata, prædicare præſumunt.

Religioſi, qui ſcienter poſtpoſuerint confitentibus conſcientiam facere de ſoluendis decimis Eccleſijs debitis, ab officio prædicationis tandiu maneant ipſo facto ſuſpenſi, donec confitentibus ipſis (ſi hoc ipſum eis dicendi commodè facultatem habuerint) conſcientiam fecerint: excommunicationis incurſuri ſententiam ipſo facto, ſi prædicare præſumpſerint, prædicta negligentia, vt præmittitur, non purgata. Ad religioſos tamen monaſteriorum vel Eccleſiarum decimas percipientes nolumus hoc extendi. extra de pœn. *Cupientes.* in Clem.

1. Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium negligentiæ primò circa debitas Eccleſijs decimas, & præſumptæ poſtea prædicationis. Et quò ad perſonas eſt particularis, ligans ſolos religioſos. Quò ad actiones punit ſimul tres ſuccedentes actiones. Vbi pro clariori intelligentia nota diligenter verba totius Decretalis, cuius hæc excommunicatio pars eſt: & perſpice oportere ad hoc quod excommunicatio hæc incurratur, vltra hoc quod perſona ſit reli-

religioſa, concurrere tres actus. Primus eſt, negligere facere conſcientiam confitentibus ſibi de ſoluedis Eccleſijs decimis. Et hæc incuria modificatur in litera, quod oportet quod interueniat ſcienter. Secundus eſt, negligere poſt prædictam negligentiam eiſdem facere conſcientiam de dicto debito. Et iſte modificatur in litera: ſi hoc ipſum ſcilicet eis dicendi commodè facultatem habuerint. Tertius eſt, ſi durante hac ſecunda negligentia (quam comitatur ex litera ſuſpenſio ab officio prædicationis) præſumeret prædicare. Et hęc manifeſtè ex plano ſenſu literæ habentur.

2. De quarto autem actu, quod ſcilicet oporteat huiuſmodi religioſos eſſe prærequiſitos, fateor me non videre quòad hanc negligentiam de qua loquitur circa audientiam confeſſionum: quoniam actus requiſitionis in litera circa actum prædicationis in certis feſtiuitatibus apponitur, ſecundum planum literæ contextum. Et propterea ſi religioſus confeſſor non prædicet, nunquam incurret iſtam ſententiam: quia pœnæ non ſunt extendendæ vltra caſus ſuos.

3. Memento demum exceptionis in calce Decre. poſitæ: ſcilicet quod excipiuntur religioſi monaſteriorum & rectores Eccleſiarum quibus debentur decimæ. Et eſt Epiſcopalis.

Nau. c. 27. nu. 148. excom. 45. Tolet. l. 1. c. 39. nu. 14.

Cap. LXVII.

In religioſos, interdictum quod ſeruat matrix Eccleſia, non ſeruantes.

Circa interdictorum obſeruantiam generalium, authoritate ſedis Apoſtolicæ vel à locorum ordinarijs poſitorum, de fratrum noſtrorum conſilio diſtrictè præcipiendo mandamus, quatenus religioſi quicunque tam exempti, quàm non exempti, cuiuſcunque ordinis & conditionis exiſtant, quum cathedralem

vel

Vel matricem ſeu parochialem loci Eccleſiam, illa viderint aut ſciuerint obſeruare (non obſtantibus quibuſcunque apellationibus antea etiam ad eandem ſedem vel alium ſeu alios interiectis, & alijs obiectionibus quibuſcunque) abſque dolo & fraude, cum moderatione tamen Decretalis, Alma, inuiolabiliter ea obſeruent. Alioquin non ſeruantes, excommunicationis ſententia hoc ipſo volumus ſubiacere.

2. Quod etiam in interdictis & in ceſſationibus à diuinis indictis per prouincialium conciliorum ſtatuta vel ipſorum authoritate, volumus obſeruari.

3. *Inceſſationibus verò generalibus à diuinis, ciuitatum, terrarum, & aliorum locorum quas aliquando ex conſuetudine vel alias capitula, collegia vel conuentus ſecularium aut regularium Eccleſiarum ſibi vendicant, idem intelligimus obſeruandum. Ipſi verò ſint attenti, vt ſtatuta Romanorum Pontific. prædeceſſorum noſtrorum ſuper his edita diligenter obſeruent. Porrò ſanctionem hanc ad pendentia trahimus: non obſtantibus priuilegijs &c.* de ſent. excommunicatio. cap. *Ex frequentibus.* in Clem.

1. Canonis huius materia eſt ſacrilegium in non ſeruando interdictum. Et quò ad perſonas eſt particularis, ligans ſolos religioſos. Quò ad actiones verò punit vnam: ſcilicet non ſeruare interdictum ſeu ceſſationem à diuinis, quod ſeruat matrix Eccleſia &c. Vbi nota conditiones in litera poſitas. Et primò ex parte interdicti ſeu ceſſationis à diuinis, quòd ſit localis ac generalis: hoc eſt quod tota illa ciuitas ſeu terra, aut villa ſit interdicta, ſeu ceſſare debeat à diuinis.

2. Secundò, ex parte authoritatis: & ponitur quadruplex. Primò, ſi authoritate ſedis Apoſtolicæ. Vbi nota quod non dicit, ſi à Papa, ſed ſi authoritate ſedis Apoſtolicæ, comprehendit enim interdictum impoſitum à iudicibus delegatis Apoſtolicis: quia authoritate Apoſtolica imponunt interdicta tales iudices. Secundò, ſi ab ordinarijs locorum. Tertiò, ſi per prouincialium conciliorum ſtatuta, vel ipſorum authoritate. Quartò, ſi per conuentus, capitula vel collegia regulariter vel ſecularia ex con-

ſue-

ſuetudine vel aliàs habentia hanc poteſtatem.

3. Tertiò ex parte effectus, quod huiuſmodi interdictum ſeu ceſſatio à diuinis, ſeruetur à cathedrali ſeu matrice parochiali Eccleſia. Quam diſiunctiuam intellige reſpectiuè: hoc eſt à cathedrali, vbi eſt cathedralis: vt in ciuitatibus: à matrice, vbi deeſt cathedralis, ſed eſt matrix Eccleſia, vt in caſtellis: à parochiali, vbi nec cathedralis, nec matrix Eccleſia eſt, ſed parochialis, vt in villis.

4. Quartò ex parte modi ſeruandi, ſcilicet ſine dolo & fraude: hoc eſt quod religioſi non latenter perforent ianuas vel feneſtras vnde laici poſſint videre aut aut audire diuina: & breuiter ſyncerè ſeruent. Et eſt Epiſcopalis.

Nau. c. 27. nu. 149 excom. 46. Tolet. l. 1. c. 39. nu. 15. Conferantur quæ ſunt in conc. Trid. ſeſ. 25. cap. 12. ref.

CAP. LXVIII.

In eum qui in ciuitate ſeu diœceſi vbi ſunt populi diuerſarum linguarum, habentes ſub vna fide varios ritus; vſurpat prçſulatum.

QVoniam in plerisque partibus intra eandem ciuitatem atque diœceſim permixti ſunt populi diuerſarum linguarum, habentes ſub vna fide varios ritus & mores, diſtrictè præcipimus, vt pontifices huiuſmodi ciuitatum ſiue diœceſum prouideant viros idoneos, qui ſecundum diuerſitates rituum & linguarum diuina illis officia celebrent, Eccleſiaſtica ſacramenta miniſtrent, inſtruendo eos verbo pariter & exemplo.

2. Prohibemus autem omnino, ne vna eademque ciuitas ſiue diœceſis diuerſos Pontifices habeat tanquam vnum corpus diuerſa capita, quaſi monſtrum. Sed ſi propter prædictas cauſas vrgens neceſſitas poſtulauerit, Pontifex loci catholicum Præſulem nationibus illis conformem prouida deliberatione conſtituat ſibi vicarium in prædictis, qui ei per omnia ſit obediens & ſubiectus. Vnde ſi quis aliter ſe ingeſſerit, excommunicationis mucrone ſe nouerit percuſſum: & ſi nec ſic reſipuerit ab omni miniſterio Eccleſiaſtico deponendum: adhibito,

S *ſi neceſſe*

ſi neceſſe fuerit, brachio ſæculari ad tantam inſolentiam repellendam. Extrà de offi.ord.cap. *Quoniam in pleriſque.*

Canonis iſtius materia eſt vſurpatio præſulatus. Et quò ad perſonas eſt vniuerſalis. Quò ad actiones verò punit vnam, ſcilicet aliter ſe ingerere quam ex ordinatione Epiſcopi.

Vbi aduerte quòd canon iſte directè excommunicat illos qui, vbi ſunt verbi gratia Latini & Græci & Epiſcopus eſt Latinus, vſurpant ſibi præſulatum ſuper Græcos, & ſic de ſimilibus. Horret enim canon iſte duo capita in eadem ciuitate ſeu diœceſi, & propterea vult, ſi neceſſitas vrgens poſtulauerit, quod Epiſcopus ſubſtituat ſibi Epiſcopum ſuper illos alterius ritus vt ſuum vicarium. Hodie tamen canon iſte parum aut nihil videtur ſeruari, quoniam Apoſtolica ſedes prouidet quandoque in eadem etiam ciuitate habente Latinos & Græcos, de duobus Epiſcopis ſeu Archiepiſcopis. Et eſt Epiſcopalis.

Nau. c. 27. nu. 114. excom. 5.

Cap. LXIX.

In eos qui propter legitimum impedimentum à ſententia canonis vel hominis ab eo qui regulariter abſoluere non poterat abſoluti, contemnunt quamprimum commodè poſſunt ei à quo regulariter erant abſoluendi, ſe preſentare &c.

Partim reſeruata.

Os qui à ſententia canonis vel hominis quum ad illum à quo alias de iure fuerant abſoluendi, nequeunt propter imminentem mortis articulum, aut aliud impedimentum legitimum, pro abſolutionis beneficio habere recurſum, ab alio abſoluuntur: ſi ceſſante poſtea periculo vel impedimento huiuſmodi, ſe illi a quo his ceſſantibus abſolui debebant, quàm citò commodè poterunt, contempſerint præſentare, mandatum ipſius ſuper illis pro quibus excommunicati erant humiliter recepturi, prout iuſtitia ſuadebit; decernimus in eandem

eandem ſententiam recidere ipſo iure.

2. *Idem ſtatuimus de ijs quibus quum à ſede Apoſtolica vel legatis ipſius, abſolutionis beneficium à quibuſuis ſententijs conſequuntur, iniungitur vt ordinariorum ſuorum vel aliorũ quorumlibet ſuſcepturi pœnitentiam ab eiſdem, ſe conſpectibus repræſentent, & paſſis iniuriam, ſeu ijs quibus propter hoc ligati exiſtunt, ſatisfactionem exhibeant competentem: ſi hæc quum primùm poterunt, non curauerint adimplere.* De ſent. excom. cap. *Eos.* lib. 6.

1. Canonis iſtius materia eſt impœnitentia abſolutorũ à cenſuris, in certis caſibus. Et quò ad perſonas licet ſit abſolutè vniuerſalis, reſtringitur tamen ad eas quæ in talibus caſibus tenentur ſe præſentare Prælatis ſeu ordinarijs &c. Quò ad actiones verò, duas punit: prima eſt cõtemnere præſentare quam primùm commodè quis poterit illi à quo ceſſante periculo vel impedimento abſolui debebat, ſecunda eſt, non curare adimplere iniunctionem de præſentando & ſatisfaciendo quum primum commodè poteſt.

2. Vbi nota tres caſus. Primus eſt eorum qui abſoluti ex periculo mortis vel legitimo impedimento ab excommunicatione lata à iure vel ab homine, ab eo qui non poteſt regulariter abſoluere, ſi poſt hæc non ſe præſentant illi à quo regulariter fuerant abſoluendi &c. Secundus eſt, eorum qui abſoluti à Papa vel ipſius legato, ſi miſſi ad ordinarios vel aliquem alium pro pœnitentia, non implent iuſſionem. Tertius eſt, ſi iſtiſmet iniunctum fuerit vt ſatisfaciant iniuriam paſſis, ſeu illis quibus propter hoc ligati exiſtunt, & ſimiliter non curauerint adimplere.

3. Et pro ſecundo quidem & tertio caſu ſtabis cũ verbis canonis: vt ſcilicet locum habeat duntaxat quando abſolutio & iniunctio ſunt ab Apoſtolica ſede ſeu legato ipſius: ita quod ſi ſunt à iudice delegato aut ab Epiſcopo, non ligat iſte canon.

4. Pro omni autem caſu aduertendum eſt, quòd tempus quamprimùm commodè poterunt, in foro iudiciali arbitrio iudicis decernitur: in foro autem conſcientiæ, abſolu-

ſolutus ipſe teſtis eſt ſuæ conſcientiæ ſi fuerit negligens aut contemptor. Et quia lex iſta nō arctat ad præſentādum ſe perſonaliter, idcirco ſi quis per procuratorem ad hoc inſtitutum cum veritate ſatisfactionis compareret coram iſtis quamprimùm poſſet; ſatisfacere videtur canoni: cùm nihil horum quæ agenda ſunt exigat præſentiam perſonalem: vt patet diſcurrendo per ſingula. Et iſta excommunicatio eſt Epiſcopalis, ſi illa à qua fuerat abſolutus, erat Epiſcopalis, & ſimiliter eſt Papalis, ſi prima erat Papalis, reincidit enim in eandem ſententiam qua prius ligabatur.

Nau. c. 27. num. 113. excom. 5. Tolet. l. 1. c. 55. nu. 2.

CAP. LXX.

In eos qui in locis Chriſtianorum corpora defunctorū ad alia loca transferenda exenterare, in fruſta incidere, elixare, excutere carnes ab oſſibus &c. præſumunt.

Reſeruata Papæ. *SI defuncti exequutor vel exequutores, aut familiares eius, ſeu quiuis alij cuiuſcunque gradus fuerint, aliquid contra noſtri ſtatuti & ordinationis tenorem præſumpſerint attentare, defunctorum corpora ſic inhumaniter & crudeliter pertractando vel faciendo pertractari, excommunicationis ſententiam (quam ex nunc in ipſos proferimus) ipſo facto ſe nouerint incurſuros: à qua non niſi per Apoſtolicam ſedem (præterquàm in mortis articulo) poſſint abſolutionis beneficium obtinere. Et nihilominus ille cuius corpus ſic inhumanè tractatum fuerit. Eccleſiaſtica careat ſepultura.* Bonifa. 8. in extrauag. *Deteſtanda.* de ſepul.

1. Canonis iſtius materia eſt crudelis immanitas in cadauera humana. Et quò ad perſonas eſt vniuerſalis. Quò ad actiones verò comprehendit actiones duas. Prima eſt, ſic inhumaniter & crudeliter pertractare. Secunda eſt, facere ſic pertractari. Apponuntur tamen quaſi quatuor limitationes.

2. Vna

2. Vna eſt, circa loca defunctorum: quia non ligat, niſi mortuus ſit in loco vbi fidei cultus viget. Alia eſt declaratio ipſarum actionum, ſcilicet exenterare, incidere in fruſta, elixare, excutere carnes ab oſſibus, & ſimiles crudelitates. Alia eſt, circa qualitatem animi: ſcilicet quod præſumpſerint contra huiuſmodi ſtatutum & ordinationem. Quarta demum eſt, circa finem: quod ſcilicet huiuſmodi immanitas fiat vt transferantur corpora defunctorum ad alia loca. Et hæc quarta conditio eliciti uè ex textu à doctoribus ſumitur: ex hoc quod caſus quem tollere intendit lex, eſt huiuſmodi abuſus propter transferenda corpora ad alia loca: pœnę autem non ſunt extendendæ extra caſus ſuos.

3. Et ſcito quod huiuſmodi conciſiones & exenterationes cadauerum humanorum multipliciter conſiderari poſſunt. Primò abſolutè: & ſic habent quandam ſpeciem mali, ſcilicet crudelitatis & feritatis, & propterea Bonifacius hoc conſiderans, fecit hanc legem contra quorundam conſuetudines. Secundò poſſunt conſiderari in ordine ad aliquem finem: & ſic iuxta qualitatem illius finis iudicandæ ſunt. Nam ſi fiant ad iniuriam irrogandam: ſub crimine beſtialitatis comprehenduntur. Si verò fiant ad ſcientiam acquirendam: ſub medicinalibus actionibus comprehenduntur: vt in anathomijs patet.

4. Vnde qui vſque hodie corpora regalia exenterant & excerebrant, vt multis diebus venerari ſine fœtore à populo poſſint; nec feritatis rei ſunt, nec contra canonem iſtum agunt: quia non exenterant vt transferant ad alia loca, ſed ne fœteant. Et ſic de ſimilibus. Et eſt Papalis.

Nau. c. 27. nu. 155. excom. 19 Tolet. l. 1. c. 36. num. 8.

CAP. LXXI.

In omnes qui in terris ſuis noua pedagia imponunt, vel prohibita exigunt.

Reſerua- ta Papæ. *EXcommunicamus & anathematizamus omnes qui in terris ſui noua pedagia imponunt, vel prohibita exigunt.* In proceſſu cœnæ Domini.

Canonis iſtius materia eſt libertas humana ab oppreſſione illicitarum gabellarum. Et quò ad perſonas eſt vniuerſalis. Quò ad actiones, duas actiones ligat, prima eſt, imponere noua pedagia: ſecunda eſt, exigere prohibita.

1. Vbi aduerte canonem iſtum non facere mentionem de clericis pluſquàm laicis, & loqui ſolùm de pedagijs: quoniam nullum aliud ſubſtantiuum in hac locutione reperitur. Et vbi tempore Mart. v. excommunicabantur duntaxat qui imponunt noua pedagia, poſteà adiunctum eſt: *Vel exigunt prohibita*, proculdubio pedagia, de quibus erat ſermo inchoatus: alioquin exigentes quæcũque prohibita, eſſent ab hoc canone excommunicati: quod eſt ridiculum.

2. Ex quibus ſequuntur duo. Primum eſt, quod imponentes nouas collectas ſeu taxas non incurrunt hunc canonem punientem imponentem nouas gabellas. Secundum eſt, quod exigentes prohibita pedagia, à quibuſcunque exigant (ſiue laicis ſiue clericis) incurrunt hunc canonem, dummodo exigant, quod importat coactionem quandam: ſiue coactio iſta fiat imperio, ſiue arreſtatione rerum vel perſonæ, ſiue minis, & breuiter quomodolibet fiat quod inuitus ſoluat.

3. Et quia verba propriè intelligenda ſunt, nec ſunt in materia pœnali extendenda: aduerte differentiam inter exigere pedagia prohibita, & exigere pedagia non prohibita, ſed à perſonis prohibitis: qui enim exigit

git pedagia licita, ſed à perſonis prohibitis, puta priuilegiatis (ſiue illi priuilegiati ſint laici, puta milites, ſiue clerici) non incurrit hunc canonem: quia non exigit pedagia prohibita, ſed licita, quamuis ab ijs qui non tenentur: alioquin exigentes licita in ſe pedagia à quibuſcunque priuilegiatis ſiue laicis, ſiue clericis, incurrerent hanc cenſuram: quod non eſſe verum videtur manifeſtiſſimum. Sed ad hoc vt exigentes incurrant hunc canonem, requiritur quod exigant pedagia in ſeipſis prohibita: qualia ſunt omnia noua ſine debita licentia impoſita: & ſimiliter ea quæ ſunt impoſita pro ijs quæ deferuntur pro vſu proprio, vel ad fiſcum vel exercendi iuris gratia: quum hęc ſint ex iure ciuili prohibita ſub pœna capitis. Cum his tamen memento quod exigentes à clericis etiam licita pedagia, incurrunt excommunicationem ex alio canone: vt ſuprà *b* patet. Et quia canon præſens eſt in cœna Domini, eſt Papalis.

Nau. c. 27. nu. 61. excom. 76. Tolet. l. 1. c. 21. nu. 3.

a *Per pedagia, ex mente Authorum nunc citatorum, intelliguntur qualibet vectigalia ſeu gabellæ: maximè cum Pius 5. in ead. bulla addiderit verbum Gabellas.*

b *Sup. cap. 39.*

CAP. LXXII.

In dantes, & recipientes in ſimonia ordinis vel beneficij, item in eos, qui quod illa fiat, mediatores extiterint ſeu procurauerint.

Reſeruata Papæ

MVlta contra ſimoniacam prauitatem iam olim facta ſunt conſtitutiones, quibus morbus ille non potuit extirpari, volentes igitur de cætero vt poſſumus attentius prouidere, ſacro approbante concilio declaramus: quod ordinati ſimoniacè ab exequutione ſuorum ordinum ſint eoipſo ſuſpenſi.

2. Electiones autem, poſtulationes, confirmationes, & quæuis

prouiſiones ſimoniacæ Eccleſiarum, monaſteriorum, dignitatum, perſonatuum, officiorum, & beneficiorum, quorumcunque deinceps facta, nullæ ſint ipſo iure, nullumque per illas ius cuiquam acquiratur: nec promoti, confirmati, ac prouiſi facient fructus ſuos: ſed ad illorum reſtitutionem tanquàm iniquè ablatorum teneantur percipientes.

3. *Statuentes inſuper quod dantes & recipientes, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant, etiamſi Pontificalis aut Cardinalatus præfulgeant dignitate.* Martinus 5. in conc. Conſtantien.

1. Canonis iſtius materia eſt ſimonia. Et eſt quò ad perſonas vniuerſalis. Quantum ad actiones verò duas excommunicat: ſcilicet dare & recipere: ita quod tam dantes quã recipientes in ſimonia ordinis vel *a* beneficij, ſunt excommunicati. Et tertiam addidit Paulus ſecundus in Extrauaganti: *quum deteſtabile:* ſcilicet contra illos qui vt huiuſmodi ſimonia fiat, mediatores extiterint vel procurauerint.

2. Vbi nota quòd licet huiuſmodi Extrauagantes videantur prima facie ad omnes ſimoniacos ſe extendere propter quædam verba lata ibi contenta; quia tamen materia de qua agitur, eſt ſola ſimonia in ordine aut beneficio (vt patet in tractatu & contextu earundem) ideo communiter dicitur & rationabiliter quod ſoli & omnes ſimoniaci in ordine aut beneficio ſunt excommunicati. Excõmunicati autem ſimoniaci pro ingreſſu monaſterij, ſub his non comprehenduntur, ſed *b* ſuo loco reliquuntur.

3. Appellatione autem beneficij intellige non ſolùm illud quo aliquis dicitur habere beneficium, ſed etiã prioratum, guardianatum, & ſimilia quouis nomine vocentur, quæ ſunt prelationes & officia paſtoralia apud mendicantes: quoniam monaſteriorum ſeu conuentuum ſunt electiones, confirmationes, ſeu prouiſiones huiuſmodi, quamuis non computentur inter Eccleſiaſtica beneficia. Et eſt Papalis.

Nau. c. 23. nu 111. & c. 27. n. 106. excom. 21. Tolet. l. 1. c. 36. n. 10. & l. 5. c. 93. Leſſius l. 2. de iuſt. c. 35. dub. 23. & ſeqq. Author inf. V. Simo-

Digitized by Google

Simonia. cap. 2.

a *Aduerte nullam pœnam iuris atque adeo neque hanc excommunicationem incurri, niſi ſimonia ſit realis & conſummata. Vt rectè docent Authores citati iuxta communem ſententiã. Quæ autẽ dicatur Simonia realis habes inf. V. Simonia citato c. 2.*

b *Cap. ſequenti.*

Cap. LXXIII.

In ſingulares perſonas aliquid ex pacto dantes aut recipientes pro ingreſſu religionis.

Reſeruata Papæ. *Vniuerſis & ſingulis Abbatibus, Prioribus, decanis, præpoſitis & magiſtris, necnon Abbatiſſis, & prioriſſis, aliiſq; Prælatis quouis nomine nuncupatis & eorum officialibus (quarumcunque etiam eccleſiarũ, monaſteriorum, prioratuum, domorum & locorum quarumlibet religionũ, ordinum etiam militarium tam exemptorum quã non exemptorum, quocunque nomine cenſeantur) ac capitulis & conuentibus & ſingularibus perſonis eorum, tenore præſentium authoritate Apoſtolica, quamuis ſit eis à iure inhibitum, diſtrictius inhibemus, ne tàm à maribus, quàm à mulieribus religionem eorum ingredi volentibus, Eccleſias, monaſteria, prioratus, domos ſeu loca; in earundem perſonarum receptione aut ante vel poſt illam, quoſcunque paſtus, prandia ſeu cœnas, pecunias, iocalia, aut res alias, etiam ad Eccleſiaſticum ſeu quemuis pium vſum alium deputata vel deputanda, de cætero directè vel indirectè petere vel exigere quouis modo præſumant: ſed eas potius cum omnimoda pietate recipiant, ac in victu & veſtitu ſicut alias perſonas Eccleſiarum ſuarum, monaſteriorum, prioratuum, domorum, aliorumque locorum ſyncera charitate pertractẽt: illa duntaxat quæ ipſæ perſonæ ingredientes purè ac ſponte & plena liberalitate omnique pactione ceſſante dare vel offerre Eccleſijs, monaſterijs, prioratibus, domibus & locis huiuſmodi voluerint, cũ gratia-*

gratiarum actione licite recepturi. Nos enim qui ſecus exegerint, ſi ſingulares perſonæ ſint, tam dantes quam recipientes huiuſmodi, excommunicationis: ſi verò capitulum ſeu conuentus fuerit, ſuſpenſionis ſententijs eo facto decernimus ſubiacere. A quibus (præterquàm in mortis articulo) abſolui nequeant abſque ſedis Apoſtolicæ licentia ſpeciali. Vrbanus 5. in Extrauagā. *Sanè ne in vinea.* De Simonia.

Canonis iſtius materia eſt ſimonia pro ingreſſu monaſteriorum. Et quò ad perſonas cōprehendit omnes: Quò ad actiones verò duas: ſcilicet dare vel accipere.

1. Vbi nota quod ſicut in cæteris ſimonijs ab Eccleſia punitis requiritur pactio, ita & in iſta: ita quod ex pacto dantes vel accipientes ſunt excommunicati. Si autem ſine pacto darent vel acciperent, non eſſent excommunicati, quantumcunque intentio dantium & accipientium eſſet peruerſa, ſicut in cæteris ſimonijs contingit.

2. Aduerte quoque Decretalem hanc pluries repetere edita *a* iura contra huiuſmodi petitiones, conſuetudines & exactiones: quoniam hinc elici poteſt, quod ſi aliqua petuntur vel exiguntur non contra alia iura edicta; exempta ſunt ab hac excommunicatione quæ adiuncta eſt prioribus iuribus: vt ipſe conditor canonis teſtatur. Et ex hoc capite excuſantur omnes putantes ſe piè agere pro conſuetudinibus antiquis ſeruandis, non vendentes ingreſſum religionis, ſed exigentes ſeruari laudabilos conſuetudines. Excuſantur autem tantùm ab iſta cenſura, quantum excuſantur à tranſgreſſione communis iuris: quamuis ex alio capite videantur excuſari, ſcilicet ex communi *vt* videtur conſuetudine: ex qua Decretalis hæc aut nunquàm videtur recepta, aut ſic interpretanda.

3. Non deſunt quoque verba Decretalis huius ex alio capite excuſantia, ſcilicet ex præſumptione: quoniam præſumptione affectas ſupponit huiuſmodi petitiones. Et propterea qui non *b* præſumunt, ſed imitantur prædeceſſorum veſtigia, bona intentione, non incurrunt huiuſmodi cenſuras.

4. Quocirca moniales petentes ſolitas ibidem dari dotes &

Digitized by Google

tes & lectiſternia, veſtes & huiuſmodi: & inſtantes ad hoc vt parentes puellæ faciant ſicut alij (ſiue monaſteriũ egeat, ſiue non) non ſunt excommunicatæ: quum nulla hic interueniat *c* pactio, ſed inſtantia vt faciant ſicut alij.

5. Si verò monaſterium egeat, ita vt non poſſit ſuſtentare recipiendam abſque penuria, poſſunt licitè paciſci vt portet ſecum quod neceſſe eſt ad ſui ſuſtentationẽ: quoniam hoc naturæ ius exigit. Et eſt Papalis.

Videantur Authores ſuperiori cap citati ijſdem locis.

a *Iura illa ſunt c.* Quàm pio 1. *q.* 2. *Item c.* Veniens *c.* De regularibus *c.* Dilectus *& c.* Quoniam, *De Simonia.*

b *Præſumere autem cenſendi ſunt quicunque nouerunt iuris circa hanc rem diſpoſitiones, & nihilominus contra eas faciunt.*

c *Si dictæ Moniales ſic inſtent pro dote eius quæ recipitur, vel ſimul ſignificent tacitè vel expreſſè ſe aliàs eam nolle recipere, niſi dotem attulerit; tunc videtur interuenire pactio aliqua, ac proindè non poſſunt modo ab Authore hîc allato ab excommunicatione excuſari: Sed vel nomine paupertatis, ſi monaſterium non ſit opulentum; vel certè quia (vt refert S. Anton. 3. p. tit. 24. cap. 97.) Martinus V. declarauit vniuerſaliter hanc extrau. non ampliùs locum habere in paciſcentibus pro dotibus Monialium. Quod intellige quantum ad cenſuram in ea latam: Nam proculdubiò adhuc peccatum incurrunt qui abſque cauſa rationabili aut cum ſcandalo pro eiuſ. Monialium dotibus paciſcuntur.*

Vt autem in vniuerſum de Monaſterijs tam virorum quam fœminarum aliquid addamus; S. Tho. in 4. diſt. 25. q. 3. a. 2. ad 7. ſic ſcribit: Cum poſſeſſiones alicuius loci religioſi non ſufficiunt ad ſuſtentandum plures, tunc poteſt exigi ab eo, qui in loco illo vult Deo ſeruire, non quaſi precium religionis; ſed vt habeat monaſterium, vndè ei poſſit prouidere: ſi autem ſine grauamine Eccleſiæ poteſt recipi, Simoniacum eſt, aliquid pro receptione exigere. *Intellige autem id, ſiue exigatur tanquam precium admiſſionis ſeu receptionis, ſiue quouis alio titulo aut colore directè vel indirectè; etiamſi aliàs quod exigitur in ſacros vſus foret conuertendum, nulla Prædeceſſorum quorumcunque conſuetudine ſuper hoc*

cuiquam

Digitized by Google

cuiquam ſuffragante, vt patet ex textu extrauagantis. Meminerint igitur Religionum Prælati opes monaſteriorum principaliter ad alendas & recipiendas perſonas Religioſas, ordinatas eſſe; ac proinde vbi ea ſufficiunt, non ſine graui Eccleſiæ dedecore & multorum ſcandalo, grauari exactionibus Parentes eorum qui Religionem ingrediuntur.

Nec locum habet ſi dicatur illam extrauagantem non videri vſu receptam. Nam cum contineat interpretationem iuris naturalis, quo tenentur Prælati vitare ea quæcunque ſpeciem malam in ſe continent, (quale eſt aliquid exigere ab ingredientibus Religionem vbi opes abundè ſufficiunt) non fuit neceſſarium eam eſſe vſu receptam vt haberet vim obligandi. Quanquam in domibus benè ordinatis dictam extrauagantem piè & ſanctè obſeruari videmus.

CAP. LXXIV.

In religioſos qui ex ordinibus mendicantium quorumcunque ad aliquem monaſticum ordinem, (Carthuſienſiũ excepto) abſque ſedis Apoſtolicæ licentia ſpeciali conuolant: & eos qui ipſos recipiunt.

Reſeruata Papæ. *IN futurum nullus ex profeſſoribus alicuius ex ordinibus mendicantium quorumcunque in aliquem monaſticum ordinem (tam ſancti Benedicti, quã Ciſtercienſ. Camaldulen. Vallis vmbroſæ, Canonicorum regularium ſancti Auguſt. vel aliorum monaſticorum ordinũ, Carthuſienſium duntaxat excepto) poſſit aut debeat per quemcunque recipi vel admitti virtute alicuius licentiæ vel indulti abſque ſedis Apoſtolicæ licentia ſpeciali ſub dictis pœnis* (ſcilicet excõmunicationis latę ſentẽtiæ reſeruatæ Papæ) *quas tam recipientes quã recepti ipſo facto incurrant. Et nihilominus ſecus facta non teneant ipſo iure.* Martinus 5. in Extr. *Viã ambitioſæ.* De reg.

Canonis iſtius materia eſt ambitioſus ſeu mollis tranſitus de religione ad religionem. Et quò ad perſonas eſt parti-

particularis, quia ligat ſolos mendicantes & monachos, exceptis Carthuſienſibus. Quò ad actiones ligat duas, recipi & recipere: hoc eſt tranſitum medicantium ad religionem monachalem excepta Carthuſiẽſi, & receptionem eorundem: ita quòd recipientes & recepti ſunt excommunicati. Et eſt Papalis.

Nau. c. 27. num. 106. excom. 22. Tolet. l. 1. c. 36. nu. 11.

CAP. LXXV.

In eos qui bona Eccleſiaſtica alienant, & illos qui ipſa alienata recipiunt.

OMnium rerum & bonorum Eccleſiaſticorum alienationem, omneque pactum per quod ipſorum dominium transfertur, conceſſionem, hypothecam, locationem, & conductionem vltra triennium, necnon infeudationem vel contractum emphyteoticum (prӕterquàm in caſibus à iure permiſſis aut de rebus & bonis in emphyteoſim ab antiquo concedi ſolitis, & tunc Eccleſiarum euidente vtilitate, ac de fructibus & bonis quӕ ſeruando ſeruari non poſſunt pro inſtantis temporis exigentia) hac perpetuò valitura conſtitutione prӕſenti fieri prohibemus. Si quis autem cõtra huius noſtrӕ prohibitionis ſeriem de bonis eiſdẽ quicquam alienare prӕſumpſerit; alienatio, hypotheca, conceſſio, locatio, conductio & infeudatio huiuſmodi, nullius ſint momenti: & tam qui alienat, quàm is qui alienatas res & bona prӕdicta receperit, ſententiam excommunicationis incurrat. Paul. 2. in Extrauag. *Ambitioſa.* De reb. Eccleſiaſt. non alie.

Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium circa alienationem rerum Eccleſiӕ. Et quò ad perſonas excommunicatio eſt vniuerſalis. Quo ad actiones, duӕ in genere ponuntur. Prima eſt: alienare. Secunda eſt, alienata recipere contra conſtitutionem hanc.

1. Vbi nota duo. Primò, tres caſus explicitè in hac cõſtitutione concedi, ſeu nõ prohiberi. Primus eſt locationis & condu-

conductionis intra triennium. Secundus eſt, emphyteoſis habens tres conditiones: ſcilicet in caſibus à iure permiſſis, & de bonis ſolitis ab antiquo dari in emphyteoſim, & cum euidenti Eccleſiæ vtilitate. Tertius eſt, alienationis fructuum qui ſeruando ſeruari non poſſunt, vt frumentum, vinum, & huiuſmodi. In his enim tribus caſibus nulla incurritur excommunicatio ſecundum tutiorē ſenſum huius Decretalis.

2. Nota ſecundò quod quia hæc Decretalis non eſt recepta vbique, & alicubi videtur recepta non totaliter, ſed quò ad aliquid, ideo vbi non eſt recepta, & ſimiliter quātum ad illud in quo alicubi non eſt recepta, neminem damnes: eo quòd niſi conſenſu vtentium lex fuerit firmata, pro non lege habetur. Eſto ergo cautus confeſſor, vt ſcias conſuetudinem patriæ quoad hoc: ſcies autem illam à curia Epiſcopali.

3. Nota quoque quòd in rebus immobilibus minimis non reputatur Paulinam hanc habere locum. Et eſt Epiſcopalis.

Nau. c.27. nu. 149 excom. 62. Tolet. l. 1. c. 40. nu. 2.

Cap. LXXVI.

In ſacerdotem officium vicecomitis aut præpoſiti ſingularis habentem, & poſt monitionem emendare nolentem.

Inhibemus ſub interminatione anathematis, ne quis ſacerdos officium habeat vicecomitis, aut præpoſiti ſæcularis. Si quis autem contra hæc venire præſumpſerit, & commonitus emendare noluerit, excommunicationi ſubiaceat. Extrà Ne clerici vel monac. c. *Clericis.*

1. Canonis iſtius materia eſt quoddam ſacrilegium quo per indecens officium, ſacerdotio iniuriam facit ipſe ſacerdos. Et quò ad perſonas, ſoli ſacerdotes excommunicantur. Quantum ad actiones, duæ ſimul iunctæ excommuni-

Digitized by Google

municationi ſubijciuntur, Prima eſt, habere officium viceeomitis aut præpoſiti ſæcularis. Secunda eſt, poſt monitionem nolle emendare. Hæ enim duæ actiones ſi ſimul concurrant in ſacerdote, excommunicationi ipſum ſubijciunt.

2. Aduertant hîc Prælati qui ſunt regnorum gubernatores ſeu vicereges, quoniam appellatione præpoſiti ſæcularis omnis huiuſmodi prędidentia iuriſdictionem habens ſæcularem venire videtur. Et hoc intellige quando huiuſmodi præpoſitura eſt aduentitia perſonæ: nam ſi eſt annexa, vel etiam de nouo annecteretur Eccleſiaſticæ dignitati (vt contingit in epiſcopis habentibus vtramque iuriſdictionem) non habet locum hic canon.

3. Et ſimiliter ſi quis dominus temporalis efficeretur ſacerdos, non propterea perdit dominium ſuum ſeculare: ſed poteſt illud exercere, quemadmodum Epiſcopus habens vtramque iuriſdictionem. Secus autem eſſet, ſi quis habens officium vicecomitis aut ſæcularis præpoſiti (puta poteſtatis aut huiuſmodi) fieret presbyter: quia non poteſt retinere officium illud: quoniam inhibetur ſacerdoti habere huiuſmodi officium. Et eſt Epiſcopalis.

Nau. c. 27. num. 117. excom. 7. Tolet. l. 1. c. 37. nu. 10.

CAP. LXXVII.

In confeſſores qui in 12. caſibus hîc enumeratis, & generaliter in caſibus bullæ cœnæ Domini quenquam abſoluere, aut quatuor excepta vota, commutare attentant.

Reſeruata Papæ. *AVthoritate Apoſtolica tenore præſentium ſtatuimus & ordinamus, quòd de cætero prætextu facultatum quarumcunque conceſſarum à nobis vel authoritate noſtra, & quas concedi quomodolibet continget in futurum, etiam cum clauſula quòd ſola ſignatura ſufficiat etiã in fauorem fidei & cruciatæ, nullus confeſſor quemuis qui offenſa Eccleſiaſticæ libertatis, violationis interdicti à ſede Apoſtolica*

ſtolica impoſiti, ſeu hæreſis poſtquam quis fuerit de ea ſententialiter condemnatus, delatus ſeu publicè diſſamatus, conſpirationis in perſonam aut ſtatum Rom. Pont. ſeu cuiuſuis offenſæ, inobedientiæ aut rebellionis eiuſdem Pont. vel dictæ ſedis, mutilationis membrorum, vel occiſionis cuiuſcunque in ſacris ordinibus conſtituti, offenſæ perſonalis in Epiſcopum ſeu alium prælatum, inuaſionis, deprædationis, occupationis, ac deuaſtationis terrarum Romanæ Eccleſiæ mediatè vel immediatè ſubiectarum, ac etiam inuaſionis Romipetarum, ſeu quorumcunque aliorum ad Romanam curiam venientium, prohibitionis deuolutionis cauſarum ad dictam curiam, delationis armorum & aliorum prohibitorum ad partes infidelium, impoſitionis nouorum onerum realium vel perſonalium Eccleſijs vel Eccleſiaſticis perſonis, ſimoniæ ſuper ordinibus vel beneficijs conſequendis in dicta curia vel extra eam contracta quomodolibet reus foret, & generaliter in caſibus contentis in literis quæ conſueuerunt in die cœnæ Domini publicari, prætextu huiuſmodi facultatum abſoluere, & per quoſuis emiſſa peregrinationis vltramarinæ viſitationis liminum Apoſtolorum Petri & Pauli, in Compoſtella, & caſtitatis ac religionis vota, niſi ex ſpeciali licentia & certa ſcientia noſtra (de qua demum conſtare cenſeatur, quum in ſignatura noſtra deſuper manu noſtra ſcriptum aut in literis noſtris expreſſum fuerit nos ex certa ſcientia & de ſpeciali gratia id concedere cum derogatione præſentis conſtitutionis, illius de verbo ad verbum inſerto tenore, non autem per clauſulas id importantes) vel in articulo mortis conſtitutum (& tunc in caſibus vbi ſatisfactio fuerit impendenda, facta ſatisfactione, vel idonea præſtita cautione) commutare præſumant.

2. Et ſi aliqui confeſſorum contra præſentem conſtitutionem quemquam abſoluere, aut excepta vota prædicta commutare attentauerint, abſolutio & commutatio huiuſmodi nullius ſint roboris vel momenti. & contrafacientes eo ipſo excommunicationis ſententiam incurrant. A qua (niſi in mortis articulo conſtituti) ab alio quàm à Rom. Pont abſolui non poſſint. Sixtus 4. in extrauag. Et ſi dominici. *De pænit. & remiſſ.*

Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium circa vſurpatam ſpiritua-

ſpiritualem iuriſdictionem in abſoluendo à caſibus reſeruatis &c. Et quantum ad perſonas, confeſſores comprehenduntur. Quantum ad actiones verò, duæ ſunt in genere: ſcilicet abſoluere à reſeruatis, quæ hic enumerantur: & commutare vota hic reſeruata. Et declaratur quomodò in articulo mortis agendum ſit. Vbi nota caſus huiuſmodi dupliciter inueniri. Primò, vt non remanſerit pœnitens obligatus ad ſatisfaciendum. Et tunc poteſt in articulo mortis quilibet abſolui cum promiſſione vel iuramento quod præſentabit ſe ſi euaſerit, potenti legitimè abſoluere; non pro abſolutione, ſed ad ſtandum mandatis Eccleſiæ. Si autem pœnitens remanſerit obligatus ad ſatisfaciendum; ſi poteſt, præmitti debet ſatisfactio, quod ſi non poteſt, tunc præſtare debet idoneam cautionem antequàm abſoluatur. Et vocatur idonea cautio, pignoratitia: quòd ſi hanc non poteſt, det fideiuſſoriam, & ſi hanc etiam non poteſt, det iuratoriam. Et hoc aduertant bene confeſſores, ne illaqueentur. Et eſt Papalis, non ſolùm hinc, ſed etiam ex proceſſu in cœna Domini, quantū ad abſoluentes à contentis in bulla cœnæ Domini.

Nau. c. 27. num. 105. excom. 16. Tolet. l. 1. c. 36. nu. 7.

Qui hodie ab iſtis caſibus abſoluunt, non incurrunt hanc excommunicationem: quia, vt rectè aduertit Nau. loco cit. tantum comprehendit eos qui abſoluunt virtute ſeu prætextu confeſſionalium quorundam, quæ modo non exſtant. Cæterùm qui à caſibus in bulla cœnæ contentis abſoluit, excommunicationem incurrit in ead. bulla aduerſus eos qui à dictis caſibus abſoluere præſumpſerint, conſtitutam De qua excommunicatione Nau. dicto c. nu. 74. & Tolet. eod. l. cap. 30. num 7. Et quamuis temporibus Authoris ea eſſet reſeruata per dictam bullam (dicit enim iſtam excommunicationem eſſe Papalem non ſolum ex hac extrau. ſed etiam ex proceſſu cœnæ Domini) hodiè tamen non cenſetur eſſe reſeruata, vt tradit Nau. ibid.

Digitized by Google

CAP. LXXVIII.

In eos qui aſſerunt tenentes beatam Virginem ab originali peccato fuiſſe præſeruatam, hæreſim aut peccatum mortale incurrere &c. & eos qui affirmant contrariam opinionem tenentes in hæreſim vel peccatum mortale incidere.

Reſeruata Papæ. *MOtu proprio, aſſertiones quorumlibet prædicatorum qui affirmare præſumerent eos qui crederẽt aut tenerent Dei genitricem ab originalis peccati macula in ſua conceptione præſeruatam fuiſſe; propterea alicuius hæreſis labe pollutos fore, vel mortaliter peccare, aut conceptionis officium celebrantes, ſeu ſermones illorum qui eam ſine huiuſmodi macula conceptam eſſe affirmant audiẽtes alicuius peccati reatum incurrere: vtpote falſas & erroneas, editoſque deſuper libros id continentes, quò ad hoc authoritate Apoſtolica tenore præſentium reprobamus & damnamus.*

2. *Ac motu, ſcientia & authoritate prædictis, ſtatuimus & ordinamus quod prædicatores verbi Dei & quicunque alij qui de cætero auſu temerario præſumpſerint in ſuis ſermonibus ad populũ ſeu aliàs quomodolibet affirmare huiuſmodi ſic per nos improbatas & damnatas aſſertiones veras eſſe, aut dictos libros pro veris legere, tenere vel habere poſtquàm de præſentibus ſcientiam habuerint, excommunicationis ſententiam eoipſo incurrant. A qua ab alio quàm à Roma. Pont. niſi in mortis articulo, nequeãt abſolutionis beneficium obtinere.*

3. *Item motu, ſcientia & authoritate ſimilibus ſimili pœna ac cenſura ſubijcientes eos, qui auſi fuerint aſſerere contrariam opinionem tenentes (videlicet glorioſam virginem Mariam cum originali peccato fuiſſe conceptam) hæreſis crimen vel peccatum incurrere mortale: quum hoc nondum ſit à Rom. Eccle. & Apoſtolica ſede deciſum.* Sixtus 4. in Extrau. cap. *Graue nimis.* De reliq. & vener.

4. Cano-

1. Canonis iſtius materia eſt ſacrilega ſeu præceps aſſertio ſeu aſſirmatio cuiuſdam ambigui in doctrina Chriſtiana circa conceptionem beatæ Virginis. Et quò ad perſonas in vtroque caſu excommunicatio eſt vniuerſalis. Quò ad actiones verò, in vtroque caſu actio eſt audere aſſerere ſeu aſſirmare hæc vel illa, prout in litera. Et adiungitur in primo caſu habere quoſdam libros pro veris quò ad hoc.

2. Nota confeſſor, quòd vbi de ſimplici corde aliquis erraſſet, non incurrit hunc canonem, pro quanto defuit ibi audacia ſeu præſumptio, quæ non fruſtra in litera apposita eſt. Et eſt Papalis.

Nau. cap. 27. num. 107. excom. 24. Tolet. lib. 1. cap. 36. nu. 12. Vide conc. Trid. ſſ. 5. ſub fi.

Circa hanc materiam aduertendum non prohiberi quo minus quis publicè diſputet, aut etiam concionetur de hac controuerſia; (quanquam id non niſi modeſtè & vbi ſperatur fructus fieri debeat) ſed tantum ne quis alterutrius opinionis aſſertores damnet hæreſeos, aut peccati mortalis. Falſum eſt ergo Summarium quoddam præfixum extrauaganti quæ hîc recitatur; quod habet, excommunicationem ipſo facto incurrere Prædicatores aſſerentes B. Virginem in peccato orig. fuiſſe conceptam. Id *enim in hac extrau. non continetur, vt per ſe clarum eſt.*

CAP. LXXIX.

In impedientes legatos vel nuntios Apoſtolicos ne recipiantur & faciant ea ad quæ miſſi ſunt.

ALiqui officium & poteſtatem Romani Pont. quam non ab homine, ſed à Deo recipit, ſub ſuo arbitrio redigere molientes legatos ipſius niſi ab eis petiti fuerint, vel de beneplacito eorum tranſmiſſi, ſibi terras ſubiectas (dicentes hoc ſibi de conſuetudine competere) ingredi non permittunt. Nos huiuſmodi conſuetudinem authoritate Apoſtolica penitus reprobantes, le-

gatos ipſos ab omnibus cuiuſcunque praeminentia, conditionis, aut ſtatus fuerint, debere admitti decernimus: nec eos prætextu cuiuſuis conſuetudinis impediri poſſe à quoquam, Chriſtiano nomine gloriante, quò minus regna, prouincias, terras quaslibet ad quæ ipſos deſtinari contigerit, ingrediantur liberè ac commiſſæ ſibi legationis officium exerceant in eiſdem.

2. Qui verò de cætero ſuper prædictis dictos legatos aut etiam nuntios quos ad quaſcunque partes pro cauſis quibuslibet ſedes ipſa tranſmiſerit, præſumpſerint impedire; eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrant, Ioan. 22. in Extrauagant. cap. *Super gentes.* De conſuetudine.

Canonis iſtius materia eſt ſacrilegium in Apoſtolicam authoritatem. Quò ad perſonas eſt vniuerſalis. Quò ad actiones, vna prohibetur: ſcilicet impedire legatos ſeu nuntios Apoſtolicos ne recipiantur & faciant ea ad quæ miſſi ſunt. Et eſt Epiſcopalis, a quantum eſt ex hoc canone.

Nau. c. 27. num. 149. excom. 51. Tolet. l. 1. c. 40. nu. 1.

a *Hoc addit, quia eſt Papalis, quantum eſt ex bulla cœnæ, qua excommunicantur ij qui impediunt Prælatos eccleſiaſticos, quo minus ſua iuriſdictione eccleſiaſtica vtantur. Vide ſup. c. 35.*

CAP. LXXX.

In vocatos ad dirigendum moniales in electionibus, nō abſtinentes ab his vnde oriri vel nutriri poſſit diſcordia in ipſis electionibus faciendis.

HI quos ad dirigendas in electionibus moniales deinceps contigerit euocari, ab his prorſus abſtineant, per quæ inter eas ſuper faciendis ipſis electionibus oriri poſſit diſcordia, vel exorta nutriri: aliàs eo ipſo excommunicationis ſententiæ ſe nouerint ſubiacere. De elec. cap. *Indemnitatibus.* lib. 6.

1. Canonis iſtius materia eſt diſcordiæ occaſio in electione. Et quantum ad perſonas comprehendit omnes & ſolos vocatos ad dirigendum moniales in electionibus faciendis. Quantum ad actiones, duas comprehendit. Prima eſt, non abſtinere ab his vnde poſſit oriri diſcordia

dia in faciendis dictis electionibus. Secunda eſt, non abſtinere ab his, vnde poſſit nutriri diſcordia exorta ſuper dictis electionibus faciendis.

2. Ex quibus bene conſideratis, clarè liquet quod non vocati ad dirigēdas &c. quantūcunque ſeminēt diſcordias & diabolicè agant, exempti ſunt ab hoc canone. Et ſimiliter illi qui diſcordias ſeminant ſuper electionibus factis, etiam ſi ſint de numero vocatorum: quoniam pœnæ non extenduntur vltra caſus ſuos. Et eſt Epiſcopalis.

Nau.c.27.nu.124. excom.5. Tolet. l 1. c. 36. num. 7.

CAP. LXXXI.

In eos qui ordini Prædicatorum aut Minorum contumeliam ſeu iniuriam in ſeptem caſibus inferunt.

Reſeruata Papæ. ENtrantes monaſteria moniali ū prædicatorū, ſiue ſæculares, ſiue eccleſiaſticæ perſonę ſint, in caſu nō conceſſo à conſtitutionibus earū, vel ſine licentia magiſtri ordinis, aut alterius ab ipſo magiſtro habētis ſuper hoc poteſtatem, ſunt ipſo facto excōmunicati. A qua excommunicatione non poſſunt abſolui (præterquàm in mortis articulo) niſi à Papa vel magiſtro ordinis, vel ab alio habente ſuper hoc ſpecialem authoritatem ab aliquo prædictorum. Et iſta ſententia eſt lata etiam per Papam in bulla ordinis.

2. Intrantes monaſteria ſanctæ Claræ ſeu monialium ordinis minorum, & in caſibus non conceſſis in regula ipſarum, vel ſine licentia eorum qui dare poſſunt, ſunt ipſo facto excommunicati. Et Papæ reſeruatur abſolutio, vel Generali ipſius ordinis.

3. Quicunque libellos famoſos in vulgari vel literalī ſermone, necnō cātilenas vel rithmos edere, vel detinere, vel publicare præſumunt in infamiam ſtatus ordinis Prædicatorum vel Minorum ſunt excommunicati. A qua excōmunicatione non poſſunt abſolui, niſi perſonaliter ſedi Apoſtolicæ ſe præſentent. Alexander in priuilegio: *Ex alto,*

& in alio. *Non ſine multa.*

4. Quicunque prædicare, docere vel defenſare præſumunt quòd prædicatores vel minores non ſint in ſtatu perfectionis, & quòd non liceat eis de eleemoſynis viuere, & quòd non liceat eis prædicare, vel confeſſiones audire de licentia ſummi Pontif: aliorum prælatorum inferiorum & rectorum Eccleſiarum aut ſacerdotũ parochialium conſenſu minimè requiſito, ſunt excommunicati. A qua ſententia non poſſunt abſolui, niſi perſonaliter ſedi Apoſtolicæ ſe preſentent. Alexander vbi ſuprà.

5. Idem *Bonifac.* 11. in priuilegio ſacræ religionis: vbi etiam excommunicãtur omnes qui impediunt eoſdẽ fratres ne poſſint in ſuis Eccleſijs celebrare, recipere eleemoſynas, vel prædicare.

6. Quicunque præſumunt in loco fratrum prædicatorum violentiam damnabilem exercere, eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrunt. A qua abſolui nequeunt, niſi per ſedem Apoſtolicam, vel per conſeruatores ordini prædicatorum deputatos. Clemens in quibuſdam locis, & *Ex alto.*

7. Quicunque in monaſterio vel Eccleſijs ſuis detinẽt apoſtatas ordi. prædicatorum, niſi eos eiecerint poſtquã eis per fratres dicti ordinis ne eos detineat fuerit denuntiatum; ſunt excommunicati. Bonifac. in priuilegio, *Virtute.*

8. Item fratres minores, qui præſumunt recipere fratres ordin. prædicatorum profeſſos, ſine licentia ſummi Pont. faciente expreſſam de indulto huiuſmodi mentionem, vel niſi prius ſuorum priorum licentia fuerit petita & obtenta, ſunt excommunicati. Clemens ad minores. *Quos nos.* Idem de eremitanis. Alexander ad eremitas. *Veſtram.*

9. Magiſtri, rectores artiſtarum, & ſcholares ſtudij Pariſien. qui publicè vel occultè fratres prædicatores vel minores à cõſortio vniuerſitatis Pariſien. excludere moliuntur, ſunt ipſo facto excommunicati. A qua excommunicatione abſolui nequeunt: niſi perſonaliter ſedi Apoſtolicæ

Digitized by Google

ſtolicæ ſe præſentent. Alexander. *Ex alto.*

Circa hos ſeptem canones relatos à ſancto Antonino in tertia parte *a* ſuæ ſummę aduerte quod primus (ſcilicet de ingreſſu monaſteriorum) dolum ſeu preſumptionem requirit: ita quod non ſolùm excuſantur ingredientes ex ignorantia quaſi inuincibili (puta quia conſueuerunt monaſteria alicubi liberum habere ingreſſum, & nihil ſcitur de excommunicatione) ſed etiam ſcientes excommunicationem, & exiſtentes in locis vbi ſeruatur, ſi ingrediuntur in aliquo caſu putantes ſibi licere, excuſantur: quia non præſumunt. Et in Decretali prohibente ingreſſum in monaſteria ordi. prædicatorũ, ponitur verbum, Præſumat.

In ſecundo quoque canone nota quòd non ſunt excõmunicati detrahentes huiuſmodi religioſis, ſed detrahẽtes ſtatui: vt litera clarè dicit.

Nau. c. 27. nu. 109. excom. 16.

a *Habentur iſti canones apud S. Anton. 3. parte tit. 24. c. 70.*

CAP. LXXXII.

PRæter has autem excommunicationes inueniuntur multæ aliæ in tria diſtinctæ genera. Earum namque aliquæ quamuis ſint notæ, non tamen ſunt conſenſu vtentium comprobatę: quales ſunt omnes contra non reuelantes ſimoniã, *a* & contra dantes pro habenda gratia vel iuſtitia in curia Romana.

a *Nau. tamen cap. 27. nu. 106. excom. 25. teſtatur hanc poſteriorem fuiſſe per Gregorium 13 renouatam & maioribus pœnis auctam.*

2. Aliæ ſunt communiter ignotæ: quales ſunt multę quę dicuntur Ioan. 22. quæ non poſſunt eſſe vtentium conſenſu firmatæ, ex quo vt ignotæ aut incertæ fuerunt & ſunt. Vidit fortè quiſpiam vnam copiam, & ſcripſit: quod ea facilitate reijcitur, qua proponitur. Has ego non retuli: quia nolo eſſe doctor ſimilium. Et hæc duo genera non ligant: quia leges infirmæ ſeu abrogatæ ſunt.

3. Aliæ ſunt notæ quidem, ſed quia nouæ, & neſcio an ſint receptæ, ideo ambiguus ſum: vt ſunt illæ quæ in cõcilio Lateranen. vltimo ſub Iulio ſecundo, & Leone decimo continentur: quas gloſſare præſumere, excommunicatum ibi eſt.

4. Et vna eſt contra cardinales Roma. Eccleſ. reuelantes aliquid in conſiſtorio vetitum à Papa: alia eſt contra impreſſores librorum: alia contra prædicatores miraculorũ. Quarum tenor eſt.

1. *Statuimus ne quis cardinalium vota in conſiſtorio data, & quæcunque ibi geſta aut dicta, quæ in odium aut præiudicium aut ſcandalum alicuius redundare poſſunt, verbo vel ſcripto, vel quouis alio modo reuelet ſub pœna periurij & inobedientiæ. Et quotieſcunque à nobis & Roman. Pontif. pro tempore exiſtente ſpecialiter & expreſſè vltra præmiſſa indictum fuerit ſuper aliqua re ſilentium, ſi quis contra fecerit, vltra dictas pœnas excommunicationem latæ ſententiæ incurrat: à qua non poſſit abſolui niſi à nobis vel præfato Roma. Pontif. & cum expreſſione cauſæ, præterquam in mortis articulo.* Leo 10. in 9. ſeſſione concilij Lateranen.

2. *Statuimus & ordinamus quod de cætero perpetuis futuris temporibus nullus librum aliquem ſeu aliam quamcunque ſcripturam tam in vrbe noſtra quàm alijs quibuſuis ciuitatibus, & diœceſibus imprimere ſeu imprimi facere præſumat, niſi prius in vrbe per vicarium noſtrum & ſacri palatij magiſtrum, in aliis verò ciuitatibus & diœceſibus per Epiſcopum vel alium habentem peritiam ſcientiæ libri ſeu ſcripturæ huiuſmodi imprimendæ ab eodem Epiſcopo ad id deputandum, ac inquiſitorem hæreticæ prauitatis ciuitatis ſiue diœceſis in quibus librorum impreſſio huiuſmodi fieret, diligenter examinentur, & per eorum manu propria ſubſcriptionem ſub excommunicationis ſentẽtia gratis & ſine dilatione apponendam approbentur. Qui autem ſecus præſumpſerint, vltra librorum impreſſorum amiſſionem, & illorum publicam combuſtionem, ac centum ducatorum fabricæ baſilicæ principis Apoſtolorum de vrbe ſine ſpe remiſſionis ſolutionem, ac anni continui exercitij impreſſionis ſuſpenſionem, excommunicationis ſententia innodatus exiſtat.* Idem ibidem

ibidem in 10. ſeſſione. Vide con. Trid. ſſ. 4.

3. *Si qui in ſuis prædicationibus ad populum miracula falſa aut incerta. Vel prophetias quæ ex ſacra ſcriptura non conſtant, prædicare, ſeu Epiſcopis aut ſuis ſuperioribus* (ſcilicet Eccleſiæ Prælatis) *detrahere auſi fuerint: Vltra pœnas contra tales à iure ſtatutas, excommunicationis etiam ſententiam (à qua non niſi à Rom. Pontifice, præterquàm in mortis articulo conſtituti abſolui poſsint) eos incurrere volumus.* Idem ibidẽ in 11. ſeſſi.

CAP. LXXXIII.

Excommunicationes nouo iure conſtitutæ.

Viſum eſt hoc capite breuiter comprehendere excommunicationes nouo iure conſtitutas quarũ proinde Author noſter meminiſſe non potuit.

1. Prima igitur inter reſeruatas, eſt contra eos qui ſine legitima facultate legunt, retinent, imprimunt, aut quomodolibet defendunt hæreticorum libros hæreſim continentes, aut (quamuis hæreſim non contineant) de religione tractantes. Nam qui alios hæreticorum libros legunt, imprimunt &c. quamuis ſint in indice prohibiti, nõ incurrunt hanc excommunicationem. An autem aliam incurrant, conſulendi ſunt indices librorum prohibitorum, Romanus, Epiſcopalis, & Sacræ Inquiſitionis. Eſt in bulla cœnæ, relata à Nau. c. 27. n. 55. & à Tol. l. 1. c. 19.

2. Secunda eſt in Seculares magiſtratus, Rectores, Scribas, Executores &c qui intromittunt ſe in cauſis criminalibus contra perſonas Eccleſiaſticas abſque expreſſa & ſpeciali ſedis Apoſtolicæ ſuper hoc licentia, eas capiendo, banniendo, proceſſando ſeu ſententias contra illas proferendo aut exequendo, quocumque tandem prætextu id faciant. In bulla cœnæ, relata à Nau. eod. cap. 27. num. 70. & à Tolet. l. 1. c. 29. nu. 7. Hæc excommunicatio procedit tantum in cauſis criminalibus; de cauſis ciuilibus autem habetur excommunicatio ſup. cap. 29.

3. Ter-

3. Tertia eſt in eos qui quouis quæſito colore, quauis arte; bona, iura, fructus ſeu quaſcunque obuentiones alicuius Eccleſiæ, beneficij tàm Regularis quàm ſæcularis, montium pietatis & quorumcunque locorum piorum vſurpare præſumunt aut impedire quo minus ab eis ad quos de iure pertinent percipiantur. In conc. Trid. ſſ. 22. cap. 11. & refertur à Tol. l. 1. c. 41. n. 4. Hic aduerte quod ſup. c. 38. habeatur alia excommunicatio in eoſd. vſurpatores, ſed in eo differt ab hac quod ſit reſtricta ad bona eccleſiarum, beneficiorum & piorum locorum vacantiũ, nec erat reſeruata: hæc autem locum habet etiàm nõ vacantibus eccleſijs, beneficijs &c. Et eſt reſeruata Papæ.

4. Quarta eſt contra duellorum immanem vſum, qua comprehenduntur ipſi qui duellum committunt, eorumque patrini, quique conſilium, auxilium vel fauorem ad hoc dederint. Item Domini tẽporales, qui locum ad monomachiam concedunt in terris ſuis aut permittunt, quãtum in ſe eſt eiuſ. crimen non prohibentes. Iunctis etiam ſpectatoribus ex propoſito. Lata eſt in conc. Trid. ſſ. 25. cap. 19. & nouiſſimè renouata ac reſeruata per Clementẽ 8. in bulla quæ incipit: *Illius Vices.*

5. Quinta eſt lata cum reſeruatione à Sixto v. per bullam quæ incipit: *Effrænatam* aduerſus procurantes aborſum per ſe vel alios medicamentis, percuſſionibus, laboribus, ſeu oneribus mulieri prægnanti impoſitis; idque ſiue fœtus ſit animatus ſiue inanimatus. Eiuſd. excõmunicationis ſup. meminimus v. Aborſus, & latè explicatur à Graff. l. 2. c. 63. Cœterùm dubitari poteſt: Sitnè hæc excommunicatio vſu recepta, eo maximè quia referunt nõnulli Gregorium 14. dictam bullam, quoad fœtum inanimatum, reduxiſſe ad terminos iuris & concilij Trid. diſpoſitionem, reuocando omnes ſpeciales pœnas à Sixto 5. impoſitas. Quoad fœtum autem animatum conceſſiſſe omnibus confeſſarijs approbatis, vt poſſent in foro conſcientiæ abſoluere à peccato, ſimul & ab excommunicatione. Citatur Sayrus lib. 3. cap. 35. nu. 25. & 26.

6. Nunc de non reſeruatis: earum prima eſt in ingredientes

dientes ſepta Monialium abſque Epiſcopi vel Superioris licentia in ſcriptis habita: quæ tàm viros quàm fœminas, cuiuſcunque conditionis vel ætatis comprehendit. Habetur in conc. Trid. ſſ. 25. c. 5. Hîc notandum eſt, Pium 5. per bullam, quæ incipit *Regula* ſub pœna excommunicationis reſeruatę, prohibuiſſe mulieribus cuiuſcunque ſtatus & conditionis exiſtant, ne prætextu aut virtute facultatum Apoſtolicarũ (quæ poſt concilij Trid. circa hanc rē diſpoſitionem, multis conceſſæ fuerant) ingrediuntur clauſtra monachorum aut monialium, dictis facultatibus in vniuerſum reuocatis. Huic conſtitutioni acceſſit bulla Gregorij 13. quæ incipit: *Vbigratia*, Per quam dicta conſtitutio Pij v. renouatur & confirmatur, ſubiuncta etiam excommunicationis cenſura in Prælatos, Gubernatores & Officiales laicos aut Religioſos præſumentes (niſi in caſibus neceſſarijs) Monialium ſepta ingredi: quam ſimiliter voluit eſſe ſedi Apoſtolicæ reſeruatam. Cùm autem dubitaretur; An iſtis Pontificum conſtitutionibus comprehenderentur quicunque ingredientes ſepta Monialiũ, an verò tantum ij qui prætextu dictarum facultatum eius. ingreſſum præſumerent; idem Greg. 13. viuæ vocis oraculo reſpondit ſuam fuiſſe & eſſe mentem, ſub dicta excommunicatione reſeruata prohibere ingreſſum omnem inordinatum, vt teſtatur Nau. in cap. *Statuimus*. 19. q. 3. num. 62. Quocirca ex vi iſtarum bullarum videtur hæc excommunicatio inter reſeruatas cenſeri debere. Cæterùm, quia in hoc noſtro Belgio, de iſto pontificum animo non ſatis conſtat nec eorum conſtitutiones ſub tanto rigore conſuetudine vtentium videntur receptæ, ſtare poſſumus, vt apparet, conſtitutioni conc. Trid. quæ hanc excommunicationem non reſeruauit. In alijs autem partibus, vbi præfatorum pontificum bullæ ſunt ſufficienter declaratæ, vt in Italia, iuxta earum tenorem iudicandum erit, ingredientes Monaſteria monialium abſque legitima facultate, excommunicationem reſeruatam incurrere. Ita reſpondit Ludouicus de Beia ad caſum 30. ſuarum reſpōſionum, parte 1.

7. Ad-

7. Aduertendum prætereà hanc cenſuram non pertinere ad eos, qui ingrediuntur domos Monialium, quæ clauſuram nondum receperunt: quales apud nos ſunt eæ quæ iuxta ſuum inſtitutum xenodochiorũ aut ægrotorũ curã habent. A peccato tamen non ſunt liberi, ſi cũ ſcãdalo, aut ſine iuſta & rationabili cauſa illuc intrare præſumant.

8. Secunda eſt in vendentes, imprimentes, imprimi facientes, apud ſe retinentes libros de rebus ſacris ſine nomine Authoris, & ſine approbatione & examine priùs ab ordinario factis. Eadem cenſura ligantur, qui ſcripto eos euulgant aut communicant. Conc. Trid. ſſ. 4. iuxta conſtitutionem conc. Lateranen. ſſ. 10. Vide Tol. l. 1. c. 41. n. 1.

9. Tertia eſt in eos qui docent vel pertinaciter aſſerunt non neceſſario ſuſceptioni Euchariſtiæ præmitti debere confeſſionem ſacramentalem ab ijs quos grauat conſcientia peccati mortalis. Idem conc. Trid. ſſ. 13. can. 11. Hanc retulimus ſupra V. communio. 1. litera A.

10. Quarta eſt in raptores mulierum, ijs qui ad hoc cõſilium, auxilium vel fauorem dederint, comprehenſis; ſiue interim raptus fiat cauſa libidinis, ſiue cauſa matrimonij. iuxta Toletum dicto c. 41. n. 6. Habetur ſſ. 24. c. 6.

11. Quinta eſt in impedientes libertatem matrimonij cogendo directè vel indirectè ſubditos ſuos vel alios quò minus liberè matrimonium contrahant. Idem conc. ſſ. ead. c. 9. de refor. matrim. Sub qua tamen Greg. 13. declarauit nõ comprehendi priuatas perſonas, ſed tantum Dominos temporales & Magiſtratus cuiuſcunque dignitatis. Ita refert Congregatio ad illum locum concilij.

12. Sexta eſt in omnes & ſingulos, qui quomodolibet cogunt quãcunque mulierem ad ingrediendum monaſterium, vel ad ſuſcipiendum habitum cuiuſcunque religionis, vel ad emittendam profeſſionem, prçterquã in caſibus à iure expreſſis: comprehenſis etiam dantibus conſilium, auxilium vel fauorem. Ijs quoque, qui ſcientes fœminam non ſponte ingredi monaſterium aut habitum ſuſcipere vel profeſſionem emittere, quoquo modo eidem actui ſuã præſentiam, conſenſum vel authoritatẽ interponunt. Extendi-

Digitized by Google

tenditur quoque hæc cēſura ad eos qui ſine iuſta cauſa impediunt ſanctam cuiuſcūque fœminę voluntatē accipiēdi velū aut votum emittēdi, j. Religionē profitēdi. ſſ. 25. c. 18.

13. Septima eſt contra Magiſtratus ſæculares qui requiſiti ab Epiſcopis non præbent auxilium ad reſtituendā vel conſeruandam clauſurā monialiū & ad compeſcendū huius clauſuræ contradictores. Idem conc. ſſ. citatę c. 5.

CAP. LXXXIV.

SVMMARIVM.

Tribus bonorum generibus priuantur excommunicati: primò quidem ſacramentorum & diuini officij tàm actiua quàm paſſiua communione ſecundò, ſuſpendūtur à beneficijs ac officijs eccleſiaſticis omnibuſque actibus legitimis: Tertiò denique ab humana conuerſatione ſeparantur. Ità tamen vt tantùm venialiter peccent, in poſtremo bonorum genere ſe immiſcendo: quod ſimiliter fortaſſis de ſecūdo genere dici poſſet, vbi nulla interueniret iniuſtitia: à primo autem ſub peccato mortali prohibentur.

EXpeditis duobus (primo ſcilicet & quarto promiſſis ſuperius de excommunicatione tractandis: ſcilicet in quibus caſibus incurritur excommunicatio, & ad quem ſpectat abſolutio cuiuſque) occurrit tractandum ſecundum inter promiſſa: ſcilicet quæ ſunt vetita excommunicato: quæ ſi faciat, peccat.

2. Vbi ſcito quod hæc ſunt multa tam diuina quàm humana. excōmunicatus ſiquidem excluſus eſt à participatione ſacramentorum, & diuinorum officiorum communione: *a* ita quòd peccat mortaliter ſacramentis participēdo actiuè vel paſſiuè. Et ſi clericus eſt, & actum alicuius ordinis ſacri exercet, aut ordinem ſuſcipit, *b* efficitur irregularis. Et ſimiliter peccat mortaliter, orando cum alijs, ſiue dicendo, ſiue audiendo, ſiue intereſſendo ad hoc vt diuinis interſit: & hoc tam in Eccleſia quàm extra. Et ratio peccati mortalis in his caſibus eſt præceptum

Eccle-

Eccleſię ſic communiter intellectum: quia excommunicatio directè excludit à diuinorum communione.

3. Eſt quoque ſuſpenſus ab Eccleſiaſtico officio & beneficio. Et hinc eſt quod non poteſt conferre beneficia, nec iudicare, nec alia quæ iuriſdictionis ſunt, c imò nec facere fructus ſuos ex beneficio quod habet, quamdiu eſt in mora petendi abſolutionem. Nullum præterea poteſt acquirere beneficium, nec poteſt eligi aut eligere, nec valent literæ per eum impetratæ à Papa. Et eſt nihilominus excluſus à legitimis actibus, ſcilicet accuſare, teſtificari, conſtitui in procuratorem, conſtituere procuratorem, niſi ſit reus. d Et geſta per eum ratione publici officij etiam ciuilis, non valent,

4. Et demum à conuerſatione humana excluditur: ſcilicet colloquutione, conuiuio, & huiuſmodi: ita quòd excommunicatus contraria faciens peccat: quia contra rectam rationem legis Eccleſiaſticæ facit. Non tamen peccat in quolibet prædictorum mortaliter, ſed quandoque. Diſcerni autem hoc poteſt, diſtinguendo actus vetitos excommunicato in tria genera: duo extrema, & vnum medium.

5. Excommunicatio ſiquidem ſeparando à communione fidelium, ſeparat primò à ſacramentorum & diuini cultus communione, quod eſt primum commune fidelibus. Separat deinde ab Eccleſiaſticorum actuum communione: quod eſt ſecundũ in quo cõmunicant Chriſtiani. Separat demum ab humanorum operum communione: quæ communia ſunt Chriſtianis & non Chriſtianis. Et quantum ad duo extrema ſpectat, clara eſt differentia, in hoc quòd contra primum genus agere, eſt peccatum mortale: vt prædictum eſt. Contra tertium autem non eſt peccatum mortale: quia excommunicatio directè excludit à communione hominum quatenus Chriſtiani ſunt, & per quandam extenſionem à communione hominum. Et ideo illud contra, hoc præter inhibitionem Eccleſię agitur: illud mortale, hoc veniale.

5. Sed de medio genere, & de actibus legitimis ciuilibus,

Digitized by Google

bus, non vſquequaque clarum eſt. Rationabile tamen videtur, quod ſi in huiuſmodi actibus non ſe immiſcet aliqua iniuſtitia, aut aliquid aliud ex ſuo genere mortale, quòd non peccetur mortaliter. Verbi gratia: ſi excommunicatus iudicat, eſt peccatum mortale ex ſuo genere: quia incidit in iudicium vſurpatum: quia poteſtas eius ligata, eſt ſicut non poteſtas, durante ſuſpenſione ſeu quaſi ſuſpenſione. Vſurpatum autem iudicium eſt mortale ex ſuo genere: quia iniuriam facit per illum actum & illis quos iudicat, tanquàm potens actu ſuper illos, & communitati cuius actum vſurpat. Similiter ſi excommunicatus electus acceptat: iniuſtitiam enim manifeſtè incurrit. Et ſimiliter ſi eligit, iniuriatur & electoribus, quorum numerum iniuſtè auget: & Eccleſiæ, cuius ſe quaſi prouiſorem agit. Et multò magis conferendo beneficia, & faciendo fructus ſuos in caſu non conceſſo: & ſic de ſimilibus, vbi iniuſtitia immiſcetur.

7. Vbi autem nec iniuſtitia nec aliud ex ſe mortale immiſcetur (vt ſi excommunicatus pro veritate teſtimoniũ ferat in Eccleſiaſtico etiam iudicio, vel aliquid eiuſmodi faciat) non video vnde peccetur mortaliter: quum ab his non primò ſed ſecundariò ſit excluſus.

8. Petere autem etiã exigendo debitum in matrimonio, nõ eſt magis peccatum quàm petere pecuniam à debitore, vtrumque enim poteſt excommunicatus, licèt poſſit debitor excipere allegando excommunicationem.

S. Tho. ſupp. q. 21. ar. 1. q. 22. ar. 3. & q. 25. ar. 3. Sotus in 4. d. 22 q. 1. ar. 4. Nau. cap 27. num. 17. & ſeq. Tolet. l. 1. c. 11. & 13.

Poſſitne excommunicatus ſuſcipere ſacramenta vel adminiſtrare.

1 *Quod attinet ad hunc effectum, quinque notanda ſunt. Primum, nullis excommunicatis poſſumus ſacramenta vlla cõferre, priuſquam ab excommunicatione liberentur; ſiue interim ſint occulti, ſiue publici. Intellige ſi neceſſitas patitur moram (nam*

in tali

in tali caſu poteſt & debet quilibet Sacerdos prius cenſura impedimentum aufferre, & extra caſum ſcandali: qui eſſet ſi occultè excommunicatus peteret ſacramenta in publico. Tunc enim idem iudicium eſt de illo, quod de occulto peccatore publicè Euchariſtiam petente. Sot. loco citato.

Secundum, Sacramenta in excommunicatione quamuis culpabiliter ſuſcepta, valida ſunt; ſic vt recedente fictione effectum ſuum conſequantur. Vide ſup. V. Abſolutio 3. num. 3. & quæ illic notata ſunt. De Sacramento pœnitentiæ tamen, id non eſt adeò certum, quando excommunicatus ſciens id ſibi non licere, abſolutionem recipit. Idem Sot. a. 1. dicta q. Atque hæc de paſſiua ſacramentorum communione: nunc de actiua.

Tertium itaque ſit, Quiuis excommunicatus poteſt in articulo neceſſitatis, immò tenetur ſacramenta ad ſalutem neceſſaria, Baptiſmum ſcilicet & Pœnitentiam conferre, vbi ea ab alio obtineri non poſſunt. Si enim poteſt & tenetur communicare cibum fame morienti, quãto magis ſacramenta perituro conferre? Nec enim in eo caſu videtur Eccleſia velle denegare excõmunicatis iuriſdictionem ad abſoluendum neceſſariam: idque iuxta conc. Trid. citatum ſup. V. Abſolutio 2. litera A ex ſ. 14. ca. 7. vbi habet, quod in articulo mortis, omnes Sacerdotes quoſlibet pœnitentes poſſint abſoluere.

Quartum, Extra neceſſitatem, ſi excommunicatus eſt vitandus, id eſt, nominatim denunciatus aut publicus clerici percuſſor; non poteſt vllum ſacramentum adminiſtrare; nec, ſi eſt Paſtor, officium adminiſtrandi, alteri delegare: cùm ad delegandũ, ſit opus iuriſdictione, qua talis excommunicatus omninò ſpoliatus eſt. Vnde etiam ſequitur, quod non liceat ab eo petere, cum ſine peccato præſtare non poſſit. Si tamen de facto ſacramenta adminiſtret, rata ſunt & valida omnia, præter Pœnitentiæ ſacramentum: cuius exceptionis ratio eſt quia ſacramentalis abſolutio neceſſariò præſupponit iuriſdictionem Eccleſiaſticam, qua, vt iam dictum eſt, priuatur eiuſmodi excommunicatus.

Quintum, Si autem excommunicatus non eſt vitandus, poteſt licitè (ſi requiratur) conferre ſacramenta iis quibus alias licitè adminiſtrat. Probatur quia licet ab eo ſacramenta petere:

pen

per extrau. Ad'euitanda, *quam habes inf. cap.* 86. *Maximè ſi eſt proprius ſacerdos, ergo poteſt ea ſine peccato adminiſtrare. Alioqui nec liceret petere quod ſine peccato præſtari non poſſet. Dixi, Si requiratur, quia peccaret alioqui ſeipſum ad hoc officium offerendo: quia per dictam extrau. non cenſentur excommunicati in aliquo releuari.*

Illud ad extremum aduerte caſus iam dictos, quibus excommunicati poſſunt licitè ſacramenta adminiſtrare, intelligendos eſſe, quando ipſi non poſſunt hîc & nunc priùs obtinere abſolutionem ab excommunicatione. Nam ſi id commodè poſſent & neceſſitas pateretur, peccarent quouis caſu ſacramenta in excommunicatione maiore adminiſtrando. Vide plura de hac re apud Sot. in 4. diſt. 1. q. 5. art. 6. §. In proceſſu autem; & d. 22. q. 1. ar. 4. §. Ait verò.

b *Cap.* Cum medicinalis. *De ſentent. excommunic. De hac irregularitate vide Nau. cap. 27, num. 244. & Tol. lib. 1. cap. 72. num. 2. & ſeqq.*

c *Eſt communis ſent. fundata in cap.* Paſtoralis. *De appellat. Vbi notanda eſt differentia inter beneficia ante & poſt excommunicationem obtenta. Quamuis enim excommunicatus neutrorum fructus poſſit percipere (ſaltem quamdiu eſt in mora petendi abſolutionem, vt communiter docent) retinet tamen verum titulum & poßeßionem beneficiorum ante excommunicationem impetratorum: vnde niſi eorum titulum dimittat, tenetur adhuc ratione illius ad horas canonicas, non obſtante eo, quod nullos fructus percipiat. Couarr. l. 3. variarum reſol. cap.* 13. *num.* 8. *verbo,* Duodecimo. *Eorum autem quæ ipſi iam in excommunicatione exiſtenti conferuntur, titulus eſt nullus & collatio manet irrita. Vide Tol. l. 1. cap. 13.*

Digitized by Google

CAP. LXXXV.

SVMMARIVM.

Participare cum excommunicato nec in diuinis licet, idque ſub p. mortali: nec in humanis, ſub veniali. Niſi quod ratione iuſta vtilitatis, aut ignorantia tàm iuris quàm facti: item ratione neceſſitatis, quilibet ab hac lege excuſari poteſt. Vxor quoque cum marito & contra, maritus cum vxore, ratione legis coniugalis communicare permittitur, non obſtante excommunicatione: Similiter & filij cum Parentibus *excommunicatis & famuli cum Dominis, ratione ſubiectionis, participare poſſunt.*

CIrca tertium promiſſorum (ſcilicet de peccatis participantium cum excommunicatis) pro conſtanti habetur, quod participantes in diuinis cum excommunicato in caſu non licito, peccant mortaliter: & quod participantes in alijs in caſu non licito, peccant venialiter:

2. Caſus autem liciti (extra diuina tamen) continentur hoc verſu: *Vtile, lex, humile, res ignorata, neceſſe*: Hæc quinque faciunt anathema ne poſſit obeſſe. Et exponuntur ſic: *Vtile*, hoc eſt propter vtilitatem propriam: quia licitum eſt ab excommunicato & exigere & recipere quod mihi debet. Rurſus propter vtilitatem animæ ipſius excommunicati: quia licitum eſt prouocare, monere &c. *a* ad ſalutem animæ ſuæ, etiam ſi alia interponantur, vt facilius aut fructuosè agatur.

3. *Lex* matrimonij, quia vxor licitè communicat maritò excommunicato, vt *b* canon dicit. Et eadem ratione vir communicat vxori excommunicatę *c* ſaltem in ijs, quæ debet illi.

4. *Humile*, propter ſubiectionem, & canon explicat filios, ſeruos, ancillas ſeu mancipia, ruſticos ſeruiẽtes, nec non omnes alios qui non adeo curiales ſunt, vt eorũ conſilio ſcelera perpetrentur, & intellige *d* de ijs qui erant antequàm

Digitized by Google

tequàm excommunicatus eſſet, in huiuſmodi eius ſeruitijs, & è contrario ſuperior communicat licitè ſubdito in ijs ad quæ ei tenetur.

5. *Res ignorata:* ignorantia facti vel iuris quando excuſat, & hæc etiam excuſat à participatione in diuinis.

6. *Neceſſe:* in articulo enim neceſſitatis ceſſat peccati ratio. Sed quia multipliciter dicitur neceſſitas, ſcito neceſſitatem clarè excuſare primò violentiæ: vt ſi quis violenter tenetur etiam in diuinis cum excommunicatis, & talis deberet animo intendere non intereſſe diuinis: vt ſic nullo modo agat ad communionem, ſed patiatur quò ad corporalem præſentiam, cui (& non conſenſui) poteſt inferri violentia. Secundò, corporalis indigentiæ meæ: vt ſi non poſſum neceſſaria aliunde emere vel habere quàm ab excommunicatis: vt patet in capit. *Quoniam multos* 11. quæſt. 3. Tertiò, ratione neceſſitatis corporalis ſuſtentationis ipſius excommunicati, licet enim dare excommunicatis eleemoſynam ad eorum ſuſtentationem: vt ibidem dicitur. & eadem ratione licitum eſt medicare in infirmitate, & huiuſmodi. Quartò, ratione neceſſitatis damni vitandi ex contractu inito: licitum eſt enim continuare cum excommunicato exequutionem contractus quem excommunicatus non vult reſcindere, ne damnum inde ego innocens incurram: vt patet in cap. *Si verè*, de ſentent. excommunic. Quintò, ratione neceſſitatis ſpiritalis conſilij pro me vel alio: vt quia non habeo aliũ ſufficientem ad quem in hac indigentia conſilij ſpiritalis recurram, ſi enim mihi licet pro ſalute ſuæ animæ excõmunicato communicare, conſequens eſt vt etiam idem liceat pro indigentia animæ meæ.

7. Sextus verò caſus, ſcilicet ratione metus e quãtum ad participationem in diuinis, reprobatur à canone cap. *Sacris*, de ijs quę vi metusve cauſa fiunt: Quia participatio in diuinis eſt peccatum mortale, & pro nullo metu etiã cadente in conſtantem virum debet quis peccare mortaliter. Quantum verò ad communionem extra diuina, indubitatus eſt (loquendo de metu cadente in conſtantem

 virum)

virum) ex ratione iuris: quia ſi ſecundum iura licitum eſt communicare extra diuina ratione neceſſitatis damni vitandi ex contractu inito, multò magis ratione damni vitandi ex metu cadente in conſtantem virum: quum longè maius ſit hoc damnum quàm illud ex contractu inito.

8. Illicita autem cum excommunicatis, continentur hoc verſu:

Os, orare, Vale, communio, menſa negatur:
Si pro delictis anathema quis efficiatur.

Et exponuntur ſic: *Os*, hoc eſt locutio, ſiue coram, ſiue per literas, ſiue per nuntium. *Orare*: hoc eſt communicare in oratione & diuinis, quod fit ſimul cum eo orando, vel audiendo Miſſam vel *f* officium diuinum quodcũque. Nec *g* prædicatio tamen, nec lectio quantumcunque theologalis computatur inter officia diuina in propoſito. *Vale*: hoc eſt ſalutare: & loco ſalutationis dicitur ei: Deus te illuminet, aut aliquid huiuſmodi. *Communio*: in quibuſcunque actibus, ſpecialiter legitimis. *Menſa*: ſimul comedere &c. Ita quod in huiuſmodi non attenditur propinquitas aut etiam identitas loci, in quo vterque orat aut comedit: quoniam in eadem camera poſſunt ambo ſeorſum comedere & orare abſque eo quod communicent in comedendo aut in orando: vt contingit quando pulſatur ad Aue Maria, & ſinguli ſeorſum dicunt: quoniam non pulſatur ad orationem communem, ſed priuatam.

9. Et ſimiliter in eadem Eccleſia ſi vnus audit Miſſam in vna capella, & excommunicatus audit in alia capella, non communicant. Communicarent autem ſi ambo intereſsẽt veſperis, aut vni Miſſæ, aut vni proceſſioni, etiam ſi vnus eſſet in capite, & alter in cauda proceſſionis extenſæ per duo miliaria. Et hinc fit, vt ſi excommunicatus tranſit per Eccleſiam, aut eſt ibi non vt interſit veſperis, ſed propter negotium aliquod licet tranſeundo genu flectat, & oret priuata oratione, non propterea communicant dicentes veſperas cum illo, ſicut nec ipſe communicat cum illis, & ideo nullus in hoc peccat.

S. Thom. Suppl quæſt. 21. art. 1. & quæſt. 23. a. ſimiliter 1.

Nau.

Nau.cap.27.nu.20.& 26.& ſeqq. Tolet.l.1.cap 11.num.3.& ſeq. Sotus in 4.d.22 q.1.ar.4.

a *Non ſolum licet cum quouis excommunicato communicare in ijs quæ ad ſalutem animæ ipſius pertinent; ſed etiam id licet in corporalibus, quando eſt in aliqua neceſſitate: Vt ſi noſtro auxilio vel conſilio indigeat, ad auertendum aliquod graue damnum in rebus ſuis, poſſumus ei ſubuenire. cap.* Quoniam multos *11.q.3.vbi dicitur:* Et ſi quis excommunicatis non in ſuſtentationem ſuperbiæ, ſed humanitatis cauſa, aliquid dare voluerit, non prohibemus.

b *Eſt canon iam citatus.* Quoniam multos.

c *Vxor in ijs quæ ad rectam familiæ gubernationem & legem matrimonialem pertinent, non tantum poteſt, ſed etiam tenetur marito excommunicato obedire. Nau. c. 27. num. 26. Quod proportionaliter de filijs reſpectu parentum, famulis reſpectu dominorum & in vniuerſum de ijs omnibus, qui aliàs excommunicato ad familiare obſequium obligati ſunt, dici poteſt, iuxta c.* Inter alia. *De ſent.excom. Quod tamen ſic intellige, vt non cenſeatur conceſſa communicatio in diuinis. Tol.l.1.c.11.nu.8.*

d *Eod. modo limitat S.Tho.dicta q.23.Supp ar.1. & Nau.c.27 num.item 27. Angelus V. Excommunicatio 8. num. 11.*

e *Aliter docent Sil.Excom.5.q.4.Sot.in 4.d.22.q.1.a.4.§.dubiũ tandẽ.Nau.c.27.n.36.& Tol.l.1.c.11.nu.8. Nimirũ quod propter metum mortis (& proportionaliter idẽ dicendum videtur de quocunque graui nocumẽto) liceat excõmunicato, ſicut in humanis, ita etiam in diuinis communicare, Sicut liceret in die ieiunij comedere carnes ad euitãdam mortẽ à tyranno intẽtatam. Eccleſia namque in tali caſu non intendit cum tãto rigore obligare fideles ad vitandos excommunicatos. Excipio ſemper caſum quo excõmunicatus aut Tyrãnus in deſpectum Eccleſiaſticæ diſciplinæ id præciperent, nam in tali caſu omnis lex iuſta, etiam ciuilis, obligat ſub periculo mortis. Et de hoc caſu loquitur pontifex in c. Sacris hic ab Authore nõ ſatis intellecto. Nã cũ (vt ait) pro nullo metu debeat quis mortale peccatũ incurrere, rectè ex eo principio infert, non excuſari eũ qui in eo caſu cũ excõmunicato participat etiã ad euitãdũ mortis periculũ: nẽpè quia id, ſine graui eccleſiaſticæ diſciplinæ iniuria, fieri nõ poteſt. Loquutus eſt autẽ Põtifex ex ſuperabũdãti,*

Vt ait Sotus Vbi ſuprà, cum dixit, Pro nullo metu peccatum mortale eſſe incurrendum; quandoquidem potuerit idem dicere de Veniali. Eſt enim generalis regula; nullum omninò peccatum, quantumuis paruum eſſe cenſeatur, poſſe committi pro euitando quouis malo; quum implicet contradictionem quod aliquid ſit peccatum & nihilominus licitum.

f *Communi Vſu Eccleſiæ diuina officia appellantur, quæcumque ſunt propria alicui ordini Clericali, & ita inſtituta, Vt à publico Eccleſiæ Miniſtro ad id conſecrato, fieri ſolemniter debeant. Cuius generis ſunt, Miſſa, Horæ canonicæ prout in Eccleſia publicè recitari conſueuerunt, publica oratio, Benedictio, Proceſſio, & ſimilia. Dixi, Prout in Eccleſia &c. Nam excommunicatus poteſt, immò (ſi ad hoc aliàs erat obligatus) tenetur recitare horas canonicas, quatenus priuatim dici conſueuerunt. Nau. man. c. 25. num. 102. Sylu. V. Hora num. 4. & alij. Sic tamen Vt loco,* Dominus vobiſcum, *dicat,* Domine exaudi orat. &c. *Idem Nau. l. de oratione cap. 7. num. 16.*

g *Excommunicatum poſſe intereſſe ſacræ concioni, habetur ca.* Reſponſo. *De ſent. excom. Quamuis autem lectio Theologica non ſit inter diuina officia computanda; ab ea tamen excludi Videtur excommunicatus, per prohibitionem humanæ communicationis generalem: à qua lectio Theologica nullo iure Videtur excepta.*

An, & quatenus pro Excommunicatis orari poſsit.

Quod Author hic num. 8. dixit non eſſe communicandum cũ excommunicato, in oratione; id eſt (prout explicat) non eſſe cum eo orandum, difficultatem non habet. Reſtat autem quæſtio, quã ipſe non attigit: An ſimiliter non liceat pro eo orare, ſaltem in publicis precibus? Nam id licitum eſſe in priuatis, communis eſt doctrina, quam habet S. Thom. Suppl. q. 21. ar. 1. ad 2. Immò, quod ampliùs eſt, S. Aug. docet id eſſe neceſſarium pluribus locis & nominatim l. 3. contra Epiſt. Parmeniani. c. 1. Nimirum Vt

Digitized by Google

excommunicatio non in ruinam, ſed in ſalutem animæ ipſius cedat, precibus & votis apud Deum agendum eſt. De publicis autem orationibus, id eſt, ijs quæ nomine Eccleſiæ per publicos eius Miniſtros fiunt, plærique ſic loquuntur; vt videantur ſentire eas pro excommunicatis nulla ratione fundendas eſſe. Nau. cap. 27. num. 36. Sot. in 4. diſt. 22. q. 1. art. 4. §. Quomodo autem, Tol. l. 1. c. 11. num. 1. & alij.

Quæ ſent. duplici ratione nititur: vna, quod dici ſoleat Excõmunicatum priuatum eſſe communibus ſuffragijs Eccleſiæ; quorum nomine imprimis eiuſdem Eccleſiæ orationes intelligi videntur. Altera, quia cap. A nobis 2. & cap. Sacris, De ſentent. excom. prohibentur orationes fieri pro excommunicatis: quod cum de priuatis accipi non poſſit, de publicis reſtat intelligendũ.

Cæterùm etiam publicas orationes pro ſalute & conuerſione excommunicatorum licitè Deo offerri, immò neceſſariò offerendas eſſe, manifeſtum eſt ex lege charitatis: ratione cuius, non priuatus quiſque dumtaxat, ſed multo magis ipſa Eccleſiæ communitas per ſuos miniſtros, tenetur ſuccurrere cuilibet proximo in neceſſitate conſtituto; idque per media ad ſubleuandam eius miſeriam ordinata. Cùm igitur excommunicati in neceſſitate ſpirituali conſtituti ſint, nec per excommunicationem, deſinant eſſe noſtri proximi, tenetur imprimis ipſa Eccleſia ac deinde ſinguli fideles pro ſuo modulo, iis ſubuenire, media neceſſaria ad eorum conuerſionem adhibendo: qualia potiſſimum ſunt orationes ad Deum fuſæ, vtpotè à quo eiuſmodi conuerſio expectanda ſit. Hinc Dominus, ſpecialiter pro inimicis & perſequutoribus orare nos voluit Mat. 5. Et Apoſtolus in 1. ad Timoth. c. 2. fieri præcipit obſecrationes, orationes, & poſtulationes pro omnibus hominibus, nulla prorſus facta exceptione. Quem locum veteres ac nominatim Aug. ep. 59. ad Paulinum ita exponunt; vt & per orationes illas, intelligant preces quæ à Sacerdote, in myſteriorum celebratione Deo offeruntur, & in eo quod dicitur, Pro omnibus hominibus, nullam admittant exceptionem. Accedit quod tota Eccleſia in die Paraſceues publicè orat pro hæreticis & ſchiſmaticis, quos haud dubiè conſtat eſſe excommunicatos. Denique ſi Eccleſia non debet excommunicatis ſubtrahere admoni-

Digitized by Google

uitionem, increpationem, veritatis & pœnitentiæ prædicationẽ; vtique nec orationem. Is enim qui corripit delinquentem, ſicut & qui euangelium prædicat, debet ſuæ correptionis & prædicationis fructum à Deo per orationẽ expectare: quemadmodum lib. de corrept. & gra. docet Aug.

Ad primam rationem in contrarium, reſp. diſtinguendo orationes publicas Eccleſiæ: Earum enim quædam ſpecialiter pro ipſa eiuſque membris funduntur; quædam etiam ad extraneos pertinent, & cum vtraque dici poſſint ſuffragia publica Eccleſiæ, vt potè quæ ab ea publicè fiant, ſola tamen priores nomine communium ſuffragiorum comprehenduntur: Communia ſiquidem ſuffragia Eccleſiæ vocamus ea quæ ſpecialiter et directè ipſam Eccleſiæ communitatem concernunt & ab eius membris inuicem participantur; quorum quidem participes eſſe nequeunt excommunicati, ſaltem directè; cum ab eadem communitate per excommunicationem ſint ſublati, adeoque etiam priuantur orationibus prioris generis, ſed non poſterioris. Hæc ſolutio colligitur ex verbis B. Tho. Suppl. q. 21. ar. 1. ad. 2. Eccleſia, *inquit,* per excommunicationis ſententiam ſeparat excommunicatos ab vniuerſitate fidelium, pro quibus ſuffragia facit. Vnde ſuffragia Eccleſiæ eis non proſunt, quę pro tota Eccleſia fiunt: nec ex perſona Eccleſiæ, oratio pro eis inter membra Eccleſiæ fieri poteſt. *Quibus verbis, cum excommunicatos excludat ab ijs tantùm ſuffragijs, quæ pro tota Eccleſia fiunt, colligendum relinquit alia ſuffragia ad eoſdem poſſe pertinere. Sed nec abſolutè negat pro excommunicatis fieri poſſe orationem à Miniſtris Eccleſiæ, ex perſona eius, ſed negat id pro ipſis fieri poſſe, inter membra Eccleſiæ; id eſt, quaſi ipſi ſint de numero membrorum Eccleſiæ. Ad eundem modum ſcribit Couar. in c.* Alma, *parte* 1. § *4. vbi ponit concluſionem quintam hanc.* Non poteſt quis vt Eccleſiæ miniſter, orare pro excõmunicatis maiori excommunicatione *(non ſimpliciter & abſolutè)* ſed his orationib. quæ pro mẽbris Eccleſiæ fieri ſolent.

Ad ſecundam reſpondetur iſta capitula loqui tantum de excommunicatis, qui in excommunicatione ex hac vita deceſſerũt: pro quibus ſtatuunt non eſſe orandum, quantacunque ſigna pœniten-

nitentia oſtenderint, priuſquam abſolutionis beneficium impendatur: nimirùm, quia orationes quæ fiunt pro defunctis præſupponũt eos eſſe in Eccleſia; atque ita priùs debent, per abſolutionis beneficium, Eccleſiæ reſtitui, quàm pro ijs oretur: ſed pro excommunicatis viuis orandum eſt vt ad Eccleſiam depoſita contumacia redire velint: quare non ſunt dicta capitula ad eos extendẽda. Adde iſta capitula ſic intelligi poſſe, nõ quaſi abſolutè prohibeãt orationes, etiàm publicas pro ijs qui in excommunicatione deceſſerunt (ſi enim ſigna pœnitentiæ dederint; charitas docet, etiàm pro ijs orandum eſſe) ſed quod prohibeant pro ijs ſic orari, vt publicè eorum nomina exprimantur, quod neque pro excommunicatis adhuc viuentibus licet: ſi enim Rex vel Epiſcopus eſſet excommunicatus & vitandus, in canone miſſæ non deberent nominari: & hoc vt ea ratione magis confundantur, velut quos nec nominare quidem Eccleſia dignetur.

Cap. LXXXVI.

SVMMARIVM.

Excommunicatio minor (quæ hodiè ſolum incurritur participando cum excommunicatis nominatim denunciatis, aut notorijs clericorum percuſſoribus) priuat ſuſceptione ſacramẽtorum, idque ſub reatu ſacrilegij mortalis, & paſſiua electione canonica. Ad cuius abſolutionem opus eſt iuriſdictione eccleſiaſtica: non tranſit autem in tertiam perſonam.

Excommunicatio minor (hoc eſt Eccleſiaſtica cenſura, qua homo excluditur à paſſiua tantùm participatione ſacramentorum, & ex conſequenti à paſſiua electione canonica, quia ius ſic diſponit, extrà de cleric. excommunica. *a*) ante concilium Conſtantienſe frequenter poterat incurri: ſed poſt illud concilium in duobus tantùm caſibus participando cum excõmunicatis &c. incurritur. Primus, ſi participatio interuenit cum nomina-

nominatim excommunicatis publicè. Secundus eſt, ſi cum excommunicatis propter manum violentam in clericum notoriam. Et intellige in vtroque caſu tunc incurri minorem excommunicationem, quando participatio interuenit extra caſus à iure permiſſos, in caſibus enim à iure permiſſis etiam cum iſtis participatio non inducit excommunicationem minorem.

2. Tenor autem decreti Conſtantienſis relati à ſancto Antonino Archiepiſcopo Florentino eſt iſte: *Inſuper ad euitandum ſcandala & multa pericula quæ conſcientijs timoratis contingere poſſunt, Chriſti fidelibus tenore præſentium miſericorditer indulgemus, quod nemo deinceps à communione alicuius in ſacramentorum adminiſtratione vel receptione, aut alijs quibuſcunque diuinis vel extra, prætextu cuiuſcunque ſententiæ aut cenſuræ Eccleſiaſticæ à iure vel ab homine generaliter promulgata, teneatur abſtinere: vel aliquem vitare, aut interdictum Eccleſiaſticum obſeruare; niſi ſententia vel cenſura huiuſmodi fuerit in vel contra perſonam, collegium, vel vniuerſitatem, Eccleſiam vel locum certum vel certam terram à iudice publicata vel denuntiata ſpecialiter & expreſſè: conſtitutionibus Apoſtolicis & alijs in contrarium facientibus, non obſtantibus quibuſcunque.*

3. *Saluo ſi quem pro ſacrilega manuum iniectione in clericum ſententiam latam à canone adeò notoriè conſtiterit incurriſſe, quod factũ non poſſit aliqua tergiuerſatione celari, nec aliquo ſuffragio excuſari: nam à communione illius, licet denuntiatus non fuerit, volumus abſtineri iuxta canonicas ſanctiones.*

4. Peccat igitur mortaliter peccato ſacrilegij, excõmunicatus minore excommunicatione, ſi ſe ingerit paſſiuæ participationi cuiuſcunque ſacramenti: quia excluſus ab Eccleſia, indignus accedit, ſicut excommunicatus maiore ingerens ſe diuinis.

5. Participantes autem cum excommunicato minore, nullam ex participio incurrunt cenſuram: quia excommunicatio minor non tranſit in tertiam perſonam.

6. Et reſeruatur abſolutio ab excommunicatione minore, ſacerdoti proprio, *b* hoc eſt ſacerdoti qui poteſt abſolue-

ſoluere à peccato mortali: non quia excommunicatio minor habet annexum peccatum mortale, ſed quia eſt vinculum Eccleſiaſticum ac per hoc ſoluendum à miniſtro iuriſdictionis Eccleſiaſticæ: quam non habet quilibet ſacerdos qui poteſt abſoluere ſolum à venialibus, ea ratione quia pœnitens ſe illi ſubmittit in materia non neceſſaria in ſacramento pœnitentiæ: qualis materia eſt peccatum veniale, quod homo non tenetur confiteri. Ex hoc enim quòd pœnitens ſola peccata venialia confitenda habet, obtinet vt poſſit ſe confitendo ſubijcere, cui maluerit ſacerdoti: quia nulli tenetur de illis confiteri. Sed ex hoc non eſt priuilegiatus, vt poſſit à quo ſacerdote voluerit abſolui à vinculo Eccleſiaſticæ cenſuræ: quia totum oppoſitum concurrit hîc, quoniam tenetur de hac cenſura quærere abſolutionem, & obtinere eam ante abſolutionem à quibuſcunque peccatis, & cuiuſque ſacramenti ſuſceptionem: & propterea oportet recurrere ad miniſtrum Eccleſiæ habentem aliàs poteſtatem iuriſdictionis.

7. Et poſſet diaconus imò ſimplex clericus habens iuriſdictionem, abſoluere à minore excommunicatione multò magis quàm poteſt abſoluere à maiore: quoniam vtriuſque abſolutio non ſpectat ad poteſtatem ordinis, ſed iuriſdictionis.

S. Tho. ſuppl. q. 23. ar. 1. & 2. & q. 24. ar. 1. Nau. c. 27. n. 24. & ſeqq. Sotus in 4. d. 22. q. 1. ar. 1. Tolet. l. 1. c. 17.

a *Habetur cap.* Si celebrat.

b *S. Tho. loco citato q. 24. ar. 1. habet, quod quicunque Sacerdos poteſt abſoluere à peccato participationis, (id eſt à peccato propter quod minor excommunicatio contracta eſt) poſſit etiã ab excommunicatione abſoluere. Atque ita ſi excommunicatio minor contracta ſit per participationem venialem, & pœnitens non habeat peccata mortalia confitenda; quilibet Sacerdos, & non ſolum habens poteſtatem abſoluendi à mortalibus (vt vult Author) ab ea poterit abſoluere: quãdoquidem poſſit ab iſta participatione veniali abſoluere, virtute iuriſdictionis cuiuis ſacerdoti generaliter circa venialia conceſſa.*

SVMMA

SVMMARIVM.

FALSARIVS *(niſi imperfectio actus excuſet) peccat mortaliter.*

FALSARIVS tam monetę, menſurarum & ponderum, quàm ſcripturarum ſeu literarum aut ſigillorũ, peccat proculdubio mortaliter: quia interuenit ibi factum pernicioſum ex ſuo genere. Poſſet tamen propter imperfectionem actus veniale tantum interuenire peccatum, vel ratione minimi nocumenti, vel quum ioci gratia, alieno nomine quis fingit literas.

2. Contingit quoque ſine omni fortè peccato fingere alieno nomine literas officioſè, dũ vtiliter agitur alterius negotium, nec dubitatur quod gratum erit illi cuius nomine ſcribitur. Et in huiuſmodi priuatis literis alieno nomine fictis, ratihabitio à falſitate excuſat.

Nau. c.17.nu.167. & ſeqq.

Falſarij literarum Apoſtolicarum vltra peccatum, incurrunt etiam excommunicationem, de qua ſuperiùs cap. 27.

SVMMARIVM.

Propriam famam, cum aliorum detrimento, negligere non licet: aliàs melius toleratur infamia, quàm pro fama laboretur.

FAmam propriam falsò ereptã negligere, tunc eſt peccatum, quũ alijs hoc nocet ſeu nocere timetur: nam fama propter alios nobis neceſſaria eſt. Et in tali caſu dicit Aug. Qui cõfidens conſcientiæ, negligit famã, crudelis eſt: quia aliorum animas occidit, vel blaſphemantium viam Dei, audita bonorum infamia, vel imitantium malũ quod factum putant, excuſando ſe ſuper reputatos bonos.

2. Verùm iuxta occurrentis neceſſitatis caſus & facultatem

Digitized by Google

tatem prouidendi, iudicandū eſt in ſingularibus de peccato hoc, nam quandoque melius prouidetur proximis cum hilari patientia tolerando infamias noſtras quàm obſiſtēdo: nec tunc negligit quis famam propriam, ſed optimam curam habet eius, offerendo illam Deo. Vnde niſi charitas proximi impellat, melius toleratur infamia quam pro fama laboretur.

S. Tho. 2. 2. q. 72. ar. 3. Nau. cap. 18. nu. 46. & ſeqq. Author ſup. Detractio n. 4. Tolet. l. 5. cap. 68. n. 2. Sotus de iure l. 5. q. 9. art. 3. Leſſius de iure lib. 2. cap. 4. dub. 11. & c. 11. dub. 23. & 24.

SVMMARIVM.

Diebus feſtis tenentur ſinguli miſſam audire, & abſtinere ab operibus quæ ſeruorum propria ſunt: item à mercatu, à placito (id eſt proceſſu iudiciali) à ſentētia criminali, denique à ſolemni iuramento. Niſi quos pietas, neceſſitas, & conſuetudo tolerata excuſat. Quod autem attinet ad temporū rationem, quæ in feſtorum celebratione ſeruari debet, & ſimiliter quoad eorundem numerum, cuiuſque loci conſuetudo attendi debet.

FEſtos dies in honorē Dei ſanctificatos violare, peccatum eſt ſacrilegij: quia iniuria fit tempori ſacro, quantū ad illud, ad quod ſanctificatū eſt. Et quia ſanctificatum tempus feſtiuum eſt ad exteriorem cultū exhibēdum Deo, & poſitiuè vacando diuinis, & negatiuè abſtinendo ab omni opere ſeruili, & quibuſdam alijs per Eccleſiā adiunctis (extrà de ferijs *a*) idcirco peccatum violationis feſtorum trifariam committitur; vel omittendo diuina pro tunc præcepta; vel faciendo opus ſeruile, vel committendo aliquid prohibitorum fieri in feſto.

2. Et quantùm ad primum, quia ſola Miſſa communiter eſt in præcepto, ideo ſine rationabili cauſa omittere Miſſam in feſto, peccatum mortale reputatur. Et hîc eſto prudens, admittendo pro rationabili cauſa omne motiuum rationi humanæ conſentaneum, etiam ſi non fuerit vrgēs: quoniam deficiente, & ſubſiſtente ratione, quæ illius cōditio-

ditionis perſonas libenter ad Miſſam euntes inducere videtur ad omiſſionem Miſſæ, in tali caſu non incurritur peccatum mortale. quamuis ſi minus ſufficiens eſt ratio, peccetur venialiter. Et vniuerſaliter ſic eſt, quando quis bona fide putat ſe excuſari ab auditione Miſſæ, & ideo omittit illam. Et ſimile eſt ſi præter intentionem ex aliqua negligentiola, Miſſa omittitur. Et omnium ratio eſt: quia non formaliter agitur contra præceptum: nec vſque adeò materialiter interuenit tranſgreſſio, vt redeat peccatum in naturam ſuæ formę.

3. Verbi gratia: rationabilis cauſa omittendi Miſſam, eſt occupari in ſeruitio infirmorum, cuſtodire ea quę cuſtodia indigent, quando oportet alterum omittere: potius enim omittenda eſt Miſſa, quàm ſeruitium infirmorum, quàm cuſtodia rerum. Hinc enim excuſantur puellę non euntes ad Miſſam, quia ſic eſt conſuetum, & ſic iubent matres: & mulieres per menſem luctus, & per purificationem poſt partum abſtinentes, iuxta conſuetudinem patriæ à Miſſa: & ſic de ſimilibus.

4. Ex hoc autẽ quod ſolus exterior cultus cadit ſub hoc pręcepto, nõ cõtinetur ſub hoc præcepto *b* cõtritio peccatorũ, nec vitatio aliorũ peccatorũ. Et propterea circunſtãtia feſti diei non eſt circunſtãtia neceſſaria aliorum peccatorum cõmiſſorum in feſto, niſi fiant in cõtemptum feſti. Minus autem ſufficiẽs ſed rationẽ ſapiens ratio eſt, matutinũ iter in feſto abſque vrgente neceſſitate aggredi, vt cũ ſocijs quis eat tunc eũtibus: putans enim propterea ſe excuſari; contra præceptum non agit, quamuis malè faciat.

5. Intelligitur autem Miſſa in feſto præcepta Chriſti fidelibus, vt interſint ſacrificio Miſſæ. *c* Interſint autem corpore & mente: hoc eſt animo vacandi Deo, durante Miſſa. Et propterea ſi quis corporaliter præſens ſit Miſſæ, ſed mentem aduertenter à Miſſa diuertat ad alia, non ſatisfacit præcepto Miſſæ: quoniam ita ibi eſt ac ſi voluntariè ibi dormiret, paria namque ſunt, longè à Miſſa fieri per voluntarium ſomnum, & per volũtariam diuerſionem mentis ad alia. Vnde ſicut obligatus ad horas canonicas,

non

Digitized by Google

non ſatisfacit ſi ex propoſito mentem ad alia diuertat ab officio: ita obligatus ad Miſſam, non ſatisfacit, ſi à Miſſa mentem ad alia aduertenter diſtrahit notabiliter, modicum enim pro nihilo reputatur. Vtrum autem audiatur vel non, vtrum ſit Miſſa *d* propria vel non, ſub præcepto non cadit.

6. Et quamuis dum ſacerdos non auditur, aut non intelligitur, vel ſecreta dicit, liceat aliquam ſpontaneam orationem dicere ad habendam mentem Deo vacantem tempore ſacrificij durante: *e* non tamen videtur vſquequaque tutum prima facie in Miſſa de præcepto, dicere præceptas horas canonicas, aut iniunctam pœnitentiam, ſeu orationem ex voto debitam: quia duo diuini cultus debiti, debent vt duo exolui, & non confundi ſub vno tempore & vna actione. Si tamen de facto oppoſitum quis fecerit, non damno illum: quia licet fortè malè fecerit, ſatisfecit tamen præcepto vtrique quantum ad vitandum peccatũ mortale omiſſionis vtriuſque, ex eo quod idem tempus compatitur vtrumque ſimul perſolui: dum ſolo interiore actu, Miſſæ poſſumus attendere, aut quia ſecreta dicuntur, aut quia non auditur ſeu non intelligitur ſacerdos. Dixi autem, Fortè malè fecerit: quia non oportet perſoluentem intra tempus Miſſæ præceptæ alias de præcepto quoque orationes, peccare: ſed tunc tantùm quum impedimentum præſtatur debitæ attentioni ad Miſſam. Videmus enim abſque vllo ſcrupulo ſacerdotem ipſum qui celebrat, dum chorus cantat, dicere cum miniſtris Horam aliquam canonicam, ex eo quod dixit totum quod chorus cantat: quaſi tempus illud ei vacet, licet in veritate ſit tẽpus Miſſæ. Et ſimiliter dum ſonant organa, poteſt ab omnibus fieri eadem ratione ſemper militante: quia ſcilicet non impeditur debita Miſſæ attentio, ſed vnus diuinus cultus alterum compatitur.

7. Quò ad ſecundum verò, quia ſolum opus ſeruile ſeruilitate non myſtica ſed corporali (quod ſolùm comprehendit exteriora opera ſeruis propria, ad quæ ſcilicet ſeruos deputatos habemus) intelligitur ad literam; ideò exerce-

exercere in feſto opera ſeruilia, peccatum mortale eſt.

8. Quod vt clarius percipias, ſcito exteriora opera trifariam diſtingui. Quædam enim ſunt ex ſuo genere ſeruilia: & hæc ſunt propria ſeruis: vt opera mechanica, arare, fodere, ſuere &c. Quædam verò ſunt ex ſuo genere libera: vt artium liberalium exercitia: vt pulſare inſtrumenta muſica; diſſerere, ſcribere &c. Quædam verò ſunt communia liberis & ſeruis: vt itinerari, curā ſui agere &c. Sola prima ſunt in feſto prohibita. Reliqua ſunt licita: & in tantum licita, vt etiam ipſa opera ſeruilia, quando tranſeunt in communia, fiant licita.

9. Tranſeunt autem in communia dupliciter. Vel ratione neceſſitatis: quia ſcilicet occurrit neceſſitas eorum ad ſalutem corporis mei, vel proximi: vt ſunt opera præparantium medicinalia, & ſeruitia infirmorum, & huiuſmodi. Vel ratione damni vitandi: vt quia ſegetes ſunt in periculo, aut hoſtes timentur, oportet laborare, & ſimilia: quilibet enim ſiue ſeruus ſiue liber, tenetur ſuæ & proximi ſaluti conſulere, & damnum vitare.

10. Quò ad tertium, quum ab Eccleſia quatuor inueniantur in feſto prohibita, quæ opera ſeruilia non ſunt (ſcilicet fieri primò mercatum, ſecundò placitum, tertiò iudicium ad mortem vel pœnam, quartò iuramentum, niſi pro pace vel alia neceſſitate: vt patet in cap. *Omnes*, extrà de ferijs) ſecundum ac tertium in tantum inhibentur, vt non ſolùm iudicialis ſtrepitus conquieſcat (niſi neceſſitas vrgeat, aut pietas ſuadeat) ſed tam proceſſus habitus quàm ſententia promulgata annulletur, in cap. *Conqueſtus*. eod. titulo.

11. Vt autem ſingula clarificentur confeſſoribus, aduertendum eſt mercati nomine duo poſſe intelligi. Primò, nũdinas quæ ſemel aut bis in anno alicubi iuxta diuerſarũ patriarum mores fiunt: ſeu quaſi nundinas, quæ vulgariter dicuntur *Mercato*: quæ ſemel aut bis, aut etiam ter in hebdomada alicubi fiunt, dum ruſtici &c. ad forum deferunt oua, pullos, fructus, vinum &c. ad vendendum. Secundò, actum mercandi, hoc eſt emendi, & vendendi. Et ſiqui-

Digitized by Google

ſiquidem nundinæ intelligantur: ius hoc, contraria conſuetudine præualente, nullibi fortè locum habet. Et quia Prælati iam diu viderunt, & vident, nec reprehendunt; pro abrogato haberi poteſt, vbi ſic fit. Si verò quod vocatur mercatus, intelligatur iuxta vulgare expreſſum; à conſuetudine approbatur: & vbique quantum memini vidiſſe mercatus qui die feſto occurrit in alterũ transfertur diem.

12. Si autem actus mercãdi intelligatur, & ſub actu mercandi omnis actus vendendi, locandi, conducendi &c. tũc grano ſalis eget, quoniam conſuetudo populi Chriſtiani in multis oppoſitum habet. Panis enim, vinum, herbæ, fructus, carnes, & reliqua huiuſmodi ad minutum (hoc eſt pro vſu illius diei) paſſim emuntur & venduntur vbi inueniuntur. Nec eſt dubium licitè fieri quodlibet horum, & ſimilium, niſi Epiſcopus aliquid horum prohibeat, aut reprehendat, vel per totum diem feſtum, vel vſque ad certam horam, puta veſperarum: quod laudabile eſt fieri, vbi obedientia ſperatur. Et hinc habes quid de tabernarijs, hoſpitibus, lanijs, piczicarolis, & ſimilibus iudicare debes: ſcilicet iuxta conſuetudinem non reprehenſam à Pręlatis.

13. Placiti nomine, iudiciales lites intelliguntur. Quæ duobus ſunt tantùm caſibus conceſſæ in feſto: vel vrgente neceſſitate, vel ſuadente pietate. Et hinc excuſantur iudices rurales ius dicentes ruſticis iuxta patriarum aliquarum conſuetudines: pietatis enim cauſa hoc fit, ne pauperes perdant diurnum laborem neceſſarium eis ad victum: & eadem ratione cauſis miſerabilium perſonarum intendere licet. Vrget quandoque ad hoc neceſſitas: vt quia haberi poſtea non poteſt teſtis aut iudex &c.

14. Iudicium ad mortem vel ad pœnam, niſi in flagranti crimine repertus ſtatim puniendus ob neceſſitatem ſit: quia timetur ne impediatur iuſtitia, ſi detinetur; vel quia latronum augmentum hoc exigit, vel quia temporis, puta belli cõditio, hoc requirit. Hoc enim quod pro reuerentia

feſti inſtitutum eſt, non debet contra rectæ rationis iudicium dilationem vetantis, militare: quoniam ſpiritus ſanctus eſt ſpiritus ſapientiæ, intellectus, ſcientiæ & concilij.

15. Iuramentum demum in feſto prohibitum, intelligo iudiciale: niſi pro pace aut neceſſitate, quæ rectę rationi relinquitur iudicanda.

16. Sunt autem quinque circa hoc præceptum diligenter conſideranda, ne præceps detur ſententia de peccato mortali. Primum eſt commune huic & alijs præceptis, vt perſpiciatur ſi formaliter (hoc eſt ex intentione) commiſit, vel omiſit quis, vt feſtum violaret; ſeu non curãs quòd violet feſtum: nam hoc eſt peccatum mortale ex ſuo genere; ſiue id quod committitur ſit opus ſeruile, ſiue ab Eccleſia prohibitum: ſi verò nec intentio fuit violandi feſtum, nec tam affectus fuit commiſſioni aut omiſſioni, vt non curauerit implicitè de violatione feſti (rediret enim tunc actus in naturam ſuę ſpeciei) non incurritur peccatum mortale: quia non propriè fit contra præceptum. Poteſt tamen grauius & minus graue & leuius in huiuſmodi interuenire veniale peccatum, iuxta exceſſus modum, conſideratis perſona, notitia, ratione, & reliquis ſingularibus circumſtantijs. Et hinc excuſantur à peccato mortali infinitæ commiſſiones & omiſſiones, quaſi bona fide, non credendo agere contra præceptum, patratæ.

17. Secundum quoque commune, eſt modicum pro nihilo reputari: ita quòd propter imperfectionem actus (hoc eſt violationis feſti) non reputatur violatio: ſicut propter imperfectionem nocumenti, lædere proximum in minimo veniale eſt: vt patet in furto, detractione, & contumelia. Et hinc excuſantur à mortali parum laborantes, vel ſuendo, tondendo, vel reparando aliquid &c. & ſimiliter ementes aut vendentes rem vnam, minimum tẽpus in hoc occupando: & ſimiliter qui modicum quid Miſſæ omittunt. Qui verò communicato ſacerdote, à Miſſa recedunt non expectata benedictione, peccant abſque dubio; non tamen mortaliter: quia non omittitur

pars

pars notabilis, doctrina ſiquidem & ſacrificium Miſſæ iã completum eſt.

18. Tertium eſt, quòd ex cauſis ſex, excuſantur opera in feſto illicita. Primò, ex diuino cultu. Hinc enim licita fiunt opera per ſe ordinata ad cultum diuinum, quæ ſcilicet ſunt partes diuini cultus: vt geſtare cruces & ſtatuas ſanctorum in proceſſionibus: & quæ ſunt præparatoria, quaſi ſimultanea cum diuino cultu: & pulſare campanas. Et quæ debuerunt priùs præparari, ſi tamen tunc superſũt agenda: vt mundare & ornare templum, conficere hoſtias pro Miſſis. Hæc enim debent ante feſtum fieri: ſed ſi ex rationabili cauſa non potuerint fieri, poſſunt in feſto fieri.

19. Dixi autem per ſe ordinata: quia opera ſeruilia quæ accidentaliter ordinari poſſunt ad cultum diuinum (vt fodere terram, colere agros, ædificare domos, & huiuſmodi) non fiunt licita ex hoc quod fiunt propter Eccleſiam: vt conſuetudo Chriſtiani populi teſtatur, & ratio exigit: quoniam hæc, quia impediunt diuinum cultum, prohibita ſunt. Quòd ſi alicubi neceſſitas pauperculę Eccleſię hoc facit licitum de conſenſu Epiſcopi, non damno: non tamen extendendum conſulas: quum ipſi Eccleſiæ ſeruitores & ruſtici teneãtur non minùs quã alij ab operibus ſeruilibus in feſto abſtinere: & ſi ipſi tenentur ſeruare, quomodo alijs licet propter ipſas Eccleſias non ſeruare?

20. Secundò, ex pietate. Et hinc licita ſunt in feſto iudicialia; vt decretalis *f* dicit: pro miſerabilibus enim perſonis noluit Eccleſia hæc prohibere. Vnde & tolerantur iudices in villis, ius ruſticis dicentes cauſa pietatis; quia alijs diebus non poſſunt ſine damno conueniri: & ſimilia. De pietatis verò operibus, cum ſupradicta *g* diſtinctione dicito, opera per ſe pietatis ſemper eſſe licita: vt ſepelire mortuum, ſeruire infirmo, & huiuſmodi. Seruilia autem opera quæ accidentaliter poſſunt ad pietatem ordinari, nequaquam ex pietatis ratione, fiunt in feſto licita; niſi neceſſitas expoſcat: tum quia in iure

non conceditur: ſicut opus iudiciale, quod eſſet in feſto licitum, niſi Eccleſia prohibuiſſet, quia non eſt ſeruile; tum quia opus religionis (quale eſt obſeruare feſtum) non eſt prætermittendum, occupãdo ſe in ſeruilibus propter pietatem, ceſſante neceſſitate. Et ideo ex hoc capite non dicas quòd reficere pontes & vias &c. licitum ſit in feſto propter pietatem. Et confirmatur: quia hæc non ſunt licita propter conſanguineos, ad quos vna eademque pietas eſt. Noli tamen damnare hæc facientes ſimplici corde, arbitrantes obſequium ſe præſtare Deo: quia aliunde illis ſubueniri poteſt: ſcilicet ex conſuetudine, vel authoritate maiorum, vel ex neceſſitate.

21. Tertiò, ex neceſſitate. Et hęc habet multos ramos: ſcilicet neceſſitatem proprij corporis, neceſſitatem corporis proximi, neceſſitatem vitandi imminentis damni, tã in rebus proprijs quàm proximorum: & demum neceſſitatem publicæ vtilitatis. Ex his enim excuſantur in primis non ſolùm iudicialia (vt Decret. *b* expreſsè docet dicens: *Niſi neceſſitas vrgeat*) ſed etiam opera quæcunque ad ſubueniendum infirmo opportuna, minutorum, aromatariorum, tonſorum, & breuiter omnium. Hinc quandoq; & lanij tempore æſtiuo vel continuorum feſtorum, & ſimiliter molitores & piſtores ſuperueniente multitudine egentium pane, & ſimiles excuſantur. Hinc ſub haſta vendere in caſtellis authoritate publica, ne damnum incurrãt domini rerum, excuſantur: quia alijs diebus non comparent emptores occupati agriculturę.

22. Hinc bellare, foſſas, aggeres, propugnacula facere quandoque, ſuccurrere ruinæ, tollere fruges ab illuuione, ab igne, ab incurſionibus, & ſimilia operari, ferrare equos in itinere, continuare muliones iter, excuſantur. Et ſimiliter artifices eorum quæ continuatam exigunt operam (vt decoctio laterum, ſaponum, calcis, & ſimilia) poſſunt operas ſuas in feſtis continuare.

23. Et ſimiliter qui ſunt adeò indigentes, vt niſi laborent in feſtis, non poſſunt ſe, ſuoſque filios ſuſtentare, magna vrgente neceſſitate ad laborandum in feſto: & ideo

ideo excuſantur, audita tamen Miſſa, ſecretò laborando ob vitandum ſcandalum. Præcepta ſiquidem Eccleſiæ, ſecundum id quod in pluribus inuenitur, intelligenda ſunt ligare: communiter autem homines, communibus Eccleſiæ feſtis ſeruatis, prouidere ſibi ſuiſque poſſunt; ſed vbi aut tot ſunt multiplicata feſta, aut tanta vrget neceſſitas, vt non poſſit quis illa ſeruando ſibi ſuiſque prouidere; ceſſat legis vinculum: niſi quis dicat quòd teneantur illi mendicare: quod eſt ſtultum.

24. De violentia autem coactis ad laborandum in feſto, diſtinguendum eſt: quoniam ſi violentia infertur ideo vt iniuria fiat feſtis; non eſt parendum, ſed potius eſt moriendum: nam ſicut tenetur quis mori potius quàm loco ſacro iniuriam facere; ita tenetur quoque mori potius quàm tempori ſacro iniuriam inferre: vtrũque enim ſacrilegij crimen eſt. Vnde Machabæi potius mori elegerunt quàm carnes porcinas comedere: quia ad hoc cogebantur, vt contra legem facerent: tunc enim vrget Christi comminatio. *Qui meos ſermones erubuerit coram hominibus &c.* Si verò infertur violentia non propter feſti iniuriam, ſed propter exactionem operis: & niſi ſerui, famuli, ſubditi, aut quicunque ſic compulſi, pareant, imminet eis damnum magnum in perſona vel rebus; tunc ex neceſſitate imminentis damni vitandi, poſſunt (audita ſi poſſunt Miſſa) laborare.

25. Neceſſitas demum publicæ vtilitatis, rationabiliter excuſat labores illos, qui niſi abſque diſcretione dierum fierent, magnum reſpublica ſentiret incommodum. In quo genere ſunt curſores, qui non ob priuatum damnum ſibi aut alteri imminens vitandum, ſed quia ars ſua eſt; omni tempore illam exercent, ſemper parati. Hos enim aut oportet damnare, aut ex hoc quod publica vtilitas huiuſmodi exigit artem, excuſare, non ſolùm à labore, ſed etiam ab omiſſione Miſſæ, in quam frequenter incurrere hos oportet. Et quoniam non

Digitized by Google

damnantur aliæ licitæ artes, quæ feſtorum violationem inducunt, (vt nauigatiua, & quæcunque continuum exercitium pluſquàm ſex dierum inducunt) rationi conſentaneum eſt, vt ars curſorum ſiue peditum, ſiue equitum valde vtilis reipub. excuſet dantes illi operam, & inde viuentes: præcipuè, quia non ſpectat ad eos quærere quanta & qualis eſt neceſſitas eundi, nec hoc eſt conſuetum quærere. Vnde hos & ſimiles ex neceſſitate publica excuſa: ita quòd ex conſuetudine ſcita & non reprehenſa à Prælatis, excuſatio compleatur.

26. Quartò, ex occurſu lucri tranſitorij. Indulſit enim Eccleſia (vt patet in cap. *Licet.* de ferijs) vt alecia quæ quodam tempore tranſeunt, capere liceat in feſto. Et pari ratione non ſolùm alios piſces tranſitorios, ſed quomodolibet repentè occurrat tranſitorium aliquod lucrum, aggredi licitum eſt: tanquam huiuſmodi lucrum ceſſans, damnum reputetur. Sed memento moderaminis ſubiūcti: vt ſcilicet circumpoſitis Eccleſijs & Christi pauperibus honeſta lucri portio detur.

27. Quintò, ex hoc quod corporale opus, eſt ſpiritalis actus exercitium. Et hinc ſcribere ad docendum, vel diſcendum, vel ad ſignificandum alteri, (vt fit per literas) conſilium dare verbo vel ſcripto, & legere in ſcholis, non ſolùm Theologiam, ſed Philoſophiam, & quamcunque aliam licitam ſcientiam, & concilia ac electiones facere, ſtudere, & reliqua quæ mentis opera ita ſunt, vt non ad exteriorem perficiendam materiam ſint; (vt artium mechanicarum exercitia materiam perficiunt, formando lignum, ferrum, lanam, linum &c.) proculdubio licita ſunt in feſto: quoniam nihil horum eſt ſeruile opus, nec inter prohibita ab Eccleſia computatur: imò ex hoc capite excuſari videntur ij qui diebus feſtis, picturis inſpiciendis vacant diſcendo & retrahendo, non vt pingant, ſed vt diſcant: & archimagiſtri qui deſignant in charta, quomodo aliquid ſit fabricandum ad inſtruendum aliquem de futuro opere. Hęc enim ſpiritalis potius eſt exercitatio, non operis mechanici, ſed doctrinę & diſciplinæ.

28. Sex-

28. Sextò, ex conſuetudine Chriſtiani populi generali aut ſpeciali in aliqua patria, ſcita, & non ſolum tolerata, ſed non reprehenſa ab Epiſcopis ſeu Prælatis. Hinc enim coquorum, tabernariorum, hoſpitum, nautarum in fluminibus, vendentium & ementium ad minutum comeſtibilia, conducentium equos aut operarios pro die craſtina, nundinarum, itinerumque exercitia, & ſimilia conſueta excuſantur. Et meritò: quia ſicut conſuetudo poteſt facere de licito opere, illicitum quantum ad tempus; ita è contrario poteſt de aliàs illicito in feſto, efficere licitum.

29. Quartum eſt, ne fallaris, iudicare volens opus licitum vel illicitum in die feſto, ex hoc quòd fit vel non fit mercenariè: quoniam omne opus quod licitum aut ex ſe aut ex neceſſitatis articulo aut conſuetudine & huiuſmodi, in feſto eſt; ſi vænale eſt, poteſt mercenariè in feſto fieri, nec per hoc redditur ſeruile: vt in commentarijs ſuper ſecunda ſecundæ, quęſt. 122. *k* diffusè declarauimus, vbi latiùs de feſtorum obſeruatione diſſeruimus.

30. Quintum eſt, quòd licet cum abſtinentia à ſeruilibus, ſolius Miſſæ cultus ſufficiat in feſto, ad euitandum mortale peccatum: *l.* tenentur tamen fideles diem expendere in diuinis laudibus, ſaltem eundo ad prædicationem & ad veſperas, vnde qui feſtos dies poſt Miſſam, vanè conſumunt ludendo, iocando, otioſeque vagando, aut *m.* venando, ſpectaculis intendendo, & huiuſmodi, licet ex ipſis operibus, vtpote non ſeruilibus, mortale non incurrant; ex omiſſione tamen diuini cultus, ad quem feſta inſtituta ſunt, grauiter peccant: quia non reddunt, quæ ſunt Dei, Deo, & quia quantum in ſe eſt, ridiculo exponunt Chriſtiana feſta, iuxta illud: *Viderunt eam hoſtes, & deriſerunt ſabbata eius.* Et hoc præcipuè tangit viros graues, & maiores, & dominos: cæteri namque eos imitantur.

31. Quæ ſint feſta ab omni Chriſtiano populo ſeruanda, ex conſuetudine diſcerne. Nam certa quidem ſunt omnium dierum Dominicorum, Natalis, Circũciſionis,

Digitized by Google

Epiphaniæ, Reſurrectionis, cum duobus diebus ſequentibus, Aſcenſioniſque Domini, ac Pentecoſtes cum duobus ſequentibus diebus, & corporis CHRISTI: quatuor ſolemnitatum beatæ Mariæ ſemper virginis, Purificationis, Annuntiationis, Aſſumptionis, & Natiuitatis: natiuitatis Ioannis Baptiſtæ, duodecim Apoſtolorum quò ad feſta principalia (quod dicimus propter feſta eorum ſecundaria: vt cathedra Petri, & ſimilia) martyrum duorum, Stephani & Laurentij: & feſtiuitatis omnium ſanctorum, & inuentionis ſanctæ Crucis. De feſtis verò ſanctorum Angelorum, & præcipuè in Septembris fine: de ſancto Martino, Silueſtro, ac Innocentibus, & ſimiliter de dedicatione Eccleſiæ, & quibuſcunque alijs poteſt conformare ſe quiſque conſuetudini patriæ. Quod ideò dixerim, quia non videntur prędicta vbique ſeruari, quamuis præcepta dicantur.

32. Circa principium & finem feſtorum, patriæ conſuetudo ſeruetur: ita vt licet communiter feſtum celebretur de veſpera in veſperam: ſi tamen ars aliqua (puta ſutoria aut tonſoria) conſueuit à media nocte in mediam noctem celebrare, ſeruari poteſt huiuſmodi conſuetudo: habetur enim pro approbata patriæ conſuetudine, quantum ad illas artes, quæ ſic conſueuerunt abſque Prælatorum reprehenſione celebrare feſta.

S. Tho. 2. 2. q. 122. art. 4. Sotus in 4. d. 13 q. 2. art. 1. § In calce. & latiùs l. 2. de iuſt. q. 4. ar. 4. Nau Man. cap. 13. Sylu. V. Dominic. Lopez p. 1. c. 52. Tolet. l. 4. c. 24. & 25.

a *Eodem titulo De ferijs, per totum.*

Ad quid obligentur fideles diebus feſtis.

b *Occaſione eius, quod hîc dicit Author, ſub præcepto ſanctificationis feſtorum non contineri peccatorum contritionem; & eius quod paulò ante nu. 2. dixit ſolam miſſam communiter eſſe*

in præ-

in præcepto: non abs re quiſpiam roget. An ergo non peccet is qui diebus feſtis ſola miſſa auditione contentus, nec ſacram audit concionem, nec à ſuis peccatis per contritionem recedit, nec agendis Deo gratijs pro beneficijs acceptis incumbit? Reſpondetur breuiter, talem omnino peccare, dicta virtutum exercitia, etſi miſſam audiat, omittendo; niſi forte legitimè ab aliquibus eorum impediatur. Et quidem quod ad contritionem attinet, patet id ex ijs quæ ſupra annotauimus ad V. Contritio *litera C. vbi probatum fuit contritionis præceptum obligare ad ſtatim, id eſt, data prima opportunitate. Feſtis autem diebus cenſetur ea opportunitas maximè adeſſe, quandoquidem eorum inſtitutio non aliò ordinetur quàm ad ſincerum Dei cultum, qui ab homine in peccatis conſtituto debitè præſtari nequit.*

Vt autem ſimiliter oſtendamus fideles diebus iam dictis inſuper debere vacare laudibus diuinis, obſecrationibus, gratiarum actionibus &c; notandum eſt præcepta affirmatiua, etſi non ad ſemper, obligare tamen pro tempore, quo recta ratio iudicat actum virtutis non eſſe omittendum: quod in ſimili dixit Petrus à Soto lect. 13. de pœnitentia. Recta autem ratio iudicat, ſi vnquam, maximè diebus feſtis, laudibus diuinis eſſe vacandum; vt qui ſint ad hoc ſpecialiter inſtituti. Et obſecro, qualis eſſet ille Chriſtianus, qui diebus tam ſanctis, dum cæteri religionis operibus & ſacramentorum frequentationi ſedulò incumbunt, non ſaltem ſemel oculos in cælum tolleret, ad agnoſcendum benefactorem ſuum, de cuius manu omnia accepit? Nam etiam inter homines ingratus omnino iudicaretur ille qui occurrenti benefactori ſuo ſalutem non diceret.

De ſacra concione audienda.

Sacram quoque concionem diebus Dominicis & feſtis ſaltem ſolemnioribus eſſe audiendam ex præcepto, ita vt peccet quiſquis legitimè non impeditus eam omittit, probatur euidentiſſimè ex concil. Tridentino ſeſſion. 24. cap. quarto. de reform. Vbi cum præcepiſſet, vt Epiſcopi in eccleſia ſua per ſe, in alijs

in alijs autem eccleſijs per parochos, ſaltem omnibus Dominicis & ſolemnibus diebus feſtis, diuinam legem annuncient; ſubiungit hæc verba: Moneatque Epiſcopus populum diligenter, teneri vnumquemque parochiæ ſuæ intereſſe, vbi commodè id fieri poteſt, ad audiendum verbum Dei. *Quod ſi epiſcopus docere debet populum teneri ad audiendum verbum Dei, vbi id commodè poteſt fieri, ergo populus ad id verè tenetur. Cum autem illud,* vbi cōmodè id fieri poteſt, *non poſſit abſolutè & ſimpliciter intelligi, quaſi teneatur vnuſquiſque toties intereſſe concioni quoties ea inſtituitur; reſtat hanc concilij doctrinam ſic eſſe intelligendam, vt obligatio audiendi ſacram concionem menſurari debeat iuxta obligationem quam habent paſtores ad verbum Dei ſuis parochianis annunciandū. Sicut enim inter patrem & filium, pædagogum & diſcipulum mutua obligatio intercedit; vt iſti pro ſui officij ratione teneantur ſubinde bona monita præſtare, hi verò ea audire & acceptare: ita quoque inter paſtores Eccleſiæ & eorum ſubditos ſimilis obligatio debet agnoſci; vt nimirum, iuxta concilij mentem, toties ſubditi debeant audire ſuos paſtores, quoties illi ad annunciandum verbum Dei obligantur. Cum ergo ſecundum eiuſdem concilij decretum loco citato & ſeſſ. 5. cap. 2. de reform. teneantur paſtores animarum, diebus ſaltem dominicis & feſtis ſolemnibus, verbum Dei ſuis ouibus annunciare, conſequens eſt profectò ijſdem diebus parochianos debere, (ſi commodè poſſunt) ad propriam venire eccleſiam, ibique concioni intereſſe.*

Vnde etiam colligitur vlterius, non ſolum concionem ſacram in genere, ſed ſpecialiter parochialem eſſe ex præcepto audiendam, tum quia paſtores tenentur ex officio vnumquemque ſubditum ſuum inſtruere; quod commodè fieri nequit, niſi in parochiali concione: tum etiam quia concilij verba id expreſſè docent.

Sed quid ſi alibi æquè bona, aut forte melior concio audiri poſſit, eritne parochialis eo caſu in præcepto? Reſpondetur, Si Eccleſia præciperet, vt vnuſquiſque intereſſet Miſſæ parochiali, (de qua re modo dicemus) licet aliam maiori cum deuotione audire poſſet; nihilominus ad parochialem teneretur: ita quoque

iudican-

Digitized by Google

iudicandum videtur de concione parochiali, eam videlicet obligare, quamuis alia aquè docta aut doctior alibi habeatur. Audiat hanc quiſquis volet, ſic tamen vt illam, id eſt parochialem, non omittat. Ab hac tamen communi concionis parochialis obligatione iuſtè eximuntur ij qui collegialiter viuentes ſub alicuius ſuperioris diſciplina domeſticas habent exhortationes, quibus iuxta ſuas regulas teneantur intereſſe.

An autem ſimiliter ab iſta lege ſint immunes ij, qui in doctrina Chriſtiana ſufficienter ſunt inſtituti; negatiuè profectò videtur reſpondendum. Eſt enim duplex finis ſacrarum concionum; vnus quidem, vt intellectus ab errorum aut ignorantiæ tenebris liberetur; alter verò atque idem primarius eſt, vt voluntas ad exercenda ſeriò virtutum opera excitetur. Licèt ergo prior finis non habeat fortaſſe locum in doctis, vt qui ſciant quæ agenda ſint quæque fugienda; tamen opus habent præcone verbi Dei, cuius exhortationibus ad ea quæ recta ſunt amplectenda accendantur. Quod quia plerique eorum negligunt, hinc fit quòd, indoctis ſurgentibus & cœlum rapientibus, ipſi cum doctrinis ſuis ſine corde volutentur in carne & ſanguine.

Soluitur obiectio petita ex communi Summiſtarum doctrina.

Si ita res habet, ſicut iam diximus; vt nimirum diebus dominicis & feſtis, præter miſſam, audienda ſit concio & quidem parochialis, ſitque ſpecialiter vacandum laudibus diuinis &c. non immeritò quiſpiam roget: quomodo ergo omnes penè Summiſtæ docent, ad ſanctificationem feſtorum duo dumtaxat eſſe neceſſaria; id eſt audire miſſam & vacare ab opere ſeruili? Reſpondeo eos ita docere, non quod exiſtiment eum omnino non peccare, qui vacans ab opere ſeruili & ſola miſſa contentus cætera pietatis Chriſtianæ officia diebus ſupradictis omittit: ſed non peccare ſpecialiter contra illud præceptum de ſanctificatione feſtorum. Exempli gratia, qui peccator in die feſto non elicit actum contritionis cùm facilè poſſit, peccat quidem contra præceptum de contri-

contritione, quia non conteritur data opportunitate; ſed non tranſgreditur hoc ſpeciale præceptum ſanctificationis diei feſti. Et hoc eſt quod Author hîc numer. 2. dicit, Sub hoc præcepto non contineri peccatorum contritionem; non negans tamen, quin ea ex vi alterius præcepti diebus feſtis ſit neceſſaria. Idem dicendum de laudibus diuinis, gratiarum actionibus &c. vt docuit idem Author num. 30. non tamen de concione: qui enim illam negligit, videtur ſpecialiter contrauenire huic præcepto, perinde vt ille qui miſſam omittit. Nam (vt oſtenſum eſt) eccleſia ſicut ad miſſam, ita & ad concionem ſacram diebus ſæpe dictis audiendam fideles, ſpecialiter adſtrinxit.

Reſtat vt quantum ſit peccatum, prædictorum omiſſio, videatur. Illud autem ſupponimus, quod de quocumque peccato nimis anxiè & curioſiùs diſquirere, ſitne mortale aut veniale, pertineat ad conſcientiam ſeruiliter erga Deum ſe habẽtem, id eſt eam, quæ cum à mortalibus, ne ab hæreditate cæleſti excidat, cupiat abſtinere; venialia tamen frequentare non formidat. Relinquenda eſt igitur Deo hæc plena & perfecta diſcuſſio, qui ſcrutatur corda & renes, & nouit abſcondita tenebrarum. Quò imprimis pertinet quod S. Auguſtinus ſcriptum reliquit lib. 21. de ciuit. cap. vlt. Quæ ſint, *inquit,* ipſa peccata quæ ita impediunt peruentionem ad regnum Dei, vt tamen ſanctorum amicorum meritis impetrent indulgentiam, difficillimum eſt inuenire, periculoſiſſimum definire. Ego certè vſque ad hoc tempus cùm inde ſatagerem, ad eorum indaginem peruenire non potui. Et fortaſſis propterea latent, ne ſtudium proficiendi ad omnia peccata cauenda pigreſcat &c. *Cæterum probabiliter dicere, poſſumus, quod prædictorum ſaltem quorundam omiſſio cùm ſit in re graui, vt pote qua ad ſalutem ſpiritualem vehementer pertinet, peccatis genere ſuo mortalibus annumeranda ſit: ita tamen vt pleroſque ignorantia excuſet à culpa mortali. Quamquam ad paſtores eccleſiæ alioſque concionatores ſpectat de prædictis virtutum officijs vnumquemque ſeriò admonere.*

Ne quis autem exiſtimet hæc omnia ſine authore dicta eſſe,

Digitized by Google

eſſe, conferri poterunt quæ habet Catechiſmus Roman. parte tertia, capit.8. numero 21. Vbi accuratè docet ad quæ præcipuè opera Chriſtiani diebus feſtis obligentur. Idem quoque docent Author hic numer. 30. Angelus V. Feriæ *numer. 41 Paludanus in 4. diſt. 15. q. 5. art. 2. & eleganter Franciſcus. Sonnius Epiſcopus Buſcoducenſis in explanatione tertij præcepti decalogi cap. 5.*

c *Vide Nau. capit. 21. numero 6. & ſeqq. Toletum lib. 6. capit. 6. Et notandum eſt, ſicut in oratione, ita & in auditione miſſæ triplicem diſtingui poſſe attentionem; nimirum ad Verba: (ſub quibus actiones ſacerdotis comprehenduntur) ad ſenſum Verborum: & ad Deum. Prima attentio eſt omnium infima; ſecunda propiùs accedit ad finem ſacrificij, qui eſt commemoratio beneficiorum, per Chriſti paſſionem nobis exhibitorum: tertia Verò quæ eſt ad Deum & ſub qua comprehenditur omnis interior reuerentia & cultus Dei, omnis item oratio, gratiarum actio &c. finis eſt aliarum adeoque omnium optima. Sufficit autem ad impletionem huius præcepti de audienda miſſa, aliqua earum trium. Verbi gratia, qui ſolùm attendit ad Verba aut actiones Sacerdotis, tanquam ad rem ſacram, etſi quid ea ſignificent non intelligat, nec ad Deum Vllam orationem dirigat toto tempore miſſæ; cenſetur nihilominus ſatisfacere huic præcepto. Dico,* Tanquam ad rem ſacram, *qui enim ad ea attendit tanquam ad rem prophanam & abſque Vllo ſenſu aut motu religionis, non ſatisfacit præcepto.*

De Miſſa parochiali.

d *Locus hic poſtulat Vt breuiter examinemus quæſtionem hanc: An fideles diebus Dominicis & Feſtis teneantur miſſæ parochiali intereſſe. Nomine autem Miſſæ parochialis intelligimus ſolemne illud & commune ſacrum quod in parochia pro toto populo celebratur. Pro cuius reſolu-*

reſolutione quatuor dicenda videntur.

1. *Conſtat eos olim iure communi ad id fuiſſe obligatos. Sic enim loquitur Sixtus 4. in cap.* Vices illius. *De treuga & pace, inter communes:* Fratres mendicantes non prædicent populos parochianos non teneri audire miſſam in eorum parochijs diebus feſtiuis & dominicis; cum iure ſit cautum, illis diebus teneri parochianos audire miſſam in eorum parochiali eccleſia, niſi forſan ex honeſta cauſa ab ipſa eccleſia ſe abſentarent. *Vnde cap.* Vt dominicis, *De parochijs, præcipitur, vt diebus dominicis vel feſtis presbyteri, antequam miſſam celebrent, plebem interrogent, ſi alterius parochianus in Eccleſia ſit, qui proprio contempto parocho ibi velit miſſam audire; quem ſi inuenerint, ſtatim ab eccleſia eijciant.*

2. *Ius iſtud commune videtur abrogatum per contrariam conſuetudinem in ijs locis, in quibus fideles paſſim in alijs eccleſijs miſſam audientes, exiſtimant ſe præcepto eccleſiæ ſatisfacere, quantumuis parochiali ſacrificio non interſint. Ita Nau. man. cap. 21. num. 5. & alij. Vnde cum non obſtante eiuſmodi contraria conſuetudine quidam Parochi, nec non & epiſcopi adhuc docerent populum à miſſa parochiali non excuſari, nec aliàs ſatisfacere eccleſiæ præcepto; Leo decimus in quodam breui quod refert Nau. cap 21. num. 5 declarauit fideles dieb. dom. & feſtis miſſam in eccleſijs mēdicantium audientes, ſatisfacere præcepto de audienda miſſa.*

3. *In locis vbi adhuc antiqua viget conſuetudo audiendi miſſam parochialem, tenentur fideles ratione illius conſuetudinis, parochiali ſacrificio intereſſe. Pro cuius probatione ſciendum eſt cōſuetudinem rationabilem à multitudine introductam habere vim legis, ſic vt iure naturæ teneantur ſingula membra illius multitudinis, communi conſuetudini ſeſe conformare. Iure inquam naturæ: nam quod eiuſmodi conſuetudo poſtquam ſufficienter introducta eſt, vim legis habeat, non ex humano pendet arbitrio, ſed ex communi naturæ præcepto, quo tenetur vnuſquiſque multitudini cuius pars eſt, ſeſe in ijs quæ rationabilia ſunt conformare: Et quo inſuper tenetur cauere, ne det occa-*

ſionem,

ſionem, ut quæ ſunt laudabiliter communi omnium conſenſu introducta, exoleſcant. Quod quidem fieret, ſi quis inciperet ab aliqua generali & ſancta conſuetudine recedere. Nam alij eius exemplum ſequuti paulatim eandem conſuetudinem abijcerent. Atque hæc cùm locum habeant in omni laudabili conſuetudine, conſequens eſt ut quæcunque eſt eiuſmodi, natura ſua inducat obligationem ut a ſingulis debeat obſeruari. Quapropter ad hunc effectum impertinens eſt, an eiuſmodi conſuetudinem obſeruet multitudo ex deuotione dumtaxat, an verò tanquam ex præcepto: (quod tamen Soto requirit lib. 1. de iuſt. q. 7. art. 2. docens exempli gratia, quando aliquis populus conſueuit ieiunare certo die tanquam ex deuotione libera & ſpontanea, non tanquam ad hoc obligatus ex præcepto; quòd talis conſuetudo non obliget ſub peccato) ſed ſufficit quod ſit vera conſuetudo laudabiliter introducta & conſeruata: ſicuti ad hoc quod lex aliqua obliget ſatis eſt quod ſit vera lex, ut pote cuius natura ſit obligare. Vnde etiã definitur conſuetudo eſſe ius quoddam moribus inſtitutum quod pro lege accipitur, vbi deficit lex. Vide S. Thomam 1. 2. quæſt. 97. art. 3.

Itaque cum illa antiqua conſuetudo audiendi miſſam parochialem ſit ſanctiſſima & maximè retinenda, ſequitur omnino eam obligare & vim legis habere in ijs locis vbi adhuc perſeuerare inuenitur. Cenſetur autem perſeuerare, ſi maior populi pars eam adhuc obſeruet. Quam quidem ſententiam vehementer confirmat celeberrimum illud S. Auguſtini teſtimonium, epiſtol. 86. ad Caſulanum, quod etiam non piguit S. Thomam dictò loco recitare: Mos, *inquit,* populi Dei & inſtituta maiorum pro lege tenenda ſunt; & ſicut præuaricatores legum diuinarum, ita & contemptores conſuetudinum eccleſiaſticarum coercendi ſunt. *Ita Auguſtinus. Et hac ratione Nau. man. cap. 21. num. 1. docet propter conſuetudinem præſcriptam, fideles in locis vbi illa inuenitur teneri audire veſperas.*

Obijci poſſet bulla Leonis 10. cuius ut ante monuimus tenorem refert Nau. cap. 21. num. 5. & alia Clementis 8. edita anno 162. quibus declaratur fideles vniuerſos ſatisfacere præcepto, ſi in eccleſijs mendicantium miſſam audiant diebus dominicis &

feſtis.

feſtis. Sed reſpondetur omne priuilegium interpretandum eſſe iuxta mentem concedentis, vt declarat Silueſter V. Priuilegiũ, q. 3. Atqui nullo modo verisimile eſt Pontifices per priuilegium quod dictis bullis concedunt voluiſſe bonas conſuetudines labefactare, qualis eſt ea de qua loquimur; aliàs ſua poteſtate viderentur abuti in deſtructionem. Ergo quamuis verba priuilegij generaliter ſonent de omnibus fidelibus: ſic tamen ea interpretanda ſunt, vt nihil derogent dictæ conſuetudini de miſſa parochiali audienda, id eſt vt ab eius obligatione non eximantur ij apud quos eadem conſuetudo perſeuerat. Non obeſt etiam quod in tenore priuilegij addatur illa clauſula. Non obſtantibus conſuetudinibus: *non enim per eam exiſtimandum eſt pontificem abrogare velle conſuetudines quaſcumque etiam laudabiles; ſed dumtaxat eas quæ eius decreto aduerſantur, declarat deinceps non eſſe ſeruandas. Neque hoc mirum eſt, quandoquidem eo ipſo, quo decreto apoſtolico repugnant, conuincantur eſſe irrationabiles & viciosæ. Atqui conſuetudo illa de qua loquimur, audiendi ſcilicet miſſam parochialem, cum ſit per ſe bona ac laudabilis non poteſt alteri bono, id eſt decreto Romani pontificis, aduerſari.*

4. *Quidquid tandem de huius doctrinæ veritate cenſeatur; illud tamen negari non poteſt, quoſcunque verbi Dei concionatores, & nominatim Religioſos priuilegiatos debere non ſemel aut perfunctoriè, ſed frequenter ac ſeriò populum in ſuis ſermonibus exhortari, vt ad ſuas parochias ſaltem dominicis diebus & maioribus feſtis accedant, vt illic rem diuinam audiant, concioni interſint & ſacramenta ſuſcipiant. Sic enim (vt cætera prætercam) & parochianorum inter ſe vnio & charitas magis fouetur, dum omnes ſimul in vnum locum conueniunt Deum pro ſe inuicem rogaturi: & diuinis officijs quæ in parochijs fiunt, multum ſplendoris accedit. Quocirca ſanctiſſima concilij Trid. conſtitutio exſtat ſſ. 22. de obſeruandis in celebratione Miſſæ in hæc verba:* Moneant (*ſcilicet Epiſcopi*) etiam eundem populum, vt frequenter ad ſuas parochias ſaltem diebus dominicis & maioribus feſtis accedant. *Quod autem Epiſcopis hic præcipitur, hoc etiam ad quoſuis prædicatores verbi Dei perti-*

Digitized by Google

pertinere exiſtimandum eſt. Vnde Clemens 8. in bulla ante citata, ſpecialiter priuilegiatos eiuſdem officij ſeriò vult admoneri: Ipſis verò priuilegiatis, *inquit*, eadem authoritate præcipimus, vt in concionibus & catechiſmis populum ipſum, tum ad reuerentiam parochorum, tum ad eorum miſſas, præſertim dominicis & alijs ſolemnibus feſtis diebus audiendas, tum àd decimas reſque alias eccleſijs debitas ſoluendas, frequenter moneant & adhortentur. *Quæ res profectò ſi obtineri poſset; id eſt, ſi hi quorum intereſt, ſeriò & ſtudioſè hæc ſancta pietatis exercitia populo inculcarent; frequẽtior eſſet concurſus ad parochialem eccleſiam, maiorque diuinorũ officiorum quæ in ea peraguntur ſolemnitas.*

e *Vide Nau. man. cap. 21. num. 8. & Tolet l. 2. cap. 13. num. 12. vbi docent ſecundum probabiliorem ſententiam poſſe quempiam ſimul audire miſſam & horas perſoluere contra Silueſtrum V.* Miſſa *2. q. 6. Armillam V.* Feſtum *nu. 11. & nonnullos alios. Quam etiam tandem Author amplectitur, dum ait:* Non oportet, *id eſt*, non neceſſario ſequitur perſoluentem intra tempus miſſæ præceptæ, alias quoque de pręcepto orationes, peccare; ſed tunc tantum quum impedimentum præſtatur debitæ attentioni ad miſſam. *Ratio huius rei eſt, quia non repugnat vno eodemque actu exteriori ſatisfacere duobus præceptis. Vt quando confeſſarius pro ſatisfactione, pœnitenti imponit opera aliàs debita: item quum creditori in neceſſitate conſtituto ſoluis debitum potes id facere ex virtute charitatis, qua miſeriæ ipſius ſubuenire velis, ſimul & ex virtute iuſtitiæ; atque ita vtriuſque virtutis præceptum vno actu externo adimplere. Vide Medinam in inſtructione confeſſar. libr. 1. capit. 14. §. 9. Quodſi neceſſarium eſſet attendere verbis quæ in miſſa recitantur, tunc non ſolum non poſſent recitari orationes aliàs debitæ, ſed nec eæ quæ ex deuotione tantum dicuntur, eo ſaltem tempore quo verba à Sacerdote clara voce proferuntur. Eſt enim impoſſibile attendere ad verba miſſæ ſimul & ad quamcunque aliam orationem. Nunc autem vt quis cenſeatur miſſam audire, ſatis eſt quod ſacrificio interſit mente in Deum eleuata, etiãſi nec ad verba neque*

ad actiones ſacerdotis aduertat. Illa autem mentis in Deum eleuatio fieri poteſt per quamcunque orationem, ſiue ſpontanea ſit ſiue præcepta.

An autem ſimiliter poſſit quis dum peccata ſua ſacerdoti confitetur, ſimul implere præceptum de audienda miſſa, paulò plus difficultatis habere videtur, quandoquidem talis nec ad verba miſſæ aut ſenſum eorum, nec ad Deum videatur poſſe attendere. Cæterum fortaſſe non improbanda erit omnino ſententia affirmans. Qui enim ſoli Deo, tempore miſſæ peccata ſua recenſendo confiteretur, quamuis ad ſacerdotem non aduerteret; nihilominus cenſeretur miſſam audire. Vnde videtur idem ſentiendum, ſi ſacerdoti, vt pote qui vicem Dei gerit, confiteatur. Maximè cùm (vti ſupra diximus, litera C.) ſub attentione ad Deum quæ ad audiendam miſſam ſufficit, comprehendatur omnis interior reuerentia & cultus Dei, quam profectò reuerentiam exhibet etiam is qui verè & ſincerè peccata ſua ſacerdoti confitetur. Verùm quia de hac re non ita conſtat, conſulendum eſt, vt quando commodè poteſt fieri, pænitens alteri ſacro interſit.

f *Cap.* Conqueſtus. *De ferijs.*

g *num* 18. & 19. *Vide Nau. cap.* 13. *num.* 4.

h *Dict. cap.* Conqueſtus.

i *Idē eſt cenſendū de vxoribus & liberis qui in poteſtate ſunt maritorum vel parentum, ait Nau. dicto cap.* 13. *num.* 7. *Item de agricolis aut operarijs. Hi omnes ſi iuſto metu compelluntur laborare in die feſto, excuſantur. Si verò non metuant magnum aliquod detrimentum, famuli potius diſcedant & alijs ſuas locent operas.*

k *Articulo* 4. *dubitatione vltima.*

l *Hæc moderare iuxta ea quæ diximus de concione.*

m *Cenſet ergo Author peccare eum qui etſi miſſam die feſto audierit, reliquum tempus inſumit in venatione. Vnde apparet eum non rectè citari à Nau. pro confirmatione ſuæ ſententiæ, qua docet eum qui venatur feſtis diebus non peccare, dummodo miſſam audiat. Quæ tamen Nauarri doctrina locum habere poteſt vbi venatio magni eſſet momenti, nec commodè* poſſet

Digitized by Google

poſſet differri in aliud tempus, iuxta ea quæ Author hic num. 26. tradit de piſcatione & lucro tranſitorio.

SVMMARIVM.

Filius peccat in parentes, per irreuerentiam, per inobedientiam, & eorum neceſſitatibus non ſubueniendo.

FILII peccata peculiaria ſunt tria.

1. Primum eſt, irreuerentia parentum: quæ ſi notabilis eſſet iniuriando, irridendo aut operando, peccatum proculdubio mortale impietatis eſt.

2. Secundum eſt, inobedientia quò ad illa in quibus filius ſubijcitur patri: ſubijcitur autem & quò ad domeſticam gubernationem, & morum inſtructionem: eſt enim pater ex naturæ iure gubernator & inſtructor filiorum & domus: & ideo inobedientiæ crimen filius incurreret, paterna pręcepta contemnens.

3. Tertium eſt omiſſio ſubuentionis; & hoc, in caſu neceſſitatis: quoniam pater tenetur ſuſtentare filium, & non è contrario, niſi in caſu neceſſitatis: In quo filius peccat pluſquàm mortaliter non ſubueniendo patri indigenti iuxta vires prouidendo illi de neceſſarijs. Impietatis enim hæc omnia crimina ſunt: quia pietas parentibus cultum obſequiumque prębet, & ſunt contra primum præceptum ſecundæ tabulæ.

S Tho. 2. 2. q. 101. per totam, & q. 122 ar. 5. Nau. cap. 14. nu. 11. & ſeqq. Toletus l. 5. cap. 1. Medina inſtruct. l. 1. cap. 14. §. 14.

De peccato filiorum contrahentium matrimonium abſque conſenſu parentum aut contra rationabilem eorum voluntatem vide infra in annotat. ad V. Matrimonium *cap. 1. De peccatis verò eorundem circa bona paterna, vide Nau. cap. 17. nu. 156. & ſeqq. & Authorem infra V.* Furtum *num. 4.*

SVMMARIVM.

Fornicatio eſt peccatum mortale.

FORNICATIO (hoc eſt concubitus naturalis ſoluti cum ſoluta) peccatum mortale eſt: dicente Apoſtolo, quòd excludit à regno Dei, ad Galat. v.

S. Tho. 2. 2. q. 154. ar. 2. Nau. cap. 16. Soto 5. de iuſtitia q 3. ar. 3. in princ. Tolet. l. 5. cap. 10. Leſſius lib. 4. de iuſtitia cap. 3. dub. 7. Conferantur quæ Author habet V. Impudicitia *& V.* Luxuria.

SVMMARIVM.

Fraus peccatum eſt nunc veniale nunc mortale, iuxta materiam ſubiectam.

FRAVS peccatum ſonat, ſicut & mendaciū: ſed mortale vel veniale iuxta materiam. Nā fraus ad dānum proximi tendens, pernicioſa eſt, niſi circa minimum verſetur. Si verò iocoſa aut officioſa eſt, venialis eſt: quia non contra dilectionem Dei aut proximi militat. Excuſatur quoque fraus nociua à mortali, ſi præter intētionem accidit: ſed quum illam percipit, tenetur damnum reſarcire, & famæ ſuæ conſulere, ne ſcandalum ſit de eo tanquam doloſo.

S. Tho. 2. 2. q. 55. a. 3. 4. & 5. Author ſupra V. Dolus.

SVMMARIVM.

Furtum eſt genere ſuo peccatum mortale.

FVRTVM (hoc eſt occulta acceptio alienæ rei inuito domino) peccatum eſt mortale ex ſuo genere: quia iuſti-

iuſtitiam violat contra charitatem proximi, poteſt tamen eſſe veniale propter imperfectionem actus, vel ex parte primi motus, vel ex parte paruitatis rei: quia modicū pro nihilo reputatur, non enim reputatur quis læſus in rebus ex parua re ablata.

2. Sunt autem quatuor circa furti peccatum aduertēda. Primum eſt, de animo furandi, ne erres intelligendo quod ſi quis ſurripit pomū, peccet mortaliter, quia habet animū illud pomū furandi. Error eſt iſte: quoniā animus furandi importat animū inferendi nocumentū proximo: non vocatur autē nocumentū ſi eſt nocumentum ſecūdum quid, quale eſt nocumentum in re minima. Et propterea per animum furandi, intellige ſolummodo animū ſurripiendi aliquid notabile. Et ideo ſi quis ſurripit aliquid minimū, habens animum non ſurripiendi aliquid notabile, excuſatur à furto mortali a. Si autem paruum ſurripit, ita quòd ſi poſſet, notabile etiam aliquid acciperet, proculdubio animo furādi accipit, & peccat ex furtiuo animo mortaliter

3. Et hinc habes vnde furta famulorū famularumq; excuſes, quū comeſtibilia domi ſurripiūt vt comedant: ſunt enim communiter peccata venialia. Et ſignum animi non furtiui eſt, quando non æſtimat quis accipere, quia modicum eſt, aut pro modico æſtimat quod accipit.

4. Secundū eſt, de inuito domino: quoniam intelligitur reſpectu rei ad hoc quòd ſit furtū. Poteſt ſiquidē dominus rei eſſe inuitus dupliciter. Vel quantū ad rem quæ ſurripitur, vel quantū ad ſolum modū accipiēdi: puta quia diſplicet ei quòd occultè accipiatur, & non quòd res tollatur: vt ſæpe contingit in furtis domeſticis inter patrem & filiū. Nō enim cōmittit furtū filius occultè ſurripiēs res patris volentis filium res illas habere, ſed nolētis quòd occultè acciperet: quoniam tunc propriè loquendo nō inuito, ſed non vidēte domino accipit b. Et hinc multas occultas acceptiones domeſticas excuſare poteſ: dum præ verecūdia aut reſpectu tolluntur res occultè nō inuitis dominis quò ad rem, venialia ſiquidem ſunt omnia hæc.

5. Tertium eſt de re aliena. Intelligitur namq; in propo-

ſito res aliena, non ſolum quantum ad dominium, quia ſcilicet res eſt alterius; ſed etiam ſi tantummodo ſit alterius quantum ad cuſtodiam ſeu detentionem: ita quòd ſi quis rem propriam, quam alius tenet vel in pignus, vel in depoſitum, vel etiam quia furto illam ſubtraxit, furtiuè accipit; furti crimen incurrit: quia rem alienam quantum ad cuſtodiam, occultè accipit cuſtode inuito: debet enim iuris ordine ſeruato rem ſuam repetere, & non ſibijpſi ius dicere.

6. Eſt autem aduertendum quòd licèt ita ſit regulariter; in caſu tamen quo quis non poteſt iuris via rem ſuam recuperare, aut propter paupertatem, aut propter excellentiam detinentis, aut propter defectum iudicis vel probationum, aut propter ſcandalum &c. & abſque ſcandalo poteſt quis ſecretè rem ſuam recuperare, non creditur reus furti: quia tunc non propriè ius ſibiipſi dicit: ſed exequitur naturale ius circa rem ſuam, ex quo ius ciuile impeditum eſt ei. Tenetur tamē efficere vt qui detinebat, ſciat ſe non teneri ad reſtitutionem illius rei: ne ſi ad pœnitentiam conuerſus fuerit, damnum incurrat ipſe aut eius hæres iterum reſtituendo.

7. Quartum eſt, quòd inter aliena computantur inuenta: tenetur enim inuentor non ſibi, ſed domino reddendā accipere rem inuentā, ſi bona conſcientia accipere vult illam: alioquin furtum committit. Et ſi quidem dominus ſcitur, aut diligentiâ præmiſſâ inuenitur, reddatur illi. Si autem dominus non inuenitur (quia fortè viatori cecidit) debet illi reddi in bonis ſpiritualibus *c*, ex quo non poteſt in temporalibus reddi. At ſi inuenta domino carēt, ſunt inuentoris: ſicut quæcumque in nullius bonis ſunt, occupantis ſunt. De theſauris tamen vbi ius ciuile diſponens in obſeruantia eſt, ſeruandum eſt. Naufragorum verò bona iuxta leges quorundam littorum, confiſcata ex hoc ipſo quòd ex naufragio ſunt, neſcio qua iuſtitia occupentur, niſi illa qua afflictio additur afflicto. Vnde non leges, ſed legum corruptiones ac tyrannides ſunt. Nec excuſantur ſeruantes illas: imò (vt patet extrà de

de rapto. cap. *Excommunicationi*.) niſi ablata reſtituant, excommunicationi ſe nouerint ſubiacere, qui Chriſtianos naufragium patientes ſpoliant.

S. Tho. 2. 2. q. 66. Sotus lib. 5. de iuſt. q. 3. Nau. cap. 17. Toletus lib. 5. c. 15. & 16. Leſſius lib. 2 de iuſt. c. 12. Conferatur quod habet Author infra V. Rapina. *Et ſpecialiter, de furtis quæ committuntur in contractibus, vt in emptione & venditione, in contractu ſocietatis, contractu vſuræ, &c. vide ſingula proprijs locis.*

a *Circa hoc quæri poteſt, Sitne aliqua certa regula ex qua iudicari poſſit, quando aliquid ſit notabile in materia furti, ita vt peccatum mortale cenſeatur? Sunt qui certum aliquid determinant hac in re: vt Nau. cap. 17. num. 4. docens dimidium regalem cenſeri quantitatem notabilem. Medina in 1. 2. q. 83. art. 4. requirit duos regales, Sotus verò lib. 5. de iuſt. q. 3. ar. 3. ad 3. vnum vel duos aureos. Cæterùm alij longè rectius docent non poſſe in genere taxari, quæ quantitas ſit notabilis: ſed id prudentum arbitrio pro varia perſonarum & locorum conditione relinquendum eſſe. Citatur pro hac ſententia Ioannes Medina C. de reſtitutione q 10. & Petrus Nauarra lib. 3. c. 1. nu. 35. Atque ita docet Dominicus Bannes ad q. 66, de iure a. 7. dub. 2. vbi ponit hoc documentum:* Nulla materia eſt grauis in furto, niſi quia graue damnum infert proximo. *Cum autem non poſſit in vniuerſum determinari, quod damnum graue eſſe cenſeatur reſpectu proximi, ſed æſtimari debeat iuxta varias rerum circũſtantias; ſequitur quoque non poſſe determinari in vniuerſum quæ ſit quantitas notabilis in furto ad conſtituendum peccatum mortale. Sed nec expedit id fieri. Nam aliàs qui doceret exempli gratia, furtum vnius regalis non eſſe notabile, vtique per hoc videretur aperire ianuam ijs qui parũ venialia peccata æſtimant, ad infinitam multitudinem furtorum minutorum. Recolendum eſt, quod ſupra V.* Feſtum *vbi de concione parochiali agebatur ex S. Auguſtino relatum fuit lib. 21 de ciuitate Dei cap vltimo:*

Illud autem hic notandum occurrit quibuſdam in caſibus omiſſionem reſtitutionis poſſe eſſe peccatum mortale, quamuis ipſa ablatio fuerit dumtaxat veniale. Ponimus exemplum de eo qui

cùm ſæpe furetur res paruas, nunquam tamen habet voluntatē, dum ſic furatur, detinendi alienum in magna quantitate: talis in ſingulis furtis peccat tantum venialiter. Nihilominus vbi tandem per eiuſmodi furta peruenerit ad quantitatem notabilē, tenetur illam ſub peccato mortali reſtituere: ſiue interim ab vno eam acceperit ſiue à diuerſis. Tametſi in poſteriore caſu faciliùs queat præſumi tacita condonatio creditorum propter paruitatem nocumenti quod ſinguli acceperunt. Ratio eſt, quia ſi non reſtituit, iam vult retinere alienum in notabili quantitate: atqui ſicut auferre quantitatem notabilem rei alienæ eſt p.m. ita quoque velle eandem inuito domino retinere. Vide Leſſium lib. 2. de iuſt. cap 12. dub. 8.

Si Filius bona paterna ſurripiat vt ea expendat in rebus turpibus, vt in comeſſationibus, impudicitÿs & eiuſmodi, etiam ſi fortè contingat patrem non eſſe inuitum, niſi quoad modum accipiendi, peccat mortaliter, idque ratione intentionis adiunctæ, quæ habet malitiam mortalem: ſecus ſi vt expendat in rebus vanis, & multo minùs, ſi in recreationibus & ludis honeſtis, tunc enim habet locum quod dicit Author, eum peccare tantū venialiter. Cæterùm ſi à parentibus omnino idque rationabiliter inuitis notabilem aliquam ſummam accipit, ad quemcunque tandem vſum id faciat, non ſolum peccat mortaliter, verumetiam tenetur ad reſtitutionem, parentibus ipſis, aut (niſi fortè tantundem ſurripuerint) cohæredibus faciendam. Eſt autem hîc ſeriò perpendenda illa ſententia Prou 28. Qui ſubtrahit aliquid à patre ſuo & à matre, & dicit hoc non eſſe peccatū, particeps homicidæ eſt. *Quibus ſanè verbis ſatis indicatur quanta ſit illius peccati grauitas. Vide Nau c.17. nu. 156. & ſeqq.*

Quibus caſibus liceat vxori occultè accipere de bonis ipſi & marito communibus.

Hanc quæſtionem tractat Nau. dicto cap. 17. n. 153. & ſeqq. & Leſſius lib. 2. de iuſt. c. 12. dub. 14. Eſt autem præſupponendū vxorem

Digitized by Google

rem habere quidem dominium rerum domeſticarum & bonorum cõmunium, (aſſumitur quippe à viro in ſociam non ſolum reſpectu actus matrimonij, ſed etiã reſpectu rei familiaris, ita vt bona vtriuſque vtriq; fiãt communia) verum dominiũ iſtud eſt ligatũ, quia videlicet non poteſt de bonis cõmunibus pro ſuo arbitrio, ſed ex conſenſu dumtaxat mariti expreſſo vel ſaltem interpretatiuo, diſponere. Ita vt (quẽadmodum loquitur B. Tho. 2. 2 q. 32. a. 8. ad 2.) quãuis mulier ſit æqualis viro in actu matrimonij; tamen in his quæ ad diſpoſitionẽ domus pertinent, vir caput ſit mulieris. Cum itaque hic ſit ordo naturalis vt inferiora ſecundũ ſuperiora regulentur, peccabit vxor contra hunc ordinem, ſi abſq; cauſa rationabili bona communia diſpenſet aliter, quàm ei fuerit à marito permiſſum. Porrò dixi, ſine cauſa rationabili; quia vt notant Summiſtæ, ſunt caſus quibus liceat vxori de bonis ſupradictis diſpenſare, non ſolum præter ſed etiam cõtra mariti ſui voluntatem. Primò quidem in caſu extremæ neceſſitatis. Tunc enim poteſt marito contradicente donare eleemosynã ex bonis cõmunibus. Secundò poteſt idem facere, ſi prudẽter exiſtimet id eſſe neceſſariũ, ad auertendũ aliquod graue damnum ſuũ, aut mariti vel familiæ. Quomodo fecit Abigail 1. reg 25. An autẽ ei liceat ſimiles eleemosynas facere pro bono ſpirituali proprio aut mariti ſui, vt videlicet Deus eleemosynarũ intuitu eũ illuminet & cõuertat? non videtur; cùm eleemosyna ſic facta, id eſt contradicẽte marito de bonis cõmunibus, nõ videatur mediũ conueniens ad dictũ finem. Niſi fortè eleemosynæ ſint vulgares, & quales ſolent fieri à matronis eiuſdẽ conditionis; eaſq; faciat occultè, id eſt abq; ſcandalo & perturbatione familiæ, prout limitat. Nau. d. c. 17. nu. 154.

Tertius caſus eſt, quando maritus eſt prodigus & diſſipator rei familiaris. Tunc enim licet vxori clanculum accipere à depoſito viri, tum vt ei profuſionis materiam adimat, tum etiam vt reſeruet in neceſſitates & honeſtam ſuſtentationem ſuæ familiæ, vt rectè docet idem Nau. ibidem numero 155. Leſſius libr. 2. cap. 12. dub. 14. numero 86. Bannes 2. 2. ad q. 32. art. 8. & alij communiter. Ratio eſt, quia vbi mariti prouidentia circa familiam deficit in aliquo, ad vxorem pertinet eam ſupplere: cum ergo in dicto caſu, prouidentia viri circa familiam

deficiat

Digitized by Google

deficiat in adminiſtratione bonorum, reſtat vt vxor huic rei prouideat. Sic tamen vt, quantum fieri poteſt, caueatur omnis perturbatio regiminis domeſtici.

Iuxta quæ proportionaliter videtur dicendum, quod vxor poſſit ex bonis communibus ſubtrahere vt det patri aut matri in graui neceſſitate conſtitutis, ſi maritus nolit illis ſuccurrere. Neque, vt apparet, tenebitur partem illam quam in dictum vſum ſubtraxerit, in computum adducere, vbi ad partitionem bonorũ, cum hæredibus mariti ventum erit. Cenſentur enim ea lege contrahi matrimonia, vt onera & debita realia quæ ſuperueniunt vni coniugum fiant quoque debita alterius. Cùm ergo teneatur vxor parentibus ſuis in graui neceſſitate conſtitutis ſuppeditare neceſſaria tanquam ex debito iuſtitiæ, vir quoque ratione contractus matrimonialis ad hoc ſimiliter obligatus eſſe cenſetur. Vnde nulla ipſi aut eius hæredibus videtur eſſe facienda reſtitutio eius quod ab vxore ſic fuerit, eo etiam inuito, ſubtractum. Quod ſi frater aut ſoror vxoris in ſimili neceſſitate verſentur, aut etiam filij eius ex alio matrimonio geniti, probabile eſt ijs eodem modo poſſe ſuccurri. Nam (vt aliam rationem addamus) iſtorum inopia cenſetur eſſe inopia ipſiuſmet vxoris; ac proinde ſicut pro ſua aut familiæ neceſſitate poteſt aliquid de bonis communibus accipere marito quantumuis ſed irrationabiliter inuito; ita poterit idem facere iuxta proportionem, pro neceſſitate ſuorum ſubleuanda. Vide Leſſium ad finem dictæ dub. 14.

c *De rebus inuentis, quarum dominus ignoratur, illud conſtat: fieri debere ſufficientem pro rei inuentæ qualitate inquiſitionem; quâ facta, ſi dominus non comparet, eam laudabiliter in neceſſitates pauperum & alios pios vſus impendi. An verò hoc ſit neceſſarium, & non poſſit inuentor tuta conſcientia rem inuentam ſibi retinere, non ita conuenit. Sunt qui arbitrantur non poſſe, niſi fortè ipſe ſit pauper, ſaltem ex conſilio confeſſarij. Ita Nau. cap. 17. num. 171. Alij contrarium ſentiunt: vt Soto lib. 5. de iuſtitia q. 3. a. 3. circa finem reſponſionis ad 3. quem ſequitur Medina inſtruct. l. 1. c. 14. §. 33. & Dominicus Bannes ad q. 66. de iuſt. a. 5. Ratio huius eſt, quia eiuſmodi res quarum dominus poſt factam inquiſitionem debitam non comparet, perinde*

Digitized by Google

inde habentur acſi nullius eſſent: Vnde iure natura & gentium fiunt primò occupantis; nec eſt aliquod ius poſitiuum quod res illas deputet pauperibus aut alicui alteri. Addit tamen Bannes: probabile eſſe reſtitutionē fieri debere domino, ſi tandē cōpareat ante tempus legitimæ præſcriptionis. Quod ergo dicit hîc Author, quando dominus nō inuenitur, debere ei reddi in bonis ſpiritualibus, potiùs conſilium eſſe intelligendum eſt, quàm præceptum. Nam vt habet probabilior ſententia, quando reſtitutio fieri nequit in eodem genere bonorum, non eſt neceſſario facienda in alio. De qua re dicemus infra, ad V. Reſtitutio cap. 2. Atque hæc de rebus inuentis.

De rebus autem iniuſtè acceptis, quarum dominus ignoratur (vt quando aliquis negotiator multos quidem defraudauit, ſed quos in particulari non meminit) multò aliter loquendum eſt. Qui enim eiuſmodi res accepit iniuſtè, non ſolum debet inquirere diligenter de domino illarum (ad quod etiam teneri diximus inuentorem) ſed inſuper inquiſitionem illam debet facere proprijs ſumptibus, ſi alioqui ſint ad hoc neceſſarij: inuentor verò non item. Porro inquiſitione facta ſi dominus adhuc manet ignotus, tenetur reſtituere pauperibus, vt patet cap. Cum tu, *De vſuris. Et cap.* Non ſine, *& cap.* Qui habetis, 14. *q.* 5. *Et quidem ſi res in pauperes eroganda, ſit notabilis, ſecurius erit ſi non priuato ſuo conſilio, ſed prout confeſſarius prudens ordinauerit, pauperibus eam diſtribuat.*

Quid autem ſi ipſemet pauper exiſtat? Nequidem tunc poteſt ſibi retinere abſque Epiſcopi aut paſtoris aut certè confeſſarij prudentis conſilio, niſi caſu quo eius tanta ſit neceſſitas vt nullum ſit periculum ne paupertatem falsò prætendat. Videndus eſt de hac re Dominicus Soto lib. 4. de iuſt. q. 7. a. 1. in reſp. ad 3.

d *De qua excommunicatione habetur ſupr. V.* Excommunicatio *cap,* 23.

Digitized by Google

SVMMARIVM.

Tunc demum humanæ gloriæ appetitus eſt vicioſus, quum à recta ratione recedit. Cæterùm qui de aliquo peccato mortali gloriatur, aut in ipſa humana gloria ponit finem vltimum, peccat mortaliter.

GLORIÆ humanæ appetitus licet malus non ſit (nam ita licitum eſt cupere & quærere humanam gloriam, ſicut licitum eſt cupere & quærere alia bona humana, ſcilicet pecunias, agros, & huiuſmodi, eſt enim gloria vnum inter bona humana non paruum) inanis tamen gloriæ appetitus peccatum eſt: quia à recta diſſonat ratione omne vanum.

2. Eſt autem gloria vana nõ ſolùm quando de falſis eſt, ſed etiam quando de tranſitorijs, aut à tranſitorijs expetitur, quia non ſolùm de falſis vana eſt gloriatio (vtpote de his quæ non ſunt) ſed etiam quum tranſitoria tanti fiunt, vt de illis aut ab illis quæratur gloria, vanitas eſt. Sufficere debet homini à tranſitorijs gloria tranſitoria vt ſic, & non quaſi gloria abſolutè: illa enim parui fit, ſi cognoſcitur; dum autem magni fit, quia vt gloria abſolutè æſtimatur, vanè appetitur: quia reuera magnum quid non eſt.

3. Non eſt autem ſemper mortale peccatum: ſed ſolùm quando amor gloriæ repugnat charitati, vel quantum ad illud de quo eſt gloria, vel quantum ad intentionem appetentis gloriam. Et primò modo ſolùm peccat mortaliter, qui gloriatur de aliquo quod eſt peccatum mortale, quicquid ſit illud. Secundo verò modo, qui ponit ſuum finem vltimum in gloria humana, hoc eſt qui tantum afficitur gloriæ, vt illam præferat obſeruationi præceptorum: vt eſt ille qui ob amorem gloriæ conſequendæ, vel timorem gloriæ perdendæ incurrit aliquod peccatum mortale: vt Lucretia elegit adulterium ne infamaretur: cuius oppoſitum

Digitized by Google

poſitum elegit Suſanna, præferens diuina præcepta gloriæ humanæ & vitæ.

S Tho. 2. 2. q. 132 Nau. cap. 23. nu. 9. & ſeqq Tolet. lib. 8. c. 6. & ſeq. Leſſius lib 3. de iuſt. cap. 2. dub. 3.

SVMMARIVM.

Gula peccatum (quod conſiſtit in eo, quod cibus inordinatè appetitur aut ſumitur) etſi plarunque ſit Veniale tantum; ratione tamē peccatorū ad quæ inducit, aliquando Valde aggrauatur.

GVLAE peccatum cōſiſtit non in hoc quod cibus delectabilis delectabiliter ſumitur: quoniam hoc nullum peccatum eſt: niſi quis ſit adeò inſipiens, vt putet omnem voluntariam delectationem ſenſibilem, eſſe peccatum. Sed conſiſtit in hoc quòd inordinatè delectatio cibi appetitur aut habetur: puta quia plus aut prius &c. quàm deceat, delectatione cibi afficitur homo.

2. Et tunc ſolùm eſt mortale quando delectationem cibi habet quis pro vltimò fine, iuxta illud: *Quorum Deus Venter eſt*. Hoc autem cognoſcitur ex hoc quod homo ob delectationem in comedendo non curat tranſgredi præceptum Dei aut Eccleſiæ: vt ſi propter hoc furetur, aut contemnat ieiunare &c.

3. Frequenter autem eſt veniale, & quandoque valde graue: vt cùm delectatio cibi allicit ad comedendū vſque ad vomitum, aut alia inconuenientia, & ſimiliter quum inducit ad alia peccata: puta ad nimium ſumptum, vel ad nocendum proprię ſanitati, & ad quæcunque alia peccata: quę ſecundum ſe ſunt iudicanda quanta ſint.

S. Tho. 2. 2. q. 148. Nau. cap. 23. num. 119. Toletus lib. 8. cap. 59. & ſeqq. Leſſius lib. 4. de iuſt. cap. 3. dub. 1.

Modi quibus per gulam in cibi ſumptione exceditur, comprehenduntur iſto Verſiculo: Præproperè, lautè, nimis, ardenter ſtudioſè, *quos pulchrè declarat S. Tho. dicta q. 148. a. 4.*

SVM-

SVMMARIVM.

Diſtinctio quoad habitum inter ſtatus aut ſexus diuerſos, ſine rationabili cauſa omitti non debet.

HABITVS debiti omiſſio vel occultatio, niſi rationabilis cauſa excuſet, peccatum eſt: quia contra, aut præter rectam eſt rationem.

1. Quinque autem habitus differentias debitas in communi conuerſatione humana inuenimus. Prima eſt, circa differentiã maris & fœminæ. Et conſtat peccatum eſſe marem in habitu fœmineo, aut è contrario conuerſari, & in Deuteronom. cap. 22. prohibetur vt abominabile domino, & in decretis diſt. 30. Anathema ſit mulier induens veſtem virilem. Verùm hæc intelliguntur, quando pro ſuperſtitione aut luxuria fiũt. Vnde ſi in laruis aut comœdijs hæc fiant, tranſire poſſunt. Sed in continua conuerſatione non eſt permittendum: quia contra bonos mores & cuſtodiam caſtitatis communis eſt. Et niſi ab Epiſcopo moniti ſub pœna excommunicationis deſiſtant, excommunicandi ſunt & eijciendi de conuerſatione humana.

2. Secunda eſt, circa differentiam clericorum & laicorum. De qua vide ſuprà in verbo Clericus.

3. Tertia eſt, circa differentiam religioſorum & aliorum. Et quantum ad religioſorum dimittentium habitũ peccatum, vide infrà in verbo, Religioſus *a*. Quantum ad aliorum peccatum, qui religioſo habitu in laruis vtuntur, diſtinguendum eſt an fiat, laudabilis repræſentationis gratia; quia tunc non eſt peccatum: aut in religionis vel religioſi ludibrium: & tunc ratione iniuriæ notabilis eſt peccatum mortale: aut ſola vanitate; & tunc inter vana tranſire poteſt, ſi ſecundum veritatem non irrogatur iniuria alicui notabilis.

4. Quar-

Digitized by Google

4. Quarta eſt circa differentiam Chriſtianæ fidei ab alijs ſectis: puta Iudæis, Mauris &c. Nam ſi differentia certa diſtinctiua Chriſtianorum & aliorum eſt, ita vt quilibet vtens tali habitu fateatur ſuam fidem: mortale eſſet peccatum Chriſtiano deferre habitum Iudæi aut Mauri. Nec ſic erat tempore quo beatus Sebaſtianus ſub militari habitu degebat: ita quòd ex eius exemplo non licet ex cauſa quacunque in caſu propoſito contrauenire: puta Chriſtianum deferre ſuper veſtes characterem (O) ex aliquo timore, vbi hoc eſt proprium ſignum Iudæorũ: quoniam hoc nihil aliud eſt quàm ex timore fateri ſe Iudæũ. Nec eſt ſimile de clerico qui ob timorem iter agit in habitu laicali: quoniam etiam explicitè tunc negare ſe clericũ, non niſi officioſum mendacium eſt.

5. Quinta eſt, circa differentias ſtatuum perſonarum, nobilium vel ignobilium &c. Et huius violatio ad immodeſtiam pertinet. De qua infrà in verbo, Ornatus.

De peccatis quæ circa ornatum corporis & veſtium qualitatem accidunt, vide S. Thom. 2. 2. q. 169. Authorem infr. V. Ornatus. Nau. cap. 23. numero 17. & ſeqq. Leſſium lib. 4. de iuſt. dub. 14.

a *Iſto tamen loco nihil expreſsè dicitur de peccato Religioſi dimittentis habitum: ſed ſupra cap. 61. de excommunicatione.*

SVMMARIVM.

Haſtiludium & quicumque alius ludus militaris, cui non ſit annexum probabile periculum mortis aut mutilationis alicuius, damnari non debet.

HAſtiludium (quo pro exercitatione bellica, aut pro ſolemnitate feſtiuæ alicuius iucunditatis regiæ, armati equites duo contra ſe inuicem currunt cum lanceis) ex ſuo genere peccatum mortale non eſt: quia in eo non interuenit vt in pluribus mors, aut mutilatio, aut quod-

Digitized by Google

cumque notabile perſonæ nocumentum: huiuſmodi enim ludi ex hac ſola cauſa pernicioſi ſunt, ſcilicet ex nocumẽto perſonali. Et propterea ſi verum eſt quod ſupponimus (ſcilicet quod vt in pluribus non accidat huiuſmodi nocumenti periculum) haſtiludium & quicunque alius ludus militaris habens talem conditionem, damnandus non eſt: quoniam actus humani ex eo quod vt in pluribus inuenitur, iudicantur. In cuius ſignum torneamentum damnatur quia ſæpe inde mortes proueniunt: vt patet extrà de torneamentis, cap. *Felicis*.

S. Tho. 2.2.q.40.ar.1.ad 4. Nau.cap.15.num.9. & 18. Conferatur quod habet Author inf. V. Torneamentum.

SVMMARIVM.

Hæreſis eſt error pertinax in ijs quæ ſunt fidei Chriſtianæ; qui ſi ſigno aliquo exteriore quantumuis occulto prodatur, eo ipſo excommunicationi ſubiacebit.

HÆRESIS crimen eſt infidelitatis, ex tribus conſtans: ſcilicet errore in ijs quę ſunt Chriſtianæ fidei pertinaciter.

1. Et aduerte primò diligenter, quod tertia conditio requiſita ad hæreſim (ſcilicet obſtinatio) non ſic requiritur, tanquam non ſit hęreticus, niſi qui, ſit inflexibilis & immutabilis: ſed ſic exigitur quod homo vult in ijs quę ſunt fidei ſic credere, non obſtante quod Eccleſia oppoſitum decreuerit quantum ad manifeſta, aut decerneret quantum ad ambigua. Verbi gratia quantum ad manifeſtas ſi quis vult deliberatè credere quòd ſpiritusſanctus non procedit à patre & filio, aut quòd nõ erit reſurrectio mortuorum, aut quòd mortuo corpore moritur etiam anima, non eget alia obſtinatione: quia iam eſt hæreticus ex hoc quòd non dubitat hæc eſſe contra fidem ſanctæ matris Eccleſiæ, & tamen ipſe voluntate deliberata credit hæc:

hæc : eſt enim ſatis pertinax qui eligit non captiuare intellectum ſuum ſacræ ſcripturæ ſanctæque matri Eccleſiæ.

2. Quantum verò ad ambigua, ſi quis ignem inferni aut aquas quæ ſuper cœlos ſunt, credat eſſe vel non eſſe ſimiles iſtis igni & aquæ exiſtentibus apud nos, non propterea eſt hęreticus: quia neutra pars clarificata eſt à ſcriptura vel Eccleſia. Sed ſi ſic adhæreat vni parti, vt etiam ſi ſancta mater Eccleſia decerneret alteram eſſe neceſſariò affirmandam, ipſe nihilominus vellet deliberatè credere ſuam partem, hæreticus eſſet propter hanc pertinacem animi præparationem adiunctam.

3. Aduerte ſecundò, quod licet hæreticus purè mentalis ſit verè & perfectè hæreticus, non eſt tamen excommunicatus: ſed ad hoc quòd ſit excommunicatus, exigitur aliquis actus exterior: quia Eccleſia non iudicat *a* actũ interiorem nudum ſecundũ ſeipſum. Vnde talis poſſet abſolui à peccato liberè. Sed ſi etiam ſibijpſi dixit exteriori loquela, iam eſt excommunicatus in cœna domini &c. *b.*

S. Tho. 2.2. q. 11. *& Bannes ibid. Nau. cap.* 11. *nu.* 17. *& ſeqq. Toletus lib. 4. cap. 3. & ſeqq.*

a *Vide quod ſupra annotatum eſt V.* Excommunicatio *c.*1.

b *Loco iam citato.*

An Epiſcopi vigore facultatis ijs conceſſæ per conc. Trid. ſſ. 24. c. 6. abſoluendi ſuos ſubditos à quibuſcunque caſibus occultis, poſſint etiam hodie abſoluere ab hæreſi exteriore occulta, controuertitur. Toletus lib. 1. *cap.* 41. *num.* 13. *docet non poſſe, eo quòd exiſtimet dictam facultatem poſtmodum fuiſſe reſtrictam per pontificem in bulla cœnæ, vt iam non extendatur ad caſus in ipſa bulla reſeruatos (è quibus eſt hæreſis etiam occulta, dũmodo ſigno exteriore ſeſe prodiderit) ſed tantum ad eos qui extra dictam bullam continentur. Contrarium tenet Dominicus Bannes in 2. 2. ad quæſt.* 11. *articulo quarto, quæſtiuncula* 2. §. Tertiò arguitur. *Suarez autem tomo 5. in 3. part. diſputat.* 21. *ſect.* 3. *re in vtramque partem diſputata tandem inclinat in ſententiam negantem, dicens ſe intelligere hanc eſſe pontificum*

Z *volun-*

voluntatem & praxim Romanam, ut deinceps Epiſcopi abſtineant ab abſolutione hæreticorum etiam occultorum.

Quidquid tãdem ſit de hac re; illud tamen conſtat, quòd non ſolum Epiſcopus, ſed etiam confeſſarius quilibet poteſt abſoluere ab hæreſi purè mentali. Nam ut rectè docet Bannes loco citato nulla peccata merè interna reſeruantur aut reſeruari debent, hoc enim eſſet inijcere laqueum intolerabilem conſcientijs timoratis, quum difficulter iudicari poſſit de pleriſque actibus merè internis, ſintne voluntarij an non.

SVMMARIVM.

Licet hiſtrionatus exercitium per ſe malum non ſit; defectu tamen circumſtantiarum interdum viciatur.

HIſtrionum peccatum non conſiſtit in exercitio hiſtrionatus: nam licitè poteſt officium ſuum exercere, hoc eſt vacare, vt geſtibus, verbis, nouis adinuentionibus delectationem alijs præbeat, ſeruatis debitis circunſtantijs. Sed præcipuè conſiſtit in materia: vel inhoneſta, vtendo ſcilicet actibus aut verbis inhoneſtis: vel diuina, ponendo res fidei aut Eccleſiæ in iocum: vel iniurioſa, deſpiciendo alios: aut adulatoria &c.

2. Peccant quoque ſecundum locum, tempus, negotia & perſonas: dum horum aliquid nõ conſiderant aut parui faciunt.

3. Peccant & tertiò ex fine, nimis placere cupientes hominibus. Quando autem in huiuſmodi, peccatum mortale interueniat, non facilè dixerim: quia iocosè hæc dicuntur & fiunt. Veruntamen in ijs quæ ex ſuo genere ſunt mortalia (vt iniuriæ diuinorum & hominũ, & ſimilia) niſi paruitas offenſæ excuſet, quia modicum pro nihilo reputatur; peccatum mortale incurritur: quia licet iocoſitas excuſet à tanto, non tamen à toto. Propter huiuſmodi autem annexa hiſtrionatui, ab Aug.

Digitized by Google

ab Aug. tantopere damnantur hiſtriones & dantes eis: vt habes in decretis, diſtinct. lxxxvj. cap. *Donare.* & *Qui venatoribus*, primo.

S. Thom. 2. 2. *q.* 168: *Nau. cap.* 19. *num.* 4.

SVMMARIVM.

Hominis occiſionem, quæ fit ex intentione, contingit eſſe iniuſtam, tum ex parte eius qui occiditur, ſi eſt innocens; tum ex parte occidentis, ſi videlicet careat publica poteſtate, aut iuris ordinem prætermittat. Illa autem hominis occiſio quæ præter intentionem committitur, redditur iniuſta, vel ratione actionis immoderatæ ex qua ipſa ſequitur; vel ex defectu diligentiæ ad eam occiſionem præcauendam neceſſariæ.

HOMICIDIVM (hoc eſt illicita hominis occiſio) peccatum mortale eſt, contra iuſtitiam & charitatem.

1. Et quia occidere hominem dupliciter contingit (vel per ſe, hoc eſt intentione occidendi: vel per accidens, hoc eſt præter intentionem) ſi eſt ex intentione, eſt illicita ex triplici capite. Vel ex parte hominis occidendi, quia non meretur mortem. Et hinc ſemper occidere innocentem eſt illicitum: niſi per accidens iudex excuſetur in caſu, in quo oportet *a* ipſum ſecundum allegata & probata damnare innocentem ad mortem. Et ſimiliter per accidens excuſatur carnifex exequens ſententiam iniuſtam, non continentem errorem manifeſtũ. Et ſimiliter excuſantur milites *b* ſubditi in bello occidentes, ex obedientia ad bellum reputatum iuſtum, quãuis ſecundum ſecretam veritatem ſit iniuſtum, accedentes: iuxta illud Auguſt. contra Manichæos: *Vir iuſtus ſi fortè etiam ſub Rege & homine ſacrilego militet, rectè poteſt illo iubente bellare, ſi quod ſibi iubetur, vel non eſſe contra Dei præceptum certum eſt: vel vtrum ſit, certum non eſt: ita vt*

fortaſſe reum faciat Regem iniquitas imperandi, innocentem autem militem oſtendat ordo ſeruiendi. 23. qō. j. Quid culpatur.

2. Vel ex parte occidentis: quia ſcilicet publicam authoritatem non habet ſupra illius occidendi vitam. Et hinc ſemper eſt mortale occidere ex intentione hominem abſque publica authoritate: nec vllam noui exceptionem *c*. Hinc enim homicidij rei ſunt non ſolùm ex vindicta, rixa &c. occidentes, ſed etiã qui ſeipſos defendendo, alios occidunt: hoc eſt qui ideo ſe defendunt vt occidant, vel non ſunt defenſione contenti niſi occidant: quum ſolummodo in foro conſcientiæ liceat eis occidere per accidens, hoc eſt ideo occidere quia ſe defendunt, quia non poſſunt aliter ſe defendere niſi occidant *d*. Iuxta hoc caput (ſcilicet ex parte occidentis) peccatum accidentaliter interuenit, ſi mala ſit occidentis intentio: vt quamuis iuſta ſit occiſio, occiſor tamen ex odio vindictæque liuore mandat aut exequitur. Hoc enim accidentale omnino eſt: quia ex mala intentione etiam opera miſericordiæ polluuntur, & non ſolùm hęc iuſtitiæ opera.

3. Vel ex parte modi occidendi: quia ſcilicet non ſeruato iuris ordine: ſcriptum eſt enim, *Iuſtè quod iuſtum eſt exequêris.* Deuteronom. 16. Et hinc homicidij ſunt rei occidentes veneno vel aliàs ſecretò de mandato dominorũ non citatos, non auditos, non damnatos, etiã ſi læſæ maieſtatis dicerentur rei. Nec excuſat authoritas principis *e* etiam ſi conſtaret principi, vt perſonæ priuatę, quòd meretur quis mille mortes: quoniam ſcientia & poteſtas currunt pari paſſu: hoc eſt quod oportet poteſtatem publicã moueri à ſcientia publica, & ſecundum illam regulari. Nec hoc eſt dę iure poſitiuo, vt poſſit princeps legibus ſolutus non ſeruare, ſed eſt iuris naturalis, exigit namque natura actus publici (qualis eſt iuſta occiſio hominis ex publica poteſtate) vt ſit ex publica voluntate, & publica ſcientia: alioquin nec cauſæ ſunt ſibi inuicem commenſuratæ (dum poteſtas eſt publica, & ſcientia eſt priuata) nec adhibentur cauſæ commenſuratæ effectui, dum actio

Digitized by Google

actio poteſtatis publicæ ponitur exire à ſcientia priuata. Sunt igitur homicidę & princeps & conſulentes & exequentes occiſiones hominum indemnatorum ex publica ſcientia.

4. Nec excuſat (quam allegaret princeps) ratio ſcandali vitandi, aiunt enim perſuadere necē conantes, quòd illum mortem mereri conſtat clariſſimè: ſed vt honor illius & familiæ, & dignitatis ſeruetur, & vt ſcandalum vitetur, oportet ipſum ſine iudicio occidere cum dexteritate: ſunt enim diabolicæ artes ad excuſandas excuſationes in peccatis. Nec propterea damnamus iudices qui repertos in flagranti crimine notorio (vt latrones in vijs & huiuſmodi) ſtatim ſuſpendi iubent, interuenit ſi quidem ibi notorium facti, loco accuſatoris & teſtium, faciens publicam ſcientiam, & excitans publicam voluntatem & poteſtatem ad publicum iuſtitiæ actum. Et hinc videre potes non excuſari officiales & ſub dominos, quibus à Regibus iubetur vt aliquem inauditum ſine vllo crimine notorio capiant ac decapitent, ſi iuſſa perficiunt. Debent ſiquidem obedire quantum ad capturam, & cuſtodiā (quia hoc ex rationabili cauſa poteſt Rex iubere) ſed non quò ad occidendum: quia hoc non poteſt Rex abſque ſcientia publica iubere: ſcientia autem publica non eſt niſi tripliciter, ſcilicet vel ex propria confeſſione iudiciali, vel ex probatione iudiciali, vel ex notorio facto. Vnde vbi nullus interuenit actus iudicialis, nullumque extat notorium crimen, non eſt exequendum principis mandatum ad necem proximi. Nec excuſat obedientia tanquàm in dubijs, quia non eſt ſubditi diſcernere ſuperioris iudicium; quoniam habet locum in ijs in quibus princeps poteſt bene & malè iubere: non autem in ijs in quibus certum eſt eos eſſe homicidas, quale eſt mādatum propoſitum.

5. Hinc quoque mortaliter peccant iudices, qui non ſeruato iuris ordine *f* damnant ad mortem aliquos etiam ſi morte ſunt digni: ſi tamen aliquid de ſubſtantialibus omittitur, puta ſufficientia teſtiū: eſt enim tunc iudex ipſe

homicidij reus, quoniam occidit hominem non vt ius ſeruans & dicens. Ex his demum clarè habes quod occidere ſeipſum, ſemper eſt illicitum: quoniam occiditur homo contra naturalem charitatem ſuijpſius, & contra iuſtitiam: quum nullus ſit ſuijpſius iudex, nec propriæ vitæ dominus, & quilibet ſit pars ciuitatis, & ſolus Deus ſit qui occidit & viuere facit.

6. Occiſio autem hominis per accidens (hoc eſt præter intentionem) illicita ex duplici capite inuenitur, vel ex immoderata actione, vel ex negligentia. Et ex primo quidem capite, infiniti ſunt modi iuxta plurima immoderata opera ex quibus poteſt occiſio hominis præter intentionem operantis euenire. Nam & immoderata ſui aut proximorum, aut rerum defenſio, illicitam reddit inuaſoris occiſionem: quæ ſi moderata eſſet, non ei ad peccatum imputaretur mors inuaſoris: nam non ſolùm ſeipſum, ſed proximum (vt Ambro. in primo de officijs teſtatur: & habetur 23. quæſt. 3. in cap. *Fortitudo*, & cap. *Non inferenda*.) tuendo, licet occidere iniuriam irrogantem, & pari ratione tuendo libertatem membrorum ſuorum, ne ſcilicet turpiter patiatur: & ſimiliter integritatem, ne mutiletur aut vulneretur: & ſimiliter neceſſaria ad vitam & virtutem, ne perdat res ſuas aut ſuorum. Quæ ſi vis, vide diffuſè in commentarijs noſtris ſuper ſecunda ſecundæ, quæſt. 64. arti. ſeptimo ad ſecundum. Et notabis verba Ambroſij, quæ vniuerſaliter de iniuria loquuntur. *g*

7. Immoderata quoque venatio ſeu ſagittæ emiſſio, equitatio ſeu relaxatio equorum calcitrantium, aut animalium malignantium, & quorumcunque lædere valentium, culpabilem reddit mortem inde ſequentem.

8. Immoderata demum medicina tantò magis homicidã medicum reddit, quantò minus eſt præter intentionem: quia non debet tentare medicinarum vim cum periculo vitę alienæ: nec vbi certa notitia morbi deeſt, poteſt exhibere periculoſam de vita medicinam: de cuius medicinæ viribus non poteſt ſe excuſare qui profeſſionem facit medi-

medicinæ.

9. Comprehenditur ſub hoc quoque genere oppreſſio tenellorum paruulorum in lecto, ex hoc quod tenetur ſimul ad dormiendum: quum hinc facilè poſſit talis oppreſſio ſequi. Hoc autem intellige communiter: poſſet enim in particulari caſu hoc licere, in quo ſcilicet ſecundum ſenſatorum iudicium non exponitur infans oppreſſionis periculo. Propter frigus autem non video licere: quia non ſunt facienda mala, vt euitetur aliud malum: ſed poteſt aliter prouideri: puta ponendo tabulam aliquam intermediam, ne poſſit infans opprimi, & huiuſmodi: & tantò plus quantò ætas illa patiens eſt frigoris.

10. Ex ſecundo verò capite (ſcilicet ex negligentia) infiniti ſunt modi, iuxta infinitos caſus in quibus huiuſmodi negligentia interuenire poteſt. Colligendo tamen ad genera, diſtinguitur negligentia eorum qui poſſunt & debent ex officio prouidere, à negligentia eorum qui poſſunt & debent ex articulo occurrentis neceſſitatis prouidere: nullus enim negligit, qui licet poſſit, non tamen debet. Exigit enim negligentia tria: ſcilicet poſſe, debere, & non facere.

11. Imputatur igitur homicidij peccatum dominis & officialibus, ſi ex eorum negligentia occiditur homo. Et hoc ſiue in caſu inuaſionis paricularis occurrat: ſiue in caſu quo publicis vijs non prouidetur, ſiue in caſu quo ciuitas ſine iuſtitia aut quaſi ſine iuſtitia regitur: & quaſi cuilibet licet impunè occidere, mutilare, ob fauores aut pecuniam aut ignauiam &c. omnium enim malorum huiuſmodi rei ſunt, quia tenentur cuſtodire iuſtum publicum.

12. Sub hoc quoque genere comprehenditur negligentia medicorum, qui curam ęgri alicuius ſuſceperunt, quum ob eorum negligentiam in ſtudendo, viſitando &c. perit, quoniam ex ſuſcepta cura tenentur.

13. Imputatur denique homicidij crimen ijs qui poſſunt & ex articulo neceſſitatis occurrente tenentur oc-

 curre-

Digitized by Google

currere, ſi non occurrūnt *h*. Primò, ſi non paſcit quis fame morientem: iuxta illud Ambr. *Si non pauiſti, occidiſti.* Secundò ſi non occurrit ad tuendum proximum inuaſum, ſi poteſt cum moderamine inculpatę tutelæ: iuxta illud Ambr. *Qui non repellit à proximo iniuriam ſi poteſt, tam eſt in vitio, quàm ille qui facit.* Vterque enim caſus eſt extremæ neceſſitatis. Tertiò, ſi non reuelando, aut retrahendo aut &c. prouident ne aliquis ex ſibi noto tractatu aut propoſito &c. interficiatur: quia tenētur adiuuare & eruere quātum in ſe eſt à morte proximos. Ad hæc enim tria videntur omnes negligētiæ caſuum neceſſitantium ad occurrendum ne quis pereat, reduci. In primo enim mors naturalis, in ſecundo mors violenta manifeſtè, in tertio mors violenta occultè imminens cogit proximum vt occurrat ſi poteſt.

S. Thomas ſecunda ſecundæ, quæſt. 64. & 65. Bannes ibid. Nauar. manual. cap. 15. Sotus lib. 5. de iuſt. q. 1. & 2. Victoria relectione de homicidio. Tolet. lib. 5. cap. 6. & ſeqq. Leſſius lib. 2. de iuſt. cap. 9.

a *Sic loquitur Author, quaſi iudex neceſſariò debeat ſecundū allegata & probata damnare innocentem ad mortem; quod tamen diſtinctione indiget: vel enim iudex priuata ſcientia certò cognoſcit reum eſſe innocentem, vel non: ſi non cognoſcit, tūc neceſſariò debet iuxta ſcientiam publicam, id eſt, ſecundum allegata & probata procedere & condemnare. Hoc enim ad eum pertinet, vt ſequatur publicam ſcientiam, quamdiu non conſtat eam veritati contrariari. Si autem certus ſit de innocentia rei, tunc debet omnes modos attentare, vt eum liberet; veluti à principio auertēdo actorem ab accuſatione aut ſaltem poſtea impediendo ne pergat: item proceſſum iudiciarium extrahendo quantum poteſt: diſtrictiùs diſcutiendo probationes inductas, vt poſſit earum defectum deprehendere: Rurſus ſi hoc non ſuccedat, præbeat reo facultatem fugiendi è carcere, ſi id poteſt commodè & ſine ſcandalo. Sin minùs eum remittat ad iudicem ſuperiorem, quem inſtruet de rei innocentia, & ſi opus erit, aſſumet perſonam teſtis in fauorem eiuſdem. Ad hæc & ſi quæ ſunt alia eiuſdem rationis eum*

teneri

Digitized by Google

teneri docent communiter ex S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 6. ad 3. Sed inprimis toto tempore quo eiuſmodi negotium agitatur, debet precibus, ieiunijs & eleemoſynis apud Deum inſtare, vt veritate patefacta dignetur ipſum vnà cum Reo ex tantis anguſtijs eripere. Cæterùm ſi nihil horum ſuccedat, probabilius videtur nequidem tunc iudici licere proferre ſententiam mortis. Pro qua ſententia citantur Adrianus quodl. 6. art. 3. Angelus V. Iudicare num. 7. Hoſtienſis, Panormit. & alij quos citat Couar. l. 1. variarum reſolut c. 1. num 3. Ratio, quia ſi liceret Iudici in eo caſu condemnare innocentem, id non ob aliam rationem ei conceſſum eſſet, quam propter bonum reipublicæ; ne videlicet aliàs iudiciorum ordo peruerteretur, dum iniqui iudices poſſent impunè contra allegata & probata prætextu ſcientiæ priuatæ nocentes abſoluere & innocentes condemnare: hoc enim eſt quod mouet contrariæ ſent. authores. Atqui ob nullum reipublicæ bonum, licet directè & ex propoſito occidere innocentem. Exempli gratia tyrannus imperat alicui ciuitati vt occidat quempiam innocentem, cui niſi obtemperet periculum eſt euidens, ne ciuitas ipſa ferro flammiſque tradatur; conſtat vtique nequidem in tali periculo bonum publicum eſſe redimendum interfectione iſtius innocentis. Quanquam poſſet ciuitas ei imperare, vt ſe tyranno pro ſalute reip. traderet: quod ſi nollet facere, iam deſineret innocens eſſe ac proinde poſſet minis ac tormentis cogi vt ſeipſum traderet. aut etiam ciuitate excludi. Ergo ſimiliter non poteſt iudex eum quem certò cognoſcit innocentem interficere propter quodcunque bonum reipub. Confirmatur, quia non poteſt quis reddere debitum mulieri quam certò cognoſcit non eſſe ſuam, quamuis ſecundum allegata millies probetur eſſe eius vxorem. Simili igitur ratione non poteſt occidi innocens quantumuis publico teſtimonio probetur nocens, nequidem vt bono communi conſulatur. Denique ſi iudex certò ſciret ſe non habere authoritatem in reum, non poſſet eum iudicare, etiamſi ſecundum allegata probaretur ſibi authoritatem in illum competere. Nam ex parte occidentis ſemper requiritur publica authoritas ſine vlla exceptione, vt hic docet Author numero ſecundo. Simile autem eſt quando certò ſcit reum eſſe innocentem.

Si ob-

Si obijcias quod in oppugnatione ciuitatis liceat dirigere tormenta bellica in locum vbi ſunt multi innocentes atque ita procurare bonum commune, non obſtante multorum innocentum nece. Reſpondeo non eſſe ſimile, quia hic datur actus diſtinctus ab interfectione innocentum qui directè intenditur, nimirū deijcere turrim aut propugnaculum; & per accidens eſt quod huic actui coniuncta ſit innocentum occiſio, ac proinde cenſentur tantum indirectè occidi. In condemnatione autem innocentis nullus eſt actus ab ea diſtinctus, cui ipſa coniuncta ſit per accidens. Nā conſeruatio boni communis quam iudex intendit non propriè eſt actus, ſed finis ad cuius conſequutionem occiſio innocentis eligitur.

Atque hæc omnia procedunt in cauſis capitalibus in quibus agitur de vita innocentis. Nam in cauſis ciuilibus vbi agitur tantum de pœna pecuniaria, probabile eſt iudicem, poſtquam tentauit omnia media pro indemnitate innocentis (hoc enim prius tenetur facere) poſſe ſecundum allegata & probata ferre ſententiam. Nam reſpublica habet authoritatem diſponendi de fortunis ſuorum ciuium eaſque de vno in alium transferendi, prout bono publico viderit expedire; quod non poteſt ſimiliter de vita eorundem. Vide Leſſium lib. 2. de iuſt. cap. 29. dub. 10.

b *Conferantur quæ ſupra dixit Author V.* Bellum *num. 3. & ſeqq.*

c *An igitur homini priuato non liceat occidere tyrannum? Reſpondeo tyrannum duplicem eſſe: vnum qui regnum abſque titulo legitimo occupat; & hic quamdiu à republica non admittitur vel nō toleratur, poteſt ab homine priuato occidi. Tūc enim præſumitur eſſe voluntatem reipublicæ vt à quocunque tanquā hoſtis occidatur: alterum, qui cùm iure regnū obtineat, illud tamen tyrannicè adminiſtrat: videlicet condendo leges iniquas, grauando populum exactionibus &c. Huius itaque poſterioris generis tyrannus non poteſt à quocumque priuato mox interfici (quod definitum eſſe refertur in conc. Conſtantienſi ſ. 15.) ſed nequidem ipſa reſpublica ſtatim in eum ius illud conſequitur: ſed primùm debet recurrere ad ſuperiorem pro auertenda huiuſmodi iniuria. Qua via ſi res non ſuccedit, à comitijs regni deponendus*

Digitized by Google

uendus eſt, & vt hoſtis declarandus, priuſquam in eum priuatis hominibus aliquid liceat attentare. Hac autem declaratione facta, eodem loco habendus erit, quo prioris generis tyrannus: vt nimirum poſſit iure defenſionis à quocunque priuato occidi. Cæterùm nunquam id attentari debet, vtriuſuis tandem generis ſit; niſi vbi veriſimiliter ſperatur falix rei euentus. Quod rarò continget, cùm ex morte principis etiam tyranni, plerumque ſoleat reſpublica bellis ciuilibus vehementiùs perturbari. Vide de hac materia S. Thomam opuſc. 20. de regimine principum cap. 6. Soto lib. 5. de iuſt. q. 1. a. 3. Bannes de iure q. 64. art. 3. Leſſium lib. 2. de iuſt cap. 9. dub. 4.

Non licet quoque marito vxorem, vel adulterum in flagitio deprehenſos priuata ſua authoritate interficere; & ſi quæ leges ciuiles id approbare videantur, in hoc ſunt reprobandæ. Soto loco citato & Leſſius eod. cap. dub 5.

d *Conferantur quæ ſupra habentur V.* Defenſio *& hic n. 6.*

e *Controuertitur, an non liceat authorem criminis etiam occulti abſque citatione condemnare, caſu quo ſine magno periculo vel ſcandalo citari non poteſt; vt quia eſt perſona potens & habet multos fautores, quos poſſet alioqui armare contra iuſtitiam, & tamen expedit eum occidi? Nau. man. cap. 25. num. 9. & Leſſius lib. 2. cap. 29 dub. 2. & alij putant licere, contrarium docente Authore hoc loco. Cæterum ſi talis perſona adhuc machinatur perniciem aliquam reipublicæ, poterit ſine controuerſia, abſque citatione (dummodo eius cauſa ſaltem priuatim ab ijs quorum intereſt diſcuſſa ſit) condemnari & interfici. Tunc enim non tam punitur crimen admiſſum, quam iure defenſionis impeditur malum futurum. Vide Dominicum Bannes de iure q. 67. art. 2. dub. 3.*

f *Quis iudiciorum ordo ſeruandus ſit, habes infra V.* Iudicis *peccata litera A.*

De iure ſe & ſua defendendi cum occiſione inuaſoris.

g *Ad maiorem intellectum eorum quæ hic & ſupra V.* Defenſio

fenſio *ab Authore, de iure ſe aduerſus inuaſorem defendendi ſuccinctè traduntur, breuiter aliqua documenta ad præcipuorum caſuum deciſionem ſubnectemus.*

1. Non eſt vera defenſio, vbi non eſt vera aggreſſio. Nam ſicut vltione iniuria facta punitur; ita defenſione iniuria quam quis inferre iam tentat repellitur vel impeditur. Vnde deducitur non eſſe defenſionem, ſi occidatur aliquis ne occidat, quamdiu necdum inuadit: ac proinde id priuatæ perſonæ iure defenſionis non licere. Itaque etiamſi mulier certò ſciat, ſe à marito occidendam propter adulterium ab ea commiſſum, non poteſt tamen prætextu defenſionis eum interficere aut ei quouis modo nocere, quamdiu nondum inuadit. Quodſi iam maritus occupatus ſit in præparandis inſtrumentis ad eam interficiendam, ex hoc ipſo cenſetur eſſe inuaſor, ac proinde poteſt ab vxore interfici iure defenſionis, quamdiu non poteſt aliter eius violentia declinari. Sicuti latro ex hoc ipſo quòd armat ſclopetum vel ſtringit gladiũ, vt me interficiat, cenſetur me inuadere, quem proinde in mei defenſionem poſſum occidere, & ſclopetum meum priùs in illum exonerare, ſi non ſuppetit alius euadendi modus.

Sed an ſimiliter inuadere cenſeatur, qui omnibus iam ad nocendum præparatis, nihil amplius agit ad iniuriam inferendam ordinatum, ſed dumtaxat expectat ſocios, vel horam ſuo flagitio opportunam, & an talis iure defenſionis poſſit interfici? Exemplum adduci ſolet de eo qui ſub ceruicali abdidit pugionem, vt vxorem dormientem interimat. Sunt qui reſoluant talem cenſeri inuaſorem ac proinde licitè iure defenſionis, quando aliud remedium non eſt occidi poſſe. Ita Bannes de iure quæſt. 64. a. 7. Nau. cap. 15. num. 2. cum nonnullis alijs. At verò Dominicus Soto longè circumſpectius ſcripſiſſe videtur lib. 5. de iuſt. q. 1. a. 8 paulò ante medium: Profecto, *inquit,* res eſt dubia: ad quam aliud reſponderi non poteſt, quàm quod dum actus ille aggreſſio eſt, nullatenus eſt licitus; ſi tamen eſt defenſio, non eſt cur condemnetur. Vtrum autem eorum ſit, non eſt lege aut ſcientia definiendum, ſed arbitrio prudentis quocumque caſu iudicandum. *Sic ille. Et rectè quidem; nam ſi iuxta aliorum ſententiam id abſolutè*

ſoluiè licere dicamus; vtique multa in eandem trahentur conſequentiam, quæ à ratione & moribus Chriſtianis ſunt aliena. Exempli cauſa, Subornauit aliquis falſos teſtes vt inimicũ ſuum apud iudicem falſi criminis inſimulet, propter quod probabiliter is ad mortem condemnabitur: Item habet quis potentem inimicum qui non ſolum ei minatus eſt mortem, ſed etiam aliquoties eam machinatus eſt, nec poteſt periculum euadere niſi à patria & à ſuis viuat quaſi exul: Rurſus eſt quiſpiam nobilis qui ſuis famulis imperauit vt aliquem interficiant; quod facient proculdubio, ſi dominus (vt probabiliter exiſtimatur facturus) ſuo inſtet mandato. Sequeretur inquam ex iſta doctrina quod omnibus his & ſimilibus caſibus, quando alia via non reſtat, licitum eſſet præuenire ſuum inimicum, eumque iure defenſionis occidere, ne flagitium quod iam machinatus eſt, tandem perficiat. Quod ſi concedatur, iam omnia cædibus paſſim replebuntur & homicidijs. Conſiderandum potius eſt quod dixit B. Auguſtinus epiſtola 154. quæ eſt ad Publicolam, & refertur 23. quæſt. 5. cap. De occidendis. De occidendis inquit hominibus ne ab ijs quiſquam occidatur, non mihi placet conſilium; niſi fortè ſit miles aut publica functione teneatur; vt non pro ſe hoc faciat, ſed pro alijs vel pro ciuitate, vbi etiam ipſe eſt, accepta legitima poteſtate, ſi eius perſonæ congruit.

2. Ei qui ſe defendit non licet intendere mortem inuaſoris. Sic docet S. Thomas 2. 2. q. 64. art. 7. ad 1. & 2. Cæterùm ſi is qui inuaditur, prudenter iudicet neceſſarium eſſe ad ſui defenſionem, quòd faciat aliquam actionem, ex qua mors inuaſoris ſuapte natura ſequi debeat: vt v. g. quòd feriat eum in corde, aut quòd ſcopletum in eum exoneret; videtur licere data opera eiuſmodi actionem exercere. Ponitur exemplum de equite in quem latro ex improuiſo de Sylua egrediens inſilit, ita vt non poſſit alijs armis ſe aduerſus illum defendere quam ſclopeto, quod habet ad manum. Non tamen licet ei intendere mortem ſiue defectum qui ſuaptè natura ex tali actione conſequitur. Probatur hoc documentum à ſimili: quia etiamſi medicus poſſit intendere abſciſſionem

brachij

brachij vel tibiæ ægroti, quando iudicat eam ad ſalutem eius eſſe neceſſariam; non tamen licet ei intendere dolorem, deformitatē, aliosque defectus qui ſuaptè natura inde conſequuntur.

3. Defenſio vt ſit inculpabilis debet eſſe moderata, vt hîc docet Author: id eſt, debet ita fieri, vt inuaſori quantum eſſe poteſt, minimè noceatur: nec plus velit aut faciat qui ſe defendit, quàm indicat eſſe neceſſarium ad repellendam iniuriam. Itaque peccat, qui inuaſorem vbi nihil amplius tentat, inſequitur vt vulneret, vel occidat: item qui cùm poſſet fuga ſibi conſulere, mauult nihilominus cum ſui inuaſoris detrimento reſiſtere &c. Hinc naſcitur quæſtio, An qui inuaditur teneatur fugere etiam quando fuga eſſet ei ignominioſa? ſed reſpondimus ad illam, ſupra cap. 10. de excommunicatione, litera C. Et nunc addimus illud Salomonis. Prou. 20 Honor eſt homini qui ſeparat ſe à contentionibus *Quanto ergo magis licebit dicere, Honor eſt homini qui ſeparat ſe ab homicidij & priuata vindicta periculis? Et certè ſi liceret ſtare aduerſus inuaſorem cum eius periculo, pro honoris defenſione, cur non liceret ſimiliter ex eadem cauſa acceptare duellum, quandoquidem apud homines huius ſæculi probroſum habeatur ſi quis id voluerit recuſare?*

4. Aliquando qui inuaditur laudabiliter faciet ſi abſque defenſione permittat ſe occidi. Nam homo non tenetur ſemper vitā ſuam tueri, quoties id licitè poteſt, vt rectè docet Franciſcus à Victoria relectione 10. de homicidio num. 24. & ſeqq. ab exemplo Chriſti & martyrum. Immò poteſt eſſe caſus vt id permittere teneatur, quando videlicet perſona inuadens talis eſt, vt ex eius occiſione ſequerentur magna reipublicæ incommoda. Nam in caſu neceſſitatis tenemur vitam corporalem exponere pro conſeruatione boni communis. Vide Dominicum Soto lib. 5. de iuſt. quæſt. 1. ar. 6. & 8.

5. Quod attinet ad defenſionem rerum ſuarum aut proximi cum periculo vitæ inuaſoris, aduerte duas conditiones eſſe neceſſarias vt ea ſit licita: prior eſt vt res ſint magni momenti, attenta qualitate perſonæ à qua auferuntur: poſterior vt non ſit ſpes, eas poſtquam ablatæ fuerint, via iuſtitiæ recuperandi. Quamuis autem liceat latronem fugientem cum rebus furto abla-

ablatis inſequi, eique quantum neceſſarium eſt ad recuperandas res ſuas Violentiam inferre; quia Videlicet cenſetur adhuc eſſe in flagranti delicto & actualiter Vim inferre: tamen vbi iam ſe recepit in tuto & quietè rem poſſidet, non licet amplius priuata perſona ei Vim inferre pro recuperandis rebus ſuis, ſed ad hoc adhibenda eſt poteſtas publica. Soto Vbi ſupra art. 8.

De reſtitutione ad quam tenetur homicida.

Poſſet quidem ex ijs quæ infra de reſtitutione in genere tradit Author, Vtcunque colligi, ad quam reſtitutionem teneatur is qui alteri Vitam abſtulit; quia tamen ea res frequens eſt & non parui momenti, operæprecium fuerit eam breuiter in ſpecie declarare. Eſt igitur aduertendum in homicidio duo conſiderari poſſe; nimirum ipſam Vitæ priuationem, & ea quæ inde conſequuntur; Vt ſunt expenſæ factæ in medicos, lucrum ceſſans & damnum emergens. Quod attinet ad ipſam Vitæ priuationem, fieri non poteſt Vt ea reſarciatur in eodem bonorum genere. Atqui (Vt infra oſtendetur ad cap. 2. de reſtitutione) probabilius eſt reſtitutionem non neceſſariò fieri debere in alio bonorum genere, quando in eodem fieri non poteſt. Quare dicendum Videtur homicidam non teneri quidquam reſtituere præciſè ratione ipſius læſionis Vel occiſionis; ac proindè ex rigore iuſtitiæ non obligari ad iuuandam animam interfecti, precibus Vel ſacrificijs: non magis quàm parochus tenetur aliquid reſtituere animæ defuncti cui noluit, etſi alioqui ex iuſtitia teneretur, ſacramenta miniſtrare, quia ſcilicet eiuſmodi damna ſunt irreparabilia.

Cæterùm pro expenſis, lucro ceſſante, & damnis ex homicidio emergentibus, reſtituendum eſt hæredibus defuncti neceſſarijs & legitimis, id eſt ijs qui à teſtamento repelli non poſſunt, quales ſunt filij, parentes & Vxor. Rationem communiter reddunt, quia parens & filius cenſentur Vna perſona, ſimiliter maritus & Vxor: Vnde qui lædit Vel occidit Vnum eorum, per hoc cenſe-

Digitized by Google

cenſetur alterum lædere in bonis proprijs. Hinc itaque ſequitur homicidam debere filijs & vxori interfecti alimenta & ſuſtentationem honeſtam attenta eorum conditione, ſi quidem interfectus id aliàs erat ijs præſtiturus.

Porrò ſimiliter iudicandum eſt de eo qui alterum læſit; videlicet eum ad nihil obligari præcisè pro ipſa læſione aut deformitate, ſed tantum pro expenſis in medicos factis, lucro ceſſante & damnis emergentibus, ipſi qui læſus eſt aut alioqui eius hæredibus neceſſarijs debere reſtituere. Vt ſi alicui amputauit brachium, vnde ille factus eſt impotens ad exercendum ſuum opificium, tenetur reſtituere quantum veriſimiliter vir prudens iudicabit eũ aliàs lucraturum fuiſſe: ad cuius rei determinationem, ætas ipſius opificis, valetudo, incertitudo vitæ aliaque caſus ex quibus lucrum illius pendebat, conſiderandi ſunt, quæ omnia non parum de reſtitutione diminuere poſſunt.

Quid autem ſi is qui occiſus vel læſus eſt prouocauit alium, aut vterque libenter in certamen deſcendit, (quod fieri ſolet in duellis) tenebiturne qui læſit aut occidit aliquid reſtituere? Videtur quod non, quia eo caſu cẽſetur is qui læſus eſt renunciaſſe iuri ſuo petendi aliquam reſtitutionem. Vndè nec ad hæredes ipſius istiuſmodi ius deuolutum eſt.

Reſtat dubium de creditoribus occiſi aut vulnerati, an percuſſor teneatur ijs ſatisfacere? Reſpondetur negatiuè. Nam in foro exteriori (quod tamen eſt iuris cuſtos) nulla actio ijs datur in percuſſorem. Nec refert quod per homicidium aut mutilationem ius illorum fuerit impeditum: quia ius illud ea conditione fuit acquiſitum vt maneret pendens à periculis vitæ & bonorum ipſius debitoris. Excipitur caſus quo percuſſor occiderit aut mutilauerit in fraudem creditorum. Tunc enim apponit medium efficax idque ex propoſito ad eorum damnificationem. Atque hæc ferè ſumpta ſunt ex Bannes de iure ad quæſt. 62. art. 2. dub. 5. & 6. Nau. cap. 15. num. 19. & ſeqq. Leſſio lib. 2. de iuſt. cap. 9. dub. 19. & ſeqq.

h Hæc tamen eſt differentia inter eos qui tantum ex charitate tenentur ſuccurrere, & inter alios qui etiam ex iuſtitia ad id obligantur: quod illi priores, etſi peccent non ſuccurrendo, non tamen

tamen per hoc ſiunt obnoxij reſtitutioni, quia non violant iuſtitiã alij. verò præter peccatũ, inſuper ad reſtitutionẽ obligantur: iuxta ea quæ infra docet Author V. Reſtitutio *c.1.n.14.& ſeqq.*

Porrò de irregularitate ex homicidio nata, vide quæ infra annotantur ad V. Irregularitas.

SVMMARIVM.

Qui ſunt in ſacris ordinibus conſtituti; item qui beneficium eccleſiaſticũm poſſident; tum etiam (ſaltem vbi id obtinet conſuetudo) Religioſi profeſſi choro deputati, tenentur ad horas canonicas integrè & reuerenter recitandas: idq; iuxta ritũ propriæ Eccleſiæ ſeu religionis. Et licèt priuato officio non ſit certus aliquis locus deputatus; publicum tamen in Eccleſia, & quidem ab ijs qui ad hoc deputati ſunt, perſolui debet.

HORARVM canonicarum omiſſio exigit ad ſui diſcretionem peccati, vt tractentur quinque: ſcilicet qui, quid, qualiter, quando, vbi.

1. Et quantum ad primum (qui ſcilicet teneantur ad horas canonicas) quamuis ex præcepto in iure contento ſoli presbyteri expreſſi inueniantur: communiter tamen tenetur, quod quiſcunque in ſacro ordine conſtitutus abſque rationabili cauſa (quæ ſẽper ſubintelligitur) omittit, peccat mortaliter.

2. Et ſimiliter beneficiati, ſiue ſint in ſacris ſiue non, obligati dicuntur. In his tamen exceptio rationabilis videtur; vt ſcilicet excipiantur nihil percipientes de fructibus beneficij: ita tamen quòd ex parte ſua non deſit percipere fructus: quia ceſſat ratio obligationis. tenetur enim beneficiatus ad officium diuinum, quia ſtipendium habet Eccleſiaſticum. Et ſecundum hoc beneficiatus non appellatur quis quantum ad vinculum diuini officij ſi non poteſt habere poſſeſſionem ac fructus beneficij, niſi fructus ei poſtmodum dandi ſint: quia tunc conſtat beneficium ei fructificare, quamuis actualis perceptio fructuum pro tunc ſit impedita.

3. Dicuntur & tertiò obligati religioſi profeſſi. Et certè niſi conſuetudo illos obliget (de qua nihil ſcio *b*) non tenentur ex profeſſione: vt patet ex hoc quod monachorum ordo contra regulares clericos diſtinguitur, ex eo quòd iſti diuinis miniſterijs horarum canonicarum & miſſarum mancipati ſunt, illi ad contemplationem abſtrahendo ab huiuſmodi diuinis miniſterijs. Hinc enim patet eſſe profeſſos monachos in Dei Eccleſia abſque horis canonicis. vide ſi vis ſanctum Tho. in vlt. q. ſecunda ſecundæ, art. ſeptimo ad ſecundum, & Hier. xvj. q. j.cap. *Alia*, & cap. *Sic viue*, & cap. *Si clericatus*. Vnde nec conuerſi qui ad ſeruitia clericorum in religionibus recipiuntur, nec profeſſi in habitu clericali, donec in ſacris ſint conſtituti, tenentur ex iure, aut ratione ad horas canonicas. Victus namque religioſis debetur ex eo quòd totaliter Deo dicati in illa religionis obedientia ſunt, non minus quàm debetur à temporalibus dominis & hoſpitalibus victus illis qui eis per totam vitam in miniſterium adſcripti ſunt. Et de profeſſis clericis, vt dixi, ſta conſuetudini de conuerſis non dubites. Tertianos verò & ſimiles longè ab hoc vinculo eſſe ſcito: quia modus tantum quidam viuendi eſt eorum vocata religioſitas. Nec propterea de conuerſis & tertianis fluctues, quia in eorum regula ſeu ſtatutis decernuntur illis quædam orationes pro horis canonicis: quoniam hinc fit quidem vt teneantur ad illas orationes ſicut ad alia mandata regulæ, non autem vt teneantur ex Eccleſiæ præcepto ad horas canonicas. Hæc de primo.

4. Quo ad ſecundum (ſcilicet quid dicere tenentur) ex iure quidem ſolum inueniuntur ſeptem horæ canonicæ præceptæ. Ex conſuetudine autem quilibet debet iuxta ſuæ *c* Eccleſiæ, ſeu religionis conſuetudinem id dicere pro horis, quod ibi conſueuit pro horis dici. Et idem reputatur iudicium de adiunctis, ſiue ſuffragijs, ſiue pſalmis, ſiue horis beatæ virginis &c *d*.

5. Diſcernendo tamen conſuetudinem habentem vim præcepti à conſuetudine ſimplici (ita quòd conſueta ſe-

cundum

Digitized by Google

cundum vim præcepti ſoluantur vt præcepta, & conſueta vt conſueta) non eſt propterea reus mortalis peccati cõmutans qualitatem horarum: puta ſoluens de ſanctis quas deberet ſoluere de feria & ſimiliter ſoluens iuxta ritum Romanæ Eccleſię, qui deberet ſoluere iuxta monachalem ritum: & ſimiliter commutans ordinem horarum, puta dicens ſextam prius, & poſtea tertiam. Et horum & ſimilium ratio eſt, quia ſubſtantia præcepti conſiſtit in hoc quod canonicæ horæ dicãtur, & non in qualitate aut ordine. Grauiter tamẽ peccant qui abſq; rationabili cauſa huiuſmodi mutationes ad libitũ faciunt. Hæc de ſecundo.

6. Quo ad tertium (ſcilicet qualiter horæ dicendæ ſunt) quamuis diuerſi diuerſa ſentire videantur, plenus tamen ſenſus textus, in c. *Nolentes*, de cele. Miſ. manifeſtat ſub præcepto cadere modum dicendi: quoniam & verba hoc ſignificant clarè, dum dicitur: *Diſtrictè præcipiẽtes in virtute obedientiæ, vt diuinum officium nocturnum pariter & diurnum, quantum eis Deus dederit, ſtudioſè celebrent pariter & deuotè*. Et ratio textus confirmat: quia iam tunc erat officium diuinum præceptum, & in modo exoluendi illud, errabatur: & conſtitutio illa ad corrigendum defectum qui in modo exoluendi committebatur, facta eſt: vt ipſa de ſeipſa teſtatur. Non ergo ad iterandum pręceptum de dicendo officio diuino, ſed ad præcipiendum modũ dicendi nouum præceptum factum eſt: vt ſcilicet ſtudioſè & deuotè quantum Deus dederit exoluatur.

7. Nec propterea quia Eccleſia non iudicat de actibus interioribus, ſtudioſitas & deuotio referuntur ad exteriora tantum: quoniam verum quidem eſt ad Eccleſiæ iudicium non ſpectare actus interiores ſecundum ſe hoc eſt nudos e ſed non eſt verum, Eccleſiæ iudicium ſubterfugere actus internos, vt ſunt rationes actuum exteriorum. Excommunicat namque Eccleſia eos qui odio vel amore inquirunt, aut omittunt inquirere hæreticos: vt patet c. *Multorum* de hęret. in Cle. Sic autẽ eſt in propoſito, quòd licet internam ſtudioſitatem & deuotionem nudam Eccleſia non pręcipiat, præcipit tamen vtramque, internam

vt rationem exterioris cultus.

8. Nec propterea laqueus iniectus eſt animabus: quoniam facillimum eſt huic præcepto obedire, nam nihil aliud exigit, niſi quòd quis animo vacandi Deo, horas inchoet, & in contrarium animus iſte non mutetur dum exoluit diuinum officium. Mutari autem in contrarium eſt impoſſibile ex inaduertentia: quoniam non voluntariè ab officio vagatur, qui inaduertenter vagatur. Et ideo ſi quis aduertit ſe cogitare hæc vel illa quæ debent eſſe extranea tunc à meditatione ſua, ſed non aduertit quòd ab officio diuino diſtrahitur, quãuis volũtariè illa meditetur, non tamen voluntariè animus ab officio diuino diſtrahitur: ac per hoc animus vacandi Deo à principio officij habitus non eſt mutatus in contrarium: quia nunquã iſte habuit animum recedendi à vacando Deo in illo officio: oportet enim receſſum humanum à termino à quo fieri per ſe, hoc eſt ex intentione.

9. Tanto autem faciliùs hoc monſtratur, quanto non vna, ſed quatuor vijs poteſt quis officio diuino attendere. Vel quantũ ad verba, ne ſcilicet dicat vnũ verbum pro alio, nec confundat aut collidat verba, vt diſtinctè ac reuerenter dicat. Vel quantum ad ſenſum verborum, vt percipiat mente, & applicet affectum ad id quod verbis ſignificat. Vel quantum ad gratiam petitam: puta caſtitatem, humilitatem, fidem, ſpem, diuinam amicitiam, cœleſtem patriam, & alia huiuſmodi: quę ſola (vt patet intuenti) petuntur communiter in diuino officio. Vel quãtum ad ipſum Deum, ſeu Ieſum Chriſtum crucifixum &c. Et hæ omnes, ſecunda excepta, communes ſunt doctis & indoctis, maribus & mulieribus: niſi quòd in prima ignorantes poſſunt materialiter errare: ſed non refert ad propoſitum: ſat enim eſt quòd quis attendit ne erret.

10. Et quia vna iſtarum attentionum ſufficit, ideò inexcuſabilis eſt quiſquis officium diuinum dicit non cum animo quantum in ſe eſt vacandi Deo. Qui enim cum hoc animo inchoat, & non mutatur in contrarium (hoc eſt in voluntatem nõ attendendi diuino officio) celebrat

lebrat diuinum officium ex parte ſua ſtudioſè & deuotè, expectans quantum Deus det in proſequendo tam attentionis, quæ ſpectat ad ſtudioſitatem applicatiuam intellectus & ſenſus ad attendendum: quàm cuiuſque ſanctæ affectionis, quæ ſpectat ad deuotionem oblatiuam promptæ voluntatis ad ea quæ Dei ſunt. Sicut igitur contra Eccleſiæ præceptum agit, ex occultiſſimo interiori odio omittens inquirere &c. ita contra Eccleſiæ præceptum agit, ex occulto interiori propoſito inſtudioſo, & indeuoto dicens officium diuinum.

11. Qui verò ſaluo animo vacandi Deo, inuoluntariè vagatur, non peccat. Qui verò negligenter ſe habet circa exequutionem attentionis & deuotionis, venialiter peccat. Nunquàm enim interuenit tranſgreſſio præcepti, quandiu immutatum manet primum propoſitū vacandi Deo, hæc de tertio.

12. Quo ad quartum de tempore, diſtinguendum eſt: quia priuatum dicendo officium, tempus eſt totus dies inchoans à veſpere præcedentis diei vſque ad mediam noctem ſequentis diei: ita tamen vt ſolas matutinas liceat in veſpere præcedenti dicere *g*. Graue tamen eſt peccatum ſine rationabili cauſa retardare multum horas: vt dicere primam horà nona, vel veſperarum. Præuenire tamen vt quietiùs aut deuotiùs dicatur, conſulitur à iure in capit. *Presbyter* h. vt ſcilicet manè dicantur horæ vſque ad veſperas incluſiuè. Tempus autem publicæ celebrationis horarum, eſt iuxta laudabilem cuiuſlibet Eccleſiæ ac patriæ conſuetudinem. Et licet ſancitum ſit in iure, vt horis debitis in Eccleſijs cathedralibus & collegialibus horæ dicantur: nullum tamen ego cognoſco peccatum mortale in huiuſmodi, etiam ſi quandoque negligentia magna interueniat, dummodo communiter ſeruetur conſuetudo: quia in huiuſmodi circumſtantijs non puto incurri mortale peccatum ſine contemptu, quoniam non ſpectant ad ſubſtantialia materiæ præceptæ. Hæc de quarto.

Digitized by Google

13. Quo ad quintum de loco, nullus eſt locus in quo non liceat priuatè diuinum exoluere officium. Publicè autem in Eccleſia celebrandum eſſe iura iubent à deputatis ad illud: ita quòd deponendi à clerici conſortio ſunt qui caſtigati nolunt intereſſe *i*, vt in Decretis diſtin. xcij. cap. vlt. decernitur. Vbi tamen contemptus deeſt, & propter meam abſentiam non notabiliter lęditur diuini cultus officij, & Prælati diſſimulant parum de ijs quæ Dei ſunt curantes; nõ incurro mortale peccatum ex hoc quòd deſum horis canonicis in Eccleſia mea: quia contra præceptum iuris poſitiui propriè non venio, nec notabile damnum infero diuino cultui. Grauiter tamen pecco, ſi ſine rationabili cauſa me debitis horis ſubtraho: quia grauis eſt ratio diuini debiti.

14. De totalitate autem diuini officij nocturni pariter & diurni in Eccleſijs cathedralibus & collegialibus tam ſæcularibus quàm regularibus, debita ſecundum iura, & minimè ſoluta in tot huiuſmodi Eccleſijs; dicendum eſt, quòd vbi tenuitas cenſus in cauſa eſt, & fuit ſemper quãtum eſt in memoria hominum, excuſantur collegiales ſeruantes conſuetudinem: puta dicendo miſſam maiorem, & veſperas in Eccleſia, vel aliquam horam, prout ibi moris eſt antiqui: quoniam derogatum ibi videtur iuri communi ex rationabili Prælatorum tolerãtia. Vbi autem ſufficientes habent prouentus, & extant templa: ac deputati ad huiuſmodi cultum percipientes ſuas portiones, & parum aut nihil exoluunt diuini cultus in ipſis Eccleſijs ex introducto abuſu; ipſi viderint ſi vinculo iuris derogatum eſt.

15. De illo autem qui in choro, verſus ſui chori ſubmiſsè ſibi tantum dicit, alterius autem chori verſus audiendo tantum exoluit; ratio dictat quòd non ſatisfacit: quia communis exolutio, communicantium eſt: iſte autem per ſe loquendo non communicat alteri choro. Et ita alibi *k* ſcripſimus. Si tamen intelligerem quod viri timorati conſueuerunt ſic facere, dicerem quòd conſuetudo bonorum optima eſt legum interpres: & charitas quæ

omnia

Digitized by Google

omnia communia reddit, efficit vt verſus auditus ſit communis omnibus audientibus; tanto magis quanto maiores in choro non debent cantare *l.* ſed meditari quæ ab inferioribus cantantur. Hæc de quinto.

S. Tho. 2.2. q. 83. art. 12. & 13. Nau. cap. 25. num. 96. & ſeq. Toletus lib. 2. cap. 10 & ſeqq. Soto lib. 10. de iuſt. q. 5. Leſſius, de iuſt. lib. 2. cap. 37. dub. 8. & ſeqq. Specialiter autem de beneficiarijs, eiuſd. lib. cap. 34. dub. 30. & ſeqq.

a *Sicut non tenetur quis recitare horas canonicas ratione beneficij, quando nullos eius fructus per ſe aut alio mediante percipit, nec per eum ſtat quo minùs percipiat: ita probabile eſt non teneri, ſaltem ad integrum officium recitandum, quando beneficium eſt adeo tenue vt non ſuppeditet bonam partem ſuſtentationis, iuxta ea quæ tradit author hic num.* 14. *& ſup. V.* Beneficium 1. *num. 9. vbi docet tale beneficium non eſſe beneficium niſi imperfectè. Vide Sotum dicta q. 5. libr.* 10. *art.* 3. *paulo poſt initium.*

b *Eſt communis ſententia Religioſos profeſſos & ad chorum deputatos (eſto quòd non ex vi profeſſionis) ſaltem ex conſuetudine ad horas canonicas obligari: quod etiam tandem Author agnoſcit illis verbis quibus dicit, quoad profeſſos clericos, id eſt choro deputatos, ſtandum eſſe conſuetudini.*

c *Quod attinet ad qualitatem horarum , quo videlicet breuiario vnuſquiſque vti debeat; ſi de recitatione priuata loquamur, videtur conſuetudo obtinuiſſe, vt clerici ſæculares etiam beneficiarij certæ Eccleſiæ deputati, poſſint vti Romano, quamuis eorum Eccleſia proprio vtatur ab iſto diuerſo. Idem dicendum quoad regulares ijs in locis vbi eadem conſuetudo fuerit introducta: alioquin etiam in priuata recitatione, tenentur ſe conformare veteri conſuetudini ſuæ religionis. Si verò de publico officio ſit ſermo; illud iuxta conſtitutionem Pij 5. breuiario Romano iuſſu illius edito præfixam, perſolui debet: ſic nimirum vt ſi qua Eccleſia tam ſæculares quàm regulares alio breuiario præter Romanum à ducentis annis vti ſolent, poſſint illud retinere, aut (ſi malint) cum Romano commutare; de conſenſu tamen capituli & Epiſcopi cuius iuriſdictioni fuerint ſubiectæ. Cætera*

13. Quo ad quintum de loco, nullus eſt locus in quo non liceat priuatè diuinum exoluere officium. Publicè autem in Eccleſia celebrandum eſſe iura iubent à deputatis ad illud: ita quòd deponendi à clerici conſortio ſunt qui caſtigati nolunt intereſſe *i*, vt in Decretis diſtin. xcij. cap. vlt. decernitur. Vbi tamen contemptus deeſt, & propter meam abſentiam non notabiliter læditur diuini cultus officij, & Prælati diſſimulant parum de ijs quæ Dei ſunt curantes; nō incurro mortale peccatum ex hoc quòd deſum horis canonicis in Eccleſia mea: quia contra præceptum iuris poſitiui propriè non venio, nec notabile damnum infero diuino cultui. Grauiter tamen pecco, ſi ſine rationabili cauſa me debitis horis ſubtraho: quia grauis eſt ratio diuini debiti.

14. De totalitate autem diuini officij nocturni pariter & diurni in Eccleſijs cathedralibus & collegialibus tam ſæcularibus quàm regularibus, debita ſecundum iura, & minimè ſoluta in tot huiuſmodi Eccleſijs; dicendum eſt, quòd vbi tenuitas cenſus in cauſa eſt, & fuit ſemper quātum eſt in memoria hominum, excuſantur collegiales ſeruantes conſuetudinem: puta dicendo miſſam maiorem, & veſperas in Eccleſia, vel aliquam horam, prout ibi moris eſt antiqui: quoniam derogatum ibi videtur iuri communi ex rationabili Prælatorum tolerātia. Vbi autem ſufficientes habent prouentus, & extant templa: ac deputati ad huiuſmodi cultum percipientes ſuas portiones, & parum aut nihil exoluunt diuini cultus in ipſis Eccleſijs ex introducto abuſu; ipſi viderint ſi vinculo iuris derogatum eſt.

15. De illo autem qui in choro, verſus ſui chori ſubmiſsè ſibi tantum dicit, alterius autem chori verſus audiendo tantum exoluit; ratio dictat quòd non ſatisfacit: quia communis exolutio, communicantium eſt: iſte autem per ſe loquendo non communicat alteri choro. Et ita alibi *k* ſcripſimus. Si tamen intelligerem quod viri timorati conſueuerunt ſic facere, dicerem quòd conſuetudo bonorum optima eſt legum interpres: & charitas quæ

omnia

omnia communia reddit, efficit vt verſus auditus ſit communis omnibus audientibus; tanto magis quanto maiores in choro non debent cantare *l.* ſed meditari quæ ab inferioribus cantantur. Hæc de quinto.

S. Tho. 2.2. q. 83. art. 12. & 13. Nau. cap. 25. num. 96. & ſeq. Toletus lib. 2. cap. 10 & ſeqq. Soto lib. 10. de iuſt. q. 5. Leſſius, de iuſt. lib. 2. cap. 37. dub. 8. & ſeqq. Specialiter autem de beneficiarijs, eiuſd. lib. cap. 34. dub. 30. & ſeqq.

a *Sicut non tenetur quis recitare horas canonicas ratione beneficij, quando nullos eius fructus per ſe aut alio mediante percipit, nec per eum ſtat quo minùs percipiat: ita probabile eſt non teneri, ſaltem ad integrum officium recitandum, quando beneficium eſt adeo tenue vt non ſuppeditet bonam partem ſuſtentationis, iuxta ea quæ tradit author hic num. 14. & ſup. V.* Beneficium 1. *num. 9. vbi docet tale beneficium non eſſe beneficium niſi imperfectè. Vide Sotum dicta q. 5. libr. 10. art. 3. paulo poſt initium.*

b *Eſt communis ſententia Religioſos profeſſos & ad chorum deputatos (eſto quòd non ex vi profeſſionis) ſaltem ex conſuetudine ad horas canonicas obligari: quod etiam tandem Author agnoſcit illis verbis quibus dicit, quoad profeſſos clericos, id eſt choro deputatos, ſtandum eſſe conſuetudini.*

c *Quod attinet ad qualitatem horarum, quo videlicet breuiario vnuſquiſque vti debeat; ſi de recitatione priuata loquamur, videtur conſuetudo obtinuiſſe, vt clerici ſæculares etiam beneficiarij certæ Eccleſiæ deputati, poſſint vti Romano, quamuis eorum Eccleſia proprio vtatur ab iſto diuerſo. Idem dicendum quoad regulares ijs in locis vbi eadem conſuetudo fuerit introducta: alioquin etiam in priuata recitatione, tenentur ſe conformare veteri conſuetudini ſuæ religionis. Si verò de publico officio ſit ſermo; illud iuxta conſtitutionem Pij 5. breuiario Romano iuſſu illius edito præfixam, perſolui debet: ſic nimirum vt ſi qua Eccleſia tam ſæculares quàm regulares alio breuiario præter Romanum à ducentis annis vti ſolent, poſſint illud retinere, aut (ſi malint) cum Romano commutare; de conſenſu tamen capituli & Epiſcopi cuius iuriſdictioni fuerint ſubiecta. Cætera verò*

vero Eccleſia tenentur dictum breuiarium Romanū iuſſu Pij 5. editum acceptare; abrogato eo, cuius inſtitutio ducentos annos à conſtitutione ſupradicta computandos, non antecedat.

d *Hic obſerua eos qui officium nouum Pij 5. priuatim legunt deinceps non obligari ad eiuſmodi ſuffragia, pſalmos aut horas B. Virginis: vt expreſsè habetur in conſtitutione iam citata: ſi tamen ex ſupererogatione iſta voluerint legere, certas conſequuntur indulgentias, vt ibid. habetur. Caterùm ſi in aliqua Eccleſia erat conſuetudo, vt officium B. V. in choro diceretur; vult pontifex eam conſuetudinem in ſuo vigore permanere.*

e *Chriſtus ſua Eccleſia tradidit pleniſſimā poteſtatē condendi leges & pracepta ad ſpiritualem finem, qui eſt ſalus animarum conducentia, iuxta illud Matth.* 16. Quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis. *Itaque non videtur improbabile, ſi dicatur Eccleſiam pracipere poſſe actus etiam merè internos, non verò ſolùm quatenus ſunt rationes actuum exteriorum; dummodo tamen iudicaret id ad promouendum ſupradictum finem pertinere.*

f *Prima attentio qua eſt ad ipſa verba, dummodo ſit deuota, id eſt talis, vt verſetur circa verba tanquam ſigna rerum ſacrarum, ſufficit; aliàs non. Et hoc indicat Author numero 9. illis verbis:* Vt diſtinctè ac reuerenter dicat. *Idem de attentione ad verba & actiones ſacerdotis in miſſa ſupra monuimus ad V.* Feſtum, *litera C. Vide Leſſium lib. 2. cap. 37. dub. 11. num. 69.*

g *Vide S. Tho. quodl. 5. art. 28.*

h *Habetur titulo de celebratione miſſarum. Porro meminiſſe debent clerici vt clerici ſunt pracipuam officij ſui partem in laudibus diuinis, id eſt horarum canonicarum deuota recitatione conſiſtere.*

i *Huc pertinet in primis quod ſynodus Trid ſſ. 24. capit. 12. de reform. ſtatuit in hac verba:* Omnes verò *(loquitur autem de Canonicis alijſque beneficiarijs ad chorum deputatis)* diuina per ſe & non per ſubſtitutos, compellantur obire officia; & epiſcopo celebranti aut alia pontificalia exercenti aſſiſtere & inſeruire, atque in choro ad pſallendum inſtituto,

hymnis

hymnis & canticis Dei nomen reuerenter diſtinctè, deuoteque laudare. *Porro ſi ad hoc compelli debent per epiſcopos, decanos alioſque in capitula iuriſdictionem habentes; conſequenter agnoſcendum eſt, eos ad id obligari, neque aliàs officio ſuo ſatisfacere, niſi & choro ſic interſint, vt vnà cum alijs pſallant, & hymnis, Dei nomen reuerenter, (vt ait conc.) diſtinctè, deuoteque laudent. Quod autem hîc ſubdit Author, eum qui prælatis diſſimulantibus non intereſt horis canonicis in ſua Eccleſia non incurrere peccatum mortale, vbi deeſt contemptus, & propter abſentiam eius non notabiliter læditur diuini cultus officij; quatenus id veritatem habeat, Deus nouit: maximè cùm (vt ait ipſe) grauis ſit ratio debiti diuini. Certè non videtur à peccato mortali immunis, ſi frequenter & ſine vlla rationabili cauſa ſe abſentet.*

k *Tomo 1. opuſculorum, tractatu 31. reſponſione* 8.

l *Contrarium oſtenſum eſt ſupra litera l. ex conc. Trid. Vide Enchiridion paſtorale Binsfeldij parte 4. cap. 7. concl. 13. Hîc ad extremum notandum eſt beneficiarios non recitantes diuinum officium, præter peccatum quod admittunt inſuper teneri ad reſtitutionem fructuum beneficij pro rata negligentiæ ſuæ, pauperibus vel fabricæ Eccleſiæ faciendam: vt patet ex conc. Lateran. ſub Leone 10. ſſ. 9. & ex quadā bulla Pij 5. quam refert Nau. c. 25. nu. 122. Vide Leſſium lib. 2. cap. 34. dub. 32. & Sot. lib. 10. q. 5. art. 6.*

SVMMARIVM.

Hypocriſis eſt peccatum mortale, vbi ſanctitas vel cõtemnitur, vel ob finem mortaliter malum ſimulatur: aliàs eſt veniale.

HYPOCRISIS, (quo homo ſimulat perſonam iuſti vel iuſtioris) peccatũ eſt: quia mẽdacij vim habet. Incurritur autem dupliciter. Vel formaliter, hoc eſt ex intentione: vel materialiter. Sed hypocriſis formaliter non eſt vna, ſed diuerſificatur iuxta diuerſa intentionis obiecta.

2. Inueniũtur enim in hypocriſis peccato duo mala, ſcil. defectus bonitatis, & ſimulatio illius. Et propterea hypocriſis altera eſt quę intẽdit vtrunq; malum: vt quum homo inten-

intendit eſſe malus & ſimulare ſe bonum. Et hæc eſt perfecta hypocriſis excludens à regno cœlorum. Altera intẽdens vnum malum tantum: ſcilicet ſimulare ſe bonum, vel meliorem quàm ſit: vt qaum homo ſcit quidem ſe non eſſe bonum, aut eſſe malum, non tamen hoc intendit aut contemnit, ſed ſolummodo intendit ſimulare ſe bonum ſeu meliorem quàm ſit. Et hæc hypocriſis ſi nuda ſit, licet non ſit peccatum mortale, eſt tamen peccatum, quia mendacij vim habet.

3. Si verò hæc hypocriſis ſit veſtita aliquo alio malo fine, ex illo iudicanda eſt. Si enim finis ille ſit contra charitatem, eſt peccatum mortale. Si autem finis ille ſit vana gloria, non tamen ita quòd in ea ponatur vltimus finis, peccatum eſt veniale quidem, ſed duplicatum. Si autem finis ille ſit bonus (puta ad ędificationem aliorum) nihilominus peccatum eſt: quia non ſunt facienda mala vt eueniant bona.

4. Hypocriſis verò materialiter eſt quum homo facit opera naturaliter ſignificantia interiorem bonitatem, aut meliorem bonitatem, & tamen intus non eſt: nec homo intendit per illa opera ſimulare illam interiorem diſpoſitionem bonam: vt quum quis quaſi eleemoſynaliter aut quaſi liberaliter dat alicui rem quam ex debito ei dare tenetur, non quòd intendat ſimulare ſe liberalem aut eleemoſynarium, ſed vel occultare ſe debitorem, vel aliquid aliud. Et ſic de ſimilibus.

5. Vnde ſcito, quòd ille qui opera ad Dei ſeruitium naturaliter ordinata (vt ſunt ieiunium, oratio, eleemoſyna) facit ex intentione non ſeruiendi Deo, ſed ob gloriã humanam &c. hypocriſis peccatum incurrit formaliter, implicitè tamen: quia facit opus ſignificans intentionem ſeruiendi Deo quæ in ipſo non eſt, & intendit reputari eleemoſynarius vel deuotus &c. Vnde conuincitur quòd intendit ſimulare intentionem rectam quæ non eſt in eo, quantumcunque explicitè non intenderet ſimulare, ſed gloriam ex opere illo acquirere humanam: redit enim hypocriſis actus in naturam ſuæ formæ ex

tot

tot concurrentibus. Vnde Matth. vj. hypocritas hos appellat. *Quum facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te, ſicut faciunt hypocritæ.*

S. Thom. 2. 2. quaſt. 111.

SVMMARIVM.

Peccati iactantiæ grauitas ex mendacio in quo conſiſtit & circumſtantiarum qualitate æſtimari debet.

IACTANTIA (qua quis verbo plus de ſe quàm ſit aut apparet, eleuando dicit) ſex habet capita, ex quibus diſcerni quantum peccatum ſit, poteſt.

1. Primum eſt, mendacium: eſt enim ſpecies mendacij. Et hic diſcerne, ſi interuenit iactando mendaciũ perniciosum, aut officioſum, aut iocoſum. Secundum eſt, incluſa laus: non enim iactator purè narrat, ſed tanquam laudans narrat. Et ſimiliter hîc diſcernere oportet, ſi laus eſt pernicioſa, officioſa, aut iocoſa. Tertium eſt, arrogãtia, quando eſt illius iactantiæ efficiens cauſa. Et hîc oportet diſcernere ſi eſt pernicioſa. Quartum eſt, inanis gloria, propter quam quis ſe iactat. Et hîc oportet attendere ſi ponitur in ea finis vltimus. Quintum eſt, lucrum propter quod quis quandoque ſe iactat. Et hîc oportet inſpicere ſi eſt in damnum proximi. Sextum eſt, vanitas ex qua multi ſe iactant. Et hoc conſtat eſſe veniale. Tranſeo autem hæc ſub breuitate ne repetantur quæ de mendacio, arrogantia, & inani gloria in locis proprijs dicuntur.

2. Laus quoque pernicioſa ſicut adulatio, & inanis gloria diſcernitur, ſi ſcilicet laudatur, ſeu approbatur aliquid contra Deum aut proximum: vt quodcunque peccatum mortale. Ex his enim habes, quòd niſi pernicioſa ſit iactantia, ex intentione aut materia contra Deum aut proxi-

proximum, venialis eſt, & frequens humani generis labes. *S. Tho. 2. 2. q. 112.*

SVMMARIVM.

Idololatria eſt peccatum grauiſſimum.

IDOLLOATRIA (qua ſcilicet alteri quàm Deo diuinus cultus exhibetur) peccatum eſt mortaliſſimum: quia quantum in ſe eſt, æquiparat creaturam creatori. *S. Thom. 2. 2. q. 94.*

IEIVNII Eccleſiaſtici omiſſio multiplici eget conſideratione, vt ſanè iudicetur. Et ad quatuor capita cuncta reduci poſſunt. Primum eſt, quid eſt de neceſſitate ieiunij. Secundum, qui ſunt dies ieiunij. Tertium, qui tenentur ad ieiunium. Quartum, quali vinculo adſtringamur ad ieiunium.

SVMMARIVM.

Ieiunium Eccleſiaſticum præter abſtinentiam à carnibus, & ſimul in quadrageſima ab ouis & lacticinijs, requirit vt vnica dumtaxat refectio eaque non ante meridiem ſumatur: quanquã tolerata conſuetudo collationes veſpertinas admittit.

Cap. 1. QVo ad primum, de neceſſitate ieiunij ſunt tria: ſcilicet qualitas ciborum, hora competens, & vnica comeſtio.

1. Exigit quippe omne Eccleſiæ ieiuniũ abſtinentiam ab eſu carniũ. Sed inter quadrageſimã & alia ieiunia hoc intereſt: quòd quadrageſima requirit etiã abſtinẽtiã ab ouis & lacticinijs: in alijs autem ieiunijs poteſt quiſq; vti ouis, & lacti-

& lacticinijs vbi conſuetudo eſt: vbi autem non eſt conſuetudo, non licet. Quòd ſi alicubi in quadrageſima conſuetum ſit vti butyro, excuſantur: ex quo tanto tempore Prælati ſciunt & non reprehendunt.

2. Horā conueniētem ad comedendū in tantū exigit ieiunium, vt ab hora nomen acceperit: vt patet ex eo quod dicimur ieiunare vel vſque ad nonam, vel veſperam, quaſi tota vis ieiunij conſiſtat in prorogatione inediæ vſque ad horam tardiorem. Et verè ſic eſſe teſtatur Eccleſiaſtica obſeruatio. Propter quod quantò plus tardâ horâ comeditur, melius ieiunatur: non enim præcipit Eccleſia manducari hora nona: ſed negatiuam, ſcilicet non manducari ante.

3. Et hora quidē conueniens ante quā non eſt comedēdum, eſt meridies groſsâ æſtimatione. Sed vbi cōmuniter non ſeruatur à ieiunātibus, poteſt quis comedere illa hora qua cōmuniter ieiunātes ibi comedunt. Et hoc ideò dico: quia paulatim detractū multum videtur horæ: nā trecenti anni adhuc non ſunt, ex quo hora prandij in ieiunio erat hora tertia poſt meridiem: vt patet in diui Thomæ ſcriptis. Nunc autem religioſi etiam multū ante meridię ęſtiuo tempore in quadrageſima videntur comedere.

4. An autē antequàm comedat dixerit clericus nonā aut veſperam, ad officij magis quàm ieiunij horam refert: ad neutrius tamen ſpectat neceſſitatem.

5. Vnica demum comeſtio niſi ad ieiunium neceſſaria ſit, mentitur Gregor. á quadrageſimali ieiunio, dies dominicos ſubtrahens: quoniam inter dies dominicos tunc & alios tantum vna vel multiplici comeſtione abſtinentiam diſtinguere experimur. Et hoc teſtatur Eccleſiaſtica obſeruatio.

6. Accidit tamen circa hoc quæſtio, tum de veſpertino ientaculo vocato collatione veſpertina, tum de diuidentibus prandium, tum de propinam ſeu credentiā faciētibus dominis, tum de pluries bibentibus cū aliqua confectione, tum de comedentibus aliquid propter superuēturam tarditatem prandij, tum de ſumentibus manè ientaculum, ſeu collationē ſerotinam, & prandium differētibus

ad noctem: videntur enim omnes hi pluries comedere, & tamen non frangere ieiunium. Sed quædam horum facile patet non aduerſari vnicæ comeſtioni intentæ ab Eccleſia.

7. Interpretamur ſiquidem comeſtionem per ſe, hoc eſt ex intentione comedendi: ita quòd ſolus ille vltra ordinariam comeſtionem manducat, qui ideo manducat vt manducet. In quorum numero non computari conſtat facientes credentiam: ſumentes aliquid ne potus noceat: & hoc modo *b* ſumentes ientaculum ſerotinum: & pari ratione diuidentes prandium: puta quia præaccipiunt aliquid ſeruitores aut lectores menſæ: vel quia ſurgunt è medio prandio ad aliquid occurrens, & poſtea redeunt ad terminandum prandium. In his non eſt ex intentione niſi vnica comeſtio: quia per accidens diuiſio illa accidit. Præſumentes autem aliquid manè propter præuiſam longam occupationem retardaturam à prandio, ex eodem capite videntur excuſari. Sed quia hora non videtur admittere quòd ad vnitatem prandij ſpectet quod manè ſumitur; ideò ex debilitate iſti excuſantur, quando excuſantur: quia ſcilicet ſi hoc non facerent, quaſi deficerent, & inepti eſſent ad id quod interim facere oportet.

8. Sumere verò ientaculum ſerotinum ad ſuſtentationem naturę, eſt proculdubio iterum comedere: quia directè manducare ad naturæ ſuſtentationẽ ordinatur. Vnde apud religioſos manducatio vocatur refectio, & locus manducandi, refectorium: quia religioſi non debent vti cibo niſi ad reficiendum. Sumere autem dictum ſerotinũ ientaculum ex conſuetudine, quia ſic conſuetum eſt, piè interpretandum eſt: vt ſcilicet fiat ne potus noceat. Sumere autem ipſum vt conceſſum ex conſuetudine, etiam ſine ſiti; tolerabile videtur: quamuis verè ſecundam inducat comeſtionem paruulam: ſed quaſi pro nihilo habetur, conſuetudine ſuffragante.

9. Verum ſerotinum ientaculum mane ſumere, & prãdium in veſpertinum tempus differre, nulla video ratione licere: quia nec conſuetudo excuſat, nec ius concedit. *c*

Poſſet

Poſſet tamen perſona aliqua vel ſic complexionata, vel propter occupationes diurnas &c. diſpenſari in hoc (ſicut & in alijs rationabilibus caſibus, vt dicetur) ab Epiſcopo. Nec ſumere in ientaculo ſerotino parum panis, frangit ieiunium: quia ad hoc videtur ſerotinum ientaculum reductum, vt non referat quid quiſque ſumat, ſi modum non excedit, & rectè ſibi quiſque conſulere videtur, qui illud ſumit quod ſuæ cõplexioni plus prodeſt, ex quo medicinę cauſa conceditur. Hæc de primo.

S. Thom. 2.2 quaſt. 147. art. 6. 7. 8. Nau. cap. 21. num. 11. & ſeqq. Toletus lib. 6. cap. 1. & ſeqq. Leſſius lib. 4. de iuſt. c. 2. dub. 2. & 3. Couar. lib. 4. variar. reſolut. cap. 20.

a *Facere credentiam ſeu propinam dominis, eſt prægustare cibos dominorum, quibus inſeruitur.*

b Hoc modo, *id eſt qui ſumunt hoc fine, ne potus noceat: aliàs enim (vt dicit num. 8.) qui ſumunt ientaculũ ſerotinũ ad ſuſtentationem naturæ, cenſentur iterum comedere, atque adeo ex parte violare ieiunium; niſi conſuetudo tolerata eos excuſet.*

c *Cenſet tamen Toletus lib. 6. cap. 2. num. 9. ſi quis etiam abſque rationabili cauſa id faciat, non fore pluſquam veniale.*

Circa hanc materiam quæri poteſt primò, An notabilis anticipatio horæ comedendi, ſit peccatum mortale? Probabiliter affirmant Couarr. lib. 4. variarum reſol. cap. 20. num. 16. Nau. cap. 21. num. 27. citans in eand. ſententiam Paludanum in 4. diſt. 15. q. 4. art. 4. & colligi poteſt ex eo quod Author dicit nu. 2. ferè totam vim ieiunij conſiſtere in prorogatione inediæ vſque ad horam tardiorem. In commentarijs verò ſuper art. 7. q. 147. in 2. 2. apertè docet eum frangere ieiunium qui notabiliter horam refectionis anticipat abſque cauſa rationabili. Cauſa autem rationabilis iuxta Nau. vbi ſupra, eſt, ſi alias non vacet hora conſueta comedere ſiue ob iter ſiue propter hoſpites, ſiue ob aliam cauſam honeſtam.

Secundò quæri poſſet, An toties peccetur, quoties excepta vna refectione in die ieiunij comeditur? ſed hoc commodius examina-

bitur

bitur inf. cap. 4. Vbi Author agit de vinculo ieiunij.

De ijs qui frangentibus ieiunium miniſtrant cibos.

Quæſtio communis eſt & frequens, quando & quatenus excuſari poſſint à peccato, miniſtrantes cibos ijs, quos ſciunt frangere ieiunium. Quod idem generaliter quæri poteſt de omnibus præbentibus inſtrumenta ſiue materiam, qua quiſpiam abutitur ad peccatum. Eſt autem ſermo de ijs dumtaxat qui ſciunt aut probabiliter putant eiuſmodi inſtrumenta peti ad malum vſum. Nam qui id ignorant, non tenentur ordinariè inquirere ad quem vſum ea ſint applicanda. Quare nec peccant ea fabricando, vendendo aut miniſtrando bona fide, licèt contingat aliquem ijs malè vti: dummodo tamen eiuſmodi ſint inſtrumenta, quorum proprius vſus ſit honeſtus & laudabilis. Vnde excuſantur artifices qui ornamenta mulierum conficiunt: ſimiliter & qui gladios, ſagittas & ſimilia fabricant aut vendunt ijs de quibus nullam habent probabilem ſuſpicionem quod ijs inſtrumentis ſint malè vſuri. Dixi, dummodo &c. quia inſtrumenta quorum vſus proprius eſt ad peccatum ordinatus, qualia ſunt idolum, ſynagoga, veſtis ſacerdotum infidelium &c. nec fabricare licet nec vendere; niſi conſtet eum qui ſimilia petit, ob honeſtum aliquem finem ea petere, vt v. g. ad oſtendendam antiquitatem, ad repræſentandum in theatro ritus infidelium &c. Vide S. Thom. 2. 2. q. 169 art. 2. ad 4. & Bannes ad q. 10 de fide art. 11.

De ijs itaque verſatur quæſtio, qui ſcienter tradunt inſtrumenta ijs quos ſciunt aut probabiliter exiſtimant petere ad perpetrandum aliquod peccatum. Suntque huius quæſtionis varij caſus & penè quotidiani, quos breuiter vt fieri poterit declarabimus duabus concluſionibus. Sit igitur prima concluſio.

Quando agitur de iniuria alicui tertio inferenda, non licet inſtrumenta, quibus ea iniuria perpetretur, miniſtrare. Ita Bannes vbi ſupra. Cuius ratio eſt; quia tenemur auertere proximorũ iniurias lege charitatis quidem, ſed lege iuſtitiæ tenemur non præba-

præbere inſtrumenta quibus ijs noceatur: aliàs futuri obnoxij reſtitutioni damnorum inde conſequentium. Peccat igitur quiſquis gladium aut venenum præbet ei qui iniuſtè quempiam vult occidere. Item qui vendit arma proficiſcenti ad bellum iniuſtum. Similiter qui miniſtrat ſcalas aut ferramenta furi. Ab hac tamen concluſione excipiendus eſt vnus caſus, quando videlicet ex denegatione imminet deneganti periculum tale, vt alter cui iniuria erat inferenda, meritò debeat pro eiuſmodi periculo auertendo eam ſuſtinere. Atque vt exemplo de fure allato id oſtendamus; ſi aliàs periculum eſt ne incendat domum tuam aut te occidat niſi ſcalas ei præbueris, cum alioqui detrimentum quod proximus tuus per furtum paſſurus eſt ſit futurum longè minus; certè eo caſu non teneris cum tali periculo ſeruare proximum tuum indemnem, præſertim cùm idem proximus lege charitatis teneretur potius res ſuas negligere, ad talem iniuriam à te auertendam. Hac ratione plerunque excuſantur ruſtici qui iuſto metu coguntur tempore belli auehere prædas militum iniuſtas vel pecora ab ijs ſublata deducere. Vide Leſſium lib. 2. de iuſt. capit. 13. dub. 3. num. 29.

2. Concluſio. Quando autem non agitur contra iuſtitiam proximi, licet inſtrumenta præbere ſiue materiam, qua alius intendit malè vti, in tribus caſibus. Ante omnia tamen ſupponendum eſt quod ille petat; non enim ingeri poſſunt non petenti. Et ſecundò, quod peccatum committendum diſpliceat ei qui miniſtrat eius materiam. Primus itaque caſus eſt, quando ex denegatione metuitur notabile detrimentum vitæ, aut rei familiaris. Nam ſi iuſtus metus (vt ſupra diximus) excuſat, etiam quando agitur de iniuria proximo inferenda; multo magis excuſare debet, quando ſolus ille qui peccat læditur. Atque hoc modo excuſantur à peccato Ruſtici qui iuſto metu coacti militibus ſeſe inebriantibus potum miniſtrant. Excuſantur item fideles qui in terris hæreticorum diebus ieiunij apponunt carnes volētibus ijs veſci: vtpote metuētes ne alioqui ad magiſtratū deferantur, & mulctā ſubire debeāt.

Digitized by Google

Ita tamen vt ſemper abſit ſcandalum religionis; ne videlicet ex tali facto, capiant mali homines occaſionem ridendi leges eccleſiæ ſiue contemnendi religionem catholicam. Tunc enim quiduis potius ſubeundum erit, quàm vt illud permittatur. Vide Leſſium lib. 4. de iuſt. cap. 2. dub. 4.

Secundus caſus eſt quando peccatum quod alius vult committere, eſt vnum ex ijs, quæ à republica permittuntur ob iuſtam aliquam rationem; nimirùm vel ad declinanda maiora mala, quomodo vſura & meretricia tolerantur: vel propter aliquod bonum quod ex ijs prouenit; qua ratione Eccleſia permittit ritus Iudæorum, prout docet S. Thomas 2. 2. q. 10. art. 11. in corpore. Vnde infertur non peccare eos qui vſurarijs à republica toleratis vendunt aut locant domos, quibus illi vtentur ad exercendas vſuras. Immò nec damnari debent, qui pecuniam ſuam committunt aut mutuant vſurario non habenti aliàs vnde poſſet ſuam auaritiam exercere: vt colligi poteſt ex ijs quæ tradunt Author noſter & Bannes 2. 2. ad q. 78. art 4. circa reſp. ad 3. Dummodo tamen id faciant abſque complacentia peccati vſuræ, ſed potiùs ex honeſto fine; nimirum vt vel hac ratione ſubueniri poſſit pauperibus petentibus mutuum ab vſurario. Similiter licet locare domos meretricibus ſaltem in ea parte ciuitatis, in qua à magiſtratu rationabiliter permittuntur habitare. De qua re videri poteſt Leſſius lib. 2. de iuſt. cap. 24. dub. 7. & Ludouicus de Beia, 1. parte reſponſionum, caſu 27. Item propter eandem rationem non peccant qui Iudæis vendunt agnum quem emunt ad ſuas ſuperſtitiones exercendas. Quanquam non licet eorum ſynagogam ædificare aut reparare, quia nimirum ſynagoga proprius vſus eſt ad ſuperſtitionem, vt ſuprà dictum eſt. Huc etiam pertinent illi, qui præbent alicui inſtrumenta quibus intendit abuti, metuentes ne ſi ei negētur, grauius peccet; murmurando videlicet, blaſphemando &c. Quorum omnium vna eſt ratio: quia nimirum tales nec directè intendunt peccatum alterius, (ponimus namque quòd ijs diſpliceat) neque indirectè; quia etſi fortaſſis poſſent illud impedire; ad hoc tamen non tenentur, quandoquidem tale peccatum de quo agimus, rationabiliter à republica ſit permiſſum. Videatur Author 2. 2. ad quæſt. 10. art. 4. & 11.

Tertium

Tertius caſus eſt quando ratione ſubiectionis tenetur quiſpiam alteri ex officio miniſtrare. Et hac ratione excuſantur ancillæ & famuli, qui dominis ſuis nolentibus ieiunare cœnam apponunt aut vinum fundunt quo ſe inebriant: Excuſatur item auriga vehens dominam ſuam ad locum adulterij: Ancilla ornans dominam expectantem ſuum adulterum, miniſtrans menſa illorum, ſternens lectum &c. Similiter excuſatur famulus domini hæretici, cui eunti ad ritus hæreticos defert librum hæreticum eumque porrigit. Ita enim ſentiunt docti viri qui cenſent, in Anglia vel Hollandia degentibus licere, hoc officium præſtare dominis ſuis. Quod confirmari poteſt exemplo Naaman Syri qui conſentiente Helizæo ſuſtentabat dominum ſuum adorantem in templo Remmon 4. Reg. 5. Duo tamen in iſtis caſibus cauenda ſunt; nimirum ſcandalum, & periculum ſubuerſionis: aliàs namque media vel quiduis aliud ferendum erit potiùs quàm vt quis talibus dominis obſequatur. Quæres, An iſti tunc etiam excuſentur, quando probabiliter putant dominos ſuos ceſſaturos ab actu exteriori peccati ſi miniſterium ſuum in dictis caſibus iis ſubtrahant? Reſpondetur non excuſari, ſi illud poſſunt facere abſque notabili ſuo detrimento: quia tunc quandoquidem poſſint commodè impedire peccatum ſaltem exterius proximi, ad hoc lege charitatis obligantur. Quæ autem diximus, procedunt in caſu quo vel non poſſunt miniſterium iſtud ſuum recuſare abſque graui incommodo; aut etiamſi recuſarent, per hoc tamen praua voluntas dominorum ab executione non impediretur. Conferri poſſunt quæ habet Nau. man. cap. 19. num. 16. Leſſius libr. 4. de iuſt. cap. 2. dub. 4. Ludouicus de Beia, 1. parte reſponſionum caſu 27. circa initium & caſu 35.

Extra iſtos tres caſus, id eſt niſi excuſet notabile detrimentum, vel rationabilis permiſſio peccati alterius, aut famulatus; peccatum eſt, præbere alteri materiam, qua vult abuti ad peccatum. Vnde infertur peccare caupones, qui cum aliàs non teneantur ex officio ſubiectionis, nec metuant notabile aliquod detrimentum; promunt vinum ebrioſis, apponunt cibos frangentibus ieiuniũ &c. Item qui dantibus operam ludis illicitis, miniſtrant menſam, candelas aut alia ad ludum neceſſaria; prout rectè docet

Nau. cap. 19. num. 15. & ſeq. Neque refert quod tanto minus lucrabuntur, ſi id non faciant: quia tale lucrū turpe eſt & inhoneſtum. Sed quid ſi recuſando cibos aut vinum, non poſſint impedire iſtorum peccata, quia videlicet alios inuenient qui ijs miniſtrabunt? Leſſius dicto cap. 2. lib. 4. dub. 4. putat eo caſu licere ijs miniſtrare, citans Nauarrum cap 21. num. 24. & Authorem noſtrum 2. 2. q. 147. art. 4. Verum re benè perpenſa dicendum videtur, ne id quidem tunc licere: nam quod peccatum hac via non poſſit impediri, accidit ex malitia aliorum qui parati sũt ijs miniſtrare. Nam aliàs ſequeretur quod non peccaret miniſtrãs furi inſtrumenta ad furandum, caſu quo alius paratus eſſet ei miniſtrare: quia videlicet etiamſi recuſaret, peccatum nihilominus perpetraretur.

Cæterùm de famulis cauponum & tabernariorum miniſtrãtibus iuxta voluntatem dominorum ſuorum ebrioſis & his qui violant ieiunia, dicendum vt ſupra in 3. caſu; eos videlicet excuſari ratione ſui officij. Si quidem ijs diſpliceat peccatum, quod alij committunt nec vllo modo ad id inuitent; & abſit periculum ſubuerſionis vel ſcandali, vti ante diximus. Ex quibus omnibus ſatis patet quid ad principalem quæſtionem initio propoſitam ſit reſpondendum; videlicet peccare eos qui in die ieiunij miniſtrant cibos vetitos, præterquàm in caſibus iam explicatis, id eſt, niſi vel ratione notabilis detrimenti vel miniſterij excuſentur. Vide Nau. cap. 21. num. 26. & Tolet. lib. 6. cap. 5.

SVMMARIVM.

Tempora ieiuniorum partim à iure, partim à conſuetudine determinantur.

Cap. 2. Dies ieiunij noti ſunt ex cõſuetudine magis quã iure. Et propterea conſtat & quadrageſimã & quatuor tẽpora, & vigilias natiuitatis Domini, Pentecoſtes, Aſſumptionis beatę Virginis, & omnium ſanctorũ & Apoſtolorum (niſi Ioannis euangeliſtæ ac Philippi & Iacobi)

Digitized by Google

cobi) natiuitatis Ioannis Baptiſtæ, ac beati Laurentij, & non plures communiter eſſe ieiunio celebrandas: niſi alicubi antiqua conſuetudo aliter obtinuerit in aliquo dictorum dierum: quoniam conſuetudo derogare poteſt iuri, ſicut fecit ius præcepti in ieiunijs quatuor temporum paſchalium, & vigilia Pentecoſtes, quorum nullum ex iure apud diuum Thomam eſt in præcepto: quia eſt ieiunium exultationis. Hæc de ſecundo.

S. Thom. 2. 2. q. 147. a. 5. Couarr. lib. 4. Variarum reſol. cap. 20. num. 9. Leſſius lib. 4. de iuſt. cap. 2. dub. 9.

SVMMARIVM.

Ad ieiunium Eccleſiaſticum tenentur omnes, quos impotentia, neceſſitas, aut pietas non excuſat.

Cap. 3 QVo ad tertiũ (qui ſcilicet tenentur ad ieiuniũ) quum hoc ſit præceptũ generale cõmune toti populo Chriſtiano, omnes tenẽtur, quos rationabilis cauſa non excipit aut excuſat. Rationabilis autem cauſa in propoſito vocatur tam vera quàm æſtimata, quàm authorizata: ita quòd non ſolùm quæ verè ac euidenter eſt cauſa rationabilis, vt infirmitas, ſed etiam quæ à ieiunare debente creditur abſque fraude, quòd ſit cauſa rationabilis (puta dolor aut debilitas talis; quòd putat ſe quis excuſari à ieiunio) & rurſus cauſa dubia, an ſit ſufficiens ad frangendum ieiunium, ſi authoritate Epiſcopi fulciatur, pro rationabili habenda eſt. Igitur ſub verè rationabili cauſa comprehenduntur tria, ſcilicet impotentia, neceſſitas, & pietas melioris boni.

2. Ex impotentia ſiquidem excuſantur pueri & adoleſcentes vſque ad finem tertij ſeptennij, in quo communiter finit ætas augmẽti: quia egent nutrimento multiplicato propter augmentum 4. Excuſantur ſenes: quia ſenectus morbus eſt incurabilis. Sed ætas qua incipit ſenectus non eſt determinata: quia naturaliter aliqui trigeſimo

 anno

anno ſeneſcunt, aliqui quadrageſimo, alij quinquageſimo, prout habent naturaliter longiores ætates. Communiter tamen qui ſunt ſexaginta annorum, ſenes ſunt: quia ſcriptum eſt. Dies annorum noſtrorum ſeptuaginta anni. Vnde in hac ætate, niſi euidenter conſtet ex robuſtiore complexione poſſe abſque læſione ieiunare, non tenentur ad ieiunia: quia ex quo de ætate conſtat, & de robore eſt ambiguum, non eſt expectandus caſus amplior virtutis: quæ quum manifeſtè deficere incipit, irreparabilis eſt. Excuſantur infirmi & debiles manifeſtè, aut iuſſu medicorum habentium timorem Dei: mulieres prægnantes & lactantes, quia egent alimento multiplici, ſicut illi qui creſcunt: ſcilicet pro ſe, & pro fœtu ſeu prole. Et hos quidem excuſat impotentia naturalis: illos autem qui hora prandij non poſſunt habere ſufficientem refectionẽ, excuſat impotentia habendi panem &c.

3. Ex neceſſitate excuſatut quis quandocunque aliquid impediens ieiunium oportet facere, quod eſt neceſſarium ad ſalutem ſeu ſanitatem corporis vel animæ, vel ad ſtatum temporalem, vel ad vitandum damnum, vel ad acquirendum aliquid de rarò contingentibus: vt ſi oportet aliquem quantum poteſt laborare, cum quo non ſtat ieiunium (quia aliter non poteſt ſe ſuamque familiam alere, veſtire, dotare, tenere filium in ſtudio &c.) non tenetur minuere laborem vt ieiunet. Et hinc excuſantur non ſolum laborantes in agricultura, ſed in quacunque arte, qui aut vix ſic, aut nec ſic acquirere poſſunt omnia neceſſaria, ſibi familięque ſuę &c. ſi cum huiuſmodi exercitio non poſſunt ſimul ieiunare. Excuſantur quoque omnes ex neceſſitate cuiuſcunque debiti operis, ſi cum exequutione debiti operis non poteſt quis ieiunare: quia lex ieiunij ſicut non impedit neceſſaria opera, ita non impedit opera debita. Et hinc fit, vt quum longum iter debitum, eſt impediens ieiunium, abſoluat à ieiunio. Similiter ſi vir non poteſt ieiunando debitum vxori reddere, non tenetur ieiunare. Et ſimiliter ſi vxor non poteſt ſe gratam viro ſeruare (puta quia propter ieiunium macilenta aut pallida deſpi-

Digitized by Google

deſpicitur à viro) non tenetur ieiunare. Et vniuerſaliter non tenetur homo omittere opus aliquod ad quod tenetur, ob præceptum ieiunij.

4. Ex pietate autem maioris boni excuſantur à ieiunio quicunque alicui maiori bono incumbunt, quod non poſſunt ieiunando efficere: quia ieiunium præcipitur vt promotiuum ad bonum, & nõ vt impeditiuum maioris boni. Et hinc excusãtur, qui pietatis ſeu miſericordiæ corporalis aut ſpiritualis operibus vacãt, ſi cũ his nõ poſſunt ieiunare *b*: quoniã opera vtriuſque miſericordiæ meliora ſunt quàm ieiunij: iuxta illud Apoſtoli, *Corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt, pietas autem ad omnia valet.*

5. Verum quia peregrinatio ſuo genere eſt corporalis exercitationis pluſquàm ieiunium (quia ieiunium eſt actus virtutis, ſcilicet abſtinentiæ ſeu temperantiæ: peregrinatio verò nullius importat virtutis actum, ſed à religione imperatiuè aſſumitur in peregrinatione ad loca ſancta) non audeò excuſare à ieiunio propter peregrinationem non neceſſariam ad loca ſancta, niſi in duobus caſibus. Primus eſt, ſi illius perſonæ peregrinatio ad locum illum eſſet valde vtilis ad diuinum honorem: puta quia eſt perſona authoritatis, ex cuius peregrinatione multum augetur communis deuotio, & ille non poteſt ſimul ieiunare & peregrinari. Secundus eſt, ſi feruor deuotionis ſic accendit ad peregrinandum, vt vtilius animæ peregrinantis ſit peregrinari ſine ieiunio, quàm ieiunare ſine tali peregrinatione. Et vtriuſque ratio eſt vna: quia ieiunium non debet eſſe impeditiuum maioris boni, in primo autem caſu impediret maius bonum commune: in ſecundo verò maius bonum proprium. Hæc de cauſa excuſante à ieiunio verè rationabili & ſufficiente.

6. De rationabili autem cauſa æſtimata ſufficiente ab ipſo debente ieiunare, vel à ſuadentibus illi, quamuis in veritate ſufficiens non fuerit: dicendum eſt quòd ſi abſque fraude aliqua credit quis ſe excuſari ob aliquem laborem, vel dolorem, vel occurrentiam, & propterea frangit ieiunium, ita quòd non frangeret illud niſi crederet

ſe in caſu illo excuſari à peccato violati ieiunij, non eſt talis tranſgreſſor pręcepti: quia nec per ſe agit contra præceptum (quia ex intentione non præterit obedientiam nec abſtinentiam) nec per accidens ſeu materialiter ſic operatur vt redeat peccatum in naturam ſuæ formæ: quia nihil hîc ponitur interuenire faciens hanc reductionem: quum nec ſcandalum nec nocumentum aut aliquid huiuſmodi admiſceri ponatur.

7. Et ex hoc capite innumerabiles perſonæ timoratæ excuſantur ſæpiſſimè à tranſgreſſione præcepti de ieiunio, dum vel ex multis reputatis ſecundum ipſos rationabilibus cauſis ſoluerunt ieiunium; aut collationem exceſſiuam putarunt ſibi licere abſque ſolutione ieiunij propter debilitatem, aut propter ſomnum habendum &c. Omnium enim huiuſmodi vna eſt quam diximus ratio excuſans.

8. Et caue ne ſis imprudens, & nimis ſapiens in oculis tuis, dicendo quòd omnino iſti ſoluunt ieiunium &c. & ſis cauſa quòd iſti non ieiunent iuxta ſuum poſſe. nam ipſi ſic vt dictum eſt agendo, non agunt contra præceptum Eccleſiæ; & fortè quandoque nec venialiter peccāt: & ex tua ſapientia agent fortè poſtmodum contra præceptum: ſicut ieiunantes ter in hebdomada in quadrageſima, audientes à doctis ſtultis quòd qui vnum diem non ſeruat, reus eſt totius quadrageſimæ, omittunt etiam illorum trium dierum ieiunium, in damnationem vtrorumque: ſi enim cæcus cæcum duxerit, ambò in foueam cadunt. Satisfacit enim Eccleſiæ præcepto, qui impotentem ſe putans ad ieiunium totius quadrageſimæ, alternis diebus ieiunat aut bis aut ſemel in hebdomada iuxta vires ſuas. Et ſimiliter qui ientaculo ſerotino eget pro ſuſtentatione naturæ, & cum illo poteſt pertranſire; non eſt propterea licentiatus vt cœnet. Moralia enim præcepta moraliter ſunt interpretanda in exequutione, vt mos bonus intentus in exequutione quantum fieri poteſt ſeruetur.

9. De rationabili demum cauſa authorizata, ſciendum

dum eſt quòd optimum refugium dubitantibus ac timentibus eſt ſuperioris authoritas. Nam qui cauſam aliquam habet, rationabilem quidem, ſed iudicio ſuo non ſufficientem aut dubiam; exponat negotium ſuum fideliter ſuperiori, & illius arbitrium poteſt ſequi. Superior autem debet non puro conſilio, ſed authoritatem ſuam interponendo diſpenſare, ſi videtur ſufficiens cauſa, aut commutare in aliquam eleemoſynam, vel orationem, ſeu aliquod aliud opus pium, ſi de ſufficientia cauſæ dubitat, aut cauſam minus ſufficientem abſolutè cognoſcit, ſed ſupplendam per commutationem iudicat in tali caſu. Verbi gratia, perſona ſuis commoditatibus aſſueta, iter aggreſſura eſt, & difficilimum ſibi fore cognoſcit ieiunium cum conditionibus itineris, ſubmittit ſe ſuperiori: & videtur ſuperiori expedire animæ illius in hoc caſu diſpenſationem: & propterea ſupplendo commutat in aliud opus pium, & præcipuè eleemoſynæ.

10. Vocatur autem ſuperior in huiuſmodi caſibus Epiſcopus: & ſi cauſa facilis eſt, aut Epiſcopus non poteſt cõmodè adiri proprius curatus, & apud religioſos ſuus Prelatus: quia pro his minimis nulla ratio ſuadet oportere paſſim Papam adire *e*. Nec ſolum hæc poteſt Epiſcopus, ſed etiam poteſt & debet transferre ieiunium occurrens in magno feſto, in antecedentem diem: vt ieiunia Chriſtiani populi conſonent iuris diſpoſitioni: vt ſi vigilia Ioannis Baptiſtæ occurrerit in die corporis Chriſti, debet populus mandante Epiſcopo ieiunare in vigilia corporis Chriſti, & in die corporis Chriſti veſci carnibus ſicut in die dominico: & in hoc eodem debent religioſi cõformari quantum ad ieiunij tranſlationem. Idem eſt autem iudicium ſi in feſto ſolemni patroni ciuitatis vigilia aliqua occurrerit.

11. Notanter autem loquor de ieiunio vigiliæ: quia Eccleſia fugit vigilias fieri in feſtis: & propterea Ioannis Euangeliſtæ vigiliam non facit in feſto ſancti Stephani. Non horret autem ieiunium quatuor temporum infe-

in feſtis: vt patet de feſtis ſanctorum Thomæ & Matthæi Apoſtolorum, quæ ſæpe in ieiunijs quatuor temporum celebrat. Hæc de tertio.

S. Thom. 2. 2. q. 147. art. 4. Nau. cap. 21. num. 16. & ſeqq. Toletus lib. 6. cap. 4. Medina, Inſtitutionis lib. 1. cap. 14. §. 10. Leſſius lib. 4. de iuſt. cap. 2. dub. 6.

a *Hæc doctrina quam communiter tradunt doctores, ſic intelligenda videtur; vt qui ad finem tertij ſeptennij, qui eſt annus 21. nondum peruenerunt, ſicut interdum aut ratione voti quod ſibi ſponte impoſuerunt, aut ratione pœnitentiæ ſibi à confeſſario iniuncta, ad ieiunia obligantur: ita etiam ratione conſuetudinis in quibuſdam locis laudabiliter introducta & conſeruata, ad aliquoties ieiunandum teneantur; idque prout magis vel minus ad dictam ætatem accedunt. Cuius rei determinationem Confeſſarijs & Superioribus relictam eſſe rectè docet Leſſius dicto c. 2. lib. 4. dub. 6. num. 40 vt videlicet quibus & quando videtur eſſe opus, ieiunia præſcribant. Quod quidem maxime verum erit, vbi iudicabitur ieiunium eſſe neceſſarium ad ſuperandam aliquam tentationem. Tunc enim quilibet, patiens talem neceſſitatem, lege naturali cogitur ieiunare.*

b *Et hoc quidem intelligitur etiam de ijs qui non ex officij neceſſitate, ſed ex mera pietate eiuſmodi operibus incumbunt, dũmodo tamen ea commodè in aliud tempus differre nequeant. Nam de his qui ex officio ad eadem opera obligantur, iam ſupra dictum erat eos ratione officij à ieiunio liberari.*

c *Vide quæ ſupra notata ſunt ad V.* Diſpenſatio.

Hic quæri poteſt primò, An peregrini teneantur ſpeciali ieiunio loci in quo verſantur? Reſpondendum eſt affirmatiuè cum Nauarro cap. 13. nu. 5. circa finem & cap. 23. num. 120. Couarruuia lib. 4. variarum reſol. cap. 20. num. 8. Lopez p. 1. cap. 52. & multis alijs. Quam ſententiam Leſſius quoque putat veriorem ſpectata fidelium conſuetudine, lib. 4. cap. 2. dub. 7. Probatur primò ex capitulo Illa *diſtinct. 12. deſumpto ex ep. 118 beati Aug. cap. 2. Vbi adducit S. Ambroſium reſpondentem ſibi in hac verba:* Cùm Romam venio, Sabbatho ieiuno; cùm Mediolani ſum, non ieiuno. Sic & tu ad quamcunque

forte

forte eccleſiam veneris, eius morem ſerua, ſi cuiquam nō vis eſſe ſcandalo, nec quemquam tibi. *Vnde etiam vulgò receptus eſt verſiculus iſte,*

Si fueris Romæ, Romano viuito more,
Et ſi ſis alibi, viuito ſicut ibi.

Ratio potiſſima eſt quia quando quis eſt extra ſuum oppidum, non ampliùs obligatur ad ieiunia & feſta illius oppidi: (ſtatuta namque & conſuetudines locales, ſunt veluti affixa loco.) Itaque par eſt vt ſubeat obligationem eius loci in quo verſatur. Vnde quod de obſeruatione ieiuniorum nunc dicimus, hoc idem de obſeruatione feſtorum conformiter dici poteſt; Iuxta eundem Nau. vbi ſupra.

Secundò dubitatur, An qui propter cauſam rationabilem non poteſt ſeruare ieiunium integrè & perfectè per hoc ſit totaliter excuſatus à ieiunio? Pro huius ſolutione ſciendum eſt, in præcepto ieiunij eccleſiaſtici, contineri tres prohibitiones, vt colligitur ex Authore ſupra, cap. 1. huius, num. 1. Prima eſt non veſci quibuſdam cibis: ſecunda, non comedere pluſquam ſemel in die: tertia, non præuenire horam refectionis conſuetam. Eodem modo quo in præcepto v. g. de ſanctificandis diebus feſtis duo continentur; vnum negatiuum, ſcilicet abſtinere ab opere ſeruili; alterum affirmatiuum, quod eſt intereſſe miſſæ, & concioni ſacræ. Itaque quemadmodum is qui propter iuſtum impedimentum non poteſt audire miſſam in die feſto, tenetur nihilominus abſtinere ab opere ſeruili; vel contra, qui non poteſt ob inopiam abſtinere ab opere ſeruili, tenetur audire miſſam & concionem: ita quoque ratiocinamur, eum qui non poteſt tres ſupradictas ieiunij conditiones ſimul obſeruare, teneri ad illas quas poteſt. Vnde ſi propter ſtomachi debilitatem liceat ei pluries comedere; non item licebit ei veſci carnibus: aut ſi iuſtè poſſit horam præuenire, non etiam poterit pluries comedere. Quod adeo probandum videtur, vt quamuis diſpenſationem quiſpiam iuſtè obtinuerit comedendi carnes; non ideo tamen iudicanda ſit ſecunda refectio eidem conceſſa, niſi forte ſubſit cauſa probabilis, vt rectè docet Leſſius

vbi

Vbi ſupra lib 4. cap. 2. dub. 6 in fine. Ex his etiam infertur eum qui non poteſt totam quadrageſimam ieiunare, ſi poteſt bis aut ter in hebdomada, teneri id facere, prout colligi poteſt ex Authore hîc num. 8. & expreſſè docet Nau. cap. 21. num. 20.

SVMMARIVM.

Vinculum ieiunij eccleſiaſtici ex communi interpretatione obligat ſub peccato mortali.

Cap. 4. QVo ad quartum (quale ſcilicet eſt vinculum quo tenemur ad Eccleſiæ ieiunia) ex cõmuni interpretatione videtur vinculum præcepti obligantis ad mortale tranſgreſſores ex inobedientia vel cõtemptu: quia contra obedientiam directè ageretur: & hoc habetur pro certo, vel ſine rationabili cauſa vera aut æſtimata, vel authorizata, non habita generali aut ſpeciali gratia ſummi pontificis: quia tunc ſcienter ageretur contra opus præceptum.

2. Et hoc ego non audeo ex iure ſcripto aſſerere: quia nullibi ſcio ſcriptum eſſe præceptum obligans ad mortale non ieiunantem: quamuis inueniatur præceptum, hoc eſt ſtatutum obligans: hoc eſt, inuenitur præceptum vt diſtinguitur contra conſilium, & non præceptum antonomaſticè, quòd ſolum obligat ad mortale: vt in verbo *Præceptum* habes infrà, & propterea quãtum eſt ex iure ſcripto, nullum cognoſco interuenire mortale peccatum in fractione ieiunij Eccleſiæ, ſi deſit contemptus *a*.

3. Dixi autem generali gratia ſummi Pont. propter conſuetudinem refectorij ſeu tinelli in curia Romana: ex eo enim quòd cum pontificum tam diuturna ſcientia ſic ſeruatur, curiales qui tinello ſunt contenti, non frangunt ieiunia: quamuis panem cum acetario ſeu ſalatutio comedant veſperi, prout ibi dari conſueuit: ſed ieiunant more curiæ.

Fran-

4. Frangens autem ieiunium aliquo die, non toties quoties comedit, de nouo peccat *b.* quia poſtquàm illud fregit, non facit contra præceptum; quod impoſſibile eſt amplius obſeruari. Et quia quolibet die poteſt quis ſeruare præceptum ieiunium illius diei: ideò de nouo quotidie peccat peccato omiſſionis, qui quotidie omittit ieiunium quadrageſimę &c. Hæc de quarto, & tota materia ieiunij: quam ſi ampliùs ſcrutari vis, videre potes cõmentaria noſtra ſuper quæſt. 147. ſecunda ſecundę.

S. Tho. 2. 2. q. 147. a. 3. ad 2. Nau. cap. 21. num. 11. Toletus lib. 6. cap. 3. Leſſius lib. 4. cap. 2. dub. 5.

a *Atqui communis ſenſus fidelium eſt, & communis Theologorum doctrina, præceptum iſtud obligare ſub mortali. Neque Author contrarium vult iſtis verbis: (ita enim ante faſſus erat, ex communi interpretatione vinculum iſtius præcepti obligare ad mortale; & in 2. 2. ad a. 3. q. 147. apertè pronunciat, eum qui abſque rationabili cauſa ſcienter frangit ieiunium Eccleſiæ, peccare mortaliter, idque iuxta doctrinam B. Tho. in eod. a. ad 2.) ſed tantum vult ex vi verborum præcepti Eccleſiaſtici, non colligi vinculum obligans ſub mortali.*

Eum qui ieiunare tenetur, toties peccare, quoties poſt primam refectionem comedit.

b *Etſi non deſint, qui cum Authore noſtro hic & in 2. 2. ad q. 147. a. 8. doceant plures refectiones ita vetari in ieiunio, vt in ſecunda dumtaxat peccetur, non verò in vlterioribus: alij tamen longè probabiliùs docent toties peccare aliquem, quoties in die quo ieiunare tenetur, comedit vltra refectionem conceſſam. Probatur euidenti ratione, quia in die ieiunij vnica tantum refectio permittitur; adeoque omnis vlterior refectio eſt prohibita, non ſolùm ſecunda; ſed etiam tertia, quarta & ſic de cæteris. Sicut ſacerdos ex eo quod tantùm permittitur ſemel celebrare, peccat non ſolùm in 2. ſed etiam in 3. & 4. celebratione. Nam dicere quod ſecunda tantùm refectio lege ieiunij prohibeatur, non verò vlterior, eſt aſſumere id quod probatione indiget:*

maximè

maximè cum non tantum ſecunda, ſed etiam quauis vlterior fini ieiunij qui eſt carnis maceratio aduerſetur. Non enim per tertiam aut quartam refectionem, caro minus ſaginatur quam per ſecundam. Cum ergo propter hanc cauſam contrariæ ſententiæ aſſertores admittant eum qui carnes comedit in die ieiunij, toties peccare, quoties iis veſcitur, quia nimirum ſicut prima carnum comeſtio ita etiam ſecunda & reliqua corpus ſaginant, cur non idem concedunt de pluribus refectionibus? Sed dices poſt ſecundam refectionem, ieiunium eſſe impoſſibile, quia ſcilicet iam eſt fractum: quod argumentum præcipuè mouet fautores contrariæ opinionis. Atqui etiam ille qui ſemel comedit carnes, fregit ieiunium; & tamen tenetur vlterius abſtinere. Item qui vouit continentiam, ſi ſemel fornicetur, per hoc frangit ſuum votum; nihilominus adhuc ſuo voto obligatur. Itaque licèt is qui ſecundam refectionem ſumpſit, iam non poſſit ſeruare præceptum ieiunij perfectè, quia ſcilicet illud ex parte violauit; poteſt tamen ſeruare quoad prohibitionem reliquarum refectionum. Præterea obijciunt quod in confeſſione non ſoleat explicari, nec rogari numerus refectionum ab eo, qui fatetur ſe ieiunium violaſſe? Reſpondeo hoc argumenti genus parum aut nihil ponderis habere in materia morali. Reſtat enim inquirendum, an qui hæc & ſimilia in confeſſione prætereunt, cenſeantur in ea re laudabiliter ſe gerere. Quanquam dici poteſt plaroſque confeſſarios id omittere, vel quia alia opinione ſunt imbuti, vel certè quia vtraque ſententia ſuos habet defenſores; licèt hæc ſit altera longè probabilior. Ad cuius confirmationem etiam illud non parum valere debet, quod ex contraria ſententia ſequatur hoc abſurdum: Nimirũ quod qui ſcienter & malicioſè ſumpſit mane ientaculum in die ieiunij, non teneatur amplius abſtinere: quia videlicet fregit ieiunium; ac proinde (quod volunt alij) ieiunium ſit ei factum impoſſibile: eum tamen qui idem facit ſimpliciter & ſine fraude, putans videlicet non eſſe diem ieiunij, adhuc ieiunare, etiam ſecundum iſtorum doctrinam, teneatur. Atque ita ſequeretur, quod alter ex peccato ſuo reportaret commodum, eſſetque per hoc factus melioris conditionis, quàm ille, qui non peccauit, quod prorſus eſt à ratione alienum.

Hanc

Digitized by Google

Hanc autem ſententiam docuerunt Maior in 4. d. 15. qua. 6. Couarr. lib. 4. Variarum reſolut. cap. 20. num. 13. Ioannes Medina q. 5. de ieiunio, Molanus (in practica) tractatu 3. capit. 11. num. 34. Binsfeldius in enchiridio parte 3. cap. 33. tit. An ieiunium ſit in præcepto, concl. 7. Et Leſſius lib. 4. cap. 2. dub. 3 tandem concludit in tertia & quarta refectione eſſe aliquod peccatum ſaltem Veniale: Verùm quandoquidem ſecunda refectio cenſeatur eſſe peccatum mortale, cur non etiam tertia & quarta? maximè cùm per illas longiùs recedatur à fine ieiunij quam per ſecundam. Sed & Durandus (à quo tamen plerique contrariam hauſerunt opinionem) hanc ſententiam docet eſſe probabilem, affertque in eius fauorem argumenta, quæ ſi bene ponderentur, non facilè eludi queant, in 4. d. 15. q. 11.

SVMMARIVM.

Ignorantia eorum quæ quis ſcire poteſt & tenetur, peccatum eſt. Tenetur autem quilibet ſcire communes articulos fidei, & communia morum præcepta: Vti etiam ea, quæ ad rationem officij ſui, aut ſtatus pertinent.

IGNORANTIA tunc tantùm peccatum eſt, quum quis poteſt & debet ſcire aliquid ſiue iuris, ſiue facti; & non facit quod in ſe eſt, vt ſciat illud.

2. Tenetur quilibet ſcire communia, & fidei & iuris, quæ communiter à fidelibus Chriſtianis communiter inſtructis à parentibus & prædicatoribus & conuerſatione Chriſtiana ſciuntur: vt articuli fidei, decem præcepta, præcepta de confeſſione, communione, & ieiunijs Eccleſiæ. Non quod teneantur ſcire verba ſymboli, aut numerare decem præcepta, aut ſcire diſcernere præcepta: ſed quod nouerint fide, eſſe vnum Deum omnipotentē, & IESVM Chriſtum filium, & quod natus ex Maria virgine &c. Similiter ſciant quod ſolus Deus adorandus eſt, non eſſe periurandum, ſeruanda eſſe feſta, honorandos paren-

parentes &c. Hoc enim eſt noſſe & credere in actu exercito ea quæ quis tenetur ſcire. Et non conſiſtit in ſcire verba hæc vel illa quæcunque ſint.

3. Præter hæc autem quilibet tenetur ſcire illa quæ debet ex ſuo officio aut gradu aut voto &c. facere: cùm aliter non niſi à caſu rectè ſe habere poſſit in occurrentibus.

4. Eſt autem ignorantia tunc tantùm cauſa peccati, quando ſi quis ſciuiſſet, peccatum illud non feciſſet. Nec excuſat à peccato, niſi ſit inculpabilis. Minuit tamen peccatum: quia minuit voluntarium; niſi ſit affectata: quia tunc auget voluntarium.

S. Tho. 1. 2. q. 6. a. 8. & q. 76. Medina ibid. Rurſus 2. 2 q. 2. art. 3. & ſeqq. Bannes in eundem locum. Nau. prælud. 6. nu. 9. cap. 11. num. 18. cap. 23. num. 45. & ſeqq. Tolet. lib. 1. cap. 8. num. 9. lib. 4. cap. 2. num. 10. lib. 8. cap. 1. num. 7.

SVMMARIVM.

IMAGINIBVS purè aſtronomicis vti ad effectus ſubiectos cœleſtibus corporibus, nullum peccatum eſſe videtur: quia vt res purè naturales habentur; nec debemus ſecreta naturæ præſertim cœleſtis influxus, noſtri ingenij viribus metiri, vt priſcis aſtrologis non deteramus. Dixi autem purè aſtronomicas, vt nulla ſuperſtitioſa obſeruatio ſit adiuncta, aut ſuffumigationum, aut characterum: quoniam hæc conſtat non pertinere ad cœleſtes influxus, ſed ad ſecretos intellectus, quorum ſocietas nobis eſt interdicta.

Imagines aſtronomicas vocāt eas, quæ ſub certa aliqua cōſtellatione fabricatæ, ſimilitudinem ſigni alicuius cæleſtis referunt: vt ſi quis ſole exiſtente in prima facie leonis, ſculpat in auro figuram leonis; dicunt eam valere contra phantaſmata melancholica, peſtem & febres: eandem, ſi ſculpatur, ſole in corde leonis exiſtente, dicunt valere contra calculum &c. Cæterùm cùm

figura

figura arte impreſſa, non ſit idonea diſpoſitio ad qualitatem aut virtutem phyſicam recipiendam; (videmus enim ignem, ſolem, & alia aquè agere in aurum, qualiſcunque demum figura in illo deſcripta ſit) manifeſtum eſt vanum eſſe omnino & ſuperſtitioſum, inſculpere formam leonis, ſcorpij, aut alterius animalis, ad excipiendam vim illius aſtri, quod tali nomine ab hominibus appellatur. Tum etiam quia talem vim aſtra potiùs herbis & metallis imprimerent, in qua longo temporum tractu & aſſiduè agunt; quàm in eiuſmodi imagunculas, quæ ad breue dumtaxat tempus illis obijciuntur. Vnde mirum eſt, quid Authori noſtro in mentem venerit, vt hic & in 2. 2. ad q. 96. art. 2. eas defenderet contra expreſſam doctrinam S. Thom. ibidem & lib 3. contra gentes cap. 105. immo contra S. Aug. lib. 10. de ciu. cap. 11. Vide de hac re Leſſium lib. 2. cap. 43. dub. 10. num. 63. & cap. 44. dub. 2. num. 12.

SVMMARIVM.

Immunditia prout ſignificat ſeminationem humanam præter ordinem naturæ voluntariè factam, eſt peccatum mortale: vti etiam ea quæ circa rerum ſacrarum vſum admittitur. Cæterùm immunditia in vſu prophanorum & ea quæ per vomitum contingit, per ſe venialem culpam non excedunt.

IMMVNDITIA, in ſermone morali, generale peccatum eſt, quo immundus redditur operans illud. Vſurpatur tamen primò ſpecialiter pro peccato inordinatæ ſeminationis humanæ cuiuſcunque præternaturalis: ex hoc enim homo maximè immundus fit. Et ſic conſtat eſſe peccatum mortale *a*: de quo pluries Apoſtolus loquitur, docens immundos excludi à regno Dei.

2. Vſurpatur ſecundò pro peccato inordinatæ emiſſionis ſuperfluorum: vt cibi per vomitum, & ſimilium ex gula procedentium. Et ſic ponitur filia gulæ. Frequenterque eſt peccatum veniale *b*: vtpote nec contra Dei, nec proximi dilectionem: turpe tamen, vtpote etiam corporalem immunditiam inferens.

3. Immunditia corporalis pro quanto humanum dedecet vſum, peccatum eſt: quia rectæ diſſonat rationi. Eſt autem in profanis venialis. Sed in ſacris ſi notabiliter offendit, peccatum eſt mortale, pro quanto ad diuinam irreuerentiam ſpectat *c*. & tantò magis quantò à Canonico etiam iure ſub præcepto prohibetur huiuſmodi immunditia, extrà de cuſtod. Euchar. capit. *Relinqui*. Vbi non ſolùm ſacra vaſa, corporalia & veſtimenta miniſtrorum, ſed oratoria ipſa præcipiuntur munda & nitida (hoc eſt abſque macula) ſeruari. Aduertant hæc qui ſordidis vtûtur in Miſſarum ſacrificio, ita vt abominabile ſit tangere & videre.

a *S. Thom.2.2.q.154.art.11.& 12. Vide infra V.* Pollutio.

b *S. Thom.2.2.q.148.art.6. Author ſupra, V.* Gula. *Nau. c. 23. num* 119. *Toletus lib.* 8. *cap.62.num.7.*

c *Author infra V.* Miſſa. *& Toletus lib.2.cap.2.num.3.*

SVMMARIVM.

Immunitatis eccleſiaſticæ, tam quoad loca quàm perſonas violatio, niſi imperfectio actus excuſet, culpam mortalem continet: pœna tamen à iure lata tunc demum incurritur, quando immunitas violata, eſt generaliter Eccleſijs aut perſonis Eccleſiaſticis conceſſa.

IMMVNITATIS Eccleſiaſticæ violatio mortale peccatum eſt formaliter loquendo: hoc eſt ex intentione facta, vt ſcilicet illam quis violet: quia iniuriam infert Eccleſiæ in priuilegio Eccleſiaſticæ libertatis, vel quò ad locum, vel quò ad perſonas, vel quò ad bona mobilia vel immobilia. Propter imperfectionem tamẽ actus inuenitur hîc veniale peccatum ſicut in cęteris.

2. Et ſcito hîc ſex. Primò, quod Eccleſiaſticam violare immunitatem non eſt aliqua vna peccati ſpecies: ſed eſt tanquam generale peccatum ad omnes ſacrilegij ſpecies.

Digitized by Google

cies. Violatur ſiquidem Eccleſiaſtica libertas iniuriam inferendo & perſonis, & locis, & rebus ſacris: ita quòd violare Eccleſiaſticam immunitatem ſonat quendam generalem actum vitij, quod ſacrilegium vocamus.

3. Secùndo, quòd in hoc peccato eſt aliquid formale, & aliquid materiale. Habet enim ſe vt forma, ex intentione agere contra libertatem Eccleſiaſticam: materia autem eſt illa res in qua Eccleſia leditur, aut dehonoratur. Verbi gratia: cùm clericus iudicatur à laico, quum extrahitur ab Eccleſia qui ſaluus in illa eſſe debet, quum bona Eccleſiæ vſurpantur ab alijs; formale in omnibus eſt quòd tenditur contra id in quo Eccleſiaſtica perſona ſeu Eccleſiaſticus locus, aut Eccleſiaſtica res debet eſſe libera: materiale autem eſt exemptio clerici à laico, ſalus cõfugientis ad Eccleſiam, quòd res ſeu bona Eccleſiæ ſint Eccleſiæ, & ſic de alijs.

4. Tertiò, quod crimen hoc poteſt referri vel ad pœnas iuris, vel ad naturam ipſius peccati. Et ſi referatur ad pœnas iuris, non eſt violator Eccleſiæ libertatis qui agit contra priuilegium conceſſum alicui particulari Eccleſiæ: puta ſi agit contra libertatem conceſſam Eccleſiæ Mediolanenſi, aut ordini prędicatorum &c. ſed oportet quòd agat contra libertatem communem Eccleſiæ. Et hoc non ſic intelligas, vt oporteat illum agere contra totam Eccleſiam: ſed quòd quicunque homo, aut quæcunque res, aut quicunque locus offendatur; oportet quòd offendatur in illa libertate non quam habet ex proprio, ſed quam habet ex priuilegio communi toti Eccleſiæ, ad hoc vt incurrat pœnas iuris latas contra violatores.

5. Sed ſi ad naturam criminis ſpectetur, ita peccat mortaliter qui violat libertatem peculiariter conceſſam alicui Eccleſiæ, ſicut qui violat libertatem communiter conceſſam toti Eccleſiæ. Nam vtriuſque peccatum, ſacrilegium eſt, violans perſonam, rem, aut locum cultui diuino deputatum.

6. Quartò, quòd huiuſmodi libertates ſeu immunitates Eccleſiaſticę quæ particulariter ſunt alicui conceſſæ,

Digitized by Google

non ſubiacent ſcientiæ, nec confeſſor de his debet eſſe ſolicitus: quia ex ſpecialibus priuilegijs pendent, quæ debent promulgare illi quorum intereſt. Sed immunitates communes continentur in iure.

7. Et locales quidem immunitates valde multæ ſunt: præcipuæ tamen ſunt, quòd ſecularia placita (hoc eſt iudiciales proceſſus) & ſententiæ ſeculares, & maximè in cauſa ſanguinis, conclamationes, ſeditiones, impetus, publica parlamenta, vniuerſitatumque conuocationes, negotiationes nundinarum & fori, non poſſunt in loco ſacro fieri: nec poſſunt ibidem reponi ſupellectilia, vel hoſpitari, niſi neceſſitate cogente. Nec poteſt illi violentia inferri, aut aliquis vel aliquid violenter aut furtiuè inde abſtrahi, aut in confinibus frangi, exceptis caſibus à iure permiſſis. Excipiuntur ſiquidem publici latrones (vt piratæ in mari, & ſimiles in terra) & nocturni populatores agrorũ, & occidentes vel mutilantes in Eccleſia ſub ſpe vt ab Eccleſia ſaluentur. Et idem videtur etiã, ſi hoc vel quodcunque aliud enorme fiat in Eccleſia etiam ſine ſpe quòd ab Eccleſia defendatur: quia fruſtrà legis implorat auxilium, qui in legem committit.

8. Perſonales autem immunitates manifeſtæ ſunt, quòd Eccleſiaſticæ perſonæ ſunt exemptæ à iudicibus ſecularibus, quòd ſunt liberæ à manibus violentis ſuadente diabolo, & à pedagijs & angarijs.

9. Reales autem immunitates ſunt, quòd Eccleſiaſticę perſonæ perſonæ exemptæ ſunt à gabellis pro rebus ſuis vel Eccleſiæ, quas non cauſa negotiationis deferunt: quòd Eccleſiæ poſſeſſiones non poſſunt pro alienis debitis obligari &c.

10. Quintò, quòd violare Eccleſiaſticam quamcunque immunitatẽ contingit dupliciter. Vel formaliter: hoc eſt ex intentione agendi contra Eccleſiaſticam libertatem, ſeu contra talem Eccleſiaſticam immunitatem. Et ſic proculdubiò eſt peccatum mortale, violare quamcunque immunitatem Eccleſiaſticam, vt dictum eſt: quia committitur ſacrilegium. Vel materialiter: hoc eſt non

animo

animo faciendi contra iura Eccleſiaſtica, ſed ex aliqua paſſione ſeu ratione. Et tunc oportet aduertere, ſi actus ille qui fit, ſit talis, aut fiat taliter quod redeat in naturam ſuæ formæ: quia ſi ſic eſſet, licèt non committeretur ſacrilegium ex intentione, nihilominus incurreretur ſacrilegium formaliter, & eſſet peccatum mortale, ſicut contingit in cæteris vitijs materialiter commiſſis. Si autem actus ille non rediret in naturam ſuæ formæ, eſſet peccatum veniale propter imperfectionem actus.

11. Diſcernendum eſt autem hoc in propoſito ex duobus. Primò, ex natura, quantitate, qualitate &c. iniuriæ ſeu damni illati. Secundò, ex vinculo prohibitionis præcepti. Nam ſi opus ſit notabiliter iniurioſum aut nociuũ, non euaditur ſacrilegium. Vnde qui in Eccleſia fornicatur non animo iniuriandi immunitati Eccleſiæ, ſed caſu quantum ad locum, non excuſatur à ſacrilegio: quia dum non curauit continere in illo loco ob reuerentiam loco debitam, redit actus tantæ irreuerentiæ in naturam ſacrilegij. Et ſimile eſt in alijs notabiliter iniurioſis aut nociuis.

12. Similiter ſi opus eſt prohibitum ſub tali vinculo, vt appareat vinculum eſſe ligans ad mortale peccatum (vt eſt excommunicatio) non euaditur ſacrilegium: vt ſi quis exigat gabellas à clericis: dum enim non curat exactor incurrere excommunicationem, vt ſuæ vel alienæ ſatisfaciat voluntati in exigendo à clerico, ſacrilegium incurrit, etiam ſi illud non intendat. Et per oppoſitum quando opus nõ eſt notabiliter nociuum ſeu iniurioſum, & arcto vinculo præcepti non ſubeſt, licèt ſub immunitate Eccleſiæ contineatur, ſi deſit contemptus non eſt mortale peccatum: quia nec formaliter (quia non eſt ex intentione) nec materialiter ſacrilegium inuenitur redire, vt dictum eſt: ſed velut imperfectum quid in hoc genere, relinquitur peccatum veniale. Et de horum numero ſunt comedere in Eccleſia abſque neceſſitate, confabulari, conſilia facere, hoſpitari, nautica ligna ibi ſeruare, & ſimilia. Ex quibus parua videtur irreuerentia haberi,

in nullius iniuriam, aut damnum.

13. Vnde ad quæſtionem de venditione candelarum in Eccleſia aut cœmeterio, dicitur quòd aliud eſt ibi manere vendentes ad vendendum, & aliud eſt ibi fieri ſolam venditionem. Primum eſſet abuſionis, nec ſcio à peccato excuſare: quum dominus eiecerit vendentes ea quæ opportuna erant ad ſacrificia: & nō propriè de templo, quia templum propriè non introibant, ſed de atrio tēpli: quod templum appellatur ab Euangeliſta: exiſtens enim populus in atrijs templi, dicebatur eſſe in templo. Secundum autem ſi auaritia deſit, & vt ſatisfaciat deuotioni populi fit: nòn vitupero, videns hoc à perſonis religioſis & doctis ſeruari. Nec propterea primum damno peccati mortalis ſed venialis, ſi in cœmeterio fiat, (quod non eſt domus Dei, ſed fidelium defunctorum) ex quo pontifices ſciunt nec reprehendunt, & non pro notabili habetur irreuerentia.

14. Si autem in templo fieret, niſi imperfectio actus excuſaret, non auderem à peccato mortali excuſare: quia licèt Matthæi 21. dominus eijciendo vendentes de templo, allegauerit iniuriam maximam, dicens: *Vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum*. Ioan. tamen 2. allegauit irreuerentiam negotiationis, dicens: *Nolite facere domum patris mei, domum negotiationis*. Et quia hoc dixit vendentibus minima ſcilicet columbas, (vt ibi patet) conſequēs eſt vt declarauerit negotiationem omnem in templo iniurioſam eſſe domui Dei, non ex poſitiuo ſed diuino iure.

15. Nota tamen hìc quòd imperfectio actus in propoſito non attenditur penes imperfectionem venditionis, ſed penes imperfectionem ſacrilegij, quo iniuria fit loco ſacro: ita quòd perfectus actus eſt qui completè irreuerēs eſt templo Dei. Et hìc eſſet, quum venditor vteretur templo Dei tanquam officina negotiatoria ſeu ad vēdendum: puta ſi haberet in templo locum ad vendendum quaſi in officina a. Et hoc inſinuant verba domini, dicentis: *Nolite facere domum patris mei domum negotiationis*. Non enim dixit, Nolite vendere aut negotiari: ſed, Nolite

lite facere domum negotiationis. Significauit enim per hoc quòd ita vendere vt fiat domus negotiationis, eſt ſacrilegium perfectum: vendere autem citra hoc quòd fiat domus negotiationis, quum de genere prohibitorum ſit, imperfecti eſt ſacrilegij.

16. Vnde ex hac imperfectione excuſantur à mortali, tam pauperes qui deferunt vænales candelas per Eccleſiam *b*, quàm ij qui propter accidentem tunc pluuiam ſuas bancas cum candelis vænalibus trahunt intra templum, neutri ſiquidem faciunt domum Dei, domum negotiationis; ſed quaſi per accidens ibi vendunt.

17. Sextò, quòd confundendo vocabula immunitatis & libertatis Eccleſiaſticæ, hæc & ſimilia intelligenda sũt. Sed quum ad diſcernendum cenſuras ſacrorum Canonum & caſus reſeruatos deuenitur; ſerua proprietatem nominum, & diſtingue inter Eccleſiaſticam immunitatem & Eccleſiaſticam libertatem. Et per immunitatem Eccleſiaſticam intellige exemptionem loci ſacri: per libertatem verò Eccleſiaſticam, intellige exemptionem perſonæ Eccleſiaſticæ, nõ ſolùm in ſua perſona, ſed in omnibus quibus per liberum arbitrium vtitur, & quæ poſſidet: ita quòd ſi quis iniuriam loco ſacro facit, non eſt reus violatæ libertatis, ſed immunitatis Eccleſiaſticæ: nec incurrit cenſuras latas contra violatores Eccleſiaſticę libertatis. Qui autem iniuriatur perſonæ, libertatem eius impediendo vt non vtatur ſuis &c. Violat Eccleſiaſticam libertatem. Vnde Benedictus 11. in Extraua. *Inter cunctas*, ponit diſtinctos caſus violationem libertatis, & violationem immunitatis Eccleſiaſticæ.

Impedimenta matrimonij vide infrà in verbo Matrimonium.

S. Thom. 2. 2. q. 99. Author inf. V. Sacrilegium. *Imprimis autem conc. Trid. ſs. 25. cap. 20. de reform. Cæterùm quas pœnas ius conſtituerit aduerſus hoc crimen, habes ſupra V.* Excommunicatio *à cap. 31. per multa ſequentia.*

a *Proculdubio magna eſſet irreuerentia adeoque mortalem culpam continens, ſi in templo Dei paſſim homines velut in emporio*

porio aliquo negotiarentur & illic venderent ea etiam quæ ad cultum diuinum pertinent: Cæterùm quod vnus aut alter in ipſius templi latere ſedeat ad vendendas imagines aut candelas peregrinis venientibus ad adorandum, ſi quidem fiat id ſincero animo & non tam propter lucrum, quàm pro cultu ſanctorum qui illic frequentatur; non videtur eſſe ſacrilegium ſaltem perfectum ſiue mortale. Quanquam ſit aliqua irreuerentia, ſi in alio loco æquè commodè negotium iſtud queat exerceri.

b. *A mortali inquit excuſantur qui venales deferunt candelas per templum: non autem excuſari omnino præſertim ſi paſſim & a multis id fiat probatur, quia tales non minùs, immò magis diuinum cultum ſolent impedire, quàm ſi vnus quiſpiam in certa aliqua & remota templi parte ſedens ſimilia vēdat. Quare ad officium ſacerdotum pertinet eiuſmodi negociationes excludere. Nam quod idem Author hîc num. 13. dixit ſe nō vituperare venditionem candelarum per Eccleſiam, putandus eſt id dixiſſe cum aliqua moderatione, ſi videlicet vnus aut alter tantùm ſit qui eiuſmodi candelas venales deferat, vt ſcilicet vitetur omnis perturbatio cultus diuini, quæ quidem abeſſe non poteſt ſi multi ſimul & paſſim id faciant.*

SVMMARIVM.

Impietas erga parentes, patriam, conſanguineos & conciues, ſi eſt formalis & ex intentione, eſt genere ſuo peccatum mortale: materialis autem, eſt eiuſdem generis, cuius eſt peccatum cui ipſa accidit.

IMPIETAS (qua parentibus & patriæ, conſanguineis & conciuibus debitus cultus ſubtrahitur, aut iniuria irrogatur) peccatum ex ſuo genere mortale ac valde graue eſt, contra primum præceptum ſecundæ tabulæ. Poteſt autem ſicut & ſimilia peccata dupliciter incurri, ſcilicet formaliter, vel materialiter.

2. Appellatur autem & eſt impietas formaliter, qua ex inten-

intentionē contra patrem vel patriam &c. omittitur vel committitur: vt quum quis inhonorat patrem vt inhonoret, hoc eſt animo inhonorandi patrem: aut nocet conſanguineo vt noceat conſanguineo, hoc eſt animo nocendi conſanguineo: offendit conciuem vt offendat conciuē: detrahit patriæ beneuolo, vt detrahat patriæ beneuolo. Et hoc eſt propriè crimen impietatis, & eſt mortale ex ſuo genere: vtpote contra dilectionem debitam parentibus & patriæ.

3. Contingit tamen peccatum hoc eſſe veniale propter imperfectionem actus: vel ex parte primi motus, ad omittendum vel committendum contra patrem aut patriam: vel ex parte materiæ: puta minimè omiſſionis aut commiſſionis, tanquam pro nihilo computatę.

4. Alio modo incurritur impietas materialiter: quando ſcilicet offenditur pater vel patria, aut conſanguineus, aut conciuis, ſed non contemnendo beneficium ſeu vinculum ſanguinis & patriæ, ſed propter alias paſſiones, vt accidit. Et ſic impietas materialiter inuenitur in multis generibus peccatorum, quibus proximi offendi poſſunt. Et eſt circunſtantia illius peccati, quo conſanguineus aut conciuis offenditur, mortalis vel venialis iuxta naturam commiſſi vel omiſſi: ita quòd ſi commiſsū in conſanguineum eſt mortale, ipſa quoque materialis impietas eſt mortalis.

5. Spectat tamen hæc circunſtantia ad ſpeciem illius peccati quo offenditur ille qui eſt conſanguineus &c. quia habet idem motiuum. Et idem fac de hac circunſtantia iudicium, quod eſt de ingratitudine: quia eadem eſt vtrobique ratio.

S. Thom. 2. 2. quæſt. 101. 102. & q. 122. art. 5. Author ſupra V. Filius.

Digitized by Google

SVMMARIVM.

Impudicitia (quæ in tactibus, oſculis, amplexibus, libidinoſis conſiſtit) eiuſdem moris eſt cuius actus ipſe ad quem ſuapte natura talia ordinantur. Ita vt licèt inter coniugatos ſit venalis dumtaxat; inter non coniugatos tamen mortalis exiſtat.

IMPVDICITIA, qua homo actibus, tactibus, oſculis ſeu amplexibus vacat libidinosè, hoc eſt delectationis ſenſibilis quę ibi ſentitur cauſa (etiam ſi nullum intendatur aliud opus) peccatum eſt: quia huiuſmodi delectatio ad generationem ordinata eſt, ſicut & cæteri actus venerei: & propterea niſi propter generationẽ fiant; peccatum incurritur, ob priuationem proprij finis.

2. Sed ſi horum aliquid ſic fiat à non coniugibus, peccatum eſt mortale: dicente Apoſtolo ad Galatas 5. quòd impudicitiam agentes regnum Dei non conſequentur. Et ratio eſt: quia huiuſmodi actus impudici eiuſdem ſunt moris cuius eſſet coitus cõſummatus inter illos: ita quòd ſi fiant inter ſanguine iunctos, ſpectant ad inceſtum: ſi inter ſolutos, ad fornicationẽ: & ſic de alijs. Et propterea inter coniuges veniale eſt: quia concubitus ipſe inter eos propter delectationem, venialis eſſet.

3. Ratio autem quare ſunt eiuſdem moris cùm actu cõſummato, eſt quia hæc ſic accepta (ſcilicet vt ſunt delectabilia ſecundum ſenſum tactus) ſunt ordinata naturaliter ad actum conſummatum, multò viciniùs, quàm delectatio moroſa in ſola mente conſiſtens, quantò exterior tactus propinquior eſt conſummationi venereæ. Oſcula autem & amplexus quæ fiunt ex beneuolentiæ ſigno, licita ſunt: quæ autem ex leuitate iocoſa, venialia ſunt.

4. Et ſcito non eſſe ſimile iudicium de tactu & viſu. Delectari enim in viſu pulchræ mulieris, nullum peccatum eſt, niſi otiosę aut ad concupiſcendum videatur. Et ratio diuerſi-

diuerſitatis eſt: quia tactus ſuaptè natura ordinatur ad cõcubitum; viſus autem minimè. Hinc enim fit: vt conſentire in delectationem ſenſibilem, quæ eſt ſecundum tactum, ſit conſentire in delectationem veneream.

5. Voluntariè autem delectari de perſona quacunque pulchra viſa, licet non ſit venereum ſecundum genus ſuum: poteſt tamen & facilè fieri venereum ex affectu videntis illecto, tentato &c.

S. Tho. 2. 2. q. 154. a. 4 iunctis ijs quæ habet 1. 2. q. 74. art. 8. Nau. cap. 16. num. 11. & ſeqq. Toletus lib. 5. c. 14. Leſſius lib. 4. cap. 3. dub. 8.

Pro maiori huius materiæ declaratione notandum eſt, tactus quoſdam eſſe pudendos natura ſua, quoſdam autem ex ſua ratione honeſtos vel indifferentes. Eſt autē inter hos diſcrimen, quod tactus prioris generis ſi extra coniugium fiant ob delectationem, qualiſcunque tandem ea eſſe dicatur, abſque controuerſia ſunt peccata mortalia: quia videlicet proximè ordinantur & diſponunt ad copulam mortalem. id autem de tactibus poſterioris generis ita vniuerſaliter & cū tali certitudine affirmari nō poteſt. Vt autem certa ab incertis diſtinguantur, dicenda ſunt quinque.

1. Si in tactibus illis licèt per ſe honeſtis intendatur illicitus concubitus aut ſaltem eius delectatio, vt vel ſic ea excitetur & foueatur; proculdubio ſunt peccata mortalia; vt rectè probat S. Thom. 2. 2. q. 154. a. 4. quia ſcilicet actus ille qui per illos tactus intenditur eſt peccatum mortale: ſed & delectationem quæ circa talem actum verſatur etiam abſque intentione eum conſummādi, eſſe pariter mortalem, euidenter oſtenſum eſt ſupra V. Delectatio moroſa. *Quocirca non ſolum tactus & oſcula, ſed etiam aſpectus, geſtus, nutus & verba ex ſimili intentione procedentia, culpam mortalem continent: iuxta id quod ait Saluator Math. 5. Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iā mæchatus eſt eam in corde ſuo.*

2. Etiamſi non fiant ex intentione iam dicta; ſi tamen eſt probabile periculum ne animus paulatim in eam tandem degeneret; ſunt quoque peccata mortalia. Tunc enim tametſi non ſit conſenſus expreſſus in actum turpem aut in eius delectationem; eſt ta-

eſt tamen interpretatiuus, qui ad hoc ſufficit. Quod quidem veritatem habet; ſiue periculum iſtud ſit ex parte tangentis, ſiue ex parte illius qui tangitur: vt per ſe patet.

3. Eſto, abſit ab ijs iſtud periculum, neque fiant propter delectationem ſupradictam, ſed tantùm propter eam quæ præcisè ex ipſo tactu percipitur, quam cum Authore ſenſualem poſſumus appellare; tamen ſunt peccata ſaltem venialia: quia vt minimũ ſunt diſpoſitiones quædam ſaltem remota ad illicitum concubitum, adeoque fugienda. Atque hoc certum eſt in ijs inter quos nequidem ſponſalia intercedunt. Sed & de ijs qui ſponſalia iam contraxerunt idem probabiliter dicitur, iuxta Authorem noſtrum in dictum locum S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 4 circa reſponſionem ad 2. quem ſequitur Leſſius lib. 4. cap. 3. dub. 8. nu. 59. & quidam alij, quidquid dicat Nau. cap. 16. num. 12. Sponſis namque de futuro adhuc prohibetur carnalis commixtio, adeoque etiam ea quæ ſunt illius incitamenta.

4. An autem iſti tactus propter ſolam delectationem ſenſualem & abſque periculo vlterioris conſenſus facti inter non coniugatos & necdum deſponſatos, grauitatem peccati mortalis attingant; non ita certò videtur poſſe affirmari, cùm non deſint vtrinque argumenta probabilia. Et quidem pro parte neg. facere poteſt in primis, quòd Doctores quando pronunciant tactus & oſcula libidinoſa eſſe peccata mortalia, videantur ſubinde libidinoſa interpretari illa quæ fiunt extra matrimonium propter delectationem actus carnalis. Vnde videntur velle, quod ſi non fiant propter delectationem iſtam mortalem, ſed dumtaxat vti diximus propter ſenſualem, non ſint libidinoſa ſaltem perfectè adeoque nec mortalia. Et nominatim S. Thom. loco ſupra citato 2. 2. q. 154. art. 4. in corpore, ita ratiocinatur: Conſenſus in delectationem peccati mortalis eſt peccatum mortale, & non ſolùm conſenſus in actum. Et ideo cùm fornicatio ſit peccatum mortale, & multò magis aliæ luxuriæ ſpecies; conſequens eſt quòd conſenſus in delectationem talis peccati ſit peccatum mortale, & non ſolùm conſenſus in actum. Et ideo cum oſcula & amplexus huiuſmodi (*id eſt libidinoſa*) propter delectationem huiuſmodi fiant; conſequens eſt quod ſint peccata mortalia. *Tum*

Digitized by Google

ſubdit: Et ſic ſolùm dicuntur libidinoſa. *Conformiter ſcribit idē doctor q. 15. de Veritate art. 4. in fine corporis:* Simpliciter, *inquit*, concedimus conſenſum in delectationē fornicationis vel alterius mortalis eſſe peccatum mortale. Ex quo ſequitur quòd quidquid homo agit ex conſenſu talis delectationis ad hoc vt huiuſmodi delectationem nutriat vel teneat, ſicut ſunt turpes actus vel libidinoſa oſcula, vel aliquid huiuſmodi; totum eſt mortale peccatum. *Ex quibus apparet ſanctum Doctorem requirere ad hoc vt oſcula & tactus ſint peccata mortalia, quod fiant propter delectationē actus Venerei, nec aliter cenſeri libidinoſa ſaltem perfectè. Vnde & Ioannes Molanus in ſua practica tra. 2 cap. 17. concluſ. 20. dicit iſta eſſe mortalia ſiquidem fiant in condelectationem turpis concubitus. Idem docet Ioannes Nider circa præceptum 6. c. 2 nu. 7. vt patet intuenti locum. Sed & Iacobus à Graffijs parte 1. cap. 75. num. 11. in fine agnoſcit quandam ſenſualem delectationem in contactibus ſæpe dictis citra mortale.*

Ad illud autem quod ait Author, iſta prout ſunt delectabilia ſecundum ſenſum tactus, eſſe ordinata naturaliter ad actum conſummatum; reſponderi poſſet id quidem verum eſſe, non tamen inde mox inferri debere ea eſſe eiuſdem moris cuius eſt actus ipſe conſummatus ad quem ordinantur, id eſt ſi ſit mortalis non ſtatim iſta quoque eſſe mortalia: quia videlicet non niſi remotè ad actum illum ordinantur aut diſponunt. Nam profectò etiam delectatio ſenſualis ex aſpectu formarum orta diſponit ad copulam; ſimiliter & ea quæ ſumitur ex narratione rerum inhoneſtarum: & nihilominus idem Author hic de aſpectu ſenſuali & plerique alij de narratione iam dicta, vt Toletus lib. 5. cap. 14. & Leſſius lib. 4. c. 3. dub. 8. nu 63. exiſtimant non eſſe pluſquam venialia ſi quidem conſenſus in delectationem actus turpis abſit eiuſque periculum in ſe vel in alio. Quia nimirum iſta non niſi remotè ad turpem actum ordinantur; ſicut paruum litigium ad peccatum homicidij, & modicus exceſſus in potu ad ebrietatē ex longinquo diſponūt. Et quidem Leſſius dubitatione iam citata ab hac opinione non omnino abhorret, teſtaturque Nauarrū in eandem vehementer inclinare, de pœnitentia diſt. 1. cap. 21 cui, in fi.

Con.

Contrariam tamen ſententiam omnino tueri conatur Author noſter hic & latiùs in locum S. Thom. ſupra citatum 2. 2. q. 154. art. 4. quem plærique hac in re ſequuntur.

5. Quidquid autem ſit de hac quæſtione, quia tamen res eſt dubia & periculoſa tum quòd tactus multo vicinius diſponat ad copulam quàm verba aut aſpectus, tum quod difficile ſit ac rarum delectationem illam ſenſualem tactuum non degenerare in conſenſum delectationis ipſius actus; proinde præcipuo quodam ſtudio vnicuique ab omnibus iſtis extra matrimonium abſtinendum eſt, ne Deus iuſtè iratus, à minoribus permittat nos labi in maiora & deteriora. Quod plærunque circa iſtiuſmodi peccatum ſolet euenire.

SVMMARIVM.

Incantatio (vtpote ſecum trahens expreſſam aut tacitam dæmonis inuocationem) niſi ignorantia excuſet, peccatum eſt mortale. Deprehenditur autem tacita dæmonis inuocatio ſubeſſe, ſi vana, ignota, falſa, apocrypha aſſumantur; aut quando effectus qui expectatur, virtutem naturalium agentium excedit.

INCANTATIO omnis, peccatum eſt mortale ex ſuo genere: quia inuocatio eſt dæmonis manifeſta vel tacita, ex aliqua ſuperſtitione adinuenta, ad nonnullum dæmonis cultum. Et propterea non excuſatur exercens incantationem quamcunque à mortali peccato, niſi propter imperfectionem actus ex parte hominis, non per ſe (hoc eſt ex intentione) ſed per accidens dæmonem inuocantis: puta quia neſcit interuenire ibi dæmonum inuocationem, & bona fide credit ſe dare operam rei licitæ.

2. Sed bene nota hanc ignorantiam tacitæ inuocationis habere locum in perſonis idiotis, quamdiu non ſunt moniti vt deſerant: Nam poſt monitionem non excuſantur ampliùs: quia ceſſat bona fides: & inde conuincuntur quòd

quòd non per ignorantiam peccant, qui poſtquàm ſciunt aut dubitant de inuocatione dæmonum, nihilominus faciunt. Et ſimiliter non excuſantur de præteritis ignorantes, qui ſi ſciuiſſent, nihilominus feciſſent: quia ignorantia non fuit cauſa peccati.

3. Deprehenditur autem tacita inuocatio dæmonum ex multis, ſpecialiter ex ſeptē. Primò, ex adiuncta aliqua conditione vana vt neceſſaria: vt ſi ponatur virtus in verbis ſacris, dum tamen ſcripta ſint in pelle aut tali hora, & ſimilia, quæ nec ad Dei cultum ſpectant, nec ad rectam rationem. Hæc enim vana diabolus appoſuit vt ſua ſacra. Secundò, ex adiunctis rationalibus vt naturalibus: vt ſi ad effectus naturales adhibeantur characteres ſignificatiui: referuntur enim huiuſmodi characteres ad dæmones intelligētes ipſos. Tertiò, ex adiunctis nominibus ignotis, vel abſolutè, vel ad quid pertineant: hoc enim dæmonū eſt opus quaſi manifeſtum.

4. Quartò, ex excellentia effectus ſperati, quia ſcilicet excedit virtutem naturalium agentium: vt noſſe ſecreta cordium, ſanari ſtatim hominem aut equum, & huiuſmodi. Et hoc intellige quoad medicinalia ſeu naturalia.

5. Quintò, ex vanitate effectus: puta quia quadam ſacra verba dicta mouent annulum ſuper filum: & ſimilia vana. Ex hoc enim ipſo quòd vanus eſt effectus, conſtat quòd non eſt virtus diuina, ſed diabolica, non aſſiſtens verbis ſacris, ſed aſſiſtens ſacrificio quod ſibi fit; honorando ipſum illis verbis: gaudet enim honorari verbis & rebus ſacris. Et ſciant lectores, quòd volui non experiri ſed conuincere huiuſmodi diabolicam inſtitutionem ad effectus vanos propter vtilitatem fidelium. Accepto namque filo & annulo, proteſtatus ſum quòd verſum illum ſacrum Deo vero, cui à Pſalmiſta dirigitur, dicebam, & non tanquàm inſtitutum ad mouendum annulum: & ſic dixi verſiculum illum, & annulus non eſt motus: vt hinc cognoſcant omnes, quòd tunc diabolus mouet annulum quando verſus ille dicitur ei, vt ipſe inſtituit. Dicit autem ei tacita intentione quicunque dicit etiam iocando illum,

illum, vt habētem vim ad mouendum annulum: quia vim illam non habet niſi ex pacto olim inito cum dæmone aliquo. Et de ſimilibus idem fac iudicium.

6. Sextò, ex falſis adiunctis: puta quod Chriſtus habuit febrem aut ſpaſmum neruorum, & huiuſmodi, eſt enim diabolus pater mendacij: Deus autem non eget mendacijs noſtris. Et huic modo propinquus eſt ſeptimus, quando adiunguntur apocrypha ſeu incerta. Mirum eſt enim quod huiuſmodi incerta habeant à Deo virtutem, & certa non. Et rurſus quòd ſanctis viris quibus Deus credidit ſecreta ſapientię ſuæ, & virtutem potentiæ ſuę in miraculis & ſacramentis, & curam animarũ, quibus promiſit notitiã omnis veritatis, ſecretas has ſacrorũ virtutes negauerit, & vetulis ac perſonis qualibuſcunq; hęc communicauerit. Vnde huiuſmodi incerta ſunt ſaltem vt ſuſpecta cauenda. Et ſi non vis falli, nulli in materia incantationum credas: quia impoſſibile videtur vt non interueniat aliqua ſuperſtitio ſaltem in modo dicendi: puta dicere Pater noſter ad aures equi, hoc enim ſuperſtitioſum conſtat eſſe, & ſic de alijs.

S. Tho. 2. 2. q. 96. art. 2. & 4. Nau. cap. 11. num. 31. & ſeqq. Tolet. lib. 4. cap. 16. nu. 1. Leſſius lib. 2. cap. 44. dub. 3.

SVMMARIVM.

Incendiarius, maximè ſi ex intentione comburit, à maximo crimine non excuſatur.

INcendiarivs (hoc eſt malo animo comburẽs) manifeſtum damnum infert, & periculo reliqua exponit, Vnde à crimine maximo non excuſatur, ſi ex intentione facit. Si verò præter intentionem ex negligentia, iuxta modum negligentiæ reus eſt apud Deum. Quòd ſi abſque omni ipſius culpa contingat ab eo incendium proceſſiſſe, nullum peccatum eſt: ſicut abſque culpa tempore ſtatuto communiter incenduntur campi in fine Augu-

Digitized by Google

Auguſti, vel &c. iuxta patriarum conſuetudines diuerſas. Sunt autem incendiarij excommunicandi. Et ſi denuntiati fuerint excommunicati, non poſſunt niſi ab Apoſtolica ſede abſolui: vt habetur extrà de ſen. excom.

Vide ſupra V. Excommunicatio *cap. 21.*

SVMMARIVM.

Inceſtus peccatum eſt mortale inter grauiora.

INCESTVS (quo inter cõſanguineos ſeu affines carnalis fit commixtio abſque diſpenſatione matrimoniali) peccatum eſt mortale inter grauiora, propter naturalem reuerentiam, naturaleque fœdus violatum. Et ſicut ad inceſtus crimen ſpectat etiam ſine opere, conſenſus in conſanguineam ſeu affinẽ; ita ad inceſtus ſpeciem ſpectant impudicitiæ & carnales commixtiones impuberum perſonarum, ſi conſanguinitate aut affinitate ſunt iunctæ: quoniam & ſunt huiuſmodi actus vt via ad conſummatum inceſtum, & multò propinquiùs quàm cogitationes ad inceſtum ordinantur quantum in ſe eſt conſummandũ: licet ex impotentia ætatis non conſummetur.

S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 9.

SVMMARIVM.

Inconſiderationem mortalem eſſe contingit reſpectu eorum quæ ſunt de neceſſitate ſalutis; alias eſt venialis.

INCONSIDERATIO agibilium humanorum quãtum ad eas conditiones quas poteſt & debet homo tales conſiderare, peccatum eſt imprudentiæ, ſiue ſit voluntaria ex intentione, quia ſcilicet noluit conſiderare: ſiue ex negligentia: quia non adhibuit ſuam diligentiam ad conſiderandum illa quæ conſideranda erant.

2. Poteſt autem eſſe peccatum mortale, quando ſcilicet eſt reſpectu eorum quæ ſunt de neceſſitate ſalutis facienda, dicenda, appetenda, cauenda &c. Veniale autē, quando reſpectu aliorum. Et hæc intellige de inconſideratione conſummata, hoc eſt procedente ad voluntarium actum malè conſideratum, in quo eſt inconſideratio contrariè: vel non conſideratum, in quo eſt inconſideratio priuatiuè.

3. Aduerte tamen, quòd ſi contingat aliquem ex ſola inconſideratione actuali facere opus aliquod quod ſcit eſſe prohibitum, & ſi tunc actualiter aduerteret ad id quod ſcit, non faceret, excuſatur à mortali: vt ſi quis non conſiderans hodie eſſe feſtum, emit aut vendit: vel non conſiderans eſſe diem ieiunij, comedit &c. aut non aduertens contractum eſſe vſurarium, facit illum &c. Et ratio horum & ſimilium eſt: quia non videtur eſſe in poteſtate noſtra occurſus omnium quæ ſcimus in ijs quæ quaſi ſine diſcuſſione operamur.

4. Et multò magis excuſatur ille, qui meditatus quantum bona fide credidit oportere, inuenit ſe poſt factum opus aut datum conſilium conſiderationem omiſiſſe, peccatum enim mortale præter intentionem valde difficile, contra intentionem verò impoſsibile eſt accidere: in propoſito autem & præter intentionem manifeſtè eſt, & contra intentionem videtur eſſe.

S. Tho 2. 2. q 53. à 4 & q. 54. per totam. Leſsius lib. 2. cap. 2. dub. 4.

SVMMARIVM.

Abſque rationabili cauſa à bono propoſito recedere, peccatum eſt mortale vel veniale, iuxta materiam ſubiectam.

INCONSTANTIA (qua homo à bono ac debito propoſito recedit non exequendo illud) peccatum eſt: quia à rectæ rationis ordine declinat. Eſt autem mor-

mortale vel veniale peccatum iuxta materiam ſubiectam: nam ſi inconſtans omittit ea quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, peccat mortaliter: ſi verò aliàs debita, peccat venialiter. Et ſi inconſtans ex inordinata aliqua paſsione amoris vel rancoris omittit propoſitum prius bonum aliquod ſupererogationis, peccat quoque venialiter: quia inordinatè deſiſtit à bono propoſito.

S. Tho. 2. 2. q. 53. à 5. & Leſsius lib. 1. cap. 2. dub. 4.

SVMMARIVM.

Incontinentia, per quam homo etſi non omnino malus ſuperatur à concupiſcentia; peccatum eſt nunc mortale, nunc veniale, iuxta qualitatem peccati ad quod inducit.

INCONTINENTIA (qua homo rectam habens intentionem vincitur à concupiſcētia delectabilium carnalium aut honoris, aut iræ) peccatum manifeſtè eſt perſonarũ non omnino malarum, quæ habituatæ ſunt in malo luxuriæ, ambitionis, iræ & huiuſmodi; nec omnino bonarum, quæ habent huiuſmodi paſsiones domitas: ſed mediocrium, quæ habent rectam intentionem circa caſtitatem, manſuetudinem &c. & tamen vigent in eis paſsiones, vt pote non domitæ habitibus virtutum: earundem enim perſonarum eſt continentia & incontinētia. Contingit autem dupliciter.

2. Vel ita quod paſsio huiuſmodi præueniat rationē pugnantem rectè ſentiendo, ita quod antequam pugnet, cedit: vt ſæpe accidit cholericis propter velocitatem choleræ, & melancholicis propter vehementiam impetuoſi motus. Vel ita quòd ratione inde (hoc eſt ex parte ſuperiore) & paſsione hinc (hoc eſt ex parte inferiore) pugnantibus, tandem multiplicata & augmentata paſſio vincit. Vtroque autem modo ſi ad conſenſum deliberatum alicuius quod eſt peccatum mortale: puta vindictā forni-

Digitized by Google

cationem &c. homo trahitur, peccatum eſt mortale huiuſmodi incontinentia: aliter eſt peccatum veniale.

3. Et licet Ariſtoteles in mulieribus nolit cõtinentiam & incontinentiam recognoſcere, quia quaſi pueri ſequuntur facilè abſque pugna paſſiones: in mulieribus tamen Chriſtianis propter lumen fidei quo ſpiritus concupiſcit aduerſus carnem, ac per hoc pugnat contra carnem, recognoſco continentiam, quum ſpiritus vincit; & incontinentiam, quum ſpiritus vincitur.

S. Thom. 2. 2. q. 155. & 156.

SVMMARIVM.

Eſt quidem indignatio communiter peccatum veniale: ſi tamẽ vſque ad contemptum vel odium proximi creſceret, vel ſic vt ei ſubtraherentur ad ſalutem neceſſaria, foret mortale.

INDIGNATIO (qua ex ira homo afficitur proximo tanquam indigno ſua affabilitate, conuerſatione & huiuſmodi) peccatum eſt propter inordinatam paſſionem: & communiter veniale, procedens ex eo quòd indignum reputat ſe à tali nunc &c. pati ſeu tractari. Poteſt tamen eſſe ſine peccato, quando ſcilicet ex iuſto rationis iudicio procedit: iuxta illud Greg. Indignantur iuſti, ſed non dedignantes, hoc eſt non habentes affectum inordinatum. Poteſt & eſſe peccatum mortale, quando vſque ad ſubtrahendum aliquid de neceſſitate ſalutis impendendum proximo procederet, aut vſque ad delibertatum contemptum aut odium proximi creſceret.

S. Thom. 2. 2. q. 158. art. 7.

Digitized by Google

SVMMARIVM.

Infidelitas ex intentione, (quæ eſt hæreticorum, Iudæorum & Paganorum) peccatum eſt maximum. Infidelitas autem quæ eſt in motibus animi imperfectis, aut quæ materialiter tantum committitur, peccati venialis grauitatem non excedit.

INFIDELITAS Chriſtianæ fidei oppoſita, priuatiuè ſumpta (hoc eſt illius qui natus eſt habere fidem quia eſt homo, non tamen habet) tunc tantum eſt peccatum, quum negligit auditui fidei credere: iuxta verbum Domini, *Si non veniſſem, & loquutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent* infidelitatis. Cõtrariè autem ſumpta, peccatum ſemper eſt maximum. Et diſtinguitur in tres generales ſpecies: ſcilicet paganorum, hoc eſt eorum qui nullo pacto fidem ſuſceperunt Chriſtianam: Iudæorum, qui profitentur in veritate noſtram fidem in figura, & negant illam in ſeipſa iam claram: & hæreticorum, qui ſunt baptizati, ſed pertinaciter errant in fide.

2. Et quamuis infinitæ ſint hæreſum ſpecies, iuxta infinitas erroneas ſententias, quæ contra fidem poſſunt eſſe: de his tamen non oportet ſolicitum eſſe confeſſorem quantum ad peccati notitiam, ſed ſolùm quantum requirit medicina adhibenda, vt non remaneat in aliquo errore, vt ſanus fiat totus, vt non facilè redeat ad vomitum &c.

3. Incurritur autem infidelitatis peccatum tripliciter. Primò, ex intentione: vt quum quis in his quæ ad fidei neceſſitatem ſpectare nouit, ab Eccleſia diſſentit deliberatè credendo oppoſitum. Et tunc eſt peccatum mortale maximum. Et ſi Chriſtianus eſt, vocatur peccatum hæreſis: & eſt excommunicatus ſi in exteriorem aliquem actum etiam coram ſeipſo ſolo exierit: & reſeruatur abſolutio Papæ cum reliquis de cœna Domini 4.

 Secun-

Secundò, per primos ſeu imperfectos motus: vt quum quis ob tentationes aut rationes auditas &c. quaſi vacillat in ijs quæ ſunt fidei, non tamen ad deliberatum conſensū diſcernendi peruenit. Et hoc eſt peccatum infidelitatis quidem, ſed veniale propter imperfectionem actus. Et licet modò ſit grauius, & modò minus graue iuxta modum negligentiæ; ſemper tamen eſt graue propter genus arduum, & ideo ſtatim abhorrendum eſt, quum aduertitur quicquid contra fidem occurrit dicendum, aut audiēdum, aut cogitandum &c.

4. Tertiò, propter ignorantiam ex parte materiæ: vt quia vel ſcit materiam ſpectare ad fidem, ſed neſcit ſe errare in illa: vel neſcit materiam ſpectare ad fidem, quæ tamen ad illam verè pertinet: & in vtroque caſu putans ſe rectè ſentire, nimis tenet, affirmat atque aſſerit errorem quem non videt eſſe errorem, infidelitatis peccatum materialiter incurrit: vt contigit ſancto Cypriano martyri: qui cum octoginta Epiſcopis (vt habes 32. diſtinct. cap. *Præter hoc*) appellauit baptiſma hæreticorum, lauacrum diaboli: quos beatus Aug. redarguit. Et quia in huiuſmodi materialiter tantum erratur in fide, & non formaliter (hoc eſt ex intentione: quia omnino intendunt tales ſtare in fide ſanctæ matris Eccleſiæ, imò pro illa pugnare, & intellectum in eius obſequium captiuare) non incurritur mortale peccatum. Sed tamen peccatur propter nimiam adhæſionem: quod in Cypriano excuſabilius fuit ex ſententia tot Epiſcoporum, & martyrij tandem charitate omnino deletum.

5. Infidelium conuerſationem habere in humanis occupationibus quamuis peccatum non ſit abſolutè; cauendum tamen eſt vt occaſio peccandi, & ſcandali puſillorum, vbi ſcandalum timetur. De Iudæis autem in verbo, *Iudæi*, dicetur.

6. In ijs autem quę ad infidelitatis cultum ſpectant, nullo pacto communicandum eſt. Vnde non licet commodare aut donare aut vendere illis aliquid pro vſu ſuorum ſacrificiorum, & huiuſmodi: quoniam particeps eſſet quis

quis criminis, vtpote adiuuans illos ad exequendum infidelitatis ſuæ cultum. Infidelitas vt eſt violatio promiſſionis, tractatur infrà in verbo, *Perfidia.*

S. Thom. 2. 2. *q.* 10. *& ſeqq. Nau. cap.* 11. *num.* 17. *& ſeqq. Tolet. lib.* 4. *cap.* 6.

a *Vide ſupra V.* Excommunicatio *cap.* 1. *& V.* Hæreſis *in fine.*

SVMMARIVM.

Ingratitudo formalis peccatum eſt ſpeciale ab alijs diſtinctum & genere ſuo mortale: materialis autem eſt dumtaxat aliorum peccatorum circumſtantia; explicanda tamen in confeſſione tanquam multum aggrauans, ſi offenſa in benefactorem fuerit notabilis.

INGRATITVDO (qua homo pro accepto beneficio gratias non refert opere pro loco & tempore, aut non agit lingua, laudando &c. aut non habet animo, recordando, recognoſcendo, & affectum beneuolum habendo) peccatum proculdubio eſt: quia contra rectam eſt rationem, violatur enim morale debitum. Nam pro beneficio accepto debetur ſtatim gratus animus, grataque lingua, & gratum opus pro loco & tempore. Et multò magis ac maius ingratitudinis peccatum eſt, ſi aut animũ malum rependat quis, aut vituperet, aut offendat illum à quo beneficium accepit.

2. Committitur autem ingratitudinis peccatum dupliciter; ſcilicet formaliter, & per ſe, hoc eſt ex intentione: vt quum quis adeò ingratus eſt, vt vices non rependat, aut malas vices reddat beneficio ſeu benefactori vt ſic. Et hoc eſt propriè peccatum ingratitudinis, quod eſt ſpeciale peccatum ab alijs diſtinctum: & hoc eſt eſſe ingratum ex interiori contemptu beneficij.

3. Et eſt peccatum mortale ex ſuo genere: quoniam con-

Digitized by Google

contemptus beneficij eſt contemptus non tam effectus quàm boni affectus benefactoris, & contrariatur directè dilectioni debitæ benefactori. Contingit tamen hoc eſſe veniale propter imperfectionem actus, & propter primum motum ad contemnendum, & propter beneficium minimum; quia minimum tanquàm nihilum: ita quòd inde fiat vt contemptus non ſit perfectè contemptus propter imperfectionem materiæ: ſicut furtum rei minimæ non eſt perfectè furtum propter imperfectionem materiæ.

4. Materialiter autem incurritur ingratitudinis peccatum, quando vel omittitur aliquid neceſſarium ad gratitudinem, vel committitur aliquid offenſiuum benefactoris, non eo animo vt ingratus ſit, ſed alia intentione. Et tunc ingratitudo non eſt ſpeciale peccatum, ſed circumſtantia peccati in benefactorem commiſſi. Et ſi quidem omittitur aliquid de neceſſitate ſalutis exhibendum benefactori, aut committitur aliquid de neceſſitate ſalutis cauendum, ne fiat in benefactorem; peccati mortalis rationem induit circunſtantia illa. Si verò ommittitur aliquid aliter debitum, aut committitur aliter vitandum; venialis eſt.

5. Et quia in omni peccato includitur huiuſmodi circunſtantia materialis ingratitudinis ad Deum omnium datorem, non oportet ſcrupulo quenquam moueri de huius confeſſione circunſtantiæ, ſed de illius contritione aſſidua ſolicitum eſſe. Verùm quando offenſa notabilis in benefactorem aliquem commiſſa eſt, explicanda eſt, ſicut aliæ circunſtantiæ aggrauantes infinitè, non tamen mutantes ſpeciem *a*.

S. Thom. 2. 2. quæſt. 106. & 107. Leſſius lib. 2. cap. 47. dub. 1. & ſeq.

a *Iuxta ea quæ ſupra annotauimus V.* Confeſſio, *litera D.*

S V M-

SVMMARIVM.

Inhumanitas peccatum eſt vtpote virtuti miſericordiæ repugnās.

INHVMANITAS (qua homo hominem ſe eſſe quaſi oblitus, alienæ miſeriæ non ſe æſtimat participem) peccatū eſt durioris cordis: quia miſericordiæ virtutem tollit, qua humani nihil á nobis alienum putamus, & qua ſi vnum membrum Ieſu Chriſti patitur, reliquum compatitur: ſumus enim omnes vnum corpus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra, inquit Apoſtolus. Habet autem duas malas matres: quoniam ipſa cordis duritia ex ſuperbia naſcitur, qua quis ſe tanti tenet, quaſi ſit adeo celſus, vt ad ipſum mala vix pertingere poſſint; exterior verò omiſſio ſubuentionis, ex auaritia naſcitur. Vnde inhumanus à tribus eſt vulneribus curandus, vt diſcat quid eſt, Miſericordiam volo.

S. Tho. 2. 2. *q.* 118. *art.* 8.

SVMMARIVM.

Iniuſtitia genere ſuo eſt peccatum mortale: ſit tamen veniale propter imperfectionem actus.

INIVSTITIA (qua quis iniuſtum facit in quacunque materia) peccatum eſt mortale ex ſuo genere: quia illatiua eſt nocumenti quod charitati repugnat Et hoc intellige quādo homo facit per ſe (hoc eſt ex intētione) aliquid iniuſtum, intendens rem, aut famam, aut honorē, aut membrum &c. tollere.

2. Nam quando per accidens aliquis iniuſtū facit (puta quia nec intendit offendere in aliquo proximū, nec ſcit ſe per actum ſuum lædere quenquam) non eſt peccatum mortale; niſi magnitudo nocumenti illati, aut negligentia

ſciendi

ſciendi, reducat actum in naturam iniuſtitiæ. Exemplum primi: ſi quis ex loquacitate mulierem communiter habitam pro pudica lædat notabiliter in eius fama. Exemplum ſecundi quantum ad ignorantiam facti: ſi quis iaciendo ſagittam interficiat hominem ibi manentem: quia non fecit diligentiam ſuam an ibi poſſet homo lædi ſagitta.

3. Quantum autem ad ignorantiam iuris: vt ſi quis violenter eijciat propria authoritate hominem iam olim poſſidentem agrum ſuum, quia putat licere ſibi rem ſuam ſibi vendicare, in huiuſmodi enim redit actus in naturam iniuſtitiæ.

4. Eſt autem iniuſtitia peccatum veniale propter imperfectionem actus ex parte actus, vt primi motus: aut ex parte materiæ, vt in re minima.

S. Thom. 2. 2. quæſt. 59.

Porro de iniuſtitia Aduocati, Iudicis, Teſtis, & ea quæ committitur in contractibus Emptionis, Venditionis, Vſura, vide ſingula ſuis locis.

SVMMARIVM.

Inobedientia formalis (qua quis non obedit vt non obediat) cùm ex contemptu procedat, genere ſuo eſt peccatum mortale: materialis autem eiuſdem moris eſt cuius eſt peccatum illud in quo conſiſtit.

INOBEDIENTIA (qua ſuo ſuperiori homo ſubditus non obedit in illis in quibus illi ſubijcitur) dupliciter incurritur. Vel per ſe, hoc eſt ex intentione. Et hoc eſt ex ſuo genere peccatum mortale: quia iniuriã facit ſuperiori ſuo, contemnens illius præceptum. Idem namque eſt contemptus præcepti, & nolle ex intentione obedire præcepto: quia qui ex intentione inobediendi tranſgreditur præceptum, vult non ſubijci per obedientiam præcepto: quod eſt nolle ſubdi præcepto; quum non

non ad aliud ſubdatur homo præcepto, niſi ad obediendum. Quia ergo paria ſunt contemptus præcepti, & nolle ex intentione obedire præcepto, conſtat peccatum mortale eſſe non obedire ſubditum præcepto ſuperioris, vt non obediat.

2. Intellige autem præcepti nomine, omne ſuperioris mandatum obligans ſubditum ad obediendum: ita quòd non exigitur vt ſit præceptum antonomaſicè (hoc eſt obligans ad peccatum mortale) ſed ſufficit quòd ſit præceptum, hoc eſt habens vim obligatiuam ſubditi ad obediendum, vt præceptum in moralibus diſtinguitur contra conſilium. Et intellige quòd inobedientia formalis (hoc eſt ea intentione vt non obediat) ſufficit ad peccatū mortale inobedientiæ.

3. Contingit tamen interuenire peccatum veniale propter imperfectionem actus vel primi motus, vel materiæ minimę: vt ſępe dictum eſt in ſimilibus *a*.

4. Incurritur autem inobedientia materialiter, quandocunque non ex intentione inobediendi, ſed alia intentione contra præcepta Dei vel ſuperiorum homo facit. Et tunc inobedientia non eſt ſpeciale peccatum: ſed concurrit generaliter cum omni peccato, in quantum in eo eſt inobedientia Dei: & ſimiliter inobedientia præceptorum iuris vel Prælati, tanquam generale peccatum omnium tranſgreſſionum iuris vel mandatorum à Prælato inuenitur: quando ſubditus non ideò tranſgreditur vt non obediat.

5. Et propterea de huiuſmodi inobedientia materialiter iudicandum eſt ſecundum grauitatem peccati cum quo concurrit: nam ſi concurrit cum peccato aliàs mortali, eſt mortalis: & ſi cùm peccato aliàs veniali, eſt venialis. Et hinc fit, vt ſi ſuperioris præceptum obligans ad mortale ſubditus tranſgreditur non eo animo vt non obediat, ſed ex alia voluntate, peccat mortaliter: quia materialis inobedientia concurrit cum peccato aliàs mortali, hoc eſt ex vi talis præcepti conſtituto inter peccata mortalia.

S. Thom. 2. 2. quæſt. 105. Leſſius lib. 2. capit. 46. dub. 6.

Nau.

Digitized by Google

Nau. cap. 23. num. 35. & ſeqq.

a *Vide ſupra V.* Contemptus.

SVMMARIVM.

Inquietudo mentis (quæ circa varia peccata verſatur & ex ijs originem habet) nunc mortalis eſt nunc venialis.

INQVIETVDO mentis peccatumſonat cõmune multis materijs, prout aliqui inquietã tenent mentẽ circa negotia ſecularia ex auaritiæ affectu : alij circa ea quæ ſunt Veneris, alij circa ea quę ſunt gulæ, alij circa ea quæ ſunt vindictæ &c. Vnde poteſt eſſe peccatum mortale, quando ex mortaliter malo animo eſt deliberatè. Et poteſt eſſe veniale peccatum: vtpote vel ex malo habitu præcedente veniens abſque deliberatione, vel circa venialiter malam materiam verſata: vt contingit negotiatoribus lucroſis auaris abſque cuiuſquam damno.

S. Thom. 2. 2. q. 55. a. 6. & ſeqq. Toletus lib. 8. cap. 42. & ſeq.

SVMMARIVM.

Inſenſibilitas rarum quidem, ſed mortale peccatum eſt.

INSENSIBILITAS, rariſſimum peccatum eſt: quo quis ſine rationabili cauſa fugit delectationes ſenſibiles naturales. Et ſi inuenitur hoc peccatum, mortale eſt : vt ſi quis horreret in tantum delectationes ſenſibiles, vt neceſſaria ad cibandum ſeipſum ſubtraheret, aut negaret debitum vxori, & breuiter neceſſaria prætermitteret. Aut ex lapidea natura conſtaret homo talis : ita quòd fortè non haberet tantum luminis & liberi dominij ſuper ſuam malam complexionem vt mortaliter poſſet in hoc peccare.

S. Tho. 2. 2. q. 142. art. 1.

SVM.

Digitized by Google

SVMMARIVM.

Inſipientia, qua mens malè affecta non iudicat ſecundùm primam cauſam, graue peccatum eſt.

INSIPIENTIA pro quanto peccatum ſonat contrariũ ſapientiæ, malè affectæ mentis ad effectiuè iudicandum ſecundum primam cauſam, crimen eſt : ſiue tollat à ſe Deum vt finem ſuorum operum, ſiue vt prouiſorem, ſiue totaliter, iuxta illud, *Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus.* Sed tunc vſque adeò excæcat vt infidelitatem inducat: qui enim primò operatur tanquam qui putat non eſſe Deum, non multum diſtat vt putet & dicat in corde ſuo, non eſſe Deum.

S. Tho. 2. 2. q. 46.

SVMMARIVM.

Interdicti Eccleſiaſtici violatio (vti & ipſum interdictum) non obſtãtibus pœnis ei adiunctis poteſt incurri abſque peccato mortali. Et eſt peccatum clericorum (monialibus tamen etiam comprehenſis) proprium: quando videlicet diuinis ſe intermiſcent officijs cùm ſint ab ijs interdicti; aut aliàs ea celebrant in loco interdicto. Sed & contingit laicos peccatum iſtud certis caſibus incurrere: idque præſertim quando ipſos clericos inducunt ad eiuſdem interdicti violationem. Cæterùm hodie interdictum non neceſſariò ſeruatur, niſi fuerit ſpecialiter denunciatum.

INTERDICTI Eccleſiaſtici violatio, peccatum videtur ſolummodo clericorum, quoniam ſolis clericis pœna indicitur. Nec etiam eſt clericorum qualitercunque, ſed pro quanto exercent aliquid certo ordini deputatum: ita quòd nec ipſi clerici violant interdictum, niſi faciendo aliquem actum ordinis.

2. Ex

2. Ex pœnis autem irregularitatis & ſuſpenſionis ab officio & beneficio, & ineligibilitate & impoſtulabilitate &c. quas clericus violans interdictum, incurrit; apparet peccatum eſſe mortale : tanta enim multiplicatio tam grauium pœnarum,graue delictum ſupponit. Nec quantũ ad hæc refert, an ipſe clericus ſit interdictus,an hæc faciat in loco interdicto.

3. Intelliguntur autem in propoſito appellatione clericorum non ſolùm qui verè ſunt clerici, ſed etiam moniales quæ nullius ordinis ſunt capaces: vt patet in cap. *Poſtulaſtis*, de cleric. excommunic.& cap. *Miniſtrante*. Ita quòd ipſæ tunc violare intelliguntur interdictum, quando officiarent Eccleſiam vt priùs, & breuiter illa facerent quæ clericis intelliguntur prohibita tanquam competentia ex ordine aliquo. Et quoniam imponitur eis multùm grauis pœnitentia (ſcilicet quòd in arctiori debēt retrudi monaſterio ad agendum pœnitentiam) apparet ſimiliter peccatum mortale.

4. Verum huiuſmodi apparentia mortalis peccati, ſiue in clericis, ſiue in monialibus, non cogit fateri peccatum mortale *a*; quia ſolæ pœnæ ſunt temporales, quas poteſt homo cum merito incurrere: vt patet in iudice qui incurrit irregularitatem iudicando iuſtè hominem ad mortem: omnes enim huiuſmodi pœnas aut maximas inter illas incurrit homo abſque peccato. Et propterea ſicut excommunicatio minor poteſt incurri abſque mortali peccato, & tamen priuat hominem à maximis myſterijs ſacris & neceſſarijs ſingulis hominibus; (quia priuat à perceptione ſex ſacramentorum) ita interdictum ſicut & irregularitas & ſuſpenſio incurritur abſque mortali peccato, quantum eſt ex parte pœnarum. Aliunde ſiquidem poteſt eſſe mortale,ſcilicet ex parte contemptus aut præcepti adiuncti,ſi contingat aliquid horum adiungi.

5. Dixi autem violationem interdicti peccatum eſſe clericorum quatenus clerici: quia laici non propriè violant interdictum niſi faciendo à clericis illud violari: & tunc non minus quam clerici peccant. Et in multis caſibus huiuſ-

huiuſmodi, incurrunt laici excommunicationem: vt habes ſuprà in verbo *Excommunicatio*, b.

6. Sed ſi clericis violantibus aut non violantibus interdictum, laicus interdictus aut in loco interdicto audit diuina quę ibi dicuntur, dicendum eſt quòd peccat quidē, ſi ipſe laicus eſt interdictus: quoniam debet humiliter ſuſtinere interdictum, & obedire abſtinendo à diuinis. Si tamen ipſe non eſt in culpa, nec eſt nominatim, ſed vt vnus de populo interdictus, & ſine ſcandalo ex deuotione hoc faceret tanquam putans innoxijs pias interpretationes pœnarum ſubuenire; creditur excuſari à tanto. Si autem ipſe non eſt interdictus, ſed audit in loco interdicto, non videtur peccare: quia ex quo ibi diuina dicuntur ipſo non authore, melius eſt vt fructum ex illo malo bonus percipiat, quàm quòd abſtineat: niſi hoc eſſet fomentum clericorum ad non ſeruandum interdictum.

7. Et ſimiliter ſi celebrans admittit ad diuina aliquem interdictum, non teneor ego exire: quia non eſt aſſignatū delictum participij in diuinis cum interdicto ſicut cum excommunicato: quamuis celebrans incurrat ſuſpenſionem ab ingreſſu Eccleſiæ: vt patet in capit. *Epiſcoporum.* de priuileg. in 6.

8. Aduerte hîc, quòd hodie nullus tenetur ſeruare interdictum à iure vel à iudice poſitum, ſi non eſt contra certum locum aut perſonam denuntiatum: quia ſic in Concilio Conſtantienſi ſub Martino quinto indultum eſt: vt patet in conſtitutione ſuperiùs recitata in tractatu de excommunicatione minore c.

De hac materia Nauar. cap. 27. num. 164. & ſeqq. Toletus in lib 1. aliàs 6.

Hæc autem tempore interdicti ſunt à iure prohibita: videlicet celebratio diuinorum, adminiſtratio ſacramentorum, (excepto baptiſmo, confirmatione, & pœnitentia abſolutè; euchariſtia verò in mortis periculo) & Eccleſiaſtica ſepultura. Verùm quod attinet ad celebrationem diuinorum officiorum notandum eſt, quòd iure nouo (vt habetur cap. Alma mater) *tempore interdicti conceſſum ſit in die Natalis Domini, Paſcha, Pentecoſtes, Aſſump.*

Aſſumptionis B.V. & (quod additum fuit à Martino 5.) in feſto corporis domini cũ tota eius octaua, dicta officia publicè celebrare pulſatis etiam cãpanis, imò quod amplius eſt admiſſis etiã ijs qui interdicti cauſam dederunt. Cæteris autẽ diebus omnibus poſſunt celebrari ſecretò, id eſt ſubmiſſa voce, ianuis clauſis, campanis non pulſatis, & interdictis excluſis. Cap. finali, de ſentent. excommunicationis in 6. Quod intellige de interdicto generali: nam in eccleſia ſpecialiter interdicta ſtandum eſt iuri antiquo; vt ſcilicet non niſi ſemel in hebdomada poſſit in ea dici vna miſſa ſecretò vt ſupra, ad renouandum ſacramentum quod pro infirmis aſſeruatur. Vide Nau dicto cap. 27 num. 171. & ſeqq.

a *Communis tamen ſententia eſt clericos violantes ſcienter interdictum, peccare mortaliter. Idem Nau. vbi ſupra num.* 187. *verſu,* Decimo nono.

b *Cap.* 42.

c *Cap.* 86.

SVMMARIVM.

Sacerdos debet, idque ſub periculo peccati mortalis, interrogare pænitentem, quando & vbi iudicat id pro ſtatu & conditione conſcientiæ eiuſdem eſſe neceſſarium. Et quidem ante omnia noſſe conuenit an ſit ipſius iuriſdictioni ſubiectus, & an ſuam conſcientiam ritè diſcuſſerit. Quibus cognitis permittat aut etiã iubeat pænitentem peccata ſuo modo recitare; ac deinde eius defectum ſuppleat eo interrogationis ordine qui videbitur conuenientior: videlicet diſcurrendo primùm per ſingula præcepta decalogi (ad quæ præcepta eccleſiæ reduci poſſunt) tum per capitalia vicia; aut aliter prout videbitur opportunum.

INTERROGATIONES pœnitentium à confeſſoribus, propter finem huius operis occurrũt hîc inſerendæ: vt confeſſor ſciat exercere officium ſuum.

1. Vbi ſcito primò quòd vt in verbo *Confeſſor* tactum eſt, con-

eſt, confeſſor tenetur ad interrogandum pœnitentem in caſu quo putat aut rationabiliter dubitat omitti aliquid neceſſariò confitendum, ſi non interrogat: quia tenetur iudex diſcernere omnia neceſſariò diſcernenda ante ſententiam abſolutionis: alioquin iudicis officio abutitur. Vnde ſi ad neceſſaria diſcernendum oportet interrogare, tenetur interrogare. Et quia abuſus ſacramentalis iudicij eſt ſacrilegium, proculdubio peccatum eſt mortale nolle interrogare de neceſſarijs. Et confirmatur hoc ex iuris authoritate, extrà de pœnitent. & remiſ. *Omnis Vtriuſque ſexus*. Vbi dicitur de confeſſore, *Diligenter inquirens peccatoris & peccati circunſtantias*. Vbi autem confeſſor bona fide putat non eſſe opus interrogatione, non peccat: quia præcepta affirmatiua, quale eſt de interrogando, intelliguntur pro loco & tempore, & ſecundum omnes prudentiæ circunſtantias. Imprudentis autem eſt interrogare quem, aut quando non putat bona fide interrogandum.

2. Scito ſecundò quòd interrogationum quædam ſunt præambulæ ad confeſſionem, & quædam ſunt ipſius confeſſionis. Interrogationes præambulæ ſunt tres. Prima, ſi audiendus poſſet ſibi ſubdi quò ad ſacramentum pœnitentiæ: iuxta dicta in verbo, Abſolutio *a*: quia aliter non poteſt ipſum abſoluere, & propterea ante omnia oportet noſſe ſi eſt de ſua parochia vel diœceſi &c.

3. Secunda, ſi eſt impeditus, ita vt non poſſit ab ipſo abſolui: puta ſi eſt excommunicatus aliqua reſeruata excommunicatione, ſi eſt in concubinatu, ſi vſurarius, ſi perſeuerans occupator alieni, ſeu tyrãnus, & quæcunque huiuſmodi. Et hoc vt non poſſit poſtea pœnitens conqueri dicendo, quòd voluiſti audire & ſcire facta mea, & non vis me abſoluere &c. Similem quoque cautelam adhibe Eccleſiaſticis, qui deteſtabilem abuſũ habendi tot beneficia curata incompatibilia abſque rationabili cauſa ſequẽtes confidunt in bullis ſcriptis, prædicendum eſt eis. Prouide primũm vt ſit tuta conſcientia ſecundum Deum, & deinde audiam *b*. Præmittendi ſunt quoque Eccleſia-

 ſtici

ſtici comati &c. ad tonſorem, & deinde audiendi. Et ſic de alijs.

4. Tertia eſt, ſi præparatus eſt diligenti diſcuſſione præmiſſa ad confitendum, nam impoſſibile humano more videtur, vt ſtatim quis longi temporis delictorum neglectorum recordetur: ita vt poſſit credi illum diligenter diſcuſſiſſe conſcientiam ſuam *c*. Oportet autem præcogitaſſe ſecundum ſuum modum iuxta fragilitatem humanã, & poſtea ſupplementum à confeſſoris inquiſitione ſperare. Hæc de præambulis *d*.

5. Ante interrogationes autem confeſſionis, faciat cõfeſſor pœnitentem dicere peccata ſua modo quo ſcit: quia hoc recta ratio & iudicij & medicinæ requirit. Nã accuſator debet ſe priùs accuſare: & ſimiliter ęger debet dicere quid ſibi dolet, caput, an ſtomachus &c. Pœnitens autem eſt accuſator ſuimet, & eſt æger; confeſſor autem iudex & medicus. Nec hoc putes tempus perditũ: quoniam ex tali ſpontanea confeſſione quamuis craſſo modo, habes circa quæ interrogare debes. Memento autem non interrumpere accuſantem ſe: ſed poſtquam compleuit, interrogato ordine qui tibi magis placuerit. Nos aliorum ordinem ſequentes, ſecundum decem præcepta interrogationes quæ videntur neceſſariæ, ſummatim per capita pro memoriali ſubiungemus.

6. Circa primum præceptum capita nouem occurrunt. Primum eſt, *de infidelitate*. Si receſſit à fide nihil credendo: quod eſt apoſtaſia à fide. Si non credidit aliquid fidei, quod eſt hæreſis. Si verè dubitauit de ijs quæ ſunt fidei: quia dubius in fide, infidelis eſt. Intellige ſi deliberato conſenſu voluit dubitare, & non credere. Si vacillauit in fide citra deliberatum conſenſum, eſt veniale. Si ex timore negauit fidem verbo vel ſigno, quamuis non corde: quia mortale eſt. Secundum eſt, *de idolatria*. Si adorauit dęmonem: & breuiter aliud quam verum Deum. Tertium eſt, *de blaſphemia* Dei & ſanctorum. Si blaſphemauit Deum aut ſanctos. Si maledixit Deum aut ſanctos &c. aut iniurioſè impudica membra ſanctorum dixit &c. Quartum

tum eſt, *de falſo cultu veri Dei:* vt ſi Iudaicum etiam cultum ſeruauit, aut in cultu Eccleſiaſtico falſum inſeruit: quia pernicioſum eſſet mēdaciū cultus. Quintū eſt, *de ſuperfluo cultu veri Dei:* vt ſi fiat exceſſus corporalis apparatus, aut cantus aut ſoni, quod communiter veniale videtur. Sed ſi exceſſus cōſiſtat in hoc quod adiungitur diuino cultui cātilena aliqua (ſiue in voce humana, ſiue in voce organi) mortale pecatum eſt ex ſuo genere: quia iniuria irrogatur Eccleſiaſtico cultui ac Deo, dū colitur huiuſmodi cantilenis. Sextū eſt, *de inuocatione dæmonum explicita:* quia mortale eſt. Et ſimiliter ſi familiaritatē aut pactum, aut ſociale colloquium cum dæmone habeat: quia non licet cum eis niſi hoſtiliter aut dominatiuè diuina virtute ſe habere. Colloqui autem cum dæmone in arreptitijs & energuminis vanè & curioſè (vt à multis fit) peccatum proculdubio eſt: quia publicati ſunt nobis hoſtes. Mortale autem non video, ſi nihil aliud peius curioſitate aut vanitate occurrit: quia imperfectum quid in genere ſocialis cōuerſationis hoc eſt. Septimum, *de incantationibus & diuinationibus* per ſuperſtitioſa, in quibus dæmonis inuocatio implicitè inuenitur: quoniam mortale eſt, niſi ignorantia excuſet: vt habes in locis proprijs. Et his annectuntur diuinationes per aſtra, ſomnia, auguria, ſortes, quando ſuperſtitioſæ ſunt: & de portantibus breuia ſuperſtitioſa ad collum &c. Octauum, *de perfidia votorum.* Si non impleuit votum tempore debito. Si vouit facere malum: puta percutere. Si vouit non facere bonum aliquod: puta non mutuare, non fideiubere: quia non ſolùm non valet, ſed peccauit vouendo. Nonum eſt, *de tentatione Dei.* Si tētauit Deum, volens Deum ſuccurrere ſibi miraculo quum poſſet ſe paſcere, aut &c.

7. Circa ſecundum præceptum occurrunt tria, iuxta tres comites iuramenti: Iurabitis in iudicio, iuſtitia, & veritate Hierem. 4. Quantum ad *veritatem.* Si iurauit aſſertiuè ſcienter falſum: vel dubitans aſſertiuè tamen iurauit. Et ſimiliter ſi promiſſoriè iurauit non intendens implere, & ſimiliter ſi comminatoriè iurauit. Et ſi quod iu-

rauit ſe facturum, noluit implere. Quantum ad *iuſtitiam*. Si iurauit ſe facturum malum, præcipuè peccati mortalis. Quantum ad *iudicium*. Si iurauerit indiſcretè & ſine rationabili cauſa. Et ad hæc reducitur interrogare, ſi fuit cauſa quòd aliquis iuraret falſum aut malum, aut non impleret iuramentum.

8. Circa tertium præceptum occurrunt quinque: ſcilicet de tempore ſacro, de actibus ſacris, de loco ſacro, de rebus ſacris, de perſonis ſacris. *Circa primum*. Si feſtos dies violauit, opera ſeruilia aut alia ab Eccleſia prohibita exercendo, aut iubendo illa fieri. Si omiſit Miſſam dictis diebus abſque rationabili cauſa. Si diem feſtũ audita Miſſa conſumpſit in ludis vanis &c. Si tempore ſacrorum ieiuniorum (hoc eſt quadrageſimæ, vigiliarum, & quatuor temporum) omiſit ieiunare abſque rationabili cauſa. Si violauit hæc eadem cibis prohibitis. *Circa ſecundum*. Si non communicauit in paſchate. Si non eſt confeſſus ſemel in anno. Si confitens mentitus eſt, vel tacuit aduertenter aliquod mortale: quia in hoc caſu confeſſio vtpote dimidiata eſſet iteranda. Si non peregit pœnitentiam iniunctam. Si contraxit matrimonium cum perſonis ſanguine iunctis vſque ad quartum gradum. Si contraxit matrimonium clandeſtinum. Si neglexit ſacramentum confirmationis pro ſe aut ijs quorum curam habet. Si neglexerit ire ad prædicationem, & ſcire quæ tenetur ſcire. Si fecit ſacros actus, (hoc eſt actus alicuius ordinis, vt celebrare, facere diaconatum, & huiuſmodi) & breuiter, ſi dedit aut ſuſcepit ſacramentum aliquod in peccato mortali, hoc eſt, abſque illius contritione: aut ad hoc faciendum induxit aliquem. Si excommunicatus ingeſſit ſe diuinis, puta Miſſæ, officio, proceſſioni. Si cum excommunicatis participauit in diuinis extra caſus conceſſos. Si excommunicatus minore excommunicatione ſuſcepit aliquod ſacramentũ. Si ſuſpenſus aut irregularis aut interdictus ingeſſit ſe prohibitis ſibi. Si qui tenetur ad officiũ diuinum, non dixit illud. Si ex propoſito euagata mẽte illud dixit, in parte præcipuè notabili. Si dixit illud ita collidendo

Digitized by Google

dendo vt non exprimeret dictiones, ſed principium & finē verſus ſonando: quoniam ſi verè ita eſt, nō ſatisfit. Si mutauit officium ad libitum. *Circa tertium.* Si violauit locum ſacrum (hoc eſt Eccleſiam aut cœmeterium) ſemine aut ſanguine humano. Si violauit loci Eccleſiaſtici immunitatem, inde furando, rapiendo, vel extrahēdo vi inde homines; aut ibidem prohibita exercuit vel exerceri fecit: vt iudicia ſecularia, parlamenta &c. Si interdictum non ſeruauit. *Circa quartum.* Si abuſus eſt ſacramentis, & præcipuè Euchariſtia: aut ſacramentalibus, puta oleo ſancto, & huiuſmodi. Si non ſeruauit formas ſacramentorum. Si iniuriam fecit ſanctorum reliquijs aut imaginibus. Si vſurpauit aut occupauit res mobiles vel immobiles Deo dicatas: vt ſunt res Eccleſiarum. *Circa quintum.* Si percuſſit aut quomodolibet violentauit clericum ſeu Eccleſiaſticam perſonam. Si carnale peccatum ſimiliter commiſſum eſt poſt ordinem ſacrum, aut religionem, aut votum caſtitatis. Si libertatem à gabellis &c. Eccleſiaſticarum perſonarum violauit, exigendo ab eis prohibita exigi.

9. Circa quartum præceptum occurrunt quinque: ſcilicet de impietate, inhumanitate, inobedientia, inobſeruantia & ingratitudine. Quantum ad *impietatem.* Si parentes non honorauit. Si illis non ſubuenit. Si ſanguine iunctis debitum honorem & ſubſidium non impendit. Si patriæ, ſi conciuibus & patriæ beneuolis debita non exhibuit auxilia & officia. Si filios aut nepotes ſibi commiſſos non educauit, inſtruxit, curauit. Si maledixit illis. Si neglexit corrigere illos verbo & verbere vt expedit, præcipuè in peccatis mortalibus: vt blaſphemiæ &c. Si vxorem vel virum malè tractauit. Si famulos famulaſque malè gubernauit: & econtrariò ſi hi debitum non fecerunt. Quantum ad *inhumanitatem.* Si crudus ad pauperes. Si ad opera miſericordiæ negligens. Si de ſuperfluo non fecit eleemoſynam. Si exiſtenti in neceſſitate extrema aut magna, non ſubuenit vt potuit. Si contra pauperes aliquid fecit, aut dixit, aut impediuit aliquam

eis conferendam eleemoſynam. Quantum ad *inobedientiã.* Si ex contemptu non obediuit: ſeu ſi non obediuit vt nõ obediret. Si non obediuit in ijs quæ ſub præcepto mortalis peccati mandata ſunt. Si non obediuit in damnum alicuius. Si non obediuit in ijs quæ ſunt notabilis importantiæ. Si non obediuit in communibus mandatis. Et hîc inſere de obſeruatione legum & ſtatutorum &c. Quantum ad *inobſeruantiam.* Si principibus & his qui in dignitate ſunt conſtituti, non detulit debitum honorem & reuerentiam & ſubiectionem verbo & opere. Si magnatibus &c. non aſſurrexit &c. Quantum ad *ingratitudinem.* Si ex contemptu beneficij aut benefactoris fuit ingratus: ſeu ſi ideo fuit ingratus vt eſſet ingratus. Si fuit ingratus verbis. Si affectum non habuit retribuendi. Si memoriã nõ replicauit recõpenſandi, ſed obliuioni mãdauit beneficiũ. Si benefactori detraxit, aut malefecit, aut fieri fecit.

10. Non occides, quintum præceptum. Vbi de iniurijs perſonalibus mortis, mutilationis, vulneribus, vinculorum, carceris, ſeruitutis, cruciatus & exilij, conſiſtentium in facto. Si *occidit*, aut occidere attentauit. Si infantem tenuit in lecto cum periculo oppreſſionis. Si procurauit abortum viuificato fœtu. Si etiam procurauit abortum ante viuificatum fœtum, ſcilicet primo menſe: quia etiam mortale eſt, minus malum tamen. Si venenum ſterilitatis ſumpſit aut dedit. Si aliquid horum fieri fecit aut dedit conſilium, auxilium vel fauorem: imò ſi non obſtitit quum poſſet, in crimine eſt. Si *mutilauit* aut mutilari fecit &c. vt de homicidio interrogatum eſt. Et ſic de alijs ſex. Si vulnerauit, ſi vinculauit, ſi carcerauit, ſi cruciauit quacunque corporali afflictione, ſi in exilium miſit, aut aliquid horum fieri fecit &c. vt ſuprà. Demum ſi voluntate deliberata aliquid horum deſiderauit vt alicui eueniret. Ad hæc reduc de *odio*, ira, inimicitia, & bello. Si odio habuit aliquem. Si deſiderauit illi malum animæ, vel corporis, vel honoris, famæ rerum &c. Si gauiſus eſt de malo alicuius, & quali malo. Si *Vindictam* fecit propria poteſtate, aut ſimiliter fieri fecit aut optauit fie-

Digitized by Google

nit fieri. Si noluit parcere inimico quantum ad offenſam. Si negauit aut ſubtraxit communia beneficia. Si inimicitias fouit. Et hîc innumera occurrũt de actibus propterea geſtis intus & extrà: & de peccatis quorum fuit cauſa aduocando ſocios criminis &c. Si fecit bellum iniuſtum. Si iuit ad bellum iniuſtũ ſcienter. Si iuit ad bellum dubium de iuſtitia abſque mandato ſuperioris: ita quòd obedientia non excuſet.

11. Sextum pręceptum. Non mœchaberis, de iniurijs venereis: ſcilicet de adulterio, inceſtu, ſacrilegio, ſtupro, fornicatione, & crimine innaturali. Si cum perſona coniugata, & eſt adulterium. Si cum ſanguine iuncta, eſt inceſtus. Si cum perſona Deo dicata per ſacrũ ordinem aut votum ſolenne religionis, aut etiam per votum ſimplex caſtitatis, ſemper eſt ſacrilegium. Si cum muliere virgine, eſt ſtuprum. Si cum perſona ſoluta, eſt ſimplex fornicatio. Si innaturaliter cum perſona ſola, eſt mollities. Si cũ perſona alia eſt ſodomia. In his venereis modus innaturalis, hoc eſt vt mulier ſupergrediatur, culpabilis maximè eſt. Alij verò tolerabiles ſunt: & videntur potiùs confitentibus relinquendi vt dicant ipſi. De oſculis, tactibus, & alijs huiuſmodi interroga ſummariè inter non coniuges: inter coniuges nulla quaſi cura habeatur, niſi vel ad pollutionẽ extra actum coniugij agatur, aut cum periculo talis pollutionis agatur. Omnis enim extra coniugij actum volũtaria pollutio, peccatum eſt contra naturam.

12. Septimum præceptum, Non furaberis de iniurijs quantum ad res: de furto, rapina, fraude, vſura, & huiuſmodi. Si *furatus* eſt. Si rem alienam inuentam quæ non habetur pro derelicta, accepit animo retinendi pro ſe. Si ex naufragio res alienas accepit. Si vendidit aut emit cum *fraude*: aut circa pretium aut circa rem, aut circa pondus, aut circa menſuram, aut circa numerum. Si fecit contractus vſurarios. Si impoſuit nouam gabellam. Si exegit gabellas à perſonis Eccleſiaſticis contra ipſarum exemptiones. Si violenter abſtulit rem alienam, aut etiam ſuam à quieto poſſeſſore, quamuis malè poſſideret. Si contra-

ctum ſocietatis iniuſtæ fecit. Si communia bona vſurpauit. Et de cambijs. Et breuiter hæc meliùs ipſi qui fecerunt ſciunt, ſi volunt ſe accuſare: quoniam conſcientia eorum accuſat eos intus.

13. Octauum præceptum, Non dices falſum teſtimonium: habet duo capita magna. Primum, de iniurijs iudicialibus. Et hîc ex parte iudicis, ex parte accuſatoris, ex parte Rei, ex parte teſtis, ex parte aduocati, ex parte procuratoris. Secundum, de iniurijs verborũ. Et hîc de mendacio, detractione, contumelia, rixa, contentione, litigio, ſuſurratione, irriſione, maledictione. Et quoniam illa quæ pertinent ad primum caput, non ſunt communia, ſed aut rara, aut ad ſtatus ſpectant iudicũ, aduocatorum &c. ideo vide in locis proprijs: non prætermittendo circa teſtes in iudicio, an non ſolùm verum dixerint, ſed etiam an reſponderint iuxta interrogata abſque ſophiſticatione. Et ſimiliter ſi reus in caſu quo tenetur, noluit fateri verũ, aut mentitus eſt: & tantò peius ſi inde alter (puta actor) infamatus eſt quaſi calumniator &c. De *mendacio*. Si mentitus eſt perniciosè, hoc eſt in damnum alterius: ſiue quò ad ſcientiam, docendo falſa: ſiue quò ad res, dicendo quòd res iſta non eſt iſtius: ſiue quò ad quodcunque aliud bonum animę vel corporis, vel rerum exteriorum. Si mentitus eſt officiosè vel iocosè. Hîc annecte de ſimulatione & hypocriſi, quæ ſunt mendacia in facto. Si ſimulatio aut hypocriſis fuit perniciosa, hoc eſt in damnum &c. aut ſi fuit adeò affectata, vt pro illa ſeruanda non curauerit incurrere mortalia peccata. Si mendicauit quaſi egens quum non egeret. Si finxit reliquias ſanctorum, aut miracula &c. ad quæſtum. Annecte & de iactantia, ſi perniciosa. Vide in locis ſuis. De *detractione*. Si dixit aliquid ad infamiam alterius animo infamandi. Similiter ſi audiuit, aut fouit, aut induxit tali animo. Si non animo detrahendi dixit verba detractoria cum leſione famæ. Si facilè retulit ex auditu mala aliorum. Si non defendit famam proximi iniuſtè infamati, in caſu quo poſſet, & propterea læſa eſt proximi fama. *De contumelia*. Si dixit alicui

alicui aliquid criminoſum aut conuitium animę vel corporis animo iniuriandi. Si ſine tali animo dixit; ita tamen quòd notabiliter proximus eſt iniuriatus. Si ad hæc dedit conſilium &c. Si aliàs leuiter iniurias aliquas dixit. Si rixatus eſt, quo animo, & quibus verbis iniurioſis aut minis. Si comminatus eſt, & quo animo, & quid. Si contentioni vacauit: & quo animo, an impugnandi veritatem vt impugnaret veritatem, an ex duritia aut apparentia quadam, & an in rebus fidei vel morum &c. Si litigioſus fuit omnibus opponens, ſemper quaſi moleſtus in colloquijs &c. De *ſuſurratione*. Si ſeminauit diſcordias, aut fouit eas animo diſcordiam cauſandi aut fouendi. Si non eo animo, ſed tamen tam notabiliter vt diſcordia ſequeretur. Si leuiter aliqua dixit quæ ingroſſatiua ſunt animorum. De *irriſione*. Si deriſit aliquem animo confundendi illum. Et ſi non tali animo, tamen ita turpiter vt confuſio ſequeretur. Si ioco aut leuiter irriſit aliquem. De *maledictione*. Si imprecatus eſt malum alicui: & quod malum animæ vel corporis, vel damnum rerum, famæ &c. Si hoc dixit animo vt eueniret. Si ex ira ſiue animo malo. Si maledixit creaturis irrationabilibus. Si maledixit diem natiuitatis ſuæ aut alterius, deteſtando hominem natum, ex conſenſu deliberato volens malè natum aut non natum. Et ſic de ſimilibus. His annecte de verbis turpibus, quæ malè morigerati habent in conſuetudine.

14. Nonum præceptum, Non concupiſces rem proximi tui, de peccatis auaritiæ in corde. Si deſiderauit rem alterius iniuſtè habere. Si machinatus eſt ad damnum alterius. Et hic de propoſitis & ſtudijs acquirendi per fas & nefas. Si fuit mediator aut conſultor ad aliquid huiuſmodi.

15. Decimum præceptum, Non concupiſces vxorem proximi tui Hic de peccatis carnalibus in corde, & conſequenter in loquutione. Si concupiuit mulierem alienam, aut conſanguineam &c. ſecundum ſupradictas ſpecies luxuriæ. Si miſit ad hoc nuntios, ſi literas. Si fuit mediator

ad hoc

ad hoc aut adiutor. Si oculis aut nutibus prouocauit. Si in Eccleſia aliquid horum fecit: & peius ſi in miſſa &c. Et hîc occurrunt innumerabiles actus amantium, quos ipſi ſciunt &c.

16. Interrogationes autem de ſeptem vitijs capitalibus non arbitramur aliter apponendas, quam remittendo ad ipſa vitia: vt ſcilicet confeſſor videbit in verbo *Superbia*, quæ ſunt ſuperbiæ: & in verbo *Gloria*, quæ ſunt inanis gloriæ: & in verbo *Auaritia*, quæ ſunt auaritiæ: & ſic de alijs ne contingat idem repetere.

17. Similiter circa ſtatus diuerſos hominum: ſiue cõmunes, vt coniugatorum: ſiue ſpeciales, vt Epiſcoporum, beneficiatorum, clericorum, religioſorũ, viſitatorum, iudicum, aduocatorum, procuratorum, medicorum, magiſtrorum, doctorum. Artificum verò diuerſorum peccata, in ijs quæ fraudis ſunt applicata ad illam materiam maximè videntur conſiſtere: & ideò non duxi replicanda.

Nau. c. 5. manualis. Tolet. lib. 3. c. 17. & ſeqq. & Medina, inſtruc. lib 1. *c.* 16. *& ſeqq. & lib. 2. cap. 3. & alijs; in quibus multa tradit confeſſarijs obſeruanda vt pænitentes inſtruant & ad ſinceram conuerſionem adducant, quæ omnia ſunt lectu digniſſima. Vide etiam Authorem ſupra V.* Confeſſor *nu.* 2. *& ſeqq.*

a *V.* Abſolutio 3.

b *Hæc doctrina quoad iſtam ſecundam interrogationem, quâ tangit peccata in quibus pænitens perſeuerat, meritò diſplicet Medinæ inſtruct. lib. 1. cap.* 18. § 1. *Poteſt namque fieri vt in ipſa confeſſione aut poſt illam accedente ſancta admonitione Deus conuertat cor eius ad pænitentiam. Immo etiamſi pænitens de eiuſmodi peccatis interrogatus ante confeſſionem fateretur ſe ea commiſiſſe, nec tamen velle ſe ab ijs recedere; eſſet tamen audiendus, iuxta eiuſd. Authoris ſententiam lib. 2 cap* 6. *ſub ſpe quod in proceſſu Deus cor eius tangeret. Cæterum ſi confeſſione iam facta & poſt bonas admonitiones adhuc in peccandi propoſito perſeuerat, nullatenus abſolui poteſt.*

Dixi, Quâ tangit peccata in quibus perſeuerat pænitens: *quia de excommunicationibus reſeruatis alijſque caſibus*

ad quos

ad quos poteſtas confeſſarij ſe non extendit interrogare certo caſu expediret; Vbi videlicet foret aliqua de eiuſmodi caſibus ſuſpicio. Quod ſi inueniat pænitentem habere excommunicationem reſeruatam; tunc non procedat vlterius: quia tali caſu non poteſt eum ab vllo peccato abſoluere quandoquidem priùs tollendum ſit excommunicationis vinculum, vt ſupra docet Author Abſolutio 3. *num* 3. *Debet itaque pænitentem remittere ad ſuperiorẽ aut ad eum qui poſſit abſoluere; ſi quidem id commodè & abſque periculo ſalutis eiuſd. pænitentis fieri poteſt Sin minus, quia videlicet penitens propter verecundiam aut aliam ſimilem cauſam induci non poteſt vt ſuperiori ſe præſentet, cum alioqui ſit paratus vitam ſuam emendare; petenda eſt facultas ab ipſo ſuperiore vt talis pænitens abſolui queat.*

An verò idem dicendum ſit de alijs caſibus reſeruatis ſine excommunicatione apud doctores variè diſputatum inuenitur: dum quidam eorum exiſtimant pænitentem non poſſe primùm abſolui per ſacerdotem inferiorem à non reſeruatis, ſed remittendum eſſe ad ſuperiorem pro abſolutione omnium: alij verò contrarium aſſerunt conſuetudine receptum; quam conſuetudinem refert Author ſupra V. Confeſſio 1. *nu.* 12. *vt nimirũ pænitens abſoluatur à nõ reſeruatis & pro reſeruatis remittatur ad ſuperiorẽ. Atq; vt vtriq; opinioni ſuã probabilitatẽ relinquamus: illud ſaltẽ cõſtat, In caſu neceſſitatis, quãdo videlicet ſubeſt neceſſitas cõfitendi & non poteſt adiri ſuperior nec ab eo facultas abſolutionis impetrari, poſſe ſacerdotẽ inferiorem abſoluere pænitentẽ non ſolũ ab iſtis caſibus de quibus proximè ſed etiam ab excõmunicatione reſeruata, ſaltem in articulo mortis: differenter tamen. Nam ab excommunicatione reſeruata abſoluens debet onus imponere pænitenti, vt ceſſante caſu neceſſitatis præſentet ſe ſuperiori: vt patet ſupra V.* Excommunicatio *cap.* 69. *quod non eſſe neceſſarium in caſibus reſeruatis abſque cenſura docet Toletus lib.* 1. *c.* 15. *num.* 2. *in fin. ex Silu. V.* Confeſſor 1. *num.* 16. *Porro non ſolùm in articulo mortis, ſed etiam in alijs caſibus neceſſitatis, ſimilis poteſtas ſaltem quoad caſus ab excommunicatione diuerſos, conceſſa videtur ſacerdoti inferiori. Cuiuſmodi caſus ſunt quando pænitens habens caſus reſeruatos tenetur celebrare miſ-*

ſam,

ſam, aut communicare; ita vt non poſſit id omittere abſque ſcandalo vel notabili infamia, nec poſſit pro tunc ſuperiorem adire aut licentiam alteri confitendi ab eo impetrare. Ita enim videtur interpretanda voluntas ſuperioris caſus reſeruantis Vide de hac materia authores citatos ſupra V. Caſus reſeruati.

c *Quod ſi deprehendat eum non præmiſiſſe diſcuſſionem ſufficientem debet (niſi fortè tempus ab vltima confeſſione ita ſit modicum vt accedente confeſſarij ſcrutinio poſſint omnia peccata mortalia redire in mentem) remitti & ei conſtitui tempus vt conſcientiam ſuam examinet. Cuius examinis modus optimus eſt vt diſcurrat per decem præcepta decalogi, quinque præcepta Eccleſiæ, ſeptem peccata capitalia, opera miſericordiæ corporalia & ſpiritualia &c. præcipuè verò vt ſeipſum examinet circa ea peccata in quæ faciliùs prolabi ſolet. Verùm ſi id obtineri nequit. id eſt, ſi perſuaderi non poteſt pœnitenti vt recedat aliàs rediturus; quid confeßario agendum erit, an videlicet eum audire debeat & interrogare? Similem caſum proponit Medina dicto lib. 2. inſtruct. cap. 6. de eo qui cùm fateatur ſe aliàs non rite fuiſſe confeſſum, non vult tamen acquieſcere ſui confeſſarij conſilio, vt recedat ſuam conſcientiam circa præteritas confeſſiones examinaturus, & ſic ad pœnitentiæ ſacramẽtum rediturus. Reſpondet autem, talem ad abſolutionem admitti non poſſe; eo quod non habeat diſpoſitionem quam habere tenetur. Talis enim ſaltem interpretatiuè non vult facere confeſſionem integram, quia non vult vti examine & ſcrutinio quod moraliter iudicatur ad hoc neceßarium. Excipitur autem periculum mortis non admittens moram diſcuſſionis conſcientiæ: vt ſi metuatur ne aliàs infirmus morbo ingraueſcente confiteri non poſſet. Tunc enim audiendus eſt pœnitens & interrogandus eo modo quo fieri poteſt. Imò ſi poſtquam iam proceſſit in confeſſione ei deficiant vires, dicatque multa reſtare quæ alias confiteri deſiderat; debet nihilominus ſacerdos eum abſoluere. Nam tali caſu facit integram confeſſionẽ eo modo quo poteſt: quod ſufficit ad abſolutionem impendendam. Vide eundem Medinam eod. lib. 2. cap. 8. Sed & ſi vrgeat mortis periculum, non debet in vlla interrogatione immorari, ſed debet, audita ipſius quantùm fieri poteſt confeſſione, abſoluere.*

uere. Vide quod ſupra notatum eſt V. Confeſſio 1. *litera E.*

Verùm quoniam de remittendis pœnitentibus abſque ſacramentali abſolutione dicere cœpimus, non abs re erit hîc in vniuerſum declarare.

Quando pœnitenti deneganda ſit abſolutio.

Pœnitens abſque abſolutione remitti debet primò propter defectum iuriſdictionis confeſſarij circa illum, vt deducitur ex ijs quæ dicuntur V. Abſolutio *2. num.* 1.

2. *Propter caſus reſeruatos, vti iam fuit expoſitum.*

3. *Si non poteſt adduci ad veram pœnitentiam; quia ſcilicet vult perſeuerare in aliquo peccato mortali aut ſaltem non proponit euitare occaſiones eius propinquas. Tales autem occaſiones dicuntur à Nau. cap. 3. man. num.* 14. *illæ quibus pœnitens credit aut circumſtantijs bene perpenſis credere debet ſe nũquam vel rarò vſurum ſine peccato mortali. De qua re vide apud eundem Authorem multa ſcitu digniſſima.*

4. *Si non præmiſit examen moraliter ſufficiens ad confeſſionis integritatem. Iuxta id quod iam diximus litera C.*

5. *Si confeſſarius deprehendat confeſſiones præcedentes eſſe iterandas. De quo vide ſupra V.* Confeſſionis iteratio. *Tunc enim opus eſt præmittere vti modo dictum eſt, diſcuſſionem circa peccata iteratò confitenda.*

6. *Si aliàs debebat ex præcepto confeſſarij facere aliquam reſtitutionem & non fecit, cùm alioqui id commodè poſſet, vti infra dicitur V.* Reſtitutio *c. 6. in fin. & apud Nau. cap. 26. num. 5.*

7. *Rectè quoque denegatur abſolutio his qui frequenter in eadẽ peccata recidunt, etiamſi non repugnet eos toties habere veram contritionem & bonum propoſitum cauendi in poſterum quoties ad ſacramentum pœnitentiæ accedunt. Rectè inquam denegatur, vbi ſperatur id ſaluti pœnitẽtis profuturum; quia videlicet hac ratione maius odium concipiet de ſuis peccatis, maiorem etiam timorem peccata committendi &c. Imò tali*

caſu

caſu non tantum conueniens ſed etiam neceſſarium eſt abſolutionem denegare, quandoquidem ſacramenti pænitentiæ omnis ſiue præcipuus fructus ſit vt auferatur peccatum.

d *His tamen adjcienda ſunt duæ aliæ interrogationes non minùs neceſſariæ: vna de ſtatu & conditione pænitentis: quale videlicet officium gerat, ſitne coniugatus, an liber &c. vt ſic confeſſarius nouerit aptiùs interrogare ea peccata quæ ad ipſum pertinere poſſunt: aliter quippe interrogandus eſt mercator, aliter aduocatus &c. Altera de tempore vltimæ confeſſionis: eo quod aliter ſe gerere debet confeſſarius cum eo qui nuper confeſſus eſt, aliter cum eo qui dudum non eſt confeſſus. Sed & contingere poteſt vt pænitens interrogandus ſit de poſtrema confeſſione, an non viciauerit eam ex intentione, tacendo videlicet aliquod peccatum mortale ex verecundia aut ſimili cauſa; aut quaſi ex intentione, quod foret ſi non curaſſet priùs ſuam conſcientiam diſcutere.*

SVMMARIVM.

Qui per intimiditatem ſeſe abſque iuſta ratione notabili periculo obijcit, peccatum committit genere ſuo mortale.

INTIMIDITAS (qua homo non timet pericula vitæ, integritatis membrorum, & bonorum temporalium, quando, vbi, cur, & ſicut oportet) peccatum eſt contrarium fortitudini: quia contra rectam eſt rationem.

2. Eſt autẽ peccatũ mortale, quãdo ex conſenſu deliberato homo nõ timet, contra rectã rationem nocendo ſibi ipſi vel proximo notabiliter: ſiue cauſetur animus hic impauidus ex minore quàm debeat amore propriæ vitæ &c. ſiue ex electione animi: vt frequentiùs accidit hominibus putantibus vilis animi eſſe timere & ſeparare ſe à contentionibus, rixis, armis &c.

3. Veniale autem peccatum hoc eſt, quando ex ſtultitia ex-

tia excuſabili procedit: ſcilicet quia quaſi ſtolidus non perpendit pericula, & ideò non ponderans non timet. Tantaque poſſet eſſe ſtoliditas, quòd nullum eſſet peccatum. Eſt etiam veniale propter imperfectionem actus, vt ſi deeſt deliberatio (vt in primis motibus) & propter imperfectionem materiæ: vt in paruis periculis ſeu paruis rebus.

4. Aduerte hîc tam pro hoc non timendi peccato, quàm pro ſimilibus peccatis in defectu paſſionum conſiſtentibus, quòd quia paſſiones amoris, timoris, triſtitiæ, iræ, audaciæ &c. inditæ ſunt nobis ad proſequendum noſtra bona, vel ad fugiendum mala, nō ſit tibi curæ ſi quis quaſi Stoicus ex naturali complexione aut vndecunque animū habeat aut videatur habere ſine paſſione timoris vel triſtitiæ &c. ſi tamen habet illam quantum ad effectum neceſſarium: putà quòd proſequitur bona proſequenda, fugit fugienda, cauet cauenda, quando, vbi, cur, ſicut &c. oportet: in huiuſmodi enim voluntarijs omiſſionibus conſiſtit peccatum, ſiue habeat paſſionem, ſiue non.

S. Thom. 2. 2. q. 126.

SVMMARIVM.

Præter ordinem canonicæ prouiſionis beneficium eccleſiaſticū poſſidens manet in ſtatu damnationis æternæ.

INTRVSIO crimen eſt canonicum: quo ſcilicet aliquis honorem Eccleſiaſticum ſeu beneficium abſque canonica prouiſione acquirit de facto. Et intruſus eſt & dicitur, quamdiu ſic tenet: & eſt in ſtatu æternæ damnationis.

SVM-

SVMMARIVM.

Inuidia peccatum eſt genere ſuo mortale, quo quiſpiam de bono alterius triſtatur, quaſi ſuam diminuat gloriam.

INVIDIA (qua homo triſtatur de proſperitate alterius ſimilis ſeu æqualis, vel, ſub alijs verbis, qua homo triſtatur de bono alterius quaſi diminuat propriam excellentiam) peccatum eſt: quia triſtatur quis de bono alieno, de quo debet potius gaudere.

2. Et eſt ex ſuo genere peccatum mortale: quia contra charitatem, qua bonum proximorum diligere tenemur. Et propriè inuidia eſt quum aliquis dolet quòd alius proſperetur, non propter aliud, ſed propter hoc ſolùm quod ille parum à ſe diſtans, bonum ſeu melius habet: apprehendit enim inuidus quaſi illius bonum ſit ſuæ diminutio excellentiæ.

3. Qui autem triſtatur de bono alterius propter aliquam conditionem adiunctam (puta propter damnum inde ſequens, aut quia caret ipſe, aut quia indignus habet) non eſt inuidus. Et ſunt tres: ſcilicet timidus, æmulus, & nemeſius, de quibus in ſuis vide locis.

4. Et ſicut contingit in alijs vitijs: ita hîc intellige inuidiam ex voluntatis conſenſu eſſe peccatum mortale; ſine deliberatione autem eſſe veniale: vt in motibus paſſionum imperfectis, & ſimiliter in rebus minimis. Nec inuenitur inuidiam humanam habere plures ſpecies. Dico autem humanam, propter inuidiam fraternæ gratiæ, qua quis triſtatur de diuinæ gratiæ diffuſione ſeu participatione: quoniam hæc inter peccata contra Deum eſt, & ponitur peccatum in Spiritumſanctum, & eſt grauiſſimum.

S. Tho. 2.2.q.36. Nau.cap.23.nu.118. Toletus lib.8.cap.63. & ſeqq. Graffijs, parte 1. cap. 71.

SVM-

Digitized by Google

SVMMARIVM.

Ira ſecundum rationem ordinata nullum eſt peccatum. Cæterùm ſi à recta ratione diſcordet ex parte vindicta quæ appetitur; eſt genere ſuo peccatum mortale: ſi autem ex parte modi iraſcendi dumtaxat, eſt veniale.

IRA, paſſio eſt naturalis qua appetimus vindictam. Et ſi ratione reguletur, non eſt peccatum: ſed ſi à recta ratione exorbitet, peccatum eſt. Poteſt enim vindicta iuſta rectè appeti, ſicut etiam poteſt rectè infligi: vt quum pater aut Prælatus iraſcitur contra filij aut ſubditi delicta & punit.

2. Dupliciter autem diſcordare poteſt à recta ratione. Primò quantum ad vindictam appetitam: quia ſcilicet quiſpiam appetit vindictam iniuſtam: ſiue ſit iniuſta ſecundum ſe: puta quia appetit quod quis occidatur quum non mereatur mortem; ſiue ſit iniuſta quantum ad actorẽ: puta quia licet mereatur mortem, non tamen ab homine priuato: ſiue ſit iniuſta quantum ad intentionem appetentis: quia licet ille mereatur mortem à iudice, iſte tamen appetit illam non vt iuſtam, ſed vt ſatiatiuam ſui animi.

3. Et ſic ira eſt peccatum mortale, quia contra charitatem: ita tamen quòd propter imperfectionem actus, vel ex parte irati, quia non ex conſenſu rationis (vt cõtingit in paſſionibus antequam verè conſentiamus) vel ex parte vindictæ, quia minima eſt (vt contingit in punitionibus minimis, quæ ſi fierent, quaſi pro nihilo haberentur) peccatum ſolummodo veniale intelligas, ſicut in cæteris vitijs humanis.

4. Secundò, poteſt à recta ratione ira diſcordare quantum ad modum iraſcendi: puta quia nimis ardenter intus quis iraſcitur, aut ſecundum exteriores motus nimis excandeſ-

Digitized by Google

candeſcit. Et ſic ſi exceſſiuus modus eſt nudus, peccatum eſt veniale. Si autem huic exceſſui adiaceat aliquid contra dilectionem Dei vel proximi (vt blaſphemia, aut maledictio ex animo) eſſet ex adiacenti mortali, mortalis.

S. Thom. 22 q. 158. Nau. cap. 23. num. 115. & ſeqq. Tolet. lib. 8. cap. 56. & ſeqq.

SVMMARIVM.

Ironia (qua quiſpiam falsò negat perfectionem quam habet, aut affirmat defectum quem non habet) ſpecies eſt mendacij: fitque mortalis, quando charitati Dei aut proximi aduerſatur.

IRONIA apud morales vitium iactantiæ contrariũ ſignificat, ſicut auaritia contrariatur prodigalitati: ita quod ironia fingit minus de ſe quàm ſit, ſicut per oppoſitum iactantia fingit de ſe maius quàm ſit. Et quoniam ironia aut negat aliquid magnum in ſe quod quis in ſe recognoſcit, aut affirmat de ſe aliquem defectum quem in ſe non recognoſcit; ideo ſemper peccatum eſt, vtpote mendacij ſpecies.

2. Et poteſt diſtingui ironia in officioſam, iocoſam, & pernicioſam: vt pernicioſa quæ ſola eſt peccatum mortale, intelligatur illa ironia quæ contra charitatem Dei aut proximi tendit: vt quum quis ad decipiendum, illa vtitur: iuxta illud. *Eſt qui nequiter ſe humiliat, & interiora eius plena ſunt dolo.*

3. Quum autem aliquis prædicat ſe defectuoſum vt habeatur humilis, incurrit ſimul contraria vitia: & ironiæ, fingendo defectus quos non habet: & iactantiæ, fingendo humilitatem qua caret. Et quia hic eſt eius finis: ideò magis eſt reus iactantiæ quàm ironiæ.

S. Thom. 2. 2. q. 113.

SVMMARIVM.

Sicut minor excommunicatio, ita quoque irregularitas incurri poteſt abſque peccato mortali. Imò quædam nullum peccatum præſupponit. Eſt autem aduertendum irregularitatem illam, quæ homicidij dicitur, non incurri ex iuſta occiſione, ſed aliam, quam, irregularitatem ex cauſa ſanguinis poſſumus appellare.

IRREGVLARITAS, non culpa, ſed pœna eſt: nec ſpectans ad confeſſores *a*, quia pariter abſoluuntur à peccatis irregulares & non irregulares. Vnde pertranſeundum cenſui, monendo confeſſorem quòd ſi alicubi peccatum clerici propter quod incurriſſet irregularitatem reſeruatum reperit, dicat clerico quod ipſe de ſeipſo rationem reddat: ne oporteat confeſſorem reuoluere omnia iura ad videndum omnes caſus quibus incurritur irregularitas. Et ſic in ſimilibus (puta in ſynodalibus & ſtatutis municipalibus) ſeruare memento, ne erres, & te exoneres.

2. Scito tamen irregularitatem non ſolum à laicis incurri quãdoque ſine peccato (vt quum iudex occidit maleficum) verùm cùm clericus etiam malè operando incurrit irregularitatem, non proptęrea peccat mortaliter: ita quòd actus aliquis habens annexam irregularitatem non inducit peccatum mortale, ſiue exercens illum actum propterea reddatur inhabilis ad executionem ſui ordinis, ſiue non *b*: quia plus eſt facere illud propter quod homo redditur inhabilis ad ſuſceptionem ſacramentorum, quàm facere illud per quod inhabilitatur ad exequutionẽ ordinis: quum ſuſcipere ſacramentum ſit maius exequutione ordinis, & ſit magis de neceſſitate ſalutis. Sed primum non inducit peccatum mortale, vt patet de excommunicatione minore; ergo nec ſecundum. Incurritur quippe

Digitized by Google

excommunicatio minor abſque mortali peccato: & tamen priuatur per eam homo perceptione omnis ſacramenti. Et ſimile eſt de ſuſpenſionis & interdicti cenſuris iudicium propter eandem rationem.

3. Scito quoque quòd appellatione irregularitatis homicidij voluntarij non venit irregularitas propter occiſionem hominum in bello iuſto, aut iudicio iuſto *c*: quoniam vbi non interuenit homicidium, ibi non inuenitur irregularitas homicidij. Conſtat autem quòd quando homo iuſtè occiditur, non committitur homicidium: quoniam homicidium ſpecies eſt criminis: non enim ſignificat occiſionem hominis qualemcunque, ſed iniuſtam, ergo non eſt ibi irregularitas homicidij ſiue voluntarij, ſiue inuoluntarij.

4. Cum quo tamen ſtat quòd interuenit in huiuſmodi alia irregularitas, puta cauſæ ſanguinis vſque ad mortem. Et hæc ideo ſint adiecta, vt ſciant priuilegiati in diſpenſatione irregularium citra homicidium volútarium, poſſe ſe diſpenſare in omnibus caſibus occiſionis humanæ, in quibus non interuenit crimen homicidij. Nec ſint de cætero propter hæc ſoliciti ad petendum diſpenſationem à Papa: quia ipſi poſſunt diſpenſare. *Vide Nau. c. 27. nu. 240.*

IRRISIO, vide ſuprà in verbo, Deriſio.

Nau. cap. 27. num. 191. & ſeqq. Toletus lib. 1. cap. 55. & ſeqq. Couar. in Clem. Si furioſus. *Molanus autem in ſua practica tract. 1. cap. vltimo eleganter & ſuccinctè more ſuo materiam hanc declarat. Vti etiam Binsfeldius in enchiridio, parte vltima, cap. 10. vſque ad finem libri.*

a *Quod hîc ait Author, irregularitatem non ſpectare ad confeſſarios, non vſque adeo verum eſt, vt non ſit operæprecium nonnullas eius ſpecies, quarum in foro pœnitentiali frequentior vſus occurrit, ſummatim declarare. Quod regulis quibuſdam facere conabimur. Omittimus autem eam irregularitatem quæ ex defectu aliquo, vtpote circa matrimonium, natales, corpus, animam &c. oritur: de qua videantur Summiſtæ; ſed agimus dumtaxat de irregularitate ex occiſione hominis, mutilatione, & ex delicto aliquo orta. Poteſt autem homicidium*

ſicut

Digitized by Google

ſicut & mutilatio diuidi in id quod fit ex intentione & in illud quod præter intentionem & voluntatem accidit. Primò igitur agendum eſt

De irregularitate ex homicidio per intentionem facto.

1. regula. Quicunque ex intentione occidit quempiam; eſt irregularis: ſiue occiſio iuſta ſit ſiue iniuſta. Quod idem dicendum eſt de eo qui conſilio, mandato aut quouis alio modo id fieri procurat; ſiquidem mors ex vi & intuitu eius mandati, conſilij vel alterius cuiuſcunque ad hunc effectum cooperationis, conſequatur. Secus enim ſi ea vel omnino non ſequatur, vel aliunde; puta ex proprio motu eius qui per ſe occidit. Tunc enim conſilium iſtud aut mandatum non eſt cauſa iſtius occiſionis. Cæterùm ab hac regula vnicus excipitur caſus per clement. Si furioſus *De homicidio: Videlicet ſi quis in propria vita iuſtam defenſionem & ſeruato moderamine alium occidit, aut occidi procurat. Propria vita inquam: quia ſi in defenſionem vitæ & bonorum alterius aut etiam ſuorum, id faciat, non eſt ab irregularitate immunis. Toletus lib. 1. cap. 80. Nauarr. Manual. cap. 15.n. 2. 5 Ioannes tamen Lenſæus in lib. de ſui & Reip. Chriſtia. defenſione cap. 8. ad fin. id non concedit de eo qui iam ſacerdos ſit, cui proinde iam ius eſt quæſitum miniſtrandi altari: quod ius non poſſit ei adimi vel impediri; niſi ipſum puniendo. Pœnam autem nemo meretur ſine peccato.*

De irregularitate ex homicidio præter intentionem.

Homicidium quod præter intentionem accidit duplex eſt, vnum quod etſi non fuerit intentum, fuit tamen præuiſum: alterum quod nequidem fuit præuiſum. Et hoc poſterius propriè caſuale appellatur.

Sit igitur,

2 regula. Qui facit aut dicit aliquid vnde mors alterius præter intentionem ſequitur eſt irregularis, ſi vel non adhibeat diligentiam quam humano more adhibere tenetur ad id præcauendum; vel etſi eam adhibeat, factum tamen eius aut dictum, ex quo mors ſequitur, eſt illicitum. An autem ad hunc effectum non requiratur inſuper vt ſit ex genere ſuo periculoſum & homicidij inductiuum, prout docet Sotus lib. 5. de iuſt. q. 1. art. 9. videatur apud Toletum lib. 1. cap. 82. aliàs 76. num. 6. Igitur eſt irregularis qui ſecans arborem non adhibuit diligentiam & cautionem neceſſariam, vnde factum eſt vt aliquis ex caſu arboris occideretur. Item Ioannes v. g. fit irregularis, ſi eius amici dū cū Petro iniuſtè rixatur ſuperueniant, & eius intuitu Petrum occidant, Dat enim operam rei illicitæ, ex qua occaſionaliter mors alterius ſequitur.

3 regula. Si autem dans operam rei licitæ, præcauet quantum tenetur ne mors alicuius ſequatur, non fit irregularis. Vnde ſequitur non eſſe irregularem clericum illum qui pro rerum ſuarum aut eccleſiæ defenſione, videns furem clamauit, & aduocauit vicinos in auxilium, qui accurrentes furem apprehenderunt & iudici occidendum tradiderunt. Poſito tamen quod non ſuaſit eius interfectionem nec eam intendit: ſed dumtaxat rerum Eccleſiæ aut ſuarum defenſionem. Nec refert, quod fortè non adhibuerit diligentiam vt fur non traderetur Iudici, quia videlicet ad hoc non tenebatur. Imò, quod amplius eſt, cap. Prælatis *de homicid. in 6. conceſſum eſt perſonis eccleſiaſticis, vt etiam abſque irregularitatis periculo deponere poſſint querelam apud iudicem ſæcularem, pro rerum ſuarum defenſione; dummodo tamen verè proteſtentur ſe non intendere vindictam aut pœnā ſanguinis.*

4 regula. Qui omittit aliquid quod ex iuſtitia facere tenetur ad vitæ alicuius conſeruationem, ſi mors eius ex illa negligētia ſequatur, eſt irregularis. Vt ſi medicus precio conductus negligenter ſe gerat erga ægrotum, vnde contingit eum mori. Secus autem ſi non ex iuſtitia, ſed ex charitate tantum ad id obligatus ſit. Nauarr. cap. 27. num. 231.

5 regula. Quæ de homicidio dicta ſunt eadem totidem verbis dici

Digitized by Google

bis dici poſſunt de mutilatione. Eſt autem mutilatio non quodcunque vulnus aut læſio, ſed tale vt membrum aliquod principale (cuiuſmodi non eſt digitus) à corpore abſcindatur.

De irregularitate ex delicto circa vſum Sacramentorum.

6 *regula. Circa vſum dumtaxat baptiſmi & ordinis contingit irregularitas, iuxta probabiliorem opinionem. Et quidem in baptiſmo contigit tantum ex rebaptizatione formali, id eſt ea qua quis ſciens ſe baptizatum permittit ſe iterum baptizari, aut alium quem ſcit eſſe baptizatum iterum abſolutè & ſine conditione baptizat. Vnde licèt qui abſque rationabili cauſa ſub conditione rebaptizat, grauiter peccet; per hoc tamen irregularitatem non incurrit.*

7 *regula. Quicunque ab ordine ſuſpenſus vel interdictus aut in maiori excommunicatione conſtitutus, aliquem ordinem ſuſcipit, etiam minorem; fit irregularis. Idem dicendum, ſi in eodem ſtatu poſitus exerceat actum ordinis ante ſuſcepti; exerceat autem ſolemniter, id eſt eo modo quo ab habente ordinem, & non à laico, exerceri ſolet. Cæterùm in vtroque caſu excuſat ignorantia probabilis, & iuſta neceſſitas; puta ſi quis inculpabiliter ignorat ſe eſſe excommunicatum; aut quamuis nouerit ſe talem eſſe, tenetur tamen, ad euitandum ſcandalum, celebrare nec poteſt eo tempore abſolutionem impetrare. De qua neceſſitate plura dicta ſunt. cap. 84. de excom. litera A. Irregularitatem quoque incurrit is qui actum ordinis eo modo quo ordinis eſt, vſurpat: Vt ſi quis non Sacerdos celebret, vel confeſſionem ſacramentalem excipiat.*

8 *regula. Quicunque ab Epiſcopo excommunicato, vel à pontificalibus interdicto ordines recipit; manet irregularis, nec in hoc caſu excuſat ignorantia. Nauarr. cap. 27 num. 241. Sed poſt conc. Conſtantienſe requiritur, vt Epiſcopus ſit denuntiatus talis. Porro qui maioribus ordinantur ante legitimam ætatem,*

Digitized by Google

vel extra tempora, aut ab alieno abſque dimiſſorijs, vel denique per ſaltum; non propriè irregularitatem incurrunt, ſed ſuſpenſionem. Vti infra dicetur, V. Suſpenſio.

De irregularitate ex hæreſi & criminis notorietate.

9. *regula. Etiam ex hæreſi quantumcunque occulta, dummodo tamẽ in exterius aliquod ſignũ tranſierit, oritur irregularitas. Quæ non ſolos hæreticos ſed etiam eorum filios, per lineam quidem paternam vſque ad ſecundam generationem, per maternam autem vſque ad primam tantùm, comprehendit, ſimul & eorum fautores. Adeo vt licet hæreticus ſui criminis veniam conſequatur; adhuc tamen vlteriori abſolutione ab irregularitate indigeat, vt poſſit ad ordines vel ad eccleſiaſtica beneficia promoueri.*

10. *regula. Præter delicta quæ iam diximus: homicidium videlicet comprehenſa mutilatione, malum vſum ſacramentorum baptiſmi & ordinis, vnà cum hæreſi; nullum eſt aliud peccatum quod præcisè, id eſt quantum eſt ex ratione ſui, inducat irregularitatem. Dico,* Præcisè *&c. quia ſi crimen aliquod enorme iunctam habeat notorietatem (etiamſi non ſit vnum ex dictis) inducit irregularitatem. Nau. cap. 27. num. 248. Idque non tam ratione ſui, quàm ratione infamiæ, quæ ex eius notorietate & fama prouenit. Crimen autem enorme hîc à doctoribus vocatur illud quod eſt depoſitione aut degradatione dignum, & cui talis pœna in iure decernitur: qualia recenſentur adulterium, ſtuprum, blaſphemia, ſimonia, periurium &c. Quando autem cenſeatur eſſe notorium, Vide Nau. ſuprà, num. 255.*

Quis in irregularitate poſſit diſpenſare.

Quandoquidem omnis irregularitas ſit iure humano introducta; conſtat ſummum pontificẽ in qualibet poſſe diſpenſare. Quod autem ad epiſcopos attinet; concilium Trid. ſſ. 24. cap. 6. de refor.

conce-

concedit ijs poteſtatem diſpenſandi in omnibus irregularitatibus ex delicto occulto prouenientibus, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis alijs ad forū contentioſum deductis; vti ſupra monuimus ad V. Diſpenſatio. *Quā quidem poteſtatē probabile eſt eos exercere poſſe per ſubſtitutum, vt ex eod. concilij loco deduci poteſt. Cæterùm æquum non eſt (quod declarauit congregatio Romana) vt in locis vbi concilium non eſt receptum quoad onera; Epiſcopi iſto priuilegio alijſque fauoribus ab eod. concilio factis gaudere poſſint.*

In cæteris autem irregularitatibus (id eſt ijs quæ ex delicto publico contracta ſunt) ordinariè nequeunt diſpenſare, paucis quibuſdam exceptis. Nam cum eo qui factus eſt irregularis ſuſcipiēdo ordines, aut eos nondum habitos vſurpando; diſpenſant vt in officio ordinum antè acceptorum permaneat, non tamen vt ad maiores vlteriùs aſcendat. Nau.cap.27.nu.243 Cùm eo autē qui ordinis actum exercendo, cenſurā aliquam (id eſt, excommunicationem, vel ſuſpenſionem, aut interdictū violauit, non diſpenſant. Cap. Is qui *De ſent. excom in 6. Vide Tolet.lib.1.c.72. aliàs 66. Rursū in irregularitate ex homicidio caſuali, diſpēſare poſsūt quoad ordines minores et quoad beneficiū ſimplex. Na.c.27.n.240*

Reſtat dubiū de irregularitate contracta ex notorietate enormis delicti. Nam ſi exceptis caſibus iam allatis, Epiſcopi non diſpenſant in ea irregularitate quæ oritur ex publico delicto, vt dictū eſt; videtur cōſequens quod nec poſſint diſpenſare in irregularitate quā incurrit v.g. publicus adulter, periurus &c. Sed reſpondetur hanc irregularitatē non eſſe propriè ex delicto, ſed potiùs ex infamia quæ ex notorietate talis delicti prouenit, vti ſupra diximus. Iam verò Epiſcopi poſſunt diſpenſare cum infamibus vbi per contraria facta & bona opera famam recuperauerunt, dummodo tamen crimen admiſſum non ſit vnum ex ijs quorum abſolutio pontifici eſt reſeruata. Nam cùm nequeant abſoluere ab hæreſi & ſimonia publica; non poſsunt conſequenter diſpenſare in infamia ex talibus peccatis contracta. Vide Tolet. lib. 1. cap. 62. aliàs 56. & cap. 74. aliàs 68.

Poſtremò hîc aduertendū eſt per iubilæa & alias conceſſiones in quibus datur poteſtas abſoluēdi à quibuſcunq; cenſuris & pœnis;

non accipere confeſſarium facultatem diſpenſandi in irregularitate, niſi eius fiat expreſſa mentio. Nau cap. 27. nu. 254.

De effectu irregularitatis.

Irregularitas impedit ſuſceptionem ordinum, & in ſuſceptis miniſtrationem: idque ſub reatu peccati mortalis; niſi fortè ignorantia aut iuſta neceſſitas excuſet. Item omnis irregularitas præcedens collationem beneficij, reddit eam ſubſequutam inualidam ipſo iure, non tamen priuat ipſo facto beneficijs iam ante acquiſitis, quæcunque tandem illa ſint. Nau. cap. 27. nu. 251. An verò ſaltem in conſcientia teneatur irregularis ſtatim relinquere ſuum beneficium, eſt diſtinguendum de beneficio, cui annexa eſt obligatio ad actum alicuius ordinis; & de eo quod talem obligationem non habet: vt videlicet dicatur beneficium poſterioris generis non eſſe neceſſariò dimittendum ante iudicis condemnationem; beneficium autem prioris generis, vt tuta conſcientia retineri poſſit, debet, qui illud poſſidet, quamprimùm commodè poteſt, diſpenſationem procurare: quam ſi non valeat obtinere, debet beneficium abſolutè dimittere, aut ſaltem in manu ſuperioris legitimi, iuxta formam conſuetam, illud renunciare. Suarez tom. 5. diſp 40. ſect. 2. num. 19. Ratio huius eſt, quia beneficium datur propter officium: vnde qui iure impeditur ab officio, ad quod beneficium aliquod ordinatur; non poteſt iuſtè ipſum retinere. Atque id ſimiliter de effectu excommunicationis, ſuſpenſionis, interdicti, quoad beneficia attinet, dici poteſt: videlicet per eiuſmodi cenſuras non amitti beneficij titulum antea legitimè acquiſitum; ſed procurandam eſſe abſolutionem, aliàs dimittendum eſſe, ſi eſt affectum obligatione ad aliquem actum, qui ratione cenſuræ exerceri non poſſit.

b *Nau. contrarium docet cap. 27. num. 252. Videlicet ad incurrendam irregularitatem ex delicto, non ſufficere peccatum veniale.*

c *Solēt tamen alij Summiſtæ etiam hanc irregularitatem vocare ex homicidio. Vnde diſtinguunt in hac materia duplex homicidium, vnum iuſtum & licitum, aliud iniuſtum.*

IVDAI-

Digitized by Google

IVDAIZARE (ſiue ſeruando ſabbatum, ſiue alia Iudæorum cuſtodiendo) peccatum mortale eſt, ad ſuperſtitionem falſi cultus diuini ſpectans.

SVMMARIVM.

Chriſtianorum cum Iudæis conuerſatio in pleriſque eſt illicita.

IVDAEORVM conuerſatio illicita eſt Chriſtianis, in generali quidem quantum ad aſſiduam ſeu familiarem conuerſationem. In ſpeciali verò quantum ad decem. Primò, ad ſimul habitandum. Secundò, ad ſimul conuiuendum. Tertiò, ad ſimul balneandum. Quartò, ad vocandum illos in infirmitate. Quintò, ad percipiendum medicinas ab eis. Sextò, ad nutriendum infantes eorum in domibus eorum. Septimò, ad ſeruiendum eis vt illorũ famuli. Octauò, ad eſſe ſeruum eorum. Nonò, ad præficiendum ſeu permittendum illos in aliquo officio publico inter Chriſtianos. Decimò, ad comedendum azyma illorum: vt videre potes extrà, de Iudæis, & 28. quæſt. 1. in pluribus capitulis.

2. Et quoniam in multis appoſita eſt pœna excommunicationis (vt in primo, tertio, quarto, quinto & vltimo, in cap. *Nullus*. 28. q. 1.) ſecundum autem dicitur ſacrilegum, ſextum verò & ſeptimum committitur Prælatis vt compellant per Eccleſiaſticam cenſuram: nono quoque cenſura excommunicationis ferenda indicitur, 17. q. 2. cap. *Conſtituit*; ideò cautum oportet confeſſorem in huiuſmodi non ferre vnam de omnibus ſententiam, ſed quædam nullo pacto pertranſire: qualia ſunt omnia quæ quaſi continuam conuerſationem aut multam familiaritatẽ ingerunt (vt cohabitare, famulari domeſticè quouis mini-

Digitized by Google

miniſterio &c.) & quòd tolerentur in officijs publicis. Primum enim horum, periculum habet annexum ſubuerſionis: iuxta illud Apoſtoli: *Modicum fermentum totam maſſam corrumpit*, & propterea inhibitum eſt. Secundum autẽ derogat dignitati fidei, & idcirco eſt interdictum.

3. Quædam autem ſi abſque contemptu non ſunt ſeruata, ex incuria aut aliqua cauſa rationabili, ſaltem ſecundum tranſgreſſorum iudicium, tolerari poſſunt: vt cœnaſſe cum eis aut balneatum ſimul eſſe, vocaſſe ad curam ægritudinis, & ſimilia.

4. Spectandum ſiquidem eſt ad tria. Primò, ad obedientiam, cui non contrauenitur ſi deſit contemptus. Secundò, ad finem præcepti, qui eſt, ne fides fidelium periculo corruptionis exponatur: contra quem fieret ſi familiaritas aut illorum ſuper Chriſtianos præfectura quælibet permitteretur. Tertiò, ad alium finem præcepti: ſcilicet dignitatem fidelium ſeruandam: contra quam fieret, & per illorum officia publica, & per azymorum illorum comeſtionem, & per conuiuia: ipſis enim tanquam diuina profitentibus, noſtra abominantibus, Chriſtiani quaſi prophanos ſe exhiberent, illis deferendo. Et omnibus cõſideratis ſecundum diuerſitatem temporum, locorum, & perſonarum eſt iudicandum, ſaluãdo ſemper tria prædicta.

SVMMARIVM.

Iudex varijs modis peccat. Vt iudicando non ſubditum; aut contra veritatem: vel non ſeruato iuris ordine. Item abſque iuſta ratione pœnam relaxando, aut in pecuniariam commutando. Rurſus differendo iuſtitiã vel omittendo; idq; ſub vinculo reſtitutionis ad damna inde conſequentia. Peccat etiam, ſi procedit ex prauo affectu, aut non ſeruat ea quæ legibus ei præſcribuntur.

IVDICIS peccata ſunt in duplici differentia, quædam namque ſunt contra diuinum vel naturale ius: quæ-

quædam contra ius poſitiuum. Et peccata quidem iudicis prima principalia ſunt quinque.

1. Primum eſt, iudicium iniuſtum in toto vel in parte. Secundum eſt, iudicium temerarium, quando ſine ſufficiētibus teſtibus, documentis & iuris ordine *a*, quò ad neceſſaria iudicat, etiam ſi eueniret inde ſententia iuſta: quia non debet iudicare niſi ex ſufficiētibus ad iudicium. Tertium eſt iudicium vſurpatum *b*, quando vel non ſibi ſubditam perſonam, vel opus non ſibi ſubditum (puta occultum) iudicat.

2. Quartum quaſi extraiudiciale eſt iniuſta remiſſio pœnæ: quando ſcilicet iudex etiam ſi princeps fuerit, relaxat pœnam homicidij, mutilationis, latrocinij, & huiuſmodi, in damnum reipublicæ, aut partis. Magnum ſiquidem reipublicæ nocumentum communiter infertur, quum mali impunes euadunt: quia creſcunt mali, & qui ſunt mali aut ad malum proni audent perturbare, vulnerare, occidere &c.

3. Nec excuſat commutatio pœnæ in pecuniariam, nec pax à parte habita: quoniam princeps eſt cuſtos iuſti: ita quod abſque rationabili cauſa vtens huiuſmodi vocatis clemētijs peccatum mortaliſſimum incurrit, imò reus eſt homicidiorum &c. conſequentium.

4. Quintū eſt, negatio ſeu dilatio iuſtitiæ, præſertim petitæ. Dico autem præſertim petitæ: quia tenetur etiam nō petitam iuſtitiam facere, vigilando & inquirendo, ac purgando Rempublicam malis hominibus, punitionibus. Sed tantò grauius peccat petitam negando, aut procraſtinando iuſtitiam: & tenetur de expenſis & damnis illorū quibus negatur vel differtur ſine rationabili cauſa.

5. Et quodlibet horum quinque eſt peccatum mortale: quia eſt iniuſtitia, quæ ex ſuo genere eſt mortale peccatū.

6. Annexa autē peccata ſunt innumera iuxta multitudinem cauſarum quæ poſſunt iudicē inducere ad aliquid dictorū. Poteſt namque ex odio vel vindicta, ex auaritia, ex amicitia alicuius, ex ambitione, ex ignorantia culpabili, ex timore mundano &c. incurrere hæc peccata.

7. Ex

7. Ex poſitiuo antem iure, ſiue canonico, ſiue ciuili, ſiue municipali, tot incurrunt peccata, quot transgrediuntur prohibita. Quæ non tenetur confeſſor ſcire, ſed ipſi iudices tenentur ſcire quæ ſpectant ad officium ſuum. Et propterea ipſe ſeipſum probet ſi eſt iudex ordinarius, ſi violauit quæ ſunt ordinarij. Et ſi eſt iudex delegatus, ſi violauit quæ ſunt delegati: puta petere aut recipere præter eſculenta paucorum dierum, & expenſas in caſu: quia Eccleſiaſticus tenetur reſtituere, de reſcript. in 6. cap. *Statutum*, & *Cùm ab omni.* de vita & honeſt. clerico. Sæcularis autem non poteſt præter eſculenta pluſquàm quatuor aureos recipere, ſi cauſa excedit centum aureos: vt ciuiles leges ſtatuunt. Sed hæc ſint exempli cauſa dicta, ipſi de ſeipſis loquantur.

S. Thom. 2. 2. q. 60. & 67. Bannes in eundem locum. Sotus, lib. 5. de iuſt. q. 4. Nau. cap. 25. num 12. & ſeqq. Tolet. lib. 5. cap. 56. Leſſius lib. 2. cap. 29. Binsfeldius Enchir parte 3. cap. 29.

a *Dominicus Bannes ad q. 69. de iuſt. art. 2. & Leſſius dicto cap. 29. lib. 2. dub. 12. & ſeqq. optimè declarant quem iuris ordinem ſeruare debeat iudex in proceſſu iudiciali, & nominatim in inquiſitionibus faciendis. Pro qua re ſciendum eſt quod iudex aliquando inquirit de ſuis ſubditis in genere: an ſcilicet ſeruentur leges in iſta vel alia ciuitate: an non committantur crimina &c. Et eſt iſta inquiſitio omnino generalis, qua vti ſolent ſuperiores in viſitatione locorum ſibi ſubiectorum. Alia inquiſitio eſt omnino ſpecialis; qua videlicet, Iudex ſiue ſuperior inquirit de perſona aliqua certa, & de certo crimine: v. g. An Petrus commiſerit homicidium. Tertia inquiſitio vocatur mixta; quando vel ſolum crimen eſt ſpeciale, vt Quis fecerit iſtud homicidium: vel ſola perſona ſpecialis eſt; vt An Petrus non ſit criminoſus.*

Porro ad inquiſitionem generalem ſuperior procedere poteſt & ſubinde debet; etiamſi nulla præceſſerit denunciatio, aut rumor, ſiue infamia de aliquibus criminibus admiſſis. Tunc enim nemini fit iniuria, cùm de nullo in particulari fiat inquiſitio. Et talis procedendi modus eiuſdem eſt neceſſitatis, cuius eſt viſitatio locorum ad purganda crimina. An autem & quatenus reſpon-

reſpondere teneatur qui ſic fuerit à iudice interrogatus; petendũ eſt ex ijs quæ infra annotantur ad V. Teſtimonium. *At vero ad inquiſitionem ſpecialem Iudex procedere non poteſt, niſi præceſſerit aliqua infamia authoris. Cap.* Inquiſitionis *De accuſatio: aut niſi in iudicio denunciatus fuerit vel accuſatus. Ratio eſt, quia Iudex quando ad punitionem criminum procedit, debet agere ex ſcientia publica: quæ haberi non poteſt, niſi vel per accuſationem, denunciationem, propriam confeſſionem in iudicio factas, vel per infamiam, vel denique per facti euidentiam in conſpectu iudicis & aliorum.*

Eſt autem ſermo de inquiſitione iudiciali, id eſt ea quæ ordinatur ad punitionem criminis ex poteſtate publica. Secus enim eſt de inquiſitione ordinata ad correctionem fraternam: quia tunc ſuperior licitè inquirit de perſonis & criminibus in particulari, etiamſi nulla infamia præcedat; ſicut poteſt, & interdum tenetur, priuatus aliquis in ſimili caſu denunciare authorem criminis, ad hoc vt emendetur.

Porro inquiſitio quam mixtam appellant, ſi ſit particularis ex parte perſonæ, eiuſdem eſt rationis, cuius ea quæ ſpecialis eſt abſolutè: ſi autem ex parte criminis; idem eſt de ea ac dē generali inquiſitione iudicium.

b *Circa iudicij vſurpationem, recolendum eſt quod ſupra docuit Author cap. 84. de excommunicatione. Videlicet eum qui maiore excommunicatione eſt innodatus, excluſum eſſe ab omnibus actibus legitimis: ac proinde ſi iudicet, committere peccatum, idque mortale, iudicis officium vſurpando. Cæterùm (quod illic etiam monendum erat) ſciendum hoc procedere, quantùm eſt ex parte ipſius excommunicati. Nam aliàs, ſi non eſt vitandus, id eſt, ſi non eſt denunciatus neque notorius clerici percuſſor; poterit adhuc iudicium exercere, ſi à ſuis ſubditis requiratur. Quia nimirum illi habent ius per concilij Conſtantienſis conſtitutionem relatam ſupra cap. 86. de excom. petendi ab eo iuſtitiam, quamdiu nondum eſt vitandus. Vnde conſequitur ei licere in eo caſu iuſtitiam petitam adminiſtrare. Quod idem monuimus ad dictum cap. 84. quoad adminiſtrationem ſacramẽtorum. Ita tamen vt non niſi ad aliorum inſtantiam, poſſit iſtis*

actibus

Digitized by Google

actibus ſeſe immiſcere. Ex quo etiam vlterius colligere licet, ſententias in huiuſmodi caſu à iudice excommunicato latas, eſſe hodie validas: aliàs enim illuſoria & noxia videretur conceſſio facta fidelibus per dictam conſtitutionem concilij, vt deinceps nõ teneantur vitare excommunicatos, duobus exceptis caſibus. Quare quod idem Author eod. cap. 84. num. 3. indiſtinctè affirmat, geſta per excommunicatum ratione publici officij etiam ciuilis, non valere; intelligendum eſt, vt vera ſit eius doctrina, de excõmunicato vitando dumtaxat: non autem de quocunque alio; etiamſi eius excommunicatio ſit publica. Vide Leſſium lib. 2. cap. 29. dub. 7. Bannes, de iuſt. ad q. 67. ar. 1. dub. vlt.

De iudicibus ſæcularibus vſurpantibus iudicium aduerſus perſonas eccleſiaſticas, habes ſupra cap. 29 39. & 83. de excom.

Item, An poſſit condemnare innocentem ſecundùm allegata & probata dictum eſt ad V. Homicidium *litera A.*

SVMMARIVM.

Abſque ſufficientibus argumentis proximum ſuum de peccato mortali certò iudicare, peccatum eſt mortale: veniale autem, ſi non certò; aut etiamſi certò, de veniali tantùm proximus iudicetur. Quanquam aliud eſt iudicare opus ipſum, aliud intentionem operantis condemnare.

IVDICIVM temerarium (quo homo quicunque ſine ſufficienti certitudine iudicat proximum de animo ſeu intentione) peccatum eſt: quia nemo debet diffinitiuè aſſerere etiam in ſuo corde quod neſcit, in præiudicium præſertim alterius: Et ſi ſic iudicat proximum de peccato mortali *a*, peccat mortaliter: quia ſine ſufficienti cauſa deſpicit proximum, & in corde ſuo dat illi iniurioſum locum abſque rationabili cauſa. Si autem iudicat de peccato veniali, aut de mortali non aſſertiuè in corde ſuo determinat, quamuis credat firmiter & temerariè, non peccat mortaliter: quia non diffinitiuè iudicat: ſed

ſed venialiter, magis & minus grauiter, iuxta qualitatem ſignorum *b* æſtimandi, & affectus malè diſpoſiti.

2. Vbi quoque pro timoratis conſcientijs, memento diſcernere inter iudicium operis, & iudicium perſonæ. Nam ſi quis non plus ſciens, audit aliquem maledicentẽ (puta in mala hora) aut videt aliquem exercentem aliquem turpem actum, & credens actus huiuſmodi eſſe ſecundum ſe peccata mortalia, iudicat illos peccati mortalis; non incurrit peccatum iudicij temerarij, de quo eſt communis ſermo: quoniam non iudicat perſonam, ſed opus: nec errat in iudicio perſonali, ſed in iudicio rerum.

3. Tunc autem iudicaret temerariè, quando eſſet iudiciũ perſonale: ita quòd ex parte intentionis ſeu animi iudicaret illũ peccare mortaliter, audens definire in actibus dubijs aut venialibus intentionem mortalem.

S. Tho. 2.2.q.60. Nau. cap 18. num 9. Leſſius lib. 2. cap. 29 dub. 2. & ſeqq. Soto lib 3. de iuſt q. 4. art. 3. Author infra V. Suſpicio. Medina inſtruct. lib. 1 cap. 13 § 37.

Hic diſtinguunt doctores inter dubitationẽ, ſuſpicionem, opinionem & iudicium: Vt dubitatio ſit quando quis in neutram contradictionis partem inclinat, ſed ad vtrãque ſe habet indifferenter: ſuſpicio quãdo alteri parti aſſentitur, ſed ita debiliter, vt in primo gradu vltra dubitationem ſubſiſtat: & ſi aſſenſus iſte paulatim roboretur & creſcat, ſic tamen vt remaneat formido de oppoſito; fit opinio: ſi vero formido excludatur, fit iudicium certum & definitiuum.

Et quidem de iudicio temerario conſtat illud eſſe peccatum genere ſuo mortale; quamuis fieri poſſit vt in indiuiduo ſit tantum veniale. Videlicet vel quia non eſt plene deliberatum; quãdo ſcilicet aliquis non ſatis animaduertit ſe iudicare malè de proximo: vel propter leuitatem materiæ: vel denique quia indicia quibus ad iudicandum mouetur, talia ſunt vt licèt non ſufficiãt ad certum iudicium; vehementer tamen illuc accedant, ita vt efficiant rem vehementer probabilem.

An autem ſimiliter dubitatio, ſuſpicio & opinio temeraria, ſint peccata mortalia genere ſuo? Author hic, & V. Suſpicio,

 item

item in 2. 2. ad q. 60. art. 3. partem negantem amplectitur, docens non eſſe peccatum mortale, niſi quando quis firmiter & certò iudicat proximum. Sed hæc eius doctrina ita generaliter intellecta multis non placet. Inter quos eſt Soto dicta q. 4. lib. 3. de iuſti. art. 3. & Bannes ad q. 60. de iuſt. art. 3. & 4. Aragon. pag. 66. col. 2. & pag. 68. & quos ille citat. Etiam Molan. Theol. pract. tract. 3. c. 36. nu. 32. Imò & S. Thom. eod. art. 3. in reſp. ad 2. & 3. ſi bene perpendatur. Vndè dicendum videtur quoad ſuſpicionem notabiliter temerariam (ſi ſit in re valde graui & ex perfecta deliberatione procedat) eam eſſe peccatum mortale. Quod multo magis de opinione temeraria dicendum eſt. Ratio eſt, quia homines valdè indignè id ferunt, putantque ſibi magnam fieri iniuriam, ſi eiuſmodi ſuſpicio de ijs habeatur. Tùm etiam quia ex tali ſuſpicione nata eſt ſequi detractio aut alia ſimilis iniuria exterior, quæ genere ſuo continet culpam mortalē. Id autem maximè veritatem habet, quando ſuſpicio non ſolùm eſt temeraria, ſed etiam pertinax: quia tunc non ex imbecillitate humani intellectus, ſed ex maleuolentia, quam quis habet ergà proximum, originem habet. De dubitatione quoque idem videtur, ſeruata proportione iudicandum; eam videlicet eſſe peccatum mortale quando quiſpiam eligit pertinaciter dubitare de proximi probitate: ſi autem ſolùm ex errore humano dubitet, paratus ſe corrigere vbi viderit indicia non eſſe ſufficientia; non eſt pluſquam veniale.

a *Summiſtæ plerumque videntur exiſtimare tunc demum materiam eſſe notabilem in hoc genere, quando iudicatur proximus de mortali. Verùm (vti docent Sotus, & Bannes vbi ſupra) etiam illud quod nullum peccatum eſt, poteſt eſſe materia notabilis: ſi videlicet vergat in notabile detrimentum proximi, quoad famam, honorem, bona fortunæ, conſiderata perſonæ illius qualitate. Vndè ſi quis temerè iudicaret aliquem eſſe amentem, illegitimum &c. quamuis iſti defectus non ſint peccata; peccaret mortaliter.*

b *Quod attinet ad ſigna & indicia quibus homo mouetur ad iudicandum proximum, ſi ſint iudicio viri prudentis & probi ſufficientia; tunc iudicium non eſt temerarium nec illicitum.*

Cete-

Cæterùm contingit indicia quædam ſufficere ad dubitandum quæ non ad ſuſpicandum: item ſunt quæ ſufficiunt ad ſuſpicandum quæ non ſufficiunt ad iudicandum: Vti per ſe clarum eſt.

SVMMARIVM.

Iuramentum, ſi fiat in veritate, iuſtitia & iudicio, eſt actus religionis: cui repugnat periurium, & illud iuramentum quod fit per falſos deos. Iurare autem per creaturas more & ſenſu Christiano, non eſt prohibitum.

IVRARE ſi ſuos habet comites, iudicium, iuſtitiam, & veritatem, actus virtutis religionis eſt: vtpote profitens Deum infallibilem omnium notitiam ac veracitatem habere. Propter quod ſcriptum eſt: *Laudabuntur omnes qui iurant in eo.*

1. Contrariantur autem iuramento duo crimina, periurium, & iurare per falſos deos, aut creaturas. Et de periurio quidem in loco ſuo inferiùs tractabitur. De hoc autē crimine quod grauius eſt *a*, nec habet nomen proprium aduerte quòd ad blaſphemiam reducitur: quia dum aliquis intendit verè iurare, intendit teſtimonium infallibile afferre: & dum per creaturam quamcunque aut falſum Deũ iurat, profitetur creaturam illam ſeu illum æſtimatum Deum, eſſe infallibilem teſtem; quod eſt proprium Dei, veri: ac per hoc attribuit quod eſt proprium Dei alteri: quod eſt blaſphemare. Eſt ergo iurare per creaturas, aut falſum Deum, pluſquam periurium, quia eſt peccatum blaſphemiæ.

3. Veruntamen quum Christiani iurare videntur per creaturas (vt per ſancta euangelia, aut per ſanctos &c.) piè interpretandum eſt: hoc eſt ſecundum Chriſtianum morem & ſenſum; hoc eſt, vt intentio iurantis ſit Deum

Digitized by Google

in creatura afferre in teſtem, & non ipſam ſecundùm ſe creaturam. Et iuxta hanc diſtinctionem diſcerne diuerſa ſcripta prohibentia & concedentia iurare per creaturas. Nã prohibentia intelliguntur de creaturis ſecundum ſe: concedentia intelliguntur de creaturis, vt in eis eſt Deus. *S. Thom. 2. 2. q. 89. & q. 98. Nau. cap. 12. num. 1. & ſeqq. Leſſius lib. 2. cap. 41.*

De obligatione iuramenti, Vide infra V. Periurium *nu.* 8.

a *Contradicit S. Auguſtinus epiſt. 154.* Sine vlla dubitatione minus malum eſt iurare per falſos deos veraciter, quàm per verum Deum fallaciter.

SVMMARIVM.

Laruarum Vſus etſi per ſe malus non ſit, dedecet tamen perſonas quaſdam, maximè Vero eccleſiaſticas: ſed nec ab alijs omni tempore, modo, aut loco exerceri poteſt.

LARVARVM vſus illicitus ex circunſtantia aliqua redditur, & non eſt ſecundum ſe illicitus: vt patet ex hoc quòd in repræſentationibus eſt licitus. Nec ſolum redditur illicitus ex malo fine, & incongruo tempore, loco & modo: ſed ex conditione perſonæ plurimum penſandus eſt. Nam quia tempore quo quaſi inſanire licet, laruæ aſſumuntur, iuuentutis hæc eſt licentia: & propterea à grauibus viris aliena cenſetur.

2. Et licèt magnates etiam Eccleſiaſtici ad excuſandas excuſationes in peccatis, dicant ſe maximè decere vt laruati incedant, vt poſſint liberè diſcurrere incogniti, quod non deceret illos manifeſtos, nihilominus non excuſantur. Tum quia tales non egent propter graues toto anno occupationes huiuſmodi recreatione. Tum quia non ad recreandum animum, ſed ad ſuperfluam agunt delectationem. Tum quia non curant cognoſci, imò plures eorum volunt

volunt cognoſci. Tum quia ſcandalizantur puſilli ex prælatis præſertim Eccleſiaſticis laruatis. Et meritò, quia perſonas ſubeunt leuium & iuuenum ſecundum morem. Et hoc eſt valde penſandum: ſcriptum eſt enim. *Qui ſcandalizauerit vnum eſt iſtis puſillis, expedit ei vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius &c.*

S. Thom. 2. 2. q. 168. art. 3.

LAtrocinium (quo obſeſſor viarum ſiue publicè, ſiue occultè per vim aufert res à tranſeuntibus) ſpecies eſt rapinæ, & manifeſtè peccatum mortale: à quo denominantur latrones.

LEnocinium (quo perſona mediat, fouet, allicit ad venerea aliena) peccatum eſt mortale, tantò grauiùs, quantò reatum in ſe habet omnium criminum quæ inde ſequuntur. Hinc enim lenones & lenæ perſonæ infames ſatis notæ denominantur.

SVMMARIVM.

Lex mandans peccatũ, vel inæqualiter grauans ſubditos: itẽ ea quæ à poteſtate legitima non procedit, vel ad bonum commune nõ ordinatur; non ſolum iniqua eſt, ſed nec vim habet obligandi.

LEx iniuſta peccatum eſt maximi criminis: nec meretur vocari lex, ſtatutum aut &c. ſed corruptio legis. Conſurgit autem iniquitas legis ex quatuor.

1. Primò, ex materia: vt quum mandatur fieri aliquid quod eſt peccatum & præcipuè mortale: vt ſunt leges de ſacrificando idolis de fallendo proximum.

2. Secundò, ex forma: vt ſunt leges grauantes inæqualiter ſubditos inæqualitate proportionis, quæ conſtituit iniuſtitiam diſtributiuam. Vt quum ſit edictum de colligendis decem milibus ducatorum à populo, ita quòd tales ſoluant centum, & tales viginti &c. quum tamen ſecundum proportionalem iuſtitiam è conuerſo fortè fieri deberet: ſed quia attenditur ad fauores vel ad amicitiam; ideò ſic iniquè diſtribuitur onus. Et ſic de ſimilibus.

3. Tertiò, ex authore legis, quia ſcilicet non habet poteſtatem ſtatuendi, vel non habet poteſtatem ſuper illos, vtpote exemptos, aut ſuper illam rem ſeu illud opus.

4. Quartò, ex fine: quia non ordinatur in veritate ad commune bonum, ſed ad proprium cõmodum principis.

5. Et quocunque horum modorum lex ſeu mandatum iniuſtitiam habeat, non ſolum eſt iniqua: ſed non obligat ſubditos ad ſui obſeruantiam.

6. Ad ſecundum modum ſpectant omnes gabellæ iniquæ ex forma: vt videntur omnes gabellæ de ijs quæ deferuntur pro proprio vſu a, quæ etiam ex ciuili iure ſunt prohibitæ. Ad quartum autem omnes iniquæ ex non durante amplius fine: vt ſi gabella fuit poſita ad faciendum muros ciuitatis; perfectis muris iniuſta eſt, ſi perſeuerat exactio.

S. Thom. 1. 2. q. 90. & 96. Medina ibid. Soto lib. 1. de iuſt. q. 1. & 6. Nau. cap. 23. num. 40. & ſeqq. Toletus lib. 8. cap. 17. & ſeqq. A Graffijs parte 1. lib. 2. cap. 10.

De obligatione legis humanę.

Circa legis humanæ vim & obligationem quæri poſſunt aliqua.

1. *An lex iniuſta nullo caſu obliget? Reſpondetur quod ea quæ eſt iniuſta ex parte materiæ, id eſt quæ præcipit aliquid quod ſine peccato fieri nequit, non ſolum nunquam obligat; ſed nec vllo caſu licet ei obedire: quæ autem aliter fuerit iniuſta, obligat caſu quo ſi non ſeruaretur, metuendum eſſet aliquod grauius malum.*

lum. Ita legibus tyrannorum ſubinde obediendum eſt, vti docent Bannes de iuſt. q. 60. art. 6. Leſſius lib. 2. cap. 29. dub. 9. Tolet. lib. 8. cap. 18. & Medina 1. 2. q. 96. art. 4. in fin. Verùm eo caſu non tam ipſa lex iniuſta, quàm lex naturalis, qua tenemur cõmuni tranquillitati prouidere, obligat.

2. An lex debeat eſſe promulgata priuſquam obliget? Reſpondetur affirmatiuè, vti docet S. Thom. 1. 2. q. 90. art. 4. Sufficienti autem promulgatione factâ, mox incipit omnes obligare etiam eos quos alioqui contigerit legem ignorare: ita tamen vt ſi ignorantia ſit inculpabilis, & eâ ſublatâ aliàs eſſent legem ſeruaturi, à peccato tranſgreſſionis excuſentur. Hac autem intellige, niſi fuerit aliter conſtitutum. Nam ſi in promulgatione legis, eius obligatio ad certum temporis terminum reſtringatur, ita videlicet, vt demum poſt duos aut tres menſes ſuam vim habitura ſit; tunc non ſtatim, ſed elapſo dumtaxat termino conſtituto incipit obligare. Vide Sot. lib. 1. de iuſt. q. 1. art. 4.

3. Vtrum lex vt ſit obligatoria debeat eſſe recepta? Partem affir. tradunt Nau. pralud 9. num. 8. & cap. 23. nu. 41. Tolet. dicto lib. 8. cap. 18. & alij communiter. Verùm id ſanè intelligendum eſt. Tenentur enim ſubditi, maximè autem ij ad quos id pracipuè ſpectat, leges iuſtas & rationabiles à ſuperiori poteſtate iniunctas, recipere; idque iure naturali ſubiectionis. Itaque vehementer peccãt ij per quos ſtat quo minùs tales reges recipiantur. Quales inprimis ſunt hi qui Epiſcopis reformationes concilij Trid. rationabiliter inducere volẽtibus, pratextu priuilegiorum, conſuetudinum &c. ſeſe opponunt. Meminiſſe namque debent, priuilegia & conſuetudines eiuſmodi aduerſus religionis & diſciplina eccleſiaſtica ordinem militare non debere. Hoc igitur ſenſu accipiendum eſt legem purè humanam, ſi non fuerit vtentium moribus comprobata & recepta non obligare; quod tunc etſi alioqui per ſe bona & ſancta ſit; non videatur tamen huic vel iſti populo conuenire: poſtquam eius conſtitutio nullum poteſt apud eos effectum habere.

4. Vnde cognoſci poteſt legem obligare ſub veniali aut mortali? Medina 1. 2. q. 96. a. 4. paulò poſt initiũ reiectis duabus regulis quas Sil. V. Lex *q. 8. & 17. ad huius rei notitiam adfert; ponit*

Digitized by Google

aliam generalem huiuſmodi. Quanta ſit obligatio legis alicuius; id ex qualitate materiæ, quæ præcipitur, inueſtigandum eſt. Itaque ſi materia ſit leuis, leue peccatum erit legis tranſgreſſio: ſin autē grauis, graue: qualiſcunque tandem fuerit mens legiſlatoris. Vt namque ex eius voluntate non pendet, quod lex ab eo lata (ſi quidem veri nominis legem inſtituere intendat) obliget aut non obliget, ſed ex ipſius legis natura id conſequitur; ita quoque, quod ſub mortali aut veniali obliget; non ex eius arbitrio, ſed ex legis qualitate iudicandum eſt.

5. Vtrum leges humanæ obligent ſub periculo mortis? Hanc quæſtionem tractat Sot. lib. 1. de iuſt. q. 6. art. 4. & in 4. d. 22. q. 1. art. 4. Medina loco proximè allegato 1. 2. q. 96. art. 4. Reſpondetur eas leges quarum materia annexum habet ex ſe mortis periculum, ſub eodem periculo obligare. Vt ſi epiſcopus præcipiat Parochis vt in eccleſia ſua permaneant & adminiſtrent ſacramenta tempore peſtis; tenentur, etiam cum vitæ periculo, permanere & ſacramenta adminiſtrare. Item miles duce præcipiente tenetur hoſtem aggredi aut contra ſtare, non obſtante mortis periculo. Si verò eiuſmodi diſcrimen non ex materia præcepta, ſed per accidens ſequitur; id dupliciter poteſt euenire: Vel ita vt in odium & contemptum legis, mors ab aliquo intentetur. & tunc omnino lex ſeruari debet non obſtante mortis periculo, iuxta illud. Nam qui me erubuerit & meos ſermones &c. Luc. 9. Vel non in odium & contemptum legis; ſed tantum in odium perſonæ aut alio ſimili modo: & tunc non eſt intentio legiſlatoris cum tanto periculo quempiam obligare. Ponitur exemplum de marito, qui præcipit vxori ſub graui interminatione vt laboret in die feſto; non in contemptum diſciplinæ eccleſiaſticæ, ſed ex auaritia: tali caſu vxor non tenetur propter legem eccleſiaſticam, ab opere ſeruili abſtinere. Conferantur quæ ſupra notata ſunt cap. 85. de excommunicatione, litera E.

6. An leges pœnales obligent ante iudicis ſententiam? Eſt autē ſenſus quæſtionis, An qui tranſgreditur aliquam legem, cui pœna eſt annexa debeat eandem pœnam ſubire, antequam à Iudice declaretur, & condemnetur. Nam quod ad culpam attinet, tan-

quam

Digitized by Google

quam certum ſupponimus, nullam eſſe legem pœnalem, cuius transgreſſio non ſit coram Deo & in foro conſcientiæ culpabilis; ideo namq; pœna alicui legi annectitur, vt homines qui Deũ & conſcientiam non curant, ſaltem metu pœnæ temporalis, à legis transgreſſione arceantur. Eſt autem pro reſponſione notandum leges pœnales duplicis eſſe generis. Quædam enim continent ſententiam ferendam; vt ſunt illæ quæ in hunc aut ſimilem modum ſtatuuntur, Qui hoc aut illud fecerit, excommunicetur, ſuis bonis ſpolietur, exulet &c. Aliæ verò continent ſententiam latam; vt quando dicitur, Qui contra fecerit ſit ipſo facto, aut ipſo iure excommunicatus &c. Et quidem de legibus prioris generis conſtat eas non obligare ad pœnam ſubeundã ante ſententiam iudicis; quandoquidem tales leges totũ inferendæ pœnæ negotium iudici committant. De legibus autem alterius generis eſt diſtinguẽdum, quoad pœnæ iniunctæ qualitatem. Si enim pœna lata conſiſtit in mera priuatione boni alicuius, quales ſunt excommunicatio, ſuſpenſio & ſimiles; tenetur transgreſſor talem pœnam ipſo iure latam, ante Iudicis condemnationem ſubire: id eſt, debet ſtatim commiſſo peccato ſe gerere tanquam excommunicatum, ſuſpenſum &c. Si verò pœna lata non ſit poſita in mera priuatione, ſed requirat actionem aliquam, ſiue ipſius Rei; vt eſt exilium, quod requirit vt ipſe Reus in exilium proficiſcatur; ſiue ipſius miniſtri iuſtitiæ, vt eſt mutilatio, occiſio &c. non tenetur transgreſſor talem pœnam ſubire, priuſquã à Iudice ad eã ſubeundam condẽtur. Cuius potiſſima ratio eſt, quia ſuauitati legum nõ cõuenit, vt hominẽ conſtituant ſuæ pœnæ executorẽ: & quæ lex id præciperet, non aliud profectò eſſet, quàm ſcandalum hominũ infirmorum, cũ ex multis vix vnus inueniretur, qui id facturus eſſet. Iuxta hæc ſtatuitur in 6. decret. cap. Cũ ſecundùm leges, *De hæreticis, vt quãuis bona hæreticorũ ſint ipſo iure confiſcata; apprehenſio tamen eorum fieri non debeat per dominum ſæcularẽ, niſi prius per iudicem eccleſiaſticum pronunciatum fuerit ſuper crimine. Imo, quod amplius eſt, ne poſt quidẽ ſententiã iudicis declaratoriã tenetur quis bona ſua ad fiſcũ deferre, ſed tantum tenetur nõ impedire eorũ ablationẽ, eaque, ſi interrogetur, detegere. Quod ſi cõtra faciat, peccabit contra iuſtitiã cõmutatiuã, & tenebitur ad reſtitutionem.*

An

An ergo ſimile ſit de fructibus beneficiorum, quibus aliquis per cenſuram eccleſiaſticam priuatus eſt; ita vt poſſit ijs gaudere, quamdiu non eſt per ſententiam condemnatus? Reſpondetur negatiuè; ſed debet ſeipſum ijs ſpoliare, & reſtituere, etiamſi crimen propter quod cenſuram incurrit, fuerit occultum. Ratio diuerſitatis eſt; quia in dicto caſu de hæreticis & ſimilibus, ſupponitur quod habuerint verum dominium, & poſſeſſionem legitimam eorum bonorum, quibus priuantur: at verò in præſenti caſu, excommunicatus vel à beneficio ſuſpenſus nunquam habuit verum dominium, aut poſſeſſionem legitimam eorum fructuum, qui poſt cenſuram ex beneficio obuenerunt: atque ita eos retinendo, retineret id quod ſuum non eſt. Idem eſto iudicium de beneficijs, quæ ei conferuntur, poſtquam eiuſmodi cenſura innodatus exiſtit. Debet namque ea, non expectatâ vllius iudicis ſententiâ, dimittere: quia videlicet iniuſto titulo ea poſſidet. Suarez, tom. 5. diſp. 13. ſect. 2. num. 9. Conferatur quod dictum fuit ſupra ad cap. 84. de excom. litera C.

Tandem in hac materia ſemper aduertendum, quid ad legem iuſtitiæ pertineat; quid verò ad pœnam ſpectet: v. g. eſt lex pœnalis, prohibens ne quis vendat triticum vltra taxatum preciũ, ſub pœna quadrupli: Exceſſus iuſti precij, ante omnem iudicis declarationem, reſtituendus eſt; quia illa reſtitutio non habet rationem pœnæ; ſed ad æqualitatem iuſtitiæ pertinet. Cæterùm pœna quadrupli non eſt neceſſariò ſubeunda ante condemnationem vel declarationem. De hac re legendus eſt Sotus lib. I. *de iuſt. q. 6. art. 5. & 6. Medina* 1. *2. q. 96. art. 4. circa medium, Bannes de iuſt. ad q. 62. art. 3. dub. 2. & ſeqq. Author noſter in eund. locum & infra V.* Pœna. *Couar. tom. 1. De matrimonio, parte 2. cap. 6. §. 8. num. 6 & ſeqq.*

a *Quatenus id veritatem habeat examinatur infra V.* Vectigal *litera A.*

SVM-

SVMMARIVM.

Libelli famoſi emiſſio graue peccatum eſt ad detractionem aut ad contumeliam pertinens.

LIBELLVS famoſus (quo quis proximum infamat exponendo iniurioſam alicui ſchedulam vt inueniatur, legatur &c.) ad detractionis crimen ſpectat, ſi authoris nomen occultatur. Si verò ſeipſum nominat, ad contumeliæ nequitiam pertinet, & propterea ſemper eſt ſcelus magnum.

SVMMARIVM.

Literas alienas inuito domino aperire, peccatum eſt genere ſuo mortale, ad iniuſtitiam ſimul & curioſitatem pertinens. Cæterùm ex iuſta poteſtate, eaſdem, inuito etiam domino, licet aperire.

LITERAS alienas ſigillatas aperire inuito domino, peccatum eſt iniuſtitiæ & curioſitatis. Interuenit ſiquidem in hoc opere iniuſtitia, quoniam fit iniuria cuſtodienti literas ſub ſigillo: ideò enim apponitur ſigillum, vt cuſtodiatur ſcriptura interior per ſigillum.

1. Et quia cuſtoditur duobus, ſcilicet mittenti, & ad quem mittitur (mittens ſiquidem, cuſtodiam ſigilli appoſuit, vt ſic cuſtodita litera perueniat ad eum ad quem mittit) ideò appellatione domini in propoſito venit vterque. Et propterea niſi alter eorum conſentiat, aperitur ſigillum inuito domino. Et vtrique fit iniuria: quia ius aperiendi quod vtrique ſoli conuenit, non ſolum vſurpatur, ſed tollitur: non enim reſtat quod aperiatur poſtquam

quam apertum eſt.

2. Curioſitas quoque inuenitur in hoc actu : quia ad hoc aperiuntur literæ vt legantur, vt ſciat legens id quod ſcire non decet, aut ſaltem vnde ſcire non decet : quia ex alienis ſecretis non decet acquirere notitiam. Eſt igitur peccatum iniuſtæ curioſitatis aperire literas ſigillatas inuito domino.

3. Et quia iniuſtitia ex ſuo genere eſt mortale peccatum formaliter loquendo; ideò actus iſte ex ſuo genere eſt peccatum mortale ſi formaliter fiat.

4. Dupliciter namque contingit hoc facere. Primò, formaliter & per ſe, hoc eſt ex intẽtione iniuriam talẽ faciendi, ſicut detrahens animo detrahendi, & dicens conuitiũ animo iniuriandi &c. Et ſic eſt mortale: quia iniuria iſta non eſt inter paruulas iniurias, quæ quaſi pro nihilo ab hominibus habentur; ſed eſt iniuria æſtimata ab hominibus: vt patet. Et ſi quæratur, in quo iniuſtitia hæc nocet proximo, dicendũ eſt quod læditur proximus in proprio iure cuſtodiæ ſcriptorum ſuorum: quod contra ius gentiũ violatur, quaſi ius legatorum inanimatorum : communi enim fidei ſigilla literarum credita intelliguntur.

5. Alio modo aperiuntur literæ ſigillatæ non animo iniuriam hanc irrogandi. Et tunc non propriè incurritur iniuſtitia: quia non fit iniuſtum formaliter, ſed materialiter: ac per hoc non eſt peccatum mortale, niſi actus redeat in naturã ſuę formæ aliunde : puta ex nocumento ſubſequuto in fama, honore, rebus &c. vel fortè ex excellentia perſonæ offenſæ : puta principis, vel ex alio accidente.

6. Ex his autem habere potes tria ſpecialia. Primum eſt. quòd ſi quis ſigillatas alienas literas legat ſub ratihabitionis ſpe in mittente, vel ad quem mittitur, excuſatur: quia non aperit inuito domino.

7. Secundum eſt, quòd ſi quis huiuſmodi literas aperiat ex curioſa leuitate , putans pro certo quòd non ſunt ibi ſcriptæ res importantię , paratus tamen ad ſecretum, ſi caſu ibi inueniretur aliquid ſecretò tenendum, peccat quidem

Digitized by Google

dem ſed venialiter tantùm: quia nec per ſe facit iniuſtum, nec per accidens redit iniuſtum materialiter in naturam formalis iniuſtitiæ: quia nullum eſt periculū nocumenti.

8. Tertium eſt: quòd authoritate publica ex cauſa rationabili aperire huiuſmodi literas, nō eſt iniuſtum, quāuis fiat inuito domino: quia reſpublica ius habet prouidendi ſibi opportunè: ad prouidendam autem cautelā publici boni ſpectat tempore belli vigilare ſuper inſidijs, proditionibus, & tractatibus &c. quæ per literas poſſent ſignificari. Et idcirco excuſantur aperientes huiuſmodi literas de mandato publico ex cauſa belli, aut alia rationabili cauſa. Et ſibi ipſi imputet extraneus vel dominus Eccleſiaſticus aut ſecularis qui mittit literas, ſi diſplicet factum: ſcire enim debet quòd nūlli iniuriam facit qui vtitur iure ſuo.

9. Et hac eadem ratione (quia ſcilicet vtitur iure ſuo) maritus aperit literas vxoris, ſeu ad vxorem, & pater filiorum, & Prælatus religioſorum, & ſic de ſimilibus.

Nau. cap. 18. num. 53.

a *Intellige, ſi etiam non erat periculum ſimilis alicuius nocumenti, vt colligitur ex ijs quæ poſtea dicit num. 7.*

SVMMARIVM.

Litigium peccatum eſt partim ad contentionem pertinens, partim virtuti affabilitatis repugnans.

LITIGIVM duo ſignificat peccata. Alterū, quod vocatur contentio, qua quis contra veritatē ex propoſito litigat: de qua ſuperius dictum eſt. Alterum, quod proprium nomen non habet, quo homo in conuerſatione humana omnibus ſe opponit verbo vel motu aliquo: ac per hoc moleſtam habet conuerſationem: vtpote triſtitiam ingerens his cum quibus conuerſatur. Eſt autem peccatum hoc contrarium affabilitati, qua homo conuerſatur cum omnibus delectabiliter vt decet.

2. Et

2. Et poteſt hoc peccatum incurri dupliciter. Vel formaliter hoc eſt ex intentione contriſtandi hominem contradicendo. Vel materialiter, hoc eſt abſque huiuſmodi intentione. Et vtroque modo eſt peccatum: quia contra rectam rationem exigentem hominem debere conuerſari delectabiliter vt decet. Et communiter eſt peccatum veniale, propter paruitatem nocumenti intenti ſeu ſubſequentis: nam huiuſmodi triſtitia minimum quid eſt. Si tamen intenderet aliquis confundere hominem, aut contemptibilem reddere per huiuſmodi contradictiones, eſſet peccatum mortale propter notabile proximi nocumentum.

S. Thom. 2. 2. q. 116.

SVMMARIVM.

In iudicio pro temporalibus etiam ſibi iuſtè debitis litigare, quadrupliciter contingit eſſe peccatum.

LITIGARE in iudicio pro temporalibus rebus ſibi iuſtè debitis, vt quotidie fit, peccatum eſt quadrupliciter. Primò ex irrationabili cauſa: puta ſi ex cupiditate ſeu auaritia, aut pertinacia quadam vel opprimēdi aut moleſtandi cauſa litigatur.

2. Secundò, ex modo perſonali: ſi contentioſè & quaſi inimicè, non colloquendo &c. litigatur. Tertiò, ex modo iudiciali: ſi fraudulenter, ſi peruerſè producendo, probando, prorogando &c. litigatur. Quartò, ex ſcandalo puſillorum: vt contingit quando frater contra fratrem, aut religioſi contra laicos grauatos filijs & filiabus, ſeu aliàs indigentes &c. quibus deberent donare, litigant.

3. Deberent enim Præpoſiti proponere capitulo, & cum capituli conſilio blanda charitate aut donare, aut differre in pinguiorem fortunam (hæc enim eſt vera fides boni

boni diſpenſatoris rerum Chriſti) & non ſcandalizare mundum litibus, quaſi ſuffocando debitorem *a* (Redde quod debes) prætextu Eccleſiæ: quaſi Chriſtus non habeat vnde aliunde cultores ſuos paſcat.

a *Hanc Authoris doctrinam, etſi veritati & christianæ pietati omnino conſonam, pauci ſunt admodum, qui velint intelligere; quum ad litem aduerſus proximum instituendam ſatis ſibi eſſe videatur; ſi rigorem iuſtitiæ non offendant: non animaduertentes actiones humanas, maximè verò hominum Chriſtianorum, non ſufficienter regulatas eſſe, ex eo quod iuſtitiæ ſpecialiter dictæ non aduerſentur; niſi inſuper Chriſtianæ charitati ſint conformes. Itaque quamuis qui iuſtam habet cauſam, eam proſequendo non peccet, contra iuſtitiam iſtam ſpecialiter dictã; contingit tamen, idque frequenter eum peccare contra charitatem: ſui quidem, in quantum per lites animum ſuum implicat varijs ſollicitudinibus huius ſæculi; adeo vt vix ad diuina conuertere ſe valeat: proximi verò, ſi fortè hic ſit pauper, & vehementer indigens etiam ea re quam per litigium ab eo repetis, cùm alioqui abſque ea facilè tibi & tuis poſſis prouidere. Quod ſi rectè perpenderent diuites creditores; non vtique tanto cum rigore vrgerent tenues ſuos debitores ad ſolutionem. Ad cuius rei conſiderationem vehementer facit inſignis illa Domini parabola, Matth. 18. (cuius etiam Author hic meminit) de illo ſeruo ingrato, cui cùm dominus ſuus liberaliter remiſiſſet ingens debitum, ipſe tamen poſtmodum conſeruum ſuum ita premebat, pro debito centum denariorum; vt penè ſuffocaret eum, dicens:* Redde quod debes, *quod proculdubio factum nemo non dixerit inhumanum prorſus extitiſſe.*

Ratione verò ſcandali, quod ex litibus interdum oritur, Apoſtolus Corinthios arguit in 1. *ep. capit.* 6. *dicens:* Iam omnino delictum eſt in vobis, quòd iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis? &c.

Tandem quiſquis ſeriò attendet lites iſtas vix foueri poſſe abſque animorum hinc inde perturbatione & alienatione; (inde namque odia, detractiones, ſuſurrationes, oculus malus, deſideria peruerſa, &c.) profectò non temerè aut facilè animum ſuum ad eas,

ad eas, cum eiuſmodi periculo applicabit.

Cæterùm ſunt caſus, in quibus neceſſe ſit ius ſuum aut alienum ſibi commiſſum, in iudicio proſequi. Suum quidem; vt ſi quis alioqui re ſua indigeat pro familia ſuſtentatione honeſta: alienum verò; vt ſi ſit procurator ſiue diſpenſator bonorum alterius: quales ſunt tutores pupillorum. Et in vniuerſum, quoties alias aduerſarius redderetur audacior ad inuadenda aliena aut retinenda, ſi cum eo diſſimularetur: hoc enim eſſet eius malitiam fouere.

SVMMARIVM.

Ludum contingit illicitum eſſe, vel ex materia circa quam verſatur qualitate; vel ex circumſtantijs adiunctis.

LVDERE ex duplici capite inuenitur peccatum, vel ex genere ludi, vel ex circunſtantiis. Ludus autem ex proprio genere peccatum eſt, qui conſiſtit in actionibus turpibus vel iniuſtis. Et diſtinguitur in tria genera.

1. Primum genus eſt, quum ludus aſſumit turpia verba vel facta. Et ſi quidem verba vel facta ſunt peccata mortalia; ludus eſt peccatum mortale: ſi autem verba vel facta ſunt peccata venialia; ludus quoque erit peccatum veniale.

2. Secundum genus eſt, quum ludus aſſumit nociua proximo: ſiue noceant in perſona, ſiue in fama, ſiue in honore &c. Et ſic ſemper eſt peccatum mortale: quia nocere proximo eſt mortale peccatum; niſi propter imperfectionem actus excuſetur. Eſto tamen hic prudens interpres: quoniam moderata haſtiludia, & moderata gladiatoria, & ſimiles exercitationes armorum quæ parum nocumenti periculo exponunt, ob commune bonum militaris diſciplinæ, quæ exercitatione comparatur, prouocatur & fouetur, non comprehenduntur ſub his damnatis ludis.

3. Ter-

3. Tertium genus eſt, quum in ludum aſſumuntur ſanctorum geſta, tanquam contemnantur, & in deriſionẽ deducantur: hoc enim peccatum mortale eſt, iniuriam inferens, non homini, ſed Deo in ſanctis aut ſacris ſuis *b*.

4. Ludus verò ex circunſtantijs malus cenſetur ex ſeptem. Primò, ex fine: vt ſi quis ita eſſet affectus ludo, vt multum tempus conſumeret in ludis, & hoc eſſet veniale, vel etiam non curaret de præceptis Dei vel Eccleſiæ propter ludum: quia hoc eſſet mortale. Secundò, ex perſona: vt ſi dedecet perſonam talem, ludere tali ludo: vt Prælatos &c. Tertiò, ex loco: vt ſi in Eccleſia luderetur: quod eſſet mortale quò ad ludos theatrales, & ſimiles: veniale autem ſi ſine rationabili cauſa quis ibi luderet ad ſcaccos. Quartò, ex tempore: vt ſi diebus feſtis nimis abſtraheretur à diuinis propter ludum.

5. Quintò, ex qualitate: vt ſi talis ludus (puta alearũ *c*) ſit prohibitus. Hodie tamen ſolis clericis prohibiti quidã ludi videntur. Vide in verbo, *Clericus*. Laicis enim omnis ludus non ſecundum ſe malus licitus videtur, niſi vbi ſpecialiter prohibitio ſeruari conſueuit. Sextò, ex modo: vt ſi fraudulenter ludatur *d*. Septimò, ex abuſu, dum multi ludo qui cauſa recreationis licitus & ſanctus eſt, abutuntur, vt negotiatione ad lucrum: ita quòd non ludunt propter delectationem principaliter, & pecuniam interponunt quaſi ſtimulum ad verè ludendum: ſed ludunt principaliter propter lucrum. Et hoc ſemper eſt peccatum, quoniã eſt dare operam turpi lucro. Si tamen nulla alia deformitas immiſceatur, non eſt peccatum mortale.

S. Thom. 2.2.q.168.& q.32. art.7. ad 2. Nau. cap. 20. num. 2. & ſeqq. Tolet. lib. 5. cap. 27. Bannes, 2. 2. quaſt. 32. art. 7. Sotus libr. 4. de iuſt. quaſt. 5. art. 2. Leſſius lib. 2 cap. 26. Medina inſtruct. lib. 1, cap. 14. §. 28. & ſeq. Couarruu. in regula, Peccatum: *parte* 2. §. 4.

a *Vide ſupra, V.* Haſtuludium.

b *Similiter graue peccatum eſt, quando verba ſcripturæ ſacræ in iocum adducuntur, aut rebus amatorijs & ſcurrilibus miſcentur. Vnde extat Trid. conc. ſ. 4. conſtitutio in hac verba:*

Poſt hæc temeritatem illam reprimere volens, qua ad profana quæque conuertuntur & torquentur verba & ſententiæ ſacræ ſcripturæ; ad ſcurrilia ſcilicet, fabuloſa, vana, adulationes, detractiones, ſuperſtitiones, impias & diabolicas incantationes, diuinationes, ſortes, libellos etiam famoſos; mandat & præcipit (ad tollendam huiuſmodi irreuerentiam & cõtemptum, ne de cætero quiſquam quomodolibet verba ſcripturæ ſacræ ad hæc & ſimilia audeat vſurpare) vt omnes huius generis homines temeratores & violatores verbi Dei, iuris & arbitrij pœnis per Epiſcopos coerceantur.

c. *Ludus alearum cenſetur omnis ille, qui fortuna potiùs quã arte regitur. Et hic ordinariè malus eſt, & prohibitus: Laicis quidem iure ciuili, vt patet lege 1. & 3. Cod. de aleatoribus; Clericis autem ſpecialiter iure canonico, quod nuper in cõc. Trid. renouatum fuit ſſ. 22. cap. 1 de refor. Cuius canonici iuris tranſgreſſionem Nauarrus docet eſſe mortalem, cap. 20. numer. 9 eo quod puniatur depoſitione ab officio vel beneficio; quæ pœna mortalem culpam præſupponit. Quod rectè Leſſius notauit intelligendum non eſſe, ſi ſemel aut bis clericus alea luſerit; ſed ſi huic ludo vacauerit, id eſt (inquit) ſi crebrò & per longum tempus luſerit: eo quod huic ſoli pœna dicta imponitur.*

Sed etſi nullo iure poſitiuo eiuſmodi ludus interdictus foret, adhuc tamen lex naturalis manet, prohibens ne quis abſque rationabili cauſa quidpiam aſſumat, cui ſit annexum probabile peccati periculum. Cuiuſmodi eſt ludus alearum, præſertim ſi principaliter ob lucrum inſtituatur, (quod eſt auari hominis) vel in eo notabilis ſumma, ſpectatâ perſonarum qualitate, exponatur; quod ad prodigalitatem pertinet. Et quamuis auaritia, ſicut & prodigalitas, genere ſuo venialem culpam non excedant; ratione tamen circumſtantiarum plærumque mortaliter aggrauantur: puta ſi annexum eſt probabile periculum alicuius peccati mortalis. Atqui ex ludo alearum pro ſummâ notabili, aut principaliter ob lucrum aſſumpto, varia peccata mortalia oriri ſolent; puta ira, rixæ, odia, periuria, blaſphemia, homicidia &c. aut certò conſumitur, vel periculo exponitur ſubſtantia ad vxoris

& li-

& liberorum ſuſtentationem neceſſaria. Quod prodigalitatis genus proculdubio ad inhumanitatem pertinet.

Cæterùm ſi ludus aleæ non principaliter ob lucrum, ſed ob recreationem honeſtam fiat, & (quod maximè propter clericos additur) abſque ſcandalo; neque notabilis ſumma, ſed tantùm v. g. alicuius eſculenti aut poculenti (vt ait Nau. dicto cap. 20. num. 7.) precium exponatur; à mortali culpa, ac ſubinde etiã à veniali excuſari poteſt.

d Qui fraudulenter ludit, non tantùm peccat, ſed inſuper tenetur ad reſtitutionem tam eorum quæ per fraudem lucratur, quàm eorum quæ veriſimiliter alius, fraude tua non intercedente, lucratus fuiſſet; niſi fortè is ſimili fraude cum æquali alterius detrimento vſus inueniatur. Et hoc in quolibet ludi genere veritatem habet: nec verum eſt in ludis aleæ ſiue fortuitis fraudem eſſe conceſſam, licèt in iſtis ſicut & in cæteris veritas nonnunquã abſque peccato celari queat. Similiter qui alium inuitum fraude vel minis ad ludum pertrahit, aut in ludo facit perſeuerare; puta ſimulando imperitiam, exprobrando inertiam ſeu auaritiam, detrectando ſolutionem eorum quæ amiſit &c. reſtituere tenetur omne damnum, quod alteri ex ludo acciderit. Vide Leſſium lib. 2. de iuſt. cap. 26. dub. 2. num. 13.

Veruntamen illud quod quis ludo etiam illicito (abſque fraude tamen & violentia) ab eo qui ius habet rem ſuam per ludum alienandi lucratur; non tenetur, ſaltem ante iudicis ſententiam reſtituere. Ab eo inquam qui ius habet &c. nam alioqui ſi lucretur ab alio, qui eiuſmodi ius non habet, tenetur ſtatim illud lucrum reſtituere; vt potè cuius verum dominium non acquiſiuerit, altero non valente illud transferre.

BIBLIOTECA VITTORIO EMANUELE IN ROMA

SVMMARIVM.

Luxuria quatenus eſt inordatio quoad circumſtantias actus coniugalis dumtaxat, communiter eſt peccatum venıale: at verò prout eſt inordinatio quoad ſpeciem actus venerei, aut quoad ea; quæ illuc ordinantur, mortalem culpam continet.

LVXVRIA apud morales, peccatum generale eſt animi ſuperfluitatibus vacantis. Appropriatè tamen vſurpatur pro ſuperfluitate in venereis. Et ſic ponitur vnum inter ſeptem vitia capitalia.

2. Poteſt autem dupliciter ſuperfluitas venereorum inueniri. Primò, ſecundum ſolas circunſtantias: vt contingit inter coniuges. Et ſic communiter eſt venialis luxuria. Secundò, ſecundum ipſam ſpeciem actus: vt contingit in fornicatione, ſtupro, adulterio &c. & ijs quæ ad hæc ordinantur. Et ſic ſemper eſt mortale peccatum: vt de qualibet ſpecie in ſuo loco patet.

S. Thom. 2. 2. quæſt. 153 & ſeq. Nauar. cap. 23. numero 112. & ſeqq. Leſſius lib. 4. cap. 3. dub. 5. & ſeqq. De ſpeciebus huius peccati, Adulterio, beſtialitate, cogitatione & delectatione turpibus, fornicatione, immundicia, impudicitia, inceſtu, lenocinio, pollutione, ſodomia, ſtupro, habes in proprijs eorum locis. Similiter de peccatis coniugum circa vſum matrimonij habes V. Matrimonium, *cap. 2.*

SVM-

Digitized by Google

Digitized by Google

6-1

Digitized by Google